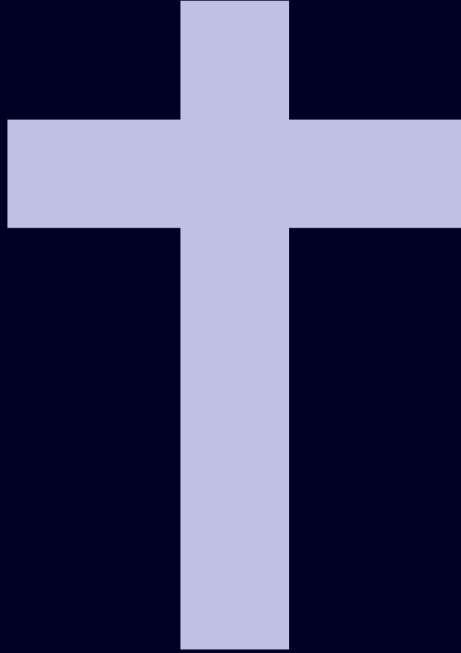

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i
New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

Ra Mateo	1
Ra Marcos	53
Ra Lucas	85
Ra Xuua	136
Hechos	174
Romanos	221
1 Corintios	244
2 Corintios	267
Gálatas	282
Efesios	290
Filipenses	298
Colosenses	303
1 Tesalonicenses	308
2 Tesalonicenses	312
1 ra Timoteo	315
2 ra Timoteo	322
Ra Tito	327
Ra Filemón	330
Hebreos	332
Ra Santiago	349
1 ra Bedu	355
2 ra Bedu	361
1 ra Xuua	365
2 ra Xuua	371
3 ra Xuua	372
Ra Judas	373
Apocalipsis	375

Ra Mateo

Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ja ua ra lista ngue yø thuhū ya yø mboxita ra Jesucristo.

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'nɛ'ɥ mi'da yø n'yohɥ.

³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nɛhra Zara. Nu ra mamá ya yonc'ɛi ya, ni hu ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram.

⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón.

⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz ni hu ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, ni hu ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isaí.

⁶ Ra Isaí, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxu mará xisu ndu ra Urías, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa.

⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías.

⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acáz. Ra Acáz, ra papá na ngue ra Ezequías.

¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías.

¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nɛhmi'da yø n'yohɥ. Gue'a ra pa'a ngue

yø judío bi ma maɓent'i, bi ts'its'i i map'ɥ ja ra häi Babilonia.

¹² M'mefa p'ɥya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel.

¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquim. Ra Eliaquim, ra papá na ngue ra Azor.

¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud.

¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob.

¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, ni hu ngue ra Cristo, guehna bá t'ɛts'i ngue di ndast'abi.

¹⁷ Janangue 'de'ma goho yø papá bi m'mui ngue bi m'mahyø basi, bá fadi ngue ra Abraham asta ra David. 'De'ma goho yø papá bi m'mui, bá fadi ngue ra David asta gue'mø mi mbentyø judío ngue bi ts'ixpu ja ra häi Babilonia. Bá fu'ɥ yø pa'ɥ p'ɥya ngue bi m'mahmi 'de'ma goho yø papá asta gue'mø mi m'mahra Cristo.

Ya bi mihra Jesucristo.

¹⁸ Nguna bá njap'ɥ bá mihra Jesucristo. Nuna ra Maya ya xi nhohra hya ngue di nthatui ra José. Pe hante ngue da me, ya mi ha rá basi. Pe ra Espiritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi.

¹⁹ A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mi zá mi badi ngue ya ha rá basi ra Maya, bi ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'ɥ ja ra ley ngue xti nxummí rá xisu. Pe himbi nepe xta mbadi xangu yø ja'i te xta 'yøt'e.

²⁰ Mente di n'yomfɛni te ja ngue da 'yørbɥya, nu'mø mi n'aha, bi nu n'na rá anxɛ Oja 'mø mi n'ui. Bi 'yɛmbi:

—Ague José rá mbom'meto'i ra David, oguí su guí mme'a ni xisu ra Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a ra Espiritu Santo bi japi bi hya rá basi.

²¹ Nuna ra Maya, di m'mu'a n'na rá ts'ant'ɥ 'nɛ gdi hutí ngue ra Jesús. Porque

nuná, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yεmbi.

²² Ya bi nja gätho ya yø hya ya para ngue di nja'a te ra hya bi bennbabi rá pøngahya Oja bi ma, bi 'yεna:

²³ “Nu'a n'na ra hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'u. Nu'mø bi m'mai, di hu ngue ra Emanuel”, bi 'yεna. A nuna ra Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'bahma Oja.

²⁴ Mi nnu'a nt'aha ra José, bi 'yøt'e tengutho xi xihra anxε nuna rá m'menhni Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue di m'mahmi.

²⁵ Pe himbi dädi mente ra pa bi hya rá basi ra Maya. Mi zä mi m'mahrá madi ts'ant'u ra Maya, nuna ra José i hutu ngue ra Jesús.

2

Bi ma nthanne ra Jesús.

¹ Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, ja bi mip'u ra Jesús. Guehya yø pa mi ndast'abi ra Herodes, Gä madi manda'a ra xequi'a. Nup'u ja ra danihni Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yohu ngue ja yø mfadi ngue di xädi te ga 'yo yø sø, bi 'yεp'u ja n'na ra häi ni bøxyadi.

² Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Haru 'bahra 'uene nu'a bi mihya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u ni bøxyadi dá handähe n'na ra dasø, gue'a ra hmεya'a ngue ya bi mi. A nuyá, nná εhe ga thannehe ya —bi 'yεna.

³ Nuna ra dast'abi Herodes mi zä mi 'yøhna ra hya na, ya da zährá n'yomfεni ngue su. Da guehyø mmengu Jerusalén, Gä bi nsu.

⁴ Nuna ra dast'abi bi zohni gätho'u yø hmu yø mmäcja, da guehyø xännbate ngue ra ley. Bi 'yørpa ra nt'anni ngue haru ja ngue di mihra Cristo nuna bá ex Oja ngue di ndast'abi.

⁵ Nuya bi t'ørpa ra nt'anni p'uya, bi 'yεmbrä Herodes:

—Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea ja di mip'u. Porque gue'a ra hya bi yotrá pøngahya Oja'a, bi 'yεna:

⁶ “Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, man'na tate'a ngue gätho yø danihni ja'a ra häi'a. Porque ja da pømp'u n'na ra

dast'abi nu'a di mandagui'u ma ja'i ngue yø judio”.

⁷ A nuna ra Herodes nt'aguitho bi zon'u yø n'yohu øtra nt'anni, εna ngue padi te ga 'yo yø sø. Ra Herodes bi 'yänni tema pa bá fadi bi nequi ra sø.

⁸ Mi xifi hanja p'uya, nuna ra Herodes bi 'yεmbi:

—Ni mähä Belén, bá homhmu ra 'uene asta gue'mø guá timhmu. Nu'mø guá timhmu p'uya, gdi 'yεhmi ua ngue gui xicju njuani, n'namhma ngue 'nequi ga mma ngue ga ma thanne —bi 'yεmbi.

⁹ Nuya yø n'yohu, mi 'yø'a ra hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a ra sø xi hyanda m'met'o p'u ni bøxyadi, mahømbi hyandi ngue bi ja ra sø p'u ha ni ma. Nup'u ja ra ngu 'bahra 'uene ja søp'u rá thai ra sø, gue'a hantho'a.

¹⁰ Mi zä mi hyandi haru exa ja ngue da zøni, janjuani di johya.

¹¹ Mi zømp'u ja ra ngu, bi yat'ambo. Bi nu ngue 'bap'u ra 'uene connä Maya rá mamá. Gä bi ndantyøhmu'u yø n'yohu ngue bi danne ra 'uene. Bi xähyø 'beni ngue bi hyahra oro op'u, connä hoga bopo mahotho ga yuni 'ne man'na ra hoga bopo ni hu ngue ra mirra, Gä bi unni.

¹² M'mefa p'uya, nu'mø mi n'ahya yø n'yohu, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hendi map'u ha 'bahra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na ra 'yu di mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'u ja ra häi Egipto.

¹³ Mi ma ya yø n'yohu, nu'a n'na rá anxε Oja bi nu ra José 'mø mi n'aha ngue bi n'yεmbi:

—Damu nangui n'na zihmantho, gui sixra 'uene co 'nehrá mamá. Gui 'dagui, i map'u ja ra häi Egipto. Ja bá m'map'u asta gue'mø ga xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, ra Herodes da hyonna 'uene ngue da hyo —bi 'yεmbi.

¹⁴ Nxuitho'a ra ora'a, pe ra José n'na zihmantho bi nangui ngue bi zixra 'uene connä mamá. Bi ma, i ma Egipto.

¹⁵ Ja bá m'map'u asta gue'mø mi du ra Herodes. Nguna bi nja para ngue di nja ya yø hya bi bennbabi rá pøngahya Oja da ma ngue bi 'yεna: “Ga ma si ma Ts'ant'u bi 'ba'a Egipto”, bi 'yεn'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'ua ja ra hnini Belén.

16 Mì bahra Herodes ngue nuya yø n'yohua bi nyauì ngue honna 'uene ya hin'i mengbua ha 'bui, man'natho bi mbøcuc p'uya. Bi menhyø soldado p'ua ja ra hnini Belén ngue bá ho yø ts'ant'ua nu'ua 'bu'a nyo jeya pani gai. Gätho mathet'i ra hnini Belén bi tho yø ts'ant'ua. Porque yø n'yohua bi xifi ngue hingui tho'a nyo jeya xi maði bi nu ra sø.

17 Ra ndødummai bi nja tengutho ra hya bi 'otra pøngahya Jeremías, bi 'yena:

18 “Nup'ua ja ra hnini Ramá bi t'ode ngue janjuani ngue ya dummai n'na ra xisu, 'ne zoni. Guehna ra Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Ne himbi ne xtí nhojpabi rá mmái porque ya gá xi du yø basi”.

Nuna ra Jesús i ts'ixpu ja ra hnini Nazaret.

19 Mì du ra Herodes, nup'ua Egipto mambi 'bakra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxe Oja bi 'yembi:

20 —A nuyá, dami sixra ts'ant'ua conná mamá, i map'ua ja ra häi Israel. Porque ya bi du ra Herodes nuna mi nne xta hyo ra ts'ant'ua ya —bi 'yembi.

21 Nuna ra José p'uya, bi zixra ts'ant'ua conná mamá, bi ma i map'ua ja ra häi Israel.

22 Pe mi 'yø p'uya ngue nuna ra Arquelao rá ts'ant'ua ra Herodes, guehna mi ndast'abi p'ua ja ra xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnbabi ndu rá papá. Ra José p'uya bi zu xtí map'ua ja ra xequi ngue ra häi Judea maði manda na. Mahombi n'ui ra José p'uya, bi sifi ngue di map'ua ja ra häi Galilea.

23 Mì zømp'ua ja ra häi Galilea, bi m'map'ua ja ra hnini Nazaret. Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yena: “Nuná, di hutyo ja'i ngue ra mmengu Nazaret”.

3

Nuna ra Xuua bi 'otra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'ua.

1 Nu'ua yø pa'ua p'uya, nuna ra Xuua mi øtra nxixya p'ua ja ra häi Judea, mi du'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'ua ja ra dapo.

2 Bi 'yembyø ja'i:

—Dami 'bä'ni mmaihua, gui hyehma p'ua ra nts'o gni 'yohua. Porque ya da guehyø pa

jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yembi.

3 Nuna ra Xuua guehna bi manna pøngahya Isaías 'mø mi nya ngue bi 'yena: “Da t'ode te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'ua ja ra dapo ngue da 'yena: Dami nsähu ya, porque ya bá ep'ua ra Hmu, da 'yembyø ja'i”.

4 Nu rá he ra Xuua, gue'ua yø xingu ra cameyo ntøt'e ngue ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Ne ra t'afi t'asa timp'ua ja ra dapo mi si.

5 Xangu yø ja'i bi zøp'ua 'bakra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'ua yø ja'i bá nexpua ja ra hnini Jerusalén, gätho'ua yø hnini ja'a ra häi Judea, gätho'ua yø xequi ngue ra dathe Jordán, gá bá ehyo ja'i.

6 Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'ua ja ra dathe Jordán.

7 Mì nu ra Xuua ngue mandøngu dyø judío 'bap'ua ni 'yehē di xixyabi. 'Bap'ua yø fariseo, 'bap'ua yø saduceo. Bi 'yembuya:

—Guí øthua tengutho øtyø c'eya ngue 'da'mø bá ep'ua ra sibi. Xiya, ¿hague gni pahma ngue bá ep'ua ra ndate castigo di nja?

8 Dami 'yøthua ra nho, n'namhma di nequi ngue ya gá hyehma p'ua ra nts'o.

9 'Yo sä guí ena ngue ya hinte guí jahua ngue yø mbom'meto'ahua ra Abraham. Porque dí xi'ahua ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham.

10 Guí øthua tengutho yø za hingui zadi, guí njathua p'uya. Pe ya ja ra acha da 'yexyo za. Gätho yø za hingui nne di nzadi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

11 A nugui, majuani ngue nuya yø ja'i i mma ngue da hyep'ua ra nts'o, guehya dadi xixyabi connä dehe ya. Pe bá ep'ua man'na da 'yøtra nxixya connä sibi 'mø bi ha'ahua ra ts'edi ra Espiritu Santo. Nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Hapua gue gä sacä tengu na?

12 Guehna da huanhyø ja'i na tengutho 'mø mahoqui ra trigo, n'nani ni ma yø xi. Ra trigo p'uya, mpeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'ua ja ra sibi hinjam'mø da huēt'i.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

13 Nuna ra Jesús bá nexpa ja ra häi Galilea, bi zop'ua ja ra dathe Jordán mi 'bähra Xuua ngue bi xixyabi.

14 Pe ra Xuua hingui nne xti xixyabi ra Jesús. Bi 'yembj:

—Nugä go dí nnegä ngue gui xixyagui, 'ne go gni 'yehε ngue ga xixya'i ya —bi 'yembj.

15 Pe ra Jesús bi 'yembra Xuua:

—Damj ne ngue gui xixyagui, porque jatho ga ot'ui'a te gä di manda Oja —bi 'yembj.

Janangue ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

16 Hontho bi nxixya ra Jesús, bi ma nenthe p'uya. Bi nu ngue bi xohra c'amahets'i. Nu'a ra Espíritu Santo, entho n'na ra paloma p'u i hnu, ngue bi zop'ua ja rá ya ra Jesús.

17 Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadj madj. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä conná guehna —bi 'yena.

4

Ra zithu bi hyonnbj ha di 'yotra ts'oqui ra Jesús.

1 Ra Espíritu Santo bi zixpa bí ja ra dapo ra Jesús para ngue ja da sähya p'ua ra zithu, da hyonnbj ha di mestho ra hya di manda Oja.

2 Mente nyote ma pa, ra pa ra xui himbi zi ra hmε. M'mefa p'uya, ya bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu.

3 Ra zithu p'uya bi guarba 'bähra Jesús. Bi hyonnbj ha di 'yotra ts'oqui, bi 'yembj:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'u'i Oja, damj 'yøt'e ngue yø do janu da gohi di nthuhmε —bi 'yembj.

4 Mi dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pe ya hinda zä di m'mai”.

5 Ra zithu p'uya, bi zixpa ja ra maca danjhi Jerusalén, bi ntøp'ua ja rá 'bet'e ra njja.

6 Bi 'yembj:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, damj nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja, da penhyø anxε ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hndi un'na nj gua yø do” —bi 'yembj.

7 Mi dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hnjonda zänmbj te da 'yøt'e para ngue da fadj ngue'mø majuanj te mma ogue h'n'na.

8 Ra zithu p'uya bi zixpa bí ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandj gätho yø nación i ja rá nguni nximhäi. 'Nε da hyandj te gä ra nho ga 'bui.

9 Bi 'yembj:

—Nu te gä gui handya, gä ga 'da'i ngue'mø gui ndantyøhmυ gui thannegui —bi 'yembj.

10 Pe ra Jesús bi 'yembj:

—Damj 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu Oja ja ngue da ma nthanne, hnjom man'na.

11 Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'ua ra Jesús, bi ma. Bá εhyø anxε p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi da'mra Jesús ngue bi manna hya p'ua Galilea.

12 Bi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mi 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'ua ja ra häi Galilea.

13 Bá sop'ua ra hnini Nazaret, bi ma danj m'map'ua ja ra hnini Capernaum. Nuna ra hnini na, ja jarba ja ra nenzabi nup'ua di ntøt'a häiui ra Zabulón connä häi Neftalí.

14 Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yena:

15 “Nu'ua yø mmengu p'ua ja ra häi Zabulón, 'ne'ua yø mmengu p'ua ja ra häi Neftalí, guehya yø ja'i 'bap'ua jonna nenzabi, 'ne'ua rá m'map'ua man'na nguadi ra dathe Jordán, 'nep'ua ja ra häi Galilea, ja jap'ua n'na ra xequi ngue 'bhyø ja'i hingyø judío.

16 Nuyä yø ja'i ya mi 'ba 'bexui, pe nuyá, ya bi nu xanho ra nyot'i ya. Guehya yø ja'i entho ya xi du, pe nuyá, ya bi yorpabi ra nyot'i ya”, bi 'yena.

17 Ya bi da'mi bi xihra hya yø ja'i ra Jesús, bi 'yembj:

—Damí 'bä'ni mmäi ngue gui hyehm p'ua ra nts'o gni 'yohu. Ya da guehyo pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahuq, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁸ Nup'ua ja ra nenzabi Galilea, bi thop'ua n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'ua yoho yø mahuq ngue di n'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nε xquet'a i Bedu. Nuna man'na, ra Andre. Nuya yonc'ei ya, mi entyø xit'a p'ua ja ra dehe ngue pahuq.

¹⁹ Mi nu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

²⁰ 'Bexpi zop'ua yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús.

²¹ Mi thohmits'ua ninguep'ua p'uya, mahømbi dimp'ua mi yonc'ei di n'yohu ngue n'nat'a yø papá. Ra Jacobo 'nεhra Xuua, guehya yø ts'ant'ua ra Zebedeo. 'Dap'ua mi ohu rá papá p'ua ja ra barco ngue pøtyø xit'a. Ra Jesús bi xifi ngue da mähä.

²² Nuya ts'its'i, 'bexpi mähä ra Jesús, bi zop'ua ja ra barco yø papá.

Nup'ua ja ra häi Galilea ja bi mamp'ua ra hya ra Jesús.

²³ Ra Jesús bi n'yo ndap'ua bi zä gä ra häi Galilea. Nu'mø bi zømp'ua ja yø nija di mpeti yø judío, xänbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i. 'Nε øthe yø ja'i di hyenni. Hønt'a bi zä man'ua hεmbyø ja'i, gä øthe.

²⁴ Gätho ra häi Siria bi n'yo ra hya te øtra Jesús. Janangue nup'ua 'bæhra Jesús bi ts'innbabi to gä xan'ua, ndana bi zä man'ua hεmbi. Nu'ua yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbi ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxtyø ts'i 'mø bi gu ra n'ua n'youi. Da guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi ra Jesús ngue da 'yøthe.

²⁵ Nup'ua ni ma ra Jesús xandøngu yø ja'i tenni. Bá nεxi'da yø ja'i p'ua ja ra häi Galilea. Bá nεxi'da yø ja'i p'ua ja ra häi Decápolis. Bá nεxi'da yø ja'i p'ua ja ra hñini Jerusalén. Bá nεxi'da yø ja'i p'ua ja ra häi Judea. Bá nεxi'da yø ja'i p'ua man'na nguadi ra dathe Jordán.

5

Ra Jesús bi xänbä ra hya yø ja'i p'ua n'na ra nyuni.

¹ Bi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i bi zøhø. Bi map'ua bi ja n'na ra nyuni, bi hyoni hapu da mi. Nu'ua yø xädi p'uya bi mäspu hudi.

² Nuna ra Jesús bi dæ'mi bi xänbä ra hya yø ja'i. Bi 'yεmbi:

³ —Ra mmenthí di nthæui yø ja'i nuya entho hyoya, porque tinyø mmäi ngue di 'bæhra nho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bæ mahets'i ya.

⁴ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i tu yø mmäi. Porque Oja di hojpabi yø mmäi ya yø ja'i ya.

⁵ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i hñidi 'yεxpæ 'bæhyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i da gohmi ra häi ma yat'i ya.

⁶ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i nuya ho yø mmäi ngue honi ha di 'yøtra nho, tengutho 'mø di tumanthuhu di ja ndummäi ngue honi ha di nsihmε. Porque da mæx Oja ngue da zä da 'yøt'e.

⁷ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i nuya da 'yøtra mate ngue da mäxyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i ya da 'yørpæ ra mate Oja ngue da mäts'i.

⁸ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i ngue hñi tema nts'o so yø mmäi. Porque guehya yø ja'i da nu Oja ya.

⁹ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i nuya da japi ngue di nhojpæ'ua di nsæi. Porque guehya yø ja'i da gohi ngue yø basí Oja ya.

¹⁰ Ra mmenthí di nthæui yø ja'i nuya da zä ra n'ua da ts'ui ngue honi ha di n'yo xanho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bæ mahets'i ya.

¹¹ Ra mmenthí gui nthæui 'mø bi ts'ui ngue gui tεngahæ. Da ts'an'ahæ, da ts'an'nahæ yø fεhni.

¹² Damí johyahæ 'mø ngue ngu'a bi nja, di nja'ahæ mpähä, porque xangu ni nzäbihæ bí ja mahets'i. Ya quí pahmæ ngue nu'ua yø pøngahya Oja xa m'mæ'a m'mæt'o xquet'a bi ts'ui.

Bi ma ma hεqui ra hya te ja ngue da n'yo yø xädi ra Cristo.

¹³ Nu ra u, i ja rá 'bæfi ngue nu tema japi ya hñidi nts'oní. Guí njathæ p'ua ua ja ra ximhäi ya, ngue guí 'bæhmæ ua, ya xøt'atho

ra nts'o da 'yøtyø ja'i. Pε nu'mø bi m'mehrá ts'edi ra u, ya hinda zä to da japi ngue xta n'u mahøn'a. Ya hinte di muui ra u, da t'ei, da nεp'u yø ja'i.

¹⁴ Nu'a te gni 'yohu ya, i nnudyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Gue'ahu, tengutho n'na ra nyot'i di yorbua ja ra 'bexui, i nnutho gätho yø ja'i. Gue'ahu, tengutho n'na ra hnini 'mø bi ja maxøts'e ra nyuni, i nnutho gätho yø ja'i.

¹⁵ Nu'mø bi ma ma saqui n'na ra lámpara, hinda thorbua ja ra huada, sinoque da thøxpua ja ra nthøxanyot'i n'namhma ngue di yorpi gätho'u 'bu'ambo ra ngu.

¹⁶ Dami njathu p'uya, dami nehu ngue da nu yø ja'i'a te ra nho gui øthu. Nu'mø bi nu yø ja'i'a ra nho gui øthu p'uya, yø ja'i da 'yεspabi na ni Papahu bi 'bu mahets'i.

Ra Jesús bi ma ngue xanho rá ley Oja.

¹⁷ A nuyá, 'yo gui εhmua ngue dá εhe ga hacá ra ley bi 'yotra Moisés, ogue ga hacá'u yø hya bi nxänbäte yø pøngahya Oja. Nu'a, hin'na'a. Sinoque dá εhe ngue nu'a te gäma hya mmamp'u ja ra ley, ga gue'a ga thogá'a.

¹⁸ Nugä majuanj te dí xi'ahu, mente ngue di siguetho ja ra c'amahets'i 'nehra häi, nu'a te gäma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ni xinga n'na ra letra, ni xinga n'na ra punto di sä ngue da thaqui asta gue'mø bi nja gätho'a tema hya nt'ot'i.

¹⁹ Janangue nuyá, nu to bi zä ngue festho ra hya di manda ra ley, madague'a zits'utho, 'ne da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da mestho ra hya, guehna ra ja'i ngue hinga εda hnu mansu p'u mahets'i na. Pε nu ra ja'i ngue da 'yøt'e te mmanna ley 'ne da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da 'yøt'e, guehna ra ja'i da hnu mansu p'u mahets'i na.

²⁰ Nugä dí xi'ahu ngue nu'mø gui nne di ncuhu p'u di manda Oja, ma datho nne ngue xtá ndønho te gdi 'yohu, ngue'a te ga 'yo yø xänbäte ngue ra ley 'ne'a te ga 'yo yø fariseo.

Hingui ho ngue to da nu man'u rá cu.

²¹ Ya xcá 'yøhmua yø hya bi sänbabi yø ndiua manjam'mø ngue bi t'εmbi: “Yo grá hyote. A nu ra ja'i ngue di nhote, jatho da thaspa ra güenda ngue da ma ra castigo”, bi t'εmbi.

²² Pε nugä dí xi'ahu ngue nu ra ja'i da nu man'u rá cu, jatho da thaspabi ra güenda. A nu ra ja'i ngue xihyø ts'omhya rá cu 'mø yaui, jatho ngue di mpeti yø ts'ut'abi da hyaspabi ra güenda. Nu to εmbi ngue ra ndonda rá cu, da ma ra nidu hapu di nzø.

²³ A nuyá, xi'mø gui mmap'u ja ra altar ngue guá ørpahu ra 'bøt'e Oja, 'ne ja da sop'u ni mmui ngue hingui ho te xcá 'yørpä ni cuhu, ya hinguá øthu ra 'bøt'e.

²⁴ Sinoque bá sohnj 'bøt'ehu p'u ja ra altar, guá pengui gui nhøjpaui ni cu. Ja guá pengui gui dá ni 'bøt'ehu p'uya.

²⁵ Nu'mø bi ma ma yap'ahu, nu'a di yap'ahu dami nhøjpahu p'u ja ra 'yu, n'namhma ngue hinda dä'ahu p'u ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndä'ahu p'u ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dä'ahu ra policia. Ra policia p'uya da zixahu fädi.

²⁶ Majuanj te dí xi'ahu, ngue nup'u ja ra fädi, ya hinda zä guá pønthohu, guá pømhmu asta gue'mø guá jut'i gätho ra menyü da ts'an'nhu.

Hingui ho di nyots'om'mäi ra ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhmua ra hya bi sänbabi yø ja'i ngue bi t'εmbi: “Yo grá 'yots'om'mäi”.

²⁸ Pε nugä dí xi'ahu ngue nu to heta n'na ra xisu 'ne so rá mmui ngue di n'yots'om'mäiui, ya sutho 'mø majuanj bi n'yots'om'mäiui ra xisu hεti.

²⁹ A nuyá, nu'mø gui εna ngue rá ts'oqui ni dá ngue ni 'yεi p'u gui øthu ra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yεi. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni däh, hinda gue'a ngue gä ni do'yohu da ma ra nidu.

³⁰ Nu'mø gui εna ngue rá ts'oqui ni 'yε ngue ni 'yεi p'u gui øthu ra ts'oqui, dami hεjni 'yε, gui 'yεi yap'utho. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni 'yεhu, hinda gue'a ngue gä ni do'yohu da ma ra nidu.

Hingui ho ngue da 'yenyø xisu yø nyohu.

³¹ Ya xcá 'yøhmua ya yø hya bi sänbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: “Nu to da ne da 'yenná xisu, i jatho da nangra sαcua ngue ra nxuni”.

³² Pε nugä dí xi'ahu ngue n'na ra xisu 'mø bi 'yenná ndø, nu'mø bi nthatui man'na ra 'yohu, ya ra ts'oqui øt'ui na da mε. Pε go rá ts'oqui na ra 'yohu bi 'yenná xisu

ngue te di nja, porque hōndra xisu ngue ra 'yots'om'mäi i sä ngue da t'ei.

'Yo to di exa ntestigo yø ja'i.

33 Ya xcá 'yøhm̄u ya yø hya bi sännbabi yø ndiua 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ēmbi: “Nu'mø guí exh̄u ntestigo Oja ngue majuan̄i di nja'a ra hya guí mmamhm̄u, ya ja ts'ēditho ngue gui 'yøth̄u'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'ēih̄u ngue di nja”.

34 Pε nugä dí xi'ah̄u ngue 'yo guí exh̄u ntestigo Oja p'ua guí yah̄u ngue gdí hatra ts'ēdi ni yah̄u. Nu te bi ja mah̄ets'i, 'yo guí exh̄u ntestigo, porque ja bí 'bup'ua Oja, εntho go t'exa ntestigo'a.

35 'Yo guí exh̄u ntestigo ra häi, porque Oja di manda Gä ra ximhäi, εntho go t'exa ntestigo'a. 'Yo guí exh̄u ntestigo ra dan̄ihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'ua Oja, εntho go t'exa ntestigo'a.

36 'Yo guí ena ngue da zä da t'oc'a ni ya 'mø himma juani te guí mmamhm̄u. Porque ni yah̄u, ni xinga n'na ni xtah̄u da zä gui 'yøth̄u ngue xtá nt'axi ogue xtá mpothi.

37 A nu'mø guí nne guí mamhm̄u n'na ra hya, njuantho dami mamhm̄u ngue'mø da zä, ogue hinda zä. Porque ra ja'i ngue rá n'youi ra zithu, hingui t'εc'ēi te mma, janangue ngue honi te exa ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

38 Ya xcá 'yøhm̄u yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ēmbi: “Nu ra ja'i da hyamba rá dá rá mmic'ēiui, xquet'a da thambabi rá dá. Nu ra ja'i da 'yøjpa yø ts'i rá mmic'ēiui, xquet'a da t'øjpa yø ts'i”.

39 Pε nugä dí xi'ah̄u, ngue nu'a te ra nts'o øt'ah̄u n'na ra ja'i, 'yo gadi cospah̄u. Hante gue nu'mø to bi mep'a ni hm̄ih̄u, dami unman'na nguadi ni hm̄i ngue da mε'mi.

40 A nu'mø to guí tupi, 'nε di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'nēhni tuh̄u dami unni.

41 Nu'mø to da 'yēn'i gui fäx̄u n'na kilómetro made ngue gui tūspa rá 'beni, dami dobleh̄u'a te xi'i gui fäx̄u.

42 Nu'mø te'o da 'yā'ah̄u n'na ra cosa, dami unni. Nu'a te'o da mip'ah̄u n'na ra cosa, dami hmiti.

Nu to 'buhyø nsuiui jatho ngue di madi.

43 Ya xcá 'yøhm̄u yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ēmbi:

“Dami mah̄ni amigoh̄u. A nu'ua sū'ah̄u, 'yo gadi mah̄m̄u”, bi t'ēmbi.

44 Pε nugä dí xi'ah̄u ngue dami mah̄ni nsuih̄u. Dami 'yāph̄u Oja ngue di japi to san'ah̄u. Nu te'o Gä nnu man'ua'ah̄u, dami 'yørpah̄u ra nho. Dami marpah̄u Oja te'o ya mants'o 'mø guí yah̄u. Marpah̄u Oja'ua hingui ho te øt'ah̄u.

45 A nu'mø guí 'yøth̄u ya yø hya dí xi'ah̄u ya, ya di nequi ngue yø basi'ah̄u'a ni Papáhu bí 'bu mah̄ets'i 'mø. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hōnnbu 'buhyø hoja'i øtra nho, sinoque 'nεp'ua 'buhyø ts'oc'ēi øtra nho ra hyadi. Ra 'ye p'uya, hinga hōndyø hoja'i 'ye p'ua ja yø huah̄i, sinoque 'nεhyø ts'oc'ēi 'ye p'ua ja yø huah̄i.

46 A nu'mø ngue hōnt'ua to di mā'ah̄u gadi mah̄m̄u, ¿dana ra nho di nequi ngue gui øth̄u 'mø? Conque asta yø ngath̄ai njap'ua.

47 Xi'mø ngue hōnt'ua ni amigo gadi zenguah̄u, ¿dana ra nho guí øth̄u 'mø? Porque xquet'a njap'ua yø ja'i hingui pa Oja.

48 Nu ni Papáhu bí 'bu mah̄ets'i, mā datho ngue xandønho te øt'e. Gui njath̄u p'uya, dami neh̄u ngue mā datho xtánho te gui 'yøth̄u.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

1 Nu'a te Gä ra nho ja ngue gui 'yøth̄u, 'yo guí nneh̄u ngue hōnnbu 'bai xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøth̄u ra nho. A nu'mø ngue ra n'yets'i gni 'yøth̄u ra nho p'ua ha 'buhyø ja'i, nu'a ni Papáhu bí 'bu mah̄ets'i ya hin tema nzäbi di 'da'ah̄u.

2 Janangue nuyá, nu'mø guí fäx̄u yø ja'i nu'ua hyoya, 'yo guí nneh̄u ngue 'da di batyø ja'i te guí øth̄u. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'ua ja yø nija 'nεp'ua ja yø caye, hōntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pε majuan̄i te dí xi'ah̄u ngue nuyá yø ja'i njap'ua, nu'a Gä nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hōnt'a yø nzäbi'a.

3 Pε nu'ah̄u, nu'mø guí fäx̄u yø hyoya, nu te ja ngue gui 'yøth̄u, 'yo 'be guí xihni amigo gadi nsixui.

4 Nu'mø guí øth̄u ra 'bäxte, nt'aguitho dami 'yøth̄u. Nu'a ni Papáhu bí 'bu mah̄ets'i i nnutho te guí øth̄u, go da gut'ah̄u'a.

Ra Jesús bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue guí mmat'Ojah, 'yo guí øthæ tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbæ ja yø nija ngue 'bæi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gätho yø ja'i te øt'e. Da guerp'æ ja yø caye i mmat'Oja p'æ ni ma. Pε nugä majuaní te dí xi'ahæ ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a.

⁶ Pε nu'ahæ, nu'mø guí mmat'Ojahæ, dami cut'ambo ni nguha, tøtra goxthi, dami mat'Ojahæ p'æya. A nuna Oja ni Papáhæ, ja 'bæp'æ ha guí 'bæhmæ na, go nnu dra mhmat'Oja guí ørbæ ja ni nguha na, 'nε go da gut'ahæ na.

⁷ Nu'mø gá mat'Ojahæ, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya guí xihmæ Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i εna ngue nu'a ya'atho gui yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a.

⁸ Pε 'yoguí øthæ tengutho øt'æ. Porque nuna Oja ni Papáhæ, ya paði te gä guí homhmæ hante ngue gui 'yæpi te guí nnehæ.

⁹ Janangue nu'mø gá mat'Ojahæ, dami 'yεmhæ: Ma Papá'ahæ guí 'bæ mahets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i.

¹⁰ Bá εhε guí manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí ja mahets'i.

¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa.

¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe.

¹³ Dami fäxçæhe ngue hinga øt'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandasε, jase ni ts'edi, guí tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mø guí 'bæi ngue guí punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahæ, nu'a ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihæ 'mø.

¹⁵ Pε nu'mø hingui nne guí punnbabi ni mmic'εiui te øt'ahæ, nu'a ni Papáhæ bí 'bæ mahets'i xquet'a händi pun'na ni ts'oquihæ 'mø.

Ra Jesús bi xännbabi yø ja'i ha di 'yetyø mmæi.

¹⁶ Nu'mø guí nne ngue gui 'yε'ni mmæihæ, 'yo gadi hmí dummæihæ tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hmí dummæi 'mø øtyø mmæi, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pε majuaní dí xi'ahæ,

nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a.

¹⁷ Pε nu'ahæ, nu'mø guí ε'ni mmæihæ, 'yo gadi hmí dummæihæ, sinoque dami 'yejni yahæ 'nε dami nxædähæ.

¹⁸ 'Yo guí nnehæ ngue di unna güenda yø ja'i ngue guí ε'ni mmæihæ. Hinda hønt'a ni Papáhæ paði ngue guí ε'ni mmæihæ, go da gut'ahæ na.

Dami ne ngue bí ja ni mmetihæ mahets'i.

¹⁹ 'Yo guí nnehæ ngue xøgue nma munts'itho'a te guí peshæ ua ja ra ximhäi. Porque nu'a te guí peshæ ua ja ra ximhäi, da zi yø zu'ε, ya di nts'oní. Ogue da bε yø bε.

²⁰ A nuyá, dami nehæ ngue nup'æ mahets'i, ja bí jap'æ ra nho guí nthæhæ, nu'a hinha di m'mædi. Ya hinda zä da zi yø zu'ε, 'nε hinda zä da zønyø bε ngue da bε'ahæ.

²¹ Nu'mø guí εmhæ ngue bí ja mahets'i'a ra nho tate di muui, hønbnæ da zo ni mmæihæ p'æ 'mø.

Ra Jesús bi hyεjpa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho ni dähæ ya, ya guí hεthæ xanho ra nyot'i i ja. Njarbætho ni n'yomfεnihæ ya, nu'mø bi xogui xanho, ya guí pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mø.

²³ Pε nu'mø hingui xogui xanho ni n'yomfεnihæ, ya himma juani guí pahmæ ndana ra nho gdi n'yohæ 'mø. Ya nsætho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'æ gni mähä, porque hingui xohni n'yomfεnihæ ngue guí pahmæ ndana ra nho.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ Hingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'mæi. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mæi, n'na'a di maði, n'na'a händi maði. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'na rá hmu hinda 'yørpe te di manda. Gui njathæ p'æya, hingui sä ngue mbø yoho p'æ di ma ni mmæihæ. Di ma ni mmæihæ Oja, xindi ma ni mmæihæ ra mεnyu.

Nuna Oja fä'æ yø ja'i ya o rá 'yε.

²⁵ Nugä dí mma, nu'a te ja ngue gui sihæ, øgue te ja ngue gui hyehæ, 'yo gue'a mathoguiho ga ndu ni mmæihæ'a. A nuyá, nu rá te ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da hye.

26 Ya guí nnuh_u yø ts'int_s'u 'yo maya, ngue hinguí uah_i, 'n_e hinguí xofu ngue te da mets'i. P_e nuna n_i Papáhu bí 'b_u mahets'i, go di unni te si yø ts'int_s'u na. Goma gue'ah_u ya, ngue hinda máxah_u Oja, porque man'na xammad_i'ah_u ngue yø ts'int_s'u.

27 Xiya, xi ra ja'i tu rá mm_ui ngue hinguí hets'i, ¿ua da zä di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i?

28 'Yo di tu n_i mm_ui te guí hyeh_u. Ya guí nnuh_u yø døn_i bí ja dapo ngue h_indi mpefi, n_i xinguí mpe, p_e mahotho guí n_equ_i.

29 Dí xi'ah_u na ra hya na, ngue tengu ra dast'abi Salomón, mandønho drá he bi hye, p_e hinha da zädi tengu ganho yø døn_i.

30 Porque gues_e Oja øt'e ngue mazihotho guí n_equ_i yø døn_i bí ja dapo. Bí ja dapo ya, p_e nixud_i p'uya, di nzø p'uja ra orno. Goma gue'ah_u ngue h_indi he'ah_u Oja. P_e h_ingá egui _ec'ei_hu xanho ngue fāxah_u Oja.

31 Janangue nuyá, 'yo mathoguitho di tu n_i mm_ui_hu ngue sä guí 'y_emm_u: “¿Te 'be'a ga sih_u ya, o gue te 'be'a ga heh_u ya?” guí 'y_emm_u.

32 Porque yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hont'a te da zi 'n_e'a te da hye n_i ma yø mm_ui hon_i. P_e nu'ah_u, nu'a n_i Papáhu bí 'b_u mahets'i, ya pad_i ngue guí homhm_u gätho ya yø cosa ya.

33 Janangue nuyá, ma datho dam_i hyoni ha gdi soh_u rá 'y_e Oja. Nuyá yø hya di manda Oja, dam_i ja ndum_ui guí 'yøth_u, n'namhma ngue di 'da'i te gāma cosa guí homhm_u.

34 A nuyá, 'yo sä ma'dihi di tu n_i mm_ui_hu'a te ja ngue guí thohm_u nixud_i. Porque n'na ngu n'na yø pa ja te thohyø ja'i. Hontho ngue nu'a ra n'u guí thohm_u n'na pa ngu n'na pa dam_i hyoni ha gdi thohm_u'a ra pa'a.

7

'Yo guí haspah_u ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

1 'Yo guí haspah_u ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyats'ah_u ra güenda Oja te guí øth_u.

2 Porque da that_s'ah_u ra güenda tengutho gn_i haspah_u ra güenda mi'da yø

ja'i. Tengutho guí 'yøth_u, xquet'a gue'a di nja'ah_u'a.

3 ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cu ngue oxra häi rá dä, p_e nu'i p'uya, ra biga di o n_i dä.

4 Ya hinda zä guí 'y_emn_i cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o n_i dä”, guí 'y_emb_i. A nu'i p'uya, h_in gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä.

5 Ya hinni 'yup'u te guí mma. 'Be dam_i hyahra biga o n_i dä n'namhma da zä guí hyamba ra häi o rá dä n_i cu.

6 Nuna ra hya guí nnu mandaxquih_u, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mm_ui hinda zä guí xihm_u ra hya. Porque n'na ra cosa xandaxqui, hinguí sä di t'unyø fo'yo. Nu'mø bi ncu_e ra fo'yo, da za'ah_u. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaditho, hinguí sä di t'unyø ts'adi, porque ra ts'adi di 'da'm_i, da nep'u häi'a te guí unhn_u.

Dam_i 'yāph_u Oja te guí homhm_u.

7 Nuna Oja di 'da'i te guí homhm_u. Dam_i 'yāpi te guí nneh_u. Nu te guí hyoni, guí t_ini. Nu'mø gá jätra goxthi ngue guí nzohm_u Oja, da xoc'ah_u.

8 Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a hon_i, i t_ini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

9 Conque nu ra ja'i 'bahrá bas_i, nu'mø bi 'yāpra thuhm_e, hinguí sä rá mm_ui ra ja'i ngue ra do di unná bas_i.

10 Ogue ra hua da 'yāprá bas_i, hingra c'eya di unni.

11 A nuyá, i ja n_i ts'oquih_u, p_e guí pad_i guí unna cosa nu'a xanho n_i basih_u. Man'natho'a n_i Papáhu bí 'b_u mahets'i ngue xandønho te di 'da'ah_u 'mø guí 'yāph_u.

12 Tengu gn_i ne ngue da máxah_u yø ja'i, da ngu'a guí 'yøth_u, dam_i 'yørpah_u ra 'bāxte mi'da yø ja'i. Ja n_i gaxp_u gätho yø hya nt'ot'i p'uja ra ley, da gue'u yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyejpi ra hya n'na ra goxthi hinguí xidi.

13 Mente guí 'b_uhm_u ua ja ra ximhäi, dam_i hyaxh_u ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä guí hyaxh_u na ra 'yu na, dam_i c_uth_u p'uja ra goxthi hinguí xidi.

Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu manhenni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'nε xa nxidi ra 'yu. Pε mandøngu dyø ja'i ni map'ε.

¹⁴ Pε nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthui ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'nε hingui xidi ra 'yu. Pε ziyohotho yø ja'i ni map'ε.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Damí mfähmε xandønho, nuya yø fehni xännbate da zøp'ε guí 'bεhmε, da 'yεna ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di hä'ahε, porque maxøts'itho di nεqui ngue yø hoga n'yohε, pε nu te ga 'yo, gä ra nts'oní ørbu ni ma.

¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahmε te'o'a. Tengutho p'ε ja ra 'uini, guí pahmε ngue hinga ja di nzup'ε yø uva. Ni xingyø igo di nzup'ε ja yø 'uini.

¹⁷ Porque guí pahmε ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zεdi. Pε nu'a hingra hoga za, hingui ho yø ndät'ä zεdi.

¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zup'ε ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zup'ε ra hoga ndät'ä.

¹⁹ Nu gätho yø za hingui ho yø ndät'ä zεdi da ma nt'ets'i ngue da t'udi.

²⁰ Janangue dí xi'ahε ngue nu'a te ga 'yo ya yø fehni xännbate, gue'a gdi pahmε te'o'a.

Jatho gui 'yøthε'a te rá pähä ni Hmuhε.

²¹ Nuya yø ja'i da 'yεngui ngue drá Hmugui, hinga gä da yεrbε ha di manda Oja. Nu'ε majuaní ngue da yεrbε di manda Oja, gue'ε yø ja'i da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'bε mahets'i.

²² Nu'mø bi zønna pa da thaspa ra güenda yø ja'i, xandøngu yø ja'i da 'yεngui: "Grá hmu, grá hmu. Xquet'a 'nεcähe dá xicähe yø ja'i te'o'i. 'Nε conni thuhu dá øthegähe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. 'Nε conni thuhu dá øt'ähe xangu yø milagro", da 'yεngui.

²³ Nu'mø dá thacä p'εya, ga εmbi: "Damí 'uemhmε ua dí 'bucä, porque himma amigo'ahε. Porque høndra nts'o xqui n'yohε", ga εmbi.

Bi nhyepa ra hya yoho yø hyønngu.

²⁴ Nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmangä 'nε da 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohε ngue ra njammεi na, ngue ra mmendo p'ε bi høhrá ngu.

²⁵ Nu'mø bi nja ra 'ye, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahi ngue bi nønna ngu. Pε himbi dägui, porque ra mmendo p'ε høhrá ngu.

²⁶ Pε nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmangä, 'nε hinda 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohε ngue hin'yε rá n'yomfεni na. Guep'ε ja ra 'bomu dehe bi høhrá ngu.

²⁷ Mi n'ye p'εya, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahi ngue bi nønna ngu. Bi xot'i, maxøgue bi n'ueni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi xänba yø ja'i ra Jesús, di 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi.

²⁹ Porque yø xännbate ngue ra ley hingui ya manzaqui 'mø xännbate, pε nuna ra Jesús εna nts'ut'abitho 'mø xännbate, nu te mma ngue di nja gue'a di njahma'a.

8

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohε mi 'ya rá do'yo.

¹ Mambá εp'ε bí ja ra nyuni mambi 'bεhra Jesús, xangu yø ja'i bá n'youi.

² Bi guat'a n'na ra n'yohε mi hεmbrats'o'ya p'εya. Bi ndantyøhmε p'ε 'bεhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørcä ra mate gui 'yøthegui, nugä dí padi ngue da zägui —bi 'yεmbi.

³ Ra Jesús bi dots'i conná 'yε, bi 'yεmbya: —Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yεmbi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därquhí mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ha mi hεmbi.

⁴ Ra Jesús bi 'yεmbrä n'yohε mi'ε:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'ε 'bεhra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Damí 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hεmbi. Janangue da badí gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

5 Nuna ra Jesús, mi zomp'u ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá apra mate n'na ra capita.

6 Bi 'yembj:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'unt'u di mpep'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu Gä rá do'yo —bi 'yembj.

7 Ra Jesús bi 'yembra n'yohu apra mate:

—Ga mmagä p'u 'mø, ga ma øthegä —bi 'yembj.

8 Nu'a ra capita p'uya, mahombi 'yembra Jesús:

—Pε ague grá hmu, 'yo gadi n'uni. Nugä himma nsä'be ngue gui carbua ja ma ngu. A nuyá, hontho dami manya ngue da zä ra ts'unt'u dí xi'i, ya dí padí ngue da zä ra n'u hembj.

9 Porque nuguí xquet'a 'bui to 'bet'o ngue di mandagui. A nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadí manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'u dí et'i. Ogue ga embj: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá ep'u. Ogue ma hmiqui, ga 'bepi te da mεfi, ra hmiqui øt'e te dí xifi.

10 Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yεmbyø ja'i n'youi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'εi tengü ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na.

11 Nugä dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nep'u ni yuhra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahets'i, 'dap'u di nsihmεui ra Abraham, cona Isaac, cona Jacob.

12 A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xta nzo rá 'yε Oja 'nε himbi ne, da t'emp'u thi ja ra 'bexui'u. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i'u.

13 Ra Jesús bi 'yembra capita mi nyai:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya gui εc'εi ngue da zä ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bexpi zä ra ts'unt'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

14 Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpu ja rá t'ots'i ngue mi hembra pa.

15 Ra Jesús bi bennba rá 'yε ra därkehi ngue bi gats'i. 'Bexpi zä ra pa mi hembj.

Nuna ra xisu p'uya, bi nangui ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

16 Mi dähra nde p'uya, nup'u 'buhra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pε ra Jesús hontho da ma ngue da zä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hεmbyø ja'i, pε ga bi 'yøthe.

17 Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Nu te gäma n'u gmí hεmphu, Gä bi hyaqui haru mi'u”, bi 'yεna.

Yonc'εi bi nyai ra Jesús.

18 Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'uya ngue bi mahä dí ma man'na nguadi ra zabi.

19 Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yembj:

—Ague grá xännbate, nugä dí nne ga mme haru gdí ma —bi 'yembj.

20 Ra Jesús bi 'yemp'a yai:

—Yø haho ja yø 'bido haru säya. Yø ts'int's'u ja yø 'bafi haru säya. Pε ra N'yohu bi 'yε mahets'i, hin'yü rá ngu haru di n'oxi.

21 Pε nu'a n'na nc'εi rá xädi bi 'yembj:

—Ague grá hmu, dami 'dacrä nt'εdi ngue 'be da du ma papá, ga ägui, ya ga mε p'uya —bi 'yembj.

22 Mi dähra Jesús, bi 'yembj:

—Ma ga mmehma. Nu'u yø ja'i entho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'u da 'yähyo mmindui'u.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

23 Nuna ra Jesús bi yarbua ja ra barco ngue bi ma, bi mahä yø xädi.

24 Pε nup'u ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'u yø fanthe nangui, so mbo ra barco mεnte atho ra Jesús.

25 Nu'u yø xädi p'uya, bá ap'u bí aha, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, dami yanje. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhü —bi 'yembj.

26 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—¿Hanja ngue gui suhu? ¿Ua hingui εc'εi ngue ga faxahu? —bi 'yembj.

Mi nangra Jesús, bi hejpa bi ra ndahi 'nεhyø fanthe. Mi hejpi, 'bexpi nsäya.

27 Nu'x yø xädi p'uya, di 'yøtho te bi nja. Di n'yembj n'na ngu n'na:

—¿Te'o ni n'yohx na n'yø? Asta ra ndahi 'nēhra dehe εc'ei 'mø bi zofo —di n'yembj.

Rá Jesús bi 'yøthe yonc'ei mi n'youi yø ts'onthi.

28 Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra häi ni hu ngue Gadara. Ja bi nthēui p'x ra Jesús yoho yø n'yohx mi n'youi yø ts'onthi. Pe mandønts'otho, xpí 'yēp'x ja ra camposanto. Asta nts'utho to da thop'x ja ra 'yu.

29 Mi nu ra Jesús, bi mēhra mafi. Bi 'yembj:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'x'i Oja, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? Porque tobe hinguí sønna pa ngue gui penngahe ra castigo —bi 'yembj.

30 Nup'x yap'xtho, mambj 'yop'x n'na 'bxi yø ts'adi, ma 'yonj p'x ngue sihmε.

31 Nu'x yø ts'onthi bi 'yembra Jesús:

—Nu'mø guí nne ngue ga hecähe ua ya yø n'yohx 'bucua, pe dami 'dacje ra nt'edi ngue ga cat'ähe yø mmxi yø ts'adi bí 'yonx —bi 'yembj.

32 Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi, bi 'yembj: —I mähä nxi bí 'bahyø ts'adi 'mø.

Janangue nu'x yø ts'onthi bi hyēp'x yø n'yohx mi n'youi, i ncarbxi ja yø mmxi yø ts'adi. Yø ts'adi p'uya, bi gu ra 'dihj, bi nhyørbxi ja ra zabi. Gä ja bi jarbxi ra dehe.

33 Nu'x mi fähyø ts'adi p'uya, bi nsu 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'x bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Bi ma tengue xi thohyø ts'adi, 'nε bi ma tengue xi tho'x yø n'yohx mi n'youi yø ts'onthi.

34 Nu'x yø ja'i mambj 'bap'x ja ra hnini, Gä bi ma ngue bi zømp'x bí 'bēhra Jesús. Mi zønyø ja'i p'x 'bēhra Jesús, bi xifi ngue da ma.

9

Rá Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

1 Ra Jesús bi yarbxi ja ra barco ngue da ma, di ma man'na nguadi ra zabi ha bí ja rá hnini.

2 Mi zømp'x ja ra hnini, bá thunnbabi n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. Mi nu ra Jesús te øtyø ja'i bá du ra dārquēhi, i

padj ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra dārquēhi. Bi 'yembra dārquēhi p'uya:

—Ague ts'unt'x'i, 'yo tu ni mmxi, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembj.

3 Nuna ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xänbäte ngue ra ley, bi mbøcue. Bi 'yēmp'x ja yø n'yomfēni: “Nuna ra n'yohx 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma”.

4 Pe ra Jesús i patho te mbēnya yø n'yohx mbøcue, bi 'yembj:

—Nuna ra hya gá bēmhmx ya, hinga ja rá njap'x na.

5 Nugä dá xihra n'yohx 'bucua, dí embj: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pe nuyá, hīndi nēqui xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hīn'na. Pe nu'mø gá embj: “Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma”, gá embj, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya guí pahmx xanho ngue ja ma ts'edi.

6 A nuyá, dami pahmx ya ngue ra N'yohx bí 'yε mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohx xan'x p'uya:

—Dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

7 Ra dārquēhi p'uya, bi nangui, bi ma rá ngu.

8 Mi nu yø ja'i te bi nja, bi nsu yø ja'i. Pe εspabi Oja porque di nēqui ngue Oja di unna ts'edi te ø'na ra n'yohx na.

Rá Jesús bi zixra Mateo, da 'yøt'e ngue rá xädi.

9 Mi ma ra Jesús, ni nthop'x ja rá oficina n'na ra n'yohx ni hu ngue ra Mateo, nuna jamba ra mēnyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembj:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembj.

Ra Mateo p'uya, bi zop'x rá oficina ngue bi mε ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embj ja yø ts'oqui, 'dap'x sihmēui ra Jesús.

10 Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi mε yø xädi p'x ja rá ngu ra Mateo ngue da nsihmε. Xangu yø ngüthäi 'bap'x, co 'nε hmi'da yø ja'i t'embj ngue ja yø ts'oqui, Gä 'dap'x sihmēui ra Jesús.

11 Yø fariseo p'uya mi nu te øtra Jesús, bi 'yørpabi ra nt'änni'x yø xädi, bi 'yembj:

—¿Hanja ni xännbateh_u ngue 'dap'_u sihmēh_u yø ngüthäi co 'nēhy_u mī'da yø ja'ī ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yēmbi.

12 Mī 'yøhrā Jesús te sipyø xädi, bi 'yēmp'_u dī yahni:

—Nūya yø ja'ī di hyēnni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pē yø ja'ī xanzaqui, hinga gue'_u ni 'yē'_u.

13 Damī xähm_u te ni bönyø hyā nt'ot'i p'_u ja rā Macā Libro ngue ēnā: “Dī nnegā ngue dī nja ni nhuēcāteh_u, porque guehna man'natho dī mūi nā ngue yø 'bøt'e guí ørcāh_u”, ēn'Oja. A nūgā, dá ēhē ngue gue'_u yø ja'ī ja yø ts'oqui gā xifi dā hyēp'_u rā nts'o gā 'yo, hinga gue'_u yø ja'ī ēnā ngue ya 'yo xānho dá ēhē gā nzofō —bi 'yēmbi.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguī etyø mmāi yø xädi.

14 Nū'_u yø xädi rā Xuua bi guarb_u 'bähra Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguī etyø mmāi? Conque nūgāhe 'nēhyø fariseo ēmmēi dí ε'mā mmāigāhe —bi 'yēmbi.

15 Rā Jesús bi 'yēmbya yāui:

—Nū'_u yø ja'ī ts'ofō ngue dā nū rā nthati, hinguī 'b_u ndūmmāi ngue dā 'yetyø mmāi mēnte 'dap'_u 'bühm_u rā novio. Njarbūtho mā xädigā ya, hinguī etyø mmāi ngue 'daua dī n'yo'be. Pē bá ēp'_u rā pa ngue dā zigagui mā nsui'be. Nū'a rā pa'a p'_uya, mfadi ngue dā zā dā 'yetyø mmāi ya mā xädi 'mø.

16 Nūnā rā 'da'yo hyā dí xännbate, n'nan'yo nā ngue rā nyogui xädi. Tengütho n'na rā 'da'yo ulu, hindā zā di 'bøtra zē'ulu. Porque rā 'da'yo ulu dī ngants'i, ya man'na dī nts'onna zē'ulu.

17 Tengütho rā 'da'yo vino hinguī sä dā sirb_u ja rā zēxfani ngue dā zēdi. Porque rā 'da'yo vino dā xētra zēxfani 'mø dā sit'i, ja dī m'mēp'_u p'_uya. Janāngue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifani dā sit'i n'namhma ngue gā yoho hindī m'mēdi.

N'na rā n'yoh_u bi zixra Jesús ngue dā øthebi rá t'ixu.

18 Mēnte rā Jesús bi xihyø ja'ī ya yø hyā ya, bi zø'a n'na rā n'yoh_u 'bet'o ngue yø judío. Bī ndantyøhm_u p'_u 'bähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nū mā t'ixu exā ja bī dū, pē nū'mø guí mma, gui japni 'yē p'_u ja rá do'yo, mahøndi m'māi.

19 Rā Jesús bī nangb_u mī hūdi, bī mē'a sits'i. Bī mähā yø xädi.

20 Mēnte ni 'yo rā Jesús, nūnā n'na rā xisu ya n'ne'mā yonjēya mī hēmbra m'mācji, bi guarb_u ja rá xūtha rā Jesús ngue bi dārpa rá nyani rá he.

21 I ēn'a mbo rá mmāi: “Nū'mø gā thārpabi rá he rā Jesús, dā zāgui”, bi 'yēnā.

22 Mī dädi, 'bexpi 'bātra Jesús ngue bi hyētra xisu. Bi 'yēmbaya:

—Ague t'ixu, dā hyu ni mmāi. Ya bi zā'i ngue gā 'yēc'ēigui ngue dā zā'i comma ts'edi —bi 'yēmbi.

'Bexque'a bi zā rā n'_u mī hēmbra xisu.

23 Mī zømp'_u ja rá ngu rā n'yoh_u nā rā Jesús, bī nū ngue 'bēp'_u yø mē'bida. Di yānni yø ja'ī 'bēp'_u ngue zoni.

24 Rā Jesús bi 'yēmbya ja'ī:

—Damī pømh_u ua. Nūnā rā hmūte 'būcua, hinguī tū nā, i atho nā —bi 'yēmbi.

Pē nūya yø ja'ī yāui rā Jesús, i thenthō, porque padī ngue ya xi dū rā hmūte.

25 Mī bøn'athi gātho yø ja'ī p'_uya, rā Jesús bi thop'_u brā 'bēnna hmūte. Bi bēnnā rá 'yē rā hmūte bi gats'i. Rā hmūte p'_uya bi bēnnate, bī nanguī.

26 Nū te bi 'yøtra Jesús, bī n'yo rā hyā ndap'_u bi zā'a rā xēqui'a.

Rā Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

27 Māmbā ēp'_u ja rā ngu nā rā Jesús, nūp'_u ja rā 'yū bi dēnni yoho yø xädä. Nī mafi, bi 'yēmbi:

—Ague rá mbom'meto'i rā David, damī huēga'be.

28 Mī yarb_u ja rá ngu rā Jesús, bi guatyø xädä. Rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua guí εc'ēiui ngue dā zā gā øt'ä nā te guí xicui ya?

Yø xädä p'_uya bi 'yēmbi:

—Ahá grā Hmū, dí εc'ēi'be ngue dā zā gui 'yøt'e —bi 'yēmbi.

29 Bī macyø 'yē rā Jesús ngue bi dārpa yø dā yø xädä. Bi 'yēmbi:

—Ngue guí εc'ēiui ngue dā zā gā øthe'aui, dā zā'aui ya.

³⁰ Nu'u yø xädä p'uya 'bexpi nzø yø dä. Pε ra Jesús di hejpi ngue h̄inte da ma, bi 'yεmbi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui mmamm̄i te dá øt'aūi ya —bi 'yεmbi.

³¹ Pε nuya mayø xädä, h̄ontho bi nhyehmi ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² H̄ontho bi ma ya mayø xädä, bi zø hmi'da yø ja'i p'ua ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yohu di gonebi ra ts'onthi.

³³ Nuna ra Jesús bi japra ts'onthi ngue bi hyep'ua ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pε yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yεmbi:

—Nuna te dá nuhu bi nja ya, mente yø pa xa thogui hinjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israél.

³⁴ Pε yø fariseo bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yεna.

Ra Jesús di huεcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'ua bi zä yø hnini. Nu'p'ua ja yø hnini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'ua ja yø nija yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'ua hēmbi, pε gä bi 'yøthe ra Jesús.

³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'ua ha søni, εmmei di huεqui. Porque yø ja'i 'bua ndumm̄i, hingui padi te da 'yøt'e. ðntho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi.

³⁷ Pε ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Majuani dí xi'ah̄u, ngue xangu ra 'befi i ja, pε yø mēfi zi yohotho 'bui.

³⁸ Janangue nuyá, nuna Oja rá mmeti ra 'befi, dami 'yäph̄u ngue da menhyø mēfi p'ua ja rá 'befi.

10

Ra Jesús bi 'yexi 'de'ma yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'ua 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'ua yø ja'i hēmbi n'na ma 'dan'yo ma n'ua, da 'yøthe.

² Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá mudi rá thuhu ra Simu, nu'a i nhuta m'mefa ngue ra Bēdu. Ra Andre nuna rá n'yohu ra Bēdu. Ra Jacobo, 'nēhra Xuua, guehya yø ts'ant'ua ra Zebedeo ya.

³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra nguthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'ua ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Tadeo.

⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Nēhra Judas Iscariote nuna bi dä ra Jesús.

Bi xi'ua 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xännba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yēt'i ngue da manna hya. Rá mudi bi 'yεmbi:

—'Yo gni mähä p'ua ja rá m'mahyø ja'i hingyø judío. 'Nε 'yo gui cathu p'ua ja yø hnini ja'a ra ra häi Samaria.

⁶ Sinoque i mähä p'ua 'buhyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'medi.

⁷ Gui xihmu yø ja'i p'ua gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bua mahets'i, ya da guehyø pa jap'ua da 'yudi ngue di manda ua ya.

⁸ Dami 'yøthehu yø ja'i di hyenni. Gui 'yøthu ngue di bennate yø ánima. Gui 'yøthehu yø ja'i 'ya yø do'yo. Gui 'yøthehu yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ah̄u, h̄inte dá jup'ah̄u. Janangue nuyá, nu yø ja'i gui 'yøthehu, 'yo te gui jambah̄u.

⁹ 'Yo gui haxhu ra menyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre.

¹⁰ 'Yo tema lega gui caxhu. O gui caxni mponih̄u. 'Yo gui caxhu mi'da yø thixfan̄i ogue yø tøhø. Porque rá mēfi Oja jatho ngue di t'unni te da zi.

¹¹ Nu'mø gá sømhmu p'ua ja n'na ra danihni ogue ja n'na ra t'unihni, dami hyomhmu n'na ra n'yohu nu'a hnuman̄ho p'ua ja rá hnini, dami 'yäph̄u ra nt'edi ngue di 'da'ah̄u ra ts'äya. Ja dami nsayah̄u p'ua ja rá ngu'a, asta gue'mø guá εhm̄u.

¹² Nu'mø gá cathu mbo ra ngu, gui 'yεmhmu: "Oja di japyø ja'i 'bucua".

¹³ Nu'mø da nu manho'ah̄u yø ja'i 'bup'ua ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua gui xihmu 'mø. Pε nu'mø ngue hingui nnu

manho'ah, nu'a ra nzengua guí xihm, ya hīndi tocabi.

14 Nu'mø ngue hīmbi hnu manho'ah p'ja ja n'na ra hnini oque ja n'na ra ngu hīndi n'na'ah ra ts'äya 'nε hīnda ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihm, ni mähä p'uya, pøhm p'ja ja ra hnini oque ja ra ngu. Damī huamhmra fonthäi di n'youi ni mbonguah.

15 Majuanī dí xi'ah ngue nu'mø ra pa danī hyaspa ra güenda Oja ya yø ja'i di ja'ah p'ja, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'u yø ja'i mi 'bep'ja ja ra hnini Sodoma 'nεp'ja ja ra hnini Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u da ts'ui.

16 A nuyá, ga pen'nah p'ja ha 'bhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø dε'yo 'mø bi zømp'ja 'bhyø zate. Pε damī 'yøt'e ngue gyø njammuih, guí mfähm, tengutho guí mfähyø c'εya. Pε 'yo to guí suhm, guí 'yøthā tengutho yø paloma ngue hīngyø nequisui.

17 Damī mfähm p'ja 'bhyø ja'i. Porque yø ja'i da zixah fädi. Nup'ja ja yø nija yø ja'i da mep'ah.

18 Di dä'ah p'ja 'bhyø ts'ut'abi 'nεp'ja 'bhyø gobierno. Di u'ah yø ja'i ngue guí εc'εigah. Nu'mø ngue ya gdí 'bhm p'ja ha 'bhyø ts'ut'abi, ngu'u yø judío, ngu'u hīngyø judío, gä da zä da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya guí xihm.

19 Nu'mø bi jo'ah, 'yo sä di tu ni mmuih'a te ra hya ja ngue guí xihm ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora guí dä ni hyah p'ja ja ra ts'ut'abi, Oja di 'da'ah ra hya ja ngue guí mmamhm.

20 Porque ra Espiritu Santo di ben'nah ra hya guí xihm ra ts'ut'abi. Hīngni n'yomfεniε guí jεcra hya guí mmamhm.

21 Nu yø n'yohu εc'εigui, di yapse yø n'yohu hīngui εc'εigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yεc'εigui yø basj, di dä yø basj ngue da tho. Yø basj p'uya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø papá, di dä yø papá ngue da tho.

22 Hønnbu bi zä da zu'ah yø ja'i ngue guí εc'εigah. Pε nu ra ja'i da zeti hangū ra n'u da thogui, guehna di nyannā te na.

23 Nu'mø bá ju'ah n'na ra hnini, damī 'dagui gdí mähä man'na ra hnini. Pε nugä dí xi'ah, tobe hīn gadi tāti gadi 'yomhm ra hya p'ja ha 'bhyø judío 'mø mi zønna pa da hyaspa ra güenda yø ja'i ra N'yohu bí 'yε mahεts'i.

24 Nu ra xädi, 'yo di εna ngue hīnda thogui tengutho thohrá xänbāte. Xi mmangu ra hīquī, 'yo di εna ngue hīnda thogui tengutho thohrá hmū.

25 Nu ra xädi, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xänbāte. Ra hīquī p'uya, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hmū. Nu'mø ngue bi nu man'ugä yø ja'i, guí huquī ngue drā zithu, goma gue'ah hīnda nu mman'ah yø ja'i ngue guí tēngah.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

26 Janāngue nuyā yø ja'i su'ah, 'yo guí suh ya. Nu te gāma hya njo'mi, siempre da famhma.

27 Nuyā yø hya dí xi'asεh, damī xihm gätho yø ja'i. Nuyā yø hya dí hut'atho ni guh, i nt'øde ra hya gä ra hnini.

28 'Yo guí suh'ja da ne da hyo'ah. Porque nu'mø bi hyo'ah, nu ra te ya hīnda zä te da japi. Nuna Oja, ja rá ts'edi ngue di juat'a ni do'yohu 'nε ni tehu p'ja ja ra nidu, guehna damī suh na.

29 Nu'mø bi 'bä yoho yø ts'int'su, hōnda n'na ra xani mā t'uni. Pε hīnga n'na di m'mε'u yø ts'int'su mēnte ngue hīndi unna nt'εdi ni Papáhu.

30 Januanī ngue fāxah Oja. Conque asta ni xtah i m'mede n'na ngu n'na.

31 Janāngue 'yo guí suh yø ja'i. Porque man'na xammadi'ah ngue yø ts'int'su, madague'a ngue yø mmundotho'u.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hīnda gømp'ja ha 'bhyø mmic'εiui.

32 Nu to gätho da mamp'ja 'bhyø ja'i ngue εc'εigui, xquet'a ga mmangä p'ja 'bhma Papá bí 'ba mahεts'i ngue dadi n'amigo'be ra ja'i.

33 Pε nu te'o da gøngä p'ja 'bhyø ja'i, da mā ngue hīngui εc'εigui, xquet'a ga mmangä p'ja ha bí 'bhma Papá mahεts'i ngue hīn dadi n'amigo'be ra ja'i da gøngui.

Nup'u ha t'εc'ei ra Jesús, bi ma ngue di nja ra sui.

³⁴ 'Yo guí εmhmε ngue dá εcä ua ja ra ximhäi ngue hin tema n'ε guí sähu. Nu'á, hin'na'a. Sinoque di nja ra sui.

³⁵ Dá εcä ua ngue di nja'a di nsuhyø ja'i. Ra ts'unt'ε di nsuhmj ra papá. Ra hmute di nsuhmj ra mamá. Ra ts'ihue di nsuhmj rá cá.

³⁶ Nu'ε yø nsuui ra ja'i da 'yεc'εigui, gue'ε 'bup'ε ja rá ngu da zhi.

³⁷ A nuyá, nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá papá, di mahrá mamá, ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. A nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá ts'unt'ε, di mahrá t'ixu ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui.

³⁸ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui.

³⁹ Nu ra ja'i da gohrá mmui ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hinha ga gohrá mmui mada tho, guehna ra ja'i di nyanná te na.

Oja da gutyø ja'i'a te ra nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nu ra ja'i da 'yøt'ahε masu, guehna ra ja'i tengutho 'mø go di ørcagui masu na. Nu ra ja'i da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui.

⁴¹ Nu ra ja'i ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'i ngue gue'a rá m'menhni Oja, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni rá pøngahya Oja. Ximmangu ra ja'i ørpa masu n'na ra hoga n'yohε, porque padj ngue xanho ga 'yo ra n'yohε, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni ra hoga n'yohε.

⁴² A nuyá, ndana bi zä ya ma xädi, nu ra ja'i da 'yørpa ra nho ngue padj ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso ra dehe di unni, hindi 'bεhrá nzäbi ra ja'i, Oja da gut'i.

11

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyai ra Jesús.

¹ Nuyá 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue da 'yøt'e, bi map'ε bí ja yø hnini na ra Jesús ngue da xännba ra hya yø ja'i.

² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øtra Cristo. Janangue bi menhni yoho yø xädi ngue bá nyai ra Jesús.

³ Mi zømp'ε ha 'bui, bi 'yεmbra Jesús:

—¿Ua gue'e na ra Cristo mi ja ngue dá εhε di ndast'abi, ua gue ga tø'mähe man'na? —bi 'yεmbi.

⁴ Ra Jesús bi 'yεmbya yai:

—Ni mε ya, bá xihmi ra Xuua'a te ra hya gá nui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä.

⁵ Damj xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya.

⁶ Ra mmenthi di nthεui ra ja'i hinha di gohrá mmui ngue εc'εigui.

⁷ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi d'εmi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhε p'ε bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhε n'na ra n'yohε hingui nzaqui rá mmui, εntho n'na ra zafani 'mø anna ndahi?

⁸ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhε 'mø? ¿Ua guá nuhε n'na ra n'yohε ngue he ra hoga ulu? Pe guí pahmε ngue yø ja'i he ra hoga ulu, gup'ε ja yø ngu yø dast'abi 'bui.

⁹ Pe xi'mø hinga gue'a guá nuhε'a, ¿te'o guá nuhε 'mø? ¿Ua guá nuhε n'na rá pøngahya Oja? Majuanj ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuhε. Pegue tate na, ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui.

¹⁰ Nuna ra Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'ε ja ra Maca Libro na, ngue εna: “Nugä ga εt'ä ma m'menhni, di m'met'o p'ε gdi ma. Gue'a di hoqui hapε ja ngue gui thogui”, bi 'yεna.

¹¹ Majuanj dí xi'ahε, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate guehna ra Xuua bi 'yøtra nxixya. Pe nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'yε Oja ya, guehya ma datho bi nthεui ra mmenthi ya ngue ra Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya ra Xuua ya, asta quehyø pa dí 'buhmε ya, januanj di xønyø ja'i da zo rá 'yε Oja. Nuyá yø ja'i di xøni da zo rá 'yε Oja, i nne ngue xøgue ra sønitho di nja.

13 Hante ngue di m'mähra Xuua, nu te gäma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, gätho bi ma ngue bá ep'u ra pa di manda ua Oja.

14 A nuna ra Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahma ha rá nja ra hya, nuna ra Xuua ya, quehna bi t'embj ngue ra Elías.

15 A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhm na ra hya di mmangá ya.

16 Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bähra pa ja p'aya. Gdá hyejpäbi yø basi n'yemp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasjui ngue di n'yemmi, i embj:

17 “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmu, pe hingá nnehmu. Dá tut'ähe yø thuhü ngue yø thundummäi, pe hingá nzomhmu”, bi 'yembj.

18 Guí njathu p'aya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmu, guí mbøcuehu. Porque ba ehra Xuua, nuna bi 'yetrá mmäi, a nu'ahu p'aya, gá 'yemhmu ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e.

19 A nuyá, guecä drá N'yohu dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, a nu'ahu p'aya guí enju ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí enju ngue dadi thegä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'u yø ngathäi. Pe nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfεni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Oja da hyaspa ra güenda yø ja'i hingui nnu manho ra hya.

20 Nuna ra Jesús, nu'u yø ja'i 'bap'u ja yø hnini xi 'yøt'e xangu yø milagro, bi müdi bi hejpi te ga 'yo yø ja'i, porque hingui nne yø ja'i da hyep'u ra nts'o ga 'yo. Bi 'yembj:

21 —Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Corazín. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Betsaida. Porque himbi 'yεc'εigui 'mø mi nu yø milagro dá ørbu ha 'bui. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mi 'bap'u ja yø nyogui hnini Tiro 'nep'u Sidón, n'na zihmantho xta hyep'u ra nts'o man'i n'yo yø ja'i. Xti n'yaxyø 'bosp'i 'nε xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bu ndummäi.

22 Nugä dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo

da thohyø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Tiro 'nep'u ja ra hnini Sidón.

23 A nuya yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Capernaum, rá nzeGui εna ngue da t'εspabi ua ja ra häi, 'nep'u mahets'i da t'εspi. Pe gue di map'u ja ra nidu ya. Porque himbi hyep'u ra nts'o ga 'yo. Nu'u yø nyogui ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bi njap'u ja ra hnini Capernaum, xta hyep'u ra nts'o man'i n'yo yø ja'i'a ra hnini'a 'nε hinxta nguahyø ja'i 'mø.

24 Nugä dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da tho'u yø mmengu Capernaum ngue ra castigo da thohyø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma.

Ra Jesús bi 'yεspa Oja.

25 Man'na ra ora p'aya, ra Jesús bi 'yεna:

—Ma Papá'i, dadi ja mammadi'i, grá Hmu p'u mahets'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i εna ngue yø bamhya, i εna ngue tini xanho yø mmäi hanja ra hya, pe gá 'yajpäbi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basi ngue yø 'yøde.

26 Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

27 Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gätho yø cosa ngue ga manda. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'ant'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi'a ra Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'ant'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi.

28 Nu gätho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui hät'i da 'yøt'e te gäma hya sännbi, dami n'un'i ngue ga faxahu n'namhma ngue da dini ha di nsäya ni tehä.

29 Dami 'yøt'e ngue ni Hmuju. Dami hyaxhu na ra hya dí xän'nahu. A nugui, dí ya mantudi, hingrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a ni mmühna na.

30 Nuya yø hya dadi mandagä gui 'yøthu, hindi un'ahu ya. Porque nu te dí xänbäte, hingui henni gdi 'yøthu.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuya yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nɛhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuatrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxtyø trigo, bi za.

² Mi nu yø fariseo te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yɛmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nɛ'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähm'u p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e?

⁴ Nu ra David bi yarb'u ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmɛ xi t'aspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nɛ'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmɛ'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmɛ t'aspabi Oja.

⁵ ¿Ua hin gadi xähm'u te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bɛp'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pɛ hinda t'ɛmbi ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u?

⁶ Nugä dí xi'ah'u ya, ngue nuua ha guí 'bähm'u, 'bɛcua n'na nc'ei tate ngue ra nija.

⁷ Pɛ hingui tinni mmäh'u hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ngue ɛna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuɛcateh'u, porque guehna man'natho di muui'a ngue yø 'bøt'e guí ørcäh'u”, i ɛna. Porque nu'mø di ja ni nhuɛcateh'u, nuya yø ja'i hin tema hya øt'e, hingui 'yɛmph'u ngue ja yø ts'oqui 'mø.

⁸ A nu ra N'yoh'u bí 'yɛ mahɛts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yoh'u xi 'yoträ 'yɛ.

⁹ Mi ma ra Jesús, i map'u ja rá nija yø judío.

¹⁰ Nup'u ja ra nija, mi 'bɛp'u n'na ra n'yoh'u xi 'yoträ 'yɛ. Yø ja'i honi ha di dinnbabi ra Jesús ngue da ma ma yapu, janangue bi 'yørpabi ra nt'änni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí ɛmbi ngue ja ra nt'edi da t'øthe n'na ra därkehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—¿Teni 'bɛ'a gui 'yøth'u 'mø gdi sih'u n'na ra dɛ'yo, 'nɛ da zop'u ja ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a ra pa ngue ra ts'äya.

¹² Xi ra ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi ra ja'i ngue ra dɛ'yo. Janangue madague'a dra pa ngue ra ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa ra nho yø ja'i.

¹³ Ra Jesús bi 'yɛmbra n'yoh'u mi'u rá 'yɛ:

—Damí majni 'yɛ ya —bi 'yɛmbi.

Ra n'yoh'u p'uya bi macrá 'yɛ, pɛ 'bexpi zä rá 'yɛ mi 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'yɛ.

¹⁴ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma bá nhɛcähya ngue honi ha di hyo ra Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

¹⁵ Mi badi te mbɛnnbabi yø ja'i ra Jesús, bi ma. Pɛ bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyɛnni.

¹⁶ Pɛ nuya yø ja'i øthe, di 'bɛpi ngue hinjonda xifi te ørpe.

¹⁷ Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yɛna:

¹⁸ “Nuna 'bɛcua ya, guehna ma mɛfi ya xtá huanhni. ɛmmɛi dadi madi. Co nuna, i ja gampähä. Gä japi ngue di n'youi ra Espiritu Santo ya, n'namhna ngue di hatra ts'edi te da 'yøt'e. Guehna da xihyø ja'i hingyø judío na, ngue nuna Oja, da hyaspa ra güenda te ga 'yo yø ja'i.

¹⁹ Nuna, hindra nequisai na. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hap'u da t'øde ngue di dama yahn'i p'u ja ra hnini.

²⁰ Da zerpabi yø ja'i hingui ha ra ts'edi. Di hatra ts'edi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua.

²¹ Gätho yø ja'i 'bɛ'a nximhäi p'uya da 'yɛc'ei ngue gue'a da yan'a”.

Ra Jesús i ɛmyø fariseo ngue ra zithu fäts'i.

²² Nuna n'na ra n'yoh'u madi gonebi 'nɛ madi xädäbi ra ts'onthi mi n'youi, bi ts'ixpu

'bähra Jesús ngue bi 'yøthe. Mi 'yøthe p'aya, bi zä bi n̄ya rā n'yoh̄ n̄ε bi zä bi n̄zø yø dä.

²³ Gä di 'yødyø ja'i bi n̄u te øtra Jesús, bi 'yεna:

—Pε guehna rá mbom'mεto rā David ja ngue di thojpabi rá 'bεfi nā, uague hinga guehna.

²⁴ Mi 'yøhyø fariseo nā te rā hya mmanyø ja'i, bi 'yεna:

—Nuna rā n'yoh̄ i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pε gue gue'a rā zithu rá hm̄u yø ts'onthi fäts'i ngue njap'ε.

²⁵ Pε rā Jesús, gä padi tema hya mbεnyø ja'i, bi 'yεmbaya:

—Xip'ε ha di manda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø dä zä dä zεhyø hya. Xip'ε ja n'na rā hnini ogue ja n'na rā ngu, nu'mø di nsahyø ja'i 'bap'ε, di n'ueni.

²⁶ Njarbatho nā rā hya dí xi'ah̄ ya. Xi'mø ngue di hejpase yø mεfi rā zithu, ya rá 'bεfise di ts'oni.

²⁷ Guí εmh̄m̄a ngue rā zithu fäxqui ngue dí øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíoh̄a tenna hya guí xännbateh̄a, ¿ua rā zithu fäx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? A nuyá, ja di nεqui p'aya ngue guí ya xädäh̄a, hinguí padi te guí mmamh̄m̄a.

²⁸ A nugui, Oja bá penngagui rā Espiritu Santo ngue gā n'yo'be, dä mäxqui gā øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ja di nεqui p'aya, ngue ya di manda ua Oja.

²⁹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi n'na rā n'yoh̄a xanzaqui, nu'mø to dä dut'i, ya dä zä to dä yarb̄a ja rá ngu ngue dä j̄jpi te ja mbo. Di njadä p'aya, di tut'ä rā zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

³⁰ Nu rā ja'i hinguí nne ngue mā n'yo'be, guehna rā ja'i rá n'youi mā nsai'be nā. Nu rā ja'i hinguí fäxqui ngue gā ør'be rā 'bεfi, guehna rā ja'i di ts'onngatho mā 'bεfi nā.

³¹ Damí pah̄m̄a ya, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyø ja'i, dä gue'a te gāma hya man'ε gā ya yø ja'i, dä zä ngue di mpunnbi. Pε nu rā ja'i ngue dä nømman'ε rā Espiritu Santo, ya h̄indi punnbabi Oja.

³² Janangue nu rā ja'i dä nømman'ε rā N'yoh̄a bí 'yε mah̄εts'i, i sä ngue di mpunnbi. Pε nu rā ja'i dä nømman'ε rā Espiritu Santo, ya h̄indi mpunnbi, ni xinga guehra pa dí 'yoh̄a ya, ni xinga guehra pa di 'yεp'ε di mpunnbi.

Nu te ganho rā ndät'ä zε'a n'na rā za, gue'a di fa'a.

³³ Nu rā hoga za, rā hoga ndät'ä zεdi. Pε rā za hinguí ho, hingra hoga ndät'ä zεdi. Janangue nuyá, n'na rā za, nu te rá ndät'ä zεdi, gue'a di fa'a ngue'mø rā hoga za ogue hin'na.

³⁴ Guí øth̄a tengutho yø c'εya ngue n'youi rā ndate yø ne. Porque hinguí sä guí mmamh̄m̄a n'na rā hoga hya. Nu te rā hya bí mih̄rá mm̄ai rā ja'i, gue'a pønná ne'a.

³⁵ Nu rā hoja'i, rā hoga hya i mma, porque xanho rá mm̄ai. Pε nu rā ja'i hinguí ho rá mm̄ai, xants'o rā hya ja mbo rá mm̄ai, gue'a pønná ne'a.

³⁶ Nugä dí xi'ah̄a ngue nu'mø rā pa daní hyaxra güenda Oja, nu te gāma ts'omhya pønni neh̄a, gä dä that'ah̄a rā güenda.

³⁷ Nu'mø xanho rā hya xcá mamh̄m̄a, ya h̄in tema castigo gui thoh̄m̄a. Pε nu'mø xants'o rā hya xcá mamh̄m̄a, gue'a rā castigo gui thoh̄m̄a'a.

Yø ts'oc'εi äpyø milagro rā Jesús.

³⁸ Nu 'da yø fariseo conyø xännbate ngue rā ley bi 'yεmbrā Jesús:

—Ague grá xännbate, dí nne gā nnugähe ha gdi 'yøt'a n'na rā milagro para ngue da fadi te'o'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu yø ja'i 'bähya, ja yø ts'oqui ngue hinguí pa Oja, 'bet'o äcyø milagro dä nu, ja dä 'yεc'εigui. Pε h̄in tema milagro gā øt'e ngue dä nu yø ja'i. Nu'a dä nøpa hm̄εya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás.

⁴⁰ Porque rā Jonás nhyu pa bá o rá mm̄ai rā hua. Di njarbatho'a rā N'yoh̄a bí 'yε mah̄εts'i ya, nhyu pa dä o häi.

⁴¹ Nu'mø rā pa daní hyaxra güenda Oja, nuyā yø ja'i mi 'bap'ε ja rā hnini Nínive dä nanguí ngue di yäpya yø ja'i 'bähra pa ja p'aya. Porque yø ja'i mi 'bap'ε ja rā hnini Nínive, bi 'bätyø mm̄ai 'mø mi 'yø'a rā hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä

ya ngue ra Jonás, pe hinguí nne gui 'yøhmæ ra hya dí mmangä ya.

⁴² Dá gue'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'æ sur, nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, da nangui ngue di yapyá yø ja'i 'bæhra pa ja p'æya. Porque nuna ra xisu na, ndøyap'ætho rá häi bí 'yæhæ ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hinguí nne gui 'yøhmæ ra hya dí mmangä ya.

Ra ts'onthi bá pengbæ ja rá mmæi ra ja'i.

⁴³ Nu ra ts'onthi 'mø bi hyep'æ ra ja'i mi n'youi, bi 'yo ra ts'onthi p'æ ja ra xequi mathoguitho xa 'yot'i, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi diní ha di nsäya, i ena:

⁴⁴ "Ga pengä p'æ ja ma ngu dá pøni", i ena. Nu'mø bá pengbæya, da dinnbabi rá mmæi ra ja'i ngue hincongi 'bæp'æ, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui.

⁴⁵ Da mengbæya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gä da yærbæ ja rá mmæi ra ja'i ngue di m'mæp'æ. M'mefa p'æya, man'na di m'mæman'æ ra ja'i ngue'a te ra n'æ mi sä m'mæt'o. Xquet'a nguna ra hya thohyø ja'i 'bæhya.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da yøt'e tengutho 'mø drá mení.

⁴⁶ Ra Jesús tobe yaduitho yø ja'i 'mø mi zøhrá mamá conyø n'yohæ. 'Bæp'æ thi, i nnepe da ts'ohra Jesús ngue di nyaui.

⁴⁷ Hincí 'bædi to bi xihra Jesús, bi 'yæmbi: —Ni mamá 'næ ni n'yohæ 'bæcua thi. Inzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yæmbi.

⁴⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yæntho: —Ma ga xi'ahæ ndana ma mamá, ndana ma n'yohæ —bi 'yæna.

⁴⁹ Bi macyø 'yæ p'æya, bi 'yuhyø xädi, bi 'yæmbyø ja'i di mäts'i:

—'Bæcua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohæ.

⁵⁰ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'bæ mahæts'i, guehya enthø ma n'yohæ, oque ma nju, oque ma mamá —bi 'yæmbyø ja'i.

13

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi bømp'æ ja ra ngu mi 'bæi, bi ma i mmip'æ ja ra nenzabi.

² Pe mandøngu dyø ja'i bi mpæti p'æ ha 'bæi. Janangue bi yat'a n'na ra barco ja bá mip'æ. Nu gätho mi'da yø ja'i 'bæ'a nenzabi.

³ Xangu yø hya bi xännbabi yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yæmbyø ja'i:

—N'na ra n'yohæ bi ma da ponna trigo.

⁴ Nup'æ bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'æ ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'æ yø ts'int's'æ ngue bi za yø hmudä.

⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'æ hinguí pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hinguí pidi ra häi p'æ bi zo.

⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yæ. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bøts'e.

⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'æ ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'æya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo.

⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'æ ja ra hoga häi, guehya emmæi bi nja ya. Nu 'da yø hmudä, n'na ciento bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'æya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'æya, 'dæte ma'dæt'a bi bøni.

⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya dí mmangä ya —bi 'yæmbyø ja'i.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xädi, bi 'yæmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te gni hyejpa yø hya gui xihyø ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'yæmbyø xädi:

—Nuya yø hya hinguí fadi ha di manda Oja yø ja'i, nuna Oja bí 'bæ mahæts'i i nne na ngue da dinni mmæihæ hanja ya yø hya ya. Pe nu'æ mi'da yø ja'i, hinda dinyø mmæi ya yø hya ya.

¹² A nu ra ja'i bi dinna mmæi hanja ra hya ya, da mäx'Oja ngue man'na di badi. Pe nuya yø ja'i hinguí ørpatho masu ya yø hya dí mma, nu'a zits'æ ra hya bi badi, da thanbi.

¹³ Janangue dí honi te nná hyejpa yø hya dí xihyø ja'i. Porque yø ja'i nnu te dí øt'e, pe øtyø ja'i tengutho 'mø ngue hinte bi nu. Nuya yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø ngue

hin tema hya bi 'yøde, himbi dinyø mmæi hanja na ra hya da ma.

¹⁴ Nu te øtyø ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o ra pøngahya Isaiás ngue bi 'yεna: "Yø ja'i da 'yøde hanja ra hya, pe hinda dinyø mmæi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmæi yø ja'i hanja'a te da nu.

¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfεni. εntho xa ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. εntho xa ts'antyø da ngue hingui nne da hyεt'a te ja ngue da hyεti. Porque hingui nne da dinyø mmæi hanja ra hya, 'nε hingui nne di 'bätyø mmæi ngue da 'yεc'εigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui", εn'Oja.

¹⁶ Pe ra mmenthi gá nthεhε, porque nu te gá guí nnuhε, bi dinni mmæihε hanja ra hya. Nu te ra hya gá 'yøhmε, guí pahmε ha rá nja ra hya.

¹⁷ Majuaní dí xi'ahε, ngue yø pa xa thogui, xangu yø pøngahya Oja xa m'mæi, yø hoga n'yohε xa m'mæi, bi ne xta nnu'a te guí nnuhε ya, pe himbi zä bi nu. Bi ne xta 'yø'a ra hya guí øhmε ya, pe himbi zä bi 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønaya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹⁸ Nuya yø hya dadi hyejpabi ra momhmudä, dami 'yøhmε xanho hanja ra hya.

¹⁹ Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya guí nhyejpi ngue ra nen'yu p'ε bi zo yø hmudä ya. Bi 'yøhra hya yø ja'i ngue ha di njap'ε di zo rá 'yε Oja, pe himbi dinyø mmæi yø ja'i hanja ra hya. Bi map'ε ra zithu p'εya, nuna ra hya xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pumbεni.

²⁰ Mi'da yø ja'i, guí nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'ε bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuaní di johya ngue bi nu manho.

²¹ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'utho honi ngue ha di hyεp'ε ra hya. Nu'mø bi ts'εi ngue ra hya εc'εi, 'bexi cohyø mmæi.

²² Mi'da yø ja'i p'εya, guí nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'ε bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pe nu'a te yø 'befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi

ha di mmεmmeti. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde.

²³ Pe mi'da yø ja'i, guí nhyejpa ra hoga häi p'ε bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya, bi dinyø mmæi hanja ra hya. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pe 'bε'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Bi nhyεcra hya ngue bi nuans'ui ra trigo rá hmudä yø paxi.

²⁴ Ra Jesús bi hyoni te guí hyejpabi n'na ra hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nuua ja ra ximhäi di manda Oja, ja nnope ngue rá huahí ua Oja bi thuhra hoga hmudä.

²⁵ Pe mi n'aha gätho yø ja'i, nu'a rá nsæiui ra mmεhui bi yarbε ja ra nuatrigo ngue ra xui. Bi duprá mihyui ra trigo. Bi ma p'εya.

²⁶ Mi nte yø trigo p'εya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nεqui p'ε ndana gue'a ra paxitho p'εya.

²⁷ Mi nu yø hmiqúi ra mmεhui te ja ra huahí, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yεmbi: "Ague grá Hmu, nu'mø ma tuhme ni huahí, xanho ra hmudä dá tuhme. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi ra trigo ya'mø?" bi 'yεmbi.

²⁸ Ra hmu p'εya bi 'yεmbyø hmiqúi yaui: "Gue'a ma nsuigä'be bi du'ε yø paxi guí mmammí ya". Yø hmiqúi p'εya bi 'yεmbrā hmu: "¿Ua guí nne ga ma xat'ähe yø paxi n'youi ra trigo?" bi 'yεmbi.

²⁹ Pe ra hmu bi 'yεna: "Hin'na. Ogui xathε yø paxi n'youi ra trigo, porque nu'mø gá xathε yø paxi, 'nehra trigo da c'uts'i.

³⁰ Dami hyεmhmaui hma 'dap'ε di nte asta gue'mø bi thets'i. Ga xicä yø mεfi ngue da gacyø paxi, da 'yøtyø tut'i, da t'udi. Nu'a ra trigo p'εya, da 'bespu ja ra njutrigo'a".

Bi nhyejpa ra hya n'na zi hmudä ra mostasa.

³¹ Mahømbi hyoni te guí hyejpa yø hya xihyø ja'i ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ma ga xän'nahε ha di njap'ε di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. N'na ra n'yohε bi dup'ε ja rá huahí n'na zihmudä ra mostasa.

³² Majuaní ngue man'na zitchε na ra hmudä na ngue gätho mi'da yø hmudä i ja. Pe nu'mø bi nte, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'aní i ja. Nup'ε ja yø 'yet'o, ja ørbε yø 'bafi yø ts'int's'ε.

Bi nhyejpa ra hya ra hojani pe ra levadura ngue dí ixqui.

³³ Mahombi hyonna Jesús te gui hyejpa mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembj:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'ye Oja bí 'bua mahets'i, gui nhyejpabi tengutho ra íxi 'mø bi japi hyu t'eni ra hojani n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gä ra jani.

³⁴ Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya, zant'a honi te gui hyejpa yø hya xänba yø ja'i.

³⁵ Nguna bi 'yøt'e, porque mi jatho ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Oja ngue bi 'yena: “Ga honi te gdá hyejpa yø hya ga xihyø ja'i. Ga xicä yø ja'i yø hya hingui fadi hanja asta gue'mø mambá nhohra ximhäi”, bi 'yena.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyequi ngue yø paxi bi nuas'ui ra trigo.

³⁶ Mi juadi bi n'yehmi yø ja'i ra Jesús, bi 'yat'ambo rá ngu p'uya. Bi guatyø xädi, bi 'yembj:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyequi ngue yø mihyuui ra trigo bi thup'u ja ra huahi.

³⁷ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nu'a bi duhra hoga hmudä, gue'a ra N'yoha bí 'ye mahets'i'a.

³⁸ Nu ra huahi, ga mbøni ngue guecua ja ra ximhäi'a. A nu ra hoga hmudä, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'ye Oja. A nu'a rá mihyuui ra trigo, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'ye ra zithu'u.

³⁹ A nu'a rá nsaiui ra mmehui bi duprá mihyuui ra trigo p'u ja ra huahi, gue'a ra zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, ga mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhäi 'mø. A nu'u yø mefi da hyexyø trigo, gue'u yø anx'e'u.

⁴⁰ A nu'a rá mihyuui ra trigo da ma mapeti ngue da t'udi, ga mbøni ngue gue'a ra ndate di nja 'mø bi gua'a nximhäi'a.

⁴¹ Porque ra N'yoha bí 'ye mahets'i da menhyø anx'e p'u ha 'buhyø ja'i ya o rá 'ye. Da ziqui gätho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mi'da yø mmic'eiui, da ziqui gätho'u xants'o te ga 'yo.

⁴² Nuya yø ts'oc'ei, da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u yø ja'i 'ne dadi guxytø ts'i ngue ra ndate da zä.

⁴³ Pe nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'map'u ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhmua ya yø hya dí mmangä.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra menyu nt'ägui p'u ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'ye Oja bí 'bua mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra menyu ya. Mi zä mi dini ha o ra menyu, ma hombi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Da mä te gä pespaya ngue da dänna häi ha o ra menyu bi dini. Ya drá mmeti ra häi p'uya.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'ye Oja bí 'bua mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui.

⁴⁶ Nu'mø bi dinna perla mandøngu drá muui, da mä te gä pets'i, da dänna perla bi dini.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bua mahets'i, nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi ma yø mahua p'u ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the.

⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da jaca nenthe p'uya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pets'i, pe yø hua hingui ho i ei.

⁴⁹ Di njarbutho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anx'e ngue da sicyø ts'oc'ei p'u ha di 'buhyø ja'i xanho te ga 'yo.

⁵⁰ Yø ts'oc'ei da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u 'ne ja di guxp'u yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nhyecra hya ngue ra nyogui xädi conna 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yännyø ja'i ra Jesús, bi 'yembj:

—¿Ua tini xanho ni mmuihu ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yembj.

Yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Ahá, grá Hmu, tinma mmügähe hanja ra hya gui mmanya —bi 'yembj.

⁵² Ra Jesús mahombi 'yembyø ja'i:

—Nu ra xänbäte ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma 'da'yo di xädi ha di zo rá 'ye Oja, ya man'na xangu yø hya da badi.

Da gohi tengutho n'na ra n'yohu xangu te pespa ja ra ngu, jap'u yø cosa ngue yø nyogui, ximmijap'u yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'u yø mmenguhu ra Jesús hinguí ec'ei te øt'e.

⁵³ Ra Jesús høntho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'uya.

⁵⁴ Mi zømp'u Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'u ja ra nija ngue bí xänbä ra hya yø ja'i. Nuya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, gä di 'yøtho, di n'yembj:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna? ¿Hague ga nzä øtyø milagro?

⁵⁵ Conque guehna rá ts'unt'u ra yaxi na. Nuna rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohu p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas.

⁵⁶ Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini dí 'buhmu. Xina, ¿hapu go bá ha'a te ra hya xänbäte na? —di n'yembyø ja'i.

⁵⁷ Janangue yø ja'i embj ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hinguí ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pe ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yehé, gä hnu mansu. Pe nu'u yø mmenguhu yø pøngahya, hinguí nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bup'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya himbi 'yøt'e xangu yø milagro p'u ja ra hnini p'uya, porque yø mmenguhu hinguí ec'ei tho ya yø hya bi ma.

14

Ra Herodes embj ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹ Nu'u yø pa'u, nup'u ja ra häi Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús.

² Ra Herodes bi 'yembyø ja'i ja yø 'befi p'u ha 'bai:

—Nugä dí ena ngue xpi bennate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yena.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi upi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hinguí ho

di m'mahmi rá 'bepo Herodías nuna mará xisu'a rá n'yohu Lipe.

⁴ Nuna ra Xuua xi 'yembra Herodes: “Hin'yü ra nt'edi guí m'mahmi ni 'bepo”, xi 'yembj.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xta hyo ra Xuua, pe himbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I padj ngue gätho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

⁶ Pe mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuna rá t'ixu ra Herodías bi yarbü 'buhyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes di ho te øtra hmute.

⁷ Ra Herodes bi 'yembra hmute: “Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i”, bi 'yembj.

⁸ Ra hmute p'uya bi ma bá änná mamá te 'be'a da 'yädi. Mi xihrá mamá te da 'yärp'u ya, bi ma ra hmute, bi 'yembra Herodes: “Damí 'dacrä ya ra Xuua nuna mi 'yøtra nxixya, dá o ra mohi”, bi 'yembj.

⁹ Mambi dutrá mmäi ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pe ya xi xihra hmute ngue di unni te da 'yäpi. Yø ja'i 'bup'u mi 'bai, gä xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ädi.

¹⁰ Bi 'yet'i to bá hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fädi p'uya.

¹¹ Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi däprá mamá.

¹² Mi bahyø xädi ra Xuua ngue bi du, bi ma bá ha ra ánima ngue bi 'yägui. M'mefa p'uya, nu'a te bi nja, bi ma bá xihra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmē cat'a mahuahí ma'yohu.

¹³ Nuna ra Jesús mi zä mi badj ngue ya bi du ra Xuua, bi 'yo ra barco i ma n'nanni hapu hinjo'o yø ja'i. Pe yø ja'i bi badj hapu i ma, mandøngu dyø ja'i bi denni ni netra nenthe. Nup'u ja yø hnini thogui, ja nexpu mi'da yø ja'i ngue tet'i.

¹⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bup'u. Ra Jesús bi huεcyø ja'i p'uya, bi 'yøthe yø därquēhi bi zispabi yø ja'i.

¹⁵ Nu'mø ya ni ma di nde p'uya, nu'u yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, bi 'yembj:

—Ya bi nde, 'ne nuua dí 'buhmu ra dapo ua. Damí 'yehyø ja'i n'namhma da map'u

bí ja yø hnini, da dänse ra hmε da zi —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Hingui ja ngue da ma yø ja'i da tai te da zi. Damí unhnε ra hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

¹⁷ Nu'ε yø xädi p'εya bi 'yεmbi:

—Pε hōndi cat'a yø thūhmε dí hagähe, 'nε yoho yø hua.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Bí 'dacjε ua yø thūhmε conyø hua —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi 'bεpyø ja'i p'εya ngue bi mip'ε ja ra 'batha. Bi hyan'ε cat'a yø thūhmε 'nε'ε yoho yø hua. Bi hyanma hεts'i p'εya, bi ja mamädi Oja. Bi xenyø thūhmε p'εya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Daguehyø hua bi dat'i.

²⁰ Bi nsihmε xanho yø ja'i, gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i p'εya, nu'ε yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thūhmε bi bongui.

²¹ Nu'ε yø ja'i bi nsihmε'a ra ora'a, cat'a mahuañi ma'yohε bi nsihmε. Himma cat'i ra güenda yø xisu 'nεhyø basi.

Ra Jesús ni 'yo maxøts'e ra dehe.

²² Mente εhyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco di ma man'na nguadi ra zabi.

²³ Hōntho bi juadi bi 'yεhyø ja'i ra Jesús, bi map'ε bí ja ra nyuni bá mat'Oja. Mi dhra nde, bi 'bεε p'ε ja ra nyuni ra Jesús.

²⁴ Pε ra barco ya bi 'yo made ra zabi. Nup'ε ja ra zabi, bi nangra ndate ndahi ngue di cosra barco. Asta pa maya yø fanthe.

²⁵ Mi zε'i hyu xudi p'εya, nuna ra Jesús bi map'ε bí 'bεhyø xädi ni 'yo maxøts'e ra dehe.

²⁶ Nu'mø ni ma da zømp'ε 'bεhyø xädi, mi hyandi ngue mmap'ε ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi zu p'εya. Nu'a ga nzu p'εya, bi 'yεna:

—Bá εcua ra ndahi.

²⁷ Pε ra Jesús bi zofo 'bexque'a, bi 'yεmbi:

—Go guecä, 'yoguí sūhε —bi 'yεmbi.

²⁸ Ra Bεdu p'εya bi 'yεmbrε Jesús:

—A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami 'yøt'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra dehe. Ga søngä p'ε garä εhε.

²⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gue bá 'yo 'mø —bi 'yεmbi.

Ra Bεdu p'εya bi gap'ε ja ra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe ngue da zømp'ε bá εhra Jesús.

³⁰ Pε nu'a ga 'yo ra ndahi, i tōnhni, bi nsu p'εya. 'Bεxp'i mædi bi yε'a mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yεmbrε Jesús:

—Ague grá Hmu, dami jaxcagui.

³¹ 'Bεxp'i macrá 'yε ra Jesús, bi gats'i. Bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿hanja ngue guí yobεni? Gue zits'εtho guí εc'εigui.

³² Hōntho bi yat'ambo ra barco ra Jesús, 'bεxp'i nsäya ra ndahi.

³³ Nuya mi o ra barco p'εya bi ndantyøhmε p'ε 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'ε'i Oja.

Nup'ε ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø därkehi ra Jesús.

³⁴ Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret.

³⁵ Mi bahyø ja'i 'bε'a ra xεqui'a ngue ya 'bεp'ε ra Jesús, ndap'ε bi zä, bi 'nyonnbεε ra hya yø ja'i ngue bá εhε. Di nxifi ngue da zixyø därkehi p'ε 'bähra Jesús.

³⁶ Yø ja'i bi 'yäpra mate ra Jesús ngue squerangue rá nyani rá he da darpabi yø därkehi, 'bexque'a sä ha hεmbi.

15

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hingui nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya yø fariseo 'nεhyø xänbäte ngue ra ley ngue yø mmεngu Jerusalén bi guarbε 'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yεmbi:

² —¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahε yø ndiua? Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue di nxε'yε hante di nsihmε.

³ Mi dhra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yaui, bi 'yεmbi:

—Da gue'ahε, xiya yø hya di manda Oja, ¿hanja ngue guí festhohε, ngue nuya yø hya xcä sänschε, gue'a gadi ja ndummæi guí øthε'a?

⁴ Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yεmbi: “Damí sū ni papá, damí sū ni mamá”. Mahømbi 'yεmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nε da tho”, bi 'yεmbyø ja'i Oja.

⁵ Pε ya xcá xännbah_u yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yεmbra papá ogue rá mamá: “Nugä papá, nugä mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pεts'i, guehna Oja dadi unni”.

⁶ Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japha ngue di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. Ja di nequi p'uya ngue nuya yø hya di manda Oja, guí εmhmu ngue hinte di muui. Porque nuya yø costumbre xa nzänyø ndiua, guehya guí εmhmu ngue ja ts'editho guí 'yøth_u ya.

⁷ Ni xirb_u guí εna ngue guí εc'εih_u Oja. Go guí øth_u na te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yεna:

⁸ “Nuya yø ja'i 'b_ucua, nu'mø bi nya, xøgue εna majuan_i ngue nnu mansugui. Pε himma juan_i ngue yø mm_ui ga ndannegui.

⁹ Ya hinte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue εmbi di manda Oja”, bi 'yεn'Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnb_a rá n'yomfēni ra ja'i'a.

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Dam_i 'yøhm_u xanho ya yø hya ga mmangä ya. Dam_i 'yεt'amm_uih_u.

¹¹ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønnä ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarb_u 'bäi, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí pad_i ngue mbøc_ue yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús εntho 'mø mi dadi:

—Nu'a ma Papägä bí 'b_u mahεts'i, nu'ya yø ja'i hingu_i o rá 'yε, da zijp_u ha 'b_uhyø ja'i.

¹⁴ Dam_i hyεgui, o sä guí suh_u. Nuya guehya yø xädä xännbabi ra hya mi'da yø mm_ixädäui ya. Nu'mø bi nth_uei ra ots'i, nup'ya da zo ra xännbate, ja da zop'ya yø xädi.

¹⁵ Ra Bεdu bi 'yεmbra Jesús:

—Dam_i xicje te ga mbønya yø hya gä hyεqui ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a hingu_i tinni mm_uih_u hanja ya yø hya dí mmangä?

¹⁷ ¿Ua hingu_i pahm_u ngue nu te gäma cosa si ra ja'i, mbo rá mm_ui ra ja'i ni ma, pε pigui te si ra ja'i?

¹⁸ Pε nu ra hya pønnä ne ra ja'i, mbo rá n'yomfēni ra ja'i ní 'yεhra hya. Nu'mø xants'o ra hya bi manna ja'i, guehna ra ts'oqui na.

¹⁹ Porque mbo rá n'yomfēni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfēni, ra nthote, ra n'yots'om'mäi, ra mfε, ra fεhni, ra ts'ate. Gä mbo rá n'yomfēni ra ja'i ní 'yεhra ts'omhya.

²⁰ Nuna ra hya naya, guehna ra ts'oqui øtyø ja'i na. Pε nu'mø hingu_i x_u'yε ra ja'i 'mø bi nsihmε, hinga gue'a ra ts'oqui'a.

Nu'a n'na ra xisu ngue hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²¹ Mi bømp'ya mi 'bahra Jesús, i map'ya ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón.

²² Nup'ya ja ra hnini bi zønna Jesús, mi 'bap'ya n'na ra xisu hingra judío, marä mmεngu p'ya ja ra häi Canaán. Bi ma ra xisu p'uya, ni mafi, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dam_i huεgagui. Nu ma t'ixu dí si, n'youi ra ts'onthi. Pε εmmεi di ani, dam_i 'yøthets'ya —bi 'yεmbi.

²³ Pε ra Jesús hingu_i thatho. Yø xädi p'uya bi 'yεmbra Jesús:

—Dam_i 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque ra nxunanyatho ngue nuerc_uh_u.

²⁴ Ra Jesús bi 'yεmbra xisu:

—Nugä bá pεngagui Oja ngue høndyø judío ga fäts'i. Porque yø judío εntho yø dε'yo ya xa n'uεni, ngue hijnongui fädi.

²⁵ Pε ra xisu bi guarb_u 'bahra Jesús ngue bi ndant_uøhm_u, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dam_i fäxquits'ya.

²⁶ Ra Jesús bi 'yεmbra xisu yaui:

—Pε nu'mø ngue 'bet'o go ga fäxa'i, 'nε hingrá judío, ya satho 'mø da thannba ra hmε yø bas_i, ngue yø fo'yo di t'unni.

²⁷ Ra xisu p'uya bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pε yø fo'yo, gue'ya yø xεmhme tãp'ya ja ra mεxa sihme yø hmu si'ya.

²⁸ Ra Jesús bi 'yεmbra xisu yaui:

—Ague grá xisu, guí εc'εigu_i xandønho ngue da zä di nja'a te guí mma. Janangue di nja ya.

Nu'a rá t'ixu ra xisu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, 'bexque'a bi zä.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø dārquēhi.

²⁹ Mī thohra Jesús, i mpa man'na nguadi ra zabi Galilea. Nup'ua ja ra nyuni bi zōni, bi mī.

³⁰ Xandøngu yø ja'i bi zømp'ua 'bui. Bi zispa yø dārquēhi xa nnunts'i, yø xädä, yø gone, yø do'yε, yø dogua, xangu mī'da yø dārquēhi bi ts'ispabi ra Jesús ngue bi 'yøthe.

³¹ Mī nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø dārquēhi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zä bi nya, bi zä yø do'yε, bi zä yø dogua. Bi nzø yø dä yø xädä. Mī nja'a p'uya, gätho yø ja'i bi 'yεspabi Oja nuna thanne yø judío.

Ra Jesús bi 'uin'i goho mahuaḥi ma'yohua.

³² Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dadi huεcä yø ja'i 'bucua, porque ya ra hyu pa 'daua dí 'yohua ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'ya te da zi yø ja'i. Nugä hīndi nne ga et'i ngue da ma yø ngu 'nε hīndi sihmε, porque da güennbu ja ra 'yu.

³³ Nu'ua yø xädi bi 'yεmbi:

—Pε çhapua go ga hannbahua te da zi ya yø ja'i 'bucua? Porque xandøngu. A nuaa dí 'buhua, ra dapo ua.

³⁴ Bi 'yänyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—çHangu yø thuhmε guí haḥua 'mø?

Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Høndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø hua.

³⁵ Bi manda ra Jesús ngue bi mīhyø ja'i.

³⁶ Bi hyan'ua yoto yø thuhmε p'uya conyø hua. Bi ja mammadi Oja ngue ya di nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi.

³⁷⁻³⁸ Nu'ua yø ja'i bi nsihmε, goho mahuaḥi ma'yohua. A nu yø xisu 'nεhyø basi hinguí cøtra güenda'ua. Pε gä bi nniya. Mī juate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'ua yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui.

³⁹ M'mεfa p'uya, ra Jesús bi 'yεhyø ja'i. Bi ma p'uya, bi 'yo ra barco, bi zømp'ua ja ra häi ni hu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'ua da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sambahya ra Jesús. Di 'bepi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i,

para ngue di nεqui ngue rá m'mεnhni Oja na ra Jesús.

² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue ra nde, guí εmhmu: “Xta nho ra tiempo ya, porque ja yø zøgui”.

³ Nu'mø xudi p'uya, guí εmhmu 'mø: “Nuya hīndi ho ra pa ya, porque ra nduhmi ra c'ammahets'i ngue ja ra gui”, guí εmhmu. Guí εna ngue guí pahmu xanho te ga mbøn'a te bí ja maya. Pε nuya guí εna ngue hinguí pahmu te ga mbønya te gäma hya guí nnuhu yø pa dí 'buhmu ya.

⁴ Yø ja'i 'buhya, yø ts'oc'ei ngue hinguí pa Oja. 'Bet'o nne da nu yø milagro, ja da 'yεc'εigui. Pε hin tema man'na ma milagro di nja ya, hīnda hønt'a te bi thohra Jonás da nøpa hmεya yø ja'i ya.

Bi zop'ua yø ja'i p'uya, bi ma.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, nuya yø hya xänbäte yø fariseo 'nεhyø saduceo, hīnda dennbabi yø hya.

⁵ Mī zøm man'na nguadi ra zabi, nu'ua yø xädi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmε xta hyats'i ngue da zi.

⁶ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Damī mfähmu ya, mamī sihu'a ra íxi di unyø fariseo ya, conyø saduceo.

⁷ Di n'yεmbi n'na ngu n'na'ua yø xädi p'uya:

—Rá nzequi xicjua ya ngue hīnxtá ha ra thuhmε ga sihu.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Gue guí εna dí xi'ahua ngue hīnxcuá ha ra thuhmε guí sihu. çUa hinguí 'yo ni mmaihua na ra hya dí mmangä 'mø? Masque madi zits'ua guí εc'εigahua.

⁹ çUa hinguí 'yo ni mmaihua ya yø hya dí mmangä? çUa hinguí mbεmhmu'a te guí nnuhu p'ua nná mahä? Xi'mø ra pa ngue høndi cøt'a nthuhmε i nsihmε cøt'a mahuaḥi ma'yohua, çua hinguí mbεmhmu njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹⁰ Xi'mø ra pa ngue høndi yoto yø thuhmε i nsihmε goho mahuaḥi ma'yohua, çua hinguí mbεmhmu njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹¹ çHanja ngue hinguí 'yo ni mmaihua ngue hīngra thuhmε dí mma ngue dí xi'i ngue guí mfähmu ngue ra íxi di unyø fariseo 'nεhyø saduceo?

12 Ya bi dinyo mmäi'ü yø xädi te mmanna Jesús, ngue hingra íxi pe ra thuhmë'a xifi ngue di mfädi. Sinoque nu'a ra hya xifi, ngue händi xä'ü yø hya xännbate yø fariseo 'nēhyø saduceo.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

13 Nup'ü ja ra xequi ja ra hnini Cesarea ngue Filipos, mi zomp'ü ra Jesús. Bi 'yányø xädi p'üya, bi 'yēmbi:

—Nugä drá N'yohü dá ε mahets'i, ¿te'o enyø ja'i ngue guécä? —bi 'yēmbi.

14 Nu'ü yø xädi p'üya bi 'yēmbi:

—Bü i'da yø ja'i embi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'üya, embi ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'üya, embi ngue grá Jeremías. Mi'da p'üya, embi ngue 'bui toni pøngahya Oja.

15 Ra Jesús mahømbi 'yēmbi yø xädi:

—Xi'ahü p'üya, ¿te'ogä p'ü gni bēmhü ngue guécä?

16 Mi dahra Bedu, bi 'yēmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'ü'i Oja nuna majuaní ngue 'bui.

17 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi gá nthēui grá Simü, rá ts'unt'ü'i Jonás. Porque hijnonni ja'i bi bēn'na'i ra hya gui mma, sinoque guesε na ma Papá bí 'bü mahets'i bi ja'i gá manna ra hya na.

18 Nugä dí xi'i ya, gue'e gni hü ngue grá Bedu, i nne da ma ngue tengutho n'na ra do ngue dáp'ü fots'i, hijnongui ani. Gue'e grá madi 'yēc'ei ya ngue gätho mi'da yø ja'i da 'yēc'eigui m'mēfa. Nu to gä da 'yēc'eigui da dapra ndate i ja.

19 Di nja ni cargo p'ü ha di manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'bü mahets'i. Nu'a ra hya gui unna nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unna nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhai, hingui sä da 'yøtyø ja'i.

20 Mi juadi bi manna ra hya na, bi xihyø xädi p'üya ngue hijnonni ja'i da xifi ngue guehna ra Cristo na.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'nē bi ma ngue di bēnnate.

21 Ra Jesús bi xihyø xädi ngue ja ts'editho di ma Jerusalén, ja daní ma ma'ani p'ü. Di

unyø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley, 'nēhyø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija. Da hyo, pe rá hyu pa p'üya di bēnnate.

22 Ra Bedu p'üya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmü, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a gui thogui.

23 Mi 'bätra Jesús, bi 'yēmbra Bedu:

—Dami 'uegue, rá mēfi'i ra zithü. Porque nu'i gui orcathogui. Hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mmäi di nja. Sinoque gue'a te yø hyase yø ja'i so ni mmäi di nja.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hijnam'mø da gohyø mmäi'a ga 'yēc'ei.

24 Bi 'yēmbi yø xädi ra Jesús:

—Nu to nne da denngui, hingui sä ngue da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmäi, madague'a da thop'ü ja ra pont'i.

25 Nu ra ja'i da 'uegue ngue sü da tho, guehna ra ja'i di m'mēhrá te na. Pe nu ra ja'i hingui cohra mmäi'a ga 'yēc'eigui, mada tho conná ngueque, guehna ra ja'i di nyanná te na.

26 Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmēti gä ra ximhai 'nē di m'mēhrá te. Ni xinda hangü ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te.

27 A nu'mø bá εhε mahøn'a ra N'yohü bí 'yē mahets'i, dí hātra ts'edi Oja, da n'youi yø anxe. Di unyø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i, da gut'i te xa 'yøt'e, xanho ogue xants'o.

28 Majuaní dí xi'ahü ngue nuya 'da 'bücua ya, hinda dü, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi ra N'yohü bí 'yē mahets'i di manda ua.

17

Bi mpä'a te gui nēqui ra Jesús.

1 Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu 'nēhya mi yonc'ei di n'yohü, ra Jacobo 'nēhra Xuua. Bi mēp'ü bí ja n'na ra nyuni xanhets'i ngue di m'muse.

2 Ja bá nup'ü yø xädi p'üya ngue bi mpä'a gui nēqui ra Jesús. Nu rá hmi, di yoxni tengü ra hyadi. Rá he p'üya, ra mbøse asta di yoxni.

3 Bi nu yø xädi p'üya ngue 'bäp'ü ra Moisés conná Elías ngue yaui ra Jesús.

4 Ra Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, ya xanho ngue dí 'báhmua ua. Xiya, ¿ua guí nne gá hócáhe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías? —bi 'yembí.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mø mi go'mra guí p'ua ha 'bái. Xøgue di yoxni ra guí. Bi 'yø p'uya ngue nup'ua ja ra guí ja bá nyap'ua Oja, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'ua dadí madí. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yø hya da manna ya, damí 'yēt'ammuihu —bi 'yembí.

⁶ Mí 'yøhyø xädi na ra hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'uya, pe mathoguitho bi nsu.

⁷ Nup'ua ha 'boní, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yembí:

—Damí nangüi, 'yo guí nsuui —bi 'yembí.

⁸ Mí hyetyø xädi p'uya, ya hinjon gui 'bäp'ua yoho yø n'yohua xi nu. Ya 'bäse p'ua ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ní gap'ua ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohua bí 'yē mahets'i ngue di bennate.

Ra Jesús bi ma ngue ra Elías ya bá ehé, bi xihyø ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'ua ra Cristo.

¹⁰ Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänna n'na ra hya, bi 'yembí:

—¿Hanja na ra hya manyø xänbäte ngue ra ley, ngue ra Elías embí ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ehra Cristo?

¹¹ Mí dahra Jesús bi 'yembí:

—Majuani ngue ra Elías mi jatho ngue rá maditho da ehé da xihyø ja'i ngue di nsä.

¹² Pe damí pahma ya ngue nuna t'embí ra Elías, ya bá ehé. Pe himbí n'yo yø mmui yø ja'i te'o na. Janangue nu hangü ra n'ua bi ne da japi, gá bi nja. Xquet'a di njarbatho ra N'yohua bí 'yē mahets'i ya, di anyø ja'i.

¹³ Nu'ua yø xädi p'uya bi n'yo yø mmui'a ra hya manna Jesús ngue nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'embí ngue ra Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mí zøp'ua 'báhyø ja'i ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohua bi ndantyøhmu p'ua 'bái, bi 'yembí:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu ma ts'ant'ua dí si n'youi ra n'ua ngue ra ataque, janjuani ngue di ani. Nu'mø bi gu, høt'a sibi, ja'mø hørba ja ra dehe. Damí huégaguí ma ts'ant'ua, gui 'yøthe ts'ua.

¹⁶ Ya xtá xihni xädi ngue xta 'yøthe ts'ua, pe hinxa nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembí gätho yø ja'i 'bap'ua:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yēc'ēigahua? ¿Ua guí ena ngue hangü ra pa gá set'ahua? Bá si ua ra ts'ant'ua, gá øthegä —bi 'yembí.

¹⁸ Nuna ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua ngue bi hyep'ua. Ra ts'ant'ua p'uya 'bexpi zä ra n'ua mi hembí.

¹⁹ M'mefa p'uya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—¿Hanja ngue hinxa nzä xtá øthegähe ra ts'ant'ua mi n'youi ra ts'onthi?

²⁰ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Hinxa nzätha, porque hin gadi se-gura ni mmuihu ngue da zä ra därquēhi. Majuani dí xi'ahua, nu'mø ngue di ja zits'ua ni nt'ēc'ēihua, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä gui 'yempha ra nyuni ja na: “Damí 'uecua guí ja grá nyuni, i ma man'na nguadi”, gui 'yempha, ra nyuni p'uya da 'uegue. Hinte gui hyempha 'mø di ja'ahua zits'ua ra nt'ēc'ēi.

²¹ A nuna tengü ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'ua, para ngue da zä da hyep'ua ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'ne da 'yetrá mmui.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

²² Mente 'youi p'ua ja ra häi Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—Nu ra N'yohua bí 'yē mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo.

²³ Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

Nuna ra hya bi xihyø xädi, emmei bi du yø mmui.

Ra Jesús bi gutra menyü n'ua ja ra nija.

²⁴ Ní n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Nu'u yø n'yohu jhura mēnyu p'u ja ra nija p'uya, bi 'yembra Bedu:

—Xi ni xännbateh'u n'yø, çua hinda gutra mēnyu njai p'u ra nija? —bi 'yembi.

²⁵ Ra Bedu p'uya bi 'yembra n'yohu jhura mēnyu:

—Ahá, da gutra mēnyu ra xännbate.

M'mefa p'uya bi ma ra Bedu p'u bí ja ra ngu 'bura Jesús. Hante ngue di nya ra Bedu, ra Jesús bi 'yembi:

—Ague Simu, çte guí mmanya? Xi yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi, çndana gue'a jambabi ra mēnyu i jai, gue'u yø basi jambi, ua gue gue'u yø ja'i n'nan'yo jambi? —bi 'yembi.

²⁶ Mí dahra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Gue'u yø ja'i n'nan'yo njamba ra mēnyu —bi 'yembi.

Mahombi 'yenna Jesús:

—Janangue nu'u yø basi Oja hingui ja ngue da gutra mēnyu'u.

²⁷ A nuyá, para ngue hinda zæcju yø ja'i, ni map'u ja ra zabi ya. Damí hyaxra xone t'egui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá mædi ra hua guá hæqui, nup'u ja rá ne ra hua, gui tinnbabi ra mēnyu di op'u. Di zæ'a p'uya ngue gui jutra mēnyu t'äcä p'u ja ra nija, co 'næ'a ra mēnyu t'ä'i gui jut'i.

18

Ra Jesús bí xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

¹ Nu'a ra ora'a, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, çndana hant'a ni mmæi ngue ma datho da hnu mansu p'u ha di manda Oja bí 'bu mahets'i?

² Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ant'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu made ha 'bai.

³ Bi 'yembyø xädi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu, nu'mø hingui pähni n'yomfēnihu, gui cohmu tengutho ra ts'ant'u 'bucua ya, hīndi cæ'ahu p'u di manda Oja bí 'bu mahets'i.

⁴ A nuyá, nuna ma datho da hnu mansu p'u di manda Oja ya, guehna ra ja'i da 'yøt'e ngue hīnte di muui, di mmutho tengutho ra ts'ant'u 'bucua ngue hīndi 'yani.

⁵ Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jammansu gra ja'i.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁶ Nu'u yø basi æc'ægui ndap'u bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yø basi æc'ægui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbu ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njani ngue da gæ'mi.

⁷ Xan'atho te ja ua ja ra ximhäi, porque hīndi 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'i, pæ hague ngu ra castigo da tho ra ja'i nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mmic'eiui.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'yæ ogue rá ts'oqui ni gua p'u gá 'yøtra ts'oqui, damí hyæqui, 'yæi yap'atho. Man'na xanho ngue gará do'yæ ogue gará dogua 'mø gá cærbu ha gui m'mæhmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'yæ ogue di ja gæ yoho ni gua 'næ ngutho gui mmap'u ja ra sibi para zantho.

⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dæ p'u gá 'yøtra ts'oqui, damí hyahni dæ, gui 'yæi yap'atho. Man'na xanho ngue da n'natho ni dæ 'mø gá cærbu ha gui m'mæhmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gæ yoho ni dæ 'næ ngutho gui mmap'u ja ra nidu di danzø.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra dæ'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhmu ngue hīnte di muui yø basi. Nugä dí xi'ahu ngue nup'u mahets'i bí 'bæhma Papá, nu'u yø anxe zæmp'u ha 'bai, gue'u fæxyø basi'u.

¹¹ Nu ra N'yohu bí 'yæ mahets'i, bi 'yæhe ngue da yanyø ja'i xa m'mædi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bai to di si n'na ciento yø dæ'yo, 'næ da 'ue'a n'na ndæ'yo, uængui da zop'u'u goho 'dæte ma'dæ'mæ gæto ndæ'yo p'u ja ra dæpo di 'yo. Da ma da honná ndæ'yo xá 'uegue.

¹³ Nu'mø bá tæmp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na ndæ'yo xí 'uegue,

hinda gue'ɥ goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hingui 'uegue.

¹⁴ Njarbutho ni Papáhu bí 'bɥ mahets'i ya, hingui nnepe ngue di mm'me'a n'na mباسي ya yø basi 'bɥcua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiui rá ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cu, dami zofo, jaca n'nani ngue gui nyasɛui. Dami xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a rá hya gui xifi, ya xanho. Ya gá nhojpau ni cu.

¹⁶ Pɛ nu'mø himbi ne bi 'yøde te gui xifi, dami hyon'i yonc'ei ogue hyu nc'ei gui sits'i, dá 'yøde hapɥ gui nyaui ni cu, ngue gui nne gui nhojpau.

¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'ɥ gui sits'i, dami dá rá güenda p'ɥ ja rá nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te rá hya dá sip'ɥ ja rá nija p'ɥya, gui 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu tengutho 'mø hingra 'yɛc'ei ogue tengutho 'mø drá ngathäi.

¹⁸ Dí xi'ahɥ ngue go gyø representantehɥ nguehna Oja bí 'bɥ mahets'i. Nuna rá hya gui unhnɥ rá nt'edi dá 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a rá hya hingui unhnɥ rá nt'edi dá 'yøtyø ja'i ua ja rá ximhäi, hinda sä dá 'yøtyø ja'i.

¹⁹ I ja man'na rá hya ga xi'ahɥ ya. Nuua ja rá ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu dá 'yáp'a Oja, Oja di un'a te dá t'äpi.

²⁰ Porque nup'ɥ ha di mpeti yø ja'i ɛc'ei gui, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pɛ nup'ɥ ha 'bui, ja dí 'bɥcá p'ɥ.

²¹ Ra Bedu p'ɥya bi 'yɛmbra Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bɥ'a ngue hingui ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbi? ¿Gue asta nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nugä hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue gui punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi gui punnbi, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue gui punnbi.

Ra Jesús bi hycra hya ngue n'na rá hmiqui hin'yɥ rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho gui punnbabi ni mmic'eiɥ, porque nuna Oja bí 'bɥ

mahets'i, mahyɛjpi n'na rá dast'abi ngue ørpa rá güenda yø hmiqui hangu tupi.

²⁴ Mi dɥ'mi bi 'yørpa rá güenda yø hmiqui, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá mɛnyu mi tupi.

²⁵ Pɛ nuna rá hmiqui bá ts'i, hin'yɥ rá mɛnyu di gutrá güenda. Rá dast'abi p'ɥya bi manda ngue dá bá rá hmiqui, 'nɛ dá bápra xisu, 'nɛ dá bápyø basi, 'nɛ dá bäpi hangu pets'i ngue di gutrá güenda.

²⁶ Pɛ rá hmiqui p'ɥya bi ndantyøhmɥ p'ɥ 'báhrá hmu. Bi 'yáp'a mate, bi 'yɛmbi: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'ɥ mɛnte ga tingä ni mɛnyu ga jut'a'i”, bi 'yɛmbi.

²⁷ Nu'a rá hmu p'ɥya bi huɛcrá hmiqui, bi punnbabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pɛ nuna rá hmiqui bi ma mapunnbi rá güenda, høntho bi ma mathøgue, bi nthɛui man'na nc'ei ngue mi tupi zits'ɥ rá mɛnyu. Bi bennbaya bi dorpa rá 'yaga. Bi 'yɛmbi: “Gui jurcagui má mɛnyu gui tuqui, uague hin'na”, bi 'yɛmbi.

²⁹ Nu'a rá n'yohɥ mi ndupate zits'ɥ rá mɛnyu p'ɥya, bi ndantyøhmɥ p'ɥ 'bá'a tupi, bi 'yáp'a mate, bi 'yɛmbi: “Dami tøgbagui ts'ɥ mɛnte ga tingä ni mɛnyu, ga jut'a'i”, bi 'yɛmbi.

³⁰ Pɛ nu'a rá n'yohɥ mi thuprá mɛnyu p'ɥya, himbi ne xta ndø'ma tupi. Sinoque bi bent'i, bi zixa fädi asta gue'mø di japi dá gutrá mɛnyu tupi.

³¹ Mi nu mi'da yø hmiqui'a te bi 'yørbaya, bi där'man'ɥ yø mmái'a te bi japrá mmic'eiui. Bi ma'ɥ p'ɥya bá xiprá hmu te bi 'yøt'e.

³² Nuna rá hmu p'ɥya, bi manda bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yɛmbi: “Grá ts'oc'ei n'yø. Conque nu hangu má mɛnyu gmí tuqui, gá dá pun'na'i ngue gá 'yácrá mate.

³³ Uangui xta nzä xqui punnbabi ni amigo mi tu'i tengutho dá pun'na'i”, bi 'yɛmbi.

³⁴ Nu'a rá hmu, janjuaní ngue mbøcɛ. Bi manda p'ɥya ngue bi ts'ixa fädi rá hmiqui asta gue'mø dá gutrá mɛnyu tupi.

³⁵ Di ja'ahɥ p'ɥ má Papágä bí 'bɥ mahets'i ya, hinda pun'nahɥ, ngue'mø hinní mmái gdi punnbabi te øt'a ni cuhɥ.

19

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús ngue hin'ya ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Ra Jesús mi juadi bi manya yø hya ya, nup'ua Galilea mi 'yo, bi ma man'na nguadi ra dathe Jordán, i mpa p'ua ja ra häi Judea.

² Pe xändøngu yø ja'i bi denni. Nup'ua bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i madi hyenni.

³ Bi guat'i'da yø fariseo p'ua 'bähra Jesús, porque honnbi ha di zädi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yembj:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohua hont'a bi zä ma hya di api, uague hin'na?

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—¿Ua hin gadi xähm'a te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohua 'ne bi hocra xisu?

⁵ Oja bi 'yena: “Janangue ra n'yohua sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque entho n'na nc'eiho”.

⁶ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'ya ra nt'edi ngue to di xunbabi.

⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembj:

—¿Pe hanja na ra Moisés ngue bi 'yembj i sä da 'yøtra súcua ra n'yohua ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra súcua ngue ra nxuni, pe ngue mandø naxitho yø n'yomfeni yø ja'i, janangue bi njap'ua. Pe nup'ua rá madi, hinga ngu'a ra hya bá sänbä Oja da 'yøtyø ja'i.

⁹ Pe nugä dí xi'ahua, ngue yø n'yohua di nxummi yø xisu 'ne hinga n'yots'om'mäi di api, nu'mø hømbi nthatra n'yohua, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohua. A nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohua bi me.

¹⁰ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yembj:

—Man'na xanho ngue hinda nthatra ja'i 'mø —bi 'yembj.

¹¹ Pe ra Jesús mahømbi 'yena:

—Nuna ra hya dí mma, hingui nne da ma ngue da gätho yø ja'i di ja ngue di nthati. Sinoque nuya yø ja'i, Oja nnepe ngue di nthati, guehya dí mmangä ya.

¹² I 'bähyo n'yohua ngue hingui sä di nthati. Porque 'bähyo n'yohua ya i mi'a ngue hinda zä di m'mähra xisu. Ximmi 'bähyo n'yohua ngue m'moqui. Ximmi 'bähyo n'yohua hinda nthati para ngue da zäp'ua da 'yørpe xanho rá 'befi Oja bi 'bua mahets'i. Pe nu to ena ngue da zä di nthati, ya da 'yøt'e tengutho ra hya dí mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'bähra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi 'ne da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i ba zi yø basi.

¹⁴ Ra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damj hyehma yø basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarba ya yø basi ya.

¹⁵ Ra Jesús bi japyø 'ye p'ua ja yø ya yø basi. M'mefa p'uya, bi map'ua ja ra xequi mi 'bui.

Ra mmemmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁶ N'na ra n'yohua bi guarba 'bähra Jesús, bi 'yembj:

—Ague grá hoga xänbäte, ¿ndana ra nho exa ja ts'edi ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dakra 'da'yo te para zantho? —bi 'yembj.

¹⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—¿Ua gui padj te gui mmanya, ngue gui engui xanhogä? Porque hønse Oja xanho. Nu'mø gui nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, damj 'yøt'ua yø hya di manda Oja 'mø.

¹⁸ Ra n'yohua p'uya bi 'yena:

—Xi'ua yø hya di manda Oja p'uya, ¿ndana gue'a ya yø hya gui mma?

Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—'Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá be. 'Yo to gui sänbä ra fehni.

¹⁹ Damj su ni papá, damj su ni mamá. Damj mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma ma madi'i.

²⁰ Mi dahra n'yohua p'uya, bi 'yena:

—Nuya yø hya gui xicya, ya gä xtá øt'e asta gue'mø mará ngüegui. Xiya, ¿ndana guehna ra hya di 'bedi ngue hinda øtya? —bi 'yembj.

²¹ Pe ra Jesús bi 'yembra n'yohua yaui:

—Nu'mø gui nne ngue gätho gui 'yøt'a te ni 'yup'ua gui 'yøt'e, ni ma ya, damj pä te gä gui pets'i. Damj unna menyü yø hyoya.

Nu'mø gá 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja n̄i mm̄eti mah̄ets'i p'uya. Bá ep'ua ya, ga mm̄ep'ua nná magä —bi 'yemb̄i.

²² Pɛ m̄i 'yøhra n'yoh̄a n̄a r̄a hya bi sifi, m̄ambi dudrá mm̄ai. Bi matho, porque mará ndømm̄em̄eti.

Bi man̄a Jesús ngue Oja, h̄inte h̄emb̄i.

²³ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nu yø mm̄em̄eti, guehya dí m̄ma ngue x̄anh̄enn̄itho ha d̄i n'uni d̄a zo rá 'ye Oja bí 'b̄a mah̄ets'i ya.

²⁴ Ya fadi ngue r̄a cameyo, h̄injam'mø d̄a zä d̄a thop'ua ja rá xagu n'na r̄a 'yofani. Pɛ dí xi'ah̄a ngue man'na x̄andøn h̄enn̄itho ngue n'na r̄a mm̄em̄eti d̄i n'uni d̄a zo rá 'ye Oja.

²⁵ Nun̄a r̄a hya bi man̄a Jesús m̄i 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomf̄eni p'uya. D̄i n'yemb̄i:

—Rá n̄zegui ya h̄injonni ja'i d̄a zä d̄i nyanná te ya'mø —d̄i n'yemb̄i.

²⁶ Bi hyetyø xädi r̄a Jesús, bi 'yemb̄i:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zä d̄a zänse ha d̄i nyanyø te. Pɛ Oja h̄inte h̄emb̄i, nu te nne d̄a 'yøt'e, d̄a zä ha di japi.

Bi man̄a Jesús ngue di tocabi r̄a rho'ua yø ja'i n'youi p'ua ni ma.

²⁷ Nun̄a r̄a B̄edu bi 'yembr̄a Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'ua te gä dí peshe ngue dí ten'nahe. ¿Te 'b̄e'a ja ngue di tocagähe 'mø?

²⁸ M̄i dah̄ra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Majuani dí xi'ah̄a ngue nu'mø r̄a pa dan̄i gom'na'yo gätho yø cosa i ja, gue'a r̄a pa'a ngue r̄a N'yoh̄a dí 'yɛ mah̄ets'i d̄a mip'ua ja rá nthuts'i, d̄i manda te d̄i nja. A nu'ah̄a p'uya ngue gui t̄enn̄gah̄a, nup'ua ha di h̄ø'i 'de'ma yoho yø nthuts'i, ja gui mm̄ih̄ma p'ua ngue gui n̄ts'ut'abih̄a p'ua ha di 'b̄u'ua 'de'mayo 'b̄ui yø mbom'm̄eto r̄a Israel.

²⁹ Nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue t̄enn̄gui, pɛ yø ciento nn̄id̄itho gä ngu'a te d̄a d̄ini ngue'a te gä xpá nzogui. R̄a pa di 'yep'ua p'uya, di t'unn̄a te para zantho.

³⁰ Xangu yø ja'i h̄nu mansu ua, pɛ nu'a r̄a pa'a, ts'utho d̄a h̄nu mansu p'ua. Xangu yø

ja'i h̄ingui h̄nu mansu ua, pɛ nu'a r̄a pa'a, ja dan̄i h̄nu mansu p'ua.

20

Ra Jesús bi hyejpa r̄a hya yø nzäbi tahyø m̄efi.

¹ Nun̄a Oja bí 'b̄a mah̄ets'i d̄a gutra nzäbi. Tengutho n'na r̄a n'yoh̄a bi ma mxud̄itho ngue d̄a honyø m̄efi d̄a tacyø uva.

² Bi gohmi r̄a cohi yø m̄efi ngue nu'a n'na pa r̄a 'b̄efi, d̄a gut'i co n'na r̄a m̄enyu n̄i hu ngue r̄a denario. Bi menhyø m̄efi p'ua bí ja rá huah̄i p'uya.

³ M̄i z̄u'i guto xud̄i p'uya, mah̄ombi ma tai r̄a mm̄ehui. Bi d̄imp'ua ja r̄a tai m̄i'da yø ja'i ngue h̄inte p̄efi.

⁴ Bi 'yemb̄aya: “N̄i m̄e r̄a 'b̄efi ma huah̄igä n'yø. Ga jut'au'i'a te n̄i 'yup'ua gui tahmi”, bi 'yemb̄i. Nu'ua bi si r̄a 'b̄efi p'uya, bi ma r̄a 'b̄efi.

⁵ M̄i hyuxyadi p'uya, mah̄ombi ma tai r̄a mm̄ehui. Bi nth̄eui p'ua m̄i'da yø ja'i ngue h̄inte p̄efi. Mah̄ombi 'yetra 'b̄efi rá huah̄i. M̄i z̄u'i hyu nde, mah̄ombi ma tai r̄a mm̄ehui. Bi nth̄eui m̄i'da yø ja'i ngue h̄inte p̄efi. Mah̄ombi 'yetra 'b̄efi rá huah̄i.

⁶ M̄i z̄u'i cat'a nde, mah̄ombi ma tai r̄a mm̄ehui. H̄ombi nth̄eui m̄i'da yø ja'i ngue h̄inte p̄efi. Bi 'yemb̄aya: “¿Hanja ngue xcá ndethoh̄a ua n'yø, h̄inxcá mp̄ehma?” bi 'yemb̄i.

⁷ Bi 'ȳen'ua zo p'uya: “Xtá ndedähe ua ngue h̄injon x̄a xicje r̄a 'b̄efi”, bi 'yemb̄i. Ra mm̄ehui p'uya bi 'yemb̄i: “N̄i m̄e r̄a 'b̄efi ma huah̄igä 'mø. Ga jut'au'i'a te n̄i 'yup'ua gui tahmi”, bi 'yemb̄i.

⁸ M̄i dah̄ra nde p'uya, nun̄a r̄a mm̄ehui bi xih̄rá hm̄iqui nun̄a d̄i mandabi yø m̄efi, bi 'yemb̄i: “D̄ami zonhyø m̄efi ya, gui jut̄yø nzäbi. Rá m̄adi gui unyø nzäbi'ua yø m̄efi rá n̄zeguitho x̄a nzømp'ua ja r̄a 'b̄efi. A nu'ua x̄a mp̄efi gä r̄a pa, rá n̄zeguitho gui unyø nzäbi'ua”, bi 'yemb̄i.

⁹ M̄i njutyø nzäbi ya yø hm̄iqui xi ȳetra 'b̄efi cat'a nde. Bi juarpa yø pa, bi unni 'da'a n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario.

¹⁰ M̄i tocabi bi t'unyø nzäbi ya yø hm̄iqui x̄inde r̄a 'b̄efi p'uya. Bi 'ȳena ngue man'na xangu yø nzäbi xti t'unn̄i porque x̄i mp̄efi

gä rā pa. Pε mī t'unyø nzäbi, hōnda n'na rā mēnyu ngue rā denario bi t'unni.

11 Mī hyanyø nzäbi p'uya, bi zūhra mmēhui.

12 Bi 'yēmbi: “Nūya yø n'yohū 'būcua, rā nzēguitho bi zōmp'ū ja rā 'bēfi ya. Conque n'na oratho bi mpēfi, ħanja ngue 'da'igū gā jurcahe? Nugāhe p'uya xtā sägāhe rā n'ū gā rā pa ngue xā mpa rā hyādi”, bi 'yēmbi.

13 Nū'a rā mmēhui p'uya bi 'yēmbi hmiqū nyāui: “Ague n'yø, nugā hīngra nts'oc'ēi dī øt'ahū. Uāngū xtā nyāhū ngue nū'a n'na pa rā 'bēfi, gā jut'aui co n'na rā mēnyu ngue rā denario.

14 Damī hyanni nzäbi'a n'na zi pa xca mpēfi, nī ma p'uya. Nūna mā mēfi rā nzēguitho xā nyātra 'bēfi, dī nne gā jut'i tengūtho dā jut'a'i.

15 ĸUa gādī mādagūi? ĸUa hīn'yū rā nt'ēdī ngue gā sānsē te dī nne gā ørpabi mā mēnyu? ĸUa gue gādī sēyabi nī mmīc'ēiui ngue'a rā nho dī nne gā ørpe?” bi 'yēnna mmēhui.

16 Janāngue nuyá, nūya yø mēfi rā nzēgui xā nyātra 'bēfi ya, guehya rá mudi di t'unyø nzäbi ya. A nūya yø mēfi rá mudi xā nyātra 'bēfi, guehya rá nzēguitho di t'unyø nzäbi ya. Māndøngu dyø ja'i bi ts'ofō, pε ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

Mahōmbi manna Jesús ngue dā tho, pε di bēnnate.

17 Rā Jesús nī hyā rā 'yū ngue nī ma Jerusalén, pε bi zicā n'nannī'ū 'dē'mā yoho yø xādi, bi 'yēmbi:

18 —A nuyá, ya nnā mähā Jerusalén. Nūna rā hnīni nā, nū rā N'yohū bí 'yē māhēts'i dī ndāpyø hmū yø mmācjā conyø xānnbāte ngue rā ley. Nūya p'uya, guehya dā zānnbi ngue dā dū.

19 Di dāpyø ja'i hīngyø judío. Dā dennī, di unī, 'nē di cuatā pont'i ngue dā hyo. Pε rá hyū pa di bēnnate.

Rā Jesús bi sifi ngue rā Jacobo 'nēhra Xuua dī nja yø cargo xtā nhēts'i.

20 Nūna rā Jacobo 'nēhra Xuua, guehya yø ts'unt'ū rā Zebedeo ya, 'dap'ū 'youi rá mamá, bi guarbū 'bāhra Jesús. Bi ndāntyøhmū nā rā xisu, bi xifi ngue dā 'yørpā rā mātē nā rā hyā nne dā xifi.

21 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—ĸTema mātē guī nne gā øt'a'i? —bi 'yēmbi.

Rā xisu p'uya bi 'yēmbi Jesús:

—Dī nne ngue nūp'ū ha guī mmī ngue guī ndast'abi, guī unna nt'ēdī ya yoho mā ts'unt'ū 'būcua, ngue n'na dī mīhni n'yēi, n'na dī mīhni gāhā.

22 Pε mī dāhra Jesús, bi 'yēmbi ts'unt'ū:

—Ague n'yø, hīngū padī te rá nsāui nā rā hyā guī āhmi. ĸUa dā zā guī thohmī'a rā n'ū ja ngue gā thocā? Porque nugā māthoguitho ja ngue di ungā yø ja'i —bi 'yēmbi.

Bi 'yēnyø ts'unt'ū p'uya:

—Ahá, dā zā gā sägā'be rā n'ū.

23 Mī dāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Mājuani ngue ngu'a, xāndøngu rā n'ū ja ngue guī sāui, tengūtho rā n'ū ja ngue gā thocā. Māthoguitho di un'aui yø ja'i tengūtho ja ngue dī ungā yø ja'i. Pε nūna rā hyā guī mmāmmī, hīndī tocagūi ngue go gā sānni to dī mīp'ū ja mā n'yēi, oque to dī mīp'ū ja mā gāhā. Mā Papá'a ya xā nzānni to dī mī n'na ngu n'na mā hyo.

24 Nūna rā hyā āhya yo nc'ēi dī n'yohū, bi mbøcūe 'mø mī bāhya mī 'dēt'a yø xādi rā Jesús.

25 Pε rā Jesús bi peti gātho yø xādi, bi 'yēmbi:

—Ya guī pahmū ngue yø dast'abi xā t'ēts'i, co gātho mī'da yø ts'ut'abi 'būp'ū ja yø hnīni, gā dī mānda yø ja'i. Nū te dī mānda yø ts'ut'abi ngue dā 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a.

26 Pε nū'ahū, 'yo guī nne ngue guī māndathohū yø ja'i. Nū rā ja'i nne ngue xtā nhēts'i rá cargo dā mēfi, guehna rā ja'i jatho ngue dī mpēfi dā māxyø mmīc'ēiui nā.

27 A nū'ahū ya, nū'a dā ne dī m'mēt'o ngue gātho yø amigo ya, guehna jatho dā gohi ngue nī mēfihū nā.

28 Conque rā N'yohū bí 'yē māhēts'i, hīmbi 'yēhē ngue n'narbū dā mī dī māndatho. Sinoque bi 'yēhē ngue dī mpēfi dā māxyø ja'i. 'Nē hīngā hōndra 'bāxte dā 'yøt'e, astā dā dū ngue dā yanī xāndøngu yø ja'i.

Rā Jesús bi 'yøthe yoho yø xādā.

29 Mī bōmp'ū ja rā hnīni Jericó rā Jesús, bi ntēt'i xāndøngu yø ja'i.

³⁰ Nup'u ja ra 'yu i nthogui, mi hup'u yoho yø xädä. Mi bahyø xädä ngue guehna ra Jesús ja ngue da thop'u hudi. Bi mahra hmafi p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dami huëga'be —bi 'yembj.

³¹ A nu'u yø ja'i mi 'bap'u huyø xädä, di hejpi ngue hinda mafi. Pe yø xädä p'uya, ena man'na ma'be pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dami huëga'be.

³² Ra Jesús bi m'mäi ngue øde hmat'i. Bi zonhyø xädä p'uya, bi 'yembj:

—¿Te guí nne ngue di nja'aui?

³³ Yø xädä p'uya bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, di nne ngue di nzø ma dä'be.

³⁴ Bi huëcyø xädä na ra Jesús. Bi dospabi yø dä, pe 'bexpi nzø yø dä. Janangue bi mahä ra Jesús.

21

Ra Jesús bi yarbua ja ra hnini Jerusalén, pe espabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya ni ma da zomp'u ja ra hnini Jerusalén, ya 'yop'u ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbutho ra hnini Betfagé. Ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi.

² Bi 'yembj:

—Ni me na ja ra hnini bí ja na. Nu'mø gá cut'ui ra hnini, gui timmi p'u da nthat'i n'na ra burru, n'youi rá basi. Bá xoqui ngue guá siui ua.

³ Nu'mø to di hec'aui ngue gui xocui ra burru, gui xihmi ngue honna Hmu. Pe dami xihmi ngue hinda ya'atho di ndäpi.

⁴ Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja na te ra hya bi manna pøngahya Oja ngue bi 'yena:

⁵ “Dami xihma yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Sión, gui 'yempha: Nuua gui 'buhma, ya bá ep'u ni ndast'abihä da zøcua. Pe hingra tunhni ga 'yo ni dast'abihä, bá huxa n'na ra burru ngue rá basi n'na ra mbo'øni ngue ra ndu, gui 'yempha”.

⁶ Nuya yoho yø xädi ra Jesús bi map'u bi 'yet'i ngue bá si ra burru, bá n'youi rá basi.

⁷ Mi zøp'u 'buhra Jesús, yø tuhu yø ja'i bi gaspa yø burru ngue bi nøpa nts'at'i. Bi huxra burru ra Jesús, bi ma.

⁸ Xangu yø ja'i di tans'yø tuhu ngue pøp'u ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús. Mi'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'u ja ra 'yu.

⁹ O made p'u ni ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i ena:

—Nuna Oja, di japhna rá m'menhni 'bucua, guehna tate naya. Guehna rá mbom'meto ra David. Oja di japi. Maguesena Oja bí 'bu mahets'i.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi yarbua ja ra hnini Jerusalén. Gä bá yans'yø ja'i ngue bi nu. Di 'yembyø ja'i:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø?

¹¹ Mi'da yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Nuna ya, guehna ra Jesús, rá pøngahya Oja na, guehna ra mmengu Nazaret ja ra häi Galilea na.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'u ja ra nija.

¹² Nuna ra Jesús bi map'u ja rá nija Oja. Nu'u yø ja'i mi mpäp'u thinnija, da gue'u ma di ntäi, gä bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø menyü yø ja'i yap'u ni 'yehë, bi 'yennba yø mæxa. 'Në bi 'yennba yø nthuts'i'u pä yø paloma.

¹³ Bi 'yembyø ja'i:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue en'Oja: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na”. Pe nu'ahä, gui øtha ngue ja di mpeti ua yø bë.

¹⁴ Nup'u ja ra nija, bi guatyø xädä 'nëhyø dogua p'u 'bähra Jesús ngue bi 'yøthe.

¹⁵ Pe yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley, mi nu yø milagro øtra Jesús, 'në bi 'yøde te manyø basi p'u ja ra nija, ngue enyø basi: “Nuna rá mbom'meto ra David i tate na”, enyø basi. Janangue bi mbøcua.

¹⁶ Bi 'yembra Jesús:

—¿Ua hingui øde te manyø basi? Dami hejpi.

Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ahá, dí øde. Pe, ua hin gadi xähma'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, uangui ja nt'ot'i p'u te øtyø basi ya, ngue ena: “Nu yø t'ubasi, dague'u satho, gä japi ngue da 'yets'a'i”, uangui ena.

¹⁷ Bi zop'u yø ja'i p'uya, i map'u ja ra hnini Betania, ja bá n'oxpa.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹⁸ Mì hyaxpaya, hombá pengui, ì ma Jerusalén. Nup'ua ja ra 'yu p'uya, nuna ra Jesús bi zã ngue tu manthuhũ.

¹⁹ Bi hyanda n'na nza ra igo p'ua ja ra nen'yu. Bi ma bá nu 'mø ngue di zãdi. Pɛ hĩnte mĩ zãdi, sinoque hõntho xi c'amyø xi. Ra Jesús bi 'yembrã za:

—Ya hĩnni mantho di nzahni ndät'ä ya grã za —bi 'yembj.

'Bexpi m'manhna za ngue da 'yot'i.

²⁰ Mì nu yø xãdi ra Jesús ngue ya fãdi otra za, di 'yõtho hanja. Bi 'yãnnbaya, bi 'yembj:

—¿Hague nja ngue n'na zihmantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yembj.

²¹ Mì dahra Jesús, bi 'yembyø xãdi:

—Majuani dí xi'ahũ, a nu'mø guí ɛc'ɛihũ xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihmũ, 'nɛ hĩngui yobɛni ni mmãihũ, hĩnga hõnt'a te gã nuhũ dá japã ra za da zã guí 'yõthũ, sinoque da zã guí 'yemphũ ra nyuni ja na: “Dãmĩ 'uegue grã nyuni, ì map'ua ja ra jathe”, guí 'yemphũ. Ra nyuni p'uya da 'uegue, di map'ua guí xihmũ ngue di ma.

²² Janangue nu'mø te guí äphũ Oja, dami 'yɛc'ɛihũ ngue di 'da'ahũ Oja te guí äphũ. Oja p'uya, da 'yõt'e ngue di nja'a te guí 'yãphũ.

Nu'ua yø n'yohũ 'bet'o ngue yø judío bi 'yãnnã Jesús ngue to bi unna nt'ɛdi te øt'e.

²³ Mì zømp'ua ja ra nija ra Jesús, bi xãnnbã ra hyã yø ja'ĩ. Mente xãnnbãte p'uya, bi guatyø hmu yø mmãcja conyø n'yohũ 'bet'o ngue yø judío, bi 'yembrã Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'ĩ ra nt'ɛdi'a te guí øt'e?

²⁴ Mì dahra Jesús, bi 'yembj:

—Nugã xquet'a gã øt'ahũ n'na ra nt'änni ya. Pɛ gue guí xicjũ hanja'a ra hyã ga änn'nahũ, n'namhã ngue xquet'a gã xi'ahũ to bi 'dacã ra nt'ɛdi'a te dí øt'ã ua.

²⁵ Xiya, ¿te'o bi unna nt'ɛdi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'ĩ? ¿Ua Oja bi unna nt'ɛdi, uague yø ja'itho rá nt'ɛdi'a te bi 'yõt'e?

Yø ja'ĩ p'uya, di 'yãnni te di dadĩ. Di n'yembj:

—¿Teni 'be'a gã xihmũ ya 'mø? Nu'mø gã xihmũ ngue Oja bi unna nt'ɛdi te bi 'yõtra Xuua, da 'yɛnjũ p'uya: “Xina ra hyã bi

manã Xuua connã ngueque, ¿hanja ngue hĩngã 'yɛc'ɛihũ 'mø?” da 'yɛnjũ p'uya.

²⁶ A nu'mø gã xihmũ ngue yø ja'itho bi unna nt'ɛdi te bi 'yõtra Xuua, ya nts'udyø ja'ĩ. Porque gãtho yø ja'ĩ ɛc'ɛi ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

²⁷ Mì dahyø ja'ĩ p'uya, bi 'yembrã Jesús:

—Hĩndĩ pacãhe to bi unna nt'ɛdi'a te bi 'yõtra Xuua.

Mì dahra Jesús, bi 'yembyø ja'ĩ:

—Ya hĩngã xicjũ na ra hyã dí änn'nahũ, ni xĩnga guecã gã xi'ahũ to di 'dacra nt'ɛdi na te dí øt'e.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyã yoho yø ts'unt'ua.

²⁸ Ra Jesús bi 'yembyø ja'ĩ yaui:

—¿Tengu p'ua gdĩ bɛmhmũ na ra hyã ga mmangã ya? N'na ra n'yohũ di si yoho yø ts'unt'ua. Da 'yembã n'na'ua yø ts'unt'ua: “Ague ts'unt'ua, ni ma ra 'bɛfi p'ua ja ma huahigã”, da 'yembj.

²⁹ Nu'a ra ts'unt'ua t'etra 'bɛfi, da 'yɛntho: “Nugã hĩnga mma”, da 'yembrã papã. Pɛ m'mɛfa p'uya di pährã n'yomfɛni, da ma ra 'bɛfi t'et'ĩ.

³⁰ Nu'a man'na rá ts'unt'ua p'uya hõnda xifi ngue da ma ra 'bɛfi. Nuna ra ts'unt'ua p'uya di n'unni ngue da ma ra 'bɛfi, da 'yembj: “Ahã papã, gã mmagã 'mø”, da 'yembj. Pɛ hĩmma juani ngue da ma.

³¹ Xiya, ¿dana guehna ya yoho yø ts'unt'ua ngue bi 'yõt'e te di manda rá papã?

Mì dahyø ja'ĩ p'uya, bi 'yɛna:

—Gue'a ra ts'unt'ua rá mudi bi ts'ofu, bi 'yõt'e te di manda rá papã —bi 'yembj.

Ma'hømbi 'yɛnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahũ, ngue yø nguthãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, man'na m'mɛt'o da zo rá 'yɛ Oja'ua ngue'ahũ.

³² Porque ra Xuua bi 'yõtra nxixya, bá ɛɛ bi xãnn'nahũ ra 'yu njuantho, pɛ hĩngã 'yɛc'ɛihũ te bi ma. Pɛ nuya yø nguthãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, bi 'yɛc'ɛi te bi manã Xuua. Pɛ nu'ahũ, madague'a guí nnuhũ te øtyø ja'ĩ di pähyø n'yomfɛni ngue hɛp'ua ra nts'o gã 'yo, pɛ hĩngã ne xqui pähni n'yomfɛnihũ ngue xqui 'yɛc'ɛihũ te bi manã Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyã n'na ra huahĩ ngue ra jomhmi.

33 Dami 'yøhm̄ ha rá nja na ra hya ga hyecä ya. N'na ra n'yoh̄ bi 'yøt'a n'na rá nuä'uva. Bi fōt'e gä rá häi. Bi hoqui har̄ da de'myø uva 'mø bi nja. 'Nε bi hocra n'nøque har̄ da mihra māhui. Bi hyoni to da gonhui rá huah̄i, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mm̄hui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mm̄hui p'uya.

34 M̄i zōnna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mm̄hui bi menhyø hm̄iqui ngue da tu yø uva di tocabi.

35 Pε nu'x yø mēfi mambi 'b̄p'x bí ja rá huah̄i, bi bennbabi yø hm̄iqui ra mm̄hui ngue bi x̄ni. Bá ho 'da, bá p̄ando 'da.

36 Rā mm̄hui p'uya man'na xangu yø hm̄iqui hōmbi mennb̄x bí ja rá huah̄i. Pε nu'x yø mēfi ya mambi 'b̄p'x ja rá huah̄i, mahōmbi anyø mēfi bi zōmp'x 'b̄xi.

37 Rá nzequi p'uya, nuna ra mm̄hui ya rá ts'ant'x̄ε bi mennb̄x bí 'b̄xhyø mēfi conhui rá huah̄i. Bi 'yεnā: “Nuyá, ma ga penhnā na mā ts'ant'x̄ ya. Nu'mø bi nu yø mēfi p'uya, da nu mansu, porque mā ts'ant'x̄ na”, bi 'yεnā.

38 Pε nu'mø m̄i zōmp'x 'b̄xhyø mēfi na rá ts'ant'x̄ ra mm̄hui, yø mēfi di n'yεmbi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'x̄ ja ngue da gohm̄i ra huah̄i naya. Ma ga hoh̄x ya, n'namhma ngue ya mā mmetih̄x ra huah̄i”, di n'yεmbi.

39 Bi bennbabi rá ts'ant'x̄ ra mm̄hui p'uya, bi ḡjmaxøts'e ra huah̄i, ja bá hop'x.

40 Nuna ra Jesús, bi 'yānyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ah̄x ya, ¿teni 'bε'a da 'yøtra mm̄hui 'mø bi zōmp'x 'b̄xhyø mēfi conhui rá huah̄i?

41 Bi 'yεnyø ja'i 'mø m̄i dadi:

—¿Te 'bε'a da jap'x 'mø? Gä da hyo'x yø mēfi ngue yø dondo, h̄indi huεqui. Nu'a rá huah̄i p'uya, n'nan'yo m̄i'da yø mēfi hōnda gonhui ra huah̄i. Nuyā yø mēfi da gonhui rá huah̄i p'uya, nu'mø bi zōnna pa da thacyø uva, di dāpra mm̄hui'a te di tocabi.

42 Rā Jesús mahōmbi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pah̄m̄x xanho ra hya mm̄amp'x ja ra Macā Libro ngue εnā: “Nuna ra do h̄imbi nu manho yø hyōnnigu, guehna ra do brá 'bebo p'x brá f̄h̄ra jado na. Nguna ra hya x̄a nzān'Oja ngue di nja ya. A nuju p'uya,

dí εmh̄m̄x ngue mazihotho te øt'Oja”, εnna hya.

43 Janangue nuyá, m̄i ja ngue xqui soh̄x rá 'yε Oja, pε ya h̄in'na ya. Nu'x yø ja'i da zo rá 'yε Oja ya, gue'x yø ja'i da 'yøtra nho i nne Oja da 'yøtyø ja'i.

44 Nu ra ja'i da zoxm̄x xøts'e ra do, da fōhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxra ja'i, da x̄eni.

45 Nu'x yø hm̄x yø mm̄c̄ja 'nεhyø fariseo m̄i 'yøhna ra hya bi hyecra Jesús, bi n'yo yø mm̄xi ngue go sihna ra hya na.

46 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Nja ngue bi zupi xti mbøc̄ue yø ja'i, janangue h̄imbi bent'i. Porque gātho yø ja'i εmbi ngue rá pōngahya Oja na ra Jesús.

22

Rā Jesús bi h̄yεjpa ra hya n'na ra dants'ih̄m̄ε di nja.

1 Rā Jesús mahōmbi hyoni te gui h̄yεjpa yø hya xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

2 —Nuna Oja bí 'b̄x mah̄ets'i di mbita yø ja'i ngue da zo rá 'yε. Entho n'na ra dast'abi di mbita yø ja'i ngue da nu ra ngo 'mø bi nthatrá ts'ant'x̄.

3 Bi menhyø mēfi ngue da si yø ja'i nuyā x̄a mbita ngue da nu ra nthat̄i. Pε nu'x yø ja'i bá ts'i, h̄imbi ne bá εh̄ε.

4 Mahōmbi menhm̄i'da yø mēfi p'uya, bi 'yεmbi: “Gā 'youi, bá xihm̄i yø ja'i ya xtá mbitagä, ngue ya xtá nsä tengue da ts'i. Ya xtá ho mā ndan̄i xi noqui. Ya xtá nsä xanho. Bá xihm̄x ngue da εh̄ε da nu ra nthat̄i”, bi 'yεmbyø mēfi.

5 Pε yø ja'i bi ts'i h̄imbi ne bá εh̄ε. Nu'a n'na nc'εi bi ma dra 'bēfi rá huah̄i. Man'na nc'εi p'uya, di sigue ngue mpātho.

6 M̄i'da yø ja'i p'uya bi bentyø nzite xi menhna ndast'abi, bi x̄ni, bi hyo 'da.

7 Rā dast'abi p'uya bi 'yεmm̄εi bi mbøc̄ue. Bi menhyø soldado ngue da ho'x yø ja'i bi ho yø nzite. Bá urpabi yø hn̄ini ya yø hyote.

8 Mahōmbi 'yεmbyø mēfi p'uya: “Nugä ya xtá nsä ngue ra nthat̄i di nja, pε nu'x yø ja'i ya xtá zofa, h̄inni 'yup'x ngue xtabá thocua'x.

9 Pε nuyā ni mähā p'x ja yø 'yu ya. To bi zā mā ja'i gui nthεh̄x, bá xihm̄x ngue da εh̄ε da nu ra nthat̄i”, bi 'yεmbi.

10 Nu'ɤ yø mɛfi p'ɤya bi map'ɤ bí ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthɛui, gá bá si. Bá si yø ts'oc'ɛi, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'ɤ ja ra ngu.

11 Ra dast'abi p'ɤya, mi yut'ambo rá ngu ngue da nu yø ja'i xi ts'ofó. Bi nu p'ɤya ngue 'bɛp'ɤ n'na nc'ɛi hinguí he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue ra nthati.

12 Bi 'yɛmbɤya: “Ague n'yø, ¿hague xqui cutua ya? 'Nɛ hinguí he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu ra nthati”, bi 'yɛmbi. Pɛ nuna ra n'yohɤ hinte ga ndatho.

13 Ra dast'abi p'ɤya bi 'yɛmbyø mɛfi: “Nuna ra n'yohɤ 'bɛcua, dami turpauí yø gua n'ɛhyø 'yɛ. 'Yemmí p'ɤ thi ja ra 'bɛxui, ja di nzomp'ɤ, 'nɛ ja di guxpɤ yø ts'i”, bi 'yɛmbi.

14 Porque xangu yø ja'i bi ts'ofó, pɛ ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsaiui ra Jesús ngue da 'yɛmbi hinguí ja ts'edi di njutra mɛnyu i njai.

15 Yø fariseo p'ɤya bi nhɛcahya ha di japi ngue da jajpatho hai te ga ya ra Jesús para ngue da zäp'ɤ di yapa m'mɛfa.

16 Janangue bi mɛnhyø n'yohɤ p'ɤya, bi mähä 'da yø ja'i ra Herodes ngue bá nyai ra Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, dí pacähe ngue grá hoga n'yohɤ, porque gá pønmanho ra hya guí mma. Majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohɤ. Ni xinguí su'a te mbɛn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohɤ guí yai, pɛ hinguí su guí xifi ndana ra hya majuaní.

17 A nuyá, dí nne guí xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mɛnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yɛmbi.

18 Pɛ ra Jesús ya patho te mbɛnnbabí yø ja'i nguehna ra nt'änni ørpe, i sämhyatho. Bi 'yɛmbɤya:

—¿Hanja ngue guí sämhyagahɤ?

19 Dami 'yurcahɤ ra mɛnyu nu'a gadi umhmɤ 'mø bi gup'ahɤ ra mɛnyu ra dast'abi.

Bi unna mɛnyu p'ɤya ngue da nu.

20 Mi nu ra mɛnyu ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿To rá hmí na n'yoi ra mɛnyu ja ua? ¿To rá thuhú na ra thuhú n'yoi ra mɛnyu?

21 Mi dahyø ja'i yai ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yɛmbi.

Ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i yai:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthɤ ya, dami unhnɤ ra mɛnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'ɤya, dami unhnɤ'a te di tocabi.

22 Nuna ra hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsaiui, di 'yøtho, ya himbi zá ha xti japi te mbɛnnbi. Bi zop'ɤ p'ɤya.

Bi manna Jesús ngue di bɛnnate yø ánima.

23 Nu'a ra pa'a p'ɤya, bi ma 'da yø sáduceo, nuya embi ngue hñdi bɛnnate yø ánima. Bi 'yɛmbrá Jesús:

24 —Ague grá xännbate, nup'ɤ ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ɤ ra hya ngue ɛna: nu'mø bi du n'na ra n'yohɤ, 'nɛ hñdi m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohɤ ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

25 A nuyá, nuua dí 'bɛhmɤ ya, xi'mø ga ɛhmɤ ngue di 'bɛ'i yoto ma'yohɤ ngue ɛdadí ncu. Nu'a ra n'yohɤ ma da, di nthati. Pɛ da 'yɛhra pa da du, 'nɛ hñdi m'mahyø basi. Janangue nu'a rá n'yohɤ ra ánima m'mɛfa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a.

26 Pɛ xquet'a da du ra n'yohɤ 'nɛ hñdi m'mahyø basi. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du ra ndø, asta gue'mø bi du gá yoto ma'yohɤ.

27 Mi zadi ngue bi m'mahmi gá yoto ma'yohɤ na ra xisu p'ɤya, xquet'a 'nɛhɛ ra xisu da du.

28 A nuyá, xi'mø ra pa daní bɛnnate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohɤ rá mmeti ra xisu? Porque gá bi m'mahmi.

29 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yai:

—Hinguí padi ha rá nja ra hya guí mmamhmɤ. Porque hinga guép'ɤ gá ndinni mmaihɤ'a te ra hya nt'ot'i p'ɤ ja ra Macá Libro. 'Nɛ hinguí pahmɤ hangú rá ts'edi Oja i ja.

30 A nu'mø bi bɛnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxɛ Oja bí 'bɛ mahɛts'i, ya hñdi nthatyø ja'i.

31 Nuna te ra hya nt'ot'i p'ɤ ja ra Macá Libro, ja di nɛqui p'ɤ ngue di bɛnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ɤ ra hya bi man'Oja ngue bi 'yɛna: “Guecä drá Ojagá ngue ra Abraham. Drá Ojagá ngue ra Isaac. Drá Ojagá ngue ra Jacob”, bi 'yɛn'Oja.

32 Ja di nēqui p'uya ngue nup'u 'bu Oja, hingui tu yø te yø ánima.

33 Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

34 Mi 'yøhyø fariseo ngue ra Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhēca hya p'uya ngue honi ha di japra hya da xihra Jesús.

35 Nu'a n'na'u yø fariseo xännbate ra ley, bi ma bá sāmhya ra Jesús, bi 'yēmbi:

36 —Ague grá xännbate, xi'u yø hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, ¿ndana ra hya exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

37 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna ra hya guí ännui, guehna ra hya ngue εna: “Dami ja ndummui ngue mathoguito guí mahma Oja co gätho ni mmah. Hønt'a guí mbēmhma'a”.

38 Nuna ra hya naya, guehna exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya.

39 Nuna rá yoho ra hya di manda Oja p'uya, 'nē di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue εna: “Dami mahni mmic'eiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, εnna hya.

40 Guehya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gätho mi'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gä mi'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nēhyø pøngahya Oja, høntho xännbabi yø ja'i ha di ma Oja, co 'nēhyø mmic'eiui di madi.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

41 Nup'u 'buhra Jesús, tobe 'bärpætho yø fariseo.

42 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Xi'a t'ēmbi ra Cristo, ¿ua guí pahma to rá ts'ant'u'a?

Yø fariseo p'uya bi 'yēna:

—Nu'a ra Cristo, gue'a rá mbom'mæto ra David —bi 'yēmbi.

43 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Pε ¿hanja na ra hya bi bēnnbabi ra Espiritu Santo ra David 'mø? Porque ra David, bi ma ngue rá Hmu'a ra Cristo. Ra David bi 'yēna:

44 “Nuna Oja, nu'mø mi zojbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yēmbi: Dami micua ja ma n'yēigä ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'u ni nsaiui”, bi 'yēmbi.

45 Ja di nēqui p'uya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutu ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nēqui ngue hingra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'mæto ra David.

46 Ni xinga n'na nc'ei xta mbaði te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi ma'a ra pa'a p'uya ngue nuya yø nsaiui ra Jesús bi zu ngue nimantho xta 'yørpabi yø nt'änni.

23

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hindä 'yøt'e tengutho øtyø xännbate ngue ra ley 'nēhyø fariseo.

1 Ra Jesús bi zofo gätho yø ja'i co 'nēhyø xädi, bi 'yēmbi:

2 —Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'nēhyø fariseo, guehya embyø ja'i ngue bi t'unyø 'bēfi ngue di nxännbate te ga mbønna ley bi 'yotra Moisés.

3 Janangue nuya yø hya di manda ngue guí 'yøthæ, dami 'yēc'ēihæ. Nu'mø te di 'bēp'ahæ ngue guí 'yøthæ, dami 'yøthæ. Pε 'yoguí øthæ tengutho ga 'yo ya yø xännbate ya, porque nuyá, nu'a ra hya xännbate, hingra gue'a øt'a.

4 A nuna ra ley xännba yø ja'i ngue da 'yøt'e, hingongi häti da 'yøt'e. Porque εntho ra ndate 'beni di dutyø ja'i, pε yø ja'i hingui häti da duts'i. Ni xinga n'na rá saha di nne di mfäxte ngue di tøxra 'beni.

5 Nu te gä øt'e, ga 'yøt'e ngue høntho di 'yēxpæ ha 'buhyø ja'i. Porque di ho te øt'e, ngue nup'u ja yø dε 'nēp'u ja yø guyani, xa cuatyø sacua ngue nt'ot'i rá hya Oja. 'Nε di ho ngue söt'a häi yø he.

6 Nup'u ha øt'a ngo yø ja'i, da guēp'u ja yø nija, huantho yø nthuts'i tæte xanho ngue ja hup'u.

7 'Nε di ho ngue nup'u ja yø täi, di respeta yø ja'i ha guí zengua. 'Nε di ho 'mø t'ēmbi ngue yø xännbate.

8 Pε nu'ahæ, 'yo guí nne guí 'yēxæ ngue di hu'ahæ yø ja'i ngue gyø xännbatehæ. Porque n'natho ni xännbatehæ 'bui, gue'a embyø

ja'i ngue ra Cristo'a. A nu'ahua, ga gadi ncuthohua.

⁹ Nuua ja ra hai, 'yo toni ja'i gni hutu ngue ni Papahu. Porque nu'a ni Papahu, honda n'na i 'bui, pe mahets'i bi 'bui.

¹⁰ 'Yo gui nne da 'yot'e ngue yø hmu'ahua yø ja'i. Nu'a da 'yot'e ngue yø hmu yø ja'i, honda Cristo'a ra hmu.

¹¹ Nu ra ja'i di mpefi ngue faxra mmic'eiui, guehna tate na ngue gatho'ahua.

¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pe nu'a ot'e ngue hinguu hnu mansu p'ua ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi ma te øtyø xännbate ngue ra ley, da guehyø fariseo.

¹³ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'ua gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Go gui cothua ra 'yu, hin gadi japhua yø ja'i ngue da zo ra 'ye Oja bi 'bua mahets'i. Ni xinga gue'ahua gui nne gui sohua ra 'ye Oja. Nu'ua yø ja'i nne ngue da zo ra 'ye Oja, hin gadi japhua.

¹⁴ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'ua gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque gui tunnbahua yø ngu yø 'danxu. Gui hat'i ngue gui embi gui xännbahua te pets'i. Pe para ngue gui corpahu yø da yø ja'i, ndø ya'atho gui mmat'Ojahu. Pe nuyá, mathoguitho ra castigo gui thohma ngue gui njahu p'ua.

¹⁵ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'ua gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Ndap'ua bi zä gui 'yohua ua ja ra hai, gui 'daxhua yø jathe ngue gui homhma yø ja'i da denna hya gui xännbatehua. Nu'mø ya gá 'bäthua n'na ra ja'i ngue da denna hya gui xännbatehua, nuna ra ja'i gui 'bäthua, da gohi ngue ndoble ra castigo da thop'ua ja ra nidu ngue'ahua.

¹⁶ Nu to ga gui xännbatehua ra hya 'ne hinguu pahma teni bønna hya gui mmamhma, hague ngu ra n'ua gui thohma. Porque nuya yø ja'i di yat'a n'na ra hya ngue da 'yot'e, 'ne bi 'yexa ntestigo ra nija, gui xännbatehua yø ja'i ngue hinguu ja ts'edi di nja'a ra hya bi manna ja'i. Pe nu ra ja'i exa ntestigo ra oro ja mbo ra nija, gui xihma ra ja'i ngue ja ts'edithe da 'yot'a te ra hya bi ma.

¹⁷ Pe ngue ma'bedi ni mmaihua, hinguu timhma teni bønna hya gui mmamhma. ¿Ua gui emhma ngue mits'ua tate ra oro ngue ra nija, nuna ot'e ngue xandaxqui ra oro?

¹⁸ Xquet'a nuya yø ja'i exa ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yot'e, gui xännbahua ra ja'i ngue hinguu ja ts'edi da 'yotra ja'i'a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i'a ra 'bot'e xa jaxra ja ra altar, gui xihma ra ja'i ngue ja ts'edithe da 'yotra ja'i na ra hya bi ma.

¹⁹ Pe ngue ma'bedi ni mmaihua, hinguu timhma teni bønna hya gui mmamhma. ¿Ua gui emhma ngue mits'ua tate ja ra ts'edi ra 'bot'e ngue ra altar, ngue'a ga ndaxqui ra 'bot'e?

²⁰ Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga honda altar exa ntestigo, sinoque exa ntestigo'a te ga ja p'ua ja ra altar.

²¹ A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga honda nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bup'ua ja ra nija exa ntestigo ra ja'i.

²² Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a ra nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guesε Oja p'uya, porque go bi hup'ua bi ja ra nthuts'i mahets'i'a.

²³ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'ua gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Nu'a ra diezmo gadi unhua Oja, gadi unni te ga gui timhma asta ra xac'andehe gadi unhua ra diezmo Oja. Da guehra anis, da guehra comino gadi unhua ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nup'ua ja ra ley, i mmamp'ua man'na ra hya ngue ja ts'edithe gui 'yøthua. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui 'yo manhohua, 'ne di nja ni nhucatehua, 'ne majuani ngue ga da gue'a te gdi n'yohua. Guehna ra hya ja ts'edithe ngue gui 'yøthua naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhua Oja.

²⁴ Nuya te gama hya gui xännbatehua, 'ne hinguu pahma te ni bøni. Go gui ørpahu masu ya yø hya zits'atho ja ts'edi, pe nuya yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøthua, hinga egui ørpahu masu xanho ya.

²⁵ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'ua gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque maxøts'etho di nequi ngue gyø hoja'ihua, pe

mbo ni mmaih̄u, gyø b̄ehu ngue h̄ont'a te p̄es'yø ja'i so ni mmaih̄u gui hyannbah̄u.

²⁶ Ague gyø fariseoh̄u, hingui t̄inni mmaih̄u teni b̄on'a guí øthu. 'Be da bo mbo ni mmaih̄u, n'namhma ngue 'nehma xøts'e ni do'yohu di nequi ngue xtanho.

²⁷ Ague gyø xännbatehu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque nu'ahu, tengutho yø panteón, ngue mazihotho gui nequi maxøts'e ngue mat'axqui, p̄e mbo yø panteón mandø nts'otho ngue yup'u yø do'yo yø ánima.

²⁸ Guí njathu p'uya, maxøts'etho di nequi ngue xanho te gni 'yohu, p̄e mbo ni mmaih̄u, madits'u ha dadi nequi p'u'a tengue majuan̄i, hōndra nts'o i ja mbo ni mmaih̄u.

²⁹ Ague gyø xännbatehu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Nuya yø pøngahya Oja xa tho manjam'mø, go gadi hojrah̄u yø panteón. Nuya yø ánima xa 'yøtra nho, asta xcá japhu yø dōni yø do 'bäp'u ha o yø ánima.

³⁰ Guí emhmu p'uya: "Nu'mø xcabá m'mahmu'u yø pa bá m'mahma mboxitahu, hinxca fāxu ngue xcá hohu yø pøngahya Oja", gui emhmu.

³¹ P̄e nu'mø ngue nguna ra hya gui mmahmu, ya gui pahmu xanho ngue yø basi'ahu yø hyote nuya bi hyopyø pøngahya Oja.

³² ¿Te guí tømhm̄u ya? Dami 'yøthu nts'edi tengutho xa 'yøt'a m'met'o ni mboxitahu.

³³ Guí 'b̄hmu tengutho yø c'eya ngue n'youi ra ndate. ¿Ha di zä gui mpomhm̄u ra castigo p'u ja ra niðu?

³⁴ A nuyá, ga penhnä yø pøngahya p'u ha guí 'b̄hmu, ga penhnä p'u yø bamhya, ga penhnä p'u yø xännbate. Nu 'da'u p'uya gui hyohu, gui cuathu ra pont'i. Mi'da p'uya, gui emhmu p'u ja yø nija. Mi'da p'uya gui cuhm̄u, nu'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhm̄u.

³⁵ Janangue nup'u ha guí 'b̄hmu, gä ja da ma ma pen'nah̄u p'u ra castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xa tho. Da fup'u bá tu ra hoja'i Abel asta guerp'u i ntū rá ts'unt'u ra Berequías, nuna ra Zacaríá bi hyo ni

mboxitahu p'u ha guí nhyacui ra nija ra altar.

³⁶ Majuan̄i dí xi'ahu ya, ngue nuna ra castigo ja ngue di nja, nguna da thogui gätho yø ja'i 'b̄ahya.

Ra Jesús bi dār'man'u rá mmaih̄u 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

³⁷ Ague gyø mmenguh̄u Jerusalén, gue'e gui hophu yø pøngahya Oja, da gue'u yø mamhya Oja bi 'ben'nah̄u gui pandothohu. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nah̄u tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huit's'i conyø zahua, dadi ja'ahu p'u. P̄e hingá neh̄u.

³⁸ A nuyá, da hyc'ahu p'u Oja ya.

³⁹ Dí xi'ahu ngue ya hinni mantho gui nuju asta gue'mø da 'yehra pa gui 'yemhmu: "Dí japrá m'menhni Oja bá penhua", gui 'yemhmu.

24

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

¹ Nuna ra Jesús mi bøm̄ma xøts'e ra nija, ya ja ngue da ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja ra nija.

² Ra Jesús bi 'yembi:

—Ya guí nuhu te ja ra nija ya. P̄e ga xi'ahu'a te majuan̄i. Nuna ra nija naya, bá ep'u ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxudi, hin hapu nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pä.

³ Nup'u ni hyandra nija, ja ni gop'u ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mer'u yø xädi ra Jesús. Bi mip'u bi zōni. Bi guatyø xädi p'uya ngue yasui, bi 'yembi:

—Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra nija yø ja'i. 'N̄e dami xicje tema hm̄eya di nja'mø guá eh̄e, da gue'mø bi gua'a nximhai, te 'be'a ma hm̄eya di nja.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Dami mfähmu xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahu.

⁵ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yembi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya.

6 Nu'mø gá 'yøhmæ ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhmæ ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhæ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'u yø hmεya'u ngue rá nzeGui.

7 Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhu, di nja yø guchi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä.

8 Ja da fup'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

9 Da ma madä'i ngue da ma ma'uni'ahæ, 'nε da tho'ahæ. Ndap'u bi zä da zu'ahæ yø ja'i ngue gui εc'εigahæ.

10 Xangu yø ja'i da hyep'u yø nt'εc'εi. Asta di dæse yø mmi'yεc'εiui da zæi.

11 Xangu yø fεhni pøngahya di m'mæi, da 'yεnæ ngue Oja di bennbabi ra hyæ da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a.

12 Nu'mø ya bi zehra nts'o, xangu yø ja'i da 'yεspæ'a gui mahyø mmi'yεc'εiui.

13 Pε nu ra ja'i hinda hyεgagui, xinda hangu ra n'u da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyanná te na.

14 Hante ngue da zεgui te ja ngue gä di nja, da ma ma'yoni na ra hoga 'da'yo hyæ gä rá ngæni mximhäi n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'u di nzo rá 'yε Oja.

15 Xquet'a gui nnuhæ ngue di nja ya yø hyæ bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'u ja ra xεqui madæxquibi, ja di ts'omp'u yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmæi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hyæ ja ua.)

16 Nu'mø gá nuhæ ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bæp'u ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'u ja yø xanthø.

17 Nu ra ja'i di tøhma xøts'e rá ngu, 'yo di εnæ ngue di ma mbo rá ngu ngue te da hæ, sinoque da 'dagui.

18 Nu ra ja'i di 'yo ra 'bæfi, händi ma rá ngu ngue da ca rá tuhu, sinoque da 'dagui n'nahmantho.

19 Pε huεcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sædyø basi.

20 Damí 'yæphæ Oja ngue nuyæ yø hyæ ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xta nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja.

21 Porque xandøn'atho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hincjam'mø xæ njap'u asta gue'mø mambá fæ'a nximhäi. 'Nε ya hinni mantho da hnu ngue mahøndi njap'u.

22 Nuna Oja, ya xæ nzänni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hincjonda bongui. Pε da 'yøt'e ngue da thocho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xæ huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya εc'εi.

23 Nu'u yø pa'u, 'yo sä guí εc'εihæ ya yø ja'i da 'yεn'ahæ: "Nuu, ja bí 'bæcua ra Cristo", ogue da 'yεn'ahæ: "Ninguehna ja bí 'bæhna", da 'yεn'ahæ.

24 Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yεmbi: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yεna. 'Nε da zä da 'yøtyø milagro. Nuyæ yø milagro da 'yøt'e, guehna da ne ngue di hyätyø ja'i nuyæ yø thanhni Oja ya.

25 Pε nuyá, dadi 'bet'o'ahæ ya yø hyæ ja ngue di nja m'mefa.

26 Nu'mø toni ja'i da 'yεn'ahæ: "Nuna bí ja ra dapo, ja bí 'bæhna ra Cristo", da 'yεn'ahæ, 'yo sä gui pähä p'u ha da si'ahæ. Ogue da 'yεn'ahæ: "Nup'u bí ja n'na ra cuarto ma'yagui, ja bí 'bæp'u", da 'yεn'ahæ, 'yo sä guí εc'εihæ.

27 Porque nu'mø bi zønna pa da εhra N'yohæ di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho ra huεi 'mø bí yot'i, gä handyø ja'i ndap'u bi zä.

28 Nup'u ha di 'bæhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

Bi manna Jesús ngue mahønda εcua ja ra ximhäi.

29 Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mεxui ra hyadi 'nεhra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui.

30 Nuna maya, di nja ra hmεya ngue ra N'yohæ di 'yε mahets'i. Ndap'u bi zä dara zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohæ di 'yε mahets'i, da n'yoi ra gui. Da nu yø ja'i ngue maguesε, porque mathoguitho ja rá ts'edi.

31 Ngu di nya ra corneta, nu'u yø anxe da n'youi, da menhni gä rá ngani nximhäi, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyejpabi ra hya n'na nza ra igo.

32 Dami pahmu na ra hya ga hycä ya, ngue gdá hycäpabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yεza ngue bi 'dogui, gui pahmu p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi.

33 Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuha ngue bi nja ya yø hya di xi'aha ya, dami pahmu ngue ya xma nguerratho ga ma ehε.

34 Nuya yø hmya di xi'aha ya, dami pahmu ngue guehya di nja ya hante ngue da du yø ja'i 'bathyø pa ja p'uya.

35 Nu te bi ja maya, 'nεcua ja ra häi hingui zai. Pe nuna ra hya di mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da ep'u ra N'yohu di 'yε mahets'i.

36 I pase Oja tema pa di nja ya yø hya di xi'aha. Ni xingyø anxe di padi, ni xinga gueque di padi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'unt'ugui Oja.

37 Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya.

38 Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pe himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yarbua ja ra barco ra Noé.

39 Ja bi bahyø ja'i te ja ngue di nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gätho yø ja'i. Mahöndi njarbatho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya.

40 Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohu 'dap'u dadi mpefi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

41 Yoho yø xisu 'dap'u di nc'ani. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

42 Janangue dami ndø'mateha, porque hingui padi tema pa, tema ora da ep'u ni Hmuha.

43 Dami pahmu na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmennigu, nu'mø da badi tema ora da zøhra be p'u ja rá ngu'a di nxui, di mfädi xanho, hindi n'aha. Porque hindi n'uni da sojpa rá ngu ngue da fε.

44 Xquet'a dami njathu p'uya, dami ndø'mateha. Porque nu'a ra ora ngue hinte di so ni mmaih, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohu di 'yε mahets'i'a.

Ra Jesús bi hycäpabi ra hya yoho yø hmiqiu, n'na ra hmiqiu ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqiu ngue hingrá 'yøde.

45 Ga xi'aha te 'be'a da 'yøtra ja'i bi dinna mmah hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiqiu ngue da ma mafäti te'o 'bap'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, da 'uini.

46 Ra mmenthä di nthui ra hmiqiu nuna da 'yøt'e te di 'beprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu da dini ngue dadi mpefi.

47 Majuanä di xi'aha ngue nu te gä pesrá hmu, gä di fätrá hmiqiu.

48 Pe nuna ra hmiqiu ngue ra ts'oc'ei, da 'yemp'u ja rá mmah ngue him'be da zøhrá hmu.

49 Da mudi da matyø mmimhmiqiu. Da ma ra hmihni p'uya.

50 Nu'a rá hmu ra hmiqiu p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hingui tø'mrá hmu, da gue'a ra ora da zø'a.

51 Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mei, pets'i ngue da xeni. Di 'yemp'u ni gohyø ja'i himma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'u p'uya, 'nε ja di guxp'u yø ts'i.

25

'Det'a yø hmute i hycäpabi ra hya ra Jesús.

1 Nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, gui nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø connä aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ep'u.

2 Nuya 'det'a yø hmute p'uya, cat'a'u yø m'memmah, ximmi cat'a'u yø njammah.

3 A nu'u cat'a yø hmute ma'bēdi yø mmah, bi duxyø nyot'i, pe himbi dux hman'na ra aceite da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i.

4 A nuya yø hmute ngue yø njammah bi duxyø nyot'i, pe bi dux hman'na ra aceite da hyoni.

5 A nu'a ra novio nthø'mi p'uya, hinha ni 'yani. Mi nneha yø hmute p'uya, gä bi n'aha.

6 Mī zo made ra xui p'uya, bi t'ode ngue bá ɛnna hmafi n'na nc'ɛi, bi 'yɛna: “Bá ɛcua ra novio ya. Ga 'yo ni ma guí c'athu”, bi 'yɛmbyø hmute.

7 Mī nangui gátho yø hmute, ya mī ts'atho zø yø nyot'i, bi ne xta xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho.

8 Nuya cut'a yø hmute ma'bɛdi yø mm̄ai bi 'yɛmbya yø hmute ngue yø njamm̄ai: “Damī 'dacjets'u ni aceiteui, porque ma nyot'igähe ya nne da huɛt'i”, bi 'yɛmbi.

9 Pɛ nu'u yø hmute ngue yø njamm̄ai, ɛntho 'mø mī dadi: “Hinda zä'a, porque nu'mø ga 'da'ähe ra aceite guí homhmu, m'mɛfa ya hin'yu te di nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni mähä p'u bí 'bä ra aceite, bá tanna aceite guí hyomhmu”, bi 'yɛmbi.

10 Bi ma ra thän'aceite'u yø hmute ma'bɛdi yø mm̄ai p'uya. Pɛ ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsä, 'da i yathu mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'uya.

11 Mī ma n'nøt'e ra goxthi p'uya, ja bi zø'u mī cut'a yø hmute xi ma ra thän'aceite, bi 'yɛmbya: “Ague grá hmu, damī xogahe ra goxthi”, bi 'yɛmbi.

12 Pɛ ra novio bi 'yɛmbi: “Majuani dí xi'ah̄u ngue nugä hindí pa'ah̄u”, bi 'yɛmbi.

13 Damī njathu p'uya, ya xqui nsäh̄u 'mø ra pa da ɛp'u ra N'yohu di 'yɛ mahɛts'i. Porque hingui pahmu tema pa, tema ora da ɛɛ.

Bi hyɛcra hya ra Jesús ngue ra mɛnyu bi ma mafäti yø mɛfi.

14 Nuna Oja bí 'bu mahɛts'i di manda yø ja'i ua, gui nhyɛjpi tengutho n'na ra n'yohu ja ngue da ma n'na ra häi yap'atho. Bi zonhyø mɛfi ngue di däprá mɛnyu, da 'yørpabi rá 'bɛfi mɛnte ra pa da ma.

15 N'na ngu n'na yø mɛfi bi unna mɛnyu hangu da zä da 'yørpabi rá 'bɛfi. Nu'a n'na ra mɛfi bi unni cut'a mahuah̄i ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'uya, bi unni yo mahuah̄i ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'uya, bi unna n'na mahuah̄i ra mɛnyu. Mī däpra mɛnyu yø mɛfi na ra hmu, bi ma yap'atho p'uya.

16 Nuna ra mɛfi bi ndäpi cut'a mahuah̄i ra mɛnyu, bi 'yørpabi rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mī cut'a mahuah̄i ra mɛnyu bi dāha.

17 Nuna ra mɛfi bi ndäpi yo mahuah̄i ra mɛnyu, bi 'yørpabi rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mī yo mahuah̄i ra mɛnyu bi dāha.

18 Pɛ nuna ra mɛfi bi ndäpa n'na mahuah̄i ra mɛnyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gärra p'u rá mɛnyu rá hmu.

19 Mī ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrá hmu yø mɛfi. Bi 'yørpabi ra güenda'a ra mɛnyu xi dāpi.

20 Rá madi bi zo'a rá mɛfi xi dāpi cut'a mahuah̄i ra mɛnyu. Gä bi däprá hmu'a 'dɛt'a mahuah̄i ra mɛnyu mī ha. Bi 'yɛmbi: “Ague grá hmu, cut'a mahuah̄i ra mɛnyu gá däqui, pɛ jua mī cut'a mahuah̄i ra mɛnyu dá taha”, bi 'yɛmbi.

21 Nu'a ra hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hingá nhyɛtho. Gä pømmañho co nu'a zits'u ra mɛnyu dá fät'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fät'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi.

22 Bi zø'a ra mɛfi xi ndäpi yo mahuah̄i ra mɛnyu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, yo mahuah̄i ra mɛnyu gá däqui, pɛ jua mī yo mahuah̄i ra mɛnyu dá taha, ya goho mahuah̄i'a ya”, bi 'yɛmbi.

23 Ra hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hingá nhyɛtho. Gä pømmañho co nu'a zits'u ra mɛnyu dá fät'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fät'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi.

24 Rá nzɛguitho bi zø'a ra mɛfi xi ndäpa n'na mahuah̄i ra mɛnyu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, nugä dí padí ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te hinxca taha. Guí xoc'a te hinxca pɛfi.

25 Janangu nugä dí su'i. Dä cät'ä häi ni mɛnyu. Pɛ nuyá, jua na te ni mmɛti ya”, bi 'yɛmbi.

26 Nu'a ra hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ua go grá ts'omɛfi n'yø, gue grá ndø danhyɛi. Guí ɛngui ngue dí äcä'a te hinxta taha. Guí ɛngui ngue dí xocä'a te hinxta pɛfi.

27 Uangui xta nzä xqui dä ma mɛnyugä p'u ja ra banco. Nu'mø ma søhø, uangui xti ndäcrá nzäbi ma mɛnyu”, bi 'yɛmbi.

28 Nuna ra hmu p'uya bi 'yɛmbyø mɛfi 'bup'u: “Nuna ra mɛfi 'bucua, damī hyannbaui'a n'na mahuah̄i ra mɛnyu ha. Damī unnui ra mɛnyu'a ra mɛfi ha 'dɛt'a mahuah̄i ra mɛnyu.

29 Porque nu'a ra mēfi ya xangu ra mēnyu ha, gue'a man'natho ma t'unni'a. Pe nu'a ra mēfi zits'utho ha, da thannbabi'a zits'u ra mēnyu ha.

30 A nuna ra mēfi hinguī nne te da mēfi, dami 'yēmhmə p'u thi na. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxpə yø ts'i", bi 'yēmbi.

Gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi da thaspa ra güenda.

31 Nuna ra N'yohə di 'yε mahεts'i, 'mø bá εhε ngue di ndast'abi, da n'youi yø anxε. Nup'u da mi, ja di njap'u ra ts'ut'abi.

32 Gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi ja di mpeti p'u di hutī. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho ra mändε'yo 'mø sicyø chivo p'u ha 'b'hyø dε'yo.

33 Nu'u yø dε'yo di go'a n'yεi, nu'u yø chivo di go'a gaha.

34 Nu'a ra dast'abi da 'yēmbiyø ja'i di gop'u ja rá n'yεi: "Bí 'yεhmə ua dí 'b'ui, di jap'ahə ma Papá. Porque ngu'a bá sänni ngue di nja hante ngue di nhohra ximhäi, ngue nuua ha dí manda ja guí m'məhmə ua.

35 Porque nugä dá ntu manthuhu, pε gá 'dacjə ra hmε dá si. Nu'mø mā nthuthe, gá 'dacjə ra dehe dá si. Nu'mø mā n'yo n'nanni n'na ra häi, gá 'dacjə ra ts'äya.

36 Nu'mø hin'yə ra ulu gə he, gá 'dacjə ra ulu dá he. Nu'mø mā hyenni, gá ma güi zenguagahə. Nu'mø mā o ra fädi, gá ma güa nujə", da 'yēmbi.

37 Nuya yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, da 'yēmbra Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'ahε ngue gui tu manthuhu, 'nε dá 'da'ahε ra hmε gá si? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gui tuthe, 'nε dá 'da'ahε ra dehe gá si?

38 ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'nε dá 'da'ahε ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue hin'yə ra ulu gui hye, 'nε dá 'da'ahε ra ulu gá hye?

39 ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gá hyenni, ogue gá 'yo ra fädi, 'nε dá ma di zengua'ahε?"

40 Nu'a ra dast'abi da 'yēmbiyø ja'i: "Majuani dí xi'ahə, ngue nu'a te gä gá 'yørpahə ya mā cugä 'b'ucua, madague'a hinguī nnu mansu yø ja'i, pε nu te ra 'bäxte gá 'yørpahə ya, go gá fäxcahə'a", da 'yēmbi.

41 Ra dast'abi p'uya da 'yēmbiyø ja'i ni gop'u ja rá gaha: "Dami 'uehmə ua dí

'b'ui, porque hinguī nnu manho'ahə Oja. A nuyá, guí mmähä ra castigo ja ra sibi i ja para zantho. Guehna ra sibi bi zän'Oja ngue di ma ra zithu co 'nε'ə yø anxε tenni.

42 Porque nugä, nu'mø mā ntu manthuhu, hingá 'dacjə ra hmε xcá si. Nu'mø mā ntunthe, hingá 'dacjə ra dehe xcá si.

43 Dá n'yo n'nanni n'na ra häi, pε hingá 'dacjə ra ts'äya. Ja'mø hin'yə ra ulu gə he, pε hingá 'dacjə ra ulu xcá he. Bi nja ra ora dá hyenni, 'nε dá o ra fädi, pε hingá ma güi zenguagahə".

44 Mi da'u yø ja'i ts'o p'uya, bi 'yēmbra Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'ahε ngue gui tu manthuhu, 'nε hindá 'da'ahε ra hmε xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gui tuthe, 'nε hindá 'da'ahε ra dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'nε hindá 'da'ahε ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue hin'yə ra ulu gui hye, 'nε hindá 'da'ahε ra ulu xqui hye? ¿Njam'mø dá nu'ahε ngue gá hyenni, ogue gá 'yo ra fädi, 'nε hindá ma xcabi zengua'ahε?"

45 Ra dast'abi p'uya da 'yēmbi: "Majuani dí xi'ahə, ngue nu'mø hin tema 'bäxte gui 'yørpahə ya yø ja'i 'b'ucua hinguī nnu mansu yø ja'i, go gueque hinguī nne gui fäxcahə", da 'yēmbi.

46 Nuya yø ja'i ya, guehya da ma ra castigo para zantho ya. A nu'u yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsuiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

1 Ra Jesús, mi juadi bi mā gätho ya yø hya ya, bi 'yēmbiyø xädi:

2 —Guí pahmə ngue manyo patho di nja ra ngo ngue ra pascua ya. Da gue'mø εdi ja ra ngo da ma mā dä ra N'yohə bí 'yε mahεts'i ngue da ma mā cuati ra pont'i.

3 Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohə 'bet'o ngue yø judío, gä bi mpeti p'u ja rá ngu ra Caifás, nuna ra 'bet'o mmäcja.

4 Ja bi nhεca hya p'u, bi zänni ha di japi ngue di bentra Jesús da hyo.

5 Nuna ra hya bi zänni, di n'yēmbi:

—Hinga gue'mø era ngo di mbent'i, n'namhma ngue hinda nangyø ja'i, da yani —di n'yembj.

N'na ra xisu bi xispa ra aceite rá ya ra Jesús.

⁶ Nuna ra Jesús, ya 'bup'ua ja ra hnini Betania ja rá ngu ra Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo.

⁷ Nuna ra Jesús, ya sihmε p'ua ja ra mεxa. Nu'a ra ora'a, bi yat'ambo n'na ra xisu ni du n'na ra m'mo aceite ngue ra alabastro. I yup'ua ra aceite mazihotho ga yuni, xandøngu rá muui. Bi xispabi ra aceite rá ya ra Jesús.

⁸ Nu'ua yø xädi ra Jesús mi nu te øtra xisu, bi mbøcue p'uya, bi 'yembj:

—¿Hanja ngue bi ma ma'unitho na ra aceite na?

⁹ Xandøngu rá muui na, xta nzä xta 'bä ngue xti t'unna menyu yø hyoya.

¹⁰ Mi 'yøhra Jesús te mmanyø xädi, bi 'yembj:

—Oguí sahmu na ra xisu 'bucua, porque xanho te ørque.

¹¹ A nuya yø hyoya guí mmamhma, hangu ra pa guí nnuhna ya yø hyoya. Pe nugä hinga nzamhma ua.

¹² A nuna ra aceite bi xisca ma ya na ra xisu, ya bi nja'a te mi ja ngue xti nja'mø dá n'yägui.

¹³ Majuani dí xi'ahna ngue nup'ua ha da hmanna hoga 'da'yo hya Gä rá ngani nximhäi, xquet'a 'ne'a te bi 'yørcaguí na ra xisu, da hma. Gue'a di fen'a.

Ra Judas di cøtyø hya ha di japi ngue di dä ra Jesús.

¹⁴ Nuna ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ua 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi ma bá nyaui yø hmu yø mmäcja.

¹⁵ Bi 'yembj:

—¿Hangu ra menyu guí nne gui 'dacju n'namhma ga dá'ahna ra Jesús? —bi 'yembj.

Nu'ua yø mmäcja p'uya, 'date ma'det'a yø menyu ngue ra t'axi bi unni.

¹⁶ Janangue nuna ra Judas, bi hyoni ha di japi ngue di däpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

¹⁷ Ya fahra ngo nguehya yø pa ts'i ra thuhmε hinguí n'youi ra íxi. Bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—¿Hapua guí nne ga hocähe ra nzibde gdá nsännigohna ngue ra pascua ya? —bi 'yembj.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Ni me na bí ja ra hnini ya, gui sømmi p'ua ja rá ngu n'na ra n'yohna. Gui 'yenui: “Ra xänbäte i ena: Ya bi zønna ora ya. Nua ja ni ngu ja ga sägähe ua ra ngo ngue ra pascua, comma xädi, en'a mma”, guí 'yenui.

¹⁹ Nuya yø xädi mi yaui ra Jesús, bi 'yø'te te bi xifi. Nup'ua ja ra ngu bi zøni, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue paði ndana rá xädi ja ngue di dä.

²⁰ Mi dahra nde p'uya, nuna ra Jesús, gätho'ua 'de'ma yoho yø xädi, Gä 'bup'ua ja ra mεxa.

²¹ Mente sihmε p'uya, bi 'yembyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahna ngue 'bucua n'na nc'ei ngue jügatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dägui.

²² Nuya yø xädi ra Jesús emmei bi du yø mmui na ra hya bi xifi. Bi mudi bi 'yänni 'da mi 'da p'uya te'o na i mma, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, ¿ua go guecä'a guí mmanya? —bi 'yembj.

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nuna dí com'me ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dägä naya.

²⁴ Majuani ngue ra N'yohna bí 'yε mahets'i, da tho'a te ra n'ua ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohna ja ngue di dägui. Nuna ra n'yohna na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mui.

²⁵ Nuna ra Judas ja ngue di dä p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá xänbäte, ¿ua go guecä na ra hya guí mmanya? —bi 'yembj.

—Mi dahra Jesús, bi 'yemthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guí mmanya.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²⁶ Mente sihmε p'uya, bi hyajman'na ra thuhmε ra Jesús. Mi ja mamadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue da zi. Bi 'yembj:

—Dami sihna ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogä na.

27 Bi dæcra vaso po rá ngui ra uva p'aya. Mi ja mammadí Oja, bi unyø xädi ngue da zi 'da'its'u. Bi 'yembí:

—Damí si gátho'ahú naya.

28 Nuná po rá vaso ja ua ya, guehna má jigá ná. Porque guehna rá hméya naya ngue nu'mø dá tú, di nja rá ts'edi rá 'da'yo cohi øt'ahú Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui.

29 A nuyá, dí xi'ahú ngue ya hinni mantho 'dap'u ga sihú rá ngui rá uva, astá gue'mø bi zønna pa ngue ma'da'yo hønga sihú p'u ha di manda má Papá.

30 Mi juate rá nsihmé p'aya, bi dutá n'na rá thuhú ngue espabi Oja. Bi ma p'aya, i map'u bí ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa yø xädi.

31 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Gátho'ahú ya, guí sogahú p'u'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'u ja rá Maca Libro ngue éna: “Ga øt'á ngue da dú rá mándæ'yo. Yø dæ'yo p'aya di n'uéni”, i éna.

32 Pε nu'mø dá bennate, ganí mpagá Galilea ja ganí tøp'ahú p'u.

33 Ra Bedu p'aya bi 'yembí:

—Madague'a ngue gátho da zoc'a'i p'u ya mi'da má n'yohú, pε nugá hinga soc'a'i —bi 'yembí.

34 Ra Jesús bi 'yembra Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, nu'mø tobe händi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yembí.

35 Pε rá Bedu p'aya mahøn'a éna:

—A, nu'a, hìn'na'a. Madague'a ngue 'dap'u ga tuui, pε nugá hinga cøn'a'i —bi 'yembí.

Gátho'u mi'da yø xädi p'aya, 'da'igu bi má.

Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní.

36 Nuná rá Jesús bi máhä yø xädi, bi zømp'u ja rá xequi ni hu ngue Getsemaní. Nup'u bi zøni, bi 'yembí:

—Damí mihmi ua ya, mente ga thocá mits'u ni guehna ngue ga ma mat'Oja —bi 'yembí.

37 Bi thohmits'u ni nguep'u rá Jesús, bi mε rá Bedu 'nε bi mε'u yoho yø ts'ant'u rá

Zebedeo. Bi mædi bi dær'man'u rá mmæi rá Jesús, mathoguitho ngue bi dú rá mmæi.

38 Bi 'yembyø n'youi p'aya:

—Janjuani ngue tú má mmæigá, nup'u nná sä, ya ja ngue 'bexca tú. Damí cohmi ua ya, pε 'yogui ahmi. Ma ga ä má t'ahahú —bi 'yembí.

39 Ra Jesús bi thohmits'u ní nguep'u. Bi m'memfo häi p'aya ngue mmat'Oja. Bi 'yéna:

—Ague má Papá'i, nu'mø guí nnu manho, damí yangui ngue'a rá ndate ja ngue ga thocá. Pε hinga nu'a go ga sänná gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yéna.

40 Mi juadi bi mat'Oja p'aya, bí 'yep'u 'bu'u hyu yø xädi. Pε bi diní ngue ya mi aha. Bi 'yembra Bedu p'aya:

—¿Ua xinga n'na ora di sä guí 'yä ni t'ahahú n'yø?

41 Damí mat'Oja, 'yogui ahmú. Nu'mø hinga mat'Ojahú, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøthú. I nne ni mmæi ngue guí 'yøthú ná rá hya dí mmangá, pε emmæi cuen'ni do'yohú.

42 Mahømbi zop'u yø xädi, bi mengbu xpi 'yéhε ngue bá mat'Oja. Bi 'yéna:

—Ague má Papá'i, nu'mø ya hinguí nnu manho ngue guí nyanguí ngue'a rá ndate ja ngue ga thogui, di nja'a te ni pähä 'mø.

43 Mambá pengbaya, mahømbi dinyø xädi ngue mi aha, porque emmæi ne tha.

44 Mahømbi zop'u p'aya, bi ma'a rá hyu ndi ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'mæt'o, ngut'a rá hya xi Oja.

45 Mahømbi 'yep'u 'buhyø xädi p'aya, bi 'yembí:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zønna ora ngue di ndäpyø ts'oc'ei rá N'yohú bí 'yε mahets'i ya.

46 Damí nangüi. Ya bá εcua ná di dægui, ma ga ma c'athú.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente nzohyø xädi rá Jesús, bi zønna rá Judas rá n'youi'u 'dæ'má yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohú 'bet'o p'u ja rá njja.

48 Nuná rá Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yembí: “Nu'a rá n'yohú

ga zənguagä ya, 'nɛ ga sərpa rá hmi, gue'a guí homhm'a p'uya. Dami benthu", xi 'yɛmbi.

49 Janangue mi zomp'u 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yɛmbi:

—Xcade grá xänbäte —bi 'yɛmbi.

Bi zərpa rá hmi p'uya.

50 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague amigo, ya da guehra ora jap'u di nja'a te gni 'yɛhya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús.

51 Mi ma ma bent'i ra Jesús, bi gaxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennabi rá 'yɛhɛ ra 'bet'o mmäcja, bi hyɛjpabi rá gu.

52 Ra Jesús bi 'yɛmbrä zete:

—Dami fos'ni juai. Porque ra ja'i hote connä juai, xquet'a connä juai ja ngue di du.

53 ¿Ua hinguí padi ngue nu'mø ga äpä ma Papá ngue da mäxqui, da penngaguí tho'i 'de'ma yo'bui yø anxɛ ngue da mäxqui?

54 Pɛ nu'mø ngu'a ga øt'e, ya hindä zä di nja'a te ra hyä nt'ot'i p'u ja ra Macä Libro 'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

55 Ra Jesús bi 'yɛmbyø nzite:

—¿Ua guí emhmɛ ngue drá begä, ngue guí cahɛ yø juai, 'nɛ guí cahɛ yø za ngue guí benngahɛ? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xänbä ra hyä yø ja'i p'u ja ra nija. Uanguí xta nzä ngue ja xqui benngahɛ p'u.

56 Pɛ nu te guí ørcahɛ ya, ya bi nja'a te ra hyä bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Macä Libro —bi 'yɛmbi.

Gä bi zop'u yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

57 Nunä ra Jesús bi ts'ixpɛ 'bähra Caifás, nunä ra 'bet'o mmäcja. Nup'u ja rá ngu na ra mmäcja na, ja bi mpeti p'u yø xänbäte ngue ra ley, conyø n'yohɛ 'bet'o p'u ja ra nija.

58 Pɛ ra Bedu ni 'befa ya'atho p'u ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mi zomp'u ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'u bi mihmi yø policia. I tøm'i tengu da thohra Jesús.

59 Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nɛ'u yø n'yohɛ 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti

ngue bi nhɛca hyä, honi ha di japyø fɛhni, da 'yɛmbi ngue ni 'yup'u da du ra Jesús.

60 Pɛ hinguí tini ha di japra hyä, madague'a xangu yø ja'i bi manyø fɛhni ngue di yapra Jesús. M'mɛfa p'uya, mahømbi guar'mi yonc'ei ngue di yapri.

61 Bi 'yɛmbi:

—Nunä ra n'yohɛ 'bɛcua, bi 'yɛn'a n'na ndi: “Nugä da zä ga xorpabi rá nija Oja, 'nɛ nhyu patho gdä hojman'na ra nija ma'da'yo”, bi 'yɛna.

62 Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yɛmbrä Jesús:

—¿Te guí mmanä ra hyä guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin temä hyä gdi thadi? —bi 'yɛmbi.

63 Pɛ ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya mahømbi 'yɛmbi:

—Nunä Oja i 'bui, dami 'yɛxa ntestigo, dami xicje njuani ya ngue'mø majuani gue'e grá Cristo rá Ts'ant'u'i Oja.

64 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ahá, go guécä tengutho ra hyä guí mmanya. 'Nɛ dí xi'ahɛ, guí nnuhɛ ra N'yohɛ bi 'yɛ mahɛts'i dani mmip'u bi ja rá n'yɛi Oja nunä jase rá ts'edi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ngue hōnda ɛhɛ, di 'yɛ mahɛts'i da n'youi ra guí.

65 Mi 'yøhra mmäcja na ra hyä bi manä Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuɛ. Bi 'yɛmbyø ja'i p'uya:

—Nunä ra n'yohɛ 'bɛcua, thenmahya Oja na. Nuya mfadi ya ngue hin temä man'na ma testigo dí homhmɛ ya. Ya gá 'yøsehɛ ya ngue thenmahya Oja.

66 Xiya, ¿te guí mmamhmɛ na ra hyä bi manya? —bi 'yɛmbyø ja'i.

Yø ja'i p'uya bi 'yɛna:

—Nunä, ni 'yup'u ngue da tho na.

67 Yø ja'i p'uya bi zospabi rá hmi ra Jesús 'nɛ bi mat'i. Mi'da p'uya bi memba rá hmi.

68 Yø ja'i bi 'yɛmbrä Jesús:

—Nu'i guí mma ngue grá Cristo, dami pahya te'o bi mɛp'a'i ya —bi 'yɛmbi.

Bi manä Bedu ngue hinguí padi te'o ra Jesús.

69 Ya hup'u ja rá dathi ra Bedu. Nunä n'na ra xisu ngue ra gani p'u ja ra ngu bi guarbu hu ra Bedu. Bi 'yɛmbi:

—Nē'i nī n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Galilea.

⁷⁰ Ra Bēdu p'uya, nuna ra hya bi ma, gā bi 'yøhyø ja'i mī 'bap'ua ngue bi 'yēna:

—Hīn'na, hīndī pacā tema hya guī nne guī xicya.

⁷¹ Ra Bēdu p'uya i map'ua bī ja rá goxthi ra dathi. Mī nu man'na ra xisu p'uya, mahømbi 'yēmbi ja'i 'bap'ua:

—Nuna ra n'yohua 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁷² Ra Bēdu p'uya asta bi 'yēxa ntestigo Oja ngue bi 'yēna:

—Hīn'na, hīndī pacā na ra n'yohua guī mmana.

⁷³ Mī tho hman'na ts'auquits'ua p'uya, nu'ua yø ja'i 'bap'ua, bi guatra Bēdu, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue nī n'youi ra Jesús, porque dī nēqui ngue nī mmenguha'a, xøgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yēmbi.

⁷⁴ Mī dahra Bēdu p'uya, mahømbi 'yēna:

—Da jacā ra castigo Oja 'mø ngue hīmma juani te dí xi'aha. Pē nuna ra n'yohua guī xicja, hīndī pacā te'o na.

Mī juadi bi manna ra hya na, bi mmahra øni.

⁷⁵ Ra Bēdu p'uya bi zo rá mmēi na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yēmbi: “Tobe hīndī mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guī mma ngue hīngui paqui”, xi 'yēmbi. Ra Bēdu p'uya, asta ra zondummēi bi bøn'athi.

27

Bi ts'ixpua 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Mī nēcahäi p'uya, bi mpeti gātho yø hmu yø mmäcja conyø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija. Bi nhēcahya ngue sänni ha di japi da hyo ra Jesús.

² Bi dūtra Jesús ngue bi zixpua 'buhra Pilato mará gobierno.

Ra Judas bi nhyosē.

³ Nuna ra Judas xi da ra Jesús, mī badi ngue ya bi nhēcahya yø ja'i ngue da hyo ra Jesús, bi dār'man'ua rá mmēi p'uya. Bi map'ua bī 'bahyø hmu yø mmäcja co 'nē'ua yø n'yohua dī manda p'ua ja ra nija. Bi cospabi'ua 'däte ma'det'a yø mēnyu ngue ra t'axi xi unni.

⁴ Bi 'yēmbi:

—Ra ts'oqui dá øt'ä ngue dá dä'aha na ra n'yohua hīnte ndupate ngue da tho —bi 'yēmbi.

Pē nu'ua yø mmäcja p'uya, bi 'yēmbra Judas:

—Nu'a guī mmana, ya hīndi mportagähe'a ya. Ya guī nnuse p'ua te guī øt'e.

⁵ Nuna ra Judas bá enyø mēnyu p'ua ja ra nija. Bi ma p'uya, bi datrá 'yuga conna nthahi i nzadi ngue bi du.

⁶ Nup'ua ja ra nija p'uya, nu'ua yø hmu yø mmäcja bi hyaxra mēnyu xi 'yēna Judas, dī n'yēmbi:

—Nuyá, hīngui sä ngue ga uanspaha ra mēnyu ngue ra ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi dá ra ja'i ngue da tho na.

⁷ Bi nya p'uya, bi zänni ngue nuna ra mēnyu, da dän'a n'na ra häi nī hu ngue ra njats'øye. Bi ne ngue nuna ra häi da däi, ja da 'yöp'ua yø ja'i da du, ngue hīngyø mmengu p'ua.

⁸ Janangue nuna ra häi naya, guī hutyo ja'i ngue ra Ji.

⁹ Ya bi nja na te ra hya xi manna pøngahya Jeremías ngue bi 'yēna: “Bi njo'ua 'däte ma'det'a yø mēnyu ngue ra t'axi. Guehna ra nzabi xi zānyø judío ngue da gut'i.

¹⁰ Nuna ra mēnyu na p'uya, guehna i thänna häi nī hu ngue ra njats'øye na. Ya bi nja tengutho ra hya bi 'bejpaguī Oja ngue dī nja”, bi 'yēna Jeremías.

Nuna ra Jesús ya 'bap'ua 'buhra Pilato mará gobierno.

¹¹ Ra Jesús bi ts'ixpua 'buhra gobierno. Ra gobierno p'uya bi 'yēmbra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guī mmana.

¹² Nu'ua yø hmu yø mmäcja p'uya co 'nē'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija, gā di yapra Jesús. Pē ra Jesús hīnte ga ndatho te sifi.

¹³ Ra Pilato bi 'yēmbra Jesús:

—¿Ua hīngui øde te gāma hya guī nyap'a'i ya?

¹⁴ Pē ngutho ra Jesús hīngui thadi. Janangue ra gobierno di 'yøtho ngue hīn tema hya ga ndatho.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁵ Nuna ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pε yø ja'i'ua huanhni ndana ra ofädi da ma mathøgue.

¹⁶ Nu'a ra pa'a p'aya, mi ofädi n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Barrabás. 'Nε gätho yø ja'i padì ngue xanhets'i rá ts'oqui mi ja na.

¹⁷ Nup'ua bi mpeti yø ja'i, ra Pilato bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ndana guí nneha ngue ga thøcä ya, ra Barrabás, uague ra Jesús nuna guí hutyø ja'i ngue ra Cristo?

¹⁸ Nguna bi xihyø ja'i ra Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padì ngue ra nts'eyatho øtyø mmäcja nuya xi däpra Pilato na ra Jesús.

¹⁹ Ya hup'ua ja rá nhudi ra Pilato ngue da 'yøtra ts'ut'abi. Pε nu'a rá xisu ra Pilato bi mennbabi ra hya, bi 'yεmbi: “Nuna ra n'yohua 'yost'abi, ra hoja'i na, 'yo tega di nthint'i ngue'a te ga 'yost'abi na. Porque manxui nts'utho te xtá 'uipi ngue da thogui”, bi 'yεmbi.

²⁰ Pε yø hmu yø mmäcja conyø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija εmmēi di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yäpra Pilato ngue di thø ra Barrabás, go da tho ra Jesús.

²¹ Ra gobierno mahømbi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei guí nneha ngue da ma mathøgue ya?

Yø ja'i p'aya, bi 'yεna:

—Da ma mathøgue ra Barrabás.

²² Ra Pilato mahømbi 'yørpä ra nt'änni yø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xina ra Jesús guí hutyø ja'i ngue ra Cristo, ¿te guí nneha ga japä na? —bi 'yεmbi.

Yø ja'i p'aya, gätho bi 'yεna:

—Da guatra pont'i na guí mmanya.

²³ Ra Pilato p'aya bi 'yεmbyø ja'i:

—Pε ¿tema nts'o xa 'yø'na p'aya?

Yø ja'i p'aya, man'natho ngue mafi, bi 'yεna:

—Da guatra pont'i na.

²⁴ Ra Pilato p'aya bi badì ngue hinda zä ha di japi di thøhra Jesús. Porque mathogutho mahyø ja'i ngue ncuε. Bi manda bá thanbä ra dehe p'aya ngue yø

hmi yø dä yø ja'i p'ua bi nxu'yε. Bi 'yεmbyø ja'i:

—Nuna ra n'yohua 'bucua, hñte ndupate na. Himma ts'oquigä p'ua ngue da tho na. Ya guí nnuseha p'ua te guí øtha.

²⁵ Yø ja'i p'aya bi 'yεna:

—Nugähe co 'nehma basihe, go ma ts'oquigähe p'ua da du na ra n'yohua na.

²⁶ Ra Pilato p'aya bi manda ngue bi ma mathøgue ra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi sityø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

²⁷ Nu'ua yø soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'ua ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mapeti gätho yø soldado p'aya ngue di mäts'i.

²⁸ Yø soldado p'aya bi möjpabi rá he ra Jesús, bi hetä n'na ra tuhü ngue ra jupoi.

²⁹ Yø soldado ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. Bi gärpa n'na ra t'o rá 'yε ngue rá 'yεi. 'Nε bi ndantyoħmu p'ua ha 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuani hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'aya, bi 'yεmbi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

³⁰ Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'yε p'aya, di jännbabi rá ya.

³¹ Mi juadi bi denmahya p'aya, bi gajpabi ra tuhü xi hete. Bi heträ he ya mi he p'aya. Bi zixpaya ngue di cuatra pont'i.

Ya cuatra pont'i ra Jesús.

³² Nup'ua ja ra 'yu, bi nthēui p'ua n'na ra n'yohua ngue ra mmengu p'ua ja ra hnini Cirene, ni hu ngue ra Simu. Nu'ua yø soldado manì zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús.

³³ Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'ua ja ra xequi ni hu ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njəyaxhmu.

³⁴ Nup'ua bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbēnibi. Mi zä te ja p'aya, himbì ne bi zi.

³⁵ Bi cuatra pont'i p'aya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taha yø soldado p'aya ngue to xtä ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi manná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui

ngue bi 'yɛnɑ: “Da ma ra taħa yø ja'i ngue to di tocabi ma he”, bi 'yɛnɑ.

³⁶ Bi miħyø soldado p'uya ngue hɛtho te di ja ra Jesús.

³⁷ Nuḡ'ʌ ja rá ya ra pont'i cuatḡ Jesús, bi ma maçuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ʌ te bi ma ma'ʌpi. Nuna ra letrero, i ɛnɑ: “Nuna ra n'yohʌ 'bʌcua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na”, ɛnna letrero.

³⁸ Nɛ yoho yø bɛ bi ma maçuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yɛi, n'na i gohrá gaħa.

³⁹ Asta huatyø ya yø ja'i thop'ʌ ja ra pont'i cuatḡ Jesús ngue thenni.

⁴⁰ I ɛmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nɛ guí ɛna ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyansɛ ya, bá cap'ʌ ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuaní rá Ts'ant'ʌ'i Oja ya.

⁴¹ Nu'ʌ yø hmu yø mmäcja conyø xänbʌte ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohʌ 'bet'o p'ʌ ja ra nija, gä thenmaħya ra Jesús. Di n'yɛmbi:

⁴² —Mi mmannʌ ra n'yohʌ ngue da yanyø ja'i. Pɛ nuyá, hinda zä ha di japi di nyansɛ ya. A nu'mø majuaní ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da caħnʌ ja ra pont'i ya n'namhma ngue ga ɛc'ɛihʌ te da ma.

⁴³ Mi mma ngue rá Ts'ant'ʌ Oja, 'nɛ mi mma ngue fäx Oja. A nuyá, ma ga nnuħʌ ya ngue'mø nne Oja ya, da mäx'mø —di n'yɛmbi.

⁴⁴ Nuya yø bɛ 'dap'ʌ cuathʌ ra pont'i ra Jesús 'nɛħya thenmaħya ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁵ Mi hyuxyadi p'uya, bi m'mɛxui gä ra ximhäi asta hyunde.

⁴⁶ Nu'mø ni ma da zʌ'i hyunde p'uya, ra Jesús ra ndøts'ɛdi bi 'yɛnɑ:

—Elí, Elí, ħlama sabactani? —bi 'yɛnɑ.

I nne da manna ra hya na: “Ma Oja'i, ma Oja'i, ħhanja ngue gá hyɛgagui p'ʌ?”

⁴⁷ Ja mi 'bärpʌtho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yɛmbi:

—Nuna ra n'yohʌ na, i nzohra Elías.

⁴⁸ Bexque'a bi ma n'na nc'ɛi mi 'bär'ʌ, bá ħa n'na xɛqui ra esponja xa ntudi, bi pop'ʌ ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpabi rá ne ra Jesús ngue da zʌts'i.

⁴⁹ Pɛ mi'da yø ja'i 'bär'ʌ bi 'yɛmbi:

—Ma ga nnuħʌ ya ngue'mø da ɛħna ra Elías i nzofa ngue da yanya.

⁵⁰ Ra ndøts'ɛdi bi 'yɛn'a n'na rá ħmafi ra Jesús. Bi du p'uya.

⁵¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zʌp'ʌ ja ra goxthi nija, bi xɛt'i, i gai. 'Nɛ bi 'yan'ahäi, yø t'øħø bi hyegue.

⁵² Bi xohyø panteón mi o yø ánima. Bi bɛnnate xangu yø ja'i mi ɛc'ɛi Oja.

⁵³ Nu'mø mi bɛnnate, bi bømp'ʌ ja yø panteón. Pɛ nu'mø mi bɛnnate m'mɛfa ra Jesús, nuya yø ja'i xi bɛnnate bi map'ʌ ja ra maça ħniñi Jerusalén. Ja bi nuḡ'ʌ xangu yø ja'i ngue ya 'bʌi mahøn'a p'uya.

⁵⁴ Nu'a ra capita co 'nɛħyø soldado 'bär'ʌ ni hyandra Jesús. Mi nu ya p'uya ngue bi 'yan'ahäi 'nɛ bi nu te gä bi 'yøtra Jesús mɛnte bi du. ɛmmɛi bi nsu, di n'yɛmbi:

—Majuaní ngue nuna ra n'yohʌ na, rá ts'ant'ʌ Oja na.

⁵⁵ Xangu yø xisu yap'ʌtho mambi 'bäi ngue hantho te gä bi nja. Nuya yø xisu ya, bá nɛxa Galilea ngue bá tɛn'mø maní ma Jerusalén ra Jesús. 'Nɛ gueħya yø xisu mi fäts'i ngue di unni te mi honi.

⁵⁶ Nuya yø xisu ya, n'youi p'ʌ ra Maya nuna ra mmɛngu Magdala, co 'nɛħna ra Maya rá mamá ra Jacobo 'nɛħra José, co 'nɛħna man'na ra xisu, rá mamá'ʌ yoho yø ts'ant'ʌ ra Zebedeo.

Ya bi ma nt'äqui ra Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dähra nde p'uya, bi zø'a n'na ra n'yohʌ ngue ra mmɛmmɛti ni ħu ngue ra José, ra mmɛngu p'ʌ ja ra ħniñi Arimatea. Xquet'a 'nɛħna mará xädi ra Jesús.

⁵⁸ Nuna ra José, bi ma bá nyaui ra Pilato, bá äpra nt'ɛdi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús. Ra Pilato p'uya bi unna nt'ɛdi ngue da thacra Jesús.

⁵⁹ Nuna ra José, mi hyajpʌ ja ra pont'i ra Jesús, bi 'uɛnnababi rá do'yo co n'na ra sávana ma'da'yo.

⁶⁰ Ra José ya xi 'yambʌ ja ra t'øħø n'na ra 'da'yo panteón ngue xta 'yo 'mø xta ndu, ja bi gärbʌ ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya.

⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'nehnā man'na ra Maya, hurp̄tho gā i ma nt'āgui ra ánima ya.

Bi māhyø soldado p'ua o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'āya 'mø mi hyats'i. Nu'ua yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyau i ra Pilato.

⁶³ Bi 'yēmbi:

—Ague grā ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohua bi du, mi ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'ua da nt'āgui.

⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fādi ha o ra ánima astā gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'āgui. Ya hinda zāp'ua da ma yø xādi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yēmbi ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'ojua p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yēmbi mmäcja:

—'Bup'ua yø soldado guí ähma. Ni mähä, bi fäthua ra panteón, pē dami seguraha xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fādi xanho ra panteón. Bi mēpyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'ua yø soldado ngue yø mādi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'āya ya bi thogui. Mi hyaxa ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón.

² Nu'mø ya ni ma da zøni, nthambenitho bi 'yan'ahäi. Porque n'na rá anxε Oja bi 'yē mahets'i, bi zøp'ua ja ra panteón. Bi duntrá do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxpua p'uya.

³ Nuna ra anxε di yoxni tengutho ra hui 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xandønt'axi.

⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxε, astā ra huaqui ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sonya yø xisu, ra anxε bi 'yēmbi:

—'Yo gui suui. Porque dí pacā ngue gui hommi ra Jesús nuna bi cuarta pont'i yø ja'i.

⁶ Dami nuui ua bi 'bēgui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ahua 'mø mi 'bui.

⁷ A nuya ni mē n'nahmantho ya, ni xihmi yø xādi ngue ya xa bennate ra Jesús 'nē danī dōp'ahua Galilea, ja gni nuhua p'ua. Guehna ja ngue ga xi'ahua naya.

⁸ Nu'ua yø xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Māde di johya, mādi i su, pē ni tih ngue danī xipyø xādi te xi nja.

⁹ Nup'ua ja ra 'yu p'uya, mi dambeni ya bi nthui ra Jesús ngue di zengua. Nu'ua yø xisu p'uya bi guarbua 'bähra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne.

¹⁰ Ra Jesús bi 'yēmbi xisu:

—'Yo guí suui ya. Ni mē ya bá xihmi'ua mā cugā ngue jatho da ma Galilea, ja gani nuhua p'ua.

Yø mmäcja bi gutra mēnyu yø soldado ngue da manna fehni.

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø xisu, nuya 'da yø soldado mi fähra panteón, bi map'ua ja ra hnini, bá xipyø hmu yø mmäcja te gā xi nja.

¹² Yø mmäcja p'uya, bi ma bá nyau yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra njia, bi gohra acuerdo te 'be'a ja ngue da 'yøt'e. Bi zänbaya ngue nuya yø soldado xi nup'ua xi bennate ra Jesús, da gut'i xangu ra mēnyu.

¹³ Bi 'yēmbi soldado:

—Nuya gui 'yēmpua yø ja'i ya: “Manxui xa nzæcje ra t'ahā. Mente dí ahme p'uya, xa nzøhyø xādi ra Jesús ngue xa hyats'i”, gui 'yēmpua yø ja'i ya.

¹⁴ Nu'mø da bähra ts'ut'abi ngue gui mmammi ngue xa nzæ'ahua ra t'ahā, a nu'mø ngue da zæ'ahua, 'yo te gui mbemhmu hinte da ja, go ga hojpähe rá mmui.

¹⁵ Yø soldado p'uya, bi hyanna mēnyu bi t'unni, bi mā tengutho ra hya bi sifi ngue da mā. Nuna ra hya bi manyø soldado, gue'a ra hya sihyø judío'a ya astā guehra pa ja p'uya.

Ya bi nyau gi 'dē'mā'da yø xādi ra Jesús.

¹⁶ Nu'ua 'dē'mā'da yø xādi ra Jesús i ma Galilea. Nup'ua ja ra nyuni mi manna Jesús ngue di nthehua, ja bi zømp'ua.

¹⁷ Ja mi nu yø xādi ra Jesús ngue ya 'bup'ua, gā bi danne. Pē yobeni di'da ngue'mø majuani ngue gue'a ra Jesús ogue hin'na.

¹⁸ Pē ra Jesús bi guarbua ha 'bähya xādi, bi 'yēmbi:

—Nugä, bi n'najhma cargo ngue ga manda mahets'i 'nε cua ja ra ximhäi.

¹⁹ Janangue nuyá, dí xi'ahε ya ngue guí mmähä gä rá ngani nximhäi. Dami hyoni ha gdí japhε yø ja'i ha di gohi ngue ma xädi. Dami xixyabahε yø ja'i da 'yεc'εigui, gue'a di nεqui'a ngue n'youi ra Papá, n'youi rá Ts'ant'ε Oja, n'youi ra Espíritu Santo.

²⁰ Nuya te gäma hya xtá xi'ahε gui 'yøthε, dami xännbahε yø ja'i ngue dangu'a da 'yøt'e. Dami pahmε ngue dí n'yohε hangu ra pa, asta gue'mø dani njua'a nximhäi. Da ngut'atho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

*Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i
ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'u.*

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'ant'u Oja.

² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaias bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yembjø ja'i: "Nuna Oja bi 'yembrá ts'ant'u: Nuyá, ga et'a ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembj.

³ Di m'map'u ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'u yø ja'i di mpeti p'u di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembj: Damj nsähu ya, porque ya bá ep'u ra Hmu, da 'yembjø ja'i".

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'map'u ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'næ bi xixyabi. Bi 'yembj:

—Damj hyehm p'u ra nts'o gni 'yohu. Damj nxixyah, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquih Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'bähra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá næxp'u ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'u yø ja'i 'bähø hnini ja'a ra häi Judea. Nuyá yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngut'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Næhra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si.

⁷ Bi 'yembjø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'u man'na ra n'yohu ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sæcä tengu na?

⁸ A nugä, dá xixya'ah cona dehe. Pe nuna ra n'yohu di xi'ah, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ah ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'u yø pa'u p'uya, nup'u ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá næxp'u ra

Jesús ngue bi zøp'u 'bähra Xuua. Ra Xuua p'uya, bi xixyabi p'u ja ra dathe Jordán.

¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'u ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'u ja rá ya ra Jesús.

¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ant'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuan ngue ja gampähä conná ngue'e —bi 'yena.

Ra zithu bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixpu ja ra dapo ra Jesús.

¹³ Nup'u 'bähø zate, ja bá n'yop'u nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'u yø pa'u p'uya, emmæi bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anxæ Oja p'uya, gue'u bi mäxra Jesús.

Bi da'mi bi manna hya p'u Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Nuna ra Jesús, bi mengui, i map'u ja ra häi Galilea. Nup'u ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yæ Oja.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembjø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyá, damj hyehm p'u ra nts'o gni 'yohu. Damj 'yæc'æih ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahua ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi timp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuyá yonc'æi ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua.

¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yembj:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yembj.

¹⁸ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús.

¹⁹ Mi thohmits'u ninguer'u p'uya, bi timp'u mi yonc'æi di n'yohu, ra Jacobo 'næhra Xuua. Guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo. Mi hup'u ja yø barco ngue pøtyø xit'a.

²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue bi mähä. Nuya ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá co 'nēhyø hmiqúi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xänbä ra hya yø ja'i.

²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xänbäte ra Jesús, Gä di 'yøtho. Porque nu'mø xänbäte ra Jesús, ena nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pe yø xänbäte ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

²³ Mi 'bup'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yēmbi:

²⁴ —Ague Jesús grá mmēngu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gni 'yēhē gui juacje? Nugä dí padi te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

²⁵ Pe ra Jesús bi 'yēmbra ts'onthi:

—Xanhēn'i grá ts'onthi. Dami hyep'u ra n'yohu gui n'youi.

²⁶ Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra päni bi 'yēn'ähäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya.

²⁷ Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, Gä di 'yøtho. Di n'yēmbi n'na ngu n'na:

—Hinjām'mø ha xtá øhm n'na ra hya tengü xänbäte na ra n'yohu 'bucua. Di nēqui ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nēhyø ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo ra hya Gä ra häi Galilea, ngue di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

²⁹ Mi bømp'u ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nēhra Xuua co 'nē'u mi'da yø xädi. I map'u ja rá ngu ra Simu 'nēhra Andre.

³⁰ Nu'a rá to ra Simu oxpu ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni.

³¹ Bi yarbä ha 'benna därkehi ra Jesús, bi bennä rá 'yē ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä

ra pa mi hēmbi. Nuna ra xisu mi'u p'uya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

³² Ya xi yähra hyadi, ya bi nxui. Mandøngu dyø ja'i bi map'u 'bähra Jesús. Bi zixyø därkehi co 'nēhyø ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe.

³³ Bi mpeti p'u ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bup'u ja ra hnini.

³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i madi hyenni. 'Nē bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pe nu'u yø ts'onthi händi japi di nya, porque yø ts'onthi i nne da mā te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea.

³⁵ Mi hyaxpaya, bi nangma xuditho ra Jesús. Tobe ra 'bexuitho 'mø mi bømp'u ja ra hnini, bi ma dapo ngue da mat'Oja.

³⁶ M'mefa p'uya, bi ma ra Simu co 'nē'u mi'da yø xädi, ngue bi honi haru 'bäi.

³⁷ Mi dimp'uya, bi 'yēmbi:

—Xandøngu yø ja'i søp'u ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yēmbi.

³⁸ Pe ra Jesús bi 'yēmbiyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini ga mmähä ngue ga ma mamhmu ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá ecä'a ngue ga mmanna hya.

³⁹ Bi n'yo Gä ra häi Galilea ra Jesús, sømp'u ja yø nija ngue mmanna hoga 'da'yo hya. 'Nē øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'uya, nup'u 'bähra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya. Bi ndantyøhmü p'u ha 'bäi, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gui nne gui 'yørca ra mate gui 'yøtheguits'u, nugä dí padi ngue da zägui —bi 'yēmbi.

⁴¹ Ra Jesús bi huēcra n'yohu mi'u, bi dots'i conná 'yē. Bi 'yēmbuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yēmbi.

⁴² Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'u mi hēmbi.

⁴³ Hante ngue di n'yēhmi'a ra n'yohu, bi zembä mazaqui, bi 'yēmbi:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to gui xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bähra mmäcja. Da nu

ngue ya bi zä'i. Damí 'yøtra 'bøt'e tengutho bī m̄anda rā Moisés ngue dā 'yøtyø ja'i 'mø bi zä rā 'ya h̄mbi. Janangue dā badi gātho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mī ma rā n'yoh̄ p'uya, to bi zä nī ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe rā Jesús. Janangue bi n'yo dapo rā Jesús, ya h̄nga edī 'yup'ya ja yø hn̄ni, porque mathoguiitho dī m̄peti yø ja'i 'mø bi nū rā Jesús. Pε madague'a dī n'yanī, ndap'ya bi zä nī 'yεhyø ja'i, pap'ya bī 'b̄h̄ra Jesús ngue bī n̄nū.

2

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue dā fadi ngue ja rā ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na rā pa p'uya, bī mengrā Jesús, i map'ya ja rā hn̄ni Capernaum. Mī bahyø ja'i ngue ya 'b̄p'ya ja rā ngu rā Jesús.

² N'na zihmantho bī m̄peti yø ja'i, asta h̄inni 'yenyø ja'i p'ya ja rā goxthi. Nunā rā Jesús bi xān̄ba yø ja'i rá hya Oja.

³ Mente ya rā Jesús, bi zø h̄mī'da yø ja'i. Nū'ya goho nja'i bá du n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua.

⁴ Bī ne xti catra dārquēhi p'ya mbo rā ngu brā 'b̄h̄ra Jesús. Pε h̄mbi zä xti cat'i, porque xāndøngu yø ja'i 'b̄p'ya. Janangue bi tets'a yannigu rā dārquēhi p'uya. Bi xots'a n'na xēqui rā 'bet'e ha brā 'b̄h̄ra Jesús. Ja i camb̄ rā dārquēhi nī oxrá fidi.

⁵ Mī nū te øtyø ja'i rā Jesús, i padī ngue εc'ei yø ja'i ngue dā zä dā 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yεmbra dārquēhi p'uya:

—Ague ts'ant'ya'i, ya dá pun'na nī ts'oqui ya —bi 'yεmbi.

⁶ Nū'ya yø xān̄bate ngue rā ley mī hup'ya, bī mbøcue 'mø mī 'yø'a rā hya m̄anna Jesús. Bi 'yεmp'ya ja yø n'yomfēni:

⁷ “Nunā rā n'yoh̄ 'b̄cua, thenmahya Oja nā co nū'a rā hya i m̄ma. Porque h̄injonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, h̄inda h̄ont'a Oja sã ngue dā 'yøtra mpunnbi”, εmp'ya ja yø n'yomfēni.

⁸ Pε rā Jesús 'be xi patho te mbεmp'ya ja yø n'yomfēni ya yø xān̄bate ngue rā ley. Bi 'yεmb̄ya:

—¿Hanja ngue ngūnā guí mbεmh̄m̄?

⁹ Nugā dá xihra n'yoh̄ 'b̄cua, dí εmbi: “Ya dá pun'na nī ts'oqui ya”. Pε nuyá, h̄indi nēqui xāho ngue'mø bī mpunnbi ogue

h̄in'na. Pε nū'mø gā εmbi: “Damí nangui, guí caxni fidi, guí m̄ma”, gā εmbi, nū'mø ngue bī n'yo p'uya, ya guí pah̄m̄ xāho ngue ja mā ts'edi.

¹⁰ A nuyá, damí pah̄m̄ ya ngue rā N'yoh̄ bī 'yε mah̄ets'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximh̄ai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yεmbra n'yoh̄ xān'ya p'uya:

¹¹ —Nugā dí xi'i, damí nangui, caxni fidi, nī ma nī ngu.

¹² Rā dārquēhi p'uya, bī nangui. Bi gaxrá fidi, bī ma rá ngu. Nū'ya gātho yø ja'i bī nū te bī nja, gā di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, εspabi Oja, i εna:

—H̄injam'mø xtá nūh̄'a te dá nūh̄ bī nja ya.

Nunā rā Leví, bi 'yøt'e ngue rá xadi rā Jesús.

¹³ Man'na rā ora p'uya, rā Jesús mah̄ombi map'ya ja rā nenzabi. Pε māndøngu dyø ja'i bī m̄peti p'ya ha 'b̄ai, pε gā bi xān̄babi rā hya.

¹⁴ Mī tho p'uya, bi zømp'ya ja rá oficina n'na rā n'yoh̄ nī hū ngue rā Leví. Guehna rá ts'ant'ya rā Alfeo, guehna jamba rā m̄nyu yø ja'i ja te pä. Mī nū rā n'yoh̄ nā rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma gā m̄m̄ n'yø, gā øt'e ngue mā xadi'i —bi 'yεmbi.

Nunā rā Leví bi zop'ya rá oficina, bī m̄ rā Jesús.

Nuya yø ja'i t'εmbi ja yø ts'oqui, 'dap'ya sihm̄ui rā Jesús.

¹⁵ Man'na rā pa p'uya, nunā rā Jesús bī m̄ yø xadi p'ya ja rá ngu rā Leví ngue dā nsih̄m̄ui. Xangu yø ngūth̄ai 'b̄p'ya, dā gue h̄mī'da yø ja'i t'εmbi ngue ja yø ts'oqui, gā 'dap'ya sihm̄ui rā Jesús. Porque xquet'a 'n̄hya nne dā dēnna hya m̄anna Jesús.

¹⁶ Pε nū'ya 'da yø xān̄bate ngue rā ley, 'n̄'da yø fariseo, mī nū te øtra Jesús ngue 'dap'ya sihm̄h̄ yø ja'i nū'ya t'εmbi ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcue p'uya, bi 'yεmb̄ya yø xadi rā Jesús:

—Nū nī xān̄bateh̄, h̄ingui ho ngue 'dap'ya sihm̄h̄ yø ngūth̄ai co 'n̄hȳ mī'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

¹⁷ Mī 'yøde te sipyø xadi rā Jesús, bi 'yεmp'ya di yah̄ni p'uya:

—Nūya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yehra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'ye'u. A nugä, dä ehε ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dä ehε ga nzofu.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguí etyø mmái yø xädi.

18 Man'na ra ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yø xädi ra Xuua 'ne'u yø fariseo mi etyø mmái. Janangue bi ma 'da yø ja'i p'u 'buhra Jesús, bi 'yembi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguí etyø mmái? Conque yø xädi ra Xuua 'nehyø fariseo etyø mmái'u —bi 'yembi.

19-20 Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguí etyø mmái mente 'dap'u 'buhma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hinguí etyø mmái ngue 'daua di n'yo'be. Pe bá ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsai'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfađi ngue da zä da 'yetyø mmái ya ma xädi 'mø.

21 Nuna ra 'da'yo hya di xänbate, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra ze'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna ze'ulu.

22 Tengutho ra 'da'yo vino hinguí sä da sirbu ja ra zexfaní ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfaní 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifaní da sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

23 Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nuna ra Jesús co 'nehyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nūya yø xädi p'uya, bi daxyø trigo bi za.

24 Pe nūya yø fariseo bi 'yembra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguí sä ngue to di mpefi —bi 'yembi.

25 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi'mø mi zuhra thuhü n'na ndi ra David, co 'ne'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e?

26 Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'buhra mmäcja Abiatar, nuna mađi manda yø mmimmäcjaui. Ja bi yarbura David ngue bi zi yø thuhme xi t'aspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'ne'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhme'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhme t'aspabi Oja.

27 A nuyá, nu'a te bi 'yøtya ma xädigä, uanguí Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dinna nho yø ja'i. Hingue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mman'u yø ja'i.

28 Janangue ra N'yohu bí 'ye mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'ye.

1 Man'na ra pa p'uya, mahombi map'u ja ra nija ra Jesús. Nup'u ja ra nija, mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'ye.

2 Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapí, da 'yembi ngue hinguí supra ley.

3 Pe ra Jesús bi 'yembra n'yohu xi 'yotrá 'ye:

—Bá nanguí n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yembi.

4 Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yembi:

—¿Te 'be'a ma hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hinte ga ndatho.

5 Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i 'bup'u, pe di nequi ngue mbøcue. Pe tu rá mmái ngue mandø nnañitho yø mmái yø ja'i. Bi 'yembra n'yohu mi'u p'uya:

—Damí majni 'ye ya —bi 'yembi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'ye, pe 'bexpi zä rá 'ye mi'u.

6 Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetihu yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahõmbi yøthe xangu yø dārquēhi.

⁷⁻⁸ Ra Jesús bi mε yø xādi, i map'ua ja ra nenzabi Galilea. Pε xandøngu yø ja'i bi denni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmøngu 'da p'ua ja ra häi Galilea, yø mmøngu 'da p'ua ja ra hnini Jerusalén, yø mmøngu 'da p'ua ja ra häi Judea, yø mmøngu 'da p'ua ja ra häi Idumea, yø mmøngu 'da p'ua man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hnini ja'ua yø häi ha ja ra hnini Tiro 'nēhra hnini Sidón, gā ja bi 'yεp'ua yø ja'i.

⁹⁻¹⁰ Xangu yø dārquēhi bi zøp'ua mi 'buhra Jesús. Gā bi 'yøthe, asta di ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'ua 'bāhra Jesús. Porque høntho da dārpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hεmbyø ja'i. Janangue bi xihyø xādi ra Jesús ngue di nsā n'na ra barco, ja da yarbu. Porque hinga mbennbu ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i.

¹¹ Xquet'a 'bup'ua 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bāhra Jesús, ra ts'onthi di japra ja'i ngue ndantyoħmu. 'Nε di japi ngue nts'edi gā ya ra ja'i, i εna:

—Gue'e rá Ts'unt'ua'i Oja —i εmbi.

¹² Pε ra Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda mā te'o.

Ra Jesús bi 'yexi 'dεma yoho yø xādi.

¹³ M'mεfa p'uya, bi map'ua bí ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zonhni hangū bi neprá mmāi da zofo ngue bi map'ua 'bui.

¹⁴ Ja bi zijpu 'dε'ma yonc'ei yø xādi, bi 'yets'i ngue 'dap'ua di n'youi. Guehya da mēnhni di map'ua ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja.

¹⁵ Bi unna ts'edi ngue da zā da 'yøthe yø dārquēhi, 'nε da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

¹⁶ Ja ua yø thūhu ya 'dε'ma yonc'ei bi thanhni: ra Simu nuna i nhuta m'mεfa ngue i Bεdu,

¹⁷ ra Jacobo, 'nēhra Xuua guehya yø ts'unt'ua ra Zebedeo ya, 'nε guehya i hūtra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne da mā ngue ya manzaqui, εntho ra ngāni 'mø ya,

¹⁸ ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'unt'ua ra Alfeo, ra Tadeo, 'nēhna man'na ra Simu

yø n'yohu yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista,

¹⁹ ra Judas Iscariote nuna bi dā ra Jesús.

'Nu'ua yø mēni ra Jesús bi ma ngue da sijpu ha 'buhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yεxyø n'yohu ja ngue da mεp'ua di ma, i ma rá ngu p'uya, 'dap'ua ni 'yo.

²⁰ Mi zønná ngu p'uya, mahõmbi mpeti xandøngu yø ja'i, asta xinga mbongui ra ora da ziui ra hmε yø xādi ra Jesús.

²¹ Mi 'yøhyø mēni'a te øtra Jesús, bi ma p'uya ngue xtabá nzijpu ha 'buhyø ja'i. I εnā:

—Hantho sahrá nloco'a —εnyø mēni.

Nu'ua yø xānbate ngue ra ley εmbi ngue ra zithu fāts'i te øtra Jesús.

²² Nu'a gā mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'ua yø xānbate ngue ra ley xpí 'yε'a Jerusalén, bi 'yεn'ua p'uya:

—Nuna ra n'yohu na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmū yø ts'onthi, gue'a di hatra ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Janangue nu'mø mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Guí pahma ngue nu'ua yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'ua yø mēfi ra zithu'ua. Pε hinda ne ra zithu di hejpasε yø mēfi.

²⁴ Xip'ua ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hijnjam'mø da zā da zehyø hya.

²⁵ Xip'ua ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsæε yø ja'i 'bup'ua, da 'yēhra pa di n'ueni.

²⁶ Njarbatho na ra hya dí xi'ahua ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mēfi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni.

²⁷ Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, 'bu'ambo rá ngu, hinda zā to da yat'ambo rá ngu ngue da jajpi te pets'i. Nu'mø da thūtra mmønnigu, gue'mø da zā to da yat'ambo 'mø. Di njadā p'uya, dí tut'ā ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²⁸ A nuyá, dami pahma ngue majuani na ra hya ja ua, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gāma hya man'ua gā ya yø ja'i, da zā di mpunnbi.

²⁹ Pε nu ra ja'i da nømman'ua ra Espiritu Santo, ya hīndi punnba Oja.

³⁰ Nguna ra nya bi manna Jesús, porque embyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mení.

³¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nɛhyø n'yohu 'báp'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue di nyaui.

³² Xangu yø ja'i di mäspu 'buhra Jesús. Bi t'embuya:

—Ni mamá 'nɛ ni n'yohu 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi t'embj.

³³ Mi dahra Jesús, bi 'yenthø:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yena.

³⁴ Bi hyetyø ja'i di mäspu 'bui, bi 'yembuya:

—Bäcua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu.

³⁵ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä Oja, guehya enthø ma mamá ya, ogue ma n'yohu ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xänbä ra hya yø ja'i ra Jesús. Pɛ mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yarbä ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi.

² Xangu yø hya bi xänbä yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yembyø ja'i:

³ —Dami 'yørpahu ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'ahu ya. N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo.

⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä.

⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hingui pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hingui pidi ra häi p'u bi zo.

⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuyhø hmudä ya xi bøts'e.

⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä.

⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi. Nu'mø mi bøts'e, mazihotho gui nɛqui. Mi nja p'uya, 'däte ma'det'a bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, n'na ciento bi bøni.

⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmua na ra hya di mmangä ya —bi 'yenna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'uya. Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, da guehyø ja'i nu'u tobe 'burpu bi guat'i. Bi 'yännbuya te ga mbønya yø hya xi hyequi.

¹¹ Ra Jesús bi 'yembj:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmuihu hanja ya yø hya ya. Pɛ nu'u mi'da yø ja'i, guehya di honi te dadi hyejpa yø hya di xifi.

¹² Nu te gä nnu ya yø ja'i ya, enthø 'mø hinte bi nu. Nuya yø hya øde di mmangä, enthø 'mø hin tema hya bi 'yøde. Gue'a di siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'uya, ya hindi punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹³ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'nɛ'ahu hingui pahmu te ni bønya yø hya dadi hyecä 'mø. ¿Pɛ hague gdá japi da dinni mmuihu te ni bønya yø hya ga hyecä mahøn'a 'mø?

¹⁴ Nuna ra momhmudä di mmangä, guehna ra ja'i pap'u 'buhyø ja'i ngue bi mmambrä hya Oja na.

¹⁵ Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'u bi zo yø hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde.

¹⁶ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho.

¹⁷ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'utho honi ha di hyep'u ra hya. Nu'mø bi ts'ui ngue ra hya ɛc'ɛi, 'bexi cohyø mmui.

¹⁸ Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya.

19 Pε nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi ha di mmεmmeti. Hinga ngut'a te gä sänni da 'yøt'e. Ya hin tema ntho tho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde.

20 Pε mi'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga häi p'ua bi zo yø hmudä. Nu'mø mi 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pε 'bu i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

21 Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hinda gombu ja ra huada. 'Nε hinda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpæ ja ra nthøxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu.

22 Njarbætho ya yø hya hinguí fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmæi hanja ra hya. Pε da 'yεhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya.

23 Di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ ya yø hya di mmangä.

24 Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Dami 'yεt'ammæihæ teni bønya yø hya di mmangä. Nu'mø gui 'yørpahæ masu ya yø hya ya, da dinni mmæihæ xanho hanja ra hya.

25 A nu ra ja'i da dini xanho rá mmæi hanja ra hya, da máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pε nu ra ja'i hinguí nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'ua ra hya padi, da thanbi.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra hmudä 'mø bi thuhü.

26 Ra Jesús bi 'yεna:

—Nuya yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thu'a n'na ra hmudä.

27 Nu ra ja'i bi duhra hmudä, di sigue di mpetho mente 'danyø pa brá o häi ra hmudä, sär'mø da bogui, da bøxpæya. Pε nuna ra ja'i bi duhra hmudä, hinguí padi hanja ngue bá te ra hmudä.

28 Porque ra häi øt'e ngue da bohra hmudä, da bøts'e, di ndaxi, da 'yot'i.

29 Nu'mø bi 'yot'i, da soqui.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na mhmudä ra mostasa.

30 Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Mahønga hycä man'na ra hya ya. Ma ga xän'nahæ ha di njap'ua di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya.

31 Nup'ua rá mædi, tengutho n'na zihmudä ra mostasa, ngue man'na zitchæ ngue gätho mi'da yø hmudä ja ua ja ra ximhäi.

32 Pε nu'mø bi ma nthuhü na ra hmudä na, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'ua ja yø 'yεt'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'ua.

33 Xangu yø hya bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hya da dini xanho p'ua ja yø mmæi yø ja'i, gue'a xännbabi'a.

34 Nu'mø yasæui yø xädi p'uya, i xifi te ga mbønyø hya di hycqui. Pε nu'mø gue'ua mi'da yø ja'i xännbabi ra hya, guehya honi te gui hyejpa yø hya xännbabi ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

35 Mi dæhra nde'a ra pa'a, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähä man'na nguadi.

36 Nu'ua yø xädi ra Jesús, mi juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yærbu ja ra barco mi o ra Jesús, bi ma. Bi mähä mi'da yø barco mi jap'ua.

37 Nup'ua ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'ua yø fanthe nangui, so mbo ra barco. Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nhyæ.

38 Pε ra Jesús mambi oxpæ ja n'na ra nhudi jap'ua ja rá xætha ra barco ngue aha. Nu'ua yø xädi p'uya, bá æp'ua bi aha, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ya ga tuhæ. Nu'a'i p'uya, gui atho —bi 'yεmbi.

39 Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'nεhyø fanthe. Bi xifi ngue di nsäya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, gä bi nsäya.

40 Pε ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—¿Hanja ngue gui suhæ? ¿Ua hinguí εc'ei ngue ga faxahæ? —bi 'yεmbi.

41 Mi nu yø xädi ra Jesús ngue te bi 'yøt'e, bi ntinnbætho yø ts'ü mi ja. Di n'yεmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohæ na n'yø? Asta ra ndahi 'nεhra dehe εc'ei 'mø bi zofu —di n'yεmbi.

5

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ mi n'youi yø ts'onthi.

1 Mī zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra häi ni hu ngue Gadara.

2-3 Hõntho bi bõmp'u ja ra barco ra Jesús, ya xp̄a ɛp'u n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohu na, mi nnõpa ngu p'u ja yõ n'o yõ ánima. Madague'a nthat'i conyõ cadena, pɛ xejtho. Janangue ya hinjongui sä da zammī.

4 Xangu yõ nnidi ngue nthat'i yõ 'yɛ 'nɛhyõ gua conyõ cadena. Pɛ xejtho, hingui hät'i da zammī.

5 Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yõ ánima, i mafi haru ni ma. 'Nɛ xa nguahyõ nsä'mi rá do'yo ngue di nte yõ do.

6 Yap'atho mambá ɛhɛ, pɛ mi hyandra Jesús. Bi ntihi i ndantyõhm̄u p'u 'bäi.

7 Ra ndõts'edi i zofo, bi 'yɛmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bui? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

8 Nguna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohu n'youi.

9 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'uya bi 'yɛna:

—Nná hugá ngue yõ mmundotho gähe, porque xangugähe —bi 'yɛmbi.

10 Nu'u yõ ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mi 'bäi, hinga yap'atho da menhni.

11 Ja mi 'yorbatho n'na 'bäi yõ ts'udi, ma'yonī p'u bí ja ra nguanī.

12 Nu'u yõ ts'onthi p'uya, bi 'yɛmbra Jesús:

—Damī 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'u ja yõ mm̄ai yõ ts'udi bí 'yo nu —bi 'yɛmbi.

13 Ra Jesús bi unna nt'edi yõ ts'onthi ngue ja i map'u. Janangue bi hyep'u ra n'yohu mi n'youi, bi ma, i ncarb̄u ja yõ mm̄ai yõ ts'udi p'uya. Nu'u yõ ts'udi mi jua'i yo mahuahī. Bi ga ra 'dihī yõ ts'udi p'uya, bi nhyorb̄u ja ra zabi. Gä ja bi jarb̄u ra dehe.

14 Nu'u mi fähyõ ts'udi p'uya, bi nsu 'mõ mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'u bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'u yõ ja'i 'da'a n'nanni bí 'bäi, gä bá xifi. Mī 'yõhyõ ja'i'a te bi nja, mandõngu dyõ ja'i bá ɛhɛ da nu.

15 Mī zõnyõ ja'i p'u 'bahra Jesús, 'dap'u 'bahmi'a ra n'yohu mi n'youi yõ ts'onthi. Ya

hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pɛ bi zu yõ ja'i'a te xi nja.

16 Nuya yõ ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohu mi n'youi yõ ts'onthi, 'nɛ'a te xi thohyõ ts'udi, gä xihyõ ja'i nuya ja sõhõ.

17 Yõ ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

18 Janangue mahõmbi yarb̄u ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohu mi n'youi yõ ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mmep'u ni ma.

19 Pɛ himbi nepra Jesús, sinoque bi 'yɛmbi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damī xihni mɛni te dá õt'a'i. Xihni amigo. Damī xifi ha bi nja ngue bi huɛc'a'i Oja bi 'yõthe'i —bi 'yɛmbi.

20 Bi ma ra n'yohu p'uya, bi n'yo gätho p'u ja yõ hnini Decápolis, xifi gätho yõ ja'i te xi 'yõrpabi ra Jesús. Nu to gä bi 'yõde te xi 'yõtra Jesús, gä di 'yõtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da õthebi rá t'ixu.

21 Mī zõmman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandõngu yõ ja'i hõmbi mpeti.

22 Bi zõ'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue di manda p'u ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyõhm̄u p'u 'bähra Jesús.

23 Janjuani ngue apra mate, bi 'yɛmbi:

—Nugä nná ɛhɛ ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'u, ya ja ngue da du. Xi'mõ gui 'yõrc̄a ra mate ga mmɛ, gui japni 'yɛ p'u ja rá do'yo, janangue da zä ra n'u hɛmbi.

24 Nuna ra Jesús bi mɛ na ra n'yohu bi zits'i. Xangu mi'da yõ ja'i bi denni asta di ntõrb̄u ja ra 'yu.

25 Nu'u yõ ja'i ni denna Jesús, n'youi p'u n'na ra xisu ngue ya n'nɛ'ma yonjeya mi hɛmbra m'mäc̄i.

26 Nuna ra xisu mađi hyenni, xandõngu rá mɛnyu xi uni ngue honyõ 'yõthe da 'yõthe. Ya xi uni gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hɛmbi. Pɛ hin'i zä'a ngue mađi n'yõthe. Sinoque man'na manī ma man'u.

27-28 Mī zä mi 'yõhna ra xisu ngue õtyõ mi-lagro ra Jesús, bi 'yenna xisu p'uya: “Nu'mõ ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yɛna. Janangue bi nthinnb̄u ha mma yõ ja'i p'uya, asta gue'mõ mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he.

29 Ngu'i dārpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji, bi zä ra n'u mi hembra xisu.

30 Mi bahra Jesús ngue bi zä n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hetyø ja'i. Bi 'yembi:

—¿Te'o bi darcagui mā he? —bi 'yembyø ja'i.

31 Bi 'yem'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Gui änni to bi dät'a ni he. Conque gui nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nnä mähä —bi 'yembi.

32 Pε ra Jesús bi sigue di za di hēti yø ja'i, ngue nne da badi te'o bi dädi.

33 Nu'a ra xisu p'uya, ya padi te xi 'yøt'e, mmap'u p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmü p'u 'bahra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi dārpabi rá he.

34 Nunā ra Jesús bi 'yembi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yεc'ei ngue di zä'i commā ts'edigä. Ni ma ya, da hyu ni mmäi ngue bi zä'i —bi 'yembi.

35 Nunā ra Jesús, mente yaui ra xisu mađi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpä ja ra ngu ra Jairo, bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoni mantho gui sixra xännbate —bi 'yembi.

36 Nunā ra hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pε hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yembra Jairo:

—Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'eigui ngue da zä gä fäxa'i —bi 'yembi.

37 Ya himbi nepe xta thogui gätho yø ja'i. Sinoque høndra Bedu bi zits'i, co 'nehya yonc'ei di n'yohu, ra Xuua 'nehra Jacobo.

38 Mi zømp'u ja rá ngu ra Jairo p'uya, ya zonyø ja'i, tár'man'u yø mmäi ngue ya xi du ra hmute.

39 Pε ngu'i zønna Jesús, bi yat'ambo, bi 'yembyø ja'i:

—¿Te 'be'a gui øthua ua gadi yännihua? 'Yoni mantho gui zøhmua. Nunā ra hmute hingui tu na, i atho na.

40 Pε nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padi ngue ya xi du ra hmute. Mi bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Ni n'youi rá papá ra hmute 'nehra mamá. Co 'nε'u yø xädi ni n'youi.

41 Ra Jesús bi bennba rá 'yε ra hmute xi du, bi 'yembi:

—Talita cumi —bi 'yembi.

Nunā ra hya na p'uya, i nne da mā ngue εna: “Ague grá hmute, dí xi'i, dami nan-gui”.

42 Høntho bi manna ra hya na p'uya, 'bexpi nangra hmute, bi n'yo. Ra hmute p'uya, ya 'de'ma yonjeya mi 'bäi. Nuya bi nup'u bi bennate ra hmute, di 'yøtho.

43 Pε ra Jesús εmmēi di hejpa yø ja'i ngue hinjonda mā te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi ra hmute.

6

Nu'u yø mmenguh ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

1 Mambá εp'u ja rá ngu ra Jairo ra Jesús, i map'u ja rá häi bá nte, bi mε yø xädi.

2 Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, pap'u ja ra nija ra Jesús, ngue bi xännbabi ra hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi mā. Pε gä di 'yødyø ja'i hanja'a ra hya øde, di n'yembi:

—¿Hapü go bá ha'a ra hya xännbate na ra n'yohu ya ua? ¿Hague go ga mba'a ra hya padi? ¿Hague ga nzä øtyø milagro?

3 Conque guehna ra yaxi rá ts'ant'u ra Maya na. Yø n'yohu p'uya, guehna ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Judas, 'nehra Simu. Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini dí 'buhma.

Janangue embyø ja'i ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i ra hya xifi.

4 Pε bi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yεhε, gä hnu mansu. Pε nu'u yø mmenguh yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bap'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

5 Ja bi njap'u ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø dārquēhi bi japrá 'yε ngue bi 'yøthe.

6 Di 'yødra Jesús hanja ngue hingui εc'ei yø mmengui.

Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yεt'i ngue da xännba ra hya yø ja'i.

Mi bõmp'u ja ra hnini mi 'buhra Jesús, bi ma bá n'yop'u ja yø hnini, manyarbu i ma ngue xänbã ra hya yø ja'i.

⁷ Nuya 'dε'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofø ngue da mennbu ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ei p'u da ma. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

⁸ Bi xi p'uya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nε hin tema thuhmε da hyats'i. 'Nε hin tema mεnyu da hyats'i. Sinoque hõndra tøhø da hyats'i.

⁹ Bi xifi ngue da gaxyø thixfani 'nε hinda gaxrá mponi.

¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'mø gá sømhmũ p'u ja n'na ra hnini, nu'mø to da zixahũ rá ngu ngue di säya'ahũ, ja m'mæhmũ p'u ja ra ngu di n'na'ahũ ra ts'äya, asta gue'mø guá εhmũ.

¹¹ Nup'u ja n'na ra hnini gui sømhmũ, 'nε hinda n'na'ahũ ra ts'äya, oque hijnonda 'yøt'ahũ masu, dami thogui, gdi mähã n'nanni ra hnini. Pε dami huamhmra fonthäi di n'youi ni mbonguahũ, gue'a ra hmεya'a ngue ya da thep'u ya yø ja'i himbi 'yøt'ahũ masu.

¹² Nu'u yø xädi ra Jesús bi ma bá n'yop'u ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo.

¹³ Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gospabi ra aceite yø därquēhi, 'bexi sä ha hεmbi.

Ra Herodes εmbi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nuna ra dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yεmp'uya:

—Nugã dí εnã ngue xpí bεnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεnã.

¹⁵ Mi'da yø ja'i p'uya bi 'yεnã:

—Nuna ra n'yohũ i hma, rá nεgui guehna ra pøngahya Elías.

Pε mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yεnã:

—Nugã dí εnã ngue 'bui toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Ra Herodes bi 'yεn'a p'uya:

—Pε nugã dí εnã ngue gue'a ra Xuua mi øtra nxixya xpí bεnnate ya. Porque nuna ra Xuua, guehna dá mandagã bi thejpabi rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁷ Nu'mø yø pa xa thogui, bi manda ra Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi api ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mæhmũ na rá 'bεpo Herodías nuna marã xisu na rá n'yohũ Lipe.

¹⁸ Nuna ra Xuua, xi 'yεmbrã Herodes: "Hin'yũ ra nt'edi gui m'mæhmũ ni 'bεpo", xi 'yεmbi.

¹⁹ Mi 'yøhra xisu na ra hya mmanna Xuua, bi mbøcũe ra xisu, i sũhra Xuua ngue'a te ra hya bi ma. I nnepe ngue da tho ra Xuua.

²⁰ Pε ra Herodes hingui nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'nε parpi ngue ra hoga n'yohũ. Nu'a te ra hya mi mmanna Xuua, madi ho da 'yøde, pε mi yobεnitho ha ga 'yøde te gãma hya mmanna Xuua.

²¹ Pε nuna ra Herodías bi dini ha di japra Xuua nuna sui. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihmε. Gätho yø hmu yø soldado, gã bi zofø. Nup'u ja ra häi Galilea, gätho'u yø ja'i hnu mansu p'u ja yø hnini, gã bi zofø.

²² Nuna rá t'ixu ra Herodías, bi yarbũ 'buhyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes co gätho yø ja'i bi ho te øtra hmute. Janangue bi 'yεmbrã hmute ra Herodes: "Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugã ga 'da'i", bi 'yεmbi.

²³ Ra Herodes bi 'yεxa ntestigo Oja ngue majuanĩ di unna hmute'a te gãma cosa da 'yäpi, madague'a di un made'a te gã pets'i.

²⁴ Ra hmute p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yäpi. Sinoque 'be bá ännã mamá. Bi 'yεmbi: "Aque mamá, ¿teni 'be'a ga ädi?" Nu'a rá mamá ra hmute p'uya, bi 'yεmbi: "Dami 'yäpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya", bi 'yεmbi.

²⁵ Nu'a ra hmute p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá εmbrã dast'abi: "Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, dami 'daqui, di o n'na ra mohi", bi 'yεmbi.

²⁶ Mi zã mi 'yøde te 'be'a t'äpra dast'abi, mambi dudrá mmui. Pε ya xi ma ngue di unna hmute'a te da 'yäpi. Yø ja'i 'bup'u ha

mī 'bui, gā xi 'yøde te xī mā. Bi mānda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ādi.

²⁷⁻²⁸ Bi 'yēt'a n'na rā soldado dā hējpa rā yā rā Xuua p'ua ja rā fādi p'uya. Bā jāt'a n'na rā mohi, bi t'unna hmute. Rā hmute p'uya, bi dāprā mamá'a rā yā bi t'unni.

²⁹ Mī bahyø xādi rā Xuua ngue ya bi dū, bī ma bā hannbā rā do'yo rā ānima ngue bi 'yāgui.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bī nsihmε cut'a mahuahī mā'yohū.

³⁰ Māmbā pengyø xādi rā Jesús ngue bā mānā hyā p'ua ja yø hnīni, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e, bi dāpra güenda temā hyā xī nxännbate.

³¹ Nu'ua yø pa'ua, nī ma nī 'yēhyø ja'i p'ua 'būhrā Jesús. Nunā rā Jesús co 'nēhyø xādi, nī xīngra hmε dā mbongui rā ora dā zi. Janāngue bi 'yēmyø xādi:

—A nuyá, ma gā mmähā p'ua hīnjo'o yø ja'i ya, n'namhma gā nsāyahū zits'ua.

³² Bi yārbū ja n'na rā barco rā Jesús conyø xādi, i map'ua hīnjongui 'bui.

³³ Xāngū yø ja'i bī nu 'mø mī ma rā barco, pε padī te'o nī op'ua ja rā barco. Bī ma yø ja'i p'uya, nī 'nyoguatho, bi dēnna nenzabi. Nūp'ua ja yø hnīni thohyø ja'i, i tēr'mī'da yø ja'i, māndøngurbū nī ma yø ja'i. M'mēt'o bi zønyø ja'i p'ua ha ja ngue dā zønna barco.

³⁴ Mī zøhrā barco bā o rā Jesús, bi bōni. Pε ya māndøngu dyø ja'i 'būp'ua. Bi huējpāya, porque yø ja'i 'bui tengūtho yø dē'yo 'mø hīnjo'o to dā mādi, njarbūtho. Janāngue ndø ya'atho rā ora bi xānbābi rā hyā yø ja'i rā Jesús.

³⁵ Ya nī ma dī nde p'uya, bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbī:

—Ya bī nde, 'nε nūua dí 'būhma rā dāpo ua.

³⁶ Dāmī 'yēhyø ja'i, n'namhma dā map'ua bī ja yø hnīni, dā dānsε rā hmε dā zi.

³⁷ Bi 'yēmyø xādi rā Jesús:

—Dāmī unhnū rā hmε dā zi yø ja'i —bi 'yēmbī.

Nu'ua yø xādi p'uya, bi 'yēmbī:

—¿Harū gue gā hāhū'a yo ciento mā pa rā nzābi ngue gā tāmpha rā hmε dā zi yø ja'i 'būcua? —bi 'yēmbī.

³⁸ Mahømbi 'yēmyø xādi rā Jesús:

—Dāmī nu hangū yø thūhmε guī hāhū.

Nu'ua yø xādi p'uya, bī nu hangū yø thūhmε hā. Bi 'yēmbūya:

—Ja ua cut'a yø thūhmε 'nε yoho yø huā.

³⁹ Rā Jesús bi 'yēmyø xādi yāui:

—Dāmī xihmū yø ja'i dā mīcua ja rā 'batha. Dā 'yøtyø zimundo p'ua dā mī.

⁴⁰ Bī mīhyø ja'i p'uya ngue dī nsihmε. Yø ciento nja'i p'ua bī mī i'da, yø yote mā'dēt'a nja'i p'ua bī mī i'da.

⁴¹ Rā Jesús bi hyan'ua cut'a yø thūhmε 'nε'ua yoho yø huā. Bi hyanmā hēts'i p'uya, bi ja māmmādī Oja. Bi xēnyø thūhmε p'uya, bi unyø xādi ngue di 'darpābi yø ja'i. Dā guehyø huā bi dat'i.

⁴² Bī nsihmε xānho yø ja'i, gā bī nniya.

⁴³ Mī juate rā ts'ihmε yø ja'i p'uya, nu'ua yø xādi rā Jesús bi pēti 'dē'māyo canasta yø thūhmε bi bongui. Xquet'a bī mēs'yø huā bi bongui.

⁴⁴ Nu'ua yø ja'i bī nsihmε'a rā ora'a, cut'a mahuahī mā'yohū bī nsihmε.

Nī 'yo māxøts'e rā dehe rā Jesús.

⁴⁵ Mēnte ēhyø ja'i rā Jesús, bi xihyø xādi ngue dī m'mēt'o dā 'yo rā barco, dī mā mān'na nguadi rā zabi ha bī ja rā hnīni Betsaida.

⁴⁶ Mī juadi bi 'yēhyø ja'i rā Jesús, bī map'ua bī ja rā nyūni ngue bā mat'Oja.

⁴⁷ Mī nxūi p'uya, ya bī 'yo made rā zabi rā barco nī o yø xādi, pε rā Jesús bi 'būse p'ua bī ja rā nyūni.

⁴⁸ Bi bāhrā Jesús ngue hangū pēfi di 'yonna barco'ua yø xādi, pε hīngui sā dā thogui, porque rā ndāhī di cots'i. Mī zū'i hyū xūdī p'uya, bī map'ua bī 'būhyø xādi rā Jesús, nī 'yo māxøts'e rā dehe. Bī ne ngue xta nūts'i.

⁴⁹ Pε mī hyandyø xādi ngue mmap'ua nī 'yo māxøts'e rā dehe. Nu'ua yø xādi rā Jesús bi 'yēnā ngue rā ndāhī i nnu. Bī māhrā mafi p'uya ngue sū.

⁵⁰ Gā bi hyandi, pε gā bī nsū. Pε rā Jesús 'bexpi zofo, bi 'yēmbī:

—Go guecā, 'yoguí sūhū —bi 'yēmbī.

⁵¹ Mī yārbū ja rā barco mī o yø xādi rā Jesús, 'bexpi nsāya rā ndāhī. Mī nu yø xādi'a te bi 'yøt'e, mān'natho bī nsū.

⁵² Madague'a xī nu yø xādi'ua yø milagro xi 'yøtrā Jesús, ngue bi xāndyø thūhmε bī

zi yø ja'i, pε hinguí 'yo yø mmæi te'o na ra Jesús.

Nup'u ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø dārquēhi ra Jesús.

⁵³ Mī zōn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø mī bōni.

⁵⁴ Hōntho bi bōnna barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mī 'bup'u ngue te'o.

⁵⁵ Bī ma yø ja'i p'uya, bi 'yōnnabī mī'da yø ja'i ngue dā ēhε. Xifi ngue dā tū yø dārquēhi dā oxyø fīdi, dā zōp'u 'bāhra Jesús.

⁵⁶ Hōnnbū bi zā sōnna Jesús, sōmp'u ja yø hnini, sōmp'u ja yø ngunhui, hōnnbū ts'u hapu sōni, bi njūqui yø dārquēhi ngue 'bop'u ja yø caye, t'āpra mate ra Jesús squerangue rá nyanī rá he dā dārpabi yø dārquēhi. 'Be xi sā ha hēmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hinguí nnu manho ra Jesús.

¹ Nūya 'da yø fariseo 'nēhyø xännbate ngue ra ley ngue yø mmēngu Jerusalén bi guarbū 'bāhra Jesús ngue di nyauī.

² Bī mbøcue 'mø mī nū te øt'i'da yø xādi ra Jesús, ngue hinguí xū'yε hante di nsihmε, ngue dā mecra ts'oqui n'youi yø 'yε.

³ Nūya yø fariseo 'nε gātho mī'da yø judío, i øtyø costumbre xa nzānyø ndiua. Zant'a xū'yε hante di nsihmε.

⁴ Nū'mø bá penga tai xquet'a xū'yε, porque εna ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mī'da yø costumbre øt'e, xatyø ts'øye, xatyø mohi, punnbi dā dātra häi. 'Nēhyø t'ots'i nts'ihmε pet'e.

⁵ Mī zā mī nūrpi te øtyø xādi ra Jesús ngue hinguí øt'e tengutho ga 'yo, bi mbøcue p'uya, bi 'yørpā ra nt'änni ra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue festho ra hya bi zogahū yø ndiua? Porque hinguí pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue di nxū'yε hante di nsihmε.

⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī xirbū guí εna ngue guí εc'ēihū Oja. Go guí øthū nā ra hya bi 'yotra pōngahya Isaías ngue bi 'yēn'Oja: “Nūya yø ja'i 'būcua, nū'mø bī nya, xøgue εna majuanī ngue nnu mānsugui. Pε himma juanī ngue yø mmæi ga ndānnegui.

⁷ Ya hīnte nī bōntho ngue thānnegui yø ja'i. Nū te gāma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue εmbi di manda Oja”, nguna bī mān'Oja.

⁸ Nū'ahū, guí festhohū yø hya di manda Oja ngue go gadi ja ndummū guí øthū yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øthū, tengū yø ts'øye 'nēhyø mohi guí xūthū, punnbi dā dātra häi.

⁹ Go xcá 'yēmhmū n'na nguadi ya yø hya di manda Oja ngue go guí øthū yø costumbre bi zohyø ndiua.

¹⁰ Nūnā ra Moisés bi xihyø ja'i te 'bε'a ja ngue dā 'yøt'e, bi 'yēmbi: “Damī sū nī papá, damī sū nī mamá”. Bi xi mān'na ra hya p'uya, bi 'yēmbi: “Nū ra ja'i dā zanná papá, ogue dā zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nε dā tho”, bi 'yēmbi yø ja'i.

¹¹ Pε ya xcá xännbahū yø ja'i, ngue ra ja'i dā zā dā 'yēmbi papá ogue rá mamá: “Nugā papá, nugā mamá, ya hīnda zā ga 'da'i te guí siui ya. Porque nū te gā dí pets'i, guehna Oja dadi unni”.

¹² Nū'mø nguna ra hya bī mānā ja'i p'uya, ya hīn gadi japhū di jammānsū rá papá ogue rá mamá ra ja'i.

¹³ Xangu mī'da yø hya jap'u hinguí øthū, tengutho ya yø hya dí xi'ahū ya. Nū'mø nguna guí øthū p'uya, ya guí øthū ngue hīnte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí εmhmū go ja ts'editho guí 'yøthū ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nū te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbā rá nyomfēni ra ja'i'a.

¹⁴ Bi zonhyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Damī 'yøhmū xanho ya yø hya ga mmangā ya. Damī 'yēt'ammūihū.

¹⁵ Nū ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nū'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pōnnā ne ra ja'i'a.

¹⁶ Di nja nī gu ngue guí 'yøhmū nā ra hya dí mmangā ya —bi 'yēmbi.

¹⁷ Mī ma yø ja'i p'uya, bi zop'u ra Jesús. Nūnā ra Jesús bī map'u ja ra ngu sāya. Nūya yø xādi p'uya, bi 'yāpi ngue dā xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bī mā.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yēmbi yø xādi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinnī mmūihū hanja ya yø hya dí mmangā 'mø? ¿Ua hinguí

pahma na ra hya dá mangä ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a?

¹⁹ Porque nu'a te Gä si ra ja'i, hinda nuansui rá n'yomfëni ra ja'i'a, sinoque rá mmäi ra ja'i ni ma'a te si, pë pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nequi xanho ngue nu'a te Gä si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue Gä xanho ngue da ts'i.

²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yëmbyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfëni ní 'yëhra ts'oqui.

²¹ Porque mbo rá n'yomfëni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfëni, tengü ra n'yots'om'mäi, ra nthote,

²² ra mfë, ra nts'o, ra fehni, ra 'yøt'its'oqui, ra zëya, ra zate, ra n'yëts'i, ra m'mëmmäi, da gue'a so rá mmäi ngue da hyannba rá mmëti rá mmic'ëiui.

²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yëhë. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hinga judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²⁴ Mi bömp'u mi 'bähra Jesús, i map'u ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. Nup'u ja ra ngu bi nsäya, hingu nnepe to xta mbadi ngue 'bap'u. Pë himbi zä bi n'yanj.

²⁵ Nu'a ra hnini'a, mi 'bap'u n'na ra hmute mi n'youi ra ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá ra hmute ngue 'bap'u ra Jesús. Bi ma ra xisu p'u 'bähra Jesús, bi ndantyøhmu p'u 'bäi.

²⁶ Pë hinga judío na ra xisu, porque ra mmëngu p'u ja ra häi Sirofenicia. Bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi.

²⁷ Pë ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nugä, gue'u yø judío ja ts'edi Gä fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go Gä fäxa'i, ya satho 'mø da thannba ra hmë yø basi, ngue yø fo'yo di t'unnj —bi 'yëmbi.

²⁸ Ra xisu p'uya, bi 'yëmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guj mma. Pë nu'u yø fo'yo, guerp'u 'bimëxa sihmë'u. I jo yø xëhmë hëhyø basi p'u sihmë.

²⁹ Ra Jesús bi 'yëmbrä xisu:

—Xanho te guj mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Ra xisu p'uya, bi mengui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mi n'youi ra ts'onthi ya hup'u ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hëmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue mi gogu 'në mi c'üne.

³¹ Mi 'danyø pa p'uya, bi bömp'u mi 'bähra Jesús, i map'u ja ra zabi Galilea. I nthop'u ja ra hnini Sidón, i mpa p'u ja ra häi Decápolis.

³² Nup'u ja ra häi Decápolis mi zömp'u ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohu ngue ra gogu 'në ra c'üne. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'yë p'u ja rá ya ngue da zä te hëmbi.

³³ Nuna ra Jesús bi zica n'nani na ra n'yohu, bi carpa yø saha p'u ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi därpa rá janj.

³⁴ Bi hyanma hëts'i p'uya, bi 'yën'a n'na ra jats'i. Bi 'yëmbrä därkehi p'uya:

—Efata —bi 'yëmbi.

Nuna ra hya bi ma, i nne da ma ngue ëna: “Da xohnj ne, da xohnj gu”.

³⁵ Nu'a ra ora'a, nuna ra n'yohu mi gogu bi 'yøde xanho ra hya, 'në bi zä bi nya xanho.

³⁶ Pë ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinjonda xifi te bi nürpi bi 'yøt'e. Pë ëna man'na ngue di hëjpabi yø ja'i ngue hinte da ma, i mmanyø ja'i p'u ni ma'a te xi nürpi xi øtra Jesús.

³⁷ Nu to Gä bi 'yøde te bi nja, Gä di 'yødyø ja'i, di 'yëmbi:

—Gä xanho te øt'e. Porque øt'e ngue øhra hya yø gogu, 'në di japi ngue ya xanho yø gone.

8

Ra Jesús bi 'uin'i goho mahuaqi ma'yohu.

¹ Man'na ra pa p'uya, xandøngu yø ja'i bi mpëti p'u 'bähra Jesús. Ya hin'yu te da zi yø ja'i, ya bi hyätyø nzedi. Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yëmbi:

² —Dadi huëcä yø ja'i 'bäcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohu ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'yu te da zi yø ja'i.

³ Nu'mø Gä etyø ja'i ngue da ma yø ngu, 'në hingu sihmë, da güennba ja ra 'yu. Porque yap'u yø ngu 'da yø ja'i.

⁴ Nu'u yø xädi bi 'yëmbi:

—Pë çhapu go Gä hannbahu te da zi ya yø ja'i 'bäcua? A nuaa dí 'bähmu, ra dapo ua.

5 Bi 'yänyø xädi ra Jesús, bi 'yëmbi:
—¿Hangu yø thuhmε guí hahü 'mø?
Nu'ü yø xädi p'üya, bi 'yëmbi:
—Høndi yoto yø thuhmε ja ua.

6 Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i.
Bi hyän'ü yoto yø thuhmε p'üya, bi ja
mammadí Oja. Bi xenyø thuhmε p'üya, bi
unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi.

7 Xquet'a mi ha zihangu yø hua. Ra Jesús
bi ja mammadí Oja. Bi unyø xädi p'üya,
ngue di 'darpa yø ja'i da za.

8-9 Nu'ü yø ja'i bi nsihmε, goho mahuahí
ma'yohü. Pe gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihmε
yø ja'i, nu'ü yø xädi ra Jesús bi peti yoto
canasta yø thuhmε bi bongui. 'Bexque'a bi
n'yëhmi yø ja'i ra Jesús ngue bi ma.

10 Bi yurbü ja ra barco p'üya, co 'nëhyø
xädi, i map'ü ja ra häi Dalmanuta.

*Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da
nup'ü da 'yøt'a n'na ra milagro.*

11 Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo bi ma
bá sãmhyä ra Jesús. Di 'bëpi da 'yøt'a n'na
ra milagro nü mahëts'i para ngue di nëqui
ngue rá m'mënhni Oja ra Jesús.

12 Bi ngasra Jesús, bi 'yëmbi:

—Høndyø milagro guí nne guí nnuhü di
nja. Pe nügä dí xi'ahü ngue hün tema mila-
gro ga øt'ä guí nnuhü —bi 'yëmbi.

13 Bi zop'ü yø ja'i p'üya, bi yurbü ja n'na
ra barco conyø xädi, i ma man'na nguadi ra
zabi.

*Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi
xanho, hinda dennä hyä xännbäte yø fariseo,
da guehra Herodes.*

14 Nu'ü yø xädi ra Jesús xi pumbëni ra
thuhmε xta hyats'i da zi. Hønda n'na ra
thuhmε mi hap'ü ja ra barco.

15 Ra Jesús bi 'yëmbi yø xädi:

—Damí mfähmü ya, mamí sihü'a ra íxi di
unyø fariseo da guehra Herodes.

16 Di n'yëmbi n'na ngu n'na'ü yø xädi
p'üya:

—Rá nzequi xicü ya ngue hünxtá ha ra
thuhmε ga sihü.

17 Mi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi
'yëmbüya:

—Gue guí ënä dí xi'ahü ngue hünxcuá
ha ra thuhmε gui sihü. ¿Ua hinguí 'yo ni

mmühü nā ra hyä dí mmangä 'mø? Rá
nzequi ma'bëdi ni mmühü 'mø.

18 Guí nnuhü te dí øt'ä, pe tengutho 'mø
ngue hün te gdí nnuhü. Guí øhmü yø hyä dí
mmangä, pe tengutho 'mø hün tema hyä gdí
øhmü. ¿Ua hinguí mbëmhü'a te guí nnuhü
p'ü ha nnä mähä?

19 Xi'mø ra pa ma xengä'ü cat'a yø thuhmε
ngue bi zi cat'a mahuahí ma'yohü, ¿njammí
canasta yø thuhmε bi bongui?

Nu'ü yø xädi p'üya, bi 'yëmbi:

—'Dë'mä yo canasta yø thuhmε bi
bongui.

20 —Xi'mø ma xengä'ü yoto nthuhmε
ngue bi zi goho mahuahí ma'yohü, ¿njammí
canasta yø thuhmε bi bongui? —bi 'yëmbi.

Yø xädi p'üya, bi 'yëmbi:

—Yoto canasta yø thuhmε bi bongui.

21 Ra Jesús bi 'yëmbi mahøn'a p'üya:

—Pe ¿hanja ngue hinguí 'yo ni mmühü ya
yø hyä dí mmangä 'mø?

*Nup'ü ja ra hnini Betsaida, ja bi 'yøthe p'ü
n'na ra xädä ra Jesús.*

22 Mi zømp'ü ja ra hnini Betsaida ra Jesús,
bá ts'innbabi n'na ra xädä. Bi t'äpra mäte da
'yøthe.

23 Ra Jesús bi bennbabi rá 'yë ra xädä, bi
zixa nenihni. Nup'ü bi zøni, bi zorpa yø dä.
Bi dospa maxøts'e yø dä p'üya, bi 'yëmbi:

—¿Ua guí hëti zits'ü ya?

24 Nu'a ra xädä p'üya, bi nhanni, bi
'yëmp'üya:

—Dí hëtyø ja'i ngue 'yo, pe ëntho ra 'bänza
p'ü nnä hëti, porque di hmar'mä dä —bi
'yëmbi.

25 Mahømbi dospa yø dä p'üya. Nu'a ra
n'yohü mi xädä, bi japi ngue di za di hëti
p'ü hëti. Bi nzø xanho yø dä p'üya, handí
yap'ütho.

26 Ra Jesús bi 'yëmbi:

—Ni ma ni ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja ra
hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'ä'i.

*Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra
Cristo'a.*

27 M'mëfa p'üya, bi mε yø xädi ra Jesús.
Nup'ü ja'a ra hnini Cesarea ngue Filipos,
mathëti ja yø hnini, ja bi ma da 'yop'ü ra
Jesús. Nup'ü ja ra 'yu p'üya, bi 'yänyø xädi,
bi 'yëmbi:

—¿Te'ogä p'ua ga mbenyø ja'i ya'mø? —bi 'yëmbi.

²⁸ Nu'ua yø xädi p'ua bi 'yëmbi:

—Bu i'da yø ja'i ëmbi ngue gue'e grá Xuua gmí øtra nxixya. Mí'da yø ja'i p'ua, ëmbi ngue gue'e grá Elías. Mí'da p'ua, ëmbi ngue 'bai toni pøngahya Oja.

²⁹ Ra Jesús mahømbi 'yëmbyø xädi:

—Xi'ahua p'ua, ¿te'ogä p'ua gni bëmhmua ngue guecä?

Ra Bedu p'ua bi 'yëmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, bá exa'i Oja ngue guí ndast'abi —bi 'yëmbi.

³⁰ Ra Jesús mahømbi 'yëmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'ne bi ma ngue di bënñate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yëmbi:

—Nu ra N'yohua bí 'yë mahëts'i, da 'yëmmëi da ma ma'ani. Nu'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija da zai, da guehyø hmu yø mmäcja 'nëhyø xänbäte ngue ra ley, gä da zai 'në da hyo. Pe rá hyu pa p'ua, di bënñate —bi 'yëmbi.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi ra ndate.

³³ Pe ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbua ngue herhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'ua, bi 'yëmbi:

—Damí 'uegue, rá mëfi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mmäi di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmäi di nja —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmäi'a ga 'yëc'ëi.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yëmbi:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmäi, madague'a da thop'ua ja ra pont'i.

³⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mëhrá te na. Pe nu ra ja'i hingui cohra mmäi'a ga 'yëc'ëigui, madague'a da tho conná ngueque 'në

conná guehna hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na.

³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti gä ra ximhäi, 'në di m'mëhrá te.

³⁷ Ni xinda hangu ra mënyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te.

³⁸ A nuyá yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui ørpa masu Oja, guehya da den'nathohua ngue guí ëc'ëihua ma hyagä ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, oque pesrá sä conná guehna hya di xänbäte, xquet'a da 'yëhra pa ngue nuguí drá N'yohua dá ë mahëts'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'ua to di jagbua. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'ëdi Oja, ga ma n'yo'be yø maca anxë Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yëmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua ngue nuyá 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'ëdi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nëqui ra Jesús.

² Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mep'ua bí ja n'na ra nyuni xanhëts'i ngue di m'mase. Ja bá nup'ua yø xädi ngue bi mpä'a gui nëqui ra Jesús.

³ Nu rá he, di yoxni, xandønt'axi bi gohi. Hinjo'o n'na ra meni ua ja ra ximhäi da zä da menna ulu tengu ga nt'axi bi gohrá he ra Jesús.

⁴ Bi nu yø xädi p'ua ngue 'bäp'ua ra Elías conná Moisés ngue yaui ra Jesús.

⁵ Ra Bedu bi 'yëmbra Jesús:

—Agué grá xänbäte, ya xanho ngue dí 'bühma ua. Ma ga hocähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yëmbi.

⁶ Nguna ra hya bi xifi, porque ra Bedu co 'në'ua yø amigo, ëmmëi bi nsu, asta hingui mbëni ha ga mman'a ra hya bi ma.

⁷ 'Bexque'a ra ora'a p'ua, bi go'mra gui p'ua mi 'bai. Bi 'yø p'ua ngue nup'ua ja ra gui ja bá nyap'ua Oja, bi 'yëna:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'ua dadí madí. Nuyá yø hya da manna ya, damí 'yët'ammühua —bi 'yëmbi.

8 Mì hyetyø xädi p'aya, ya hìnjongui 'bäp'ua yoho yø n'yohu xì nu. Ya 'bäse p'ua ra Jesús.

9 Ya bá 'yo ngue nì gap'ua ja ra nguani p'aya. Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohu bí 'yē mahets'i ngue di bennate —bi 'yēmbi.

10 Nu'ua yø xädi ra Jesús, nu'ua yø hya bi xifi hont'a mben'a, pe hìnjombi xifi te bi nu. Sinoque di nyänse'ua yø xädi te 'be'a ga mbønna ra hya bi manna Jesús ngue ena di bennate.

Bi manna Jesús ngue ra Elías ya bá ehē bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ep'ua ra Cristo.

11 Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yännbu ja ra 'yu, bi 'yēmbi:

—¿Hanja na ra hya manyø xännbate ngue ra ley, embi ngue jatho da 'bet'o ra Elías hante ngue da ehra Cristo?

12 Mì dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá mäditho da ehē da xihyø ja'i ngue di nsä. Pe dami bēmhmu ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohu bí 'yē mahets'i. I mmamp'ua ngue da zä ra n'ua, da zūhyø ja'i.

13 Pe dami pahmu ya ngue nuna t'ēmbi ra Elías, ya bá ehē. Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangu ra n'ua bi ne da japyø ja'i, gä bi nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mī n'youi ra ts'onthi.

14 Nu'mø nì ma da zøp'ua mī 'bu hmi'da yø xädi p'aya, bi nu ngue nuya yø xännbate ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyau. Xangu mī'da yø ja'i xì mpeti p'ua 'bui.

15 Pe ra Jesús, ena ha bi 'yetho, ja mī nu yø ja'i ya bi zøhø, bi ma yø ja'i p'aya ngue di zengua.

16 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—¿Te 'be'a gnì njun'mahyahu ya 'bucua?

17 Bá tha'a n'na nc'ei p'ua 'būhyø ja'i p'aya, bi 'yēna:

—Ague grá xännbate, nuna ma ts'ant'ua 'bucua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigä ua ngue gui 'yøthets'ua.

18 Nu'mø bi gu ra ts'onthi n'youi, en'a häi 'ne sohyø fūgui. Di gaxtyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthets'ua, pe hìnxä nzä xa 'yøthe.

19 Ra Jesús bi 'yēmbi gätho yø ja'i 'būp'ua:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yēc'ēigahu? ¿Ua gui ena ngue hangu ra pa ga set'ahu? Bá si ua ra ts'ant'ua, ga øthegä —bi 'yēmbi.

20 Bi zispabi p'aya. Nu'mø mī nu ra ts'onthi ra Jesús, bi gu ra ts'onthi ra ts'ant'ua p'aya. Bi 'yēn'ahäi asta di dānni. 'Nē sohyø fūgui.

21 Ra Jesús bi 'yēmbra papá ra ts'ant'ua:

—¿Njammi pa nja p'aya?

Mì dahra n'yohu p'aya, bi 'yēna:

—Ya njap'ua asta guerp'ua bá ngüē ra ts'ant'ua.

22 Nu'a ra ts'onthi n'youi, mø bi gu, xangu yø nnidi ya ja ngue da hyo. I høt'a sibi, ogue hørba ja ra dehe. Dami huēga'be, fāxcā'be 'mø ngue da zä gui 'yøthets'ua.

23 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguì ēc'ēigui? Nu ra ja'i ngue da 'yēc'ēigui, nu te gä man'ua hēmbi, hinga hēmbi ga øthe.

24 Nu'a rá papá ra ts'ant'ua p'aya, asta ra mafi ha i 'yēna:

—Nugä dí ēc'ēi'i. Pe dami 'yøt'e ngue man'na ga ēc'ēi'i xanho.

25 Mì nu ra Jesús ngue gä ba ep'ua yø ja'i da zøp'ua 'bäi. Janangue bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua, bi 'yēmbi:

—Ague grá ts'onthi, gadi gogubi 'ne gadi gonebi ra ts'ant'ua 'bucua. Nuya dí xi'i ngue dami hyep'ua ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yēmbi.

26 Nu'a ra ts'onthi p'aya, bi japa ts'ant'ua ngue xøgue ra mafi, asta pāni. Ra ndussutho te ørpe. Bi 'yēn'ahäi 'mø mī hyep'ua. Entho bi du. Gätho yø ja'i p'aya, di n'yēmbi:

—Bi du na cuø —bi 'yēna.

27 Pe ra Jesús bi bēnnabi rá 'ye ra ts'ant'ua, mahotho i xots'i.

28 Ya 'būp'ua ja ra ngu ra Jesús. Nu'ua yø xädi p'aya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue hìnxä nzä xtá øthegähe ra ts'ant'ua mī n'youi ra ts'onthi?

29 Mì dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna tengū na ra ts'onthi mi n'youi ra ts'unt'u, para ngue da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja ra ja'i, 'ne da 'yetrá mmái.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pe bi ma ngue di bennate.

³⁰ M'mefa p'uya, ra Jesús co 'nehyo xädi bi map'u ha mi 'bái, i nthop'u ja ra häi Galilea. Pe hingui nnepe xta mbahyo ja'i hapu di ma.

³¹ Porque bi xännbase yo xädi ra Jesús. Bi 'yembi:

—Nu ra N'yohu bi 'ye mahets'i, da ma ma dāpyo ja'i ngue da hyo. Nu'mo bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

³² Pe nu'u yo xädi himbi dinyo mmái na ra hya bi xifi. I su xta 'yänni te ga mbonya yo hya xi manna Jesús.

Ra Jesús bi xänba yo xädi ndana ma datho da hnu mansu.

³³ Mi zomp'u ja ra hnini Capernaum, mi yarb'u ja ra ngu säya. Ra Jesús bi 'yanyo xädi, bi 'yembi:

—¿Tema hya gadi nxihmu p'u ja ra 'yu?

³⁴ Nu'u yo xädi p'uya, hinjongui thadi. Porque xi njun'mahya p'u ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu.

³⁵ Janangue nup'u bi mihra Jesús, bi peti ga 'de'ma yoho yo xädi, bi 'yembi:

—Nu'a nne di m'met'o ya ngue nu'ahu, jatho da 'yotra 'befi ngue da mäxyo amigo, pegue händi 'yets'i ngue te da 'yot'e.

³⁶ Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'unt'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu made ha 'bái. Bi guspuya bi dets'i. Bi 'yembyo xädi p'uya:

³⁷ —Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengū na 'bucua ya, nguna da 'yot'e porque pahra ja'i ngue nu te ot'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yot'a, entho go di jammansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hinga hongthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá penngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yo xädi nuya sahyo ja'i nnönbabi rá thuhu 'mo øthe yo ja'i.

³⁸ Ra Xuua p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ague gra xännbate, xta nugähe n'na nc'ei ngue nnön'na ni thuhu ha ga 'yøthe

yo ja'i n'youi yo ts'onthi. Pe xta hejpahe, porque händi n'yohu p'u nná mähä.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yembi:

—'Yo gadi hejpahe yo ja'i nnönga ma thuhu 'mo bi 'yøthe yo ja'i. Porque hinga hontho da nnönga ma thuhu ra ja'i, xinda ma da zangui.

⁴⁰ Porque nuya yo ja'i hingui sacju, ma n'yohu ya.

⁴¹ Nuya yo ja'i da 'yot'ahu ra nho ngue i padi ngue gui tenhu ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzäbi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di uni.

Ra Jesús di japa nts'edi yo xädi ngue da zu da 'yotra ts'oqui.

⁴² A nuyá, nu'u yo basi ec'eigui ndap'u bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yo basi ec'eigui, ra ndate castigo t'otra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yotra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennu ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njani ngue da gu'mi.

⁴³ Janangue nu'mo gui ena ngue rá ts'oqui ni 'ye p'u ga 'yotra ts'oqui, dami hyejni 'ye, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará do'ye 'mo ga carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja ga yoho ni 'ye 'ne ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zantho.

⁴⁴ Nup'u ja ra nidu 'bahyo dönxu hinha rá nzequi da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hinjam'mo da hueti.

⁴⁵ Nu'mo gui ena ngue rá ts'oqui ni gua p'u ga 'yotra ts'oqui, dami hyequi, gui 'yei. Man'na xanho ngue gará dogua 'mo ga carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja ga yoho ni gua 'ne ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zantho.

⁴⁶ Nup'u ja ra nidu 'bahyo dönxu hinha rá nzequi da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hinjam'mo da hueti.

⁴⁷ Nu'mo gui ena ngue rá ts'oqui ni da p'u ga 'yotra ts'oqui, dami hyahni dä, gui 'yei. Man'na xanho ngue da n'natho ni dä 'mo ga carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja ga yoho ni dä 'ne ngutho gui mma ra nidu.

48 Nup'ua ja ra nidu 'buhyo dønxa hinha rá nzequi da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hijnjam'mø da huēt'i.

49 Porque nu to gä da ma ra nidu, di nzø conña sibi.

50 Tengü ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pe nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. Xquet'a gui njathu p'uya, 'yo gui nnehu ngue hinte dadí muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús hin'yua ra nt'edi di nxummi yø xisu.

1 Nunä ra Jesús mi 'bup'ua ja ra hnini Capernaum, pe bi ma i mpa p'ua ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'ua 'bai. Gä bi xänbä ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hnini xi thogui.

2 Bi guat'i 'da yø fariseo p'ua 'buhra Jesús ngue da 'yørpä yø nt'änni, porque honnbi ha di zädi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yembí:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hin'na?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'be'a ma hya mmamp'ua?

4 Mi dahyo fariseo p'uya, bi 'yembí:

—Nup'ua ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'ua ngue da zä da 'yøtra sœcua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

5 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nunä ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sœcua ngue ra nxuni, pe ngue mandø nnaxitho yø n'yomfemi yø ja'i, janangue bi njap'ua.

6 Pe nup'ua rá maadi hinga ngu'a ra hya bá sänbä Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'ua ja ra Maça Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'ne bi hocra xisu.

7 Janangue ra n'yohu sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'buhmi rá xisu.

8 Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque entho n'na nc'eitho.

9 Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'yua ra nt'edi ngue to di xunnbabi.

10 Nup'ua ja ra ngu p'uya, nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänni te nne da manya yø hya xi ma.

11 Ra Jesús bi 'yembí:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu.

12 A nu ra xisu di nxummi rá ndø, 'ne høndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui øtra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

13 Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospä yø ya yø basi 'ne da xi Oja ngue di japyø basi. Pe nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi.

14 Bi mbøcuc 'mø mi nu te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yembí:

—Damí hyehmu yø basi da thocua dí 'bai. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya.

15 Majuaní dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'ye Oja.

16 I thexyø basi ra Jesús, di japrá 'ye p'ua ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Ra mmemmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

17 Ya ja ngue da ma ra Jesús, pe bá ju ra 'dihí n'na ra n'yohu. Bi ndantyo hmu p'ua 'bai, bi 'yembí:

—Ague grá hoga xänbäte, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacrä 'da'yo te para zantho? —bi 'yembí.

18 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—¿Ua gui paði te gui mmanya, ngue gui engui xanhogä? Porque hønse Oja xanho.

19 Ua hingui paði hanja'ua yø hya di manda Oja ngue ena: “Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá be. 'Yo to gui sänbä ra fehni. 'Yo grá hyäte. 'Damí su ni papá, damí su ni mamá” —bi 'yembí.

20 Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Ague grá xänbäte, nuya yø hya gui xicya, ya gä xtá øt'e asta gue'mø mará ngüequi.

21 Nunä ra Jesús bi hyetra n'yohu yaui, pe di nequi ngue di maði. Bi 'yembäya:

—Di 'be hman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Ni ma ya, damí pä te gä gui pets'i. Damí unna menyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'e te

dí xi'i ya, ya bí ja n̄i mm̄eti mah̄ets'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mm̄e madague'a da tho'i p'ua ja ra pont'i —bi 'yεmbi.

²² Pε m̄i 'yøhra n'yoh̄a na ra hya bi sifi, mam̄bi dudr̄a mm̄ai. Bi matho, porque mará ndømm̄em̄eti.

Bi man̄a Jesús ngue Oja, h̄inte h̄em̄bi.

²³ Bi hyεtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xandøn h̄enn̄itho ha di n'unyø mm̄em̄eti ngue da zo rá 'yε Oja.

²⁴ Nu'ua yø xädi ra Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bi ma. Pε ra Jesús mah̄ombi 'yεmbi:

—Ague ts'ant'ua'ah̄a, nuya dí mm̄angä ngue xanh̄enn̄itho ha di zo rá 'yε Oja, gueh̄ya yø ja'i xøgue mah̄øndra m̄enyu n̄i ma yø mm̄ai ya.

²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, h̄injam'mø da zä da thop'ua ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε man'na xandøn h̄enn̄itho ngue n'na ra mm̄em̄eti di n'uni da zo rá 'yε Oja.

²⁶ Nuna ra hya bi man̄a Jesús, m̄i 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomf̄eni p'uya. Di n'yεmbi:

—Rá nzegui ya h̄injonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yεmbi.

²⁷ Bi hyεtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zä da zänse ha di nyanyø te. Pε Oja h̄inte h̄em̄bi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi man̄a Jesús ngue di tocabi ra nho'ua yø ja'i n'youi p'ua ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'ua te Gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'ah̄a, ngue nu to Gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui ngue mm̄annā hoga 'da'yo hya,

³⁰ pε m̄ente 'b̄cua ja ra ximhäi ra ja'i, yø ciento nn̄iditho gangu'a te Gä da d̄ini ngue'a te Gä xpá nzogui. Madague'a da ts'ui, pε ra pa di 'yεp'ua, di t'unna te para zantho.

³¹ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pε nu'a ra pa'a, ja ts'utho dani hnu mansu p'ua. Xangu yø ja'i h̄ingui hnu mansu ua, pε nu'a ra pa'a, ja dani hnu mansu p'ua.

Mah̄ombi man̄a Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di b̄ennate.

³² Ya n̄i hya ra 'yu ngue n̄i ma Jerusalén, n̄i 'bet'otho p'ua n̄i ma yø xädi ra Jesús. Nu'ua yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue n̄i ma Jerusalén. Pε ra Jesús bi zica n'nann̄i'ua 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xanho hanja'a te da thogui. Bi 'yεmbi:

³³ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nuna ra hn̄ini na, nu ra N'yoh̄a bí 'yε mah̄ets'i di ndäpyø hmu yø mm̄ac̄ja conyø xännbate ngue ra ley. Nuya p'uya, gueh̄ya da zännbi ngue da du. Di däpyø ja'i h̄ingyø judío ngue da hyo.

³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yεmm̄ahya, da zots'i, da m̄ei. M'mefa p'uya, da hyo. Pε rá hyu pa di b̄ennate.

Ra Jacobo con̄a Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nh̄ets'i.

³⁵ Ra Jacobo con̄a Xuua, gueh̄ya yø ts'ant'ua ra Zebedeo ya, bi guarb̄a 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Tema mate gui nne ga øt'auí? —bi 'yεmbi.

³⁷ Bi 'yεn'ua ähra mate p'uya:

—Dí nnegä'be ngue nup'ua ha gui mm̄i ngue gui ndast'abi, n'na dí m̄ihni n'yεi, n'na dí m̄ihni gaha.

³⁸ Pε m̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'auí, h̄ingui padí te rá nsäui na ra hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohm̄i'a ra n'ua i ja ngue ga thocä? Porque nugä mathoguiitho ja ngue di ungä yø ja'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Bi 'yεmb̄aya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'ua.

M̄i dahra Jesús, mah̄ombi 'yεmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ua ja ngue gui säui, tengutho ra n'ua ja ngue ga thocä. Mathoguiitho di un'auí yø ja'i tengutho ja ngue dí ungä yø ja'i.

⁴⁰ Pε nuna ra hya gui mm̄ammi, h̄indi tocagui ngue go ga sänni to di mip'ua ja ma n'yεi, oque to di mip'ua ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa nzänni to dí m̄i n'na ngu n'na ma hyo.

41 Nuna ra hya ähya yo nc'ei mi yau ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'det'a yø xädi, i sahra Jacobo 'nehra Xuua.

42 Pe ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yembi:

—Ya gui pahma ngue yø dast'abi xa t'ets'i, co gätho mi'da yø ts'at'abi 'bup'u ja yø hnini, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a.

43 Pe nu'ah, 'yo gui nne ngue gui mandathohu yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo da mæfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da mäxyø mmic'eiui na.

44 A nu'ah ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mæfih na.

45 Conque ra N'yohu bí 'yε mahets'i, himbi 'yεε ngue n'narbu da mi di mandatho. Sinoque bí 'yεε ngue di mpefi da mäxyø ja'i. 'Nε hinga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da du ngue da yani xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mi xädä.

46 Mi zømp'u ja ra hnini Jericó ra Jesús, bi thogui ni n'yoi yø xädi. Pe xandøngu yø ja'i bi ntet'i. Nup'u nenihni p'uya, mi hup'u na ra Bartimeo mi xädä, rá ts'ant'u ra Timeo. Mi hup'u ja ra nen'yu ngue äpra mēnyu yø ja'i thop'u.

47 Mi bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'u hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret. Bi mahra hmafi p'uya, bi 'yembi:

—Damī huεgagui ague Jesús rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembi.

48 Nu'u yø ja'i 'bup'u mi hura xädä, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pe ra xädä p'uya, ena man'na ma'be'pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembi:

—Damī huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembi.

49 Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yembyø ja'i p'uya:

—Damī xihmi ngue da εcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'uya, bi t'embi:

—Da hyu ni mmui ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

50 Ra xädä p'uya, bi 'yemp'u rá tuhu, bi nangui, asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'u bi 'bahra Jesús.

51 Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Te gui nne di nja'i?

Ra xädä p'uya, bi 'yena:

—Ague grá xänbäte, di nne ngue di nzo ma dä.

52 Ra Jesús bi 'yembra xädä:

—Ya da zä gui mma ya, bi zä ni dä ngue gui εc'εigui ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

'Bexpi nzo yø dä ra xädä p'uya. Bi zä bi n'yo ngue bi mep'u ni ma ra Jesús.

11

Ra Jesús bi yarb'u ja ra hnini Jerusalén, pe εspabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

1 Nu'mø ya ni ma da zømp'u ja ra hnini Jerusalén, ya 'yop'u ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarb'atho ra hnini Betfagé 'nehra hnini Betania. Nuna ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi.

2 Bi 'yembi:

—Ni me na ja ra hnini bí ja na. Nu'mø gá cat'ui ra hnini, gui timmi p'u da nthat'i n'na ra burru ngue ma'da'yotho, hīnjongui sä. Bá xøqui ngue guá siui ua.

3 Nu'mø to da 'yεn'aui, hanja ngue gui xocui ra burru, gui xihmi p'uya ngue honna Hmu. Pe dami xihmi ngue hīnda ya'atho di ndäpi.

4 Bi ma'u yoho yø xädi bi 'yet'i. Bi dimp'u manthat'i ra burru jonna goxthi ja ra nen'yu. Bi xojp'aya.

5 Nu'u yø ja'i mi 'bäp'u p'uya, bi 'yεn'a n'na nc'ei:

—¿Te 'be'a gui øt'ui? ¿Hanja ngue gui xocui ra burru?

6 Nu'u xocra burru p'uya, bi ma tengutho xi manna Jesús. Nu'u yø n'yohu p'uya, bi unna nt'edi bi zixra burru.

7 Mi zøp'u 'bahra Jesús, bi gaspa ra burru yø tuhu ngue bi nøpa nts'at'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma.

8 Nup'u ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús, xangu yø ja'i ni 'bet'o ngue di tans'yø tuhu pøp'u ja ra 'yu. Mi'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'u ja ra 'yu.

9 O made p'u ni ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'be'a 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i ena:

—Nuna Oja, di japhna rá m'mēnhni 'bucua, guehna tate naya.

10 Oja di japhna ra dast'abi bá 'benhni ngue di thocra 'befi mi pēhra dast'abi David. Maguesē nā Oja bí 'bū mahēts'ī.

11 Nunā ra Jesús mi yarbū ja ra hnini Jerusalén, bi zōmp'ū ja ra nija. Bi nū te øtyø ja'ī 'bup'ū. Mi dāhra nde, bi mengui, i ma Betania. Bi mē'ū 'de'mā yoho yø xādi.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

12 Mi hyaxpūya, nunā ra Jesús bá ep'ū Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'ū ja ra 'yū p'ūya, bi zā ngue tū manthuhū ra Jesús.

13 Bi hyanda n'na nza ra igo ngue ya xi 'dogui xāho. Bi ma bá nū ngue'mø di zādi. Pē hinguī zādi, porque hinga pa p'ū ngue di nzādi.

14 Bi 'yø'ū yø xādi te bi xihra za, ngue bi 'yēmbi:

—Ya hinni mantho di nzāhni ndät'ä ya grā za —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'ī mi mpäp'ū ja ra nija.

15 Nunā ra Jesús, nū'mø mi zōmp'ū ja ra hnini Jerusalén, bi map'ū ja ra nija. Nū'yø ja'ī mi mpäp'ū thinnija, da gue'ū madī ntāi, gā bi 'yet'ī. Nūya yø ja'ī di pōspa yø mēnyū yø ja'ī yap'ū ni 'yēhē, bi 'yennbā yø mēxa. 'Nē bi 'yennbā yø nthuts'ī'ū pä yø paloma.

16 Nū'ū yø ja'ī ja te hā, ya hīndi japi da thop'ū ja ra thinnija.

17 Bi 'yēmbi yø ja'ī p'ūya:

—Nup'ū ja ra Macā Libro, nt'ot'ī p'ū ra hyā ngue Oja i enā: “Nunā mā ngungā, ni hū ngue ra ngungā mhmāt'Oja nā, 'nē ja ndanne ua gātho yø ja'ī 'bū'a nximhāi”. Pē nū'āhū, guī øthū ngue ja di mpeti ua yø bē.

18 Pē nū'ū yø hmū yø mmäcja 'nēhyø xānbate ngue ra ley mi badi te bi 'yøtra Jesús, hinguī nū manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pē hinga 'bexpi zā ha di japi, porque supi di mbøcūe yø ja'ī. Porque nū'ū yø hyā xānbate ra Jesús, gā di 'yødyø ja'ī.

19 Mi dāhra nde p'ūya, bi bōmp'ū ja ra hnini ra Jesús, bi mē yø xādi.

Jatho da 'yēc'ēi yø ja'ī ngue Oja di unni te da 'yāpi.

20 Mi hyaxpūya, bi thop'ū 'bāhra za ngue ra igo. Bi nū ra za p'ūya ngue xi 'yot'ī asta yø 'yū.

21 Ra Bedu p'ūya bi zo rá mmūi'a te ra hyā xi manna Jesús. Bi 'yēmbūya:

—Ague grā xānbate, nunā ra za gā sū hmande, gue xa 'yot'ī —bi 'yēmbi.

22 Mi dāhra Jesús, bi 'yēna:

—Damī 'yēc'ēi ngue nū'mø guī mmat'Ojahū, da māxāhū Oja.

23 Nū'mø guī εc'ēihū xāho ngue gue'a nū manho Oja ngue di nja'a te guī xihmū, 'nē hinguī yobēni ni mmūihū, da zā guī 'yēmphū ra nyūni ja nū: “Damī 'uegue grā nyūni, i map'ū ja ra jathe”, guī 'yēmphū. Ra nyūni p'ūya, da 'uegue, di map'ū guī xihmū ngue di ma.

24 Janāngue dí xi'āhū, nū'mø te guī āphū Oja, damī 'yēc'ēihū ngue di 'da'āhū Oja te guī āphū. Oja p'ūya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guī 'yāphū.

25 Nū'mø guī mmat'Ojahū, 'nē bi zo ni mmūi ngue hinguī nū manho te øt'a ni mmic'ēiui, damī punnbi, n'namhma ngue xquet'a di pun'nā ni Papāhū bí 'bū mahēts'ī.

26 Pē nū'mø ngue hīn gadi punnbabi ni mmic'ēiui, xquet'a hīndi pun'nā ni Papāhū bí 'bū mahēts'ī 'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'ēdi te øt'e.

27 Ra Jesús, mi zōmp'ū ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'ū ja ra nija. Bi guatyø hmū yø mmäcja p'ūya, 'nēhyø xānbate ngue ra ley, 'nēhya yø n'yohū 'bet'o p'ū ja ra nija.

28 Bi 'yēmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guī øt'e? ¿To bi 'da'ī ra nt'ēdi'a te guī øt'e?

29 Mi dāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūgā xquet'a gā øt'āhū n'na ra nt'änni ya. Pē gue guī xicjū hanja'a ra hyā gā ān'nahū, n'namhma ngue xquet'a gā xi'āhū to bi 'dacā ra nt'ēdi'a te dí øt'ä ua.

30 Xiya, ¿te'o bi unna nt'ēdi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'ī? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yø ja'itho rá nt'ēdi'a te bi 'yøt'e?

31 Yø ja'ī p'ūya, di n'yänni te di dadi. Di n'yēmbi:

—¿Teni 'bē'a gā xihmū ya'mø? Nū'mø gā xihmū ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, da 'yēnjū p'ūya: “Xina ra hyā bi manna Xuua connā ngueque, ¿hanja ngue hinga 'yēc'ēihū 'mø?” da 'yēnjū p'ūya.

32 A nu'mø ga xihma ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yembi.

Rá nzeGui p'uya, bi zänyø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøcue yø ja'i. Porque gätho yø ja'i ec'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

33 Janangue bi 'yembuya:

—Hindi pacähe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ya hingá xicju na ra hya dí än'nah, ni xinga gucä ga xi'ah to di 'dacrä nt'edi na te dí øt'e.

12

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra huahi ngue ra jomhi.

1 Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembi:

—Mi 'bua n'na ra n'yohu ngue bi 'yøt'a n'na rá nua'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui haru da de'myø uva 'mø bi nja. 'Ne bi hocra n'nøque haru da mihra mähui. Bi hyoni to da gonhui rá huahi, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmehui p'uya.

2 Mi zønna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mmehui bi menhna n'na rá hmiqúi ngue da tu yø uva di tocabi.

3 Pe nu'u yø mefi mambi 'bup'u bí ja ra huahi, bi bentra hmiqúi 'mø mi zømp'u 'bui. Bi uni, bá erbaya. Pe hinte bi unni.

4 Ra mmehui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqúi p'u bí ja ra huahi. Nu'u yø mefi ya mambi 'bup'u, hømbá mbøcue. Bá pændothobi rá hmiqúi ra mmehui. Bá serpa rá ya.

5 Ra mmehui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqúi. Pe ya bá tho'a bi mennbaya. Bi sigue bi mennbabi mi'da p'uya. Ngut'atho bi ørpe, 'bu i'da bi pat'i, 'bu i'da bi ho.

6 Nuna ra mmehui p'uya, mi si n'na rá ts'ant'u ngue emmei di madi. Ya emp'uya: “Ma ga penhnä na ma ts'ant'u ya. Nu'mø bi nu yø mefi na, da nu mansu, porque ma ts'ant'u na”, i ena.

7 Pe nu'mø mi zømp'u 'bhyø mefi na rá ts'ant'u ra mmehui, di n'yembyø mefi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'u ja ngue da

gohmi ra huahi naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mmetiha ra huahi”, di n'yembi.

8 Bi bennbaya ngue bi hyo. Bi ma bá emma xøts'e ra huahi p'uya.

9 Nuna ra Jesús, bi 'yänyø ja'i, bi 'yembi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahu ya, çteni 'be'a da 'yøtra mmehui? Siempre da ma ra mmehui p'uya, da ho yø mefi conhui rá huahi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fätra huahi p'uya.

10 Guí pahma xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fu ra jado naya.

11 Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja. A nuju p'uya, dí emhma ngue mazihoto te øt'Oja”, enna hya.

12 Ra Jesús høntho bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pe himbi zä xti bent'i, porque supi di mbøcue mi'da yø ja'i. Janangue hinte bi japi.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yembi hingui ja ts'edi di njutra menyu nju.

13 Nuya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni ngue da juppatho häi te ga ya ra Jesús, para ngue da zäp'u di yapa m'mefa.

14 Bi 'yembi:

—Ague grá xänbäte, dí pacähe ngue grá hoga n'yohu, porque gä pømmanho ra hya guí mma. 'Ne hingui su'a te mben'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu gui yai, pe hingui su gui xifi ndana ra hya majuan. Sinoque majuan ngue guí xänbäte'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. Dami xicje ya, çua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

15 Pe ra Jesús ya padi te mbennbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yembaya:

—çHanja ngue guí sämhayah? Dami 'yurcahu ra menyu —bi 'yembi.

16 Bi unna menyu p'uya ngue da nu. Mi nu ra menyu ra Jesús, bi 'yembi:

—çTo rá hmi na n'youi ra menyu ja ua? çTo rá thuhu na ra thuhu n'youi ra menyu? Mi dahyø ja'i yai ra Jesús, bi 'yembi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yɛmbi.

17 Ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthɛ ya, dami unhnɛ ra mɛnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'ɛya, dami unhnɛ'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yaui.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

18 M'mɛfa p'ɛya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hĩndi bennate yø ánima. Bi 'yɛmbrɛ Jesús:

19 —Ague grá xännbate, nup'ɛ ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ɛ ra hya ngue ɛna: nu'mø bi du n'na ra n'yohɛ, 'nɛ hĩndi m'məhyø basĩ, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohɛ ra ánima, gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'məhyø basĩ tengutho 'mø xtĩ m'məhyø basĩ ra ánima.

20 A nuyá, xi'mø di 'bɛ'i yoto ma'yohɛ ngue ɛdadi ncu ya. Nu'a ra n'yohɛ ma da, di nthati. Pɛ da 'yɛhra pa da du, 'nɛ hĩndi m'məhyø basĩ.

21 Janangue nu'a rá n'yohɛ ra ánima m'mɛfa bi m'mɛi, go di nthatui ra 'danxu'a. Pɛ xquet'a da du ra n'yohɛ 'nɛ hĩndi m'məhyø basĩ. Nu'a rá hyu rá n'yohɛ p'ɛya, hõndi nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohɛ.

22 Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohɛ. Gä di nthatui ra xisu, 'nɛ gä bi du yø n'yohɛ. Pɛ hĩmbi m'məhyø basĩ. Rá nzɛgui p'ɛya, da du ra xisu.

23 A nuyá, xi'mø ra pa dani bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohɛ rá mmɛti ra xisu? Porque gä bi m'məhmi.

24 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguí padĩ ha rá nja ra hya guĩ mmamhɛ. Porque hĩnga guerp'ɛ gá ndĩnni mmɛihɛ'a te ra hya nt'ot'i p'ɛ ja ra Macã Libro. 'Nɛ hĩnguí pahmɛ hangũ rá ts'ɛdi Oja i ja.

25 A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengutho yø anxɛ Oja, ya hĩndi nthatyø ja'i.

26 Nup'ɛ ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nɛqui p'ɛ ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ɛ ra hya bi man'Oja 'mø mi nyap'ɛ bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yɛna: “Guecã drá Ojagã ngue ra Abraham. Drá Ojagã ngue ra Isaac. Drá Ojagã ngue ra Jacob”, bi 'yɛn'Oja.

27 Ja di nɛqui p'ɛya, ngue nup'ɛ 'bɛ Oja, hĩnguí tu yø te yø ánima. Janangue hĩnguí padĩ ha rá nja'a ra hya guĩ mmamhɛ.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

28 Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui ra Jesús. I nnu ngue bi dadi xanho. Bi 'yɛmbɛya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'ɛ ja rá ley, ¿ndana ra hya ɛxã ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna ɛxã ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ɛna: “Ague gyø judíohɛ, dami 'yøhmɛ na ra hya ja ua. Nuna ra Hmu ma Ojahɛ, 'dase na.

30 Dami ja ndummɛi ngue mathoguitho guĩ mahmɛ Oja co gätho ni mmɛihɛ. Hõnt'a guĩ mbɛmhɛ'a”.

31 Nuna rá yoho ra hya di manda Oja, 'nɛ di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ɛna: “Dami mahni mmic'ɛiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, ɛna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'nɛ tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bɛt'o ya ngue gätho mi'da yø hya di manda Oja.

32 Mi dahra xännbate ngue ra ley p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Xanho te guĩ mma grá xännbate. Majuanĩ te guĩ mma ngue nuna Oja ma Hmuɛ 'dase na.

33 Guehya yø hya ma datho ja ngue da 'yøtra ja'i ya, da hyahrá mmɛi ra ja'i ngue di ma Oja, 'nɛ di mahrá mmic'ɛiui. Nu'mø ngue ngu'a díøthɛ p'ɛya, ya man'natho nnu manho Oja te díøthɛ p'ɛya, ngue'ɛ yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'ɛ ja ra nija, da gue'ɛ mi'da yø cosa ma t'unni Oja.

34 Bi nu ra Jesús ngue padĩ te mman'a ra n'yohɛ yaui, bi 'yɛmbɛya:

—Ya mi zits'ɛtho gadi 'bɛdi ngue guĩ so rá 'yɛ Oja —bi 'yɛmbi.

Mi xifi tengu na ra hya na p'ɛya, ya hĩnni mantho tema hya hõnxtã 'yãnyø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hinga ja'itho.

³⁵ Nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija. Bi 'yembj:

—Nuna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xännbate ngue ra ley p'uya, i mman'ua ngue dague'a n'na'ua yø mbom'meto ra David. Pe nugä ga xi'ahua hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pe nuna i hma, hinga ja'itho na.

³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bennabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yena: “Nuna Oja, nu'mø mi zojbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yembj: Damj micua ja ma n'yegä ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'ua ni nsaiui”, bi 'yembj.

³⁷ Ja di nequi p'uya ngue ra David, nu'mø nnonna Cristo, ni hutj ngue rá Hmu. Janague ra Cristo di nequi ngue hinga ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hinda hyätyø xännbate ngue ra ley.

Xandøngu yø ja'i 'bap'ua ja ra nija. Nuna ra hya xännbate ra Jesús, janjuani ngue yø mmai ga 'yøxyø ja'i.

³⁸ Bi sigue bi xännabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yembj:

—Damj mfähmu xanho ya, 'yo di hä'ahua yø xännbate ngue ra ley. 'Yo guí øthua tengutho ga 'yo'ua. Porque di ho ngue söt'a häi yø he. 'Nε di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ua ja ra tai.

³⁹ Nup'ua ja yø nija p'uya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'ua. Nup'ua øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi.

⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue embj di xännbi te pets'i. Nuna ra hya ga ngorpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yembyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohua. Pe nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na ra 'danxu bi unna mentyu Oja.

⁴¹ Nuna ra Jesús, mi hup'ua ja ra nija ha ja ra huada utyø mentyu yø ja'i. Heti ha ga utyø mentyu yø ja'i p'ua ja ra huada. Bi nu

xangu yø ja'i ngue yø mmemmeti xandøngu ra mentyu di uni.

⁴² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ua ja ra njamentyu.

⁴³ Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yembuya:

—Majuani dí xi'ahua ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mentyu ya, pe man'natho nnu manho Oja rá mentyu bi unna, hinda gue'ua yø mentyu mi'da yø ja'i di uni.

⁴⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmemmeti ya, pe gue'a rá mentyu xa pongui di uni. A nuna ra 'danxu, zits'ua drá mentyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mentyu bi uni.

13

Bi manna Jesús ngue bá ep'ua ra pa da xotra nija.

¹ Mi bømp'ua ja ra nija ra Jesús, nuna n'na rá xädi bi 'yembj:

—Ague grá xännbate, nu ra nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nε mazihotho yø hmi yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ahá, mazihotho gui nequi ra nija. Pe nuna ra nija naya, bá ep'ua ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxädi, hin harua nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nzequi yø pa.

³ Nup'ua ni hyandra nija, ja ni gop'ua ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mep'ua yø xädi ra Jesús. Nup'ua bi zøni, bi mi. Bi guatra Bedu p'uya, conna Jacobo, ra Xuua, ra Andre. Bi nyasui ra Jesús, bi 'yembj:

⁴ —Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja na te guí mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damj mfähmu xandønho, 'yo guí nne to da hyä'ahua.

⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yembj. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya.

⁷ Nu'mø gá 'yøhma ngue ya ja yø datunhni, oque gui 'yøhma ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suha. Porque

jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pe hinga gue'u yø hmɛya'u ngue rá nɛgui.

⁸ Dá nangyø nación ngue dá 'yørpa ra tũhni mi'da yø nación. Dá nangyø dast'abi ngue dá 'yørpa ra tũhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahái ndap'u bi zä. Di nja yø thũhũ. Ja dá fũp'u ra n'u ja ngue dá tho'a m'mɛfa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue dá zä ra n'u, dá ts'ui.

⁹ Dami mfähmu. Porque dá 'yɛhra pa ngue dá ts'ixahũ fädi. Dá mɛp'ahũ yø ja'i p'u ja yø nija. Dá ma má dá'ahũ p'u 'bũhyø dast'abi. Di ndä'ahũ p'u 'bũhyø gobierno. Nguna dá ja'ahũ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigahũ. Ngue nguna di nja'ahũ, nu'mø ya gdi yahũ yø ts'ut'abi, ja gui xihmu p'u ra hoga 'da'yo hya p'uya.

¹⁰ Hante ngue dá zɛ'a te ja ngue di nja, nuna ra hoga 'da'yo hya jatho ngue dá ma má'yoni gä rá ngani nximhäi.

¹¹ Nu'mø bi ma má bent'i'ahũ, 'yo sä di tu ni mmũihũ'a rá hya ja ngue gui xihmu rá ts'ut'abi. Porque nu'a rá ora gui dá ni hyahũ p'u ja rá ts'ut'abi, gue'a rá Espiritu Santo di ben'na rá hya gui xihmu rá ts'ut'abi. Ya hingni n'yomfɛniɛ gui jɛcju rá hya gui mmamhmũ.

¹² A nu yø n'yohũ ɛc'ɛigui, di däsɛ'u yø n'yohũ hingui ɛc'ɛigui ngue dá tho. Yø papá p'uya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø basi, di däsɛ yø basi ngue dá tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø papá, di däsɛ yø papá ngue dá tho.

¹³ Ndap'u bi zä dá zũ'ahũ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigahũ. Pe nu rá ja'i hinda hyegagui, xinda hangũ rá n'u dá thogui, gä dá zeti, guehna rá ja'i di nyanná te ná.

¹⁴ Xquet'a gui nnuhũ ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'u ja rá xɛqui hin'yũ rá nt'ɛdi di m'mũhyø ja'i, ja dá 'yørba rá nts'oni yø ja'i. (A nuyá, nu rá ja'i di xädi, di n'yo rá mmũi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) Nu'mø gä nuhũ ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bũp'u ja rá häi Judea, dá 'dagui, di map'u ja yø xanthø.

¹⁵ Nu rá ja'i di tømã xøts'e rá ngu, 'yo di ɛna ngue di ma mbo rá ngu ngue te dá ha, sinoque dá 'dagui.

¹⁶ Nu rá ja'i di 'yo rá 'bɛfi, hinda ma rá ngu ngue dá cá rá tũhũ, sinoque dá 'dagui n'nahmantho.

¹⁷ Pe huɛcãte yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi.

¹⁸ Dami 'yãphũ Oja ngue nuya yø hya ya, hinda gue'mø rá pa ngue xta nɛ di nja.

¹⁹ Porque xandøn'ũtho te dá thohyø ja'i ná ra pa ná. Nu te di nja, hĩjam'mø xã nnu yø ja'i ngue xã njap'u astã gue'mø mambá fũ'a nximhäi. 'Nɛ ya hĩnni mantho dá hnu ngue mahøndi njap'u.

²⁰ Nuna Oja, ya xã nzãnni ngue hinga ya'atho yø pa di nja ná rá ndate ná. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hĩjonda bongui. Pe dá 'yøt'e ngue dá thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xã huanhni.

Rá Jesús bi má ngue di n'yo xangu yø ja'i dá ne ngue dá hyätya yø ja'i ya ɛc'ɛi.

²¹ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui ɛc'ɛihũ ya yø ja'i dá 'yɛn'ahũ: "Nuua, ja bí 'bũcua rá Cristo", ogue dá 'yɛn'ahũ: "Ní guehna ja bí 'bũhna", dá 'yɛn'ahũ.

²² Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue dá 'yɛmbyø ja'i: "Go guecã drã Cristogã ya", ogue dá 'yɛmbi: "Go guecã rá pøngahyagã Oja ya", dá 'yɛna. 'Nɛ dá zä dá 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro dá 'yøt'e, guehya dá ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya.

²³ Mami n'uni dá thä'ahũ. Janangue dadi 'bɛt'o'ahũ ya yø hya ja ngue di nja m'mɛfa.

Bi manna Jesús ngue mahønda ɛcua ja ra ximhäi.

²⁴ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mɛxui rá hyadi 'nɛhra zana.

²⁵ Dá tähyø sø bí ja mahɛts'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui.

²⁶ Dá thandra N'yohũ di 'yɛ mahɛts'i ngue dá n'youi rá gui. Dá hnu ngue maguesɛ, porque mathoguitho ja rá ts'ɛdi.

²⁷ Nu'u yø anxe dá n'youi, dá mɛnhni gä rá ngani nximhäi, ngue di pɛrpabi yø ja'i nuya xã huanhni.

Bi nhyɛpabi rá hya n'na nza rá igo.

²⁸ Dami pahmu ná rá hya gã hɛcã ya, ngue gdã hyɛpabi rá hya n'na nza rá igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yɛza ngue bi 'dogui,

guí pahm̩ p'uya ngue ya n̩ ma di pat'i xan̩ho häi.

²⁹ Nguna̩ ra hya̩ ja ngue di nja ya. Nu'm̩ gá nuh̩ ngue bi nja ya yø hya̩ dí xi'ah̩ ya, dam̩ pahm̩ ngue ya xma̩ nguerp̩tho ga ma̩ eh̩.

³⁰ Nuya̩ yø hm̩ya dí xi'ah̩ ya, dam̩ pahm̩ ngue guehya̩ di nja ya, hante ngue da̩ du̩ yø ja'i̩ 'b̩hyø pa ja p'uya.

³¹ Nu te bí ja maya̩, 'n̩cua ja ra häi, hingui̩ zai̩. P̩ nuna̩ ra hya̩ dí mm̩ngä, ja para zantho na̩.

Bi hy̩cra̩ hya̩ ra Jesús ngue yø m̩fi hingui̩ pad̩i tema̩ pa da̩ zøhyø hmu̩ di mand̩a.

³² I p̩s̩e Oja̩ tema̩ pa di nja ya yø hya̩ dí xi'ah̩. N̩ xingyø anx̩ di pad̩i, n̩ xinga gueque dí pad̩i tema̩ pa di nja, mad̩ague'a ngue rá Ts'unt'ugui̩ Oja̩.

³³ Jan̩ngue dam̩ ndø'm̩ateh̩, mat'Ojah̩ hangū ra pa. Porque hingui̩ pahm̩ tema̩ pa, tema̩ ora ga̩ s̩cä ua.

³⁴ A nuyá, tengutho n'na ra n'yoh̩ bi ma yap'utho, p̩ him̩bi zohra̩ hya̩ tema̩ pa da pengui̩. Nu'ya yø m̩fi bi f̩ati te p̩ts'i. N'na ngu n'na yø m̩fi bi z̩ann̩ba yø tarea ja ngue da̩ 'yøt'e. Nup'ya ja ra goxthi, bi 'b̩amb̩ n'na ra m̩ngoxthi, bi xifi ngue da̩ mädi xan̩ho ra goxthi.

³⁵ P̩ nuya̩ bi ma maf̩ati ra 'b̩fi, hingui̩ pad̩i tema̩ pa da̩ zøhyø hmu̩. Da̩ gue'ah̩ ya, dam̩ mf̩ah̩m̩ xand̩nho. Porque xquet'a̩ hingui̩ pahm̩ tema̩ ora da̩ zøh̩ni hmu̩h̩, o nuh̩m̩a ndetho da̩ zøh̩, ogue mad̩e ra xui̩ da̩ zøh̩, ogue n̩ ma da̩ hyats'i da̩ zøh̩, ogue n̩c̩ah̩i da̩ zøh̩.

³⁶ Porque h̩ont'a̩ goma̩ ora da̩ zøh̩, p̩ man'nan'yo m̩ 'yøth̩ ngue h̩injondi ndø'm̩ate 'mø bi zøh̩.

³⁷ Nuna̩ ra hya̩ dí xi'ah̩ ngue gui ndø'm̩ateh̩, h̩inga h̩on'athoh̩ dí xi'ah̩ na̩ ra hya̩ na̩, sinoque g̩atho yø ja'i̩ dí xifi ngue di ndø'm̩ate xand̩nho.

14

Nuya̩ yø ns̩iui̩ ra Jesús ya s̩anni̩ ngue da̩ hyo.

¹ Ya ma̩ nyo patho di ns̩ann̩igo yø ja'i̩ ngue ra pascua. Guehna̩ ra pa ts'i ra thuh̩m̩e hingui̩ n'youi ra íxi. A nu'ya yø hmu̩ yø

mm̩äc̩ja 'n̩hyø x̩ann̩b̩ate ngue ra ley, guehya̩ ya rá ya'atho yø pa hon̩i ha di mb̩entra Jesús ngue da̩ tho.

² Di n'y̩mbi:

—A nuyá, h̩inga gue'mø ra pa ngue ra ngo ga̩ b̩enth̩ya, n'namh̩m̩a h̩inda nangyø ja'i̩ da̩ ya̩ni.

N'na ra̩ xisu̩ bi xisp̩a ra̩ aceite rá ya̩ ra Jesús.

³ Ya 'b̩p'ya ja ra hn̩ini Betania ra Jesús. Ex̩a s̩ih̩m̩e p'ya ja rá ngu ra Simu̩ nuna̩ xi 'yøthe m'm̩et'o ngue m̩ 'ya rá do'yo. Bi yut'am̩bo n'na ra xisu̩ n̩ du̩ n'na ra m'mo aceite ngue ra alabastro. I yup'ya ra aceite maz̩ihotho ga̩ yuni̩, bi ma mah̩oqui conna paxi ngue ra nardo, p̩ xand̩ngu rá mu̩i. Bi 'yøjpa̩ rá 'yuga ra m'mo aceite p'uya, bi xisp̩abi̩ rá ya ra Jesús.

⁴ Bi mb̩øc̩ue 'da yø ja'i̩ m̩ 'b̩p'ya, di n'y̩mbi:

—¿Hanja ngue bi ma ma'ann̩itho na̩ ra aceite na̩?

⁵ Xta̩ nzä xta̩ 'bä na̩ ngue xti t'unna m̩nyu̩ yø hyoya. Porque man'na xangu̩ xti 'bä ra aceite ngue'a te ra nz̩abi tahra̩ ja'i̩ n'na jeya.

Hingui̩ nnu̩ man̩ho yø ja'i̩ te bi 'yøtra̩ xisu̩.

⁶ P̩e ra Jesús bi 'y̩mbyø ja'i̩:

—Dam̩ hy̩hm̩a na̩ ra xisu̩ 'b̩cua. 'Yogui s̩hm̩a, porque xan̩ho te ørque.

⁷ A nuya̩ yø hyoya guí mm̩am̩hm̩a, hangū ra pa guí nnuh̩ ya yø hyoya. Da̩ zä guí f̩xh̩a te hon̩i h̩ont'a̩ goma̩ ora guí nne guí f̩xh̩a. P̩e nugä h̩inga nz̩am̩hm̩a ua.

⁸ A nuna̩ ra xisu̩ guí mm̩am̩hm̩a, bi 'yørcagui̩'a te bi z̩arp̩abi̩ rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya bi nja'a te m̩ ja xti̩ nja'mø dá n'y̩gui.

⁹ Majuan̩i dí xi'ah̩ ngue nup'ya ha da hm̩anna hoga 'da'yo hya̩ gä rá ng̩ni̩ nx̩im̩häi, xquet'a̩ 'n̩'a te bi 'yørcagui̩ na̩ ra xisu̩, da̩ h̩ma̩. Gue'a di f̩en'a.

Ra Judas di c̩atyø hya̩ ha di japi ngue di dä ra Jesús.

¹⁰ Nuna̩ ra Judas Iscariote, guehna̩ n'na nc'ei̩'ya 'de'm̩a yoho yø x̩adi ra Jesús, bi ma bá nyaui yø hmu̩ yø mm̩äc̩ja. Bá nh̩c̩a hyaui̩ yø mm̩äc̩ja ha di japi di d̩apra Jesús.

11 Mī 'yø'a ra hya sihyø mmäcja, asta ra ndijohya. Bi xi p'uya ngue di unna mēnyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

12 Ya fahra ngo nguehya yø pa ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. Nuna ra pa fahra ngo, guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. Bi yēmyø xädi ra Jesús:

—¿Haru guí nne ga hocähe ra nzibde gdä nsännigohu ngue ra pascua ya? —bi 'yēmbi.

13 Bi 'yēmya yoho yø xädi ra Jesús:

—Ní mε nu bí ja ra hnini ya. Guí nthēui n'na ra n'yohu ni ma rá ngu, di tu n'na xøni ra dehe. Damí tennui haru da zøni.

14 Nup'u ja ra ngu da zømp'uya, damí 'yēnui ra mmēnnigu: “Ra xännbate i εna: ¿Haru ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi ya, ja ga sähe p'u ra ngo ngue ra pascua?” guí 'yēnui.

15 Ra mmēnnigu p'uya, da 'yut'auí n'na ra dacuarto ya mahoqui, bí ja maya ra tōcangu. Ja damí hocui p'u'a te ja ngue gdä nzibdehu p'uya.

16 Nuya yø xädi mī yaui ra Jesús, bi map'u ja ra hnini bi xifi ngue da ma. Mī zømp'u ja ra hnini, nuna ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue padí ndana rá xädi ja ngue di dá.

17 Mī dähra nde p'uya, nup'u ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zømp'u ra Jesús, ní n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi.

18 Mente sihmε p'u ja ra mεxa p'uya, bi 'yēmyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahu ngue nuua ja ra mεxa dí sihmεhu, 'bucua n'na nc'ei jagatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

19 Nuna ra hya bi manna Jesús, εmmēi bi du yø mmui yø xädi. Bi mudi bi 'yänni 'da mī'da p'uya te'o na i mma, bi 'yēmbi:

—¿Ua go guecä'a guí mmanya? —bi 'yēmbi.

20 Bi 'yēntho 'mø mī dahra Jesús:

—Nuna dí com'be ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dägä naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'dema yohohu naya.

21 Majuani ngue ra N'yohu bí 'yε mahets'i da tho'a te ra n'u ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohu ja ngue di dāgui. Nuna ra n'yohu na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mui.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

22 Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mī ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi da zi. Bi 'yēmbi:

—Damí sihu ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogä na.

23 Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mī ja mammadi Oja, bi unyø xädi da zi 'da'its'u.

24 Bi 'yēmbi:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigä na. Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahu Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui.

25 Majuani dí xi'ahu ya, ngue ya hinni mantho 'dap'u ga sihu rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ma'da'yo honga sihu p'u di manda Oja.

26 Mī juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhu ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'u bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa yø xädi.

27 Ra Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Gätho'ahu ya, gui sogahu p'u'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mände'yo. Yø de'yo p'uya di n'uēni”, i εna.

28 Pe nu'mø dá bēnnate, gani mpagä Galilea, ja gani tøp'ahu p'u.

29 Ra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Madague'a ngue gä da zoc'a'i p'u ya mī'da ma n'yohu, pe nugä hinga soc'a'i —bi 'yēmbi.

30 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hīndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya

xqui cōnga nhyundi, gui mma ngue hingui paqui —bi 'yεmbi.

³¹ Pε ra Bedu p'uya n'nat'a mma ngue bi 'yεna:

—A nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'ε ga tuui, pε nugā hinga cōn'a'i —bi 'yεmbi.

Gätho'ε mī'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ε ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní.

³² Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zōmp'ε ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní. Nup'ε bi zōni, bi 'yεmbi:

—Damī mihmi ua ya, mente ga thocä mits'ε nī nguehna ngue ga ma mat'Oja —bi 'yεmbi.

³³ Bi thohmits'ε nī nguep'ε ra Jesús, bi me ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi madi bi dār'man'ε rá mmāi ra Jesús, mathoguito ngue bi du rá mmāi.

³⁴ Bi 'yεmbyø n'youi p'uya:

—Janjuanī ngue tu mā mmāigā, nup'ε nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damī cohmi ua ya, pε 'yogui ahmi —bi 'yεmbi.

³⁵ Ra Jesús bi thohmits'ε nī nguep'ε. Bi m'mεmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yāp'Oja ngue'mø da ne, da yanī ngue'a ra ndate ja ngue da thogui.

³⁶ Bi 'yεmp'uya:

—Ague mā Papá'i, nu'i, gätho da zä'i. Damī yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pε hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te gui sänni, gue'a di nja'a.

³⁷ Mī juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yεp'ε 'bε'ε hyu yø xädi. Pε bi dinī ngue ya mī aha. Bi 'yεmbrā Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue gui aha? ¿Ua xinga n'na ora di sä gui 'yā nī t'aha?

³⁸ Damī mat'Oja, 'yogui ahma. Nu'mø hingā mat'Ojahε, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthε. I nne nī mmāi ngue gui 'yøthε na ra hya dī mmāngā, pε εmmēi cuen'nī do'yohε.

³⁹ Mahømbi zop'ε yø xädi, bi mengbε xpī 'yεhε ngue bá mat'Oja. Tengutho xī man'a m'met'o, ngu'a ra hya xi Oja.

⁴⁰ Mambá pengbaya, mahømbi dinyø xädi ngue mī aha, porque εmmēi netha. Mī dambeni yø xädi ya nzofo, hingui padī te di dadi.

⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'uya ngue bá mat'Oja. Mambá pengui, bi 'yεmbyø xädi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. Ga nuhmi, ya bi zōnna ora dī ndäpyø ts'oc'εi ra N'yohε bí 'yε mahεts'i.

⁴² Damī nangüi. Ya bá εcua na di dagui, ma ga ma c'athε ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zōhna Judas rá n'youi'ε 'de'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xī menhyø hmu yø mmäcja, co 'nεhyø xännbate ngue ra ley, co 'nε'ε yø n'yohε 'bet'o p'ε ja ra nija.

⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yεmbi: “Nu'a ra n'yohε ga zεnguagā ya, 'nε ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhm'a p'uya. Gui benthε, pε gue mamī thøhmε”, xi 'yεmbi.

⁴⁵ Janangue mī zōmp'ε 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zεngua. Bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate —bi 'yεmbi.

Bi zarpa rá hmi p'uya.

⁴⁶ 'Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

⁴⁷ Bi gaxrá juai n'na nc'εi rá xädi ra Jesús. Bi zεnnabāi rá 'yεhε ra 'bet'o mmäcja, bi hεypabī rá gu.

⁴⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí εmhma ngue drā begā, ngue guí cūhε yø juai, 'nε guí cūhε yø za ngue gui benngahε?

⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbā ra hya yø ja'i p'ε ja ra nija. Uangui xta nzā ja xqui benngahε p'ε. Pε nu te gui ørcahε ya, ya bi nja'a te ra hya mmāmp'ε ja ra Maça Libro —bi 'yεmbi.

⁵⁰ Gä bi zop'ε yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

⁵¹ Nu'mø ya nī zi yø ja'i ra Jesús, bi ntet'a n'na ra ts'unt'ε. Hōnda n'na ra sávana dī mpät'i. Xquet'a 'nεhna ra ts'unt'ε bi ne xti bentyø ja'i ngue xta nzits'i.

⁵² Pε nuna ra ts'unt'ε bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'ε ra sávana mī tuhu, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohε 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabī ra güenda ra Jesús.

⁵³ Nuna ra Jesús, bi ts'ixpε 'bähra 'bet'o mmäcja. Nup'ε ja rá ngu ra mmäcja, ja

b_i mp_eti p'ᵤ gätho yø hmu yø mmäc_ja, co 'n_e'ᵤ yø n'yoh_u 'bet'o p'ᵤ ja rā n_ij_a, conyø xännbate ngue rā ley, gä 'dap'ᵤ b_i mp_eti.

54 P_e rā B_edu n_i 'b_efa ya'atho p'ᵤ n_i ma yø ja'ᵤ n_i zi rā Jesús. M_i zømp'ᵤ ja rā ngu rā 'bet'o mmäc_ja, bi yut'ambo rā dathi. 'Dap'ᵤ b_i m_ihm_i yø policia mādi nharp_u ja rā sibi.

55 Nu'ᵤ yø hmu yø mmäc_ja co 'n_e'ᵤ yø n'yoh_u 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ᵤ b_i mp_eti ngue b_i nh_ecā hya, hon_i ha di japi ngue dā 'y_emb_i n_i 'yup'ᵤ dā dū rā Jesús. P_e h_ingu_i t_in_i ha di japrā hya.

56 Xangu yø ja'ᵤ b_i manyø feh_ni ngue di yaprā Jesús. P_e h_ind_i nt_inyø hya ngue dā 'da'igū dā mamp'ᵤ di yapate.

57 M'm_efa p'ᵤya, bi guar'm_i'da yø ndøbethan_i ngue di yap_i. Bi 'y_enā:

58 —Nunā rā n'yoh_u 'b_ucua, ya xtā øcāhe temā hya xā mman'a m'm_et'o nā, ngue m_i _enā: “Ga xot'ä nā rā n_ij_a ngue rā ja'ᵤitho bi hoqui. Rā hyū pa p'ᵤya, d_i jap'ᵤ man'na rā n_ij_a ngue h_injon_ni ja'ᵤ di hoqui”, m_i _enā.

59 Nguna rā hya bi hma, m_i'da yø ja'ᵤ p'ᵤya, n'nan'yo rā hya i mma. Ya h_ind_i nt_inyø hya.

60 B_i m'māhrā 'bet'o mmäc_ja p'ᵤya ngue bi 'y_embrā Jesús:

—¿Te gu_i mmanā rā hya gu_i nyap'a'ᵤ i ya n'yø? ¿Ua h_in temā hya gdi thād_i? —bi 'y_emb_i.

61 P_e rā Jesús h_inte gā ndatho. Rā 'bet'o mmäc_ja p'ᵤya māhømb_i 'y_emb_i:

—¿Ua gue'e grā Cristo, rā Ts'unt'ᵤ'i Oja nunā magues_e?

62 M_i dah_rā Jesús, bi 'y_enā:

—Ahá, go guecā. 'N_e gu_i nnuh_u rā N'yoh_u b_i 'y_e māh_ets'ᵤ dān_i mmip'ᵤ b_i ja rā n'y_ei Oja nunā jase rā ts'edi. 'N_e dā 'y_ehrā pa ngue hōnda _eh_e, d_i 'y_e māh_ets'ᵤ dā n'y_oui rā gu_i.

63 M_i 'yøhrā mmäc_ja nā rā hya b_i manā Jesús, n'na xet'itho rā pah_ni ngue b_i ncue. Bi 'y_embyø ja'ᵤ p'ᵤya:

—N_uya mfād_i ya ngue h_in te man'na mā testigo d_i homhm_u ya.

64 Ya gā 'yøsh_u ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te gu_i mmanhm_u nā rā hya b_i manya? —bi 'y_embyø ja'ᵤ.

Gätho yø ja'ᵤ p'ᵤya 'da'igū b_i mā, bi 'y_enā:

—Nunā, n_i 'yup'ᵤ ngue dā tho nā.

65 B_i māhyø ja'ᵤ p'ᵤya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dā connā ulu, 'n_e b_i m_e'm_i, bi 'y_emb_i:

—Dam_i pad_i te'o b_i m_ep'a'ᵤ i ya —bi 'y_emb_i.

Yø soldado p'ᵤya, xquet'a b_i m_e'm_i.

B_i manā B_edu ngue h_ingu_i pad_i te'o rā Jesús.

66 Ya 'b_up'ᵤ ja rā dathi rā B_edu. Nu'a n'na rā xisu ngue rā gan_i p'ᵤ ja rā ngu rā 'bet'o mmäc_ja, bi thop'ᵤ 'b_uhrā B_edu.

67 M_i n_u ngue d_i nharp_u ja rā sibi, bi za di h_et_i p'ᵤya. Bi 'y_emb_i:

—'N_e'ᵤ n_i n'y_oui rā Jesús nunā rā mm_engu Nazaret.

68 Rā B_edu p'ᵤya, bi 'y_enā:

—Nu'a rā Jesús gu_i mmanya, h_ind_i pacā te'o nā. Janangue h_ind_i pacā temā hya gu_i nne gu_i xicya.

Rā B_edu p'ᵤya, b_i map'ᵤ b_i ja rā goxthi rā dathi. Høntho bi zøn'a goxthi p'ᵤya, b_i mmahrā øn_i.

69 Māhømb_i n_u rā B_edu'a rā xisu p'ᵤya. Nunā rā xisu bi 'y_embyø ja'ᵤ 'b_up'ᵤ:

—Nunā rā n'yoh_u 'b_ucua, guehnā n'na nc'_ei yø xādi rā Jesús.

70 Rā B_edu p'ᵤya, māhømb_i mā ngue h_ingu_i pad_i te'o rā Jesús. M_i tho hman'na ts'ᵤquits'ᵤ p'ᵤya, yø ja'ᵤ 'b_up'ᵤ hømb_i 'y_embrā B_edu:

—Majuan_i ngue n_i n'y_oui rā Jesús, porque d_i n_equi ngue grā mm_engu Galilea, nt'ødetho'a te gn_i ya.

71 M_i dah_rā B_edu p'ᵤya, māhømb_i 'y_enā:

—Dā jacā rā castigo Oja 'mø ngue h_imma juan_i te d_i xi'ah_u. P_e nunā rā n'yoh_u gu_i xic_ja, h_ind_i pacā te'o nā.

72 M_i juadi b_i manā rā hya nā p'ᵤya, māhømb_i mmahrā øn_i. Rā B_edu p'ᵤya bi zo rā mm_ui nā rā hya xi xih_rā Jesús ngue xi 'y_emb_i: “Tobe h_ind_i ma'a rā yohmafi rā øn_i, ya xqui cønga nhyund_i, gu_i mma ngue h_ingu_i paqui”, xi 'y_emb_i. M_i zo rā mm_ui rā B_edu nā rā hya nā p'ᵤya, astā rā zondum_ui.

15

B_i ts'ixp_u 'b_uhrā Pilato rā Jesús.

1 M_i n_ecahāi p'ᵤya, b_i mp_eti gätho yø hmu yø mmäc_ja, conyø n'yoh_u 'bet'o p'ᵤ ja rā

nija, conyø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. Bi nhεcahya ngue sänni ha di japi di yapra Jesús. Bi durpaya, bi zixpu 'buhra Pilato.

² Ra Pilato bi 'yεmbrā Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ahá, go guecā tengutho ra hya guí mmānya.

³ Yø mmäcja p'uya, xangu mi'da yø hya guí yapi.

⁴ Ra Pilato mahombi 'yεmbrā Jesús:

—Ya guí øse te gāma hya guí nyap'a'i ya.

¿Ua hin tema hya gdi thadi?

⁵ Ra Pilato di 'yøtho ngue hin tema hya ga ndatho ra Jesús.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

⁶ Nuna ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pe yø ja'i'u huanhni ndana ra ofädi da ma mathøgue.

⁷ Nu'a ra pa'a p'uya, mi ofädi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Barrabás. 'Dap'u ofädiui mi'da yø ja'i ngue yø hyote, xi n'øt'a tunhni.

⁸ Mi peti yø ja'i ngue da xihra Pilato ngue di thø'a n'na ra ofädi.

⁹ Ra Pilato bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ua guí nnehu ngue ga thøcä'a rá dast'abi yø judío? —bi 'yεmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue ra nts'eya øtya yø mmäcja xi dāpra Jesús. Janangue nguna bi xihyø ja'i, porque bi ne xti thøgue.

¹¹ Pe yø hmu yø mmäcja εmmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yāpra Pilato ngue di thøhra Barrabás.

¹² Mahombi 'yεmbyø ja'i ra Pilato:

—Xina ra n'yohu guí εmhma ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ¿te guí nnehu ga japā na? —bi 'yεmbi.

¹³ Yø ja'i p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yεna:

—Da guatra pont'i na guí mmānya.

¹⁴ Ra Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Pe ¿tema nts'o xa 'yø'na p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yεna:

—Da guatra pont'i na.

¹⁵ Ra Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmāi yø ja'i mbøcue. Janangue bi thøhra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi xihyø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuarta pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

¹⁶ Bi zixyø soldado ra Jesús, i map'u ja ra dathi cuarte. Ja bi ma mapeti p'u gätho yø soldado.

¹⁷ Yø soldado p'uya bi heta n'na ra ulu ngue ra jupoi ra Jesús. Ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya ra Jesús.

¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yεmbi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi jänmba rá ya co n'na ra t'o. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyoħmu p'u 'bāhra Jesús tengutho 'mø ngue majuanī hnu mansu n'na ra dast'abi.

²⁰ Mi juadi bi denmahya, bi gajpabi ra tuhu xi hete. Bi hetrá he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i ra Jesús.

²¹ Nup'u ja ra 'yu, bi nthεui p'u n'na ra n'yohu xpi 'yεhra 'befi. Rá mmεngu Cirene na ra n'yohu, ni hu ngue ra Simu. Guehna rá papá ra Alejandro 'nεhra Rufo. Nu'u yø soldado manī zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús.

²² Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'u ja ra xεqui ni hu ngue Gólgota. Nuna ra hya na, i nne da ma ngue ra Njuyaxhmu.

²³ Nup'u bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbenibi. Pe ra Jesús himbi ne bi zi.

²⁴ Bi cuarta pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xεqui rá he ra Jesús.

²⁵ Guto xudi'a ra ora bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

²⁶ Nup'u ja rá ya ra pont'i bi cuati, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'u te bi ma ma'api. Nuna ra letrero, i εna: “Nuna ra n'yohu 'bεcua, guehna rá dast'abi yø judío na”, εnna letrero.

²⁷ 'Nε yoho yø bε bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yεi, n'na i gohrá gaha.

28 Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Tengutho majapi yø ts'oc'ei, ngu'a da thogui".

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'u ja ra pont'i cuatra Jesús ngue thenni. I embi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí ena ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija.

30 Dami nyanse ya, bá cap'u ja ra pont'i guí cuatya —embyø ja'i.

31 Nu'u yø hmu yø mmäcja p'uya, conyø xänbate ngue ra ley, Gä thenmahya ra Jesús. Di n'yembi:

—Mi mmannu ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zá ha di japi di nyanse ya.

32 A nu'mø majuaní ngue ra Cristo rá dast'abi yø judío ya, da zá da cahnu ja ra pont'i ya, n'namhma ga εc'ei hu te da ma.

Xquet'a 'nε'u yonc'ei 'dap'u cuathu ra pont'i thenmahya.

Ya bi du ra Jesús.

33 Mi huuxyadi p'uya, bi m'mexui Gä ra ximhäi asta hyu nde.

34 Nu'mø ni ma da za'i hyu nde p'uya, ra ndøts'edi bi 'yenna Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: "Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue Gä hyεgagui p'u?"

35 Ja mi 'bärp'atho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yembi:

—Nuna ra n'yohu na, i nzohra Elías.

36 Nuna n'na nc'ei mi 'bäp'u, bi ma n'na 'dihitho bá ha n'na xequi ra esponja xa ntudi, bi pop'u ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpa rá ne ra Jesús ngue da zats'i. I embyø n'youi p'uya:

—Ma Gä nnuhu ya ngue'mø da ep'u ra Elías i nzofo ngue da hyajhu ja ra pont'i.

37 Pe ra ndøts'edi i 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya.

38 Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zap'u ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai.

39 Nu'a ra capita mi 'bäp'u ni hyandra Jesús, bi nu te 'be'a Gä bi 'yøtra Jesús ha i du. Bi 'yεn'a p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, rá ts'unt'u Oja na.

40 Xangu yø xisu bí 'bäp'u yap'utho, hantho te Gä bi nja. Nu'u yø xisu'u p'uya,

n'youi p'u ra Salomé, conna Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nεhna man'na ra Maya rá mamá ra t'u Jacobo 'nεhra José.

41 Nuya yø xisu ya, nu'mø mambi 'yop'u ja ra häi Galilea ra Jesús, mi n'youi p'u ni ma, guehya mi fäts'i ngue di unni te honi. 'Nε xangu mi'da yø xisu 'bäp'u ngue bi den'mø mi ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

42-43 Mi 'bäp'u n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nε di respeta yø ja'i. Xquet'a mi tø'mi ngue n'nahmantho di manda ua Oja. Pe comma ngue ya bi nde, ya da yätra pa ngue ra ts'äya, go guehna ra José bi hya ra ts'edi bi ma bá nyauí ra Pilato, bi 'yäpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra Jesús.

44 Mi 'yøhra Pilato ngue ya xi du ra Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zohna capita p'uya, bi 'yanni ngue'mø majuaní ya xi du, ogue hin'na.

45 Ra capita bi ma ngue ya xi du. Ra Pilato p'uya, bi unna nt'edi ra José ngue da hyaxra Jesús.

46 Nuna ra José bi dän'a n'na ra sábana ngue ra hoga ulu, ngue nu'mø bi hyajpa ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mi jap'u n'na ra panteón ngue xi ma nt'a'mi p'u ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpu ngue bá ägui. Bi gotra goxthi conn'na ra ndødo.

47 Nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala 'nεhna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi mähä ya ngue bi nu ha bi t'ägui.

16

Ya bi bennate ra Jesús.

1 Mi thohra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala, conna Maya rá mamá ra Jacobo, conna Salomé bi danyø 'yεthi ya p'uya, ngue da map'u bí o ra Jesús, da cots'i.

2 Mi hyaxa ra pa ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana, ya pøxyadi, bi map'u bí ja ra panteón.

3 Nu'u ja ra 'yu p'uya, di n'yembi:

—Xiya, ¿te'o gue da hyacra do juaxpu ja ra goxthi ya?

4 M̄i z̄omp'ʉ ja r̄a panteón, b̄i n̄u ngue ya n'nann̄i 'benna do m̄i juaxr̄a goxthi, ya xi thaqui.

5 M̄i ȳat'ambo, h̄up'ʉ n'na r̄a anx̄e he rá t'axc̄a he, n̄i m̄ihrá hyo r̄a goxthi ngue n'ȳei. Bi z̄u 'm̄o m̄i n̄u.

6 P̄e r̄a anx̄e bi 'ȳembi:

—'Yo guí suui. Dí pac̄a ngue guí homm̄i r̄a Jesús n̄un̄a r̄a mm̄engu Nazaret bi cuatr̄a pont'j̄i ȳo ja'j̄i. Ya h̄injo'o ua, ya x̄a b̄ennate. Dam̄i nuui n̄a ha bi 'b̄egui.

7 A n̄uyá, n̄i m̄e ya, n̄i xihm̄i r̄a B̄edu co 'n̄e'ʉ m̄i'da ȳo x̄adi ngue dan̄i d̄op'ah̄u p'ʉ Galilea r̄a Jesús. Ja gn̄i nuh̄u p'ʉ tengutho bi xi'ah̄u m'm̄et'o.

8 M̄i b̄omma x̄ots'e ya ȳo xisu p'ʉya, n'na 'dihitho b̄i ma, m̄ade di johya, m̄ade i su. P̄e h̄injonni ja'j̄i x̄ta xifi te xi n̄u, ast̄a huaqui ngue r̄a ts'ʉ.

Ra Jesús bi nȳaui n̄a r̄a Maya ngue r̄a mm̄engu Magdala.

9 X̄uditho'a ndomingo bi b̄ennate r̄a Jesús. Rá m̄aditho b̄i nth̄eui n̄a r̄a Maya ngue r̄a mm̄engu Magdala. Guehn̄a xi 'ȳothe m'm̄et'o ngue m̄i n'ȳoui yoto ȳo ts'onthi.

10 Nu'a te xi n̄ja, go guehn̄a b̄i ma bá xi hm̄i'da ȳo x̄adi r̄a Jesús, porque zon̄i ngue t̄u ȳo mm̄ai.

11 M̄i 'ȳohya p'ʉya ngue ya xi b̄ennate r̄a Jesús, 'n̄e i mm̄anna r̄a Maya ngue ya xi n̄u r̄a Jesús, p̄e h̄ingui ̄c'̄eitho te sifi.

Ra Jesús mah̄ombi nth̄eui yoho ȳo x̄adi.

12 M'm̄efa p'ʉya, r̄a Jesús mah̄ombi nth̄eui p'ʉ ja r̄a 'ȳu m̄i yoho ȳo x̄adi, man̄i map'ʉ ja r̄a hn̄ini. P̄e nu'a r̄a ora'a p'ʉya, bi 'ȳotra Jesús ngue n'nan'yo p'ʉ i n̄equi.

13 N̄uya yonc'̄ei ya, b̄i ma bá xihȳo mm̄ix̄adiui. P̄e mah̄on'a h̄ingui ̄c'̄eitho ȳo amigo te xifi.

Ya b̄i nȳaui ḡa 'de'm̄a'da ȳo x̄adi r̄a Jesús.

14 Rá n̄zegui p'ʉya, n̄uya 'de'm̄a'da ȳo x̄adi r̄a Jesús 'darb̄u 'b̄ai, s̄ihm̄e p'ʉ ja n'na r̄a m̄exa. Ja m̄i dannb̄eni, ya 'b̄ap'ʉ r̄a Jesús. Bi z̄u p'ʉya, ngue h̄ingui ̄c'̄ei 'm̄o m̄i sifi ngue ya xi b̄ennate.

15 Bi xihȳo x̄adi te ja ngue da 'ȳot'e, bi 'ȳembi:

—A n̄uyá, n̄i m̄ähä rá nḡani nximh̄ai ya, gui xihm̄a r̄a hoga 'da'yo hya ḡätho ȳo ja'j̄i.

16 Nu r̄a ja'j̄i da 'ȳc'̄ei r̄a hya 'n̄e di nxixya, guehn̄a di nyann̄a te n̄a. P̄e nu r̄a ja'j̄i h̄inda 'ȳc'̄ei r̄a hya, da ma r̄a castigo.

17 Nu'ʉ ȳo ja'j̄i da 'ȳc'̄ei r̄a hya, da z̄a da 'ȳotȳo milagro, porque h̄ontho da 'ȳäqui ngue ḡa f̄äts'i, ya da z̄a da 'ȳothe ȳo ja'j̄i n'ȳoui ȳo ts'onthi. 'N̄e da z̄a da nya ȳo hya h̄inx̄a x̄adi.

18 Da z̄a di bentȳo c'̄eya, p̄e h̄inte da japi. Mada zi r̄a 'ȳeth̄i ngue r̄a ndate, p̄e h̄inte da japi. Da japȳo 'ȳe p'ʉ ja ȳo ya ȳo d̄arqūehi, 'n̄e da z̄a ha h̄embi.

Ya b̄i ma mah̄ets'i r̄a Jesús.

19 N̄un̄a r̄a Jesús, m̄i juadi bi xihȳo x̄adi ya ȳo hya di 'b̄epi da 'ȳot'e, b̄i ma mah̄ets'i p'ʉya, i mm̄ip'ʉ ja rá n'ȳei Oja.

20 Nu'ʉ ȳo x̄adi p'ʉya, b̄i ma ndap'ʉ bi z̄a, bi xihra hoga 'da'yo hya ȳo ja'j̄i. A nu'a r̄a Hmu p'ʉya, i f̄äts'i ngue ̄otȳo milagro tengutho bi xifi. Nu'm̄o b̄i nu ȳo ja'j̄i ȳo milagro ̄otȳo x̄adi r̄a Jesús, i h̄axa njuani ȳo ja'j̄i ngue majuan̄i n̄a r̄a hya sifi. Da ngut'atho.

Ra Lucas

Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuatṛa sɛcua ya yø hya xa nja ua dí 'báhmɛ.

² Guehya bi cuatṛa sɛcua'a te gāma hya bi nxānbate yø mamhya nuya bi nu te gā bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xānba ra hya yø ja'i.

³ Nūgā xquet'a dadi ja ndummɛi dí honi ha bi njap'ɛ bá fadi, asta guehra tiempo ja p'ɛya. Ague mā ndø'amigo Teófilo, nūgā dí nnu manho ngue ga ũtra hya ga cuarpɛ ja ra sɛcua, ga pen'na'i.

⁴ Porque dí nne guí padī xanho ngue majuanī nā ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mahna ra Xuua nuna bi 'yotra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'ɛ ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɛ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimɛfihɛ'ɛ yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón.

⁶ Nuya yonc'ei ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'ɛ yø hya mmamp'ɛ ja rá ley Oja. Hinjongui pøni da 'yembī ngue hinga gue'a øt'e.

⁷ Pε hīmbī m'mahyø basi, porque mará 'yabasi nā ra Elisabet. 'Nε ya gā yø dac'ei.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zønna ora di m'met'o p'ɛ ja ra danija ngue da danne Oja.

⁹ Nu'ɛ yø mmäcja, ja yø costumbre ngue jɛcra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yurbɛ ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhra bopo.

¹⁰ Gätho 'bɛ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mente brá ombo ra Zacarías ngue brá uhra bopo.

¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'ɛ ja rá hyo ra altar ngue n'yēi, ha zø ra bopo.

¹² Emmēi bi nsu 'mø mi nu ra anxε ra Zacarías. Hingui padī te da 'yøt'e.

¹³ Pε ra anxε bi 'yembī:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mɛ'a n'na rá ts'ant'ɛ ni xisu Elisabet. Gdi huṫi ngue di Xuua.

¹⁴ Guí johya 'mø bi m'mɛi, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mɛi.

¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'ant'ɛ. Nuna ni ts'ant'ɛ hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hīnte man'na mā cosa da zi ngue di n'iti. Mente yø pa di m'mɛi, di n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bärpa yø mmɛi da 'yεc'ei Oja nuna 'bɛi ngue ra Hmu.

¹⁷ Nuna ra Xuua di m'met'o p'ɛ di ma ra Hmu. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahati ra ts'edi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'ɛ ya, da ma mahati ra ts'edi. Da japyø ja'i di 'bätyø mmɛi, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'ɛ yø mmejhmahya, da badi ngue da dennbabi yø hya yø hoja'i bá dinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'ɛ ja yø mmɛi ngue da 'yεc'ei Oja.

¹⁸ Nuna ra Zacarías bi 'yørpa ra nt'änni ra anxε, bi 'yembī:

—¿Hanja nā ra hya guí xiqui? Porque nūgā ya dá ndø, da guehma xisu p'ɛya, ya ra dac'ei —bi 'yembī.

¹⁹ Bi 'yenna anxε p'ɛya:

—Guecä drá Gabriel. Dí 'bɛcä p'ɛ ja rá hmi rá dä Oja. Go xpā mmengä Oja ya ngue ga xi'i nā ra hoga 'da'yo hya dí xi'i.

²⁰ Pε nuya ngue hingui εc'ei nā ra hya dí xi'i ya, guí ngone ya, hīnda zā guí nya, asta gue'mø di m'mahni ts'ant'ɛ dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, bá ep'ɛ ra pa di nja nā.

²¹ Nu'ɛ yø ja'i 'bɛ'athi p'ɛya, i tø'mi ngue da pønna Zacarías. Di 'yødyø ja'i ngue ya'atho ra ora bá ombo nnija ra Zacarías.

²² Ya hingui sä di nya 'mø mambá pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yø 'yεtho ga 'yøtra senya p'ɛya, porque ya hingui sä di nya.

²³ Nu'mø mi dātra pa ngue øtrá ndanne p'ɛ ja ra nija ra Zacarías, bi ma rá ngu p'ɛya.

²⁴ M'mefa p'uya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi m'marpra ja rá ngu, hin haru i ma mente ncút'a zana. Ya en'a n'emp'uya:

²⁵ “Nguna bi jacä Oja ya, i nnepe ngue ya hinni mantho da denngagui yø ja'i”, i ena.

Bi manná anxε Oja ngue di m'mhra Jesús.

²⁶ Mi dät'a n'nato zana ngue ha rá basi ra Elisabet, nuna Oja hombi menhna anxε Gabriel, bi map'u ja n'na ra hinni ni hu ngue Nazaret, ja ra häi Galilea.

²⁷ Bi ma da nyau n'na ra hmute xisu ni hu ngue ra Maya. Nuna, ya ja ngue di nthatui n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Nuna ra José, rá mbom'meto ra dast'abi David.

²⁸ Nu'a ra anxε bi zop'u mi 'bhra hmute, bi 'ymbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gá nthēui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nε man'na di jap'a'i ngue gátho mi'da yø xisu —bi 'ymbi.

²⁹ Nu'mø mi nu ra Maya ngue 'bäp'u ra anxε, di 'yøtho hanja na ra hya xifi. I ena: “¿Tegue manzengua'a xicä na?”

³⁰ Ra anxε p'uya bi 'ymbi:

—Agué Maya, 'yo guí su. Nu'i, gá nthēui rá mate Oja.

³¹ A nuya gui hya ni basi ya, 'nε drá ts'ant'u'a gui øni. Nu'mø bi m'mai, gdí hutí ngue ra Jesús.

³² Hijnonda zudi tengu na. 'Nε di hu ngue rá Ts'ant'u Oja magueε. Nuna Oja ma Hmuu, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'u tengutho mi p'hrá mboxita David.

³³ Janangue di manda para zantho yø judío, 'nε di ndast'abi hinha rá nze GUI.

³⁴ Ra Maya p'uya bi 'yørpa ra nt'anni ra anxε, bi 'ymbi:

—¿Ha di zä di nja'a guí xiqui, conque tobe hin dadi nthatí?

³⁵ Bi 'yenna anxε p'uya:

—Ra Espiritu Santo da zop'u gdi 'bui. Nuna Oja magueε ja rá ts'edi, da zä da 'yøt'e ngue gui hya ni basi. Janangue nuna ra ts'ant'u di m'mai, gä ra nho da n'yo, 'nε di nhutí ngue rá Ts'ant'u Oja.

³⁶ A nuyá, xquet'a 'nε'a ni mení Elisabet di m'ma'a n'na rá ts'ant'u ya, 'nε guí padi ngue ya ra dac'ei'a ra xisu. 'Nε t'embí ngue

ra 'yabasi na ra xisu na. A nuyá, ya n'nato zana ha rá basi naya.

³⁷ Nuna Oja, hinte hεmbi.

³⁸ Bi 'yenna Maya p'uya:

—Ya dí øcä na ra hya mman'Oja 'mø. Da jacä Oja na ra hya guí xiqui.

Mi manna Maya na ra hya na p'uya, bi ma ra anxε.

Bi ma ra Maya di zengua ra Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna ra Maya bi ma n'nahmantho p'u ja n'na ra hinni rá njap'u ja yø xanthø ja'a ra häi Judea.

⁴⁰ Mi zomp'u ja rá ngu ra Zacarías, bi yat'ambo ra Maya, bi zengua ra Elisabet.

⁴¹ Nu'mø mi 'yøhra Elisabet ngue di zenguate ra Maya, ra Elisabet bi 'yanná basi o rá mmái. Ra Espiritu Santo bi benbabi ra hya da xihra Maya.

⁴² Bi ts'edi bi 'yembuya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue gátho mi'da yø xisu. 'Nε xquet'a bi unná njapi ni basi.

⁴³ ¿Hague ngu ra njama mmađi ja ngue ga øt'ä, ngue bá εhε bi zenguagui rá mamá ma Hmu?

⁴⁴ Hontho bi zo ma gu ngue gadi zenguagui, nuna ma basi o ma mmái bi 'yaní ngue di johya.

⁴⁵ Ra mmenthí gá nthēui ngue gá 'yεc'ei ra hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, di nja'a —bi 'yenna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'yena:

—Nugä dí εspabi Oja.

⁴⁷ Di johya ma mmái conná nguehna Oja ma yantegä.

⁴⁸ Porque bi 'yørcagui ma su Oja, 'nε hinga njuanigui, nugä drá mεfitho. Nu ra pa di ma p'uya, gátho yø ja'i da 'yεngui ngue ra mmenthí dá nthē'be.

⁴⁹ Porque jase rá ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'yørcagui? Nuna Oja, magueε na.

⁵⁰ Hangu ra pa di huεcyø ja'i suprá xudi Oja.

⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yøt'e. Bi hyεjpa yø hya yø ja'i di 'yets'i.

⁵² Bi 'yenspü ja yø nhudi yø dast'abi. Bi japi bi hya ra ts'edi yø ja'i hinga njuani.

53 Bi 'yøt'e ngue mbonguitho te da zi yø ja'i mi tumanthuhu. Bi 'yetyø mm̄mm̄eti, h̄indi japi te da hyats'i.

54 Bi nja rá yemm̄ai conná ngue'ua yø judío mi thanne, h̄imbi pumb̄eni bi mäts'i.

55 Bi nja tengutho rá hya bi sih̄ma mboxitah̄ Abraham, ngue para zantho da ma mah̄uequi'ua yø mbom'm̄eto.

56 Nun̄a rá Maya, nhyushn̄a bá m'm̄ap'ua 'bah̄ra Elisabet. Bi ma rá ngu m'm̄efa p'uya.

Bi m̄ihra Xuua nun̄a bi 'yøtra nxixya.

57 Mi zønna pa di ønná ts'unt'ua rá Elisabet.

58 Bi ma di zengua'ua yø besino, 'n̄ehyø m̄eni. Bi bahyø ja'i ngue xand̄ngu rá nho bi 'yørpabi Oja.

59 Ya rá hyato ma pa xi m̄ihra ts'unt'ua, bi ma mh̄m̄epya p'uya, bi njapra circun-cisión. Yø ja'i p'uya nnepe di hu rá ts'unt'ua tengutho gui hu rá papá Zacarías.

60 P̄e rá mamá rá ts'unt'ua bi 'ȳena:

—H̄in'na. Man'na xan̄ho di hu ngue di Xuua —bi 'ȳena.

61 Bi t'emb̄aya:

—¿Hanja? Conque h̄inga n'na ni m̄eni ni hu'a rá thuhu gui m̄anya.

62 Bi t'ørpa rá senya rá papá rá ts'unt'ua p'uya, ngue t'änni te di hu.

63 Bi 'yā'a n'na rá xith̄e p'uya, bi cuarta thuhu di ho, bi 'ȳena: “Di hu ngue di Xuua”. Gātho yø ja'i p'uya, di 'yøtho.

64 'Bexque'a rá ora'a p'uya, bi zā bi nya rá Zacarías. Jan̄juan̄i ngue di ja mam̄m̄adi Oja p'uya.

65 Gä di 'yøtho'ua yø besino'a te bi nja. Gātho'a rá x̄equi mi 'b̄ai ja rá häi Judea, i m̄manyø ja'i te bi nja.

66 Gātho ya yø ja'i bi b̄adi te bi nja, di n'yomf̄eni, 'n̄e di n'yänni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'ȳm̄byø ja'i:

—¿Te 'be'a gātho da 'yør'mø bi ndan'yoh̄a n̄a rá ts'unt'ua n̄a? —di n'ȳm̄bi.

Porque em̄m̄ei di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bi man̄na Zacarías.

67 Nun̄a rá Zacarías rá papá rá Xuua, bi b̄ennbabi rá Esp̄iritu Santo rá hya da ma. Bi 'ȳena:

68 —Ma ga esp̄abi na ma Hmu Oja. Porque da ε̄ε ua 'bahyø judío ngue di p̄øh̄.

69 Da p̄enngah̄ n'na rá Yante ja rá ts'edi. Guehna n'na rá mbom'm̄eto rá David nun̄a bi 'yøt'e te nne Oja.

70 Nu'mø yø pa xa thogui nguna rá hya bi b̄ennbabi yø p̄ongahya Oja 'mø mi yat'a rá hya bi nepe bi ma.

71 Bi ma ngue da yan̄j̄u p'ua 'bah̄ma ns̄aih̄u. 'N̄e da yan̄j̄u ngue'ua to gā nnu man'uj̄u.

72 Bi ma ngue di hūc'ua ma mboxitah̄ xa m'm̄ai. 'N̄e bi ma ngue nu'a rá maça hya bi xifi, h̄indi pumb̄eni.

73 Guehna rá hya bi yar̄pabi Oja na ma mboxitah̄ Abraham.

74 Bi xifi ngue da yan̄j̄u p'ua 'bah̄ma ns̄aih̄u, n'namh̄ma ngue ya h̄inga su ga thannehu Oja.

75 'N̄e ga ns̄uph̄u, gā rá nho gdá n'yoh̄u m̄ente rá pa ga m'm̄ah̄ma.

76 A nu'i grá zits'unt'ua, gdi hu ngue rá p̄ongahya'i na Oja magues̄e ya. Porque gui m'm̄et'o ngue gui xojpa yø m̄m̄ai yø ja'i hante dá ε̄hra Hmu.

77 Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'n̄e di mpunnbabi yø ts'oqui.

78 Nun̄a Oja di mac̄u, 'n̄e di hūgah̄u. Tenḡu rá hyadi di yor'mø ma pa, asta maya bi n̄exrá nyot'i søcua ja rá häi.

79 Nu'ua yø ja'i 'b̄u 'b̄exui da zā da dinna 'yu. Njarb̄atho ya, nuya yø ja'i xants'o ga 'yo, ya ja ngue di nth̄eui rá ndate. Da xojpa Oja yø m̄m̄ai. Da japi da bahyø ja'i ha di n̄hojp̄au Oja —bi 'ȳenna Zacarías.

80 Man'na ni zacra ts'unt'ua, bi nte 'n̄e man'na ni ba Oja. P̄e bá m'm̄ap'ua ja rá dapo asta gue'mø mi zønna pa da xihra hya yø judío.

2

Ya bi m̄ihra Jesús.

1 Nu'ua yø pa'ua p'uya, gātho'ua yø nación di manda rá dast'abi Augusto, bi manda ngue da ma nsots'i rá censo.

2 Guehna rá m̄adi rá censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi rá Cirenio p'ua ja rá häi Siria.

3 Gātho yø ja'i, ja ngue da map'ua ja rá hn̄ini xa m'm̄ahyø mboxita, ngue di cuatyø thuhu.

4 Jan̄angue nun̄a rá José bá n̄xp̄u ja rá hn̄ini Nazaret ja rá häi Galilea, i map'ua ja rá hn̄ini Belén ja rá häi Judea mará m̄m̄ngu

ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David.

⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhu conna Maya rá xisu. Nuna ra José himbi dáhrá xisu, pe ra Maya ya ha rá basi.

⁶ Mente 'bup'u ja ra hnini Belén, nuna ra Maya bi zonna ora di m'meni.

⁷ Bi m'máhrá mádi ts'ant'u. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fani, porque hin'yu ha di nsäya, hinda hønnbu ja ra ngumfani i sä.

Bi zøhyø anxe p'u 'bøhyø mände'yo.

⁸ Mi 'bup'u yø mände'yo p'u jon'a Belén, mádi haxpu ngue fädi gä ra xui yø de'yo.

⁹ Mi dambeni, ya 'bup'u n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gätho p'u 'bui. Pe emmei bi nsu.

¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yembj:

—Yo guí süh. Porque nná han'nahu ra hoga 'da'yo hya ya, 'ne hønnbu bi zä di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nná hagä ya.

¹¹ A nuyá, ya bi mihni Yantehu p'u ja ra hnini mi 'bøhra David. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi naya.

¹² Gä xi'i te jap'u ha gui timhm. I nt'ε ra ulu na ra ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fani.

¹³ Mente ya ra anxe p'uya, bi nequi mi'da yø anxe bí 'yε mahets'i. Gä espabi Oja yø anxe, i ena:

¹⁴ —Maguesε na Oja bí 'bu mahets'i. 'Nεcua ja ra ximhäi, da hyurpa yø mmui yø ja'i da nurpa rá mate.

¹⁵ Hontho bi manyø anxe na ra hya na p'uya, bi mengui, i ma mahets'i. Yø mände'yo p'uya, di n'yembj n'na ngu n'na:

—Ma ga mmähä Belén. Ga ma nuh'a ra hya bi ørcahu Oja ngue bi nja ya.

¹⁶ N'nahmantho bi ma yø mände'yo p'uya. Bi dimp'u mi 'bøhra Maya 'nehra José. Nu'a rá ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fani.

¹⁷ Mi nup'u ha 'bui, bi xifi ngue ya xi manna anxe ngue xi mihra 'uene.

¹⁸ Nu'u yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mände'yo, di 'yøtho hanja na ra hya sifi.

¹⁹ Pe ra Maya hinha gui pumbeni na ra hya bi sifi, hont'a mben'a.

²⁰ Nu'u yø mände'yo bi mengbu xpi 'yεhe, pe espabi Oja, 'ne di ja mammadi ngue'a te

ra hya xi 'yøde, 'ne'a te gä xi nu. Gä bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixpu ja ra nija ra Jesús ngue da ma madäpi Oja.

²¹ Ja rá hyato ma pa xi m'møhra ts'ant'u p'uya, bi ma mhεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i hutj ngue ra Jesús, tengutho ra thuhu bi manna anxe nuna bi nyai ra Maya hante da hya rá basi.

²² Nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammj pa xa m'møhra basi 'mø da zä da ma nija. Janangue nu'mø mi dátra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja ra hnini Jerusalén ngue da ma ma däpi Oja.

²³ Nguna bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: “Nu'a rá mádi basi ra ja'i di m'mui ngue drá ts'ant'u, da ma ma däpi Oja”, i ena.

²⁴ Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja ra ley, ngue da hyo yoho yø ts'int's'u ngue ra tórtola, oque yoho yø paloma.

²⁵ Nu'a ra tiempo'a p'uya, mi 'bup'u Jerusalén n'na ra n'yøhu ni hu ngue ra Simeón. Guehna n'na ra hoga n'yøhu mi thanne Oja, 'ne mi tømj ngue da ma nhyani yø judío. Ra Espiritu Santo di bennbi te da 'yø'na ra Simeón.

²⁶ Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu ra Cristo nu'a ja ngue da pen'Oja ngue di ndast'abi.

²⁷ Nuna ra Simeón bi bennbabi ra Espiritu Santo ngue bi map'u ja ra nija. A nuna rá papá 'nehra mamá na ra t'uts'ant'u Jesús, ya bi zøp'u ja ra nija, nnepe ngue da ma ma däpi Oja na ra Jesús, tengutho mmamp'u ja ra ley.

²⁸ Nuna ra Simeón bi hyanna ts'ant'u ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yena:

²⁹ —Ma Oja'i, bi hyu ma mmwigä ya. Porque ya bi nja'a te gä yarqui ngue di nja hante ga tu.

³⁰ Ya dá nugä na ja ngue di nyante ya.

³¹ Guehna guä sänni ngue da badj gätho yø ja'i na.

³² Nuna ya guehna da xojpa yø mmui yø ja'i hingyø judío na. Conná guehna da ma maya yø judío.

³³ Nuna ra hya bi xihra zi'uene ra Simeón, ra José 'nehra'á mamá ra Jesús di 'yotho hanja'a ra hya øde.

³⁴ Nuna ra Simeón, bi 'yāp'a Oja ngue di japi. Bi t'embra Maya rá mamá ra Jesús:

—Nuna ra zi'uene 'bucua, bá ts'annbabi na ngue nu'mø bi ndan'yoha, xangu yø judío hinda nu manho, guehya di m'mehya. Pe nu to da nu manho, guehna ra ja'i di nyani.

³⁵ Guehna di fadi te mbemp'u ja yø mmui n'na ngu n'na yø ja'i na. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue ra dummui gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'u ja ni mmui.

³⁶ Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bup'u n'na ra xisu ngue di bennbabi Oja ra hya xihyø ja'i. Ni hu ngue ra Ana na ra xisu, rá t'ixu'a ndu ra Fanuel, rá mbom'meto ra Aser. Rá ngüetho 'mø mi nthati, pe hōnda nyoto jeya bi m'mahmi rá ndø. Pe ya ra bōdac'ei ya.

³⁷ A nuyá, ya goho 'dāte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bōmp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'yua p'u rá nzequi 'ne e'rá mmui.

³⁸ Mi yatra Ana p'u 'bahra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mamadi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bup'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bup'u, gue'a ra Yante mi tō'myø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nehra' Maya bi mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mi juadi bi 'yøt'e te gā nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea.

⁴⁰ Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'ne man'na ni dinna hya, porque Oja emmei bi japi.

Bi map'u ja ra nija na ra ts'unt'u Jesús.

⁴¹ Nuna ra José 'nehra' Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nnu ra ngo ngue ra pascua.

⁴² Ya ha n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nehna 'da i ma dra ts'annigo p'u Jerusalén.

⁴³ Mi guahra ngo, bi mengui, i ma yø ngu. Pe ra Jesús bá cop'u Jerusalén, hingui pahra papá 'nehra'á mamá ngue bá cohi.

⁴⁴ T'embí ngue ni n'yoha yø ja'i p'u ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi madi bi hyomp'uya, anyø mení 'nehya mpadih.

⁴⁵ Pe himbi dini. Hombi mengbaya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rá hyu pa p'uya, bi dimp'u ja ra nija na ra Jesús, 'dap'u humhma yø xānnbate ngue ra ley. Nuna ra Jesús øts'e te mman'u yaui, 'ne ørpa ra nt'anni.

⁴⁷ Pe xquet'a t'ørpabi ra nt'anni p'uya. Pe nu'u to gā øde te gā ndadi, di 'yotho hanja rá n'yomfeni bá dini ngue'a te gā ndadi.

⁴⁸ Nuna ra José 'nehra' Maya di 'yotho 'mø mi nu ngue hup'u ra Jesús. Rá mamá ra Jesús bi 'yembi:

—Ague mā basi'i, ¿hanja ngue ngu'a gui ørca'be? Ni papá co 'nequi hīndi padī te ga ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yembi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua hingui pahmi ha dí 'bui ngue gui hongüi? ¿Ua hingui pahmi ngue jatho ga m'mucua ha ja ra xādi ngue rá hya ma Papá?

⁵⁰ Pe nuya yaui, himbi dinyø mmui ya yø hya bi xifi.

⁵¹ Bi mengbaya, i ma Nazaret, 'da i mähā ra Jesús. Pe e'ei te xifi. Nuna rá mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi hōnt'a mben'a.

⁵² Mente 'danyø pa p'uya, bi ndan'yoha ra Jesús, man'na ni dinna hya. 'Ne nnu manho Oja'a te gā 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'u to gā bi mpeti p'u ja ra dapo.

¹ Ya n'ne'mā cut'a njeya mi 'yop'u ra ndast'abi n'na ra n'yoha ni hu ngue ra Tiberio. Nuna ra Poncio Pilato mará dast'abi p'u ja ra häi Judea na. A nuna ra Herodes mará dast'abi p'u ja ra häi Galilea na. Nuna ra Lipe rá n'yoha ra Herodes mará dast'abi p'u ja ra häi Iturea na, 'nep'u ja ra häi Traconite madi manda. Nuna ra Lisanas mará dast'abi p'u ja ra häi Abilinia na.

² Nuna ra Anás 'nehna ra Caifás, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprá mmui na ra Xuua rá ts'ant'u ra Zacarías mambi 'bup'u ja ra dapo.

³ Nuna ra Xuua, bi n'yo gātho'u yø xequi jap'u ja ra dathe Jordán. Bi xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o gā 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya.

4 Bi 'yøtra Xuua tengutho ra hya mmamp'ua ja ra libro bi 'yotra pøngahya Isaías, ngue ena: “Dá t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'ua ja ra dapo ngue da 'yena: Damí juannbahá rá 'yu ra Hmu. Damí cáhmua ra 'yu da gohi xanho.

5 Da ma majuaní gátho yø nenhái. Da ma maníhibi gátho yø nyuni 'nehyø nguaní. Da ma majuaní'ua yø 'yu xampáni. Nu'ua yø 'yu xants'oní, da ma majuaní.

6 Gá da nu yø ja'i'a ra Yante da pen'Oja”, bi 'yena.

7 Nu'ua yø ja'i' bi zøp'ua mi 'buhra Xuua ngue di xixyabi. Ra Xuua bi 'yembí:

—Guí øthua tengutho øtyø c'eya ngue 'da'mø bá ep'ua ra sibi. Xiya, ¿hague gní pahmua ngue bá ep'ua ra ndate castigo di nja?

8 Damí 'yøthua ra nho, n'namhma di nequi ngue ya gá hyehmua p'ua ra nts'o. 'Yo sá guí ena ngue ya hinte guí jahua ngue yø mbom'meto'ahua ra Abraham. Porque dí xi'ahua ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham.

9 Guí øthua tengutho yø za hinguí zadi, guí njathua p'uya. Pε ya ja ra acha da 'yexyø za. Gátho yø za hinguí nne di nzadi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

10 Yø ja'i p'uya, bi 'yänna Xuua, bi 'yembí:

—¿Tení 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

11 Bi 'yenna Xuua p'uya:

—Nu'a ca yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to hin'yua rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xepi to hin'yua da zi.

12 Xquet'a bi zø i'da yø nguthái p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Xuua p'uya, bi 'yembí:

—Ague grá xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

13 Ra Xuua bi 'yembí:

—'Yo di tho'a guí jahmua ngue'a te di marca ra ley.

14 Xquet'a 'ne 'da yø soldado bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yembí:

—Xigähe, ¿teni 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mí dahra Xuua, bi 'yembí:

—'Yo to gadi pihmua. 'Ne 'yo te guí hannbahua yø ja'i. 'Yo sá gadi yaphua n'na ra ja'i ngue hinte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí taha guí hyamhmu.

15 Pε yø ja'i, hinguí nnu ra pa da badi te'o na ra Xuua. Enyø ja'i ngue nuna ra Xuua, xamhmatho guehna ra Cristo bá pen'Oja ngue di ndast'abi na.

16 Pε ra Xuua bi 'yembyø ja'i:

—Nugä majuaní dadi xixya'ahua connä dehe. Pε bá ep'ua man'na da 'yøtra nxixya connä sibi 'mø bi ha'ahua ra ts'edi ra Espíritu Santo. A nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Hapua gue ga sacä tengu na?

17 Guehna da huanhyø ja'i na, tengutho 'mø mahoqui ra trigo, n'nani ni ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'ua ja ra sibi hinjam'mø da huët'i.

18 Xangu mi'da yø hya bi manna Xuua ngue honí ha guí opan'yu yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya.

19 Bi hejpa bi ra Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bepo Herodías rá xisu'a rá n'yohua Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mi'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gä bi hejpi.

20 Pε mahømbi 'yørman'na ra nts'o ra Herodes, ngue bi got'a fädi ra Xuua.

Bi nxixya ra Jesús.

21 Nu'mø tobe him maní jotra Xuua, bi xixyabi gátho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi ra Jesús. Mente mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amahets'i.

22 Nu'a ra Espíritu Santo, entho n'na ra paloma p'ua i hnu, ngue bi zøp'ua ja rá ya ra Jesús. 'Ne bi t'ø'a n'na ra hya bá nya mahets'i, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'ant'ua, dadi ma'i. A nuyá, janjuaní ngue ja gampähä connä ngue'e.

Ja ua ra lista ngue yø thuhu yø mboxita ra Jesús.

23 Nu'mø mi da'mi bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús, ya mi ha 'däte ma'det'a njeya. I t'embí ngue rá ts'ant'ua ra José. Pε nu'a erá xita ra Jesús, gue'a ra Elí.

24 Nuyá mi'da yø mboxita ra Jesús guehna: ra Matat, ra Leví, ra Melqui, ra Jana, ra José,

25 ra Matatías, ra Amós, ra Nahum, ra Esli, ra Nagai,

26 ra Maat, ra Matatías, ra Semei, ra José, ra Judá,

27 ra Joana, ra Resa, ra Zorobabel, ra Salatiel, ra Neri,
 28 ra Melqui, ra Adi, ra Cosam, ra Elmodam, ra Er,
 29 ra Josué, ra Eliezer, ra Jorim, ra Matat,
 30 ra Leví, ra Simeón, ra Judá, ra José, ra Jonán, ra Eliaquim,
 31 ra Melea, ra Mainán, ra Matata, ra Natán,
 32 ra David, ra Isaí, ra Obed, ra Booz, ra Salmón, ra Naasón,
 33 ra Aminadab, ra Aram, ra Esrom, ra Fares, ra Judá,
 34 ra Jacob, ra Isaac, ra Abraham, ra Taré, ra Nacor,
 35 ra Serug, ra Ragau, ra Peleg, ra Heber, ra Sala,
 36 ra Cainán, ra Arfaxad, ra Sem, ra Noé, ra Lamec,
 37 ra Matusalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahalaleel, ra Cainán,
 38 ra Enós, ra Set, ra Adán. Pe ra Adán, Oja bi hoqui.

4

Ra zithu bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

1 Nuná ra Jesús ya n'youi ra Espíritu Santo, mambá ep'ua ja ra dathe Jordán. Ra Espíritu Santo bi zixpua bí ja ra dapo.

2 Ja bá m'map'ua nyote ma pa. Pe nu'ua yø hya di manda Oja, emmei bi hyonna zithu ha di mestho ra hya ra Jesús. Nu'ua yø pa'ua, himbi zi ra hme ra Jesús. M'mefa p'uya, bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu.

3 Ra zithu p'uya bi 'yembí:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja, dami 'yøt'e ngue nuná ra do 'bengua, da gohi di nthuhme —bi 'yembí.

4 Mi dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue ena: “Nu ra ja'i hindá ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hme ra ja'i, pe ya hindá zä di m'mai”.

5 Ra zithu p'uya bi zixpua bí ja n'na ra danyuni. Nu'a ra ora'a p'uya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gátho yø nación i ja rá ngani nximhäi.

6 Ra zithu bi 'yembra Jesús:

—Nugä dí exa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gátho yø nación. Nu te gä pets'i, gä

ni mmæti. Porque go bi ndäcä ya. Nu te'o ga nne ga unni, ga unni.

7 Nu'mø gui ndantyøhmu ngue gui thannegui ya, nu te gä ja naya, gä ni mmæti —bi 'yembí.

8 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

9 M'mefa p'uya, nup'ua ja ra hnini Jerusalén, ja i zixpua ra zithu na ra Jesús. Bi ntøp'ua ja rá 'bet'e ra nija. Bi 'yembí:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja ya, dami nsäcua ya.

10 Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: “Nuna Oja da penhyø anxe ngue da mä'i.

11 Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hindi un'na ni gua yø do” —bi 'yembí.

12 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hinjonda zänmbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuaní te mma ogue hin'na.

13 Ra zithu, ya himbi dinna forma ha xti japi ngue xta 'yøtra ts'oqui ra Jesús. Bi zop'ua njammí pa p'uya, bi ma.

Bi da'mi bi manna hya p'ua Galilea ra Jesús.

14 Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi ra Espíritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zä di c'a ra Jesús.

15 Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø nija yø judío ngue xänbabi ra hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i ra hya mmaná Jesús.

Ra Jesús ya 'bap'ua ja ra hnini Nazaret.

16 Bi map'ua ja ra hnini Nazaret bá nte ra Jesús. Mi zøhra pa ngue ra ts'äya, bi map'ua ja ra nija, gä ngu'a xi 'yørbu ja yø hnini xi thogui ngue pap'ua ja yø nija. Bi m'mähra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro.

17 Bi t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaías. Mi xospaya, bi nthæui p'ua nt'ot'i na ra hya ja ua ngue ena:

18 “Dí n'yogä'be ra Espíritu Santo. Porque bá t'exqui ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue ga hojpa yø mmäi yø ja'i 'bä ndummäi. Nu'ä yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui, ga xifi ngue ya da ma nhyani. Ga xojpa yø n'yomfëni yø ja'i ngue da ba Oja. Ga japi ngue ya hinní mantho da zä ra n'ä yø ja'i di änyø hmu.

19 Ga xicä yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Oja”.

20 Mí juadi bi manna letra nt'ot'i p'ä ja ra sãcua ra Jesús, bi dä ra sãcua p'äya, bi un'na ra mäxte p'ä ja ra nija. Bi mí p'äya. Nu'ä yø ja'i 'bäp'ä ja ra nija p'äya, Gä di zadi hëti ra Jesús.

21 Mahømbi müdi bi nya ra Jesús, bi 'yëmbiyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'äya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'ä ja ra Maca Libro, ngue ni hmi ni dä gui nnujã ngue dí 'bücä ua ya.

22 Bi nu manho gätho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, Gä di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Di n'yänse yø ja'i, di n'yëmbi:

—¿Ua hinga guehna rá ts'ant'ä ra José na?

23 Mí dahra Jesús, bi 'yëna:

—Rá nzequi guehna ra hya ja ua gui nne gui xicjã, ngue ëna: “Ague grá 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Gui nne gui 'yënjã: “Nu'a dí øcähe guä ørbã Capernaum, nuua ja ni hnini ya, xquet'a da ngu'a gui 'yøt'ua ya”, gui nne gui 'yënjã.

24 Bi sigue bi nya ra Jesús, bi 'yëna:

—Majuani dí xi'ähã, ngue hinga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'ä ja ra hnini.

25 Njarbutho na ra hya dí xi'ähã ya, tengutho ra pa bá m'mähra pøngahya Elías, bi nja ra ndate thuhu p'ä ja ra häi mi 'bäi, ngue himbi n'ye nhyu jëya made. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mi 'bã 'mø ya.

26 Pë hinga n'na'ä yø 'danxu ngue yø judío xta mmënnbabi Oja ra Elías ngue xtabá mmäts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fäxa n'na ra 'danxu mi 'bäp'ä ja ra hnini Sarepta, querpatho ra hnini Sidón.

27 Nu'a ra tiempo bi m'mähra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mi hembra n'ä ngue mi 'ya yø do'yo. Pë hijnombi 'yøthe ya yø judío mi ä. A nuna ra Naamán ngue ra

mmëngu p'ä ja ra häi Siria, go bi ma bá øthe na.

28 Gä bi mbøcue yø ja'i mi 'bäp'ä ja ra nija 'mø mi 'yøhya yø hya bi manna Jesús.

29 Bi nangyø ja'i p'äya, bi bëntra Jesús ngue bi gupã ja ra hnini. Bi zixpã bí ja ra nyanguani ngue da hørbã ja ra t'øhø.

30 Pë bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'ä made, bi ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohã mi n'youi ra ts'onthi.

31 Nuna ra Jesús, i map'ä ja ra hnini Capernaum ngue ra häi Galilea. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, nhyato, nhyato pap'ä ja ra nija ngue xännbã ra hya yø ja'i.

32 Di 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, ëna nts'ät'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

33 Nup'ä ja ra nija p'äya, mi 'bäp'ä n'na ra n'yohã n'youi ra ts'onthi. Nts'ëdi i zohra Jesús, bi 'yëmbi:

34 —Ague Jesús grá mmëngu Nazaret, dami hyëgahe p'ä. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bücähe? ¿Ua gni 'yëhë gui juacje? Nugä dí padi te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'ä'i Oja.

35 Pë ra Jesús bi 'yëmbra ts'onthi:

—Xanhën'i grá ts'onthi. Dami hyëp'ä ra n'yohã gui n'youi.

Ra ts'onthi p'äya, yø hmi yø dä yø ja'i p'ä bi 'yën'ähäi ra n'yohã. Pë hinha bi zët'i. Bi ma ra ts'onthi p'äya.

36 Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yëmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padi tema hya'a ya. Di nëqui ngue ja rá ts'ëdi na ra n'yohã, porque asta 'nëhyø ts'onthi ëc'ëi 'mø xifi ngue da hyëp'ä ra ja'i n'youi.

37 Ndap'ä bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu nuna i Bedu.

38 I map'ä ja rá ngu ra Simu 'mø mambá pøn'a nija ra Jesús. Mí hembra pa na rá to ra Simu p'äya. Bi t'äpra mate ra Jesús ngue bi 'yøthe na ra xisu madi hyënni.

39 Nuna ra Jesús bi ndojpã 'benna därqüëhi. Bi hejpa ra pa, pë 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø dārquēhi rā Jesús.

⁴⁰ Mī dāhra nde p'uya, gātho yø ja'i si yø dārquēhi ngue hēmbi 'damā 'dan'yo man'ua, bi zispabi rā Jesús ngue dā 'yøthe. Bi japyø dārquēhi yø 'ye rā Jesús ngue bi 'yøthe.

⁴¹ 'Bup'ua xangu yø dārquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pē rā Jesús bi japyø ts'onthi ngue hēp'ua yø ja'i n'youi. Astā mahyø ts'onthi, i ēnā:

—Nū'i, gue'e rá Ts'unt'ua'i Oja.

Pē rā Jesús di hējpa yø ts'onthi, hīndi japi dī nya. Porque nnepyø ts'onthi dā fādī ngue gue'a rā Cristo.

Bi 'yonna hya p'ujara häi Galileara Jesús.

⁴² Mī nēcahäi p'uya, bi bōmp'ua ja rā hnīni rā Jesús, bi ma dāpo. Pē ēmmēi honyø ja'i haru 'bui. Mī zōnyø ja'i p'ua bí 'bui, i sammi, hīngui nnepe xtā nzop'ua.

⁴³ Pē rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Jatho ngue gā mma māngā rā hoga 'da'yo hya mī'da yø hnīni. Porque guehna bi 'bēngā nā ngue gā xihyø ja'i ha dī njap'ua dā zo rá 'ye Oja.

⁴⁴ Janāngue gā bá n'yop'ua ja rā häi Galilea rā Jesús ngue bi mānā hya p'ua ja yø nīja.

5

Bi 'yøtra Jesús ngue bi dē xangu yø hua yø mahua.

¹ Nup'ua ja rā nenzabi nī hu ngue Gene-saret, ja 'bāp'ua n'na pa rā Jesús. Bi zøhø xangu yø ja'i p'uya, astā dī ntøt'e ngue nne dā 'yørpabi rá hya Oja.

² Bi nū yoho yø barco p'ua ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bōnyø mahua ngue petyø xit'a.

³ Bi yarbua ja rá barco rā Bedu rā Jesús. Bi xi p'uya ngue dā zoquits'ua rā nnengui, dī map'ua xanhē rā dehe. Bi mīp'ua ja rā barco rā Jesús ngue ja bá nya p'ua, ngue bi xānba rā hya yø ja'i.

⁴ Mī juadi bi mān'a rā hya nne dā māmp'uya, bi 'yēmbra Bedu:

—Dāmī 'yonna barco, dī manua xanhē rā dehe. Ja gui 'yent'ui nā rā xit'a ngue gui pauī yø hua.

⁵ Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Ague grā xānbate, ya xtā mmpēhme gā rā xui, pē hīn teni hua xtā thehe. Pē ngue

gui ēngui gā ent'ä rā xit'a, ma gā ent'ä rā xit'a ya.

⁶ Mī 'yentra xit'a p'uya, xāndøngu yø hua bá the, astā ya nne xtā xetra xit'a.

⁷ Bi 'yørpabi rā senya'ua yø n'yohua bí o mān'na rā barco ngue bá ēhē, dā māts'i. Bá ē'ua p'uya, pē bi yuts'i gā yoho yø barco'ua yø hua, astā ya nne dā thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyua.

⁸ Mī nū rā Bēdu'a te bi nja, bi ndantyøhmu p'ua 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, dāmī 'uecua dí 'bucā, porque ja mā ts'oqui.

⁹ Ngūnā bi mānā Bēdu, porque bi nsu. Xquet'a 'nē'ua yø n'yohua bi nsu 'mø mī nū ngue xāndøngu yø hua bi dē.

¹⁰ Xquet'a bi nsu rā Jacobo 'nēhra Xuua, yø ts'unt'ua rā Zebedeo, gā mī n'youi rā Bēdu. Pē rā Jesús bi 'yēmbra Bedu:

—'Yo gui sū ague Bēdu. Nūya hīnni mantho gui thehyø hua ya, yø ja'i gui theya ngue gui 'bārpa yø mmui —bi 'yēmbi.

¹¹ Bi sōnna nenthe'ua yø barco p'uya, bi zop'ua yø barco ngue bi dēnna Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohua mī 'ya rá do'yo.

¹² Ya mī 'bup'ua ja n'na rā hnīni rā Jesús. Bi zōn'a n'na rā n'yohua p'ua ha 'bui, ngue mī hēmbra ts'o'ya. Mī nū rā Jesús, astā bi m'mēmfo häi ngue āpra mate, bi 'yēmbi:

—Ague grā hmu, nū'mø gui nne gui 'yørcā rā mate gui 'yøtheguits'ua, nūgā dí padī ngue dā zāgui —bi 'yēmbi.

¹³ Bi dosra dārquēhi connā 'ye rā Jesús, bi 'yēmbaya:

—Ahā, dí nne gā øthe'i. Dā zā'i ya —bi 'yēmbi.

Hōntho bi mānā rā hya nā, nūnā rā dārquēhi mī 'ya rá do'yo, 'bexpi zā rā n'ua mī hēmbi.

¹⁴ Nūnā rā Jesús, bi 'bēpi ngue hīnjonda xifi te bi japi, bi 'yēmbi:

—Hōntho nī ma ya, sōmp'ua 'bāhra mmäcja. Dā nū ngue ya bi zā'i. Dāmī 'yøtra 'bøt'e tengūtho bi mānda rā Moisés ngue dā 'yøtyø ja'i 'mø bi zā rā 'ya hēmbi. Janāngue dā badī gātho yø ja'i ngue ya bi zā'i.

¹⁵ Pē nū'a gā 'yo rā hya te øtra Jesús, mān'na, mān'na nī fādī. Xāndøngu yø ja'i

di mpeti p'ua ha ni ma ngue oxra hya i mma.
Inne yø ja'i da 'yøthebi hapua xan'ua.

16 Pe mi pa dapo ra Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'ua.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

17 Nup'ua mi xännbate n'na pa ra Jesús, hup'ua da yø fariseo, hup'ua da yø xännbate ngue ra ley. Xpi 'yep'ua ja yø hnini ja'a ra häi Galilea, 'nep'ua ja yø hnini ja'a ra häi Judea, 'nep'ua Jerusalén xpi 'yei'da. Pe n'youi rá ts'edi Oja na ra Jesús ngue sä øthe yø därkehi.

18 Bi zø i'da yø ja'i bá du n'na ra därkehi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra därkehi p'ua brá 'bähra Jesús.

19 Pe himbi zä ha xti yat'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'uya, bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e. Ja i cambua ra därkehi ni oxrá fidi. Bi zørbua 'bähyø ja'i brá 'bähra Jesús.

20 Mi nu te øtyø ja'i na ra Jesús, i padi ngue ec'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembrä därkehi p'uya:

—Ague n'yø, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembj.

21 Yø xännbate ngue ra ley p'uya, 'nēhyø fariseo, bi 'yemp'ua ja yø n'yomfēni: “¿Te go mangu na ra n'yohua na, i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hijnonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'ua ja yø n'yomfēni.

22 Pe ra Jesús i patho te mēnyø ja'i mbøcua, bi 'yembj:

—¿Hanja ngue nguna gui mbēmhu?

23 Nugä dá xihra n'yohua 'bucua, dí embj: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pe nuyá, hīndi nēqui xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hīn'na. Pe nu'mø ga embj: “Damī nanguī, gui caxni fidi, gui mma”, ga embj, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahma xanho ngue ja ma ts'edi.

24 A nuyá, damī pahma ya ngue ra N'yohua bí 'ye mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembrä n'yohua xan'ua p'uya:

—Nugä dí xi'i, damī nanguī, caxni fidi, ni ma ni ngu.

25 'Bexque'a p'uya, nuna mará därkehi, yø hmī yø dá yø ja'i p'ua bi nanguī, bi gaxra fidi, bi ma rá ngu. Pe di ja mammadi Oja.

26 Gä di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pe gä espabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'yenyø ja'i:

—A nuyá, dá nuhū yø cosa ngue hīnjām'mø xtá nuhū ya —bi 'yēna.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Leví.

27 Mi ma m'mefa ra Jesús, ni nthop'ua ja rá oficina ra Leví, nuna jamba ra mēnyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembj:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembj.

28 Bi zop'ua rá oficina ra Leví ngue bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embj ja yø ts'oqui, 'dap'ua sihmēui ra Jesús.

29 Nup'ua ja rá ngu ra Leví, bi 'yørpabi n'na ra dants'ihmē ra Jesús. Nup'ua ja ra mēxa 'dap'ua 'būhma mi'da yø ngūthäi, da guehmi'da yø ja'i.

30 Pe yø fariseo 'nēhyø xännbate ngue ra ley bi zamba yø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—¿Hanja ngue 'dap'ua gui sihmēhu yø ngūthäi 'nēhyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yembj.

31 Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nuya yø ja'i di hyēnni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ua ni 'yē'ua.

32 A nugä, dá ehē ngue gue'ua yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'ua ra nts'o ga 'yo, hinga gue'ua yø ja'i ēna ngue ya 'yo xanho dá ehē ga nzofu.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguī etyø mmūi yø xädi.

33 Yø ja'i p'uya, bi 'yembrä Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tīni? Conque yø xädi ra Xuua 'nēhyø fariseo emmēi etyø mmūi, 'nē emmēi mmat'Oja —bi 'yembj.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nu'ua yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguī etyø mmūi mēnte 'dap'ua 'būhma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hinguī etyø mmūi ngue 'daua dí n'yo'be.

35 Pe bá ep'ua ra pa ngue da zigagui ma nsui'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfađi ngue da zä da 'yetyø mmūi ya ma xädi 'mø.

³⁶ Hømbi hyecra hya bi xihyø ja'i. Bi xifi ngue ra 'da'yo xädi, hinga 'da'iguui ra nyogui xädi. Bi 'yεmbi:

—Hinda zä to da hyeca n'na xequi ra 'da'yo ulu ngue da mōtra nyon'ulu. A nu'mø ngue da japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Ra 'da'yo xen'ulu hinda nejmanho ngue di bōtra nyon'ulu.

³⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfani ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfani 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya.

³⁸ Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i, n'namhma ngue ga yoho hinda m'medi.

³⁹ Nu'u si ra nyogui vino, hujungui pōni ngue di nne ra 'da'yo vino, porque i εna: “Xandønho dra nyogui vino”.

6

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ N'na ra pa ngue säya yø ja'i, bi thop'u ja n'na ra nuatrigo ra Jesús, ni n'youi yø xädi. Nu'u yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo ngue sa.

² Nu 'da yø fariseo p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gadi mpehmu? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä to di mpefi —bi 'yεmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zehra thuhu n'na ndi ra David, co 'nε'u mi n'youi, ¿ua hijnjam'mø gadi xähmu p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e?

⁴ Nuna ra David bi yarbua ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nε'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda hōndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja.

⁵ Mahømbi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohu bi 'yε mahεts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε.

⁶ Man'na ra pa ngue ra ts'äya p'uya, nuna ra Jesús bi yarbua ja ra nija ngue bi nxännbate ra hya. Mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε ngue rá n'yεi.

⁷ Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'nε'u yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yεmbi ngue hingui supra ley.

⁸ Nuna ra Jesús ya patho te mbennbabi yø ja'i. Janangue bi 'yεmbra n'yohu xi 'yotrá 'yε:

—Bá nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yεmbi.

Nuna ra n'yohu p'uya, bi nangui, bi m'mäp'u sifi di m'mäi.

⁹ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nuya ga øt'ahu n'na ra nt'änni ya. ¿Te 'be'a ma hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

¹⁰ Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i di mäts'i. Bi 'yεmbra n'yohu mi'u p'uya:

—Dami majni 'yε ya —bi 'yεmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zä rá 'yε mi'u.

¹¹ Pε bi mbøcuc'u mi'da yø ja'i. Di n'yänni n'na ngu n'na ngue te da japra Jesús.

Bi 'yεxi 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús.

¹² Mi ma njammi pa p'uya, bi map'u ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi haxa mhmat'Oja ga ra xui.

¹³ Mi hyaxpaya, bi zonhyø xädi ngue bi huanhni 'de'ma yonc'ei, i hutu ngue yø representante.

¹⁴ Ja ua yø thuhu ya yø n'yohu bi thanhni: ra Simu nu'a ja man'na ra thuhu ngue i Bedu, ra Andre rá n'yohu na ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, ra Lipe, ra Bartolomé,

¹⁵ ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nu'a rá ts'ant'u ra Alfeo, ra Simu nu'a n'youi n'na 'bui yø ja'i honi ha di mmandase p'u ja yø häi,

¹⁶ ra Judas nu'a rá n'yohu ra Jacobo, 'nehra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xännba ra hya ra Jesús.

¹⁷ Ra Jesús bá ep'u ja rá hyo ra nyuni mambi 'bui, bi zøp'u xanjuani, bá n'youi yø xädi. Xangu yø ja'i mi 'bup'u bi zøhø, bá nεxp'u ja yø hnini ja'a ra häi Judea, ra hnini Jerusalén, ga bá εhyø ja'i 'bui ga rá nnengui ra jathe ha ja yø hnini Tiro 'nε Sidón. Di ho

yø ja'i da 'yøxra hya mmana Jesús, 'nē nne da t'øthebi p'ua ha hēmbi.

18 Xquet'a bi t'øthe yø ja'i madi anyø ts'onthi.

19 Gätho yø ja'i, gä nne ngue da dähra Jesús, porque ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu'ua yø ja'i thädi, gä sä ha hēmbi.

Bi manna Jesús to di nthēui ra mmēnthi.

20 Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi gä nthēua ngue guí hyoyah. Porque ya guí ohä rá 'yē Oja.

21 Ra mmēnthi gä nthēua 'mø guí tumanthuhuh. Porque Oja da 'yøt'e ngue guí tini te guí sihu.

Ra mmēnthi gä nthēua 'mø guí zomhmu. Porque m'mēfa di nja'ahä mpähä ngue guí nthēmu.

22 Ra mmēnthi gä nthēua 'mø nnu man'ua'ahä yø ja'i ngue guí tenhnu ra N'yohä bí 'yē mahets'i. Porque da 'yēhra pa da zu'ahä yø ja'i, da hyøn'ahä thi p'ua ha 'bui. Da nu ts'oc'ei'ahä.

23 Dami johyahä, di nja'ahä ra ndöpähä'a ra pa'a, porque xangu ni nzäbihä bí ja mahets'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'ua yø ja'i'ua ya, bi nu man'ua byø pøngahya Oja xa m'mai.

24 Pē huēcate'ua ena ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a ra pähä xanja mente ra pa xa m'mai.

25 Huēcate'ua ena ngue hinte di 'bedi, porque di ntumanthuhu.

Huēcate'ua ja mpähä ngue thede, porque da 'yēhra pa di nzoni ngue ra dummai.

26 Huēcate'ahä, 'mø gä nnu manho'ahä yø ja'i. Mi njarbutho'ua yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fehni pøngahya.

Nu to 'buihyø nsuiui jatho ngue di madi.

27 Di xifi te'o gä øde te di mma, dami mahni nsuihu. Dami 'yørpahä ra nho'ua gä nnu man'ua'ahä.

28 Dami 'yäphä Oja ngue di japi to san'ahä. Dami marpahä Oja'ua su'ahä.

29 Nu'mø to bi mēp'a ni hmihä, dami un man'ua nguadi ni hmj ngue da mē'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nēhni pahni dami unni da gats'i.

30 Nu'mø te'o da 'yä'ahä n'na ra cosa, dami unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'i'a te ni mmēti, 'yo guí mma di.

31 Tengutho gnj ne ngue da mäxahä yø ja'i, da ngu'a guí 'yøthä, dami 'yørpahä ra 'bäxte mi da yø ja'i.

32 A nu'mø ngue hønt'ua di ma'ahä gadi mahmu, ¿ndana ra nho di nēqui ngue guí øthä 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'ua.

33 Nu'mø hønt'ua to øt'ahä ra nho guí ørpahä ra nho, ¿ndana ra nho di nēqui ngue guí øthä 'mø? Porque xquet'a 'nē'ua yø ts'oc'ei njap'ua.

34 Xi'mø ja'a macosa gadi hmithä n'na ra ja'i, 'nē guí tømj ngue xquet'a di hmj'ahä, ¿ndana ra nho guí øthä 'mø? Porque xquet'a njap'ua yø ts'oc'ei ngue di hmj n'na ra cosa, pē xi mmj tømj ngue da ma mahmiti.

35 Pē nu'ahä, dami mahmu'ua su'ahä. Dami yørpahä ra nho. Dami hmihä n'na ra cosa, pē nu'a ra ja'i gadi hmithä n'na ra cosa, 'yo guí tømj ngue xquet'a di hmj'ahä. Nu'mø gä 'yøthä tengu nä ra hyä dí xi'ahä ya, xangu rá njapi Oja di 'da'ahä. 'Nē di nēqui ngue ya yø basi'ahä nä Oja maguec. Porque xquet'a ørpabi ra nho Oja'ua yø ts'oc'ei, madaque'a hindi ja mammadi Oja.

36 Di nja ni nhuēcatehä tengutho Oja ni Papähä i ja rá nhuēcate'a.

'Yo guí haspahä ra güenda te ga 'yo mi da yø ja'i.

37 'Yo guí haspahä ra güenda te ør'mi da yø ja'i, n'namhmä ngue hinda hyats'ahä ra güenda Oja te guí øthä. 'Yo sä guí mmamhmu ngue da ma ra castigo mi da yø ja'i, n'namhmä ngue hinda men'nahä ra castigo Oja. Dami punnbabi ni mmic'ei'ua, n'namhmä ngue xquet'a di pun'nahä Oja.

38 Dami fäxhü'ua sä ra n'ua, n'namhmä ngue da mäxahä Oja. Da 'yēn'nahä xanho, di dätträ t'enj, da huati asta da bonspu guí 'yüthä. Porque tengutho guí 'yøthä, xquet'a gue'a di nja'ahä'a.

39 Bi hyecra hyä ra Jesús ngue hinga te bi zä maxädi da denyø ja'i. Bi 'yēna:

—Xi n'na ra xädä, ¿ua da zä di m'met'o p'ua di ma rá mmjnxädäui? Hinda zä di m'met'o, porque nu'mø bi nthēui n'na ra ots'i, 'dap'ua da zo.

40 Nu'a ngue ra xäditho, hin man'na xangu padj ngue rá xännbate, pe da zä da badj te gäma hya pahrá xännbate.

41 ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cu ya ngue oxra häi rá dä, pe nu'i p'uya, ra biga di o ni dä.

42 Ya hinda zä gui 'yemni cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dä”, gui 'yembi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. Ya hinnj 'yup'u te guí mma. 'Be dami hyahra biga oxni dä, n'namhma da zä gui hyambabi ra häi o rá dä ni cu.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

43 Nu ra hoga za, hinga ja zap'u ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hinga hoga za, hinga ja zap'u ra hoga ndät'ä.

44 N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'ä zudi, gue'a di fa'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, hinga ja zap'u yø igo. Ni xingyø uva di zap'u ja yø 'uini.

45 Njarbatho n'na ra hoga n'yohu ya, ra hoga hya mma, porque xanho rá mmäi. Pe ra ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o rá mmäi. Nu'a ra hya pønna ne, mbo rá mmäi ni 'yehε, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyejpa ra hya yoho yø hyønnigu.

46 ¿Hanja ngue guí enju ngue ni hmujü, 'ne hingui øthü'a te dí nnegä ngue gui 'yøthü?

47 Nu te'o Gä tenngui, i øde hanja ra hya dí mma, 'ne da 'yøt'e te dí xifi, ga xi'ahü ra hya nna hyejpi.

48 Nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue nne di nhønnigu. Xtanhε ra häi da 'ya'mi. Nup'u ja ra mmundo, ja da fap'u ra jado. Nu'mø bi tho'a n'na ra dathe p'uya, ra dehe nts'edi ga nnønhna ngu, pe hinda 'yanna ngu, porque ra mmundo p'u høts'e.

49 Pe nu ra ja'i ngue øhra hya dí mma, 'ne hinda 'yøt'e te dí xifi, nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue guerp'u ja ra häitho bi hyøhrá ngu. Himbi hyøxpü ja ra mmundo. Nu'mø mi tho ra dathe, bi nønna ngu. Bi hyømbuya, bi xädi.

7

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

1 Mi juadi bi manna ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi ma, i map'u ja ra hnini Capernaum.

2 Nuna ra hnini na, mi 'bap'u n'na ra capita ngue mi si n'na ra hmiqúi emmēi di madi. Nuna ra hmiqúi, madi hyenni, ya ja ngue da du.

3 Mi zä mi 'yøhra capita ngue hma te øtra Jesús, bi menhni 'da yø judío 'bet'o p'u ja ra nija ngue bá äpra mate ra Jesús ngue da ehε da 'yøthebi na rá hmiqúi ra capita.

4 Nu'u yø judío bi guarb'u 'bæhra Jesús. Bi 'yäpra mate, bi 'yembi:

—Nuna ra capita, ni 'yup'u gui fäxna.

5 Porque di mahyø judío na, 'ne bi hogahe n'na ra nija ngue bi gusehε.

6 Ra Jesús bi mε'u yø judío sits'i. Pe nu'mø ya xmanguerpü da zømp'u ja ra ngu, nuna ra capita bi menhni 'da yø amigo ngue bá embra Jesús:

—Ague n'yø, 'yo gadi n'uni, porque himma nsäga'be ngue gui carbü ja ma ngu.

7 Janangue nugä ni xinga gue'a xca masägä p'u ngue xcabá ä'i ra mate. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ma hmiqúi dí xi'i, ya dí padj ngue da zä ra n'u hembj.

8 Porque nugui xquet'a 'bai to 'bet'o ngue di mandagui. Nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, pap'u dí et'i. Ogue ga embj: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá ep'u. Ogue ma hmiqúi ga 'bepi te da mēfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

9 Nuna ra hya t'embi bi manna n'yohu, di 'yøtho 'mø mi 'yøhra Jesús. Bi 'yembyø ja'i n'yoi p'uya:

—Majuani dí xi'ahü ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'ei tengu ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na —bi 'yembi.

10 Mi zøp'u ja ra ngu'u yø m'menhni, nu'a ra hmiqúi bi dini ngue ya xi yani.

Ra Jesús bi japi ngue bi bennate rá ts'unt'u n'na ra 'danxu.

11 M'mefa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'yoi yø xädi, xangu mi'da yø ja'i ni n'yoi.

12 Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'ant'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'youi xangu yø ja'i ngue yø mmengu p'u ja ra hnini.

13 Mi nu ra 'danxu ra Jesús, bi huëqui, bi 'yëmbi:

—Ogui zoni.

14 Nuna ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mä'u ni du p'uya. Ra Jesús bi 'yëmbra ánima:

—Ague n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

15 Nu'a ra du p'uya bi nangui bi mi. 'Në bi nya. Nuna ra Jesús bi däprä mamá na mará du.

16 Emmëi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pë espabi Oja yø ja'i, i ëna:

—Hin hapu xa hnu n'na ra pøngahya tengu na bi zøcua dí m'mahmu ya.

Mahøn'a ëmp'uya:

—Ya dá nürpah rá ts'edi Oja, ngue fäxte ua dí 'bahmu ya.

17 Gä ra häi Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'u bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yet'i yoho yø xädi ra Xuua ngue bi ma bá nyai ra Jesús.

18 Nu'u yø xädi ra Xuua, bi xifi te 'b'e'a gä øtra Jesús. Ra Xuua p'uya, bi zohni yoho yø xädi.

19 Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'änni ra Jesús ngue'mø majuanj gue'a ra Cristo ja ngue da ëhë di ndast'abi, oque da thøm'man'na.

20 Nuya yø m'menhni ra Xuua, mi zømp'u 'bahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nuna ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue gä øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e na ra Cristo ja ngue da ëhë di ndast'abi, oque gä tøm'mähe man'na —bi 'yëmbi.

21 Nu'a ra ora bi zøn'u yø m'menhni p'uya, bi 'yøthe xangu yø därquhni ra Jesús, bi 'yøthe'u mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä.

22 Ra Jesús bi 'yëmbya yai:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua na ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hëmbi. Yø gogu, ya øhra

hya. Yø ánima, ya di bënnate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya.

23 Ra mmenthni di nthëui ra ja'i hinha di gohra mmui ngue ëc'ëigui.

24 Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi d'u'mi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yëmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuh p'u bí ja ra dapo?

¿Ua guá nuh n'na ra n'yohu hinguï nzaqui rá mmui, ëntho n'na ra zafani 'mø anna ndahi?

25 Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuh 'mø?

¿Ua guá nuh n'na ra n'yohu ngue he ra hoga ulu? Pë guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bu mmapähä, guerp'u ja yø ngu yø dast'abi 'bui.

26 Pë xi'mø hinga gue'a guá nuh'a, ¿te'o guá nuh 'mø? ¿Ua guá nuh n'na rá pøngahya Oja? Majuanj ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuh. Pëgue tate na ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui.

27 Nuna ra Xuua, guehna rá m'menhni Oja mmamp'u ja ra Maca Libro na, ngue ëna: “Gä et'ä mä m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yëna.

28 Dí xi'ah, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate ngue ra Xuua. Pë nuyá, to bi zä mä ja'i ya o rá 'yë Oja ya, guehya mä datho bi nthëui ra mmenthni ya, ngue ra Xuua.

29 Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na. Gätho yø ja'i p'uya, co 'nëhyø ngüthäi xi xixyabi ra Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mman'Oja.

30 Pë yø fariseo 'nëhyø xänbäte ngue ra ley, himbi ne'a ra nxixya bi 'yøtra Xuua'u, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi himbi nu manho.

31 Janangue bi 'yëna Jesús:

—¿Tegue gda hyejpä ya yø ja'i ya? ¿Tep'u gui nëqui?

32 Gda hyejpabi yø basi n'yëmp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yëmmi, i ëmbi: “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmu, pë hinga nnehmu. Dá tut'ähe yø thuhu ngue yø thundummui, pë hinga nzomhmu”, bi 'yëmbi.

33 Guí njathu p'uya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmu, guí mbøcuelu. Porque bá ehra Xuua nuna mi øtra nxixya 'në bi

'yetrá mm̄ai, nu'ah̄ p'uya, gá 'yem̄hm̄a
ngue n'youi rā ts'onthī ngue'a te øt'e.

³⁴ A nuyá, guecä drá N'yoh̄ dá ε mah̄ets'i, dí si'a te dí t̄ini, nu'ah̄ p'uya guí εnj̄a
ngue drá nhyøt'a zihm̄ε. Guí εnj̄a ngue
dadi thegä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'n̄ε'u yø
nḡuthäi.

³⁵ Pε nuna rā hyā njuantho, nu'mø di
n'yomf̄eni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja
rā hyā.

*Nup'u ja rá ngu n'na rā fariseo, ja 'bup'u
rā Jesús.*

³⁶ Nu'a n'na nc'eī yø fariseo bi zixrā Jesús
ngue dā nsih̄m̄ε p'u ja rá ngu. M̄i zømp'u ja
rā ngu rā Jesús, bi m̄ip'u ja rá m̄εxa p'uya.

³⁷ Nuna n'na rā xisu mará 'yots'om'mäi
p'u ja rā hn̄ini, m̄i badi ngue bi ma da
nsih̄m̄ε p'u ja rá ngu rā fariseo nā rā Jesús.
Bi zømp'u ja rā ngu p'uya, nī dū n'na rā
m'mo'aceite, yup'u rā aceite mah̄otho gā
ȳni.

³⁸ Bi ndantyøhm̄u p'u 'buhra Jesús ngue bi
dannebi yø gua. Mente zoni, nu'u yø guidä
tägui, soxp̄a ja yø gua rā Jesús, thuqui conyø
xtā. Bi gospabi rā aceite mah̄otho gā ȳni.

³⁹ Nuna rā fariseo xi zixrā ts'ih̄m̄ε rā
Jesús, m̄i nu te øtra xisu, nguna rā hyā
bi b̄eni, bi 'yēna: “Nu'mø ngue nmajuani
rá p̄ongah̄yā Oja nā rā n'yoh̄ nā, di p̄adi
te rá m'mäi nā rā xisu cuar'mø, ngue rā
'yots'om'mäi”.

⁴⁰ Rā Jesús bi 'yembra fariseo:

—Ague Simu, jap'u n'na rā hyā dí nne ga
xi'i —bi 'yēmbi.

Enna fariseo p'uya:

—Dam̄i xiqui grá xännbate.

⁴¹ Bi 'yēnna Jesús:

—Yoho yø n'yoh̄ di tuprā m̄enyu'a to
di hm̄i rā m̄enyu. Nu'a n'na rā ndupate
p'uya, nu'a hangū p̄oxā c̄at'a ciento mā pa
rā nzäbi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'eī
p'uya, nu'a hangū p̄oxā yote mā'det'a mā pa
rā nzäbi, gue'a ndupate'a.

⁴² Pε nu'u m̄i ndupate, ya him̄bi zä bi
gutyø güenda. Nu'a bi hm̄i rā m̄enyu
p'uya, bi punnbi gā yoho. Dam̄i xicya,
çndana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja
mammadi rá hm̄u?

⁴³ Bi 'yēnna Simu p'uya:

—Nup'u nná b̄engä, man'natho tate di
ja mammadi'a xangu m̄i ndupate, 'n̄ε bi
punnbi.

Bi 'yēnna Jesús:

—Nu'a gá manya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hyetra xisu nā rā Jesús, bi 'yembra
Simu:

—Guí nnu nā rā xisu 'b̄ucua ya. Dā c̄at'ä
ua ja nī ngu, pε hingá 'dacrā dehe xca
nx̄agua. Pε nuna rā xisu 'b̄ucua, bi merca
mā gua conyø guidä, 'n̄ε bi duqui conyø xtā.

⁴⁵ Nu'i, h̄inxcā zengugui conn'na rā
beso, pε nuná, mente rā ora xtā c̄at'ä ua ja
nī ngu ya, hingui säya thannegui mā gua.

⁴⁶ Nu'i, h̄inxcā coscā rā aceite mā ya. Pε
nuná, mah̄otho gā yanna aceite bi goscaqui
mā gua.

⁴⁷ Guehna dí xi'i naya, ngue εm̄m̄eī di
maqui, ja di n̄equi p'u ngue xangu rá
ts'oqui, pε di mpunnbi. Pε nu rā ja'i ngue
ts'atho mapunnbi, ts'atho di n̄equi ngue di
ma'a n'na.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya dá pun'na'i nī ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'u m̄i'da yø ja'i xi ts'ofø 'dap'u
'b̄ah̄m̄u p'u ja rā m̄εxa p'uya, di n'yēmbi:

—¿Te'o nī n'yoh̄ nā εnā ngue di punnba
yø ts'oqui yø ja'i?

⁵⁰ Pε rā Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya gá nyanya ngue gá 'yεc'εigui. Da hyu
nī mm̄ai ya, nī ma.

8

Ja ua yø thuh̄u yø xisu bi mäxra Jesús.

¹ M'mefa p'uya, xangu yø hn̄ini bi thohna
rā Jesús ngue xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá
'yε Oja. Nī n'youi'u 'dε'mā yoho yø xädi.

² Xquet'a n'yoh̄ 'da yø xisu xi 'yøthe
ngue m̄i n'youi yø ts'onthi, da gue'u m̄adi
hyēnni. N'yoh̄ p'u rā Maya nuna ja man'na
rá thuh̄u ngue rā Magdalena. Guehna
xi 'yøthe m'met'o ngue m̄i n'youi yoto yø
ts'onthi.

³ N'youi p'u rā Juana nuna rá xisu rā
Chuza, guehna di manda gätho yø m̄efi p'u
ja rá palacio rā Herodes. 'N̄ε rā Susana
n'youi p'u. N'youi p'u xangu yø xisu ngue
ja te p̄ets'i, nu'mø te honna Jesús, guehya
fäxya.

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

⁴ Xangu yø ja'i bá εp'ua ja yø hnini ngue nne da 'yøde te mmanña Jesús. Mi mpeti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

⁵ —N'na ra n'yohua bi ma da ponna trigo. Nup'ua bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'ua ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi nεhyø ja'i thop'ua ja ra 'yu. Bi map'ua yø ts'int's'ua ngue bi za yø hmudä.

⁶ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'ua hingui pidi ra häi ngue o ra do. Bi 'yotra hmudä 'mø mi bøts'e, ngue hingui xa ra häi.

⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'ua ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'ua, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo.

⁸ Mi'da yø hmudä, bi zop'ua ja ra hoga häi, guehya εmmei bi nja ya. Nu'a n'na mhmudä bi bøn'a n'na ciento yø hmudä.

Nu'mø mi manna ra hya na, bi ts'edi bi 'yεmbyø ja'i:

—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhma na ra hya dí mmangä ya —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

⁹ Nu'ua yø xädi bi 'yänni te ga mbønya yø hya xi hyequi.

¹⁰ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmaihua ya yø hya ya. Pe nuya mi'da yø ja'i, dá thonna hya di nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te da nu, tengutho 'mø ngue hinte da nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya da 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹¹ Ma ga xi'ahua te ga mbønna ra hya dá ma. Nu ra hmudä bi 'boni, gue'a rá hya Oja'a.

¹² Nuya yø ja'i ngue hønthono bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'ua bi zo ra hmudä ya. Hønthono juadi bi 'yøhra hya, bi map'ua ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. Hingui nnepe ngue da 'yεc'ei ra hya, ngue di nyanyø te yø ja'i.

¹³ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'ua bi zo yø hmudä. Mi

zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Bi 'yεc'ei njammipa. Nu'mø bi ts'ui, 'bexi cohyø mmui.

¹⁴ Mi'da yø ja'i p'ua, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'ua bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pe nu'a te yø 'befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmui yø ja'i. Di ja ndummui honi ha di mmεmmeti. Nu'a te yø pähäse, gue'a nne da 'yøt'a. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde.

¹⁵ Pe mi'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue ra hoga häi p'ua bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i ngue yø mmui ga 'yøhra hya ya, 'nε εt'ammui ra hya øde. Hingui hegui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

¹⁶ Nu'mø to di saca n'na ra nyot'i, hingui sä ngue da go'mi, oque da hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxmaya, n'namhma ngue nu'ua cat'ambo ra ngu da hyetra nyot'i.

¹⁷ Njarbatho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmui hanja ra hya. Pe da 'yøhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸ Janangue dami 'yεt'ammaihua teni bønya yø hya dí mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmui hanja ra hya, da máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pe nu ra ja'i hingui nne da 'yørpabi masu ra hya dí mma, nu'a zits'ua ra hya padi, da thanbi.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá meni.

¹⁹ Nup'ua mi 'bahra Jesús, ja bi zømp'ua rá mamá, 'nεhyø n'yohua. Pe hingui sä da guat'i ngue di nyau, porque mandøngu dyø ja'i 'bup'ua.

²⁰ Hindi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yεmbi: —Ni mamá 'nεhni n'yohua 'bäcua thi. I nzo'i ngue gui nyau 'na —bi 'yεmbi.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεntho:

—Nuya 'bäcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya εntho ma mamá ya, guehya εntho ma n'yohua ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

²² N'na ra pa ra Jesús bi yørba ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yεmbi:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähä man'na nguadi —bi 'yëmbi.

Bi ma p'uya.

²³ Mente ni 'yop'u ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Éna ha bi 'yeta n'na ra ndonthi bi n'yo. Nu'u yø fante nangui, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco.

²⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús, bá äp'u bi äha, bi 'yëmbi:

—Ague grá xännbate, ague grá xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhü —bi 'yëmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpa bi ra ndahi 'nehyo fante. Ngu i hejpi, 'bexpi nsäya. M'mefa ya hin tema di 'yani.

²⁵ Bi 'yëmbiyø xädi p'uya:

—¿Hanja ngue hinguí ec'ei ngue ga fäxahü? —bi 'yëmbi.

Nu'u yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'ne bi nsu. Di n'yëmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohü na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahi 'nehra dehe, i ec'ei —di n'yëmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohü n'youi yø ts'onthi.

²⁶ Mi zonna barco p'u ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea.

²⁷ Mi bömp'u ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohü ngue ra mmengu p'u. Ya ra ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na ra n'yohü. Ni xingra ulu di he. Ni xinguí 'bap'u ja rá ngu, sinoque guerp'u ja ra camposanto bí 'bui.

²⁸ Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyøhmü p'u ha 'bäi. Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yëmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bui? Dí ä'i ra mate ngue 'yo gadi angui.

²⁹ Nguna ra hya bi manna n'yohü, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohü n'youi. Xangu yø nnidi ngue emmei di am'mø bi gü. Yø ja'i p'uya turpa yø 'ye 'nehyo gua conyø cadena, pe di c'äqui. Ra ts'onthi p'uya di japra n'yohü ngue 'dagui, ni ma dapo.

³⁰ Ra Jesús bi 'yänni, bi 'yëmbi:

—¿Teni hü'i?

Ra n'yohü p'uya bi 'yëna:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe —bi 'yëna.

Bi manna tengü na porque xangu yø ts'onthi mi n'youi ra n'yohü.

³¹ Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yerbü ha ja ngue da jot'i.

³² Ja mi 'yorbatho n'na 'bui yø ts'adi ma'yoni p'u ja ra nguan p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yädi ngue da yerbü ja yø mmü yø ts'adi. A nuna ra Jesús bi unna nt'edi.

³³ Janangue yø ts'onthi bi hyep'u ra n'yohü mi n'youi, bi yerbü ja yø mmü yø ts'adi. Nuya yø ts'adi p'uya, bi gü ra 'dihü, bi nhyorbü ja ra zabi. Gä ja bi jarpü ra dehe.

³⁴ Nu'u yø n'yohü mi fähyø ts'adi, mi nu te bi nja. Bi gü ra 'dihü bi ma bá mamp'u bí ja ra hnini. Da gue'u yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bui, gä bá xifi.

³⁵ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehé da nu. Mi zonyø ja'i p'u 'bähra Jesús, 'dap'u 'bähmi'a ra n'yohü mi n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja.

³⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho ra n'yohü mi n'youi yø ts'onthi, gä xihyø ja'i nu'u ja søhø.

³⁷ Nuna ra hya bi nja, nguya yø mmengu Gadara, nguya yø ja'i ndap'u bi zä bi 'yë'a ra xequi'a, 'da ga xityø ja'i ra Jesús ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yøt'e. Janangue hømbi yerbü ja ra barco ra Jesús ngue bi mengui.

³⁸ Nu'a ra n'yohü mi n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mme ra Jesús. Pe ra Jesús himbi nepe, sinoque bi 'yëmbi:

³⁹ —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gä bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yëmbi.

Bi ma ra n'yohü p'uya, bi xifi gätho yø ja'i p'u ja ra hnini'a te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jairo bi xihra Jesús ngue da øthebi rá t'ixü.

⁴⁰ Mi zøm man'na nguadi ra zabi ra Jesús. Mi nu yø ja'i ya mambi 'bap'u, ra ndi johya. Porque ya mi ndø'mate gätho yø ja'i.

⁴¹ Bi zø'a n'na ra n'yohü 'bet'o ngue di manda p'u ja ra nija p'uya, ni hü ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús. Bi 'yäpra mate ngue da map'u bí ja rá ngu.

42 Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mī si. Ya n'ne'ma yonjeya mī 'bui, pe hont'a rá 'dant'ixu mī si'a. Mī ma ra Jesús. Xangu yø ja'i bi denni asta di ntørba ja ra 'yu.

43 Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mī hembra m'mäcji. Nuna ra xisu mađi hyenni, xandøngu rá menyu xi uni ngue mī honyø 'yøthe da 'yøthe. Pe xinga n'na'ua yø 'yøthe xta nza da 'yøthe.

44 Nuna ra xisu, bi m'mefa p'ua ni ma ra Jesús, bi guarba ja rá xatha, bi därpa rá nyaní rá he. Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji mī hēmbi.

45 Bi 'yenna Jesús:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yembyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'uya, i mma ngue hinjo'o. Pe ra Bedu 'ne'ua mī'da yø n'yohua bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xänbäte, gui änni to bi dät'a ni he. Conque gui nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'ne tøn'na'i.

46 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Hin'na. 'Bui to bi darcā ma he. Porque dađi unna güenda ngue bi zä n'na nc'ei comma ts'edi.

47 Bi nu ra xisu p'uya, ngue fätho te bi 'yøt'e. Ni huaqui mmap'ua. Bi ndantyoħmu p'ua 'bähra Jesús. Yø hmi yø da yø ja'i p'ua bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dädi. 'Ne bi xifi ngue 'bexpi zä ra ji mī hēmbi.

48 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yēc'ei ngue di zä'i comma ts'edigä. Da hyu ni mmai ya, ni ma —bi 'yēmbi.

49 Nuna ra Jesús, mente yaui ra xisu mađi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nexpua ja rá ngu ra Jairo. Bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoní mantho gui sixra xänbäte.

50 Pe ra Jesús, mī 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yēmbi:

—Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'ei gui ngue da zä ga øthegä ni t'ixu —bi 'yēmbi.

51 Mī zømp'ua ja ra ngu p'uya, hinjondi japi ngue 'da xti yat'ui mbo. Høndra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, 'nehrá papá 'nehrá mamá ra hmute bi japi bi yat'ambo.

52 Gä zonyø ja'i, i ya dummui yø ja'i conná ngue'a bi du. Pe ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gui zomhmu. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

53 Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús i thentho, porque pađi ngue ya xi du ra hmute.

54 Nuna ra Jesús bi bennba rá 'ye ra du, nts'edi bi 'yēmbi:

—Ague grá hmute, dami nangui.

55 Nuna ra hmute p'uya, mahømbi nja rá te. Bi nangui 'bexque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hmē da zi ra hmute.

56 Nuna rá papá 'nehra mamá ra hmute di 'yøtho te bi nja. Pe ra Jesús bi manda ngue hinjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yet'ua 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xänbabi ra hya yø ja'i.

1 Nuna ra Jesús, mī peti gätho'ua 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna nt'edi ngue da hya ra ts'edi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onhi, da 'yøthe yø ja'i hēmbi 'dama 'dan'yo man'ua.

2 Bi menhni ngue da xihra hya yø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. 'Ne da 'yøthe yø därquehi p'ua di ma.

3 Bi 'yēmbi:

—'Yo te gui hax'mø gá mähä, ni xingra tøhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmē, ni xingra menyu. 'Yo gui cax man'na ni pahniha.

4 Nup'ua ja ra ngu di n'na'ahua ra ts'äya, ja gui n'oxhu p'ua, asta gue'mø guä ehmu.

5 A nup'ua hindi n'na'ahua ra ts'äya, gui pømhmu p'ua ja ra hnini. Pe dami huamhra fonthäi di n'youi ni mbonguahua, gue'a ra hmēya'a ngue ya da thep'ua ya yø ja'i himbi 'yøt'ahua masu.

6 Bi ma'ua bi t'et'i, i mpa p'ua ja yø hnini. Bi xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya, 'ne bi 'yøthe yø därquehi p'ua ni ma.

Ra dast'abi Herodes hingui nnu ra pa da nu ra Jesús.

7 Mī 'yøhra dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque en'i'da yø ja'i ngue nuna ra Jesús, guehna ra Xuua xi bennate p'ua bi nt'ägui.

⁸ Mi'da yø ja'i p'aya, embi ngue ya 'yop'u ra Elías. Mi'da p'aya, embi ngue 'bui toni nyogui pøngahya Oja xpi bennate.

⁹ Pe ra Herodes bi 'yena:

—Nu'a ra Xuua dá mandagä bi t'øpabi rá ya'a, hinga gue'a 'yop'u'a. ¿Pe te'o ni n'yohu na dí øcä ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hinguí nnu ra pa ra Herodes ngue da nu ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihme cut'a mahuañi ma'yohu.

¹⁰ Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hnini, bi dápra güenda te xi 'yøt'e. Nuna ra Jesús bi zixyø xädi ngue bi ma dapo, jonna hnini Betsaida.

¹¹ Pe nu'mø mi bahyø ja'i haru bí 'buhra Jesús, bi map'u bí 'bui. Di säyabi yø ja'i sømp'u 'bui. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø därquchi.

¹² Nu'mø ya ni ma di nde p'aya, bi guat'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Damí 'yehyø ja'i, n'namhma da hyoni ha di n'oxi, ja da dämp'u ra hme da zi. Porque nuua dí 'buhma, ra dapo ua.

¹³ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Damí unhnu ra hme da zi yø ja'i —bi 'yembi.

Nu'u yø xädi p'aya, bi 'yembi:

—Pe hondi cut'a yø thuhme dí hagähe, 'ne yoho yø hua. Rá nzegui ga mmäcähe 'mø, ga ma tämhme ra hme da zi yø ja'i.

¹⁴ Yø ja'i p'aya, comma cut'a mahuañi ma'yohu. Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Damí xihma yø ja'i da mi. Da 'yøtyø zimundo ngue dyø yote ma'det'a nja'i p'u da mi.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'aya. Bi mi gätho yø ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi hyan'u cut'a yø thuhme 'ne'u yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'aya, bi ja mamadì Oja. Bi xenyø thuhme p'aya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. Da guehyø hua bi 'dat'i.

¹⁷ Bi nsihme xanho yø ja'i, ga bi niya. M'mefa p'aya, bi ma mapeti yø thuhme bi bongui, bi zu'i 'de'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹⁸ N'na ndi ya, bi ma n'nanni ra Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xädi. Bi 'yännbaya, bi 'yembi:

—¿Te'ogä p'u ga mbenyø ja'i 'mø?

¹⁹ Mi dahyø xädi p'aya, bi 'yembi:

—'Bu i'da yø ja'i embi ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'aya, embi ngue gue'e grá Elías. Mi'da yø ja'i p'aya, embi ngue gue'e n'na'u yø nyogui pøngahya Oja xpi bennate.

²⁰ Ra Jesús mahømbi 'yembyø xädi:

—Xi'ahu p'aya, ¿te'ogä p'u gni bεmhmu ngue guecä?

Ra Bedu p'aya, bi 'yembi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo ba exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yembi.

²¹ Ra Jesús mahømbi 'yembi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yembi.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'ne bi ma ngue di bennate.

²² Bi xihyø xädi ra Jesús, bi 'yembi:

—Nu ra N'yohu bí 'ye mahets'i, da 'yemmi da ma ma'ani. Nu'u yø ja'i 'bet'o p'u ja ra nija da zu, da guehyø hmu yø mmäcja, 'nehhyø xännbate ngue ra ley, ga da zu 'ne da hyo. Pe rá hyu pa p'aya di bennate —bi 'yembi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmu'a ga 'yεc'ei.

²³ M'mefa p'aya, bi 'yembi gätho yø ja'i:

—Nu to nne da denngui, hinguí sä ngue da zänse te da n'yo. Hangu ra pa, hinha di gohrá mmu, madague'a da thop'u ja ra pont'i.

²⁴ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hinguí cohra mmu'a ga 'yεc'ei guí, mada tho conná ngueque, guehna ra ja'i di nyanná te na.

²⁵ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti ga ra ximhai, 'ne di m'mehrá te.

²⁶ A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, oque i pesrá sä conná guehra hya dí xännbate, xquet'a da 'yehra pa ngue nugui drá N'yohu dá ε mahets'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui ngue ga ndast'abi,

conná ts'edi Oja ga ma n'yo'be yø maca anxε Oja.

²⁷ Majuaní dí xi'ah, ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

²⁸ Ya rá hyato ma pa xi manna ra hya na p'uya, bi map'u bí ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua.

²⁹ Mente mmat'Oja ra Jesús, bi mpä'a gui nequi rá hmi. Rá he p'uya, asta di yoxni'a ga nt'axi.

³⁰ Bi hnu p'uya, ngue 'bäp'u yoho yø n'yohu yaui. Nuya p'uya, guehna ra Moisés 'nehra Elías.

³¹ 'Nehya xquet'a di yoxni p'u i nequi ya. Nup'u ha bi nyaui ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue dani nthop'u Jerusalén.

³² Pe ra Bedu co 'nε'u mi'da yø n'yohu, bi n'aha ngue netha. Nu'mø mi nnuhu, bi nu p'uya ngue di yoxni p'u 'bähra Jesús, co 'nε'u miyoho yø n'yohu 'dap'u 'bähmi di yoxni.

³³ Nuna ra Moisés 'nehra Elías, ya ja ngue da zop'u ra Jesús. Pe ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xänbäte, ya xanho ngue dí 'bähmu ua. Ma ga hocähe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yembi.

Pe ra Bedu hingui padí te mma.

³⁴ Mente bi manna ra hya na, bi nja n'na ra gui ngue bi go'mi. Emmei bi nsu 'mø mi go'mra gui.

³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'u ja ra gui, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadi madi. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yε't'ammah —bi 'yena.

³⁶ Mi juadi bá nya'a ya p'uya, bi nu ngue 'bäse p'u ra Jesús. Pe hijnombi xi'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mi hyaxp'uya, bá ep'u ja ra nyuni mambi 'bai. Pe xangu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús.

³⁸ Nup'u 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xänbäte, dami nurquits'u ma ts'unt'u 'bucua, porque hønna dí si na.

³⁹ Nu'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'nε sohyø fεgui. Hingui nne da hyεgui, emmei di uni.

⁴⁰ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pe hinxä nzä xä 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yεc'εigah? ¿Ua gui εna ngue hangu ra pa ga set'ah?

Bi t'embrá papá ra därkehi p'uya:

—Bá si ua ni ts'unt'u ya.

⁴² Pe nu'mø ni ma da guatra ts'unt'u p'u 'bähra Jesús, asta ra huaqui bi 'yεn'a häi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'unt'u ngue bi hyep'u. Mi zä'a te mi hembra ts'unt'u, bi ndäprá papá p'uya.

⁴³ Gä di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bahyø ja'i ngue ma datho ja rá ts'edi Oja.

Mahombi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gätho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yembyø xädi p'uya:

⁴⁴ —Dami 'yøhm xanho na ra hya ga xi'ah ya. Mami pumbenih ngue ra N'yohu bí 'yε mahεts'i di ndäpyø ts'oc'ei.

⁴⁵ Pe nu'u yø xädi himbi dinyø mmui na ra hya xifi, porque tobe hingui xojpabi Oja yø mmui ngue da ba'a xifi. I su yø xädi da 'yänni te ga mbøn'a ra hya manna Jesús.

Ra Jesús bi xänba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

⁴⁶ Nu'u yø xädi ra Jesús di njun'mahya n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu.

⁴⁷ Pe bi bähra Jesús te mbemp'u ja yø mmui yø xädi. Bi zonha n'na ra basi, bi 'bämbu ha 'bai.

⁴⁸ Bi 'yembuya:

—Nu ra ja'i di ja mansu na ra basi 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di ja mansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mansugui, entho go di ja mansu'a to bá penngui. Gätho'ah ya, nu'a da t'embi ngue hinte di muui ya, gue'a ma da'a p'uya.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønabäi rá thuhu 'mø øthe yø ja'i.

⁴⁹ Ra Xuua bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pε xtá hejpahe, porque hīndi n'yohu p'ua nná mähä.

⁵⁰ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønngagui ma thuhu, porque nuya hinguī səcjə, ma n'yohu ya.

Ra Jesús bi hejpahe ra Jacobo 'nehra Xuua te i mma.

⁵¹ Man'na, man'na ni guatra pa ngue da ma mahets'i ra Jesús. Bi hya ra ts'edi p'uya ngue di ma Jerusalén.

⁵² Bi 'bet'o 'da yø amigo ngue xtani 'yähra nt'edi ha dani nsäya. Mi zømp'ua ja n'na ra hnini jap'ua ja ra häi Samaria, bi ne ngue ja xtani 'yäp'ua ra nt'edi xti n'oxi.

⁵³ Pε yø mmengu Samaria himbi nepe xti n'oxi, porque padī ngue da thotho di ma Jerusalén.

⁵⁴ Nu'ua yø xädi ra Jesús, ra Jacobo 'nehra Xuua, mi nu ngue ya himbi t'unna ts'äya. Bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ɿua gui nne ga ähmə ngue da tähyø sibi mahets'i ngue di juadi, tengutho bi 'yøtra pøngahya Elías?

⁵⁵ Bi hyet'ua yaui ra Jesús, bi hejpi, bi 'yεmbi:

—Nu'auī hinguī pahmi ngue hinguī ho na ra hya gui mmammī.

⁵⁶ Porque ra N'yohu bí 'yε mahets'i, himbi 'yεhe ngue di juahyø ja'i, sinoque bí 'yεhe ngue da yaui.

I ma man'na ra hnini p'uya.

Hyu nc'ei bi nyauī ra Jesús.

⁵⁷ Mente ni 'yop'ua ja ra 'yu p'uya, n'na ra n'yohu bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme haru gdi ma —bi 'yεmbi.

⁵⁸ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue säya. Yø ts'int's'ua ja yø 'bafi ngue säya. Pε ra N'yohu bí 'yε mahets'i hin'yua rá ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yεmba n'na nc'ei ra Jesús:

—Ma ga mme'ua nná magä —bi 'yεmbi.

Pε nu'a ts'o p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá ga ägui. Ya da zä ga mme p'uya —bi 'yεmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Nu'ua yø ja'i εntho ya xa ndu ngue hinguī pa Oja, gue'ua da 'yähhyø mminduui'ua. Pε nu'i, ma ga mmehma, n'namhma gui xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yεn man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme, pε dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma ε'ua bí 'bup'ua ja ma ngu.

⁶² Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a bi bentra t'abi ndani ngue di nuafani, nε cohra mmui m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'anja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'ua di ma. Yø yonc'ei p'ua da ma n'na ngu n'na, i map'ua ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús.

² Bi 'yεmbaya:

—Majuani dí xi'ahə ngue ra 'befi xangu i ja, pε yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangue nuyá, dami 'yāphə na Oja rá mmeti ra 'befi, ngue da menhyø mēfi p'ua ja rá 'befi.

³ Nuya gui mmähä ya. Pε dami mfähmə, porque gui cəthə p'ua 'bəhyø ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø 'yop'ua ha 'bəhyø zate, gui njathə p'uya.

⁴ 'Yo tema bolsa gui caxə, 'yo tema njəmɛnyu gui caxə. 'Yo gui cəx hmi'da ni thixfanihə. 'Yo to di ot'ahə 'mø gá nzenguahə p'ua ja ra 'yu.

⁵ Nu'mø gá sømp'ua ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gá cəthə mbo. Gui 'yεna: "Oja di japra ngu ja ua ya".

⁶ Nu'mø 'bup'ua yø ja'i ngue nnepra njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi unī ngue Oja di japyo ja'i, da gohmi ra nzengua. Pε nu'mø hinguī nne yø ja'i, ya hin'na 'mø.

⁷ Dami nsäya p'ua ja ra ngu gui sømhmu. Dami sih'a te si yø ja'i 'bup'ua. Porque ni 'yup'ua ngue di t'unna nzäbi ra mēfi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, hin'na'a.

⁸ Nu'mø bi n'na'ahə ra ts'äya p'ua ja ra hnini gui sømhmu, dami si'a te di n'na'ahə.

⁹ Gui 'yøtheh_u yø dārquēh_i di 'bap'ʰ. Gui 'yēmhm_u: “Nūyá, ya guerp'ʰ gui pahm_u ha gdi soh_u rá 'yε Oja ya”.

¹⁰ Pε nu'mø himbi n'na'ah_u rá ts'äya p'ʰ ja rá hnini gui sømh_u, gui 'yēm'mø ga thohm_u p'ʰ ja yø caye:

¹¹ “Dá huamb_u ja rá hnini yø fonthäi bá n'youi mā mbonguahe. Gue'a rá hmεya'a ngue ya dá thec'ah_u p'ʰ. Pε dami pahm_u ngue ya mi ja ngue xta si'ah_u ha gdi soh_u rá 'yε Oja”, gui 'yēmph_u yø ja'i.

¹² Dí xi'ah_u ngue nu'mø rá pa dan_i thaxra güenda, man'na xan'ʰ rá castigo dá thohya yø ja'i himbi unna ts'äya, ngue'a rá castigo dá tho'ʰ yø ja'i mi 'bap'ʰ ja rá hnini Sodoma.

Xandøngu rá castigo dá thohyø ja'i hingui nne di 'bätyø mmäi.

¹³ Hague ngu rá castigo dá thohyø ja'i 'bap'ʰ ja rá hnini Corazín. Hague ngu rá castigo dá thohyø ja'i 'bap'ʰ ja rá hnini Bet-saida. Porque himbi 'yεc'εigui 'mø mi nu yø milagro dá ørb_u 'bäi. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mi 'bap'ʰ ja rá nyogui hnini Tiro, 'nεp'ʰ ja rá hnini Sidón, n'nahmantho xta hyep'ʰ rá nts'o man_i n'yo yø ja'i. Xti n'yaxyo 'bospi, 'nε xta hye yø he yø ja'i nu'a xti nεqui ngue 'b_u ndummi.

¹⁴ Pε nu'mø rá pa dan_i thaxra güenda, man'na xangu rá castigo dá thohyø ja'i festa rá hya ya, ngue'a rá castigo dá thohyø ja'i mi 'bap'ʰ ja rá hnini Tiro 'nεp'ʰ ja rá hnini Sidón.

¹⁵ A nu'ʰ yø ja'i 'bap'ʰ ja rá hnini Capernaum, rá nεgui εna ngue dá t'εspabi p'ʰ mahεts'i, 'nεcua ja rá häi dá t'εspi. Pε gue di map'ʰ ja rá nidu.

¹⁶ Bi 'yεmbyø xädi rá Jesús:

—Nu'ʰ yø ja'i dá ne dá 'yøhra hya gui xihm_u, tengutho 'mø go dá 'yørcase mā hyagá'ʰ. Nu te'o hinda nu manho'ah_u, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manhogra ja'i. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'ʰ hyate mā'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambá penc'ʰ hyate mā'det'a nja'i bi 'benhni, εmmεi di johya. I εna:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nøngähe ni thuh_u, asta 'nεhyø ts'onthi n'youi yø ja'i hep'ʰ.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Gue'a guí mmamm_i. Dá nugä rá Satanás ngue gá taph_u, bi ma häi tengutho rá huēi 'mø ni gai.

¹⁹ Nugä dá 'da'ah_u rá ts'edi ngue madague'a guí nnešh_u yø c'εya 'nε guí nnešh_u yø ixtehe, pε hinte dá ja'ah_u. 'Nε guí taph_u gätho rá ts'edi na rá zithu mā nsaih_u.

²⁰ Pε 'yo gadi johyah_u ngue høntho guí nnønngah_u mā thuhugä, 'bexi hep'ʰ yø ts'onthi n'youi yø ja'i. Sinoque nu'a gdi johyah_u, ngue bi nt'ot'i ni thuhuh_u p'ʰ mahεts'i.

Di johya rá Jesús.

²¹ Nu'a rá ora'a p'ʰya, rá Espíritu Santo bi japi ngue εmmεi di johya rá Jesús. Bi 'yεna:

—Mā Papá'i, dadi ja māmadi'i grá Hmu p'ʰ mahεts'i, grá Hmu ua ja rá ximhäi. Porque yø ja'i εna ngue yø bamhya, i εna ngue tini xanho yø mmäi hanja rá hya, pε gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basi ngue yø 'yøde. Nguna gá 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sānni ngue di nja'a.

²² Mā Papágä bi däqui gätho yø cosa ngue ga manda. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'ant'ʰ Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi'a rá Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'ʰ di mpahmi. Nu rá ja'i dá neprá Ts'ant'ʰ Oja ngue dá badi te'o na rá Papá, ya dá zä dá badi.

²³ Bi hyetyø xädi p'ʰya, bi 'yεmεbi:

—Bi toca'ah_u rá mmenth_i ngue gá nuse conni däh'ʰ te guí nnuh_u ya.

²⁴ Porque dí xi'ah_u ngue yø pa xa thogui, xangu yø pøngahya Oja xa m'mäi, 'nεhyø dast'abi xa m'mäi, bi ne xta nnu'a te guí nnuh_u ya, pε himbi zä bi nu. Bi ne xta 'yø'a rá hya guí øhm_u ya, pε himbi zä bi 'yøde.

Bi manna Jesús te bi 'yøtra mmengu Samaria.

²⁵ Nu'a n'na rá xännbate ngue rá ley p'ʰya, bi guat'i ngue thämmahya rá Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ¿te 'bε'a ja ngue ga øt'e para ngue ga tinnä te para zantho?

26 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Teni 'bε'a nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja? ¿Tema hya guí tím'mø gadi xádi?

27 Nu'a ra xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ra hya na, guehna εna: “Dami ja ndummái ngue mathoguitho guí mahma Oja co gátho ni mmáihua. Hangu ra pa hont'a guí mbεmhma'a. 'Nε dami mahni mmic'εiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, i εnna hya.

28 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xanho te guí mma. Dami 'yøt'e tengutho ra hya guí mmanya n'namhma ngue gui tinna te para zantho.

29 Pε nuna ra xännbate ngue ra ley, i εna ngue ya gue'a te øt'e ngue hinga gátho yø ja'i 'da guí matho. Janangue bi 'yεmbra Jesús:

—Pε, ¿ndana gue'a ma mmic'εi'be p'uya?

30 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na ra n'yohua bá hya ra 'yu xpi 'yε'a Jerusalén, ni map'ua ja ra hnini Jericó. Bi nthēui yø bε, bi hyannbabi'a te mi ha, asta bi møjpe. Bi uní, bi zop'ua p'uya. Ya sä ra ndate 'mø mi zop'ua.

31 Nu'a ra ora'a p'uya, bi thop'ua ja ra 'yu n'na ra mmäcja. Bi nu ngue 'bεmp'ua ra n'yohua sä ra n'ua. Bi mäqui, i gäta n'na nguadi, bi thogui.

32 Xquet'a bi thop'ua n'na ra n'yohua mi ja rá 'bεfi p'ua ja ra nija. Nu'mø mi nu'a sä ra n'ua, bi mäqui, bi thogui.

33 Pε nuna n'na ra n'yohua ngue ra mmεngu p'ua ja ra häi Samaria, bi thop'ua ja ra 'yu. Mī nu ngue 'bεmp'ua na xi ma ma'uní, bi huεqui.

34 Bi guarbua benna n'yohua p'uya, bi gospabi ra aceite, 'nehra vino bi gōspa p'ua xi ts'εrpi. Bi durpabi rá ts'εt'i. Bi 'yεxpua ja rá faní p'uya, bi zits'i ngue da hyonnbi ha di nsäya. Bi mädi.

35 Mī hyaxpuya, nuna ra mmεngu Samaria 'mø ya ja ngue da ma, bi hya'i yoho yø mεnyu nuya di nthēui n'na pa ra nzäbi n'na mmεnyu. Bi unna mmεnngu, bi 'yεmbi: “Dami färquits'ua na ra n'yohua 'bεcua. Nu'mø hīndi gua'i na ra mεnyu ja ua, man'na xangu gui uní, ga jut'a'i 'mø dá pengui te gui uní”, bi 'yεmbi.

36 Xiya, ¿ndana gue'a ya hyu nc'εi di nεqui ngue rá mmic'εiui na ra n'yohua bi anyø bε ya?

37 Nu'a ra xännbate ngue ra ley p'uya bi 'yεna:

—Nu'a bi huεqui, gue'a rá mmic'εiui'a.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ni ma ya, dami 'yøt'e tengutho na ra hya guí mmanya.

Ya 'bεp'ua ja rá ngu ra Marta ra Jesús.

38 Bi thop'ua maní ma ra Jesús, bi zømp'ua ja n'na ra hnini. Nup'ua ja ra hnini bi zøni, 'bεp'ua n'na ra xisu ni hu ngue ra Marta. Nup'ua ja rá ngu na, bi säyabi ra Jesús.

39 Nuna ra Marta, 'bε'a n'na rá juhue ni hu ngue ra Maya. Nuna ra Maya bi mip'ua ni hyandra Jesús ngue øxra hya xihyø ja'i.

40 Pε ra Marta humbi di mpεtho. Bi guarbua hu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ua xanho te ør'ma juhue ngue hīndi zεqui? Dami xifi ngue da mäxqui —bi 'yεmbi.

41 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hinguí padi te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho ni mmái'a te gä ja ngue gui 'yøt'e.

42 Pε hōnda n'na ra hya ja ngue ma datho di mporta. Nuna ra Maya xa huanhna hya nu'a ma datho di mporta 'nε hīnjonda hyannbi.

11

Bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i ra Jesús.

1 Man'na ra ora p'uya, nuna ra Jesús mi mmat'Oja p'ua ja n'na ra xεqui. Mī juadi bi mat'Oja p'uya, nu'a n'na'ua yø xádi bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami xänngahe ra mhmat'Oja, tengutho ra Xuua bi xännbi da mat'Oja yø xádi —bi 'yεmbi.

2 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø guí mmat'Ojahua, gui 'yεmhma: “Ma Papá'ahē guí 'bε mahεts'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. Bá εhε gui manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bi ja mahεts'i.

3 Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa.

4 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hinguí ho te ørcahe. Dami fäxcahe ngue

hinga øt'ähe ra nts'o. Damī yanje ngue ra nts'o”.

⁵ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Xi'mø ngue n'na rā n'yohu gadi n'amigo n'na'ahu ya. Nu'mø made rā xui p'aya, da zømp'u ja rá ngu rá amigo, da 'yēmbi: “Ague mā amigo'i, damī hmiqui hyu yø thuhmε.

⁶ Porque n'na mā amigo bi zøp'u ja mā ngu, jap'u xpi 'yεhε. Pε hin'yu te ga unni”.

⁷ Nu'a ts'o p'aya, da 'yenthø 'mø bá tha'a mbo rá ngu: “Yo gadi xunanyagui. Ya n'nøt'e mā goxthi. Mā basi ya xa 'yoi. Ya hinda zā ga nnangui ga 'da'i'a guí ädi”, da 'yēmbi.

⁸ Madague'a ngue rá amigo, pε hingui nne da nangui ngue di unni te honi. Pε nugä dí xi'ahu ngue da nanghma, di unni te gā honi, n'namhma ngue ya hinni mantho di xunanya.

⁹ Janangue nugä dí xi'ahu, nunā Oja di 'da'i te guí homhma. Damī 'yāpi te guí nnehu. Nu te guí honi, guí tini. Nu'mø gá jätra goxthi ngue guí nzohmu Oja, da xoc'ahu.

¹⁰ Porque nu rā ja'i ädi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nu rā ja'i 'bährá basi, nu'mø bi 'yāpra thuhmε, hingui sä rá mmui rā ja'i ngue rā do di unnā basi. Ogue rā hua da 'yāprá basi, hingra c'εya di unni.

¹² Ogue rā do'ni da 'yāprá basi, hingra ixtehe di unni.

¹³ A nuyá, i ja ni ts'oquihu, pε guí padi gui unna cosa xanho ni basihu. Nu'a ni Papáhu bí 'bu mahets'i ya, man'natho'a, nu'mø te'o da 'yāpra Espíritu Santo, da pennbabi.

Yø ja'i embi ngue rā zithu fäts'i te øtra Jesús.

¹⁴ Nunā rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu madi gonebi rā ts'onthi mi n'youi. Nu'mø mi hyep'u rā ts'onthi mi n'youi rā n'yohu, bi nya p'aya. Yø ja'i p'aya di 'yøtho.

¹⁵ Pε en'i da yø ja'i:

—Nunā rā n'yohu na, øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pε gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue jap'u.

¹⁶ Mi da yø ja'i p'aya, bi xifi ngue nunu mahets'i xtabá 'yøtyø hmεya hinjongui sä

da 'yøt'e, para ngue da bahyø ja'i ngue Oja bí 'bu mahets'i di unna ts'edi.

¹⁷ Pε rā Jesús gā patho te mbenyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Xip'u di manda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. Xip'u ja n'na rā ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bap'u, da 'yεhra pa di n'uēni.

¹⁸ Njarbatho nā rā hya dí xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mēfi rā zithu, ya rá 'befise di ts'oni. Dí mmangä nā rā hya nā ngue guí enju ngue rā zithu fäxçá'mø dí øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

¹⁹ A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohu tenna hya guí xännbatehu, ¿ua rā zithu fäx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? Nuyá, ja di nequi p'aya ngue guí ya xädähu, hingui padi te guí mmamhma.

²⁰ Pε xi'mø ngue di 'dacrā ts'edi Oja ngue gā øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, ja di nequi p'aya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi'mø ngue n'na rā n'yohu xanzaqui, çu yø juai guí mfäp'u ja rá ngu, hinte da ja'a te fädi.

²² Pε nu'mø bá ep'u man'na rā n'yohu ngue man'na xta nzaqui, da dapi, da gannbabi yø juai guí mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'aya, tate xa nzaquigui ngue rā zithu, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Nu rā ja'i hingui nne ngue mā n'yo'be, guehna rā ja'i rá n'youi mā nsai'be nā. Nu rā ja'i hingui fäxqui ngue gā ør'be rā 'befi, guehna rā ja'i di ts'ongatho mā 'befi nā.

Rā ts'onthi bá pengbu ja rá mmui rā ja'i.

²⁴ Nu'mø bi hyep'u rā ts'onthi n'youi rā ja'i, nup'u ja rā xequi mathogutho xa 'yot'i, ja bí 'yop'u rā ts'onthi, honi ha di nsäya. Pε nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfeni p'aya, i enā: “Gā pengä p'u ja mā ngu dá pøni”, i enā.

²⁵ Nu'mø bá pengbaya, da dinnbabi rá mmui rā ja'i ngue hinjongui 'bap'u, tengutho n'na rā ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui.

²⁶ Da mengbaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a rā ts'onthi rá madi. Gä da yarbū ja rá mmui rā ja'i ngue di

m'mup'u. M'mefa p'uya, man'na di m'ma man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthēui ra mmēnthi.

²⁷ Nuna ra Jesús, mente mmanya yø hya ya, nup'u ha 'bāhyø ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi bi nthēui ra xisu bi øn'a'i, nē bi sāt'a'i —bi 'yēmbi.

²⁸ Em'mø mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmēnthi bi nthēui ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

²⁹ Man'na ni mpetitho yø ja'i p'u 'bāhra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu yø ja'i 'bāhra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yēc'eigui. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nōpa hmēya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás.

³⁰ Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nōpa hmēya yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbutho ra N'yohu bí 'yē mahets'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nōpa hmēya yø ja'i 'bāhra pa jap'u'a ya.

³¹ Nu'mø ra pa ngue danj hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bāhra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'yēhē ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hingui nne gui 'yøhmā ra hya dí mmangä ya.

³² Da gue'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive da nang'mø ra pa danj hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bāhra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive, bi 'bätyø mmāi 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Jonás, pe hingui nne gui 'yøhmā ra hya dí mmangä ya.

Ra Jesús bi hyēpabi ra hya n'na ra nyot'i.

³³ Hingui sä ngue to di sacra nyot'i 'nē da 'yaqui, oque da go'mi con n'na ra huada. Sinoque da hyøxmāya, n'namhma ngue da nu ra nyot'i yø ja'i da yät'ambo.

³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dāhu ya, ya gui hēthu xanho ra nyot'i i ja. Njarbutho ni n'yomfēnihū ya, nu'mø bi xogui xanho, ya

gui pahma ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Pe numø hingui xogui xanho ni n'yomfēnihū, ya himma juani gui pahma ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Ya nsatho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'u gni mähä.

³⁵ Njarbutho ya, dami ne ngue da xohni n'yomfēnihū, n'namhma ngue da zä gui timhma ra 'yu xanho.

³⁶ Tengutho n'na ra ja'i 'mø ha ra nyot'i, hētra 'yu ha ni ma, gui njathu p'uya. Nu'mø tinni mmāihū ndana ra nho, ya gui hyēhmā p'u ra nts'o ngue gui n'yo manhohū.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nēhyø xänbāte ngue ra ley.

³⁷ Nu'mø mi juadi bi nya ra Jesús, nuna n'na ra fariseo bi zits'i ngue da nsihmēui p'u ja rá ngu. Mi yät'ambo ra ngu ra Jesús, bi mip'u ja ra mēxa.

³⁸ Nuna ra fariseo p'uya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxu'yē 'mø mi nsihmē.

³⁹ Pe ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague gyø fariseohū, gui pecjū maxøts'e ra vaso nē maxøts'e ra mohi. Pe maxøts'etho di nēqui ngue gyø hoja'ihū. Nu mbo ni mmāihū, gyø bēhū, ngue hønt'a te pes'yø ja'i so ni mmāi gui hyänbāhū.

⁴⁰ Hingui padi te gui mmāhmū. ¿Ua hingui pahma ngue maxøts'e mā do'yohū, Oja bi hoqui, xquet'a 'nē mbo mā mmāihū bi hoqui?

⁴¹ Pe dami fäxyø hyoya co nu'a te gui pets'i. Ya gä da gommenho p'uya.

⁴² Ague gyø fariseohū, hague ngu ra n'u gui thohmū. Nu'a ra diezmo gadi unhnū Oja, gadi unni te gä gui timhma, asta ra xac'andehē gadi unhnū ra diezmo Oja. Da gue'u gätho mi'da yø c'ani gadi unhnū ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nu te ra nho ja ngue gui 'yøthu, 'nē'a gdi mahma Oja, hingui øthu'a.

⁴³ Ague gyø fariseohū, hague ngu ra n'u gui thohmū. Porque gui huanthohū yø nthuts'i tate xanho p'u ja yø nija. 'Nē gui nnehū ngue con n'na ra respeto di zēngua'ahū yø ja'i p'u ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xänbātehū ngue ra ley, conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmū. Porque maxøts'etho di nēqui ngue xanho'ahū, himma juani ngue xanho ni

mmāih̄. Nu'ah̄, tengutho p'ua o rā ánima h̄indi n̄eq̄ui, thohyø ja'í m̄axøts'e, p̄e h̄ingui pad̄i te ja mbo rā h̄ai.

⁴⁵ M̄i da'a n'na n̄c'ei'ua yø x̄ännbate ngue rā ley p'uya, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄a x̄ännbate, ngue guí m̄man̄a rā hya n̄aya, xquet'a 'n̄c̄āhe guí s̄ac̄je ya 'm̄ø —bi 'ȳemb̄i.

⁴⁶ M̄i dah̄ra Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Xquet'a 'n̄ehyø x̄ännbate ngue rā ley, Hague ngu rā n'ua gui thohm̄. Porque nuna rā ley gui x̄ännbah̄ yø ja'í ngue da 'yøt'e, h̄injongui h̄ät'i da 'yøt'e. Ëntho rā ndate 'beni gadi duth̄ yø ja'í. Yø ja'í p'uya, h̄ingui h̄ät'i da d̄uts'i. P̄e nu'ah̄, n̄i x̄inga gue'a n'na n̄i saha guí nne gdi t̄øxh̄'a rā 'beni gui h̄øspah̄ yø ja'í.

⁴⁷ Hague ngu rā n'ua gui thohm̄. Porque guí h̄ømbah̄ yø panteo'ua yø p̄øngahya Oja x̄a hyo n̄i mboxitah̄.

⁴⁸ Ja di n̄eq̄ui p'uya ngue gadi th̄eh̄'ua n̄i mboxitah̄ bi hyopyø p̄øngahya Oja. Mah̄øngui nne guí njath̄ p'uya, madague'a gadi hojpaḥ̄ yø panteo'ua yø p̄øngahya ya x̄andu.

⁴⁹ Janangue ya patho Oja te di nja. Bi 'ȳena: “Ga p̄enhn̄a mā p̄øngahya 'n̄e m̄i'da yø m'm̄enhn̄i. Nu 'da'ua p'uya, da tho. M̄i'da p'uya, da juí”.

⁵⁰ P̄e n̄uya yø ja'í 'b̄ah̄ra pa ja p'uya, gā ja da mā map̄enn̄bi p'ua rā castigo ja ngue di nja, ngue yø p̄øngahya x̄a tho asta gue'm̄ø mambá f̄u'a nx̄imh̄ai.

⁵¹ Da f̄up'ua bá tu rā Abel, ast̄a guerp'ua i ntu rā Zacarías nuna bi thop'ua ha guí nhyacui rā n̄ija rā altar. Guehn̄a dí xi'ah̄ n̄aya, da hyasp̄abi rā güenda Oja ya yø ja'í 'b̄ahya, ngue'a te i d̄u'ua.

⁵² Ague gyø x̄ännbateh̄a ngue rā ley, Hague ngu rā n'ua gui thohm̄. Porque go guí h̄ah̄ rā nsogui ngue rā mfadi. P̄e n̄i x̄inga gue'ah̄ gdi pah̄m̄, n̄i x̄inga di japh̄a da ba'ua yø ja'í nne da bad̄i.

⁵³ Nuna rā Jesús, h̄ontho bi juadi bi man̄ya yø hya ya, mathoguiho bi mbøc̄ue yø x̄ännbate ngue rā ley 'n̄ehyø fariseo. Bi guarb̄aya ngue bi 'yørpe x̄angu yø nt'änn̄i.

⁵⁴ Honi ha di z̄adi ngue tem̄a hya da man̄a Jesús ngue h̄inda gue'a, para ngue da z̄a di yapi.

12

Rā Jesús bi x̄ännba yø ja'í ngue hanja'ua yø ja'í m̄axøts'etho di n̄eq̄ui ngue x̄anho.

¹ Nu'a rā ora'a, yø mah̄uah̄itho yø ja'í bi m̄peti, ast̄a di ntøtyø ja'í. Rā Jesús bi m̄adi bi 'ȳembyø x̄adi:

—'Yo gn̄i 'yoh̄a tengutho ga 'yo yø fariseo. Porque m̄axøts'etho di n̄eq̄ui ngue x̄anho te ga 'yo, h̄imma juani ngue x̄anho.

² H̄in'yua n'na rā hya da b̄emp'ua ja rá mm̄ai rā ja'í ngue h̄inda fadi. Madague'a da 'ȳena da go'm̄i, p̄e gā f̄atho.

³ A n̄uyá, nu'a te gāma hya nt'aguitho gadi nx̄ih̄m̄a ngue h̄ingui n̄neph̄a da fadi, h̄inga nt'aguí'a, i fadi x̄and̄onho. Nu'a rā hya gadi nhyurpatho n̄i guh̄a, ogue n'n̄øt'e rā ngu p'ua gui yah̄a, i nt'øde gātho rā hn̄ini'a te guí mm̄amh̄m̄a.

Bi man̄a Jesús ndana ja ngue da ts'u.

⁴ Ague mā amigo'ah̄a, dí xi'ah̄a ngue 'yo guí s̄uh̄'ua da ne da hyo'ah̄a. Porque nu'm̄ø bi hyo'ah̄a, ya h̄inda z̄a te da japa te.

⁵ Nugā ga xi'ah̄a ndana ja ngue gui s̄uh̄a. Dam̄i s̄uh̄a Oja, ngue nu'm̄ø bi hyac'a n̄i teh̄a, ja rá ts'edi ngue da m̄en'n̄ah̄a rā nid̄u. Nuna ya, guehn̄a dam̄i s̄uh̄a n̄aya.

⁶ Xi'm̄ø bi 'bā cat'a yø ts'int̄s'ua, uangui h̄ondi yoho yø zixani mā t'uni. P̄e nuna Oja, h̄inga n'na di p̄umb̄eni'ua yø ts'int̄s'ua.

⁷ Janjuani ngue f̄ax̄ah̄a Oja. Conque asta n̄i xtah̄a m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo guí s̄uh̄a yø ja'í. Porque man̄na x̄ammad̄i'ah̄a ngue yø ts'int̄s'ua, madague'a yø mm̄undotho'ua.

Rā Jesús bi x̄ihyø x̄adi ngue h̄inda gømp'ua ha 'b̄ahyø mm̄ic'eiui.

⁸ Dí xi'ah̄a ngue nu to gātho da m̄amp'ua 'b̄ahyø ja'í ngue εc'eīgui, xquet'a ga mm̄angā p'ua 'b̄ahyø anx̄e Oja ngue dad̄i n'amigo'be rā ja'í.

⁹ P̄e nu te'o da gøngā p'ua 'b̄ahyø ja'í, da mā ngue h̄ingui εc'eīgui, xquet'a ga mm̄angā p'ua 'b̄ahyø anx̄e Oja ngue h̄in dad̄i n'amigo'be rā ja'í da gøngui.

¹⁰ Nu to bi z̄a da n̄ømman'ua rā N'yoh̄a bí 'ȳe mah̄ets'i, i s̄a ngue di mpunn̄bi. P̄e nu rā ja'í da n̄ømman'ua rā Esp̄iritu Santo, ya h̄indi mpunn̄bi.

11 Nu'mø bi ts'ixah p'ua ja yø nija, ogue da ts'ixah p'ua ja rā ts'at'abi, 'yo sã di tu ni mmaih nã rã hyã ja ngue gdi thahmã.

12 Porque nu'mø bi zønna ora guĩ nyah, guesẽ rã Espiritu Santo di bẽn'nãhã rã hyã guĩ mmamhmã'a rã ora'a.

Nu rã ja'i ja rá mɛnyu, hinga gue'a rá mɛnyu ja ngue di ma rá mmãi.

13 Mambã nya n'na nc'ei p'ua 'buhyø ja'i, bi 'yẽmbra Jesús:

—Ague grã xãnnbate, dami xihmã n'yohãgã ngue di 'dajmã parte ngue rã erensia.

14 Mi dahra Jesús, bi 'yẽmbi:

—Ague n'yø, ðte'o bi 'yẽxqui ngue ga nts'at'abi ngue ga hec'ahã te guĩ peshã?

15 Mahømbi 'yẽmbi:

—Dami mfãhmã, 'yo sã guĩ emhmã ngue gue'a rã mɛnyu mã datho di muui. Porque rã ja'i nne ngue di m'mã manho, hinga gue'a rá mɛnyu xtangu di pets'i di m'mã manho.

16 Bi hyejpabi nã rã hyã ja ua p'uya, bi 'yẽmbi:

—Mi 'bu'a n'na rã n'yohã ngue rã mmɛmmeti. Emmẽi bi nja yø huahĩ.

17 Nunã rã mmɛmmeti p'uya, ngunã bi bẽni, bi 'yẽnã: “¿Teni 'be'a ga øt'e? Hin'yũ harã ga pets'a te jap'ua xtã pẽfi”.

18 Ya ẽmp'uya: “Ya dí paði te ga øt'e. Nuyã ga xotmã t'u, man'na xtanno ho ga hoqui. Ja ga pẽspu'a te gã ga xoqui, 'nẽ'a te gã dí pets'i.

19 Ga ẽngã p'uya, Nuyã, xangu te jap'ua gdã si xangu yø jeya. Di nja gampãhã ya. Ma ga nsãya, ma ga si te ga ðini”, da 'yẽnã.

20 Pẽ Ojã p'uya, da 'yẽmbi: “Ague n'yø, hinguĩ paði te guĩ mma. Nuyã guĩ tu'a di nxui ya. Xi'a te xcã pets'i, ðto da gohmi'a?”

21 Njarbũtho rã ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hĩnte di muui p'ua ja rá hmi rá dã Ojã.

Nunã Ojã i fãhya yø ja'i ya o rá 'yẽ.

22 Bi 'yẽmbã m'mefa yø xãdi rã Jesús:

—Nugã dí mma, nu'a te ja ngue guĩ sihã, ogue te ja ngue guĩ hyehã, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmaihã'a.

23 A nuyã, nu rá te rã ja'i man'natho di muui ngue'a te dã zi. Nu rá do'yo rã ja'i man'natho di muui ngue'a te dã hye.

24 Ya guĩ nnuhã yø ca ngue hinguĩ uahi, 'nẽ hinguĩ xofõ ngue te da mets'i. Pẽ Ojã di unni te si yø ts'int's'ua. Gomã gue'ahã ya, ngue hĩnda mãxãhã Ojã, porque man'na xammadĩ'ahã ngue yø ts'int's'ua.

25 Xiya, xi rã ja'i tu rá mmãi ngue hinguĩ hets'i, ðua da zã di nte man'na doyanĩ ngue'a ga nhets'i?

26 Nu'mø hĩnda zã ngue man'na guĩ ntehã mĩts'ua, ðhanja ngue tu ni mmaihã mi'da yø cosa 'mø?

27 Ya guĩ nnuhã yø døni bí ja dapo ngue hĩndi mpefi, ni xinguĩ mpe, pẽ mahõtho guĩ nẽqui. Dí xi'ahã ngue tengũ rã dast'abi Salomõn, mandõnho drã he bi hye, pẽ hĩnha da zãdi tengũ ga nho yø døni.

28 Porque guesẽ Ojã øt'e ngue mazihõtho guĩ nẽqui yø døni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pẽ nixudi p'uya, di nzøp'ua ja rã orno. ¿Gomã gue'ahã ngue hĩndi he'ahã Ojã? Pẽ hĩngã ẽgui ẽc'ẽihã xãnho ngue fãxãhã Ojã.

29 Nuyã 'yo mathoguitho di tu ni mmãi ha gdi hyoni te guĩ sihã.

30 Porque yø ja'i 'bucua ja rã ximhãi, hõnt'a te da zi ni ma yø mmãi honi. Pẽ nu'ahã, 'bũhni Papãhã, 'nẽ ya paði ngue guĩ homhmã gãtho ya yø cosa ya.

31 Janãngue dami ja ndummmãi guĩ 'yøthã'a te di mãnda Ojã. Gue'a di 'da'i te gãmã cosa guĩ homhmã'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmẽtihã mahets'i.

32 Madãgue'a ziyohõtho'ahã, pẽ 'yo guĩ suhã. Nugã ga fã'ahã tengutho rã mãndẽ'yo 'mø fãhyø dẽ'yo. Nunã Ojã ni Papãhã i ja mpãhã ngue guĩ m'mãhmã p'ua ha di mãnda.

33 Dami pã te gã guĩ peshã, guĩ unhnã rã mɛnyu yø hyoha. Dami nehã rã buxã hĩnjãm'mø di nts'onĩ. Porque nu'mø bí ja ni mmẽtihã mahets'i, hĩnha rá nẽgui da bõhø. Nup'ua hĩnda zønna bẽ, 'nẽ hĩnda zi rã zu'ẽ'a te guĩ pets'i.

34 Nu'mø guĩ emhmã ngue bí ja mahets'i'a rã nho tãte di muui, hõnnbũ da zo ni mmaihã p'ua 'mø.

Ya xqui nsãhã 'mø bi zõhni Hmuhã.

35 Ya xqui nsãhã 'mø bi zõhni Hmuhã. Madrã xui da zõhø, ya di zø ni nyot'ihã.

³⁶ Gui 'yøth_u tengutho yø hmiq_ui n'na rá hmu 'mø tø'm_i ngue dá pengb_u dá nu rá nthat_i. Ngu di zøhø di játra goxth_i, 'bexta xojpi.

³⁷ Rá mmenth_i di nth_eui rá hmiq_ui nuna dinná hmu 'mø bi zøhø ngue di ndø'm_{ate}. Majuan_i dí xi'ah_u ngue nu'a rá hmu, di nsä ngue dá 'yεp'_u ja rá mεxa yø hmiq_ui ngue dá 'uini.

³⁸ Madague'a made nxu_i dá zøhø, ogue tobe h_{in}di hats'i dá zøhø, pε rá mmenth_i bi nth_eui yø hmiq_ui dá thini ngue di ndø'm_{ate}.

³⁹ Dam_i pahm_u ná rá hya ja ua. Ngue n'na rá mmennigu, nu'mø dá bad_i temá ora dá zøhra bε p'_u ja rá ngu, di mfädi xanho, h_{in}di n'un_i dá sojpa rá ngu ngue dá fε.

⁴⁰ Xquet'a dam_i njath_u p'uya, dam_i ndø'm_{ate}h_u. Porque nu'a rá ora h_{in}te di so ni mmaih_u, xi'mø gue'a rá ora dá zøhra N'yoh_u di 'yε mahets'i'a.

Rá Jesús bi h_{ye}jpá rá hya yoho yø hmiq_ui, n'na rá hmiq_ui ngue rá 'yøde, n'na rá hmiq_ui h_{in}grá 'yøde.

⁴¹ Rá Bεdu bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ¿høngtho gähe guí xicje ná rá hya gädi hyεcya, ua gue gätho yø ja'i guí xifi?

⁴² M_i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rá hya dí mmangä, gue'a rá hmiq_ui 'bet'o bá dinná hya dí xicä ná, nu'mø dá 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na rá hmiq_ui dá ma mafäti'_u to 'bap'_u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, dá 'uini.

⁴³ Rá mmenth_i di nth_eui rá hmiq_ui dá 'yøt'e te di 'bεprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu, dá d_{in}i ngue dad_i mpεfi.

⁴⁴ Majuan_i dí xi'ah_u ngue nu te gä pεsrá hmu, gä di fátrá hmiq_ui.

⁴⁵ Pε nuna rá hmiq_ui dá 'yεmp'_u ja rá mmäi ngue h_{im}'be dá zøhrá hmu, dá mædi dá matyø mmihmiq_uiui conyø xisu. Dá m_i di nsihmε, ogue di n'iti.

⁴⁶ Nu'a rá hmu rá hmiq_ui p'uya, nu'a rá pa rá ora ngue h_{in}gu_i tøm_rá hmu, gue'a rá ora dá zø'a. Nu'a rá hmu p'uya, mathoguiho dá mæi, pets'i ngue dá xeni. Di 'yεmp'_u ni gohyø ja'i h_{in}gu_i εc'ei rá hya.

⁴⁷ Nuna rá hmiq_ui bi bad_i xanho hanja ná rá hya nneprá hmu dá 'yøt'e, pε h_{im}bi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, dá 'yεmm_{ei} dá ma m'mei.

⁴⁸ Pε nu'a rá hmiq_ui h_{im}bi bad_i xanho'a te rá pähä rá hmu, dá 'yøtyø cosa ní n'yup'_u ngue di 'b_{ei}, ts'utho dá ma m'mei, porque h_{in}gu_i pad_i te øt'e. Nu te'o bi bad_i xanho rá hya, jatho ngue dá 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu rá hya mafäti, man'natho xangu ja ngue dá 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja rá s_ui.

⁴⁹ Nugä rá sibi dá εhε gä ucä ua ja rá ximhäi. Dí nnegä ngue di nzø ná rá sibi ná.

⁵⁰ Xquet'a ja ngue gä thocä n'na rá n'_u, pε dí xøn_{ni} ngue di nja.

⁵¹ ¿Ua guí εhm_u ngue dá εcä ua ja rá ximhäi ngue h_{in} temá n'_u guí säh_u? Nu'a, h_{in}'na'a. Sinoque di nja rá s_ui.

⁵² Porque rá pa di ma p'uya, cat'a nja'i 'dat'a rá ngu di 'b_ui, gä di ns_ui. Hyu nc'ei di nsahm_i'_u yo nc'ei di εc'ei_{gu}i. Ogue yo nc'ei di nsahm_i'_u hyu nc'ei di εc'ei_{gu}i.

⁵³ Nu rá papá h_{in}da nu manho rá ts'ant'_u di εc'ei_{gu}i. Nu rá ts'ant'_u h_{in}da nu manho rá papá di εc'ei_{gu}i. Nu rá mamá h_{in}da nu manho rá t'ixu di εc'ei_{gu}i. Nu rá t'ixu h_{in}da nu manho rá mamá di εc'ei_{gu}i. Nu rá cä h_{in}da nu manho rá ts'ihuε di εc'ei_{gu}i. Nu rá ts'ihuε h_{in}da nu manho rá cä di εc'ei_{gu}i.

I ja yø hmεya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna rá Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø gä nuh_u ngue bá nangyø 'bogui, guí εhm_u p'uya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a.

⁵⁵ Nu'mø 'yo rá ndah_i ni 'yε'a sur, guí εhm_u p'uya: “Xta mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a.

⁵⁶ εna xø gä guí pahm_u p'_u gn_i bεhm_u, pε h_{in}'na. Nu'ah_u guí pahm_u te nne dá manna tiempo 'mø guí hanth_u yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rá häi guí pahm_u te di nja'mø 'yo rá ndah_i. ¿Hanja ya'mø ngue h_{in}gu_i pahm_u te gä mbøn'a te gäma hya guí nnuh_u yø pa dí 'b_uhm_u ya?

Dami ja ndumm_i guí nhojp_ui ni ns_uiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue h_{in}gu_i hacεh_u rá güenda ndana gue'a xanho?

58 Nu'mø bi nyap'ah, nu'a di yap'ah dami nhojpa'ah p'ja ra 'yu, n'namhma ngue hīndi dā'ah p'ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndā'ah p'ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dā'ah ra policia. Rā policia p'uya, da zixah fādi.

59 Dī xi'ah ngue nup'ja ra fādi, ya hīnda zā guá ponthoh p'ja, guá pōmhma asta gue'mø guá jut'i gātho ra mēnyu da ts'an'nah.

13

Jatho ngue da thep'ja ra nts'o.

1 Nu'a ra ora'a p'uya, bi guat'i 'da yø ja'i p'ja 'bāhra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmēngu Galilea. 'Nē ja xi thop'ja ha thohyø zu'ē nu'ja tho ngue ra 'bøt'e.

2 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nu'a te ra n'ja bi thohya yø mmēngu Galilea bi tho, çua guí ēmhma ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmēnguh?

3 Dī xi'ah ngue hīn'na. Nu'mø hīngui hyehma p'ja ra nts'o gni 'yoh, xquet'a 'nē'ah 'da gdi m'mehma'ja.

4 Xi'ja 'de'ma hyato nja'i bi hyo ra torre Siloé 'mø mi dāgui, çua guí ēmhma ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gātho mi'da yø mmēngu Jerusalén?

5 Nugā dī xi'ah ngue hīn'na. Nu'mø hīngui hyehma p'ja ra nts'o gni 'yoh, 'nē'ah 'da gni m'mehma'ja.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra za hīngui zudi.

6 Bi hyoni te gui hyejpa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—N'na ra n'yoh bi 'yēt'a n'na nza ra igo p'ja ja rá hāi. Bi ma da nu p'uya ngue'mø zudi. Pē hīn tema igo bá tīni.

7 Bi 'yēmbi mēfi mi fāhra hāi p'uya: “Ague n'yø, ya rá hyu jeya dī ēhē dī hongā yø ndāt'ā ua ja ra za ja ua. Pē hīnte dī tīni. Dami 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja ra hāi”, bi 'yēmbi.

8 Pē nu'a fāhra hāi p'uya bi 'yēna: “Ague n'yø, dami tømra jeya ja ua ya. Ma ga cunnbagā ra hāi 'nē ga pojpa ra 'yai.

9 Xamhmatho di nzadi ngue ga jap'ja. Nu'mø ya hīmbi nzadi, ya ga εxp'ya”, bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mi mo'mi.

10 Man'na ra pa ngue ra ts'āya, mi xānbate p'ja ja n'na ra nija ra Jesús.

11 Nup'ja ra nija, mi 'bap'ja n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma hyato njeya mađi hyēnni. Nu'a ra ts'onthi mi n'youi, di japi ngue mo'mi. Hīnjam'mø di sā di juannā xatha.

12 Nu'mø mi nu ra Jesús, bi zonnbya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xisu, ya da zā ra n'ja guí hēmbya.

13 Bi japyø 'yē p'ja ja rá ya p'uya. Pē 'bexpi zā'a ra ora'a, bi njuannā xatha ra xisu. Nuna p'uya, bi ja mammađi Oja.

14 Pē nu'a di manda p'ja ja ra nija p'uya, bi mbøcue ngue ra ts'āya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. Bi 'yēmbi ja'i p'uya:

—N'nato ma pa ja ngue di nja ra 'bēfi. Gue'ja yø pa guá ēhē da t'øthe'ah 'mø. Pē hīnga gue'mø ra pa ngue ra ts'āya da t'øthe'ah.

15 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi ja'i:

—Ya gā gue'a guí mmamp'ja gni bēmhma ya 'mø. Xi'mø guí si n'na ni ndani, oque n'na ni burru, çua hīngui xoc'mø ra pa ngue ra ts'āya ngue da ma da nsithe?

16 Xina ra xisu, rá mbom'meto ra Abraham, ya n'ne'ma hyato njeya di unna zithu ngue'a te hēmbi. Çua hīnda zā da t'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'āya nā'mø?

17 Mi manna ra hya na p'uya, mambi mēsta yø sā'u nnu man'ja ra Jesús. Pē gā di johya yø ja'i, porque hīnjonda zā da 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hēcra hya ra Jesús ngue n'na rá hmudā ra mostasa.

18 Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Çha di njap'ja gdi pahma ngue ha di nxandyø ja'i da zo rá 'yē Oja? Çegue gdā hyejpa ra hya?

19 Tengutho n'na zihmudā ra mostasa, zitcha 'mø bi thup'ja ja ra huahī. Pē di nte asta gue'mø di ndat'o. Xta nhets'i da gohi, da 'yøtyø 'bafi yø ts'int's' p'ja ja yø 'yēt'o.

Bi nhyejpa ra hya ra hojñi i pē ra levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yɛnna Jesús:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yɛ Oja, gui nhyɛjpaɓi

²¹ ra íxi 'mø bi japi hyu t'ɛni ra hojuni n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gä ra jani.

Mahyɛjpi ra hya n'na ra goxthi hingui uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo ra Jesús ni ma Jerusalén, xännbabi ra hya yø ja'i p'u ja yø hnini thogui.

²³ Bi 'yɛmba n'na nc'ɛi p'uya:

—Ague grá hmu, çua ziyohotho yø ja'i di nyani?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

²⁴ —Dami ja ndummui gdi cutha p'u ja ra goxthi hingui uant'i. Porque di xi'ahua ngue xangu to da ne da yat'i, pɛ hindä zä da yat'i.

²⁵ Porque nu'mø bi nangra mmɛnnigu da nøtra goxthi, nu'u da go'athi di jätra goxthi, da 'yɛmbi: “Ague grá Hmu, dami xogahe ra goxthi”, da 'yɛmbi. Pɛ da 'yɛnna Hmu 'mø bi dadi: “Hin'na. Himma amigo'ahua”.

²⁶ Da 'yɛn'u di 'bä'athi p'uya: “Pɛ 'nɛ 'dap'u dá nsihmɛhu. Nup'u ja ma hninigähe ja gä xänngahe p'u ni hya”.

²⁷ Da 'yɛnna Hmu 'mø bi dadi: “Ya di xi'ahua ngue himma amigo'ahua. Dami 'uehmu ua di 'bui, porque xants'o te xcä 'yøthu”.

²⁸ Ja di nzonp'u di 'bä'athi p'uya, di guxyø ts'i 'mø bi nu ra Abraham, ra Isaac, ra Jacob, co gätho mi'da yø pøngahya Oja di 'bup'u di manda Oja. Nu'u di 'bä'athi, da gop'u.

²⁹ Porque di bonyø ja'i p'u ni hyuhra hyadi, da guerp'u ni bøxyadi, norte, 'nɛ sur di bonyø ja'i da mip'u ja ra mɛxa ngue di nsihmɛ p'u di manda Oja.

³⁰ A nuyá, 'bu i'da ngue 'bɛfa ua ya, gue'u dani m'mɛt'o p'u. 'Bu i'da ngue 'bɛt'o ua ya, gue'u dani m'mɛfa p'u.

Bi nzonna Jesús ngue handra hnini Jerusalén.

³¹ Nu'a ra pa'a p'uya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yɛmbra Jesús:

—Dami pøngua ni ma, porque nne da hyo'i ra Herodes —bi 'yɛmbi.

³² Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Hantho ɛna da hyäcä na ra Herodes. Ni mähä ya bá xihmu ngue nuyá 'nɛ nixudi, ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ga øthe yø ja'i hɛmbi 'dama 'dan'yo man'u. Nimanani p'uya, ga juadi te di pɛfi.

³³ Pɛ jatho ngue ga thogui hapu nná ma. Nixudi 'nɛ nimanani ga n'yo asta gue'mø ga søn'a Jerusalén. Nuyá himma juani ngue da thogä ua, nup'u Jerusalén himma punnbi yø pøngahya somp'u, gä i tho.

³⁴ Ague gyø mmɛnguhua Jerusalén, gue'e gui hophu yø pøngahya Oja, da gue'u yø mamhya Oja bi 'bɛn'nahua, gä gui pandothohu. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pɛn'nahua tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huits'i conyø zahua, dadi ja'ahua p'u. Pɛ hingä nehua.

³⁵ A nuyá, da hyɛc'ahua p'u Oja ya. Dí xi'ahua ngue ya hinni mantho gui nnuja, asta gue'mø da 'yɛhra pa gui 'yɛmhmæ: “Di japrä m'mɛnhni Oja bá pɛnhua”, gui 'yɛmhmæ.

14

Bi 'yøthe n'na ra därkehi ra Jesús.

¹ N'na ra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Jesús bi ma da nsihmɛ p'u ja rá ngu n'na ra n'yohu 'bɛt'o ngue yø fariseo. Nuyá p'uya, fätho te øtra Jesús.

² Nup'u hudi, 'bup'u n'na ra n'yohu ngue neni.

³ Nuna ra Jesús, bi 'yørpa ra nt'änni yø xännbate ngue ra ley 'nɛhyø fariseo, bi 'yɛmbi:

—çUa da zä ngue da t'øthe n'na ra därkehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'na?

⁴ Nu'u nzofu himbi dadi. Bi bentra därkehi ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma.

⁵ Bi t'ɛmbyø fariseo p'uya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihu n'na ra burru ogue n'na ra ndani, da zop'u ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uangui guá jats'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'u ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'u yø ja'i nzofu.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

7 Nu'x yø ja'i xi ts'ofu, hεtho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'x ja ra mεxa. Bi 'yεmbaya:

8 —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhε ra nthati, 'yogui huanthohε yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihmε p'x. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i.

9 Nu'a xa nzo'i p'aya, nthambenitho da 'yεn'i: “Damī unna nthuts'i na 'bεcua n'yø”. Ya gui pεs'ni sä p'aya ngue gni mmip'x ja ra nthuts'i hingā njuani.

10 Nu'mø bi ts'o'i, damī mip'x ja ra nthuts'i bi ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, da 'yεn'i p'aya: “Dε gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'nε'x 'dap'x gdi hūhmε p'x ja ra mεxa da nu mansu'i p'aya.

11 Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'x ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

12 Ra Jesús bi 'yεmbrā n'yohε xi zixpε ja rá ngu:

—Nu'mø guí øt'a n'na ra nts'ihmε, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'x ni n'yohε, ni xinga gue'x ni mεni, ni xinga gue'x ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'á, xquet'a da 'yεhra ora da zo'i ngue gui nsihmεui. Ya bi ma mā cots'i'a ra mate xcá 'yørbaya.

13 A nuyá, nu'mø guí øtra nts'ihmε, dami zo'x yø hyoya di nsihmε, dami zo'x yø do'yε, dami zo'x yø dogua, dami zo'x yø xädā ngue gui 'uini.

14 Janangue di toca'i ra mmenthī p'aya, porque hinda zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pε nu'mø ra pa dani bennate yø hoja'i p'aya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bi ma mahyεqui ra hya ngue n'na ra dants'ihmε di nja.

15 Nu'a n'na nc'ei mi hup'x ja ra mεxa p'aya, bi 'yøde te mmanā Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue ra mmenthī di tocabi'a to sihmε p'x ha di manda Oja 'mø.

16 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—N'na ra n'yohε, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihmε ngue ra nde. Bi manda p'aya ngue bá ts'ofu xangu yø ja'i.

17 Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihmε p'aya, bi mεhná hmiqui ra mmennigu ngue bá si'x to ya xi ts'ofu. Bi 'yεmbi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”.

18 Nu'x bá ts'i p'aya, εna ngue hingui pongui. Nu'a rá mudi bá ts'ofu bi 'yεna: “Ja dá tän'a n'na ra häi, jatho ngue ga ma nu ya. Damī punngui, nugā hingui pongui ga mmagā p'x”.

19 Nu'a man'na p'aya bi 'yεna: “Ja dí tän'i cat'a nt'ei yø ndani. Nuyá dí nne ga sä ya. Damī punngui, nugā hingui pongui ga mmagā p'x”.

20 Man'na p'aya bi 'yεna: “Ja εdadi nthati, janangue hinda zä ga mmap'x”.

21 Nu'mø mambá pengra hmiqui, bi xihrá hmu te bá sifi. Bi mbøcue ra hmu p'aya. Bi 'yεmbrá hmiqui: “Ni ma n'nahmantho p'x ja ra täi ya, 'nεp'x ja yø caye ua ja ra hniñi. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'yε, bá si ua yø dogua 'nεhyø xädā”.

22 Mambá pengra hmiqui p'aya, bi 'yεna: “Ague grá hmu, ya dá øt'e te gá 'bejpagui ya. Pε tobe mbonguitho yø nthuts'i”.

23 Bi 'yεnna hmu p'aya: “Nuyá ni ma mahøn'a p'x ja yø caye 'nεp'x ja yø 'yu ya. Bí ja ts'edi ngue da εcua yø ja'i n'namhma ngue da yuhma ngu.

24 Porque dí xi'ahε ngue nu'x yø n'yohε dá zocä m'met'o, ya hinda zä da εhε di nsihmεua'x”.

Ja ua ra hya ja ngue da 'yøtra ja'i 'mø nne da denna Cristo.

25 Xangu yø ja'i ni 'befa p'x ni ma ra Jesús. Bi 'bärbaya, bi 'yεmbi:

26 —Nu te'o tenngui 'nε zits'utho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø basi, ogue yø n'yohε, ogue yø nju, ogue su da tho conná ngueque, nuná, guehna hīmma xädigā na.

27 Nu ra ja'i hingui nne da dennngui ngue su da tho, guehna ra ja'i hīmma juani mā xädigā na.

28 A nu'ahε ya, xi'mø to da ne da hyø'a n'na ra torre, uangui 'bet'o da 'yøtrá güenda, da nu 'mø ngue ja te di unī para ngue da hyätra 'befi, ogue hin'na.

29 Porque nu'mø sä di dε'mi, 'nε hinda hyät'a m'mεfa, da denni to da nu p'aya.

³⁰ Da 'yɛna: “Nuna ra n'yohu 'bucua bi d'umrā 'bɛfi, pɛ hinguī sā da hyāt'i”, da 'yɛna.

³¹ Xi'mø ngue n'na ra dast'abi ja ngue da 'yørpabi ra tũhni man'na rá mmidast'abiui, uanguī da mī dī n'yomfɛni, da zanni ngue'mø da zā di juii 'dɛt'a mahuaḥi yø soldado 'mø bá ɛp'u 'dāte mahuaḥi ngue ne tũhni.

³² Pɛ nu'mø hinda zā p'uya, nu'mø tobe yap'utho bá ɛhrā nsuiui, da mɛnnba ra hya rá mmīnst'abiui p'uya ngue dī nhojpai.

³³ Gui njathu p'uya, ngue gui hyacju ra güenda, porque ra ja'i ngue tate di ma'a te pɛts'i, a nugā p'uya, zi ts'utho dī maqui, guehna ra ja'i himma xädigā na.

Bī ma mahyɛqui ra hya ngue'mø bi m'mɛ'a te ga n'u ra u.

³⁴ Conque ra u, xanho'a. Pɛ nu'mø ya hinguī u, ya hinte dī muui.

³⁵ Nī xingra 'yai ra häi da zā, sinoque da t'entho. A nuyá, dī nja nī gu ngue gui 'yøhm na ra hya dí mmangā ya.

15

Bī hyɛcra hya ra Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na ra dɛ'yo.

¹ Gätho yø ngũthäi 'nɛ'u mī'da yø ja'i t'ɛmbi ngue ja yø ts'oqui bi guarbu 'bähra Jesús ngue øts'e te mma.

² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'nɛhyø xännbate ngue ra ley, bi 'yɛna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, guehya yø ja'i ja yø ts'oqui nne dī nyaii 'nɛ 'dap'u sihmɛui na.

³ Janangue ra Jesús bi hyɛca n'na ra hya bi xifi, bi 'yɛmbi:

⁴ —Nu'ahu ya, xi'mø di 'bui to di si n'na ciento yø dɛ'yo, da 'ue'a n'na ndɛ'yo p'uya, uanguī da zop'u'u goho 'dāte ma'dɛ'ma guto ndɛ'yo p'u ja ra dapo. Da ma da honna n'na ndɛ'yo xā 'uegue asta gue'mø bá tīni.

⁵ Nu'mø bá timp'uya, dadi johya, da huxrá xixi, da ɛɛ.

⁶ Nu'mø bi zøp'u ja rá ngu, di petyø amigo 'nɛhyø besino, da 'yɛmbi: “Bá ɛhm ya, 'da gdā johyathohu, porque ya dá tīngā ma dɛ'yo xi m'mɛdi”, da 'yɛna.

⁷ Njarbatho na dí xi'ahu ya, ngue'mø bi hyɛp'u ra nts'o ga 'yo n'na ra ja'i ja rá

ts'oqui. Man'na ra ndøpähä bí ja mahɛts'i, hinda gue'u goho 'dāte ma'dɛ'ma guto nja'i ɛna ngue yø hoja'i, hin'y u yø ts'oqui.

Bī ma mahyɛqui ra hya ngue ra mɛnyu bi m'mɛdi.

⁸ Xi n'na ra xisu 'mø cu 'dɛt'a yø mɛnyu, di 'bɛ'a n'na p'uya, uanguī di sacra nyot'i da gocrá ngu, mahotho di hyoni asta gue'mø bi dini.

⁹ Nu'mø bi timp'uya, di petyø amigo 'nɛ mī'da yø besino, da 'yɛmbi: “Ma 'da gdā johyathohu ya, porque dá tīngā ma mɛnyu dá 'bɛdi”, da 'yɛmbi.

¹⁰ Njarbatho na ra hya dí xi'ahu ya, ngue bí ja ra johya p'u bí 'buhyø anxɛ Oja ngue n'na ra ja'i ja rá ts'oqui, da hyɛp'u ra nts'o ga 'yo.

Bī ma mahyɛqui ra hya ngue n'na ra n'yohu di untho'a te ma t'unni.

¹¹ Mī nya ra Jesús, bi 'yɛna:

—Mī si yoho yø ts'unt'u n'na ra n'yohu.

¹² Nuna ra ts'unt'u cohi bi 'yɛmbrá papá: “Ague papá, dami 'dac'a te ma mɛti di tocagui”, bi 'yɛmbi. Nuna rá papá p'uya, bi unni n'na ngu n'na yø ts'unt'u'a te di tocabi.

¹³ Hīmma ya'atho yø pa p'uya, nuna ra ts'unt'u cohi, bi peti gätho'a te rá mɛti, bi hyats'i, bi ma man'na ra häi yap'utho. Ja bi umma unitho p'u rá mɛnyu p'uya.

¹⁴ Pɛ nu'mø mī hyāti gā bi unna mɛnyu, nup'u ja ra häi 'bui, bi nja n'na ra thuhu. Ya hin'y u te da zi p'uya.

¹⁵ Bī map'u 'b'u'a n'na ra n'yohu ngue bi 'yänna 'bɛfi p'uya. Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'bɛpi ngue da märpa yø ts'udi p'u bí ja rá häi.

¹⁶ I nne da za'u yø juza sa yø ts'udi p'uya, pɛ hinjondi unni.

¹⁷ Ya ɛmp'uya: “Nup'u ja rá ngu ma papágā, xangu yø hmiqui dī mpɛp'u, pɛ mbonguitho te da zi. Nugā p'uya, dí tugā ra thuhu ua.

¹⁸ Ma ga pengā p'u bí 'buhma papá ya. Ga ɛmbi: Ague papá, ra ts'oqui dá øt'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá ørpabi Oja.

¹⁹ Ya hīnni 'yup'u gui 'yɛna ngue nī basigui ya. Gui 'yø'nī güenda ngue nugā tengutho'u nī mɛfi guī si, dī njarbatho p'u gdi bɛngui, ga ɛmbi”.

²⁰ Bi hya ra 'yu p'uya bi mengui, i ma rá ngu rá papá.

Nu'mø tobe yap'atho bá ε p'uya, bi hyandrá papá, bi huεqui. Bi ma p'uya ngue di c'at'ui, asta hafi 'nε di unna beso.

21 Nuná ra ts'ant'ua p'uya, bi 'yεmbrá papá: “Ague papá, ra ts'oqui dá øt'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá ørpabi Oja. Ya hinni 'yup'ua gui 'yεngui ngue ni basigui ya”.

22 Nu'a rá papá p'uya, εmbyø hmiqúi: “N'nahmantho bá cahmi ra ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na ra mfo'yε rá 'yε. Dami unnu yø 'boxthi da dit'i.

23 Bá siui n'na ra ndani xanoqui ga hohu. Ma ga n'øt'a ngohu, ga nsihmehu.

24 Porque nuná ma ts'ant'ugá 'bucua, tengutho 'mø xi du na, a nuyá, tengutho 'mø ma'da'yo bi m'mai. Ya xi m'medi, pe mahøndá nuhu ya”. Bi madi bi n'øt'ango p'uya.

25 Mambí 'yo ra 'befi'a rá ts'ant'ua ma dap'uya. Nu'mø ni ma da zøp'ua ja ra ngu'a ra ts'ant'ua mambí 'yo ra 'befi p'uya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'buhyø nei.

26 Bi zohna n'na'ua yø hmiqúi p'uya, bi 'yänni te 'be'a ma ngo i ja.

27 Nu'a ra hmiqúi p'uya bi 'yεmbi: “Ni papá'a øt'ango ngue ni n'yohu xa nzøhø. Xa manda ngue xa tho n'na ra ndani ya xi noqui, porque nu rá ts'ant'ua ngue hinte di ja”.

28 Bi mbøcue p'uya, hingui nne da yat'ambo. Bá pønna papá p'uya, bi xifi ngue da yat'ambo.

29 Pe nu'mø mi da p'uya, bi 'yεmbrá papá: “Ya xa mma yø jeya dí øt'a ni 'befi, nugá hinjam'mø xtá fets'i te gui mma. Pe hinjam'mø xcá 'daca n'na ra zichivo ngue ga nsännigo'be ma amigo.

30 Pe nuyá, nu'mø mi zøhna ni ts'ant'ua bi un'na ni mentyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndani naya”.

31 Nuná rá papá p'uya, bi 'yεmbrá ts'ant'ua: “Ague ts'ant'ua, nu'i ya 'daua dí 'buhmi. Nu'a te gá dí pets'ä, gá ni mmeti.

32 Pe nuyá, xanhotho ngue di njaju mpähä, ga øthu ra ngo. Porque nuná ni n'yohu, tengutho 'mø ya xi du na, ma'da'yo ngue bi m'mai. Ya xi m'medi, pe mahøndá nuhu ya”.

Bi hycra hya ra Jesús ngue n'na ra hmiqúi di manda yø mafi.

1 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Mi 'bu'a n'na ra mmeti ngue si n'na rá hmiqúi di mandabi yø mafi. Nuná ra mmeti p'uya, bi sifi ngue di unnbatho rá mentyu na rá hmiqúi.

2 Ra mmeti p'uya, bi 'yεmbi: “Ague n'yø, ¿hanja na ra hya dí øcä si'i? Dami dacra güenda'a ra 'befi gui øt'e, porque ya hinni mantho gui mandagui ma hmiqúigä”, bi 'yεmbi.

3 A nuná ra hmiqúi di manda yø mafi p'uya, i εnse: “¿Teni 'be'a ga øt'ä 'mø ya hñdi 'dacä ra 'befi ma hmu ya'mø? Nugá ya hingui sä ga mpefi. Nu'mø ga haxra limosna, dí pes'ma sä.

4 A nuyá, ya dí padí te ga øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacra ts'äya p'ua ja yø ngu 'mø bi thaga ma 'befi”, i εna.

5 Bi madi bi zohni 'da mi'da'ua to tuprá hmu p'uya. Nuná rá madi bi zohni, bi 'yεmbi: “¿Hangü gui tühma hmugä?”

6 Ra n'yohu p'uya bi 'yεna: “Dí tupa n'na ciento barre ra aceite”. Nuná ra hmiqúi p'uya bi 'yεmbi: “Ja ua ra sacua n'youi ni güenda 'mø. Pe dami mi ya, gui 'yør'man'na, gui cuati ngue yote ma'det'a barre gui ndupate”, bi 'yεmbi.

7 M'mefa p'uya, bi 'yän man'na nc'ei, bi 'yεmbi: “Xi'i, ¿hangü gui tühma hmugä?” Bi 'yεn'a ts'o p'uya: “N'na ciento t'eni ra trigo”. Bi 'yεmbuya: “Ja ua ra sacua n'youi ni güenda 'mø. Pe dami 'yør'man'na ya, ngue hondi goho 'däte t'eni gui cuati ngue gui ndupate”, bi 'yεmbi.

8 Nu'a ra hmu, i εspa'a ra ts'omafi ngue padí ha di japi da hyätyø amigo. Yø ja'i 'bu'a nximhäi janjuani ga mbadí ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yεc'ei hingui njap'ua.

9 Nugá dí xi'ahu, dami usahu ra mentyu nu'a di usa yø ts'oc'ei ua ja ra ximhäi ngue gdí hyonni amigohu. A nu'mø gá hyä'ni mentyu p'uya, ya di 'bui to di 'da'ahu ra ts'äya p'ua ha gui m'mahu para zantho.

10 Nu'a da bømmanho, madague'a ts'atho da ma mafäti, man'natho da bømmanho 'mø da ma mafäti xangu. A nu'a hñda

bømmānho, 'nε ts'utho da ma mafāti, ma xtāngu da ma mafāti, pε hinda bømmānho.

11 Xi'mø hingui pømmānhohu 'mø mafāti'ahu rā mēnyu ja ua ja rā ximhāi, ζte'o guí εnā di fāt'ahu'a majuanī ngue xānho 'mø?

12 Xi'mø ngue hingui pømmānhohu 'mø mafāti'ahu rā mēnyu ndan'yo to rá mmeti, ζte'o guí εnā di 'da'ahu'a ja ngue da zo ni 'yehu 'mø?

13 Hinga n'na rā hmiqūi da zā ngue yoho yø hmu di m'mai. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mai, n'na'a di mađi, n'na'a hīndi mađi. N'na rá hmu da 'yørpe te di mađa, ma'nna rá hmu hīnda 'yørpe te di mađa. Guí njathu p'aya, hingui sā ngue mbø yoho p'u di ma ni mmāih. Di ma ni mmāih Oja, xīndi ma ni mmāih rā mēnyu.

14 Nu'u yø fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā rā hya mmanā Jesús. Pε thentho'a te øde hma.

15 Rā Jesús bi 'yεmbi:

—A nuyá, guí hārpahu yø dā yø ja'i, porque xøgue εnā majuanī ngue gyø hoja'ih p'u guí nεqui. Pε nuna Oja hīnda zā guí hyāth nā, i pađi te ja mbo ni mmāih nā. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, hinga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xānbayø ja'i rā Jesús ngue hanja rá ley Oja.

16 Nu'u yø pa bá m'māhra Xuua, ya mi hmanā ley bi 'yotra Moisés, ya mi hman'a te rā hya bi nxānbate yø pøngahya Oja. Asta gue'u yø pa'u ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'yε Oja. Gātho yø ja'i di ja ndummāi ngue da zo rá 'yε Oja.

17 Pε ma'nna hingui hēnni ngue da guahra c'amahεts'i 'nεhra hāi, hīnda gue'a ngue da t'εmbi hingui ja ts'edi'a te nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, mađague'a ts'utho.

Bi xānbayø ja'i rā Jesús ngue hingui sā da 'yenyø xisu.

18 Nu'u yø n'yohu di nxummī yø xisu, nu'mø hōmbi nthātra n'yohu, da mē ma'nna rā xisu, ya rā ts'oqui øtra n'yohu. Nu'mø bi nthātra xisu bi t'ei, ya rā ts'oqui øt'ui rā n'yohu bi mε.

Rā mmeti connā Lázaro, gā bi du.

19 Mi 'bu'a n'na rā n'yohu ngue rā mmeti. Mi he yø ulu tate xānho. N'na pa ngu n'na pa, εntho øt'ango ngue di yoxni p'u sihmε.

20 Xquet'a mi 'bu'a n'na rā hyoya ni hu ngue rā Lázaro. Xi guahyø sasi nā rā Lázaro, hup'u ja rá goxthi rā mmeti.

21 Nuna rā hyoya nā, i nnehma da zi'u yø xemhmε tär'u ja rá mēxa rā mmeti, pε hīndi unni. Nu'mø bi thop'u yø fo'yo, tespabi yø sasi.

22 Pε bi zōnna pa bi du nā rā Lázaro. Yø anxε Oja p'aya, bi zixpu 'bāhra Abraham. Xquet'a bi du rā mmeti p'aya, bá t'ägui.

23 Nup'u ja rā nidu sā rā n'u p'aya, bi nhanni, bi hyannbu yap'utho p'aya, ngue bí 'bup'u rā Abraham, 'dap'u 'bāhmi rā Lázaro.

24 Rā mmeti bi 'yεnā: “Aguē mā papá'i Abraham, dami huεgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha connā dehe. Da εhε di pogbagui mā janī. Porque dí sägā rā n'u ua ja yø sibi”, bi 'yεnā.

25 Rā Abraham bi 'yεmbi: “Aguē ts'unt'u'i, dami beñi ngue gā m'māmanho mēnte rā pa gā m'mai. A nuna rā Lázaro bi zā rā n'u nā. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go guí sā rā n'u ya.

26 I ja ma'nna rā hya ya. Xandønhε ua hapu nnā nhyacj. Janangue nu to da ne di map'u, hīnda zā da thogui. A nu'u ni gop'u, hīnda zā dí 'yεcua'u”.

27 Bi 'yεnna mmeti p'aya: “Pε dí ä'i rā mate mā papá'i Abraham, ngue guí penhna Lázaro p'u ja rá ngu mā papágā.

28 Porque 'bup'u mīcat'a mā n'yohu. Da zā da xifi te dí thocā ua, n'namhma hīnda εcua ha dí sägā rā n'u 'mø bi du'u”.

29 Rā Abraham bi 'yεmbi: “Nuyā guí mma, da zā di xā'u yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'u bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yørpa masu'a rā hya hmamp'u”.

30 εnna mmeti p'aya: “ahā mā papá'i Abraham, gue'a guí mma. Pε nu'mø da ma n'na rā ánima da xifi te ja ua, da hüp'u rā nts'o gā 'yo'u”.

31 Rā Abraham bi 'yεmbi: “Nu'mø hingui t'εc'ei'a te rā hya bi 'yotra Moisés 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, mađague'a di beñnate n'na rā ánima da ma da nyauī, xquet'a ngutho hīnda 'yεc'ei rā hya da sifi”.

17

Xandøngu rá n'ua da zä to da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui.

¹ Rá Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nuyá, hīndi 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pε hague ngu rá castigo da thohra ja'i da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui.

² Man'na xanho ngue da thørbu ja ra jathe di ntharpa n'na ra jani p'ua ja rá 'yuga ngue da gu'mi, hīnda gue'a ngue da japi da 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho εc'eiui.

³ Damī mfāhmu māmi njaha p'ua.

Nu'mø hīnguī nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, damī hejpi. Nu'mø bi hyep'ua rá nts'o øt'e, damī punnbi.

⁴ Madague'a nyoto nnidi n'na pa da 'yøt'a'i'a hīnguī nnu manho, 'nε nyoto nnidi da 'yεn'i: “Damī punnguī”, da 'yεn'i, damī punnbi.

Yø xädi rá Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'εc'ei.

⁵ Bi 'yembyø xädi rá Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, damī 'yøt'e ngue ga εc'eihe xanho ngue di nja.

⁶ Rá Jesús bi 'yembj:

—Nu'mø di ja zits'ua ni nt'εc'eihe, madague'a dangū ga nnoho n'na zihmūdā rá mostasa, nunu n'na nza rá sicómoro 'bāhnu, da zä gui 'yεmphu: “Damī 'uecua guī 'bāi, i m'map'ua ja ra jathe”, gui 'yεmphu. Nuna rá za, di map'ua gui xihmu.

Nu rá hmiqūi øt'a te rá 'befi ja ngue da 'yøt'e.

⁷ Nu'ahua ya, xi'mø di 'bu'a n'na nc'ei ngue di si n'na rá hmiqūi, nu'mø bi zøhra 'befi rá hmiqūi ngue xpa nuafani ogue fände'yo, çua da 'yεmbrá hmiqūi: “Damī mihya gui nsihmε”?

⁸ Uanguī hīn'na. Sinoque da 'yεmbrá hmiqūi: “Damī hogaguī te ga si. Damī nsä gui 'daqui te ga si mente ga nsihmεgä. Nu'mø dá juategä rá nts'ihmε p'ua, ja gui nsihmε”, da 'yembj.

⁹ ¿Ua di ja mamādī rá hmiqūi ngue bi 'yøt'e te bi 'bepi? Conque hīn'na.

¹⁰ Xquet'a guī njathu p'ua, nu'mø gá juadi gá 'yøthua rá 'befi di 'bep'ahua

Oja, gui 'yεmhmua p'ua: “Hīn'ua te dí hnu manhogähe, porque nu'a rá 'befi bi m'mεjpahe ga øthe, hønt'a dá øthe'a”.

Rá Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nuna rá Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'ua ja rá hyodi di ntøt'ui rá häi Samaria'a rá häi Galilea.

¹² Mī zømp'ua ja n'na rá hnini p'ua, mambá ep'ua 'det'a nja'i yø dārquēhi mī hembra ts'o'ya. Yap'utho bá εhyø dārquēhi 'mø mī hyandi, pε 'bexpá m'mäi.

¹³ Bi marpua, bi 'yembj:

—Ague grá xänbäte Jesús, huεgahe, damī 'yøthegahe.

¹⁴ Mī hyandyø dārquēhi rá Jesús, bi 'yembj:

—Nuya damī sømhmu p'ua 'buhyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'ahua.

Mente ni 'yo yø dārquēhi ngue ni map'ua 'buhyø mmäcja p'ua, bi zä rá n'ua mī hembj n'na ngu n'na.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei'ua mī p'ua, mī nu ngue ya bi zä rá n'ua mī hembj, bi mengbua. Pε janjuani ngue nts'edi guī ja mamādī Oja.

¹⁶ Bi ndantyøhmu p'ua 'bähra Jesús, asta di söt'ahäi rá hmi ha gui ja mamādī. Nuna rá n'yohua na, rá mmεngu p'ua ja rá häi Samaria.

¹⁷ Bi 'yenna Jesús:

—¿Uanguī 'det'a nja'i bi zä rá n'ua mī hembj? ¿Hapua 'bu'ua mī guto ya?

¹⁸ Hīnjo mman'na xtabá mmenguī ngue di ja mamādī Oja, hīnda hønna n'na nc'ei hīngra judío bá pengui.

¹⁹ Rá Jesús bi 'yembra n'yohua mará dārquēhi:

—Damī nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'eiui.

Bi manna Jesús ha di njap'ua di nεqui ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø da zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yembua:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hīngra cosa di nεqui ngue da hnu'a.

²¹ Porque hīnda zä da 'yεnyø ja'i: “Nuua, ja bí ja ua”, ogue “Nunu, ja bí ja nu”. Porque Oja ya di manda ua guī 'buhmu'a ya.

²² Bi 'yembyø xädi p'ua:

—Dā 'yēhra pa guí nne gui nnuh'a ra pa da zōhra N'yohu di 'yē mahets'i, pē hinguí nnuh'a.

²³ Dā 'yēn'ah'u yō ja'i'a ra pa'a: “Ma nuh'u ninguēhn'u”, oque “Ma nuh'u ninguēcua”, da 'yēn'ah'u. 'Yo sā gui tēhn'u hap'u di ma yō ja'i ngue guá honj'u.

²⁴ Porque nu'mø bi zōnna pa da ēhra N'yohu di 'yē mahets'i, gātho yō ja'i da hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huēi, to bi zā handi, di njarb'u.

²⁵ Pē nuyá, jatho ngue 'be ga sǎgǎ xangu ra n'u, ngue hinda nu manhogá yō ja'i 'bucua ja ra ximhái.

²⁶ Tengutho bá nja'mø yō pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ēhra N'yohu di 'yē mahets'i ya.

²⁷ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmē yō ja'i, madī nthatī 'da, ja t'āpyō t'ixu 'da. Pē himbi unna güenda yō ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yotra Noé p'u ja ra barco. Mi nja ra ndate 'ye p'uya, bi juadi gātho yō ja'i.

²⁸ Njاربatho'a te bi nja'mø yō pa mi m'mahra Lot. Mi sihmē yō ja'i, te'o di ntāi, te'o i mpā, te'o tuhyō huahī, mi hōnnigu 'da.

²⁹ Pē nu'a ra pa bi sihra Lot ngue bi bōmp'u ja ra hnini Sodoma, bá hōhmaya yō asufre ngue dānzø, bi juadi gātho'u mi 'bap'u ja ra hnini.

³⁰ Mahōndi njاربatho yō ja'i 'mø bá ēhra N'yohu di 'yē mahets'i ya.

³¹ Nu'a ra pa'a, nu ra ja'i dí tōhma xōts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. Nu ra ja'i dí 'yo ra 'bēfi, hīndī ma rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui n'nahmantho.

³² Dami bēhmh'a te bi thohrá xisu ra Lot.

³³ Nu'a te'o nne di mpommi ra ndate, gue'a di m'mē'a. Pē nu'a te'o da 'yenná te conná nguecā, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dí xi'ah'u ngue nu'a ra xui'a, yo nc'ei di oxpu ja rá t'ots'i. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

³⁵ Yoho yō xisu 'dap'u di nc'ni. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

³⁶ Yoho yō n'yohu 'dap'u dadi mpēfi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

³⁷ Mi 'yōhyō ja'i na ra hya na, enyō ja'i p'uya:

—¿Pē hap'u di nja na ra hya guí mmamp'uya grá hmu?

Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nup'u dí 'būhyō ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

18

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi n'äst'abi.

¹ Bi hyecra hya bi xihyō ja'i ra Jesús. Bi xānba yō ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hīnha di gohyō mmāi.

² Bi 'yēmb'uya:

—Nup'u ja n'na ra hnini, mi 'bap'u n'na ra ts'at'abi ngue hinguí su rá mmic'ēiui, ni xīngā gue Oja di su.

³ Nu'a ra hnini'a p'uya, xquet'a mi 'bap'u n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'u 'būhra ts'at'abi ngue āpra ts'at'abi rá nsuiui.

⁴ Nuna ra ts'at'abi, bi ma njammī pa ngue hinguí ørpa masu na ra 'danxu. Pē m'mēfa p'uya, bi 'yēna: “Nugá hīndī sugá Oja, ni xīngā guehma mmic'ēi'be dí su.

⁵ A nuyá, para ngue hīnni mantho di xunanyagá ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'at'abi, n'namhma ngue ya hīnni mantho da ēhe di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yēnna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'at'abi ngue ra ts'oc'ei naya.

⁷ Xi Oja ya, ¿ua hīnda 'yōrpabi ra ts'at'abi ya yō ja'i xa huanhni, i nzofo ra pa ra xui? Xi'mø bi zofo, ¿ua hīngā 'be xtā mäts'i?

⁸ Dí xi'ah'u ngue n'na zihmantho da mäts'i. Nu'mø bi zōhra N'yohu di 'yē mahets'i, ¿ua da dīnyō ja'i di ēc'ei ua ja ra ximhái?

Yoho yō n'yohu bi ma ra mmat'Oja p'u ja ra nija.

⁹ Mahōmbi hyej man'na ra hya bi xihyō ja'i ra Jesús, porque 'būhyō ja'i ena ngue man'na xanho ngue mī'da yō mmic'ēiui. Bi 'yēmb'yo ja'i p'uya:

¹⁰ —Yoho yō n'yohu bi ma bá mat'Oja p'u ja ra nija. Nu'a n'na nc'ei, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'ei p'uya, ra nguthái'a.

¹¹ Nu'a ra fariseo 'bāi ha ga mmat'Oja, i ena: “Ma Oja'i, dadi ja mammadi'i ngue

nugä hīndī ōt'ä tengutho ør'mi'da yø ja'i ngue yø bε, yø ts'oc'εi, yø 'yots'om'mäi. Nī xīngā gue'a te ø'nā rā ngūthāi 'bācua dí øt'ä.

12 Nugä nyondī n'na semana dí εt'ä mā mmāi. Nu'a te dí tahā, dí hacra diezmo dadi unī", bi 'yεnā.

13 Pε nu'a rā ngūthāi p'ūya, yap'utho bá m'mäi. Nī xīngā gue'a di nnøsmāya, sinoque mēnte pānnā tiya mēnte εnā: "Ma Oja'i, damī huεgagui. Nugä ja mā ts'oqui", bi 'yεnā.

14 Dí xi'ahū, ngue nu'a rā ngūthāi bá εhrā ngu, pε ya bi hojpabi Oja. A nūnā mān'na p'ūya, hīn'nā nā. Porque nu'a nne ngue mān'na di hñu mānsu, gue'a mān'na ts'utho hñu mānsu'a. Pε nu'a øt'e ngue hīngui hñu mānsu p'ū ga mbēni, gue'a mān'natho hñu mānsu'a.

Ra Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

15 Bi zixyø basi yø ja'i p'ū 'bāhā Jesús. I nnepyø ja'i ngue dā dospa yø ya yø basi, 'nε dā xi Oja ngue di japyø basi. Pε nu'mø mī nu ya yø xādi rā Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi.

16 Pε nūnā rā Jesús bi zonhyø basi, bi 'yεmbi:

—Damī hyehmā yø basi dā thocua dí 'būi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbūtho ya yø basi ya.

17 Majuanī dí xi'ahū ngue n'na rā ja'i hīngā 'yøde tengutho n'na rā basi ngue rā 'yøde, hīndā zā dā zo rá 'yε Oja.

Ra mmεmmeti hīmbi ne dā 'yøt'e te bi xihra Jesús.

18 Nūnā n'na rā n'yohū 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpā rā nt'ānni rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grā hoga xāmbate, ζte 'bε'a ja ngue ga øt'e n'namhā ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmbi.

19 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—ζUa guí padī te guí mmanya, ngue guí εngui xanhogā? Porque hønse Oja xanho.

20 Ua hīnguí padī hanja'ū yø hyā di mānda Oja ngue εnā: "Yo grā 'yots'om'mäi. 'Yo grā hyote. 'Yo grā bε. 'Yo to guí sānnbā rā fēhni. Damī su nī papā, damī su nī mamā" —bi 'yεmbi.

21 Nu'a rā n'yohū p'ūya, bi 'yεnā:

—Nūya yø hyā guí xicya, ya gā xtā øt'e astā gue'mø marā ngüεgui.

22 Nūnā rā hyā bi māmp'ūya, mī 'yøhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Di 'bēhman'na rā hyā ja ngue guí 'yøt'e. Damī pä te gā guí pets'i, guí unnā mēnyu yø hyoya. Nu'mø gā 'yøt'āya, ya bí ja nī mmeti mahεts'i p'ūya. Bá ε p'ūya, gā mmer'ū nnā magā —bi 'yεmbi.

23 Nūnā rā n'yohū, nu'mø mī 'yøhna rā hyā sifi, māmbi dudrá mmāi, porque marā ndømmεmmeti.

Bi mānna Jesús ngue Oja, hīnte hēmbi.

24 Mī nu rā Jesús ngue bi dū rá mmāi rā mmεmmeti, bi 'yεmbyø xādi p'ūya:

—Xandøn hēnniitho ha di n'ūnyø mmεmmeti ngue dā zo rá 'yε Oja.

25 Ya fadi ngue rā cameyo, hīnjam'mø dā zā dā thop'ū ja rá xagu n'na rā 'yofani. Pε mān'na xandøn hēnniitho ngue n'na rā mmεmmeti di n'ūni dā zo rá 'yε Oja.

26 Mī 'yøhyø xādi nā rā hyā bi mānna Jesús, di n'yεmbi:

—Rā nzeGUI ya hīnjonni ja'i dā zā di nyannā te ya'mø —di n'yεmbi.

27 Rā Jesús bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīndā zā te dā 'yøt'e. Pε Oja, hīnte hēmbi.

Bi mānna Jesús ngue di tocabi rā nho'ū yø ja'i n'youi p'ū nī ma.

28 Nūnā rā Bēdu bi 'yεmbi:

—Nugāhe, ya xtā sohme p'ū te gā dí peshe ngue dí ten'nāhe.

29 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuanī dí xi'ahū, ngue nu to gā xpā nzohyø ngu, xpā nzohrá papā 'nεhrā mamá, xpā nzohyø n'yohū, xpā nzohyø xisu, xpā nzohyø basi, ngue ørpā rá 'bēfi Oja,

30 pε mēnte 'bācua ja rā xīmhāi rā ja'i, nu'a gā ngu'a te xpā nzogui, mān'natho xangu'a te dā dīni. Rā pa di 'yεp'ū p'ūya, di t'unna te para zantho.

Mahømbi mānna Jesús ngue dā tho, pε bi mā ngue di bēnnate.

31 Bi zica n'nannī'ū 'dε'mā yoho yø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyā, ya nnā mähā Jerusalén. Nup'ū, ja danī njap'ū'a te gā bi 'yotyø pøngahya

Oja, ngue te da thohra N'yohu bí 'yε mahets'i.

³² Dī ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yεmmahya, da zai, da zots'i.

³³ Di ani, m'mefa p'uya, da hyo. Pε rá hyu pa di bennate.

³⁴ Nu'u yø xädi himbi dini hanja na ra hya xifi. 'Be ximbi n'yo yø mmäi'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhennitho ha di fadi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xädä.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini Jericó ra Jesús, mi hup'u ja ra 'yu n'na ra xädä ngue äpra mēnyu yø ja'i thop'u.

³⁶ Mi 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a ra xädä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'i.

³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue da thop'u hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret.

³⁸ Bi mahra mafi p'uya, bi 'yēmbi:

—Dami huεgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yēmbi.

³⁹ Nu'u yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hindī mmafi. Pε ra xädä, εna man'na nts'edi ga mafi, bi 'yēmbi:

—Dami huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bi m'mähra Jesús, bi manda bá ts'i ra xädä. Nu'mø ni ma da zøp'u 'bä p'uya, bi 'yēmbi:

⁴¹ —¿Te gui nne di nja'i?

Rā xädä p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø ma dä.

⁴² Rā Jesús bi 'yēmbra xädä:

—Dī nzø ni dä 'mø. Bi zä'i ya ngue gui εc'εigui ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

⁴³ Nu'a ra ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dä ra xädä. Bi mep'u ni ma ra Jesús, pε di ja mammađi Oja. Nuya gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gä εspabi Oja.

19

Rā Jesús bi nyqui ra Zaqueo.

¹ Mi yarbä ja ra hnini Jericó ra Jesús, ya ni 'yop'u ja ra hnini p'uya.

² Nu'a ra hnini'a, mi 'bep'u n'na ra n'yohu ngue ra mmēmmeti ni hu ngue ra Zaqueo, rá hmu'u to jahra mēnyu njai.

³ Nuna ra Zaqueo p'uya, i nne da nu ra Jesús ngue da badī te'o. Pε hingui sä da hyannbaya, porque xangu yø ja'i n'youi ra Jesús, 'nε hingui hets'i.

⁴ I nne ngue da nu xanho. Bi nti p'uya, ni 'bet'o. Bi nexa n'na ra za ngue ra sicómoro 'bäp'u ja ngue dani nthohra Jesús.

⁵ Mi thop'u ja ra za tøhra Zaqueo na ra Jesús, bi nøs'maya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nuya ja ngue ga nsäyagä p'u ja ni ngu ya.

⁶ Nuna ra Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'u ja rá ngu, ja bi säyabi p'u ra Jesús.

⁷ Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, εmbi ngue guerp'u ja rá ngu ra ja'i ja rá ts'oqui ja säya p'u.

⁸ Rā Zaqueo p'uya, bi m'mäi, bi 'yēmbra Jesús:

—Nuya grá Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unnä made yø hyoya. Nu'mø 'bui te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinnī 'yup'u ga hannbi, pε ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yēmbi.

⁹ Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu ra ora ja p'uya, ya di nyanna to 'buhra ngu jua ya. Porque xquet'a 'nehna rá mbom'meto ra Abraham.

¹⁰ Porque ra N'yohu bí 'yε mahets'i, bi 'yεhε da hyonyø ja'i xa m'medi, ngue da yani.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'unī.

¹¹ Mente øxyø ja'i ra hya mmana Jesús, bi hyεcra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpä da zøn'a Jerusalén. Nup'u ga mbēnyø ja'i p'uya, εmbi ngue 'bexti nεqui'a ra ora'a ngue di manda ua Oja.

¹² Bi 'yēmbyo ja'i p'uya:

—Mi 'bä'a n'na ra n'yohu ngue mi nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue da ma n'na ra häi yap'utho, ja di t'unnbä rá cargo ngue di ndast'abi p'u ja rá häi 'bui, da εhrá ngu p'uya.

¹³ Pε hante ngue da ma ra n'yohu, bi zohni 'det'a yø hmiqūi. N'na ngu n'na yø hmiqūi, bi dāpa n'na ra mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yēmbaya: “Nuna ra mēnyu dá 'da'ahu ya, dami 'yørpahä rá 'befi asta gue'mø dá pengä”.

14 Pε nuyā yø mmenguh̄ ra n'yoh̄, m̄i nnu mān'̄ p'̄aya. B̄i menhyø m'menh̄n̄i ngue dā mamp'̄ ha bi zōnnā n'yoh̄, bi 'yēnā: “H̄indī nnegāhe nā rā n'yoh̄ ngue d̄i ndast'abi d̄i mandagāhe”, bi 'yēnā.

15 Pε siempre bá t'ets'i ngue b̄i ndast'abi nā rā n'yoh̄. M̄i zōp'̄ ja rá h̄ai p'̄aya, b̄i m̄anda bá ts'i'̄ yø h̄miq̄ūi xi unnā m̄enyū. I nne dā bad̄i hangū xā ndahā n'na ngu n'na.

16 Nu'̄a rá m̄adi bi zōp'̄aya, bi 'yēnā: “Nu n̄i m̄enyū gá dāqui, ya jap'̄a 'det'a yø m̄enyū xā ndahā”.

17 Rā dast'abi p'̄aya, bi 'yēnā: “Ya xan̄ho 'mø, grā hoga m̄efi. M̄adague'a zits'utho b̄i ma mafāti'i, pε gá pōngm̄an̄ho. A nuyā, dí exā'i ya ngue gūi m̄anda 'det'a yø dan̄ih̄ni ya”.

18 Bi zōh̄m̄an'na p'̄aya, bi 'yēnā: “Ague grā hm̄u, nu'̄a n̄i m̄enyū gá dāqui, ya jap'̄a c̄ut'a yø m̄enyū xā ndahā”.

19 Bi t'emb̄aya: “Nu'̄i ya, dí exā'i ngue gūi m̄anda c̄ut'a yø hn̄ini”.

20 M̄i zōh̄m̄an'na p'̄aya, bi 'yēnā: “Ague grā hm̄u, ja ua n̄i m̄enyū gá dāqui. Nūgā dá 'uε rā bayu dá pets'i.

21 Porque dí su'i ngue gūi ya man̄zaqui, gūi á'a te h̄inxcá taha. Gūi xoc'a te h̄inxcá p̄efi”.

22 Bi 'yēnā dast'abi p'̄aya: “H̄ingrā hoga m̄efi n'yø. Nu'̄a rā hyā gūi m̄anya, gue'a gdā hats'a'i rā güenda'a ya. Porque gūi engūi ngue dí ya man̄zaquigā. Gūi engūi ngue dí hangā'a te h̄inx̄tá n'ani, oque dí äcä'a te h̄inx̄tá p̄efi.

23 ¿Hanja ngue h̄ingā dā mā m̄enyugā p'̄a ja rā banco, n'namh̄mā ngue nu'mø dá s̄ocua ja mā ngu, xt̄i ndäcä'a te rá nzäbi mā m̄enyū?”

24 Bi t'emp'̄a 'bär'̄ p'̄aya: “Hyann̄baūi rā m̄enyū nā, n'yø. Dami un̄ui'a hā 'det'a yø m̄enyū”.

25 Nu'̄a ts'o p'̄aya, bi 'yēnā: “Ague grā hm̄u, pε ya hā 'det'a yø m̄enyū nā”.

26 Bi 'yēnā dast'abi p'̄aya: “Nūgā dí xi'ah̄ ngue nu'̄a ya hā xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pε nu'̄a zits'utho hā, dā thann̄babi'a zits'̄ hā.

27 A nuyā, nu'̄a mā nsuigā'be h̄ingui nneque xcā ndast'abigā, bá siui ua ya. Gā nūgā ha gdi hyoh̄”.

Rā Jesús bi zōp'̄a ja rā hn̄ini Jerusalén.

28 M̄i juadi b̄i m̄anna rā hyā nā, rā Jesús bi thogui, i ma Jerusalén.

29 M̄i zōmp'̄a ja rā nyuni ja rā mbonza ja yø olivos, ja jarb̄utho rā hn̄ini Betfagē 'nēhra hn̄ini Betania. Bi 'yēt'i yoho yø xädi p'̄aya.

30 Bi 'yēmbi:

—N̄i mε n̄a ja rā hn̄ini bí jan̄a ya. Nu'mø gá c̄ut'ui rā hn̄ini, gūi tim̄m̄i p'̄a dā n̄that'i n'na rā burru mā'da'yotho, h̄injongūi sä. Bá xoqui guā siui ua.

31 Nu'mø to dā 'yēn'̄aui, hanja ngue gūi xocui rā burru, gūi xih̄m̄i p'̄aya ngue honnā Hm̄u.

32 Nu'̄a yø xädi p'̄aya, bi ma. Nu'̄p'̄a bi zōmp'̄aya, bi d̄imp'̄a n̄that'i rā burru, tengutho xi m̄anna Jesús.

33 M̄i xojp̄aya, nu'̄a yø mm̄emburru bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue gūi xocui rā burru?

34 Bi 'yēmb̄aya:

—Porque honnā Hm̄u.

35 Bi ts'ispabi rā burru rā Jesús. Nu'̄a yø xädi p'̄aya, bi gaspa rā burru yø tuhū yø ja'i ngue b̄i nōpa n̄ts'at'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, b̄i ma.

36 Xangu yø ja'i di t̄ansyø tuhū ngue pōp'̄a ja rā 'yu ja ngue dā thohrā Jesús.

37 Nu'mø ya xm̄anguerp̄a dā zōn'a Jerusalén, ya 'yop'̄a ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi mah̄rā h̄m̄afi gātho yø xädi p'̄aya ngue di johya. I espabi Oja ngue yø milagro xi nurpi øtra Jesús.

38 D̄i n'yēmbi:

—Oja di jap̄a dast'abi bá 'benh̄ni ngue bi zōcua. Ya b̄i n̄hojp̄aui yø ja'i nā Oja bí 'b̄a mah̄ets'i. Nuyā maguesε nā Oja bí 'b̄a mah̄ets'i ya.

39 Bi 'yēn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'̄aya:

—Ague grā xänb̄ate, dami hejpa n̄i xädi. 'Yo d̄i m̄anna rā hyā nā.

40 M̄i dah̄rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dí xi'ah̄ ngue nu'mø dā mā mah̄ejpi ya yø ja'i escagūi ya, d̄i nya yø do ja ua ngue dā 'yescagūi.

41 M̄i zōn'a nenih̄ni rā Jesús, bi hyandra hn̄ini Jerusalén. B̄i nzomp'̄aya, ngue pad̄i te dā tho'a m'mefa yø ja'i 'b̄ap'̄a ja rā hn̄ini.

42 Bi 'yembra mēhnini p'uya:

—Nū rā pa ja p'uya, dī nnehmagā ngue gui pahmā hanja nā rā hyā dā 'yōt'ahā rā nho. Pē njot'i nī n'yomfēnīhā ya.

43 Dā 'yēhra pa ngue gui m'mā mman'ahā, dī māts'a nī nsūihā, mathēt'i rā hnini dā 'yōtyō njūdī. Dī nexpā dī nexyō soldado dā 'yōt'ahā rā tūnhni, dā 'yē'ahā mādē.

44 Dā t'ēn'ahā hāi p'uya, ngue dā tho yō ja'i 'būcua ja rā hnini. Dā ma nsūdi yō ngu. Ngūnā dī nja, porque hīmbi n'yo nī mmāihā'ā rā pa bi zōcua rā m'mēnhni Oja ngue xi'i ha gdi nyāmhmā —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yetyō ja'i mī mpāp'ū ja rā thinnija.

45 Bi map'ū ja rā nija rā Jesús. Gā bi 'yetyō ja'i mī mpāp'ū thinnija p'uya.

46 Bi 'yēmbi yō ja'i:

—Nūp'ū ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'ū rā hyā ngue Oja i ēnā: “Nūnā mā ngungā, nī hū ngue rā ngungā mhmat'Oja nā”. Pē nū'ahā, guí ōthā ngue ja dī mpeti ua yō bē.

47 N'na pa ngu n'na pa bi xānnbāte p'ū ja rā nija rā Jesús. Pē nū'ū yō hmu yō mmācja p'uya, 'nē'ū yō xānnbāte ngue rā ley, 'nē'ū yō n'yohā dī mānda p'ū ja rā hnini, gā honnā forma ha di hyo rā Jesús.

48 Pē hīngui tīni ha di japi ngue dī nja'a te mbēni, porque gā 'būtyō ja'i ngue ōxra hyā mmānā Jesús.

20

Rā Jesús bi t'ānni to bi unna nt'ēdi'a te ōt'e.

1 N'na rā pa ya, nūnā rā Jesús bi xānnbā rā hyā yō ja'i p'ū ja rā nija, xihyō ja'i rā hoga 'da'yo hyā. Bi zōhyō hmu yō mmācja p'uya, 'nēhyō xānnbāte ngue rā ley, bā 'yohā'ū dī mānda p'ū ja rā nija.

2 Bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yō, ¿hanja'a te guí ōt'e? To bi 'da'i rā nt'ēdi'a te guí ōt'e? —bi 'yēmbi.

3 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūgā xquet'a gā ōt'ahā n'na rā nt'ānni ya. Pē dami xicjā hanja'a rā hyā gā ān'nahā.

4 ¿Te'o bi unna nt'ēdi rā Xuua bi xixyabi yō ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yō ja'itho rā nt'ēdi'a te bi 'yōt'e?

5 Yō ja'i p'uya, dī n'yānni te di dadi. Dī n'yēmbi:

—¿Teni 'bē'a gā xihmā ya 'mō? Nū'mō gā xihmā ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yōtra Xuua, dā 'yēnjā p'uya: “Xinā rā hyā bi mānā Xuua connā ngueque, ¿hanja ngue hīngā 'yēc'ēihā 'mō?”, dā 'yēnjā p'uya.

6 A nū'mō gā xihmā ngue yō ja'itho bi unna nt'ēdi te bi 'yōtra Xuua, di hyōjthogahā yō ja'i ngue dā mūndogahā. Porque gā ēc'ēi yō ja'i ngue rā pōngahā Oja nā rā Xuua.

7 Mī dahyō ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Hīndī pacāhe to bi unna nt'ēdi'a te bi 'yōtra Xuua.

8 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi yō ja'i:

—Ya hīngā xicjā nā rā hyā dī ān'nahā, nī xīngā guēcā gā xi'ahā to di 'dacra nt'ēdi te dī ōt'e.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā huahī ngue rā jomhmī.

9 Nūnā rā Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yō hyā bi xihyō ja'i. Bi 'yēmbi:

—Mī 'bū'a n'na rā n'yohā ngue bi 'yōt'a n'na rā nuā'uva. M'mēfa p'uya, bi hyoni to dā gonhui rā huahī, n'namhā ngue nū'mō bi nja yō uva, dī t'unna mmēhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yō pa i ma.

10 Mī zōnnā pa dā thūcyō uva p'uya, nūnā rā mmēhui bi mēnhnā n'na rā hmiqui ngue dā tū yō uva di tocabi. Pē nū'ū yō mēfi māmbi 'būp'ū ja rā huahī, bi unna hmiqui, bā erbūya. Pē hīnte bi unni.

11 Rā mmēhui p'uya, māhōmbi mēnhman'na rā hmiqui p'ū bī ja rā huahī. Pē xquet'a ngūt'atho bā ts'ūi. Bi ma mā'ūni, hīnte bi t'unni.

12 Rā mmēhui p'uya, māhōmbi mēnhman'na rā hmiqui. Yō mēfi p'uya, māhōmbi untho, bā ēt'i.

13 M'mēfa p'uya, ēnā mmēhui: “¿Teni 'bē'a gā ōt'a 'mō? Nūnā mā ts'ūnt'ū dadi mādi, ma gā pēnnbi. Xāmhmātho dā nū mānsū 'mō bi nūnā”, bi 'yēnā.

14 Pē nū'mō mī zōmp'ū 'būhyō mēfi nā rā ts'ūnt'ū rā mmēhui, dī n'yēmbi mēfi: “Nūnā ya, guehnā rā ts'ūnt'ū ja ngue dā gohmī rā huahī nāya. Ma gā hohā ya, n'namhā ngue ya mā mmēti hā rā huahī”, dī n'yēmbi.

15 Bi bēnnabi rā ts'ūnt'ū rā mmēhui p'uya, bi gūjmaxōts'e rā huahī, ja bā hop'ū.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'uya, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ahya ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui?

¹⁶ Siempre da ma ra mmēhui, da ho yø mēfi conhui rá huahī. N'nan'yo mī'da yø ja'i di fātrá huahī p'uya.

Nu'mø mī 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, di n'yēmbi:

—'Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yēmbi.

¹⁷ Pē ra Jesús bi hyētyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Te 'be'a ga mbøn'a ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue εna: “Nuna ra do hīmbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'ua brá fahra jado na”, i εna.

¹⁸ Nu'mø da zoxra ja'i maxøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

¹⁹ Nu'ua yø hmu yø mmäcja 'nē'ua yø xännbate ngue ra ley, bi ne xti bētra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hyεcra Jesús. Pē hīmbi zä xti bēnt'i, porque supī di mbøcue mī'da yø ja'i.

I nnepyø nsuivi ra Jesús ngue da 'yēmbi hīngui ja ts'edi di njutra mēnyu njai.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bi mēnhni to da jajpatho häi te ga ya ra Jesús. Nuya bi 'bēnhni xøgue ya manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue di nja tema hya da dīnnba ra Jesús ngue hīnda gue'a da ma, para ngue da zäp'ua di yapa m'mēfa.

²¹ Janangue bi t'ørpa ra nt'änni na ra hya ja ua, bi t'ēmbi:

—Ague grá xännbate, dí pacähe ngue gä xanho te guí mma, 'nē gä gue'a ra hya njuantho guí xännbate. 'Nē hīngui su'a te mbēn'na'i yø ja'i. Sinoque majuani guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu.

²² Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu ähra dast'abi, uague hīn'na? —bi 'yēmbi.

²³ Pē ra Jesús, ya padī te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yēmbuya:

—¿Hanja ngue guí sämhyagahu?

²⁴ Dami 'yurcaha ra mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi na n'youi ra mēnyu ja ua ya? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi na ra mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mi dahya yai ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yēmbi.

²⁵ Rā Jesús bi 'yēmbuyø ja'i yai:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthya ya, dami unhnua ra mēnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhnua'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

²⁶ Ya hīmbi zä xta ndini ha xti gajpa häi'a ra hya ännbaya. Hante gue di 'yøtho'a ra hya i dahra Jesús. Ya hīnte mambi mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mēfa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nuya ēmbi ngue hīndi bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

²⁸ —Ague grá xännbate, nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ua ra hya ngue εna: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'nē hīndi m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'nammha ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

²⁹ A nuyá, xi'mø di 'bui yoto ma'yohu ngue εdadi ncu ya. Nu'a ra n'yohu ma da, di nthati. Pē da 'yēhra pa da du, 'nē hīndi m'mahyø basi.

³⁰ Janangue nu'a rá n'yohu ra ánima m'mēfa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a. Pē xquet'a da du ra n'yohu, 'nē hīndi m'mahyø basi.

³¹ Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hōndi nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. Gä di nthatui ra xisu, 'nē gä bi du yø n'yohu. Pē hīmbi m'mahyø basi.

³² Rá nzequi p'uya, bi du ra xisu.

³³ A nuyá, xi'mø ra pa dani bēnnate yø ánima ya, ¿dana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuua ja ra ximhäi, di nthatui yø xisu yø n'yohu.

³⁵ Pē nu to di tocabi ra mmēnthi ngue di ma mahets'i 'mø bi bēnnate yø ánima, ya hīn dani nthati.

³⁶ Porque ya hīnjonda du, da gohi tengutho yø anxε. Ya yø basi Oja, porque da 'yøt'Oja ngue ma'da'yo hōndi m'mai.

³⁷ Nup'ua ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nēqui p'ua ngue di bēnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ua ra hya bi man'Oja 'mø mī nya p'ua

bi nzø rā ndæt'o, ngue bi 'yɛna: “Guecä drá Ojagä ngue rā Abraham. Drá Ojagä ngue rā Isaac. Drá Ojagä ngue rā Jacob”, bi 'yɛn'Oja.

³⁸ Ja di nɛqui p'uya ngue nup'u 'bɯ Oja, hĩngui tɯ yø te yø ánima. Nup'u 'bɯ Oja, hĩnjongui tɯ.

³⁹ Bi 'yɛn'i'da yø xännbate ngue rā ley p'uya:

—Majuani'a guí mma, grá xännbate —bi 'yɛmbi.

⁴⁰ Pɛ ya bi zɯ xti sigue xta 'yørpa mi'da yø nt'änni p'uya.

Rā Jesús bi xihyø ja'i ngue rā Cristo hĩngra ja'itho.

⁴¹ Mi nya rā Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'a rā Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue da gue'a n'na'u yø mbom'meto rā David. Nugä ga xi'ahɯ hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto rā David, pɛ nuna rā Cristo hĩngra ja'itho na.

⁴² Porque rā David, ɛnna hya bi 'yørpa ja rā Salmo: “Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui ma Hmu, nguna rā hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Damí micua ja ma n'yɛigä ya,

⁴³ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'u ni nsuiui”, bi 'yɛmbi.

⁴⁴ Ja di nɛqui p'uya, ngue rā David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutí ngue rá Hmu. Janangue rā Cristo di nɛqui ngue hĩngra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto rā David.

Bi xihyø ja'i rā Jesús ngue di mfädi xanho, hĩnda hyätyø xännbate ngue rā ley.

⁴⁵ Gä bi 'yøhyø ja'i rā hya bi manna Jesús ngue ɛmbyø xädi:

⁴⁶ —Damí mfähmɯ xanho ya, 'yo di hä'ahɯ yø xännbate ngue rā ley. 'Yo guí øthɯ tengutho ga 'yo'u. Nuya yø n'yohɯ ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zɛngua p'ua ja rā tai. Nup'ua ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanhø p'ua da mi.

⁴⁷ Nɛ tunnbä yø ngu yø 'danxu, i häti, ɛmbi ngue di xännbi te pets'i. Nuna rā hya ga ngørpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yɛmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohɯ. Pɛ

nuyá, guehya mathoguitho rā castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

21

Rā 'danxu bi unna mɛnyu Oja.

¹ Nup'ua ja rā nija, hɛtho rā Jesús ha ga ytyø mɛnyu yø mmɛmmɛti p'ua ja rā huada cɯ rā mɛnyu ngue rā ofrenda.

² Bi nu n'na rā 'danxu ngue rā zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ua ja rā njumɛnyu.

³ Bi 'yɛnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahɯ ngue rā zibøhyoya na rā 'danxu bi unna mɛnyu ya, pɛ man'natho nnu manho Oja'a rá mɛnyu bi unna, hĩnda gue'u yø mɛnyu mi'da yø ja'i di uni.

⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmɛmmɛti ya, pɛ gue'a rá mɛnyu xa pongui di uni. A nuna rā 'danxu, zits'u drá mɛnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mɛnyu bi uni.

Bi manna Jesús ngue bá ɛp'u rā pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja rā nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho guí nɛqui rā nija. Mazihotho guí nɛqui yø hmi yø do n'youi. Guí nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Rā Jesús bi 'yɛmbi:

⁶ —Ya guí nnuhɯ te ja rā nija ya. Pɛ nuna rā nija naya, bá ɛp'u rā pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxædi, hĩn hapɯ nmí nɛqui rā nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

⁷ Bi t'ännbɯya, bi t'ɛmbi:

—Agué grá xännbate, ¿njam'mø di nja ya yø hya guí mmanyu, ngue da xotra nija yø ja'i? ¿Tema hmɛya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja'a te guí mmanyu?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø xädi:

—Damí mfähmɯ xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahɯ. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yɛmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yɛmbi. Xquet'a da 'yɛna: “Nuya, ya da guehra ora jap'u da gua'a nximhäi ya”, da 'yɛna. Pɛ 'yo sä guí ɛc'ɛihɯ.

⁹ Nu'mø gá 'yøhmɯ ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä guí suhɯ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue

dī nja. Pε hīngā gue'ᵤ yø hmεya'ᵤ ngue rá nzequi.

10 Bi sigue bi 'yεmbᵤya:

—Dā nangyø naciōn ngue dā 'yørpa rā tūnhni mī'da yø naciōn. Dā nangyø dāst'abi ngue dā 'yørpa rā tūnhni mī'da yø dāst'abi.

11 Janjuani ngue di 'yan'ahāi. Dī nja yø thūhū, dī nja yø guεhī. Dī nsū yø ja'ī 'mø bi nū yø hmεya dá nja maya.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue dā zā rā n'ᵤ, dā ts'ᵤi.

12 Pε hante ngue dī nja ya yø hyā dí xi'ahᵤ ya, dā gu'ahᵤ yø ja'ī ngue di bent'ahᵤ, di dā'ahᵤ p'ᵤ ja yø nīja, dā jo'ahᵤ. Dī ndā'ahᵤ p'ᵤ 'būhyø dāst'abi. Di ja'ahᵤ p'ᵤ yø ja'ī ngue guí εc'εigahᵤ.

13 Ngue ngu'a dī nja'ahᵤ, nū'mø ya gdi yahᵤ yø ts'ut'abi, ja gui xihmᵤ p'ᵤ rā hoga 'da'yo hyā p'ᵤya.

14 Nū'mø bi ma mā bent'ī'ahᵤ, 'yo sā di tū nī mmūih'ā rā hyā ja ngue gui xihmᵤ rā ts'ut'abi.

15 Porque gā 'da'ahᵤ rā hyā, ngue gui pādī te gui mmāmhmᵤ p'ᵤ 'bū'ᵤ di sū'ahᵤ. Hīnjondā zā dā dācra hyā gā 'da'ahᵤ.

16 A nuyá, astā nī papáse di dā'ahᵤ. Nī n'yohuse di dā'ahᵤ. Nī mēnise di dā'ahᵤ, nī amigose di dā'ahᵤ. Pε dī m'm'ī'da dā tho'ahᵤ.

17 Dā zū'ahᵤ yø ja'ī ndap'ᵤ bi zā ngue gui εc'εigahᵤ.

18 Pε nī xīngā n'na nī xtahᵤ dī m'mēdi.

19 Nū'mø hīngui hyεgahᵤ, gue'a dī n'na'ahᵤ rā 'da'yo te'a.

20 Nū'mø gā nūhᵤ ngue ya dī mās'yø soldado rā hnīnī Jerusalén, gui pahmᵤ p'ᵤya ngue n'na zihmantho dā ma majuadi rā hnīnī.

21 Nū'ᵤ yø mmεngu p'ᵤ ja rā hāi Judea, dā 'dagui, dī map'ᵤ ja yø xanthø. Nū'ᵤ di 'būp'ᵤ ja rā hnīnī Jerusalén, dā 'dagui. A nū'ᵤ dí 'yo rā 'bēfi, ya hīndī map'ᵤ ja rá hnīnī.

22 Porque ya bi zøhra pa dī nja rā castigo. Nū te gā nt'ot'ī p'ᵤ ja rā Macā Libro, dā gue'a rā ora'a ngue dī nja'a.

23 Huεcate yø xisu di hādýø basī'a rā pa'a, ogue di sādýø basī. Porque rā ndate dī nja ua ja rā hāi. Rā ndussutho rā castigo dā thohyø ja'ī.

24 Dā tho yø ja'ī conyø juai. Mī'da p'ᵤya, dā ts'ixā fādi, dī ma rā fādi ndø yap'atho n'nannī yø hāi. 'Nε nū'ᵤ yø ja'ī hīngyø judío p'ᵤya, dā nε'ahāi yø mmεngu Jerusalén asta gue'mø dā ne Oja dī m'mehyø hyā.

Bi manna Jesús ngue mahōnda εcua ja rā xīmhāi.

25 Dī nja yø hmεya p'ᵤ ja rā hyadi, 'nεp'ᵤ ja rā zana, 'nεp'ᵤ ja yø sø. Nūua ja rā xīmhāi p'ᵤya, hīnda bādī te dā 'yøtyø ja'ī 'būp'ᵤ ja yø naciōn. Dī nsū yø ja'ī ngue'a gui thonī yø fāthe di ja rā jathe.

26 Nū'mø bi zo yø mmūi yø ja'ī'a te ja ngue dī nja ua ja rā xīmhāi, asta dā güentyø ja'ī ngue rā ts'ᵤ. Nū te gā bí ja maya, gā di pādī hapᵤ thogui.

27 Dā thandra N'yohᵤ di 'yε mεhεts'ī ngue dā n'youi rā gui. Dā hnu ngue maguese, porque mathoguitho ja rá ts'εdi.

28 Nū'mø ya bi mūdi dī nja ya yø hyā ya, dāmī hyā rā ts'εdi gui jxhni yahᵤ, gui hyanthᵤ mayá. Porque ya xma nguerpātho dā εhni Nyātehᵤ.

Bi nhyεjpa rā hyā n'na nza rā igo.

29 Mahømbi hyej hman'na rā hyā bi xihyø ja'ī rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Guí nnuhᵤ n'na rā za rā igo, ogue ndana bi zā mā za.

30 Nū'mø ya bi c'ammī ngue bi 'dogui, gui pahmᵤ p'ᵤya ngue ya nī ma di pat'ī xāho hāi.

31 Ngūnā rā hyā ja ngue dī nja ya. Nū'mø gā nūhᵤ ngue ya bi nja ya yø hyā dí xi'ahᵤ, dāmī pahmᵤ ngue ya xma nguerpātho dī manda Oja ua ja rā xīmhāi.

32 Nūya yø hmεya dí xi'ahᵤ ya, dāmī pahmᵤ ngue guehya dī nja ya, hante ngue dā dū yø ja'ī 'būhra pa ja p'ᵤya.

33 Nū te bí ja maya, 'nεcua ja rā hāi, hīngui zai. Pε nūnā rā hyā dí mmāngā, ja para zātho nā.

34 Dāmī mfāhmᵤ xāho, 'yo dādī mbentui rā nts'o nī mmūihᵤ. Mānma thā'ī ngue gui n'ītihᵤ, ogue hōndra mēnyu gui ja ndūmmūi ha gdi tīhmᵤ. Porque nū'mø bi zønna pa rá nzequi, ja gui thambεnīhᵤ, ya di jap'ᵤ.

35 Tengūtho 'mø te bi zo rā 'dihī, dī njarbātho 'a te dā thogui gātho yø ja'ī 'būi rá ngūnī nīxīmhāi.

³⁶ Gue'a ngue gdi mfähm xandønho'a. Dami mat'Ojah hangu ra pa, n'namhma ngue gui mpomhma ra ndate ja ngue di nja. Janangue da zä gui sømhma p'ua di 'buhra N'yohu di 'yε mahets'i.

³⁷ Nu'mø ra pa, i xännbate p'ua ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'uya, pa bi op'ua bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

³⁸ Gätho yø ja'i, xudi xudi pap'ua ja ra nija ngue øxra hya mmanna Jesús.

22

Yø nsaiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya mi ts'udra ngo ngue ra pascua, guehna ra pa ts'i ra thuhmε hingu'i n'youi ra íxi.

² Nu'ua yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honi ha di hyo ra Jesús. Pe supi di mbøcuc yø ja'i.

³ Ra zithu p'uya bi yarbua ja rá mmui ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ua 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús.

⁴ Nuna ra Judas, bi ma bá nyaui yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø n'yohu di manda p'ua ja ra nija. Bá nheca hyaui yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús.

⁵ Ra ndijohya ya yø mmäcja 'mø diñi ha di zädi. Bi xihna ra Judas ngue di unna mεnyu.

⁶ Bi nu manho te bi sihna ra Judas ngue di t'unna mεnyu. Bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús, pe da gue'a ra ora ngue 'buse ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

⁷ Ya fahra ngo guehya yø pa ts'i ra thuhmε hingu'i n'youi ra íxi. Guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua.

⁸ Nuna ra Jesús bi 'yεtra Bedu 'nεhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Ni me ya, bí hocui'a te gdá nzibdeh, ga nsännigohu ngue ra pascua —bi 'yεmbi.

⁹ Bi 'yεn'ua yø xädi p'uya:

—¿Haru gui nne ga ma hocä'be'a te ga sihu p'uya?

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gá cat'ui mbo ra hnini, gui nthui n'na ra n'yohu ni ma rá ngu, di tu

n'na xøni ra dehe. Dami tennui haru da zøni.

¹¹ Gui 'yεnui ra mmennigu p'uya: “Ra xännbate i εna: ¿Haru ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi, ja ga sähe p'ua ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yεnui.

¹² Ra mmennigu p'uya da 'yut'au n'na ra dacuarto bí ja maya ra tøcangu. Ja dami hocui p'ua te ja ngue gdá nzibdeh p'uya.

¹³ Bi ma'ua yoho yø xädi mi yaui ra Jesús. Mi zømp'ua ja ra hnini, tengutho ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Ra Jesús bi zi ra nzibde ngue ra pascua.

¹⁴ Nu'mø mi zønna ora di nsihmε p'uya, nuna ra Jesús, gätho'ua 'de'ma yoho yø xädi, gä 'bup'ua ja ra mεxa.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yεna:

—Hante ngue da thogui, janjuani ngue sixa mpähä ma mmui ngue 'daua ga nsihmεhu na ra ngo ngue ra pascua.

¹⁶ Porque dí xi'ahu ngue ya hinni mantho ga nsännigohu, asta gue'mø di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'buhma p'ua ha di manda Oja p'uya.

¹⁷ Bi decra vaso p'uya ngue di ja mamadi Oja. Bi 'yεmbyø xädi p'uya:

—Dami ndarpuhu naya, sihu 'da'its'ua.

¹⁸ Porque dí xi'ahu ngue ya hinni mantho ga sigä rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa di manda Oja ua ja ra ximhai.

¹⁹ M'mefa p'uya, bi hyajman'na ra thuhmε. Mi ja mamadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue da zi. Bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna ma do'yogä naya. Nu'mø gá sihu yø pa di map'ua naya, gue'a gdi bεnjua'ua ngue dadi dä ma do'yo ngue dá du conná ngue'ahu.

²⁰ Mi juadi bi nsihmε p'uya, bi decra vaso, bi 'yεna:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ra hmeya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahu Oja. Porque di mfamma ji conná ngue'ahu.

²¹ Nua ja ra mεxa dí sihmεhu ya, 'bucua n'na nc'ei ngue jugatho hai, ya xa hyoni ha di japi ngue di dägui.

22 Nu rā N'yohu bí 'yε mahets'i ja ngue da tho. Nu te xpa ts'ānmbi ngue da thogui, da thomhma'a. Pε Hague ngu rā castigo da thohna rā n'yohu di dāgui.

23 Bi mudi di n'yānni n'na ngu n'na p'uya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Di ntør'mahya yø xādi rā Jesús ndana ja ngue di m'met'o.

24 Bi mudi bi njun'mahya yø xādi rā Jesús ngue nne di m'met'o n'na ngu n'na.

25 Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nup'u ja yø nación, i 'būhyø dast'abi ngue di manda p'u ja yø hāi. Nu'a rā ts'ut'abi di manda yø ja'i p'uya, i εnyø ja'i ngue xanho te ørpabi rā ts'ut'abi.

26 Pε nu'āhu, 'yo guí nne guí mandathohu yø ja'i. Nu rā ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo da mēfi, guehna rā ja'i jatho ngue di mpefi da máxyø mmic'eiui na. Nu'a da ne di m'met'o ngue gātho yø amigo, guehna jatho da gohi ngue ni mēfithohu na.

27 Porque nuyá, ¿ndana gue'a nt'εmbi ma daya, gue'a hup'u ja rā mēxa ma da, ua gue gue'a 'uite ma da? Uanguí hup'u ja rā mēxa'a ma da. A nuyá, dí 'bucā ua ha guí 'būhmu ya, pε hin dadi mandathogā. Sinoque dadi mpefi.

28 A nuyá, gue'āhu xta n'yohu mēnte yø pa xta sǎgā rā n'u.

29 Ma Papá bá εxqui ngue ga manda gātho yø ja'i. Nugā xquet'a dí εxahu ya ngue

30 nup'u dadi mandagā, 'dap'u ga mmihmu p'u ja rā mēxa ga nsihmēhu. Guí mmihmu p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandahu 'dε'ma yo'bui yø ja'i Israel.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa rā Bēdu.

31 Nuna rā Jesús bi 'yεmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nu'a rā zithu, āpra nt'ēdi Oja ngue da hyoni ha di japi ngue guí hyεgahu p'u.

32 Pε xquet'a dí āpra mate Oja connā ngue'e ngue hinguí 'behni nt'εc'ei. Pε nu'i 'mø bi n'yo ni mmui'a te guí øt'e, dami hatra ts'ēdi ni cu.

33 Rā Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, nugā xquet'a dí 'bui madague'a 'da gdā mε fādi, ogue asta 'dap'u ga tui —bi 'yεmbi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nugā dí xi'i, nu'mø tobe hīndi mahra øni, ya xqui cōnga nhyūndi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yεmbi.

Ya bi zōnna ora da ma ma'uni rā Jesús.

35 Bi 'yānyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ma xi'āhu ngue hīnte guí hyaxhu p'u gā mähā, xingra būxa, ni xingra njumenyu, 'nε hinguí cux mi'da ni thixfanīhu, ¿ua ja tema cosa gā 'behma?

Bi 'yεmbyø xādi p'uya:

—Hīn'na, hīnte bi m'mēdi.

36 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, nu to ja rá būxa, da gats'i. Da gaxrá njumenyu. Nu to hīn'ya rá juai, da mā rá pahni ngue da dān'a n'na rā juai.

37 Porque dí xi'āhu ngue jatho ngue ga thocā'a te nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro ngue εna: “Da tho tengutho n'na rā ts'oc'ei”, i εna. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocā, jatho ngue di njahma'a.

38 Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Co nu'a 'mø —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mat'Oja p'u ja rā xequi ni hu ngue Getsemani.

39 Nup'u bí ja rā nyuni mambi o'a m'met'o rā Jesús ja rā mbonza ja yø olivos, ja i map'u rā Jesús, bi mähā yø xādi.

40 Mi zømp'u ha ja ngue da zømp'uya, bi 'yεmbyø xādi:

—Dami mat'Ojahu ya. Nu'mø hīngā mat'Ojahu, nthambēnitho hīnda gue'a guí 'yøthū.

41 Bi thohmits'u ní nguep'u rā Jesús. Nup'u bi zōni, tengu ga yap'u da zōn'a n'na rā do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmu p'uya ngue da mat'Oja.

42 Bi 'yεna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yangui ngue'a rā ndate ja ngue ga thocā. Pε hīnga nu'a go ga sännā gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yεna.

43 Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na rā anxε bí 'yε mahets'i, di hatra ts'ēdi.

44 Nu'a ga ndār'ma n'u rá mmui'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmui ga

mmat'Oja. Nu'x yø xänthe i ja, i 'yugui so häi, tengutho 'mø pønna ji p'x ja n'na ra ts'et'i.

⁴⁵ Mi juadi bi mat'Oja p'aya, bi nangui, bi map'x bi 'buhyo xädi. Nu'x yø xädi p'aya, ya mi aha, bi dapra t'aha ngue ra dummäi.

⁴⁶ Bi 'yembaya:

—¿Hanja ngue gui ahmi? Damj nangui, gui mmat'Ojahx. Nu'mø hingá mat'Ojahx, nthambenitho hindá gue'a gui 'yøthx.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente yaui yø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'x 'bähra Jesús, bi zarpa rá hmi p'aya.

⁴⁸ Nuna ra Jesús bi 'yembj:

—Ague Judas, con n'na ra beso gui dä ra N'yohx bi 'yε mahets'i ya'mø.

⁴⁹ Yø amigo ra Jesús mi nu te bi nja, bi 'yembaya:

—Ague grá Hmu, ¿ua gui nne ga japhx ra juai? —bi 'yembj.

⁵⁰ Bi gaxrá juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yεhε ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yεi.

⁵¹ Pε ra Jesús bi 'yembj:

—Damj hyegui, 'yo gadi japhx —bi 'yembj.

Nuna ra Jesús bi därpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe.

⁵² Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø policia fähra nija, 'nεhyø n'yohx 'bet'o p'x ja ra nija, gä ni 'yεhra nzite. Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Ua gui εmhmx ngue drá bεgä, ngue gui cähx yø juai 'nε gui cähx yø za ngue gui benngahx?

⁵³ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xänbä ra hya yø ja'i p'x ja ra nija. Uangui xta nzä ja xqui benngahx p'x. Pε ya guehna ra ora gui 'yohx naya, ngue nu'mø ra 'bexui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i ra Jesús. Bi zixpu ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja. Pε ra Bedu, ni 'befa ya'atho p'x ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús.

⁵⁵ Nup'x made ra dathi, bi t'u'a n'na ra sibi ngue bi mihyø ja'i di nhat'i. Xquet'a 'nεhra Bedu bi mi ngue di nhat'i.

⁵⁶ Nuna n'na ra xisu ngue ra gani p'x ja ra ngu, mi nu ra Bedu ngue hup'x ja ra sibi. Bi za di hεti p'aya, bi 'yembj:

—Nuna ra n'yohx 'bεcua, xquet'a rá n'youi ra Jesús.

⁵⁷ Pε mi dahra Bedu, bi 'yεna:

—Hin'na cuø, händi pacä na ra n'yohx gui mmana.

⁵⁸ Mi tho man'na ts'εquits'x p'aya, hømbi nu man'na nc'ei p'x mi huhra Bedu, bi 'yembj:

—Nu'i, xquet'a ni n'youi'x tenna Jesús.

Mi dahra Bedu p'aya, bi 'yεna:

—Hin'na n'yø, hinga 'nεcä.

⁵⁹ Mi tho hman'na ora m'mefa p'aya, man'na nc'ei ngut'a bi ma, bi 'yembj:

—Majuani ngue nuna ra n'yohx 'bεcua, rá n'youi ra Jesús, porque di nεqui ngue ra mmengu Galilea na.

⁶⁰ Mi dahra Bedu p'aya, bi 'yεna:

—Ague n'yø, händi pacä tema hya gui nne gui xicya.

Nu'a ra ora'a p'aya, tobe hin manj juadi mmana Bedu'a te mma, bi mmahra øni p'aya.

⁶¹ Bi 'bätra Jesús ngue bi hyannbx bi huhra Bedu. Ra Bedu p'aya, bi zo rá mmäi na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yembj: “Tobe händi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, gui mma ngue hingui paqui”, xi 'yembj.

⁶² Ra Bedu p'aya, asta ra zondummäi bi bøn'athi.

Ra Jesús rá n'yemahya yø ja'i.

⁶³ Nu'x yø n'yohx fähra Jesús, i thenni 'nε i pε'mj.

⁶⁴ Bi gorpa yø dä conna ulu, bi mε'mj, bi 'yembj:

—Damj pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yembj.

⁶⁵ Xangu mi'da yø hya xifi ngue ga ndenni.

Ya bi 'bup'x ja ra dajunta ra Jesús.

⁶⁶ Mi nεcahäi p'aya, bi mpeti gätho yø n'yohx di manda p'x ja ra nija, conyø hmu yø mmäcja, conyø xänbäte ngue ra ley. Ra

dajunta bi nja, ja bi ts'ixp_u ra Jesús ngue da t'orpa ra nt'änni, bi t'emb̄i:

67 —Dam̄i xicje ya ngue'mø gue'e grá Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, ogue hin'ná. ¿Te guí mmaná ra hya naya?

Mi dahra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Nu'mø ga xi'ah_u ngue guecä, hingui 'yεc'εigah_u.

68 Nu'mø xinga ot'ah_u n'na ra nt'änni p'uya, xquet'a hingui nne guí mmamhm'a te ga än'nah_u. 'Nε hingui nne guí thogah_u p'uya.

69 Ya ni ma da zonna ora ya, ngue ra N'yoh_u bí 'yε mahets'i dan̄i mmip'ua ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'εdi.

70 Gätho yø ja'i p'uya bi 'yemb̄i:

—¿Ua guí εnā ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja m'ø?

Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhm_u.

71 Di n'yembyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'be'a man'na ma testigo ga nneh_u ya'mø? Ya dá øseh_u ra hya pønná ne ya.

23

Bi ts'ixp_u 'buhra Pilato ra Jesús.

1 Gä bi nangyø ja'i p'uya, bi zixp_u 'buhra Pilato ra Jesús.

2 Bi mahyø ja'i ngue di yapra Jesús, εnyø ja'i:

—Dí tinnbähe n'na ra hya na ra n'yoh_u 'bucua, ngue di ts'onnbä yø mm̄i yø ja'i. I emb̄i ngue hingui ja ngue di unyø ja'i'a ra m̄enyu ähra dast'abi 'b'a Roma. Xquet'a i mma ngue guehna ra Cristo na, i nne da ma ngue n'na ra dast'abi.

3 Ra Pilato bi 'yänna Jesús, bi 'yemb̄i:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmanya —bi 'yemb̄i.

4 Ra Pilato bi 'yembyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbä na ra n'yoh_u 'bucua —bi 'yemb̄i.

5 Pe yø ja'i mahømbi 'yεna:

—Nuna ra hya xännbate p'ua ja ra häi Judea na, di ts'onnyø ja'i na ra hya na. Bi fu'a Galilea xännbate ra hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixp_u 'buhra Herodes ra Jesús.

6 Mi 'yøhra Pilato na ra hya mmanyo ja'i, bi 'yännbäya ngue'mø ra mm̄engu p'ua Galilea na ra Jesús.

7 Nu'mø mi xi p'uya ngue ja ra mm̄engu p'ua, bi mennba na ra Herodes mi ndast'abi p'ua Galilea. Porque ra Herodes, nu'ua yø pa'ua, mi 'bup'ua Jerusalén.

8 Ra Herodes, nu'mø mi nu ra Jesús, εmm̄ei di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyo ja'i t'emb̄i øtra Jesús. Mi tø'mi ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e.

9 Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pe ra Jesús hinte ga ndatho.

10 Xquet'a 'bup'ua yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley. Di yap̄i hin'yua p'ua rá nzegui.

11 Nuna ra Herodes co 'nεhyø soldado xquet'a himbi nu manho ra Jesús. I then-tho, bi heta n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na ra dast'abi. Ra Herodes mahømbi menhna Jesús, i map'ua 'buhra Pilato.

12 Madague'a mad̄i nsahmi m'met'o ra Pilato ra Herodes, pe bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.

13 Nuna ra Pilato bi peti gätho yø hmu yø mmäcja, gätho yø ts'ut'abi, gätho mi'da yø ja'i.

14 Bi 'yemb̄i:

—Ya guá singah_u ua na ra n'yoh_u 'bucua. Guí εmhmu ngue di ts'onnyø ja'i. Pe ni hmi ni däh_u hap_u dí änni, 'nε guí nnuh_u ngue hin tema ts'oqui dí tinnbäbi ngue'a te gni yap_u.

15 Ni xinga guehra Herodes ngue xtabá ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho hømbi 'yεcua. Ja guí nnuh_u p'uya ngue hin tema hya di nεqui para ngue da t'emb̄i ja te ränge'a ngue da tho.

16 Nugä ga manda ngue da 'bei, pe ga thøgue.

17 Ra Pilato i ja ngue da 'yøt'e te ra costumbre ja yø ja'i, nu'mø ra ngo ngue ra pascua, pa mathøgue n'na ra ofädi.

18 Gätho yø ja'i p'uya, bi mahra mafi, i εna: —Nuna ra Jesús da tho na. Go dami thøhra Barrabás.

19 Pe nuna ra Barrabás, guehna n'na nc'ei mi ofädi ngue ra 'yøt'i sui, 'nε ra hyote p'ua ja ra hnini.

20 Rā Pilato hōmbi xihyø ja'i ngue da zā di thøhrā Jesús.

21 Pε yø ja'i p'uya, man'na nts'edi ga mafi, i εna:

—Da guatṛa pont'i. Da guatṛa pont'i rā Jesús.

22 Rā hyu ndi p'uya, bi 'yenna Pilato:

—¿Pε tema nts'o xa 'yø'na p'uya? Nugā hin tema ts'oqui di tinnbi ngue da t'embī da tho. Nugā ga manda da 'bei, pε ga thøgue.

23 Pε yø ja'i hingui sāya ngue mafi, ādi ngue da ma maçuati rā pont'i rā Jesús. Nu'a ga mahyø ja'i co 'nε'u yø hmū yø mmäcja, bi nja'a te ādi.

24 Rā Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te mmanyø ja'i.

25 Bi ma mathøgue na rā Barrabás xi manyø ja'i ngue di nthøgue. Guehna xi jot'i ngue rā 'yøt'i sai 'nεhra hyote na. Go bi ndā na rā Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatro pont'i rā Jesús.

26 Nu'mø mi ts'ixrā Jesús ngue da tho, bi nthēui p'u ja rā 'yū n'na rā n'yohu xpi 'yεhrā 'befi ni hu ngue rā Simū, rā mmεngu Cirene. Go bi njapi bi duxrā pont'i na p'uya, ni 'befatho p'u ni ma rā Jesús.

27 Pε xangu yø ja'i bi denni. I ma'a nts'onī yø xisu, tū yø mmūi ngue te da thohra Jesús.

28 Pε bi hyetyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague gyø xisu guī 'bāhmū ua Jerusalén, 'yo guī zomhmū connā ngueque. Sinoque dami nzoni ngue connā ngue'āhu 'nε connā nguehni basihū.

29 Porque da 'yεhyø pa gui 'yεmhmū: Xanho 'bāi te'o hinjo'o yø basī, ogue himbi hya yø basī, ogue himbi sātate.

30 Yø ja'i p'uya da 'yεmbyø t'øhø: “Bā tāgui, gui soxcahe”. Da 'yεmbyø nyuni: “Dami cogbahe”, da 'yεmbi.

31 A nuya ngue hinte gadi mpha'a gadi amhmū ya, hague ngu rā n'u da tho'a ja rá ts'oqui 'mø.

32 Xquet'a ni ts'i yoho yø ts'oc'ei ngue 'dap'u da duui rā Jesús.

33 Mi zømp'u ja rā nyuni gui hutyo ja'i ngue rā Njuyaxhmū, ja bi ma maçuati p'u rā pont'i rā Jesús. 'Nε'u yoho yø ts'oc'ei bi ma maçuati rā pont'i, n'na rá n'yēi, n'na rá gaha i gohi.

34 Nu'mø ema cuati rā pont'i rā Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bācua, porque nuya hingui padī te øtya —bi 'yεna.

Yø soldado p'uya bi ma rā taha ngue to xta rā taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he rā Jesús.

35 Yø ja'i 'bāp'u p'uya, i hεtho. Nu'u yø judío 'bet'o, i thenthø'u, i εna:

—Mi mmannū rā n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pε di nyanse ya, ngue'mø majuanī ngue guehna rá thanhni Oja nuna t'embī rā Cristo.

36 Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'i ngue bi unna vino xa n'ixi da zi.

37 Bi t'εmbaya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyanse ya'mø.

38 Nup'u ja rá ya rā pont'i, bi t'ot'a n'na rā letrero ngue εna: “Nuna rā n'yohu 'bācua, guehna rá dast'abi yø judío na”. Rā letrero p'uya, nt'ot'i connā hya ngue rā griego, rā latín, rā ebreo.

39 Nuna n'na rā ts'oc'ei ya cuarbu ja rā pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e grā Cristo, dami nyanse ya'mø. 'Nεcā'be guī nyan'be p'uya.

40 Nu'a man'na nc'ei rā ts'oc'ei bi 'yεmbrā amigo di yahni:

—Nu'i ni xingui su Oja, conque ya guī tup'u ja rā pont'i ya.

41 Nugui ja te rāngue'a ngue dí sāui rā n'u, porque di jutui'a te xta øt'ui. Ya ni 'yup'u'a te dí thohmi. Pε nuna rā n'yohu 'bācua, hin tema nts'o xa 'yø'na.

42 Bi 'yεn'a m'mεfa p'uya:

—Ague Jesús, nu'mø rā pa gui søhø ngue guī manda ua, guī mbεngui.

43 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuanī dí xi'i, nuya ya ga m'māhmi p'u mahεts'i ya.

Ya bi du rā Jesús.

44 Comma huxyadi, bi madi bi m'mεxui gā rā ximhäi asta hyu nde.

45 Rā hyadi bi m'mεxui. Nu'a rā ulu mi zup'u ja rā goxthi nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i.

46 Bi 'yεn'a n'na rá hmafi rā Jesús, bi 'yεna: —Ague mā Papá'i, dadi fāt'a'i mā tegā ya —bi 'yεna.

Hontho bi man'a p'uya, 'bexpi du.

⁴⁷ N'na ra capita ngue ra mmengu Roma bi nu te bi nja, bi 'yεspabi Oja p'uya, bi 'yεna:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu 'bucua, hin'ya rá ts'oqui na.

⁴⁸ Gä bi nu yø ja'i mi 'bäp'u te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pε petyø tiya ngue tu yø mmui.

⁴⁹ Gätho'u yø mpadui ra Jesús, conyø xisu bá nexa Galilea ngue tenni ha ni ma, yap'atho bi 'bäi, Gä hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁰ Mi 'b'a n'na ra hoga n'yohu ni hu ngue ra José, mi øt'e te Gä mmamp'u ja ra ley, ra mmengu p'u ja ra hnini Arimatea ja ra häi Judea. 'Nehna di manda p'u ja ra nija na.

⁵¹ Xquet'a 'nehna mi tøm'ngue di manda ua Oja. Janangue hingui 'bui ngue ra acuerdo'a te ra hya bi ts'ännbu ha bi mpeti yø ja'i.

⁵² Nuna ra n'yohu na, bi ma bá nyau ra Pilato, bi 'yäpra nt'edi ngue da hyajp'a ja ra pont'i ra Jesús.

⁵³ Mi hyajp'a ja ra pont'i p'uya, bi 'uennbabi rá do'yo ra Jesús co n'na ra sábana ngue ra hoga ulu. Bi hyaxp'a ja ra panteón xi ma nt'a'mi p'u bi ja n'na ra 'bido ngue bá ägui. Nuna ra panteón, hinjongui o.

⁵⁴ Nde mbēhi'a ra pa'a, ya da yatra pa ngue ra ts'äya.

⁵⁵ Nu'u yø xisu bá nexa Galilea ngue bá n'youi ra Jesús, bi ma bá nu ra n'yägui. Bi nu ha bi t'ägui.

⁵⁶ Mi zøp'u ja ra ngu ya yø xisu, bi hocyø 'yēthi mazihotho gā yāni ngue da goxra ánima. Bi nsäya'a ra pa ngue ra ts'äya p'uya, porque gue'a di manda rá ley Oja'a.

24

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo, zi xuditho bi ma mahøn'a yø xisu p'u bi o ra Jesús. Bi hyaxyø 'yēthi xi hoqui. Bi mähä mi'da yø xisu.

² Mi zømp'uya, bi dini ngue ya n'nanni 'benna do mi nnøpa nju'mi ra panteón.

³ Bi yat'ambo p'uya, pε ya himbi dimp'u ra Jesús.

⁴ Bi nsu p'uya, hingui padi te da 'yøt'e. Mi nu p'uya, 'bäp'u yoho yø anxε di yoxni yø he.

⁵ I hemtho häi'u yø xisu ngue emmēi su. Yø anxε p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí homhmu ua mant'ägui'a ya 'bui?

⁶ Ya hinjo'o ua, ya xa bennate. Dami bēmhm ra hya bi xi'ah'u 'mø tobe mambi 'bata Galilea.

⁷ Conque bi ma ngue ra N'yohu bi 'yε mahets'i, mi ja ngue da ma madäpi yø ja'i ja yø ts'oqui ngue di cuatra pont'i. Rá hyu pa p'uya, di bennate.

⁸ Nu'u yø xisu p'uya, bi zo yø mmui na ra hya xi man'a m'met'o ra Jesús.

⁹ Nuya yø xisu 'mø mambá pengbu ja ra panteón, nu'a te bá nu, bi xi'u 'dε'ma'da nc'ēi yø xädi ra Jesús. Bi xifi gätho mi'da yø ja'i.

¹⁰ Nuya yø xisu bi hyaspabi ra hya ya yø xädi ra Jesús, guehna ra Maya Magdalena, 'nehra Juana, 'nehra Maya rá mamá ra Jacobo, 'nε hmi'da yø xisu p'uya.

¹¹ Pε nuya bi thaspa ra hya p'uya, hingui εc'ēitho te mmanya yø xisu. Sinoque entho: "Hantho loco ya yø xisu", gue emma entho.

¹² Pε ra Bedu bi bøn'athi, bi ma n'nahmantho p'u bi ja ra panteón. Mi zømp'uya, bi hyet'ambo. Bi nu ngue ya n'nanni 'bønna ulu mant'ε ra Jesús. Bi mengbu ha säya p'uya, pε di 'yøtho hanja'a te xi nja.

Bi ntimmī p'u ja ra 'yu yoho yø xädi ra Jesús ngue manī map'u ja ra hnini Emaús.

¹³ Nu'a ra pa'a p'uya, yoho yø xädi ra Jesús manī map'u ja ra hnini Emaús. Nuna ra hnini na, di nsocui Jerusalén como 'dε'ma'da kilómetro.

¹⁴ Mente 'yo, mente di c'a'a te xi nja.

¹⁵ Nuna ra Jesús mi zä mi zädi, ya 'dap'u ni n'yo.

¹⁶ Madague'a ngue hēti, pε ena te corpatho yø dä ngue hinda badi te'o na ra Jesús.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yännbaya, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'be'a ma hya gadi nxihmi mente guí 'youi ua ja ra 'yu n'yø? Nup'u nnä bēngä, ena gue tu ni mmuiui.

18 Nuna n'na nc'ei ni hu ngue ra Cleofas bi 'yēmbi:

—Gätho yø ja'i bá 'yo Jerusalén, gā pađi te bi nja mantenni pa. 'Nē go gui 'yēna ngue hinguī pahya.

19 Mī dahra Jesús, bi 'yēmp'u yaui:

—¿Tema hya n'yø?

Nu'u ts'o p'uya, bi 'yēna:

—Xigue ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret. Guehna n'na ra n'yohu ngue rá pøngahya Oja, di nequī ngue ja rá ts'edi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nē ja rá ts'edi ngue ra hya bi ma. Porque bi nu manho Oja te bi 'yøt'e, da guehyø ja'i bi nu manho te bi 'yøt'e.

20 Dī mmangä'be ngue nu'u yø hmu yø mmäcja, da gue'u ma hmuh di manda p'u ja ra nija, bi da ra Jesús. Bi zixpu ja ra ts'ut'abi, ja bá ts'ambu ngue da dup'u ja ra pont'i.

21 Pē nugähe nmi engähe ngue nuna ra n'yohu na, guehna xta nyanyø judío na. A nuyá, ya mangande bi nja na ra hya dí xi'a'be ya.

22 Nu'u 'da yø xisu 'da'igu ma nt'ec'eihe, xa pijthogähe. Porque xa mma mxuditho p'u mambi o ra ánima.

23 Pē ya hinjonxpa ndini ngue di op'u. Xpa mmengbaya, xa xicje ngue xi nu yø anxē. A nu'u yø anxē p'uya, i mma ngue ya 'bahna ra Jesús.

24 'Bexque'a p'uya, nu'u 'da ma n'yohe xa mmap'u mambi o ra ánima, pē xa ndini tengutho ra hya xa manyø xisu. Pē ra Jesús ya hinxā hnu na 'na.

25 Nuna ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguī ts'u di 'yo ni mmuih'a te ra hya i ja? ¿Ua hinjam'mø guí øhm para ngue gui 'yēc'eiha te gā ra hya bi manyø pøngahya Oja?

26 ¿Ua hinguī pahma ngue ra Cristo mī ja ngue da zā ra n'u hante ngue di ndast'abi ngue di manda ua?

27 Ya bi d'u mī bi xifi gätho'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue'a te guí c'a ra Jesús. Bi dunnbabi'a te mmamp'u ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī da yø hya te gā nt'ot'i p'u ja yø libro bi 'yotyø pøngahya Oja.

28 Nu'mø mī zømp'u ja ra hnini mani ma p'uya, ra Jesús bi 'yøt'e ngue ena xø nne da thogui.

29 Pē nu'u yø n'yohu p'uya, bi japi ngue di nsäya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsäyah. Guí nnu ngue ya bi nde. Ya ni ma da dahra nxui.

Bi yat'ambo ra ngu ra Jesús ngue di nsäya.

30 Mī mip'u ja ra mexa p'uya ngue di nsihmē. Bi hyacra thuhmē, bi ja mammadi Oja. Bi xemp'uya, bi un'nu hup'u ja ra mexa.

31 Nu'a ra ora'a p'uya, bi xohyø n'yomfēni ngue bi bađi te'o. Pē 'bexpi m'merpatho ra Jesús.

32 Dī n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pē uangui hurca ma mmuiui mente dará yahū gā ra 'yu, 'nē bi xicui tema hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro.

33 Ya hinte mambi dø'mi. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dīni ngue ya xi mpeti'u 'de'ma' da yø xādi ra Jesús co 'nē'u mī da yø n'yohu.

34 A nuya xi mpeti p'uya, bi 'yēmbi ja bi zøhø:

—Majuani xa bennate ra Hmu n'yø. Ya xa nnu ra Bedu.

35 A nuya ja bi zø p'uya, xquet'a bi ma te xi thop'u ja ra 'yu. Bi ma ngue hinguī pađi te'o na ra Jesús mente yaui, bi bađi, ja gue'mø mī xenna thuhmē.

Ya bi zømp'u 'buhyø xādi ra Jesús.

36 Mente tobe di yahnitho'u yo nc'ei, ngue mma te xi nu, mī dambēni p'uya, ya 'bāp'u made ra Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—Da hyu ni mmuihū ya —bi 'yēmbi.

37 A nu'u yø xādi p'uya, di fetyø mmui ngue su. I ena ngue ra 'yø'a hēti.

38 Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí suhū? ¿Hanja ngue guí emhmū ngue himma juani dí 'bucā ua?

39 Damī nurcahū ma 'yē 'nēhma gua. Guí nnuhū ngue xquethocā. Damī thānjū n'namhma guí nnuhū ngue guēcā. A nu'a ra 'yø, ra ndahitho'a, hin'yū rá do'yo'a. Pē nugā guí nnuhū ngue drá ja'i.

40 Mī juadi bi xi'a ngu'a p'uya, bi 'yutyø 'yē 'nēhyø gua ha bi mē yø clavo.

41 Pē nu'u yø xādi hinga ε'εc'ei xanho, ngue'a guí johya 'nē ena sudyø n'yomfēni. Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguī ts'ʉ ua te gā sigä ts'ʉ? —bi 'yɛmbi.

⁴² Bi unna n'na xɛqui rā huā ngue nthaxi p'ʉya, 'nɛ bi unna n'na mhmɛ rā t'afi t'asa.

⁴³ Bi hyamp'ʉya, yø hmi yø dä yø xädi p'ʉ ha bi zi.

⁴⁴ Bi 'yɛmbʉya:

—Nuna te dá thocä ya, guehna rā hya ya xtá xi'ahʉ m'mɛt'o na. Ya xtá xi'ahʉ ngue mi jatho di nja'a te nt'ot'i p'ʉ ja rā Maca Libro. Porque rā Moisés co 'nɛ'ʉ mi'da yø pøngahya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocä, xquet'a ngu'a mmamp'ʉ ja yø Salmo.

⁴⁵ Bi xojpa yø n'yomfɛni p'ʉya, ngue da dini te mmamp'ʉ ja rā Maca Libro.

⁴⁶ Bi 'yɛmbʉya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue da tho. Rá hyu pa p'ʉya, di bɛnnate p'ʉ da nt'ägui.

⁴⁷ Guehna rā hya da thaspabi yø ja'i 'bʉi ndap'ʉ bi zä yø nación, connä nt'ɛdi rā Jesús, nu to da hyɛp'ʉ rā nts'o gā 'yo, di punnbabi yø ts'oqui. Pɛ rá mɛditho da manna hya p'ʉ Jerusalén.

⁴⁸ Nuyá, go gui xihmʉ yø ja'i na te gá nuhʉ dá thocä ya.

⁴⁹ Nuna rā hya bi yat'ahʉ ma Papágä, gā ma pɛnhnä naya. Pɛ 'yogui 'uehmʉ ua ja rā hnini Jerusalén asta gue'mø bi n'na'ahʉ rā ts'ɛdi di 'yɛ mahɛts'i, ya gui mmähä p'ʉya.

Bi ma mɛhɛts'i rā Jesús.

⁵⁰ Bi gɛjpʉ mi 'bʉhyø xädi rā Jesús, i map'ʉ jonna hnini Betania. Bi macyø 'yɛ p'ʉya ngue di japi.

⁵¹ Mɛnte di japʉya, hɛtho ha i nangui, bi ma mahɛts'i.

⁵² Mi juadi bi danne'ʉ yø xädi, bi mengui, i ma Jerusalén. Janjuani ngue di johya.

⁵³ N'na pa ngu n'na pa, i pa nija ngue badi ja mammadi Oja.

Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'u Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

¹ Nuna rá Ts'unt'u Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'bu'mø mi nhohra ximhäi. 'Dap'u 'buhmi Oja, pe 'nehna Oja na.

² Hante ngue di nhohra ximhäi, ya rá n'youi Oja.

³ Go bi hoqui gätho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'yua n'na ra cosa ngue hinxti hoqui.

⁴ Nuna go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmäi yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuna bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmäi yø ja'i.

⁵ Nu ra nyot'i di yorbua ja ra 'bexui, pe hingui hätra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

⁶ Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Xuua.

⁷ Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmäi yø ja'i. Innepe ngue guehna da 'yεc'ei gätho yø ja'i na.

⁸ Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmäi yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmäi yø ja'i.

⁹ Nuna bi zøcua ja ra ximhäi, guehna majuaní ngue xojpa yø mmäi gätho yø ja'i na.

¹⁰ Nuna rá Ts'unt'u Oja bi m'mæcua ja ra ximhäi. Madague'a ngue go bi hocra ximhäi na, pe himbi bahyø ja'i te'o na.

¹¹ Bi m'mæp'u ja rá häi, pe himbi nu manho yø mmænguhu.

¹² Pe nuya to gä bi nu manho, 'ne bi 'yεc'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya.

¹³ Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bui tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xta innepe ngue bi njap'u. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

¹⁴ Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mæcua dí 'buhmu. Pe dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'u Oja. Gä majuaní te bi ma, 'ne hinha rá nzequi di mahyø ja'i.

¹⁵ Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmängä m'mæt'o naya. Porque ya xta mangä ngue dí εna: “Nuna da εp'u m'mæfa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mæcä, ya mi 'buhna”.

¹⁶ Nu'a te gä bádi uni, gä di tocagahu. Bádi thijpatho rá mate bádi uni hinha rá nzequi.

¹⁷ Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pe conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'ne bi fahna ra hya majuaní.

¹⁸ Nuna Oja hinjam'mø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'u Oja bí 'bæp'u bí 'bæhrá Papá, go bi ma hanja Oja na.

Ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya bi ma hanja na ra Jesucristo.

¹⁹ Nu'u yø judío 'bet'o p'u Jerusalén bi menhyø mmäcja bi me yø n'yohu ja yø 'befi p'u ja ra njja. Bi map'u 'bæhra Xuua ngue bá änni te'o.

²⁰ Ra Xuua p'uya, njuantho bi ma, bi 'yεna:

—Hinga guecä na ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yεna.

²¹ Mahømbi 'yännbæya, bi 'yεmbi:

—¿Pe te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e na ra pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Hinga guecä.

Bi 'yänni mahøn'a p'uya, bi 'yεmbi:

—Masque gue'e na ra pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yεmbi.

Bi 'yεna mahøn'a p'uya:

—Hin'na.

²² Bi t'εmbæya:

—Pe ¿te'o'i p'uya? Dami xicje n'namhma ga haspahe ra hya'u to xpa menngahe. Dami ma te'o'i.

²³ Mi dahra Xuua, bi 'yεna:

—Go guecä na bi mmanna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Di m'mæ'a n'na nc'ei ngue nts'edi di manna hya p'u ja ra dapo.

Da 'yɛna: Damɪ nsähu ya, porque ya ni ma da ɛp'ɪ ra Hmu", bi 'yɛna.

24 Nuya yø n'yohu bi ma bá nyaui ra Xuua, guehya yø m'mɛnhni yø fariseo ya.

25 Mahømbi 'yännbaya, bi 'yɛmbi:

—¿Pɛ hanja ngue guí øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na ra Cristo, ni xingrá Elías, ni xingrá pøngahya dí xi'i?

26 Mi dahra Xuua, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nugä dí øtra nxixya connä dehe. Pɛ nuua dí 'bøhm, 'yo ua n'na nc'ɛi ngue hingui fadi te'o.

27 Nugä dá 'bet'o, pɛ nuna dí xi'ahu da ɛp'ɪ m'mɛfa na. Man'na tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga súcä tengu na?

28 Gä guehya yø hya ja ua bi manna Xuua p'ɪ ja ra hñini Betábara, man'na nguadi ra dathe Jordán mambi øtra nxixya.

Bi manna Xuua te'o na ra Jesús.

29 Mi hyaxpaya, bi nu ra Xuua ngue mmap'ɪ ra Jesús da zømp'ɪ ha 'bäi. Bi xihyø ja'i p'ɪya, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra n'yohu bá ɛcua ya, guehna da hnøpa 'bøt'e naya. Tengutho ra de'yo thop'ɪ ja ra nija ngue pa m'møt'e, di njarbu na. Porque guehna bá pɛn'Oja na, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi.

30 Guehna dá mmangä 'mø dí xi'ahu naya ngue dí ɛna: “Nugä dá 'bet'o, pɛ bá ɛp'ɪ man'na ra n'yohu tate ngue nugä. Porque hante ngue ga m'mäcä, ya mi 'bøhna”.

31 Nugä xquet'a hinmi pacä te'o na t'ɛmbi ra Cristo, pɛ bá 'bɛnngui ngue ga xixyabi yø ja'i, 'nɛ ga japi gätho yø judío ngue da badi te'o na ra Cristo.

32 Mahømbi 'yɛnna Xuua:

—Dá nugä ra Espiritu Santo bí 'yɛ mahɛts'i tengutho n'na ra paloma ngue bi zøp'ɪ 'bøhra Jesús ngue di n'youi.

33 Nugä tobe hinmi pacä te'o na ra Cristo, pɛ nu'mø mambá 'bɛnngui ngue ga xixyabi yø ja'i connä dehe, Oja bi 'yɛngui: “Nuna ra n'yohu guí nnurpi ngue da zøhra Espiritu Santo p'ɪ ja rá ya, guehna da japyø ja'i ngue di hatra ts'ɛdi ra Espiritu Santo na”, bi 'yɛngui.

34 Nguna dá nugä ya, janangue dadi jagä majuanɪ ngue guehna rá Ts'ant'ɪ Oja na.

Yø mudi xädi ra Jesús.

35 Mi hyaxpaya, mahøn'a 'bøp'ɪ ra Xuua n'youi yoho yø xädi.

36 Nu'mø mi nu ngue bi thop'ɪ ra Jesús, ra Xuua bi 'yɛna:

—Nuna bá ɛcua ya, guehna bá pɛn'Oja ngue da nøpa 'bøt'e yø ja'i na, tengutho ra de'yo thop'ɪ ja ra nija ngue pa m'møt'e.

37 Nuna ra hya bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'ɪ yoho yø xädi, bi dɛnna Jesús.

38 Ra Jesús bi nyɛgui, bi nu ngue ni thɛnni. Bi 'yɛmbya ni dɛnni:

—¿Te guí hommi ya?

Nu'ɪ ni dɛnni bi 'yɛmbi:

—Ague grä xänbäte, ¿haru guí säya?

39 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma ga mmähä, ga ut'au.

Bi mɛ p'ɪya, bi 'yuti haru säya. Nu'a ra ora'a, ya mmap'ɪ 'dɛt'a xudi. Pɛ ja bá the'inde p'ɪ bi zøni.

40 Nuna n'na nc'ɛi bi 'yøde te mmanna Xuua, bi dɛnna Jesús, guehna ra Andre rá n'yohu ra Bedu na.

41 Nuna ra Andre 'bexpɪ ma bá honná n'yohu Bedu. Bi 'yɛmbi:

—Dá tingä'be ra Mesías —bi 'yɛmbi.

Nuna ra Mesías i nne da ma ngue guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi.

42 Nuna ra Andre p'ɪya, bi zixrá n'yohu p'ɪ 'bøhra Jesús. Pɛ mi nu ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gue'e grä Simu, rá ts'ant'ɪ ra Jonás. Nuya gdi hu ngue grä Cefas, 'nɛ gdi Bedu ya.

Ra Jesús bi zixra Lipe connä Natanael.

43 Mi hyaxpaya, bi map'ɪ ja ra häi Galilea ra Jesús. Hante ngue da ma, bi nthɛui ra Lipe, bi 'yɛmbi:

—Ma ga mmɛp'ɪ ga mmagä ague Lipe.

44 Nuna ra Lipe, ra mmɛngu p'ɪ ja ra hñini Betsaida. Xquet'a ra mmɛngu p'ɪ na ra Andre 'nɛhra Bedu.

45 Nuna ra Lipe bi ma bá honna Natanael. Bi 'yɛmbi:

—Dá tingä'be na ra n'yohu mmamp'ɪ ja ra Maca Libro bi 'yotra Moisés da gue'ɪ mi'da yø pøngahya. Guehna rá ts'ant'ɪ ra José, nuna ra Jesús ra mmɛngu Nazaret.

46 Mi dahra Natanael, bi 'yɛna:

—Xip'ɪ Nazaret, ¿ua da zä da pømp'ɪ n'na nc'ɛi ngue xtanho?

Bi 'yēnna Lipe p'uya:

—Gue mmexa guí nnu.

⁴⁷ Mī nu rā Jesús ngue mmap'ua rā Natanael dā guarbua 'bui, bi 'yēmbuya:

—Ya guí nnuhū ya, bá εcua n'na rā judío ngue majuanī xanho te ga 'yo, 'nē hīngra fēhnitho.

⁴⁸ Rā Natanael bi 'yānmbuya, bi 'yēmbi:

—¿Hague go gñi paquī?

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Conque nu'mø tobe hīmmañi zo'i rā Lipe ya, dí nnu'i 'mø guí 'bup'ua 'bāhra za ngue rā igo.

⁴⁹ Bi 'yēnna Natanael:

—Ague grā xānmbate, gue'e rá Ts'unt'ua'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Hønt'a guí 'yεc'εigui'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø guí 'bup'ua 'bāhra igo ya. A nuyá, man'na xanhenñi yø cosa guí nnu ya, para ngue man'na gdi padī xanho te'ogā.

⁵¹ Mahømbi 'yēnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahū, guí nnuhū ngue dā xohra c'amahεts'i ya. Yø anxε Oja p'uya, nī ma nī 'yεp'ua 'bāhra N'yohū bi 'yε mahεts'i.

2

Bī nja n'na rā nthati p'ua ja rā hnini Caná.

¹ Rā hyu pa p'uya, bī nja n'na rā nthati p'ua ja rā hnini Caná ngue rā hāi Galilea. Xquet'a bī m'map'ua ja rā nthati rá mamá rā Jesús.

² Xquet'a bī ma mambita rā Jesús conyø xādi, ngue bī map'ua ha bī nja rā nthati.

³ Mī guahra vino p'uya, bi 'yēmbi mamá rā Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yēmbi.

⁴ Rā Jesús bi 'yēna:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hīngui sōnna ora ngue temā hmεya ga øt'ä.

⁵ Pε rá mamá rā Jesús bi 'yēmbi yø ja'i nu'ua 'uīte:

—Damī 'yøt'e te gā dā xi'ahū nu —bi 'yēmbi.

⁶ Mī jap'ua 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'ua di usa yø judío'ua ngue po rā dehe ga nxū'yε yø ja'i. N'na ngu n'na'ua p'uya hāti goho 'dāte ogue n'na ciento litro rā dehe.

⁷ Rā Jesús bi 'yēmbi yø 'uīte:

—Damī 'yushū rā dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yēmbi.

Bi yuspūya.

⁸ Rā Jesús bi 'yēmbi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspaui zits'ua rā mmēnñigu ya, ngue dā zä.

Bi hyaspabi p'uya.

⁹ Rā mmēnñigu p'uya, bi zä rā dehe ya xi gohi ngue rā vino. Pε hīngui padī ha bá thā rā vino. Nu'ua to bá hā rā dehe go padī hanja'ua. Rā mmēnñigu p'uya bi zonhna novio.

¹⁰ Bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i, rá māditho di un'a rā vino xanho. Pε nu'ua to si rā vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na rā vino hīngā njuani p'uya. Pε nu'i, man'na gue go xcá pestho rā hoga vino ngue rá nzεgui.

¹¹ Nunā ya guehna rá mudi rā milagro bá ørbū ja rā hnini Caná ngue rā hāi Galilea rā Jesús. Ja bī nεquī p'ua ngue maguesε rā Jesús. Nu'ua yø xādi p'uya, man'na bi 'yεc'εi ngue guehna rā Cristo nā.

¹² M'mεfa p'uya, bī map'ua ja rā hnini Capernaum, nī n'youi rá mamá, co 'nēhyø n'yohū, conyø xādi. Ja bá m'map'ua njammī pa p'uya.

Rā Jesús bi 'yεt'ua mī mpä p'ua thinnija.

¹³ Ya xmanguerpātho dī nsännigo yø judío ngue rā pascua. Rā Jesús bī ma Jerusalén.

¹⁴ Nup'ua thinnija p'uya, bi dīmp'ua'ua mī pä yø ndani 'nēhyø de'yo, 'nēhyø paloma. Hup'ua ja yø nthuts'i'ua di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'ua nī 'yεhε.

¹⁵ Mī nu te jap'ua, bi fat'a n'na rā nthahī rā Jesús ngue bi hyøn'athi gātho'ua mī mpä p'ua thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nēhyø ndani. Nu'ua mādi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uaspa'bi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa.

¹⁶ Nu'ua yø māpaloma p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī jεcui ya te ja ua. 'Yo guí nnøpa tāihū ua ja rá ngu mā Papágā.

¹⁷ Nu'ua yø xādi p'uya, bi zo yø mmūi'a te nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue εna: “Mā ga 'becā mā te ngue dí nnu mansugā nī ngu”.

¹⁸ Nu'ua yø hmū yø judío p'uya, bi 'yørpa rā nt'änni, bi 'yēmbi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga pacähe ngue'mø majuaní Oja di 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e?

¹⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yena:

—Damí hyømhmu häi ra nija ja ua, 'ne nhyu patho gda høcä mahøn'a.

²⁰ Nu'ua yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nyote ma'dato njeya i nangra nija ja ua, 'ne go gui 'yena ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

²¹ Pe nu'a ra nija bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi ma ngue da thømmi.

²² Janangue nu'mø mi bennate p'ua bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmui yø xädi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuaní na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'ne'a te xi manna Jesús.

Ra Jesús parpabi yø n'yomfëni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesús ya 'bup'ua Jerusalén gä i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yec'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hijnonda zä da 'yøtyø milagro øtra Jesús.

²⁴ Pe nuna ra Jesús händi unna mmui ya yø ja'i ya, porque gä patho te mbenyø ja'i.

²⁵ Himma hyoni to da xifi te ja rá n'yomfëni ra ja'i, porque pase te ja rá n'yomfëni n'na ra ja'i.

3

Ra Nicodemo bi nyauí ra Jesús.

¹ Bi m'ma'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá hmu yø judío na.

² Bi ma n'na xui na ra Nicodemo bá nyauí ra Jesús. Bi 'yembi:

—Agué grá xännbate, dí pacähe ngue bá pen'na'i Oja ngue gui nxänngahe. Porque hijnonda zä da 'yøtyø milagro gui øt'e ngue'mø hingui n'youi Oja.

³ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Majuaní dí xi'i, ngue ra ja'i himma 'da'yo di m'mui, hinda zä da zo rá 'ye Oja.

⁴ Ra Nicodemo bi 'yänni ha ránja ra hya, bi 'yembi:

—Pe xina ra hya gui mma, ¿ha di njapi? ¿Ua da zä ngue ma'da'yo høndi m'ma'a n'na ra daja'i? ¿Ua da zä høndä yurbu ja rá mmui rá mamá ngue ma'da'yo da mi?

⁵ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Majuaní dí xi'i, jatho ngue da ma maxixyabi ra ja'i conna dehe 'nehra Espíritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo rá 'ye Oja ra ja'i.

⁶ Numø ja bi mihra basi ra ja'itho rá papá, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pe para ngue ma'da'yo di m'mahra ja'i, høndra Espíritu Santo da zä da 'yøt'a.

⁷ Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'i. Gätho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mui.

⁸ Guí padí ngue ndap'ua bi zä 'yo ra ndahi, nup'ua go nne di ma. Guí øde ngue di hi, pe hingui padí ha ni 'yehé, ni xingui padí ha ni ma. Njarbatho na ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'i ya, händi nequi.

⁹ Mí dahra Nicodemo, bi 'yembi:

—Händi pacä hanja na ra hya gui mmanya.

¹⁰ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Go grá xännbate p'ua 'buhyø judío, 'ne hingui pahna ra hya dí xi'i ya.

¹¹ Majuaní dí xi'i, dí mmangähe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuaní na. Pe hingui ec'eiha te dí mmangähe.

¹² Xi'mø ngue dí mmangä ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, 'ne hingui ec'eigaha, ¿goma gue'mø ga xi'aha'a te bi ja mahets'i gui 'yec'eigaha?

¹³ Hijnon xpa mmengbu mahets'i, hinda høndra N'yohu bí 'ye mahets'i da zä da ma te bí jap'ua, porque ja rá ngump'ua.

¹⁴ Nup'ua ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'eya ngue ra t'egui, bi 'bä'ma n'na ra za bi 'yets'i. Di njarbatho ra N'yohu bí 'ye mahets'i ya, i ja ngue da ma ma'bä'mi ra pont'i di ncuat'i.

¹⁵ Ja da thop'ua, n'namhma ngue nu te'o gätho da 'yec'ei, händi m'medi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

¹⁶ Janjuaní ngue di ma Oja yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Janangue bá penhua rá 'dants'ant'ua ngue da du, n'namhma ngue nu to gä da 'yec'ei na, händi m'medi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho.

¹⁷ Nuna Oja, himbi benhná Ts'ant'ua ua ja ra ximhäi ngue da menhna castigo yø ja'i.

Sinoque bá p̄nhua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'ì.

¹⁸ Nu to gä εc'εibi rá Ts'unt'ɥ Oja, ya hinda ma ra castigo. Pε nuya yø ja'ì hinguì εc'εi, ya da ma ra castigo ngue hinguì εc'εibi rá 'dants'unt'ɥ Oja.

¹⁹ Porque rá Ts'unt'ɥ Oja bá εcua ja ra ximhäi, a nuya yø ja'ì hinguì εc'εi ya, gue'a di ma masentencia yø ja'ì'a. Tengutho n'na ra nyot'ì di nεqui gätho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyø ja'ì ngue ja yø ts'oqui. Pε hinguì nnu manho yø ja'ì nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e.

²⁰ Nu to gä øtra nts'o hinguì nnepe da fadi te øt'e. Janangue hinguì nnu manho brá Ts'unt'ɥ Oja, 'nε hinguì nne da guarbɥ ha ya.

²¹ Pε nuya yø ja'ì 'yo manho, cuarbɥ ha ya rá Ts'unt'ɥ Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'ì.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi ra Jesús, i mpa p'ɥ ja ra häi Judea. Ja bá m'map'ɥ njammì pa, ja bi ma maxixyabi p'ɥ yø ja'ì.

²³ Nuna ra Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'ɥ ja ra häi Enón, ha di ntøt'ui ra häi Salim, porque xangu yø dehe pop'ɥ. Ja bí ep'ɥ yø ja'ì ngue di xixyabi.

²⁴ Tobe him manì ma fadi ra Xuua 'mø mi nja naya.

²⁵ Nu 'da yø xädi ra Xuua, bi njun'mahyaui 'da yø judío ngue ndana man'na xanho ra nxixya øt'e.

²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:
—Ague grá xännbate, nuna ra n'yohɥ gá man'a m'met'o, guehna gá nyaui nɥ man'na nguadi ra dathe Jordán, nuya gä ni map'ɥ yø ja'ì badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yεnna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpá nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mi'da.

²⁸ Ya gá 'yøsehɥ te dá mangä m'met'o, ngue hinga guecä drá Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bet'ogä hante ngue da ε'a.

²⁹ Xi'mø ja ngue di nthata n'na ra n'yohɥ, da ma ra hmute p'ɥ 'bährá ndø. Nu'a rá amigo ra n'yohɥ p'uya, 'bäp'ɥ ngue øde te mma, di johya ngue ya da mε rá ndø ra

hmute. Di njadä p'uya, dadi johya ngue di ma yø ja'ì p'ɥ 'bährá Jesús.

³⁰ A nuna, man'na di bahyø ja'ì ngue tate na, nugä man'na gdá cocä häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yε mahets'i ra Jesús.

³¹ Nuna bí 'yε mahets'i, tate na ngue gätho. A nu ra ja'ì ngue ra mmengu ua ja ra ximhäi, ya ra mmengu ua'a, 'nε mmanyø cosa ja ua ja ra ximhäi. Pε nu'a bí 'yε mahets'i tate'a ngue gätho.

³² 'Nε i mma te bi nnu'p'ɥ mahets'i. Nu'a ra hya bi øde, gue'a mman'a. Pε hinjinguì εc'εi na ra hya i mma.

³³ Pε nuya yø ja'ì bi 'yεc'εi na ra hya na, guehya haxa njuani ngue majuani te bi man'Oja conná guehna ra hya øde i hma.

³⁴ Nuna ra Jesús bá p̄n'Oja, rá hya Oja mmana. Hinha rá nεgui di hatra ts'edi ra Espiritu Santo ra Jesús.

³⁵ Nuna ra Papá di mährá Ts'unt'ɥ, 'nε bi unná ts'edi ngue di manda'a te gä ja ya.

³⁶ Nu ra ja'ì da 'yεc'εibi rá Ts'unt'ɥ Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pε nu'a hinguì εc'εibi rá Ts'unt'ɥ Oja, hinda nthεui ra 'da'yo te ra ja'ì, sinoque gue'a ra castigo da ja Oja da zäui.

4

Ra Jesús bi nthεui n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria.

¹ Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xädi di petra Jesús, 'nε man'na xangu yø ja'ì di xixyabi ngue ra Xuua.

² Pε hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'ɥ yø xädi di xixyabi yø ja'ì.

³ Mi bahra Jesús ngue ya fadi te øt'e, bá ep'ɥ Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mi ma p'uya, ja ngue danì nthop'ɥ ja ra häi Samaria.

⁵ Ni ma da zømp'ɥ ja ra hnini Sicar ngue ra häi Samaria, ja orbɥ n'na rá häi ra Jacob, nuna bi unná ts'unt'ɥ José.

⁶ Nuna ra xεqui na, jap'ɥ n'na ra poso ngue t'εmbi bi hocra Jacob. Ra Jesús ya xpí yäp'ɥ ja ra 'yu, bi mip'ɥ ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a.

⁷ Ya mi hup'ɥ 'mø mi zø'a n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria, ni 'yεhra 'yai. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—'Daqui ts'ua ra dehe ga si —bi 'yεmbi.

⁸Ya xi map'ua bi ja ra hnini yø xädi ra Jesús ngue da tanna hmε da zi.

⁹Nu'ua yø judío di nnu man'ui yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mi 'yähra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yεmbi:

—¿Hanja? Nu'i grá judío, 'nε guí äcra dehe guí si. A nugä p'uya drá mmengugä Samaria.

¹⁰Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gdi padí te di un'Oja ya, ogue gdi padí te'o na ä'i ra dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yäcra dehe guí si. A nugä p'uya ga 'da'i ra dehe di unna 'da'yo te.

¹¹Mi dahra xisu, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, pε hin'ya te gdi 'yähra dehe ngue xanhyε ra poso. ¿Ha guí hyä'a ra dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui?

¹²Nuna ma mboxitah ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mi tuxua ra dehe mi si'a. Bi zi yø basi co 'nε'ua yø mbo'oni mi si, bi zi ra dehe. ¿Ua ma da'i ngue nu'a ya?

¹³Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu gätho yø ja'i da zi ra dehe ja ua, mahøndi ntuthe.

¹⁴Pε nu ra ja'i da zi ra dehe ga ungä, hinjam'mø di ntuthe. Porque ra dehe dadi ungä, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmäi ra ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵Mi dahra xisu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegä. 'Nε ya hinni mantho ga ma εcä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

¹⁶Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ga 'yo, bá si ni damme, bá εcua p'uya.

¹⁷Mi dahra xisu p'uya, bi 'yεna:

—Hinj'o ma damme.

Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a guí mmanya, majuaní'a ngue hinjo'o ni damme.

¹⁸Porque ya rá cät'a ni damme xcä m'mahmi. A nu'a guí 'bähmi ya, hingni ndø'a. Ja di nεqui p'uya ngue majuaní guí mma.

¹⁹Bi 'yεnna xisu 'mø mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'ua nná bεngä, εna gue gue'e n'na rá pøngahya Oja.

²⁰Nuya ma mboxitagähe yø mmengu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pε nu'ah ngue gyø judío'ua, guí εmhmu ngue nup'ua Jerusalén, gue'a ra xεqui ja ngue di thanne Oja'a.

²¹Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'yεc'εigui grá xisu, porque da 'yεhra ora ngue guí thanne'ua ra Papá, pε himma hyoni guá εmhmu ua ja ra nyuni ja ua, ni xinga guep'ua Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä.

²²Nu'ua yø mmengu Samaria hingui pa Oja i thanne'ua. Pε yø judío i pa Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pøn'a n'na nc'ei ra judío ngue dra yante.

²³Pε da 'yεhra pa, 'nε ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'ua majuaní da danne ra Papá, pε gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya.

²⁴Nuna Oja, hindi nεqui na ngue hin'ya rá do'yo. A nu'ua yø ja'i thanne Oja, pε gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne.

²⁵Mi dahra xisu p'uya, bi 'yεna:

—Nugä dí padí ngue ja ngue da εhra Cristo di ndast'abi ua. Nu'mø bá εhna p'uya, go da ma xanho hanja gätho na.

²⁶Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'a ra Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

²⁷Mente mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'ua p'uya ngue bi dimp'ua mi yäui n'na ra xisu ra Jesús. Pε hinjombi 'yänni hanja te'be'a madí nxifi.

²⁸Nuna ra xisu p'uya, bi zop'ua rá ts'øye, bi map'ua ja rá hnini. Bá xihyø mmenguh, bi 'yεmbi:

²⁹—Mmähä ga ma nuh n'na ra ja'i bi xiqui te gätho xtä øt'e. Nthambenitho ngue guehna ra Cristo na.

³⁰Bi nεxyø ja'i p'ua ja ra hnini bi zømp'ua bi 'bähra Jesús.

³¹A nu'ua yø xädi ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, dami nsihmε ya.

³²Pε ra Jesús bi 'yεna:

—Nugä jaga n'na ra cosa ga si. Nuna ra cosa na, hingui pahmu na.

³³A nu'ua yø xädi p'uya di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Rá nεgui 'bäi to ya xa 'uini.

34 Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Entho dí sihmɛgä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pɛngui, 'nɛ ga juarpabi rá 'bɛfi bi 'daqui.

35 Guí ɛmhmɛ ngue mǎngoho zana di 'bɛdi di nja rā nsofo. Pɛ nugä dí xi'ahɛ, dami hyanthɛ yø ja'i bá ɛcua. Hinni mantho ga huxhɛ rā pa, ya da 'yɛc'ɛigä yø ja'i.

36 Nu'a xofu da hyanná nzäbi. Di njarbutho rā ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'ɛ yø ja'i ɛc'ɛigä di nja rā 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di dɛ'mra hyä, 'nɛ'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛigä, 'da gui johyatho.

37 I t'en'a rā hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”.

38 Nugä dí ɛ'ahɛ ngue güi hathɛ rā ts'edi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛigä. Pɛ gdi mähä p'ɛ hapɛ ya xa tho'a n'na rā mamhya. Nu'a rā hyä bi dɛ'mi bi man'ɛ, go güi hathɛ rā ts'edi yø ja'i nā rā hyä bi xifi.

39 Co nuna rā hyä bi manna xisu, xangu yø mmɛngu Sicar ngue rā häi Samaria bi 'yɛc'ɛi rā Jesús. Porque bi 'yɛnna xisu: “Bi xiqui te gätho xtá øt'e”, bi 'yɛnā.

40 Mi zøhya yø mmɛngu p'ɛ ja rā häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpɛ ha bí 'bui. Janangue bi m'mɛp'ɛ nyo pa rā Jesús.

41 Xangu mi'da yø ja'i bi 'yɛc'ɛi 'mø mi 'yø'a rā hyä pønná ne rā Jesús.

42 Ya t'ɛmbrā xisu p'ɛya:

—A nuya dí ɛc'ɛigähe ya, pɛ hinga hont'a rā hyä gä xicje nná ɛc'ɛigähe ya, sinoque ya dí øsɛhe rā hyä mmanya. 'Nɛ dí pahme njuani ngue guehna rā Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi nā, 'nɛ guehna rā yante ua ja rā ximhäi nā.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ɛ n'na rā n'yohɛ.

43 Mi tho'a nyopa p'ɛya, bi thop'ɛ Samaria rā Jesús, i mpa p'ɛ ja rā häi Galilea.

44 Porque ya xi mansɛ rā Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hinguí hnu mansu p'ɛ ja rá xɛqui bi m'mai.

45 Nu'mø mi zømp'ɛ Galilea, bi nu manho yø mmɛngu p'ɛ, porque 'nɛhya ya xi ma rā ts'ännigo ngue rā pascua bá njap'ɛ Jerusalén. Ya xi nurpi te xi 'yørbɛ ja rā ngo.

46 Bi mengra Jesús, i map'ɛ ja rā hnini Caná ngue rā häi Galilea, nup'ɛ bá øt'e ngue bi gohi ngue rā vino rā dehe. Nuna n'na rā n'yohɛ ngue rā mmɛngu Capernaum i ja rá 'bɛfi xanhɛts'i, di mpehmi rā gobierno. I si n'na rá ts'unt'ɛ madi hyɛnni.

47 Nuna rā n'yohɛ p'ɛya bi 'yøde ngue ya bi zøp'ɛ Galilea rā Jesús, xpí 'yɛ'a Judea. Bi ma bá nu p'ɛya, bá aprā mate ngue da ɛp'ɛ ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ɛ, porque ya ja ngue da du.

48 Rā Jesús bi 'yɛnā:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhɛ yø milagro dí øt'ä, ya hinguí 'yɛc'ɛigahɛ.

49 Nuna rā n'yohɛ p'ɛya bi 'yɛmbrā Jesús:

—Ague n'yø, 'yørcā rā mate mmɛ nts'edi, 'nɛ da du mā ts'unt'ɛ.

50 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ni ma ni ngu ya. Nu ni ts'unt'ɛ guí mma, ya bi zä ya.

Nuna rā n'yohɛ p'ɛya bi 'yɛc'ɛi te bi manna Jesús. Bi ma rá ngu.

51 Nu'mø ni ma da zønná ngu rā n'yohɛ p'ɛya, bi ma yø hmiqui di c'at'ui, bi 'yɛmbi:

—Ya bi zä ni ts'unt'ɛ —bi 'yɛmbi.

52 Nuna rā n'yohɛ p'ɛya bi 'yänni tema ora bi zä. Bi t'ɛmbɛya:

—Comma yoto nde mande bi bønna pa mi n'youi.

53 Bi bɛn'a rā n'yohɛ p'ɛya ngue gue'a rā ora bi manna Jesús ngue ya bi zä nā rá ts'unt'ɛ mi ɛ. Gätho'ɛ to 'bɛp'ɛ ja rá ngu p'ɛya, gä bi 'yɛc'ɛi rā Jesús.

54 Nguna bi 'yør'mø mambá pengbɛ Judea rā Jesús. Ya rá yondi nā rā hmɛya bi 'yørbɛ ja rā häi Galilea p'ɛya.

5

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohɛ tudyø gua.

1 M'mɛfa p'ɛya, bi nsännigo yø judío. Janangue nuna rā Jesús bi ma Jerusalén.

2 Nup'ɛ Jerusalén pop'ɛ n'na rā dehe guí nhuti conna hyä ngue rā ebreo “Betesda”. Pop'ɛ jonna goxthi guí nhuti ngue rá Goxthi yø Dɛ'yo. Ja jap'ɛ cɛt'a yø 'døscuangu di thesra dehe.

3 Nup'ɛ ja yø 'døscuangu ja 'bomp'ɛ xangu yø dārquɛhi. 'Bomp'ɛ yø xädä, 'bomp'ɛ

xannunts'i, 'bomp'u'u tudyø gua. I tø'mi
ngue di 'yanna dehe.

⁴ Porque njandyatho mi sò'a n'na ra anxε
ngue anna dehe p'u po. Nu'a ra dārquēhi rá
madi da yurbu ja ra dehe 'mø bi 'yani, da zā
ndana bi zā man'u di hēmbi.

⁵ Mi 'bemp'u n'na ra n'yohu ngue ya
n'nāte ma'de'ma hyato njeya madi hyēnni.

⁶ Nu'mø mi nu ra Jesús ngue 'bemp'u, bi
badi ngue ya rá ya'atho yø pa madi hyēnni.
Bi 'yānbūya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guí nne da zā'i n'yø? —bi 'yēmbi.

⁷ Mi dahra dārquēhi p'uya, bi 'yēna:

—Ague n'yø, hīnjo'o to di cūjhna ja ra
dehe 'mø bi 'yani. N'na ndi ngu n'na ndi dí
ēna ngue ga cūnhna ja ra dehe 'mø bi 'yani,
n'nan'yo'a ni 'bet'o.

⁸ Bi 'yēmbra dārquēhi ra Jesús:

—Damī nangui. Caxni fidi, ni ma.

⁹ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi zā ra
dārquēhi. Bi gaxrá fidi, bi ma. Pε ra pa ngue
ra ts'āya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús.

¹⁰ Nūya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yēmbra
n'yohu mi'u:

—Hīnda zā guí caxni fidi ya, porque ra
ts'āya ra pa ja p'uya.

¹¹ Bi 'yēnna n'yohu p'uya:

—Nu'a ra n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi
xiqūi ngue ga caxma fidi, ga mma.

¹² Bi t'ānbūya, t'ēmbi:

—¿Te'o na ēn'i guí caxni fidi, guí mma?

¹³ Pε nūna ra n'yohu p'uya, hīngui padi
te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'u,
'nε ya xi ma ra Jesús.

¹⁴ M'mεfa p'uya, nūna ra n'yohu xi 'yøthe
ra Jesús bi nthēui p'u ja ra nija. Bi 'yēmbūya:

—Ya bi zā'i n'yø. Pε 'yo nīmantho guí øtra
ts'oqui, n'namhma ngue hīm man'na guí
mma man'u.

¹⁵ Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi
t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue
gēhna ra Jesús xi 'yøthe.

¹⁶ Janāngue bi madi honnbabi rá gua ra
Jesús, porque t'ēmbi ngue di mpεtho 'mø ra
pa ngue ra ts'āya.

¹⁷ Pε ra Jesús bi 'yēna:

—Da gēhma Papágā di mpεtho asta gē-
hya, da guēcā p'uya dadi mpεfi.

¹⁸ Nūna ra hya na p'uya, gēhna ga nne
yø hmu yø judío ngue da hyo. Porque

t'ēmbi ngue hīnga hōndra pa ngue ra ts'āya
hīngui supi, sinoque di ūpi ngue i mma
ngue 'da'igūui Oja, ngue mma ngue Oja rá
Papá.

Bi 'yūhrá ts'ēdi rá Ts'unt'u Oja.

¹⁹ Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahu ngue rá Ts'unt'u Oja
hīnda zā te da jase. Tengūtho nnurpi øtrá
Papá, gue'a øt'a. Janāngue nu'a te øtrá
Papá, xquet'a gue'a øtrá Ts'unt'u'a.

²⁰ Nūna ra Papá di mahrá Ts'unt'u nε ūti
te gā øt'e. A nuyá, man'na xta nhēnni mi'da
da 'yūdi, asta gādi 'yøthohu 'mø gā nūhu.

²¹ Nūna ra Papá, øt'e ngue di bēnnate yø
ánima. Njarbatho rá Ts'unt'u Oja ya, nu to
da nepe di bēnnate, da 'yøt'e.

²² Nūna ra Papá hīnjonni ja'i di sentēncia
na. Nu'a rá Ts'unt'u go bi ūnná ts'ēdi ngue
go da zānna sentēncia'a.

²³ Porque nnepe ngue go da hnu mansu
na rá Ts'unt'u, tengūtho ga hnu mansu rá
Papá. Nu'a hīngui nnu mansu brá Ts'unt'u
Oja, ya hīmma juani ngue nnu mansu brá
Papá bá pēnhni.

²⁴ Majuani dí xi'ahu, nu ra ja'i ørpabi
masu ra hya dí mmangā, 'nε εc'ēi'a to bá
pēngui, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra
ja'i. Ya hīnda ma ra castigo. Ya bi mpommi
ra sentēncia mi ja, ya ja ra 'da'yo te para
zantho.

²⁵ Majuani dí xi'ahu, da 'yēhra ora di nja
te dí mma, 'nε ya da gēhra ora ja p'uya.
Nu yø ja'i 'bahya tengūtho 'mø ya xādu, pε
nu'mø bi 'yøhra hya mmaná Ts'unt'u Oja
'nε da 'yεc'ēi, ya di t'ūnna 'da'yo te.

²⁶ I ja rá ts'ēdi ra Papá ngue di ūnna 'da'yo
te yø ja'i. Njarbatho rá Ts'unt'u ya, bi ūnná
ts'ēdi ngue di ūnna 'da'yo te yø ja'i.

²⁷ 'Nε bi ūnná ts'ēdi ngue go da zānna
castigo'a, porque gue'a ra N'yohu bí 'yε
mahεts'i'a.

²⁸ 'Yo gādi 'yøtho na ra hya dí xi'ahu.
Porque da 'yēhra ora ngue nu'u xādu, da
'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'u Oja.

²⁹ Da pømp'u da nt'āgui. Nu'u xa n'yo
manho, di bēnnate ngue ma'da'yo di
m'mai. A nu'u xa n'yo mants'o, di bēnnate
ngue da ma ra castigo.

Bi nepe da bahyø ja'i ngue ja rá ts'edi ra Jesús.

30 Nugä hinda zä ga sänse te ga øt'e. Ga øt'a ra ts'ut'abi, pε gue ma'bejpagui. Nu te ga sännä di nja, gue'a di nja'a, pε gue da gue'a ni 'yup'u. Hinda zä ga sänse te ga øt'e. Nu'a te nnumanho ma Papá bá penngui, gue'a ga øt'a.

31 Nu'mø dadi jase majuaní te dí mmangä, 'yogui 'yεc'εigah'u mø.

32 Pε 'buhman'na di ja majuaní te'ogä. 'Nε dí pacä ngue majuaní te gä mmanna connä ngueque.

33 Conque gá 'yethu to bá ørpa ra nt'änni ra Xuua. Nunä p'uya, nu'a te ra hya bá ma, gä majuaní.

34 Pε nugä himma hyoni ngue toni ja'i di ja majuaní te dí mmangä. Nu'a ra hya bi manna Xuua connä ngueque, gue'a dadi ben'nah'u'a ya, n'namhma ngue gui 'yεc'εih'u na ra hya na, 'nε guehna gdi nyamhmu na.

35 Nunä ra hya bi manna Xuua, tengutho n'na ra nyot'i ngue di petyø 'uε, ja gá mpetih'u p'u bi nya'a. Gá johyah'u n'na ts'uquits'u ngue te bi ma.

36 Pε nugä, nuya yø hmεya dí øt'e ngue hinjonda zä da 'yøt'e, guehya di ja majuaní te dí mmangä ya. Nunä ra hya bi manna Xuua, zits'atho na. Nuya yø hmεya dí øt'ä, ma Papá di 'bejpi ngue ngu'a ga øt'e. Ja di nequi p'uya ngue majuaní bá penngagui ma Papá.

37 Nunä ma Papá bá penngui, go di ja majuaní te dí mmangä na. 'Nε hinga como quiera gui ørpa'u ra hya na. Porque hinjam'mø gui nuhu na.

38 Pε nunä rá hya bá penhni, hinguí nne gui 'yøhm'u. Porque hinguí nne gui 'yεc'εi te dí xi'ah'u, 'nε nugä rá m'menhni gä ra Papá.

39 Nu'ah'u gadi ja ndummui gadi xähmu ra Maca Libro gui cah'u, porque ja gui nne gui timhmu p'u hanja ngue ja na ra 'da'yo te para zantho i ja. Conque nunä ra Maca Libro gadi xähmu, nu'a to mmanna hya nt'ot'i p'u, go guecä'a.

40 'Nε hinguí nne gui 'yεc'εigah'u, n'namhma ngue di nja'ah'u ra 'da'yo te.

41 Nugä hindí honi to da 'yεsqui.

42 Nugä dí padi ngue hin gadi mahmu Oja.

43 Nugä, ma Papá bá penngui, pε hinguí εc'εigah'u. Nu'mø toni n'yoh'u da εhε ngue rá hyase da ma, man'na go gui εc'εih'u'a p'uya.

44 Hague da nzä gui 'yεc'εigah'u ngue'mø gadi nnu manhose n'na ngu n'na'ah'u, 'nε hinguí honi ha dí nu manho'ah'u Oja.

45 'Yo gui εnā ngue go ga yap'ah'u p'u ha 'buhma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ah'u, gue'a ra Moisés gui εnā ngue gui nnoxu'a ya.

46 A nu'mø gdi εc'εih'u na ra hya bi manna Moisés, xquet'a 'nεcä gui 'yεc'εigah'u mø. Porque bi 'yotra hya p'u ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä.

47 Pε nu'mø hinguí εc'εih'u na ra hya bi 'yotra Moisés, ¿hague da nzä gui 'yεc'εi te dí xi'ah'u mø?

6

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cat'a mahuañi ma'yoh'u.

1 M'mεfa p'uya, nunä ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nunä ja man'na rá thuhu, ni hu ngue Tiberias.

2 Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nnu yø ja'i ngue øthe yø därqueñi.

3 Bi map'u bí ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'u yø xädi.

4 Ya xma nguerp'atho di nsännigo yø judío ngue ra páscoa.

5 Mi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'u ni denni, bi 'yεmbrā Lipe p'uya:

—¿Hapu ga tähmhu ra thuhmε da zi ya yø ja'i bá εcua ya?

6 Nguna bi xifi, porque nne da nu te da manna Lipe. A nunä ra Jesús ya padi te ja ngue da 'yøt'e.

7 Pε ra Lipe bi 'yεnā:

—Nu'mø ngue da thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento ma pa ra nzäbi, hinda zädi ngue da zi 'da'i zits'u yø ja'i.

8 Nunä n'na nc'εi yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yoh'u ra Bedu. Bi 'yεnā:

9 —'Bucua n'na ra ts'unt'u ha cat'a yø thuhmε 'nε yoho yø hua. Pε hapu gue da goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

10 Mi dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Dami xihmu yø ja'i ngue gä da mi.

Comma cāt'a mahuaḥi yø ja'i bi mip'ua ja ra 'batha.

11 Nunā ra Jesús bi hyan'ua cāt'a yø thuhmε, bí ja mammadi Oja. M'mεfa p'uya, bi unyø xādi ngue di darpī gātho yø ja'i da zi p'ua huḍi. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpabi yø ja'i da za. Bi nsahua yø ja'i hōnt'a hangū bi ne bi za.

12 Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xādi ra Jesús:

—Dami pethua yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue hīnte di n'antho.

13 Cāt'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'de'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui.

14 Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da εcua ja ra ximhāi na.

15 Bi zānyø ja'i p'uya ngue xtā nzixra Jesús, xtī japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pe nu'mø mi baḍi te sānyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayā ra nyuni.

Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

16 Nu'mø mi dāhra nde, nu'ua yø xādi ra Jesús bi map'ua brā ja ra zabi.

17 Pe ra Jesús hīnni zorpua 'bāhyø xādi, 'nε ya bi nxui. Nu'ua yø xādi p'uya, bi yut'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe da zømp'ua ja ra hīni Capernaum.

18 Bi mēdi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø fanthe.

19 Nu'mø mi n'yo'a cāt'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús da guatra barco, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xādi p'uya.

20 Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Go guecā. Oguí suhū —bi 'yεmbi.

21 Nu'ua yø xādi p'uya, ra ndi johya ngue ya mmap'ua ra Jesús, da zømp'ua ja ra barco. N'na zihmantho bi zøn'a nnengui hapua manī ma p'uya.

Yø ja'i εmmεi honna Jesús.

22 Mi hyaxp'uya, nuya yø ja'i xpī gop'ua man'na nguadi ra dehe ya paḍi ngue hōnda n'na ra barco mi jap'ua, gue'a bi 'yo yø xādi ra Jesús. Pe ra Jesús bá cohi.

23 Ya hīmma ya'atho p'uya, bi zø hmi'da yø barco bá nεxpua ja ra hīni Tiberias, bi

zøp'ua ja ra xεqui bi ja mammadi Oja 'mø bi 'uīnyø ja'i.

24 Nuya yø ja'i ya, mi nu ngue hīnjo'o p'ua ra Jesús, ni xīnga guehyø xādi di 'bap'ua. Bi 'yo'ua yø barco bi zø p'uya, bi ma da homp'ua Capernaum.

Nunā ra Jesús, guehna ra hmε di unna 'da'yo te na.

25 Mi zøm man'na nguadi ra zabi yø ja'i p'uya, ja ni dimp'ua ra Jesús. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, ¿ha bi nja gui søcua ya?

26 Mi dāhra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua, gui honjua ya, porque ngue gā nsihmε 'nε gā nniyahua. Hīngue masque gnī hyonjua ngue di tīnni mmāihua hanja ya yø hmεya dí øt'e.

27 'Yo 'be go gādi ja ndummui ha gdi tīhmua'a ra hmε da thogui. Sinoque dami ja ndummui ha gdi tīhmua'a ra hmε di nja para zantho, nunā guehna di 'da'ahua ra 'da'yo te na. Nunā guehna ra hmε di 'da'ahua ra N'yohua bí 'yε mahεts'i na. Porque nunā Oja ra Papá, guehna bi 'dacā ra ts'edi ngue ngu'a gā øt'e.

28 Bi t'ännbaya, bi t'εmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øt'āhe p'uya para ngue da numanho Oja ya yø hya nneque gā øt'āhe?

29 Mi dāhra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'a ra hya nne Oja gui 'yøthua, gue'a ngue gui 'yεc'εihua'a to bá penhni.

30 Bi t'εmbaya:

—¿Tema hmεya gui 'yøt'e gā nnugāhe, n'namhma ja gā εc'εi'āhe p'uya? ¿Te 'be'a da zā gui 'yøt'e?

31 Conque mā mboxitahua, bá nsihmε p'ua bí ja ra dapo, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Nunā ra Moisés bi unyø ja'i ra hmε bí 'yε mahεts'i”, i εnna hya.

32 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuani dí xi'ahua, nunā ra Moisés hīngo bi unna hmε bí 'yε mahεts'i na, sinoque guehna mā Papágā bi un'a. 'Nε guehna majuani ngue di 'da'ahua ra hmε bí 'yε mahεts'i na.

33 Porque nu'a ra hmε di un'Oja, gue'a bí 'yε mahεts'i'a, guehna di unna 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja ra ximhāi.

34 Bi t'εmbuaya:

—Ague grá hmu, zant'a gui 'dacje na ra hmε guí mmam'mø.

35 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä guecä'a ra hmε di unna 'da'yo te. Nu ra ja'i da denngagui, hinjam'mø di ntuma nthuhu. Nu'a da 'yεc'εigui, hinjam'mø di ntuthe.

36 Pε ya dí xi'ahε ngue hinguí εc'εigahε, madague'a guí nnuhε te dí øt'e.

37 Nu'ε yø ja'i bi dácä ra Papá tenngä'ε. Nu'ε to tenngui, hinjonda 'yεmbi: “Yo gui tenngui”.

38 Porque himbi 'benngä mahets'i ngue da gue'a te ma pähäε ga øt'e, sinoque dá εhε ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá penngui.

39 Pε nu'a te rá pähä ma Papá bá penngui, i nne'a ngue nu'ε yø ja'i bi dáqui, hinjondi m'mεdi, sinoque ga øt'e ngue di bεnnate 'mø ra pa rá nzeγui.

40 Nu'a te rá pähä'a to bá penngui, guehna ngue di nja ra 'da'yo te para zantho te'o gä da badí te'o'a rá Ts'ant'ε Oja 'nε da 'yεc'εi. Nugä ga øt'e ngue di bεnnate 'mø ra pa rá nzeγui.

41 Gue'a ga nzahyø judío na ra hya bi manna Jesús, di api ngue bi 'yεna: “Go guecä'a ra hmε bí 'yε mahets'i”.

42 Di n'yεmbuaya:

—¿Ua hinga guehna ra Jesús, rá ts'ant'ε ra José na? A nuje p'uya, dí pahmε rá papá 'nεhra mamá na. ¿Hanja ngue εna ngue bí 'yε mahets'i 'mø?

43 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—'Yo nimantho guí nemhyahε.

44 Nu'mø hinna ngue hra Papá bá penngui da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hinjonda denngui. Pε nu'ε tenngui, nugä ga øt'e ngue di bεnnate 'mø ra pa rá nzeγui.

45 Nunā ra hya nt'ot'i p'ε ja yø libro bi 'yotyø pøngahya Oja, i εna: “Nunā Oja, da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i hanja na”. Janangue nuyá, nu to gä øde te mmanna Papá, 'nε da 'yεt'a mmui ra hya xännbabi, gue'ε tenngä'ε.

46 Hingue masque to ya xpá nnu'a ra Papá. Sinoque nu'a bí 'yεp'ε 'bε Oja, gue'a go pa'a.

47 Majuaní dí xi'ahε, ngue nuya yø ja'i εc'εigä ya, ya ja ra 'da'yo te para zantho.

48 Go guecä'a ra hmε di unna 'da'yo te.

49 Conque nu ma mboxitahε p'ε ja ra dapo, bi zi n'na ra hmε bí 'yε mahets'i. Pε himbi m'mui para zantho, sinoque bi du dam'mεfa.

50 Pε nunā ra hmε dí mmangä, guehna bí 'yε mahets'i na. Nu to da zi na ra hmε naya, ya hinda du.

51 Nugä guecä'a ra hmε bí 'yε mahets'i, madague'a drá ja'igä. Nu to da zi na ra hmε na, di m'mui para zantho. Nu'a ra hmε ga ungä p'uya, guehna ma do'yogä na. Dadi ungä ma do'yo para ngue di nja ra 'da'yo te yø ja'i 'bεcua ja ra ximhäi.

52 Di njun'mahyaε yø judío p'uya, di n'yεmbi:

—¿Pε ua da zä di 'dacje rá ngø 'mø ngue ga sahε? —di n'yεmbi.

53 Mi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahε, jatho ngue gui saphε rá ngø ra N'yohε bí 'yε mahets'i, 'nε gui siphε rá ji, n'namhma ngue di nja'ahε ra 'da'yo te.

54 Nu'a da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. 'Nε ga øt'e ngue di bεnnate 'mø ra pa rá nzeγui.

55 Porque ma ngøgä, majuaní ngue guehna nnøpa nts'ihmε yø ja'i na. Ma jigä p'uya, gue'a gui thocra duthe yø ja'i'a.

56 Nu ra ja'i da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, guehna dí n'yogä'be na.

57 Nu'a ma Papá i 'bui, 'nε dí 'bεcä conná ngue'a. Nunā ma Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mui te'o da zacä ma ngø.

58 Janangue ja n'na ra hmε bí 'yε mahets'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nunā ra hmε na, hinga ngu'a ra hmε bi zi'ε ma mboxitahε 'nε siempre bi du dam'mεfa.

59 Nunā ra Jesús, nguna ra hya bi xännba yø ja'i bi mpeti p'ε ja ra nija Capernaum.

Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.

60 Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi nxännbate ra Jesús, nu'ε yø ja'i tennbε ni ma, xangu bi 'yεna:

—Nunā ra hya mmanya, xanhennitho di fahna. ¿Hague da mba'a n'na'a te mmanna?

61 Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nunā ra hya bi ma. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí mbøcueh̄a ngueh̄na ra hya naya?

⁶² ¿Tegue ngu guí mbēmhm̄a 'mø guí nnuh̄a ra N'yoh̄a bí 'yε mah̄ets'i ngue hōnda mengui dī map'ua bí 'yεh̄ε?

⁶³ Hōnse ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te. Nuna ra hya dí xi'ah̄a ya, i nne da ma ngue guí 'yεc'εigah̄a, h̄ingue dí εn'ah̄a ngue guí saju.

⁶⁴ Pε nuya 'b̄u i'da ngue h̄ingui εc'εigah̄a.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mī padī ndana gue'a h̄ingui εc'εi, 'nε padī te'o ja ngue di dá.

⁶⁵ Bi 'yεmb̄aya:

—Janangue ya xtá xi'ah̄a m'met'o ngue nu'mø h̄inna ngue hra Papá da 'yøt'e ngue dī ntetyø ja'i, ya h̄injonda d̄enn̄gui.

⁶⁶ 'Bexpi m̄adi bi go'a nx̄atha x̄angu yø ja'i mī tenna Jesús. Bi zop'ua p'uya, ya h̄inga 'dap'ua n'youi.

⁶⁷ Nuna ra Jesús bi 'yānya 'dε'ma yoho yø x̄adi, bi 'yεmb̄i:

—¿Ua xquet'a guí nne guí 'yøth̄a tengutho øtyø ja'i ngue hεgä p'ua?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmb̄i:

—Ague grá Hmu, h̄injon man'na da zä ga tennahe. Nuna ra hya guí mma, ra hya ngue ra 'da'yo te para zantho na.

⁶⁹ A nugähe p'uya, dí εc'εigähe 'nε dí pahme ngue rá Ts'unt'ua'i Oja.

⁷⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø x̄adi:

—Nugä go dá huan'nah̄a 'dε'ma yo nc'εi. A nuna n'na nc'εi ngue'ah̄a ya, rá päh̄a ra zithu ørpe.

⁷¹ Ra Jesús bi manna ra hya na, pε nuna bi ma, gueh̄na ra Judas Iscariote rá ts'unt'ua ra Simu na. Porque ra Judas gueh̄na ja ngue di dá ra Jesús, 'nε gueh̄na n'na nc'εi'ua 'dε'ma yoho yø x̄adi na.

7

Ni xinga gue'ua yø cu ra Jesús di εc'εi.

¹ M'mefa na ra hya na p'uya, bi n'yop'ua ja yø xequi ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pε h̄ingui nne da n'yop'ua ja ra häi Judea porque nne dī nhote yø hmu yø judío.

² Ya xma nguerp̄atho dī nsännigo yø judío gueh̄na ra ngo mahoqui yø ngumpaxi.

³ Nu'ua yø cu ra Jesús bi 'yεmb̄i:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'b̄ui? Dami pøngua nī ma Judea, n'namhma ngue 'nε'ua yø ja'i εc'εi'i p'ua, da nu te guí øt'e.

⁴ Nu ra ja'i nne ngue da fadi te ga 'yo, h̄inga nt'aguitho da 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengu ya, pε gue da badi gätho yø ja'i na te guí øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque nī xinga gue'ua yø cu di εc'εi.

⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—Tobe h̄ingui sønna ora ga mmagä p'ua guí xicui. Pε nu'ah̄a, hōnt'a goma ora sä ngue guí mmäh̄a.

⁷ Nu'ah̄a, h̄ingui nnu man'ua'ah̄a yø ja'i. Pε nugä nnu man'ugä yø ja'i, porque dadi jagä majuanī ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i.

⁸ Nī mäh̄a ra ngo ya. Nugä h̄inga mma porque tobe h̄ingui sønna ora ga mmagä p'ua.

⁹ Mī juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'ua Galilea ra Jesús.

Ra Jesús ya 'b̄up'ua ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mī juadi bi ma ra ts'ännigo yø cu ra Jesús, xquet'a 'nεεε ra Jesús bi ma ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue h̄ingui pahyø ja'i ngue 'yop'ua, ya mme nt'aguitho ga 'yo.

¹¹ Nuya yø hmu yø judío homp'ua ja ra ngo ngue'mø di 'yop'ua ra Jesús. Dī n'yεmb̄i:

—¿Hap̄a 'b̄u'a ra n'yoh̄a'a? —dī n'yεmb̄i.

¹² Nup'ua ha 'bahyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'B̄u i'da εna: “Ra hoga n'yoh̄a'a n'yø”. Pε mī'da p'uya i εna: “¿Tegue dra hoga n'yoh̄a na 'mø, hante gue hätyø ja'i”, i εna.

¹³ Pε nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, h̄ingui nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

¹⁴ Comma εmade ra ngo 'mø mī yarb̄a ja ra nija ra Jesús ngue bi nxännbate.

¹⁵ Nu'ua yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanna Jesús, dī n'yεmb̄i:

—¿Hap̄a go bá ha'a ra hya mmanna? 'Nε h̄indī nnuh̄a ngue xtä mma ra x̄adi.

¹⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—Nuna ra hya dí xännbategä, h̄imma hyasegä na. Nu'a bá p̄enngui, go rá hya'a.

¹⁷ Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá päh̄a Oja, gueh̄na da bahna ngue'mø nī 'yεp'ua 'b̄u Oja na ra hya dí xännbate, ogue ma hyase dí mma.

18 Nu ra ja'i ngue rá hyase mma, ga 'yot'e ngue da nu manhose yø ja'i. Pe nu'a di ja ndummæi ngue da hnu manho'a to bá penhni, guehna majuaní ra hya mmana. 'Ne hin tema fehni da thinnbi.

19 ¿Ua himma juani ngue bi 'da'ahæ ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hinjongui pøni ngue gdi ec'ei hæ'æ ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guí nne gui hyojæ, guí enjæ ngue hindí ec'eigã te mmamp'æ ja ra ley?

20 Mí dahyø ja'i p'æya, bi 'yembí:
—Ra ts'onthí guí n'youi ya. ¿Te'o guí ena ngue nne da hyo'i?

21 Mí dahra Jesús, bi 'yembí:
—Hønda n'na ra hya dá øt'ä 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'ne gä gadi 'yøthohæ.

22 Nuná ra Moisés, bi zoc'ahæ n'na ra hmæpya, ni hu ngue ra circuncisión, madague'a hingo bi fut'a, sinoque gue'æ yø mboxita bi futi. Janangue njap'æ guí mmæpyahæ yø ts'ant'æ 'mø bi m'mæi, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pe ngutho guí mmæpyahæ.

23 A nuyá, para ngue hingui 'dasthohæ'a te mmana ley bi 'yotra Moisés, guí mmæpyahæ n'na ra ts'ant'æ 'mø bi m'mæi, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guí sacjæ ngue dá øthegä n'na ra n'yohæ 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø?

24 'Yo høntho guí nnuhæ n'na ra cosa sä 'bexqui haxhæ ra güenda. Nu'mø guí nne gui hyaxhæ ra güenda, pe 'bet'o nmajuani gdi padí hanja'a te guí mmæhmæ.

Bi ma hapæ ra mmængu ra Jesús.

25 Bí mædi dí n'yänní 'da'æ yø mmængu Jerusalén, dí n'yembí:

—¿Ua hinga guehna nthoni ngue da tho na 'mø?

26 Pe ya 'bæhnæ ya, ya yahæ yø ja'i 'ne hinte xifi. ¿Ua di ec'ei yø ts'at'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø?

27 Pe dí pahmæ hapæ ra mmængu na. A nu'mø bá æ'a ra Cristo, hinjonda badi ha di 'yæ'a.

28 Nup'æ ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yembí:

—Ya guí ena ngue guí pahmæ ha dá ecä. Pe himma partesæ ngue dá ecä. Sinoque dá ecä ngue nuná majuaní Oja i 'bæi, guehna bá penngä na. Pe hingui pahmæ te'o na.

29 Nugä go dí pacä te'o na, porque ja dá ecä p'æ bí 'bæ'a, 'ne go bá penngä'a.

30 Co nuná ra hya na p'æya, bi ne xtí bentyø ja'i ra Jesús ngue xta ngot'i. Pe hinjombí bent'i porque him maní zøhrá ora.

31 Xangu yø ja'i bi 'yæc'ei ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Dí n'yembí:

—Nuná ra n'yohæ 'bæcua, ya øtyø hmæya tengutho t'embí da 'yøtra Cristo 'mø bá ehæ.

Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

32 Nuyá yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue embí guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'æya, conyø hmü yø mmäcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

33 Mí nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:
—Zits'ærbæ guí nnujæ ua guí 'bæhmæ. Ya himma ya'atho ga mmagä p'æ bí 'bæ'a to bá penngui.

34 Guí hyonjæ p'æya, pe ya hinha gui tijnæ, porque hinda zä guí thohmæ p'æ ha ga m'mæcä.

35 Dí n'yänse yø judío p'æya, dí n'yembí:
—¿Hapæ go dí ma na p'æya, ngue ena hinga tihmæ ha dí ma? ¿Ua daní mpa man'na nguadi yø häi yap'ætho ngue da xännba ra hya yø judío da timp'æ? ¿Ua gue gue'æ yø mmænguhæ da ma da xännbi?

36 ¿Mbe te nne da manna ra hya xicjæ na, ngue ena: “Guí hyonjæ, pe ya hinha gui tijnæ, porque ya hinda zä guí thohmæ p'æ ha ga m'mæcä”?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

37 Nuná rá nzegui ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa embyø ja'i ngue tate ra dannigo na. Nuná ra pa na p'æya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tütthe ya, dá ecua dí nsithe.

38 Nu ra ja'i ec'eigã ya, nup'æ ja rá mmæi ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmana Maca Libro.

39 Nuná ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yæc'ei, ya dí n'youi ra Espiritu Santo. Porque tobe him maní ma mahæts'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espiritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

40 Mì t'òhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yɛn'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da ɛcua ja ra ximhái na.

41 Mì'da yø ja'i p'uya, bi 'yɛna:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yɛna.

Pɛ mì'da yø ja'i di n'yɛmbi:

—Hìmma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'yɛ'a.

42 I mmamp'u ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'meto ra dast'abi David. 'Nɛ drá mmɛngu Belén nup'u ja ra mmɛngu ra David.

43 Ya hinga n'nat'a manyø ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús.

44 Bi ne 'da yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i, pɛ hìnjombi bent'i.

Yø ts'ut'abi hinguì ɛc'ɛi ra Jesús.

45 Nu'u yø policia bá nɛxpɛ ja ra nija, bi mengui bi zømp'u 'bɛhyø fariseo conyø hmu yø mmäcja xi mɛnhni. Bi t'ɛmbuya:

—¿Hanja ngue hinguá sihu p'uya?

46 Mì dahyø policia, bi 'yɛna:

—Pɛ hìnjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmanna ra n'yohu na.

47 Yø fariseo p'uya bi 'yɛmbyø policia:

—Xquet'a 'nɛ'ahɛ ya bá thä'ahɛ ya.

48 Ya guí nnuhu ngue hìnjongui pøni ngue di ɛc'ɛi'ma hmuha na ra n'yohu na, ni xinga gue'u yø fariseo di ɛc'ɛi na.

49 Pɛ nuya yø ja'i ɛc'ɛi na ra n'yohu na, guehya hinguì pahra ley ya, 'nɛ guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

50 Nuna ra Nicodemo, guehna bi ma n'na xui bá nyauì ra Jesús, xquet'a yø n'yohu yø fariseo na. Bi 'yɛnna p'uya:

51 —Nup'u ja ra ley dí cahɛ, mmamp'u ja ra ley ngue hinga sä da ma masentencia n'na ra ja'i, mɛnte tobe hinguì ja ra ts'ut'abi ngue da t'øde tema hya da man'a ma yapì.

52 Bi t'ɛmbra Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'nɛ'i grá mmɛngu Galilea 'mø? Damì xädi te mmanna Maca Libro. Ja guí nnup'u p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja ni bøn'a Galilea.

N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi bi ts'ixpɛ 'bɛhra Jesús.

53 Bi ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

1 Pɛ ra Jesús bi map'u bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

2 Mì hyaxpɛya, ya nɛcahäi, bá pengui, bi zøp'u ja ra nija. Bi guat'i gätho yø ja'i p'u ha 'bui. Bi mihra Jesús ngue bi xänbɛa ra hya yø ja'i.

3 A nu'u yø xänbɛate ngue ra ley conyø fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma mabent'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohu hìngrá ndø. Bi ma ma'bä'mi p'u made na ra xisu p'uya.

4 Bi t'ɛmbra Jesús:

—Ague grá xänbɛate, nuna ra xisu 'bɛcua, bi ma mabent'i 'mø mi thinnbabi n'na ra n'yohu ngue hìngrá ndø.

5 A nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'u ngue da tho ya yø xisu njap'u, ngue da 'bando. Xi'i, ¿te guí mmanna ra hya naya?

6 Bi xihna ra hya na, porque nne da nurpi ngue'mø hinga gue'a ra hya da manna Jesús, para ngue da zä di yapì. Nuna ra Jesús bi ndoqui, ot'a häi conná saha.

7 Pɛ hinguì säya'u yaui ngue änni tema hya da ma. Bi m'mä p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nuua guí 'bɛhmɛ ya, nu'mø 'bɛcua n'na nc'ɛi ngue hìnjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá madi da mando ra xisu'a —bi 'yɛmbi.

8 Bi ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha.

9 Pɛ mi 'yø'a ra hya sihyø ja'i p'uya, bi där'man'u yø mmui yø ja'i porque padì ngue gä ja yø ts'oqui. Bi bøni 'da mì'da p'uya. Rá madi bi bønyø daja'i. Nu'mø mi bøni gätho p'uya, bi gose p'u ra Jesús co 'nɛhra xisu ma yapì bi gosɛui p'u.

10 Mì gaxrá ya ra Jesús, bi nu ngue hìnjongui 'bɛp'u, ya mahøndra xisu 'bɛp'u. Bi 'yɛmbuya:

—Ague grá xisu, ¿hapu 'bɛ'u madi yap'a'i ya? Ya hìnjombi zänni ngue da tho'i ya 'mø.

11 Mì dahra xisu, bi 'yɛna:

—Ya hìn'na ya, grá hmu.

Bi 'yɛmbra xisu mahøn'a ra Jesús:

—Ni xinga guecä ga sänni ngue da tho'i ya. Ni ma ya, pɛ 'yoni mantho hønguì øtra ts'oqui.

Dā xojpa yø mm̄ai yø ja'i rā Jesús.

12 Nūna rā Jesús, mah̄ombi zohyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Nūgā gā øt'e ngue dā xohyø mm̄ai yø ja'i. Nū rā ja'i dā denngui, guehna rā ja'i di nja rā 'da'yo te nā, pε ya h̄inni mantho di n'yo mants'o rā ja'i.

13 Yø fariseo bi 'yεmbrā Jesús:

—Nū'i gadi jase majuanī rā hyā guī mma. H̄inte di muui rā hyā guī mma.

14 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nūna rā hyā dī mmangā, di muui nā, madague'a dadi jase majuanī rā hyā dī mma. Pε nūgā dī padī ha dá εhε, 'nε dī padī ha nná ma. Pε nū'ah̄u h̄inguī pah̄ma ha dá εcā, nī x̄inguī pah̄ma ha nná magā.

15 Nū'ah̄u guī hax̄h̄u rā güenda tengutho gā hyax̄rā güenda yø ja'i ua ja rā x̄imh̄ai. Nūgā h̄injondī haspa rā güenda.

16 A nū'mø x̄inga hax̄ä rā güenda, nū te gā sännä ngue di nja, pεgue dra hyā njuantho gā sänni. Porque h̄indi 'dase gā hax̄ä rā güenda. Nūna rā Papá bá pεnngagui, guehna 'da gda hax̄ä'be rā güenda nā.

17 Nūp'ua ja rā ley guī cah̄u, nt'ot'i p'ua rā hyā ngue nū'mø yoho yø testigo 'da'igu mma, jatho ngue dā t'εc'εi te mma.

18 A nuyá, guezä dadi jase majuanī rā hyā dī mmangā. Nūna rā Papá bá pεnngui, 'nehna di ja majuanī rā hyā dī mmangā nā.

19 Bi t'εmb̄aya:

—¿Har̄u go 'b̄ah̄ni Papá?

Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nū'ah̄u h̄inguī pac̄j̄u, nī x̄inga guehna mā Papágā guī pah̄ma. Nū'mø ngue gdi pac̄j̄u, x̄quet'a 'nehma Papágā gdi pah̄ma m̄ø.

20 Nū'mø mī x̄ann̄ba rā hyā yø ja'i p'ua ja rā nija rā Jesús, guehya yø hyā ja ua bi xifi. Bi m'mä p'ua ja yø nj̄m̄enyu ngue rā ofrenda. Pε h̄injombi b̄ent'i ngue xtā ngot'i, porque tobe h̄im manī z̄onnā ora.

H̄inda zä dā denyø ja'i p'ua di ma rā Jesús.

21 Mah̄ombi 'yεmbyø ja'i rā Jesús:

—Gā mmagā, 'nε guī hyon̄j̄u. Gui tuh̄u, pε h̄imma hoquitho nī ts'oquih̄u. Nūp'ua ha gda magā, h̄inda zä guī t̄enngah̄u.

22 Yø judío p'uya, di n'yεmbi:

—¿Ua dā zä dī nhyose n̄u, ngue h̄inda zä gā t̄ehn̄u ha di ma?

23 Mī nya rā Jesús, mah̄ombi 'yεmbi:

—Nū'ah̄u, gyø mm̄enguh̄u ua ja rā x̄imh̄ai. Pε nūgā drā mm̄engugā mah̄ets'i. Nū'ah̄u gyø mm̄enguh̄u ua ja rā h̄ai, pε nūgā h̄indrā mm̄engugā ua ja rā x̄imh̄ai.

24 Janangue nūgā dī xi'ah̄u ngue guī tuh̄u 'nε h̄imma hoquitho nī ts'oquih̄u. Guehna h̄inguī nhohnī ts'oquih̄u nā ngue h̄inguī εc'εigah̄u ngue dī mma te'ogui.

25 Bi t'änn̄b̄aya, bi t'εmbi:

—¿Pε te'o'i p'uya?

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya xtā xi'ah̄u m'met'o te'ogā.

26 Xangu mī'da yø hyā dā zä gā xi'ah̄u, 'nε dā zä gā hats'ah̄u rā güenda. Pε nūna rā hyā dī xicā yø ja'i ua ja rā x̄imh̄ai, guehna rā hyā dī øde mman'a to bá pεnngui, pε gue majuanī rā hyā mman'a.

27 Pε h̄imb̄i d̄inyø mm̄ai yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma.

28 Janangue bi 'yεmbi:

—Nū'mø gā cuath̄u rā pont'i rā N'yoh̄u bí 'yε mah̄ets'i, guī pah̄ma te'ogā p'uya. H̄inda zä gā s̄anse rā hyā gā mma. Nūna rā hyā x̄ānngagui rā Papá, guehna dī mmangā nā.

29 Porque dī n'yogā'be'a to bá pεnngui. Nūgā h̄inguī hegase mā Papá, porque nū te nnu manho, que'a zant'a dī øt'a.

30 Mī manna rā hyā nā p'uya, xangu yø ja'i bi 'yεc'εi rā Jesús.

Bī manna Jesús ndana gue'a yø basī Oja.

31 Rā Jesús bi 'yεmbyø judío xi 'yεc'εi:

—Nū'mø h̄inguī hyeh̄m̄u nā rā hyā dī xi'ah̄u ya, majuanī ngue gue'ah̄u mā x̄adi'ah̄u 'm̄ø.

32 'Nε guī pah̄ma x̄anho nā rā hyā majuanī. Nūna rā hyā majuanī p'uya, guehna dā yan'ah̄u nā.

33 Mī dahyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Nūgāhe yø mbom'meto gāhe rā Abraham. 'Nε h̄injam'mø to xtā øt'e ngue mā h̄muhe. ¿Hanja'a guī mma ngue guī εnā da ma nhyanigāhe?

34 Nūna rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuanī dī xi'ah̄u ngue nū to gā øtra ts'oqui, guehya ya xā mbent'ui rā ts'oqui ya.

35 Nū rā ja'i ngue rā h̄miquitho, 'b̄up'ua ja rá ngu rá h̄mu, h̄inguī zamp'ua ja rā ngu nā rā h̄miqui. Pε nū'a ngue rá ts'ant'ua rā h̄mu, zamp'ua ja rá ngu'a.

36 Janangue nuyá, nu'mø ngue da yan'ah̄ ra Ts'ant' Oja, ya majuan̄i gá nyamhm̄ m'ø.

37 Nugä dí pad̄i ngue yø mbom'meto'ah̄ ra Abraham. Pε guí nne guí hyoj̄, porque h̄inguí nnu manhoh̄ ra hya dí mmangä.

38 Ya dá xi'ah̄ te gä dí nnugä p'̄u bí 'b̄ah̄ma Papá. Pε nu'ah̄ gadi siguetho guí øth̄'a te xi'a n̄i papáhu.

39 M̄i dah̄yø ja'̄i p'̄uya, bi 'yεmbi:

—Nu'a ma papágähe gue'a ra Abraham.

Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø bas̄i'ah̄ ra Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøth̄ m'ø.

40 Pε nuyá guí nne guí hyoj̄. Conque dí xi'ah̄ ra hya majuan̄i, nuna ra hya dí øcä mman'Oja, guehna dí xi'ah̄ na. Pε nu'a guí nne guí 'yøth̄ ya, h̄inga ngu'a bi 'yøtra Abraham.

41 Nu'ah̄ guí øth̄ tengutho ø'n̄i papáhu.

Mahømbi 'yεnyø ja'̄i p'̄uya:

—Nugähe, h̄indyø th̄imbasitho gähe. N'nat'a ma papágähe 'b̄ui, gue'a Oja'a.

42 Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuan̄i ngue guehna Oja n̄i papáhu, gadi mac̄j̄ m'ø. Porque nugä dá εcä p'̄u 'b̄u Oja, 'nε ya dí 'b̄ucua ya. H̄indá s̄änse ngue dá εcua, sinoque Oja bá benngui.

43 ¿Hanja ngue h̄inguí s̄ä guí t̄imhm̄ na ra hya dí mmangä? H̄inguí t̄imhm̄ hanja ra hya, porque h̄inguí nne guí 'yøhm̄ na ra hya dí x̄än'nah̄.

44 Nu'a guí nnøpa papáhu, gue'a ra zithu'a. Nu'a ra hya nnu manho na p'̄uya, guehna guí nne guí 'yøth̄ na. Nuna ra zithu, guehna ra hyote na asta gup'̄u bá f̄adi. H̄injam'mø di mman'a te majuan̄i. Nu'mø ya, gä ra fehni ga ya. Gä rá hyase ga ya porque ra fehni. 'Nε guehna nnøpa papá'u to mman̄a fehni na.

45 Pε nugä ngue majuan̄i na ra hya dí xi'ah̄, h̄inguí εc'εigah̄.

46 Gátho'ah̄ ya, h̄injonda bøn̄i da 'yεngui ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuan̄i ra hya dí xi'ah̄, ¿hanja ngue h̄inguí εc'εigah̄ m'ø?

47 Nu'a rá bas̄i Oja ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pε nu'ah̄ ngue

h̄ingyø bas̄i'ah̄ Oja, janangue h̄inguí nne guí 'yøhm̄ ra hya mman'Oja.

Ya mi 'b̄ah̄ra Cristo hante di m'm̄h̄ra Abraham.

48 M̄i dah̄yø judío p'̄uya, bi 'yεmbra Jesús: —N̄i 'yup'̄u te dí mmangähe ngue grá mmenḡu p'̄u ja ra häi Samaria, nu'̄i guí n'youi ra ts'onth̄i.

49 M̄i dah̄ra Jesús, bi 'yεmbi:

—H̄in teni ts'oqui dí n'yogä'be. Nu'a te dí øt'ä, dí nnu mansugä ma Papá. Pε nu'ah̄ h̄inguí nnu mansuj̄.

50 Nugä h̄ind̄i honi ha di nu mansugyø ja'̄i. Nuna Oja go honngui ha di nu mansugä yø ja'̄i na. 'Nε h̄axta ra güenda Oja ya, te'o ngue h̄inguí sugui.

51 Nugä majuan̄i dí xi'ah̄ ngue nu to ørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'̄i h̄injam'mø da du na.

52 M̄i dah̄yø judío p'̄uya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue guí n'youi ra ts'onth̄i. Xi ra Abraham 'nε gátho mi'da yø pøngahya x̄a m'm̄ui, gä x̄a ndu. Nu'̄i p'̄uya guí εna: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'̄i h̄injam'mø da du na”, guí εna.

53 ¿Ua man'na go ma da'̄i ngue'a ma papágähe Abraham? A nuna bi du. 'Nεhyø pøngahya x̄a m'm̄ui gä x̄a ndu. ¿Te'o guí εna ngue gue'e m'ø?

54 M̄i dah̄ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'̄i:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha di nu mansugä yø ja'̄i, h̄inte di muui 'mø εscä yø ja'̄i 'mø. Pε nu'a honi ha di hnu mansugä, guehna ma Papágä na. Nuna guí εna ngue n̄i Ojah̄.

55 Pε h̄inguí pah̄m̄ na p'̄uya. Nugä go dí pacä na. Nu'mø ga εna ngue h̄ind̄i pacä Oja, xquet'a dí fehni gä 'mø tengutho'ah̄ ngue gyø fehni h̄. Pε nugä majuan̄i dí pacä na, 'nε dí ørpa masu te xiqui.

56 A nuna ma mboxitah̄ ra Abraham, bi johya na ngue mambá εp'̄u ra pa ga søcä ua. Bi bad̄i hanja, janangue εmmei bi johya.

57 M̄i dah̄yø judío p'̄uya, bi 'yεmbra Jesús:

—Tobe h̄inguí 'b̄u'a nyote ma'det'a njeya, 'nε go guí 'yεna gä nu ra Abraham.

58 M̄i dah̄ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'̄i:

—Majuan̄i dí xi'ah̄ ngue ya nmi 'b̄ucä hante di m'm̄h̄ra Abraham.

59 Bi guxyø do yø ja'i p'uya, ngue da mando ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'u mæde ha 'bæhyø ja'i, bi bømp'u ja ra nija, bi ma.

9

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue ra xädä.

1 Nup'u ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra n'yohu ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi.

2 Bi 'yänya yø xädi p'uya, bi 'yembj:

—Aguë grá xänbæte, çhanja ngue ya ra xädä 'mø mambá mihna ra n'yohu na? çNdana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra n'yohu, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Hin'i nxädä na ra n'yohu ngue conná ts'oquis, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe.

4 Mente jap'u ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'befi'a to bá penngui. Porque da 'yehra pa ngue ya himma nzä te ga pefi.

5 Mente dí 'bæcua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmæi yø ja'i.

6 Mi juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra bøhäi conná jini, bi gospa maxøts'e yø dä ra xädä.

7 Bi 'yembj:

—Ní ma ya, bá nxädä p'u ja ra dehe Siloé —bi 'yembj.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue “Bi 'benhni”. Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambá pengui, ya zø yø dä.

8 A nu'u yø besino p'uya, 'ne hmi'da yø ja'i ya mi padi ngue mará xädä, gä di n'yembj:

—çUa hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

9 Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Guehna.

Pe mi'da yø ja'i bi 'yena:

—Guehna p'u gui nequi, pe gue hinga guehna.

Pe nuse na mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Ahá, go guëcä —bi 'yena.

10 Ya bi t'ännbæya, bi t'embj:

—çHanja ngue ya zø ni dä ya 'mø?

11 Bi 'yenna mará xädä p'uya:

—Nuna ra n'yohu ni hu ngue ra Jesús bi 'yøtra bøhäi. Bi goscagui ma dä. Bi 'yengui: “Ni map'u ja ra dehe Siloé, bá nxädä”, bi 'yengui. Dá magä p'uya ngue dá nxädä, pe 'bexpi nzø ma dä 'mø ma nxädä.

12 Bi t'ännbæya, t'embj:

—çHapæ 'bæhna ra n'yohu gui mmana?

Bi 'yembæya:

—Hindí pacä —bi 'yembj.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

13 Bi ts'ixpæ 'bæhyø fariseo na mará xädä p'uya.

14 Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi 'yøtra bøhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø dä ra xädä.

15 Nuya yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yembæya:

—Bi gosca ra bøhäi maxøts'e ma dä. Dá ma da nxädä p'uya. A nuyá, ya zø ma dä ya.

16 Bi 'yén'ida yø fariseo p'uya:

—Nuna ra n'yohu bi 'yø'na ra hya na, hingrá m'menhni Oja na, porque hingui supra pa ngue ra ts'äya.

Mi'da p'uya, bi 'yena:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui na ra n'yohu na, hinda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'u yø ja'i p'uya.

17 Mahømbj t'an'na mará xädä p'uya, bi t'embj:

—Xi'i n'yø, çte gui mma guehna ra n'yohu bi xoc'a ni dä?

Nuna mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí ena ngue rá pøngahya Oja na ra n'yohu na.

18 Pe yø hmu yø judío, hingui ec'ei ngue mará xädä na ra n'yohu yau. Bi 'yec'ei, ja gue'mø mi zonnababi rá papá 'nehra mamá na mará xädä.

19 Bi 'yännbæya, bi 'yembj:

—çUa guehna ni ts'ant'uui na 'bæcua, nuna t'embj ngue ya ra xädä 'mø mambá mi? çHanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

20 Bi 'yén'a rá papá 'nehra mamá p'uya:

—Dí padi ngue guehna ma ts'ant'u'be na. 'Ne ya ra xädä 'mø mambá mi.

21 Pe nuyá, hindí pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Ni xindí pa'be to bi 'yøthebi yø dä.

Damī 'yānsēh. Ya rā dan'yoh, da xi'asēh hanja.

²² Nūnā rā papá 'nēhrá mamá nā mará xādā, bī manā tengū nā ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nhēca hyā ngue da dujpabi rá thūhū p'ū ja rā nija'a to da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a.

²³ Janāngue ngūnā bī man'ū yø daja'i p'ūya, ngue bi 'yēnā: “Yānsēh, ya rā dan'yoh, da xi'asēh hanja”.

²⁴ Nu'ū yø hmu yø judío, mahømbi zon'na rā n'yoh mará xādā. Bi 'yēmbi:

—Hønt'a Oja gui 'yēspabi ngue bī nzø nī dā. Nūgāhe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā rā Jesús.

²⁵ Bi 'yēn'mø mī da p'ūya:

—Nūgā hīndī padī ngue'mø ja rá ts'oqui ogue hīn'na. Hønt'a dí padī ngue nūgā nmará xādā, 'nē ya zø mā dā ya.

²⁶ Mahømbi t'āmbūya, bi t'ēmbi:

—¿Te 'bē'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue bī nzø nī dā?

²⁷ Mī da p'ūya, bi 'yēnā:

—Ya xtá xi'ah, 'nē hīnguī ørcāh masu. ¿Hanja ngue mahøn'a guī nne gā xi'ah ya? ¿Uague guī nne ngue 'nē'ah dyø xādī'ah nā rā n'yoh nā?

²⁸ Bi zū p'ūya, bi 'yēmbi:

—Nu'ī go rá xādī'i nā rā n'yoh nā. Pē nūgāhe yø xādīgāhe rā Moisés.

²⁹ Nūgāhe dí pahme ngue bī nyāui Oja rā Moisés. Pē nūnā rā n'yoh nā, hīnjongui padī harū rā mmēngu nā.

³⁰ Bi 'yēn'a rā n'yoh p'ūya:

—Xquet'a guehna ngue nná 'yøthogā nāya, ngue hīnguī pahmū harū rā mmēngu nā, pē bi xogagui mā dā.

³¹ Conque dí pahmū ngue nūnā Oja, hīnguī ø'mø nzo'ū yø ja'i ja yø ts'oqui nā. Pē nu'mø nzo'ū yø ja'i thanne 'nē ørpabi rá pāhā, i øde.

³² Astā guehyø pa xā thogui hīnguī t'øde ngue da bøn'a n'na rā n'yoh da xojpa yø dā n'na rā xādā astā gue'mø māmbā mī.

³³ Ngue'mø hīndrá m'mēnhnī Oja nā rā n'yoh nā, hīndā zā te da 'yøt'e.

³⁴ Ya bi t'ēmbūya:

—Nu'ī gā rā ts'oqui gnī 'būi astā gue'mø gāmbā mī, 'nē go gui 'yēnā gui xānngāhe —bi t'ēmbi.

Bi hyøn'a thi p'ūya.

T'ēmbi ngue xādā yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfēni.

³⁵ Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'ū ja rā nija nā mará xādā. Mī nthēui p'ūya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guī εc'ēibi rá Ts'ant'ū Oja n'yø?

³⁶ Bi 'yēnā n'yoh p'ūya:

—Te'o'a p'ūya grā hmu, n'namhma gā εc'ēigā —bi 'yēmbi.

³⁷ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ya guī nnugya. Go guecā dí nyāui ya —bi 'yēmbi.

³⁸ Nūnā rā n'yoh p'ūya bī ndantyøhmu p'ū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūya grā hmu, dí εc'ēi'ī ya.

³⁹ Mī nyā rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dā εcā ua ja rā xīmhai, n'namhma ngue nu'ū yø xādā dī nzø yø dā. A nu'ū ēnā ngue zø yø dā p'ūya, tengutho 'mø di xādā'ū.

⁴⁰ Nu'ū 'da yø fariseo mī 'bāp'ū p'ūya, mī 'yøde te mmanā Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Ua guī ēnā ngue 'nēcāhe dyø xādāgāhe?

⁴¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gyø xādāhū, hīndī ja nī ts'oqui'ū 'mø. Pē nūya ngue guī ēnā ngue zø nī dāhū, ya guī padī ngue ja nī ts'oqui'ū ya.

10

Bi hyejpa yø føt'e yø de'yo'a rā hyā bī manā Jesús.

¹ Majuani dí xi'ah, nu'a hīnnī yārbū ja rá goxthi føt'e yø de'yo, sinoque nī nexman'na nguadi, guehna rā bēde'yo nā.

² Pē nu'a nī yārbū ja rā goxthi føt'e, gue'a rā mändē'yo'a.

³ Nu'mø bi zøhø, da xojpa rā māngoxthi da yāt'ambo. Nu'ū yø de'yo p'ūya, parpabi rá hyā. I nzohyø de'yo conyø thūhū, da gūcathi p'ūya.

⁴ Nu'mø bá jūjma xøts'e rā føt'e gātho'ū yø de'yo p'ūya, nī 'bet'o p'ū nī ma yø de'yo. Yø de'yo p'ūya tēnnī porque parpabi rá hyā.

⁵ Pē nu'a hīnguī parpabi rá hyā, hīnguī tēn'na. Hantē 'da 'mø bī nu, porque hīnguī parpabi rá hyā.

⁶ Bi hyoni te gui hyeipa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Pε nu'ua nzofo himbi dinyø mmæi te ni bønna hya bi xifi.

Nuna ra Jesús, guehna ra hoga mände'yo na.

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi: —Majuani dí xi'ahæ, guecä tengutho n'na ra goxthi ni yatyø dε'yo.

⁸ Gätho'ua yø mädi bi m'mæ'a m'met'o hante ngue ga ma εcä, hinni yarbæ ja ra goxthi, gue'ua yø bεdε'yo'ua. Janangue himbi 'yørpa ma su yø dε'yo 'mø nzofo.

⁹ Go guecä tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japä dä thogui, gue'a di nyan'a. 'Nε dä 'yøt'e tengutho n'na ra dε'yo ngue ni yät'i, ni bømp'ua ja rá føt'e, 'nε tini te si.

¹⁰ A nu'a ra bε, høndrá mfε ga 'yo'a, di æmmaho dyø dε'yo. Pε nugä dá εhε para ngue di nja'ahæ ra 'da'yo te, 'nε gui m'mamma pähähæ.

¹¹ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ennä te ngue nyanyø dε'yo.

¹² Pε nu'a ra mädi ngue ra hmiquitho, hinga gue'a ra mädi ngue yø dε'yo'a. Porque higrä mmæti. Nu'mø bi nu ngue bá εp'ua ra zate, dä zop'ua yø dε'yo, dä 'dagui. Rā zate p'uya, di bentyø dε'yo, di n'uen'ua hīndi bent'i.

¹³ Nuna ra n'yohæ na, 'dagui porque ngue ra hmiquitho. Hinguī tu rá mmæi 'mø te da ja yø dε'yo.

¹⁴⁻¹⁵ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nuna ma Papägä pacä na, nugä xquet'a dí pacä na ma Papá. Njarbatho ya, dí pacä gätho'ua ma dε'yo. Dä gue'ua p'uya, xquet'a paqui. 'Nε dí engä ma te ngue di nyangä'ua ma dε'yo.

¹⁶ Xquet'a 'bæp'ua mi'da ma dε'yo ngue hingyø n'youi ya 'bæcua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nε dä 'yø'mø da zofu. Ya n'na 'bæitho di nja p'uya, 'nε n'na dra mände'yo di m'mæi.

¹⁷ Nuna ma Papá di macä na, porque dí engä ma te connä guehna dε'yo. A nugä dä zä ngue mahønga m'mæi.

¹⁸ Pε nu'mø ga nnegä, hinjonda hyogui, pε dí nnesε ngue dí engä ma te. I ja grā ts'edi ngue dadi ungä ma te, 'nε ja grā ts'edi ngue

mahønga m'mæi. Nuna ya, guehna ra hya bi xicä ma Papá na.

¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø judío na ra hya na p'uya, ya hinga 'da'igu mma.

²⁰ Xangu yø judío bi 'yεna:

—¿Hanja ngue guí ørpahæ masu te mmanna? Nuna di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yεna.

²¹ Mi'da yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Pε nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hinda zä dä ma tengu na ra hya na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hinda zä dä 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xädä'a.

Nu'ua yø judío himbi nu manho ra Jesús.

²² Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'ua Jerusalén ngue di nsännigo p'ua ja ra nija.

²³ Nuna ra Jesús, nup'ua ja ra ngun'yu nija ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'ua.

²⁴ Nu'ua yø judío bi mäsrā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmæigähe? Nu'mø ngue gue'e grā Cristo, n'na nditho dami xicε njuani.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ya dí xi'ahæ, pε hinguī εc'εigahæ. Nu te gä guí nnuhæ dí øt'ä connä guehra ts'edi di 'dacä ma Papá, ja di nεqui p'ua na ra hya dí xi'ahæ ya.

²⁶ Pε hinguī εc'εigahæ, porque hinga gue'e ma dε'yo'ahæ, tengutho ra hya ya xtá xi'ahæ m'met'o.

²⁷ Nu'ua ma dε'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'ua. A nugä p'uya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya ma dε'yo. Nu'mø bi nugä ma dε'yo, tεnngui.

²⁸ Nugä ga unnä ra 'da'yo te para zantho'ua ma dε'yo, 'nε hinjam'mø di m'mædi. Porque hinjonda guasca p'ua ja ma 'yε.

²⁹ Nu'a ma Papá bi 'dacä'ua. Hinjo mman'na tengu na, 'nε hinjonda guaspabi p'ua ja rá 'yε ma Papá.

³⁰ Tengutho ma Papägä, xquet'a di njadä p'uya.

³¹ Yø judío p'uya, mahømbi go yø do ngue da mendo ra Jesús.

³² Pε mi nyā ra Jesús, bi 'yεna:

—Ni hmi ni dähæ hapæ dí øt'ä xangu yø cosa xanho connä guehra ts'edi di 'dacä

ma Papá. ¿Ndana gue'a ya yø hya ya ngue gdi p̄ndogaha ya?

³³ M̄i dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nū'u yø cosa xanho guí øt'e, hinga gue'a gdá p̄ndo'ahē'a. Sinoque gdá p̄ndo'ahē ngue hinguí supra xudí Oja, co nuna ra hya guí mma. Conque nu'í grá ja'itho tengutho gāhe, 'nε sā guí εna ngue go 'da'igu'auí Oja.

³⁴ M̄i dahra Jesús, bi 'yεna:

—I nt'ot'i p'ua ja ra ley guí cah̄a ngue bi 'yεn'Oja: “Nū'ah̄a, εntho Oja'ah̄a”, bi 'yεna.

³⁵ 'Nε guí pah̄m'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, h̄injonda zā da gōn'a te mmamp'ua. A nuna Oja, bi ma ngue nu'ua yø ja'í di fátrá hya, tengutho Oja'ua.

³⁶ Xi'mø ngue bá εxcā Oja ngue bá penngā ua ja ra ximhāi, ¿ua da zā guí 'yεmhm̄a ngue h̄indí supā rá xudí Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'ant'ugui Oja?

³⁷ A nu'mø h̄indí sā ga øt'ä yø cosa tengutho ør'ma Papá, 'yo guí εc'εigah̄a 'mø.

³⁸ Pε nu'mø ngue sā dí øt'e tengutho øt'a, madague'a hinguí εc'εigah̄a, pε dami 'yεc'εigah̄a co nu'a te dí øt'e. Ja guí pah̄m̄a p'ua, 'nε ja da d̄imp'ua ni mm̄ih̄a ngue ma Papá dí n'yo'be.

³⁹ Co nuna ra hya bi manna Jesús, mahømbi ne yø ja'í xti bent'í ngue xta ngot'í, pε h̄imbi zā, porque 'bexp̄i ma.

⁴⁰ Mahømbi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra dathe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'met'o ra Xuua. Ja bá n'yop'ua p'uya.

⁴¹ Xandøngu yø ja'í bi ma bá nu ra Jesús. D̄i n'yεmbyø ja'í:

—Majuani ngue ra Xuua h̄in tema milagro bi 'yøt'e, pε nu'a te gāma hya bi manna Xuua conná guehra Jesús, gā majuan̄i.

⁴² Ja bi 'yεc'εi p'ua xangu yø ja'í ra Jesús ngue majuan̄i guehna ra Cristo na.

11

Bi du ra Lázaro.

¹ M̄i 'b'ua n'na ra n'yoh̄a mađi hyεnni ni hu ngue ra Lázaro ra mmεngu Betania, ja ra hn̄ini m̄i 'b'uhra Maya conná juhue Marta.

² Nuna ra Maya, rá nju na ra Lázaro mađi hyεnni. Guehna bi duxra aceite mazihotho

ga yuni ngue bi gospa yø gua ra Hmu Jesús. 'Nε bi d̄ujp̄i conyø xta.

³ Nuya yø nju ra Lázaro, bi mēnnba ra hya ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ua ni amigo gadi nsixui —bi 'yεmbi.

⁴ M̄i 'yøhna ra hya bi 'bēnnba ra Jesús, bi 'yεna:

—Pε hinga hyεmbra n'ua na ra Lázaro ngue da hyo. Sinoque ja da bap'ua yø ja'í ngue maguesε Oja. 'Nε da bahyø ja'í ngue xquet'a maguesε rá Ts'ant'ua Oja.

⁵ Nuna ra Lázaro, connā Marta, connā Maya, n'na ngu n'na, εmmēi mađi mahra Jesús.

⁶ Madague'a bi 'yøde ngue mađi hyεnni, pε bá m'mahma nyopa p'ua ha mambi 'bui.

⁷ M'mefa p'uya, bi 'yεmbyø xādi:

—Ma ga mmähā mahøn'a Judea ya.

⁸ Nu'ua yø xādi p'uya bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, conque ja xma nguehya nne da hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabá mm̄ando'i, 'nε mahøngu' nne gdi ma p'uya.

⁹ Bi hyεcra hya bi xihyø xādi ra Jesús, ngue tobe h̄im man̄i zōnna ora p'ua da du. Bi 'yεmbi:

—¿Ua h̄imma juani ngue 'de'ma yo ora ja ra nyot'i 'mø ma pa? A nu'a 'yo ngue ra pa, h̄inha di fets'e, porque ga 'yo ra nyot'i di yot'ua ja ra ximhāi.

¹⁰ Pε nu'mø to 'yo xui, di fesrá gua, porque h̄in'yua ra nyot'i p'ua ni ma.

¹¹ M'mefa p'uya, bi 'yεnna Jesús:

—Nuna ma amigoh̄a ra Lázaro bí aha. Pε ga ma āgā ya.

¹² Nu'ua yø xādi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue bi aha, ya h̄inte da ja 'mø.

¹³ Bi ne xta mm̄anna Jesús ngue ya xi du ra Lázaro, pε nup'ua i bēnyø xādi, bi 'yεmbi ngue mma ngue bi aho.

¹⁴ Pε njuantho bi man'a m'mefa te nne xta mm̄anna Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ya bi du ra Lázaro ya.

¹⁵ Para ngue nu'ah̄a ya, ya xanho ngue h̄in dabi 'bēcā p'ua 'mø mi du ra Lázaro, porque nuya man'natho gui 'yεc'εigah̄a ya. Nuya ga ma nuh̄a ya.

16 Nuna ra Toma t'embī ngue ra cuate p'aya, bi 'yēmbiyø mmixādiha:

—Ma 'da gda mmähä ya, n'namhma ngue 'dap'ua danī thojua nua.

Ra Jesús da 'yøt'e ngue di nja ra mbennate, 'ne di unna 'da'yo te.

17 Bi zøn'a Betania ra Jesús, pe ya rá gupa xi ma nt'ägui ra Lázaro.

18 Nup'ua ja ra hnini Betania, como yo kilómetro made guí nhyacui Jerusalén.

19 Xangu yø judío xi ma ngue badi zengua ra Marta conna Maya, di hojpa yø mmui ngue rá ida bi du.

20 Nuna ra Marta 'mø bi badi ngue ya mmap'ua ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pe ra Maya bi gop'ua ja rá ngu'a.

21 Ra Marta bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø gdi 'bucua, hinxta ndu ma idagä 'mø.

22 Pe nugä dí padī ngue di 'da'i Oja te gä gui 'yäpi.

23 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu ni ida di bennate'a.

24 Bi 'yēnna Marta p'aya:

—Ahá, dí padī ngue nu'mø ra pa rá nzequi, mahøndi bennate yø ánima.

25 Ra Jesús bi 'yēna:

—Go ga øt'ä ngue di bennate yø ánima, 'ne ga unna 'da'yo te. Nu'a da 'yēc'ēigä, madague'a xta ndu, pe høndi bennate.

26 A nuyá, nu'ua yø ja'i 'bähya 'ne ēc'ēigui, ya hījam'mø da du, ya ja ra 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí ēc'ēi na dí xi'i ya?

27 Ra Marta p'aya bi 'yēna:

—Ahá, grá Hmu, dí ēc'ēigä ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'ua'i Oja nu'a mī ja ngue da ēcua ja ra ximhäi.

Ra Jesús bi nzomp'ua ha nt'ägui ra Lázaro.

28 Mī juadi bi manna ra hya na p'aya, nuna ra Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yēmbi:

—Bá ep'ua ra xänbate. Bá pen'na ra hya ngue bi nzo'i 'na.

29 Nu'mø mī 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu ra Jesús.

30 Nuna ra Jesús, tobe hīn manī yat'ambo ra hnini, bí 'bärpua ha bi nthēui ra Marta.

31 Mī nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bōni n'nahmantho, bi ma. Janangue

xquet'a bi ntetyø ja'i p'aya, embi ngue bi ma dá nzomp'ua bí o ra ánima.

32 Bi ma ra Maya p'ua mambi 'bähra Jesús. Bi ndantyo hmu p'ua ha 'bäi, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue gdi 'bucua, hinxta ndu ma idagä 'mø.

33 Nu'mø mī nu ra Jesús ngue zonna Maya co 'ne'ua yø judío ni n'youi, bi dār'man'ua rá mmui p'aya.

34 Bi 'yännbaya, bi 'yēmbi:

—¿Harua nt'ägui ya? —bi 'yēmbi.

Mī da p'aya, bi 'yēna:

—Ague grá Hmu, bá ēhe guí nnu.

35 Xquet'a bi nzonna Jesús.

36 Di n'yēmbiyø judío p'aya:

—Ya guí nnuha te øtya. Ja di nēqui p'aya ngue janjuani ngue mađi mađi.

37 Bi 'yēn'i 'da yø judío p'aya:

—A nuná, ngue bi zä bi xojpa yø dä ra xädä, rá nzequi xta nzä xta 'yøt'e ngue hinxta ndu ra Lázaro.

Ya bi bennate ra Lázaro.

38 Mahømbi dār'man'ua rá mmui ra Jesús. Bi guarbua ja ra 'bido o ra ánima p'aya ngue da hyajpa ra ndødo nnøpa njo'mi.

39 Bi 'yēnna Jesús:

—Damī hyacua ra do —bi 'yēna.

Bi 'yēnna Marta nuna rá nju ra ánima p'aya:

—Ague grá Hmu, rá nzequi ya yanya, porque ya rá gupa nt'ägui ya.

40 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Uangui dí xi'i ngue nu'mø gui 'yēc'ēigui, guí pa p'aya ngue maguesē Oja.

41 Mī ma nthāqui ra do p'aya. Bi nōs'maya ra Jesús, bi 'yēna:

—Ma Papá'i, dadi ja mammađi'i ngue guí ø'mø di nzo'i.

42 Nugä dí padī ngue zant'a guí ø'mø di nzo'i, pe dá mangä na ra hya na n'namhma ngue nuyua yø ja'i 'bucua, da 'yēc'ēi ngue go guá penngagui ua.

43 Mī juadi bi manna ra hya na p'aya, bi matra ánima, bi 'yēmbi:

—Ague Lázaro, bá pømp'ua guí o —bi 'yēmbi.

44 Bá nangra ánima p'aya, bá ep'ua, bá m'mät'i yø ulu yø 'ye conyø gua. Rá hmi p'aya bá n'youi rá njo'mi. Ra Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Damī xahmī ya, thøhmī p'uya, da ma.

Bi nhēca hya yø ja'i p'uya, ngue di bētra Jesús.

⁴⁵ Nūya yø judío mī 'bup'u ja rá ngu ra Maya mī nū te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yēc'ēi'a p'uya.

⁴⁶ Pē mī'da yø judío, bī ma bá xihyø fariseo te bi 'yøtra Jesús.

⁴⁷ Nūya yø fariseo p'uya conyø hmu yø mmäcja, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra dajunta. Dī n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue ga øthu? Nunā ra n'yohu na, xandøngu yø milagro øt'e.

⁴⁸ Nu'mø ngue ga hēhmā p'u, gā yø ja'i da 'yēc'ēi te mmana. A nu'u yø ts'ut'abi Roma p'uya, da penhyø soldado ngue da demhra maça nija ja ua, 'nē da 'yøtra sui ua ja ma häihū.

⁴⁹ Bi da'a n'na nc'ēi nī hu ngue ra Caifás, guehna ra hmu yø mmäcja'a ra jeya'a. Bi 'yēmbi yø ja'i:

—¿Ua hinguí pahmā ha dī nja te ga øthu ya?

⁵⁰ ¿Ua hīn gadi umhmā ra güenda hanja? Man'na xanho ngue n'na nc'ēitho da dū conná nguehyø ja'i, hīnda gue'a ngue dī m'mēdi gātho yø ja'i 'bucua ja ma häihū.

⁵¹ Pē nunā ra Caifás hīngrá hyase na ra hya bī mā, sinoque Oja bi bēnnbī ngue ngu'a bī mā. Porque guehna ra jeya ngue bī nōpa hmu yø mmäcja. Bī mā ngue ra Jesús guehna ja ngue da dū conná nguehyø judío na.

⁵² 'Nē hīnga hōnt'u yø judío p'uya, sinoque da dū conná nguehyø ja'i 'bāi ndap'u bi zā. Porque nne Oja ngue ndap'u bi zā dī m'mēhyø ja'i ngue dyø basi Oja.

⁵³ Gue'a ra hya bī nja'a p'uya, nu'u yø judío mī nts'ut'abi, bī mēdi bī nhēca hya ngue da hyo ra Jesús.

⁵⁴ Janāngue ya hīm māmbi zōp'u ha 'bāhyø judío ra Jesús, sinoque bī ma n'nannī n'na ra xēqui ja ra häi Judea. Ya mmē ra nendapo, ja n'na ra hñinī nī hu ngue Efraín. Ja bá m'mēhmā p'u p'uya co 'nēhyø xādi.

⁵⁵ Ya xmā nguerp'utho ra pa ngue ra ngo øtyø judío, nunā ēmbi ra pascua. Xāngu yø ja'i bī ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'u ja ra nija hante dī nja ra ngo.

⁵⁶ I 'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zōmp'u nija dī n'yännī n'na ngu n'na, i ēnā:

—¿Tep'u gñi bēmhmu? ¿Ua da ēcua ja ra ngo ra Jesús, ua gue hīn'na?

⁵⁷ Nu'u yø fariseo p'uya, co 'nē'u yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to da badi ha bí 'bāhra Jesús, da mā. Porque bī ne di 'bētra Jesús ngue da got'i.

12

N'na ra xisu bi gospa ra aceite ra Jesús.

¹ Man'nato mā patho dī nja ra ngo ngue ra pascua. Bī ma ra Jesús bá sōn'a Betania rá ngu ra Lázaro. Guehna ra Lázaro bi 'yøtra Jesús ngue bi bēnnate.

² Ja bá t'ørpa p'u ra nts'ihmē ra Jesús, bī n'uite ra Marta. Conna Lázaro 'dap'u hūhmī p'u ja ra mēxa ngue sīhmēui.

³ Nunā ra Maya p'uya bá hā made litro ra aceite mahotho ga yūni, pē xandømma dī rá mui. Bi gospabi yø gua ra Jesús, bi dūjpi conyø xta. Bi yu'ambo ra ngu'a ga yūnna aceite.

⁴ Mī 'bup'u ra Judas Iscariote rá ts'unt'u ra Simu. Guehna n'na nc'ēi yø xādi ra Jesús, 'nē guehna bi dā na. Nunā ra Judas bi 'yēnā:

⁵ —¿Hanja ngue hīmbi 'bā ra aceite, ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya? Porque xti 'bā ra aceite'a te pøxi hyu ciento mā pa ra nzābi.

⁶ Pē nunā ra Judas hīn'i mmana ra hya na ngue dī tū rá mmāi da māxyø hyoya. Sinoque bī manna ra hya na ngue ra bē. Porque go mafāti ra buxa cū ra mēnyu na. I pē ra mēnyu njāti p'u ja ra buxa.

⁷ Mī nya ra Jesús, bi 'yēnā:

—Damī hyēmhma, 'yo te guí mma. Porque nunā ra xisu guí sui, ya mī pesra aceite xta ngosca mā do'yo 'mø dá n'yāgui.

⁸ A nūya yø hyoya guí mma, jap'u ra pa guí fāxhū ya, porque 'daua guí 'bāhmū ya yø hyoya. Pē nugā ya hīm mā ya'atho ra pa dí n'yohū ua.

Bi nhēcahya yø ja'i ngue hōnda hyo ra Lázaro.

⁹ Xāngu yø judío bī badi ngue bí 'bup'u Betania ra Jesús. Bī ma yø ja'i bá nū. Pē hīnga hōntho nne yø ja'i ngue da nū ra

Jesús, sinoque xquet'a nne da nu ra Lázaro nuna xi japi xi bennate p'ua mant'ägui.

10 Janangue bi nhēcahya yø hmu yø mmäcja ngue xta hyo ra Lázaro conna Jesús.

11 Porque nu'a i bennate ra Lázaro, ya hep'ua yø mmijudíoui yø judío p'uya ngue go ec'ei ra hya mmana Jesús.

Bi yurbu ja ra hnini Jerusalén ra Jesús.

12 Nup'ua ja ra hnini Jerusalén, xandøngu yø ja'i bi ma da nsännigo ngue ra pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zøp'ua ja ra hnini ra Jesús.

13 Yø ja'i p'uya, bi dajpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui ra Jesús. Bi mahra hmafi yø ja'i p'uya, i ena:

—Nuna rá m'menhni Oja 'bucua, guehna tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'benhni.

14 Bi din'a n'na ra burru bi hyuxra Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena:

15 “Ague gyø mmenguhu p'ua ja ra hnini Sión, 'yogui suhu. Gui nnu ngue bá ep'ua ni dast'abihu, bá hyuxa n'na ra burru”.

16 Nup'ua rá mudi hingui pahyø xädi ra Jesús hanja'a te øt'e. Pe nu'mø mi ma mahets'i ra Jesús, ja bi zo yø mmäi p'uya, ngue nu'a te gäma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue di nja.

17 Nuya yø ja'i n'youi ra Jesús, guehya bi nup'ua bi japi bi bennate ra Lázaro, gä manyø ja'i te gä xi nup'i ngue øt'e.

18 Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui ra Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a ra milagro xi 'yøt'e, hñjonda zä da 'yøt'e.

19 Yø fariseo p'uya, di n'yemsēbi:

—Ya guí nnuhu ya, ya hingui sä te ga øthu. Guí nnuhu ngue gä ni me yø ja'i ra Jesús.

Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.

20 Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja ra ngo, n'youi p'ua 'da yø mmengü Grecia.

21 Nuya p'uya bi guarbu 'bähra Lipe nuna ra mmengü Betsaida ngue ra häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague n'yø, dí nne ga nyagähe ts'ua ra Jesús.

22 Nuna ra Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nuna ra hya bi sifi, 'da i matho gä yoho ngue bá xihra Jesús.

23 Nuna ra Jesús bi 'yenthø 'mø mi dadi:

—Nu ra N'yohu bi 'yē mahets'i, ya ni ma da zønna pa p'ua da hnu ngue maguesē.

24 Majuani dí xi'ahu, ngue nugä, ja ngue da thogui, n'namhma ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudä ra trigo, mente hinga nthuhu ra hmudä, xquetho n'na mhmudä tho i ja. Pe nu'mø ya bi thuhu, da bøxra hmudä, pe ya xangu yø trigo da ma ma peti 'mø bi nja.

25 Nu ra ja'i honi ha di mpommi ra ndate, guehna di 'bēhrä te na. Pe nu ra ja'i ennä te ua ja ra ximhäi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na.

26 Nu ra ja'i nne da 'yørcagui ma pähä, da denngui. Nup'ua ha ga m'mäcä, ja di m'map'ua. Nu ra ja'i da 'yørcagui ma pähä, guehna nnu manho ma Papägä na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

27 A nuyä, hñdi padi te ga øtya. ¿Teni 'be'a ja ngue ga mma? Ya hingui sä ngue ga ena: “Ma Papá'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga ena. Porque ya dá ecä'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagä'a.

28 Bi 'yēmp'uya:

—Ague ma Papá'i, da fadi ngue mague'asē'i ya.

Nu'a ra ora'a p'uya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yēna:

—Ya xa nja'a te di fadi ngue maguecsēgui. Pe mahønga øt'e ngue da fadi ngue maguecsēgui ya.

29 Nu'u yø ja'i mi 'bäp'ua, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pe emthobi ngue ra ngäni'a øde. Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Rá anxē Oja i nzohnu —bi 'yēna.

30 Mi nya ra Jesús, bi 'yēmyø ja'i:

—Nuna ra hya bi t'øhya, himma partegä p'ua ngue bi t'øhna ya, sinoque ni partehna.

31 Ya ni ma da zønna ora da thaxra güenda ua ja ra ximhäi ya. Da thejpa rá hya ra zithu di manda ua ja ra ximhäi.

32 Nu'mø bi ma ma'bä'mi ra pont'i da n'nø'migä, ndap'ua bi zä, da denyø ja'i ma hyagä.

33 Bi manna ra hya na, ngue di opan'yu yø ja'i tema forma di du 'mø bi tho.

34 Bi 'yɛnyø ja'i p'uya:

—Ya xtá øcähe te nt'ot'i p'ua ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bui para zantho. 'Nɛ nu'i guí ɛna ngue ra N'yohua bí 'yɛ mahɛts'i, i ja ngue da ma macuati ra pont'i. ¿Ndana gue'a'a ra n'yohua bí 'yɛ mahɛts'i guí mmam'mø?

35 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuyá, ya mits'ua dra pa gui hɛthua ua'a ja ngue da xoc'a ni mmaihua ya. Nu'mø bi dini xanho ni mmaihua na ra hya dí xi'ahua ya, guehna ra hya gdi n'yohua na. Pɛ nuna ra ja'i hinda ne da 'yøt'e te dí mmangä, guehna ra ja'i hingui padi te ga 'yo na.

36 Dami 'yɛc'ɛihua na ra hya da xoc'a ni mmaihua mɛnte da zä ga xi'ahua ha di xohni mmaihua. 'Nɛ majuaní da xoc'a ni mmaihua na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi ma ra Jesús, hingui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue yø judío hingui ɛc'ɛi ra Jesús.

37 Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pɛ hingui ɛc'ɛi te xifi.

38 Pɛ ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho ra hya bi 'yøtra pøngahya Isaías ngue bi 'yɛna: “Agué grá Hmu, ¿ndana gue'a bi bøni ngue bi 'yɛc'ɛi na ra hya dá xicähe ya? ¿Ndana gue'a pøni ngue da badí ngue ya uhrá ts'edi Oja ya?”

39 Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja ra hya ngue himbi 'yɛc'ɛi ra hya yø ja'i, bi 'yɛna:

40 “Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nɛ bi gorpabi yø mmui, n'namhma ngue hinda dimp'ua ja yø mmui hanja ra hya. 'Nɛ hinda 'bät'yø mmui ngue da den'Oja para ngue hinda punnbi”.

41 Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguesɛ ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

42 Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Nja hingui xihyø ja'i ngue ɛc'ɛi, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhu p'ua ja ra nija.

43 I ɛna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yɛmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i hingui ɛc'ɛi te mmanna Jesús.

44 Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yɛna:

—Nu ra ja'i ɛc'ɛigä ya, hinga høngthogui ɛc'ɛigui ra ja'i, sinoque xquet'a ɛc'ɛi'a ma Papá bá pɛnngui.

45 Nu ra ja'i hɛrcä ya, tengutho 'mø go di hɛt'a to bá pɛnngui.

46 Nugä guecä ga xoc'a ni mmaihua. Dä ɛcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yɛc'ɛigä, hinda m'mui tengutho ga 'bähyø ja'i 'yo mants'o.

47 A nuyá, i 'bui to øhra hya dí mmangä ya, pɛ hingui ørpa masu. Ya himma partegä p'ua da ma ra castigo ra ja'i. Porque hinda ɛcä ngue 'bexca sänni da ma ra castigo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, sinoque dá ɛhɛ ngue ga nyani.

48 A nuyá, nu ra ja'i hingui ørca masu, 'nɛ hingui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzɛgui na, ngue hingui ɛc'ɛi yø ja'i te dí mma.

49 Porque himma hyasɛ dí mma. Nu'a ma Papá bá pɛnngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nahua na.

50 Pɛ dí pacä p'uya, ngue nu to da 'yɛc'ɛi na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

1 Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya padi ngue ya bi zønna ora da bøngua ja ra ximhäi, di ma mahɛts'i bí 'bührá Papá. Nuna ra Jesús hinha rá nzɛgui di ma'ua yø xädi 'bucua ja ra ximhäi.

2-3 Ra zithu ya xi bennba rá mmui ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'ua ra Simu ngue di da ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya padi ngue bi 'yɛp'ua bí 'bua Oja, 'nɛ mahøndi map'ua bí 'bua Oja. 'Nɛ padi ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja.

4 Mɛnte sihmɛ p'uya, bi nangbua ja ra mɛxa mi hudi, bi møhrá tuhu, bi ngat'a n'na ra toaya p'uya.

5 Bi xitra dehe p'ə ja n'na rə bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa rə dehe conə toaya di ngət'i.

6 Nu'mø ya mmap'ə da merpa yø gua rə Bədu p'əya, rə Bədu bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ɔua 'nɛcä gui percagui ma guagä?

7 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, hinguí padí te ga mbøn'a te dí øt'ä ya, pɛ gui pa'a m'mɛfa te ga mbøni.

8 Mi dahra Bədu p'əya, bi 'yɛmbi:

—A nugä hinda zä gui perca ma gua.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbra Bədu:

—Nu'mø ngue hinga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

9 Bi 'yɛnna Bədu p'əya:

—Ague grá Hmu, hinga hørma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'yɛ 'nɛ gui hiqui.

10 Pɛ rə Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu rə ja'i ya m'met'e, ya bi bo gä rá do'yo. Ya hinda høndyø gua ja ngue da 'berpabi rə ja'i. Ya gä m'meque'əhə ngue rə nts'o, hinda honda n'na'əhə ngue hinga m'meque.

11 Bi manna rə hya nə ngue hinga gätho m'mequebi yø mməi yø xädi ngue rə nts'o, porque padí ndana gue'a ja ngue di dä.

12 Mi juadi bi mejpa yø gua yø xädi p'əya, mahombi hye rá tuhū rə Jesús. Bi mip'ə ja rə mɛxa mahøn'a p'əya. Bi 'yɛmbi:

—ɔUa guí padí te dá øt'əhə ya?

13 Nu'əhə guí ɛnjə ngue drá xännbategä, 'nɛ drá hmugä. Pɛ gue ni 'yup'ə te guí xicjə, porque go guecä drá xännbategä 'nɛ drá hmugä.

14 A nu'mø ngue drá xännbategä 'nɛ drá hmugä, 'nɛ dí pet'a ni guahə, xquet'a nne ngue guí njahə p'əya. Guí mpejpa ni gua n'na ngu n'na'əhə.

15 Nugä, ya dá ut'əhə te ja ngue gui 'yøthə, n'namhə ngue tengutho dá øt'əhə ya, da ngu'a guí n'yørpe n'na ngu n'na'əhə.

16 Majuani dí xi'əhə, ngue n'na rə mɛfitho, 'yo di ɛnə ngue hinda zä da 'yøt'e tengū øtrá hmu. Nu'a n'na rə m'mɛnhni, 'yo di ɛnə ngue hinda zä da 'yøt'e tengū øt'a to pɛnhni.

17 Nu'mø ngue tinni mməihə ya yø hya dí xi'əhə gui 'yɛt'a mməihə ya, rə mmɛnthi gä nthəhə 'mø.

18 Nu te dí mmangä ya, hinga gätho di toca'əhə nə rə mmɛnthi nə. Porque dí padí te'o ya xtə huanhni, gue'ə di tocabi'ə. Pɛ jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ə ja rə Maça Libro ngue ɛnə: “Nuna 'daua dí sihmɛgä'be ya, guehna 'bai ngue ma nsəigä'be nə”.

19 Dí xi'əhə nə rə hya nə hante ngue di nja, n'namhə ngue nu'mø bi nja p'əya, gui 'yɛc'ɛihə ngue go guecä.

20 Majuani dí xi'əhə ngue nu rə ja'i di unna säya'a to dí pɛnhnä, tengutho 'mø go dadi 'dacrə ts'äya rə ja'i. Nu to di 'dacä rə ts'äya p'əya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá pɛnngu.

Bi manna Jesús ngue guehna rə Judas i ja ngue di dä.

21 Mi juadi bi manna rə hya nə p'əya, bi zä ngue tär'man'ə rá mməi rə Jesús. Bi ma njuantho p'əya, bi 'yɛnə:

—Majuani dí xi'əhə ya, ngue 'bucua n'na nc'ɛi jəgatho häi, ya honi ha di japi ngue di dägü.

22 Nu'ə yø xädi p'əya bi madi di nhyɛti n'na ngu n'na, hinguí fadi te'o sihnə rə hya i hma.

23 Nu'a n'na nc'ɛi 'dap'ə hühmi ngue sihmɛui rə Jesús, guehna rá xädi ɛmmɛi di madi.

24 Rə Bədu p'əya, bi 'yørpa rə senya'a 'dap'ə hühmi rə Jesús ngue da 'yänni te'o nə i mma.

25 Nu'a bi t'ørpa rə senya p'əya, man'na bi guarbə hu rə Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ɔte'o nə guí mma? —bi 'yɛmbi.

26 Mi dahra Jesús, bi 'yɛnə:

—Ma ga pocä n'na xɛqui rə tuhmə ya. Nuna ga unnä p'əya, guehna dí mmangä nə.

Bi po'a n'na xɛqui rə tuhmə p'əya, bi unna Judas Iscariote rá ts'ənt'ə rə Simu.

27 Nuna rə Judas, ngu i hyanna rə tuhmə, bi yətrə zithu p'ə ja rá mməi. Rə Jesús bi 'yɛmbəya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

28 Pɛ nu'u 'dap'u hɔhmɔ p'u ja ra mɛxa ngue sihmɛ, hɔnjombi n'yo yɔ mmɔi hanja na ra hya bi sihnɔ ts'ofɔ.

29 A nuna ra Judas ngue ma fāti ra buxa njəmɛnyu, bi 'yɛmp'u i bɛn'i'da, ngue nuna ra Jesús bi xifi ngue da dāi temɔ hyonɔ ngue ra ngo, ogue di unni zi algo yɔ hyoya.

30 Hɔntho bi zi ra thuhmɛ bi t'unna Judas, bi bɔni, bi ma. Pɛ ya nxui p'uya.

Ma'da'yo ra hya di manda ra Jesús ngue di nja.

31 Mi bɔnna Judas, bi 'yɛnna Jesús:

—A nuya ja di nɛqui p'uya ngue maguesɛ ra N'yohɔ bi 'yɛ mahɛts'i. 'Nɛ conná ngue'a te ɔt'e, ja di nɛqui p'u ngue maguesɛ Oja.

32 Xi'mɔ ngue ra N'yohɔ bi 'yɛ mahɛts'i, nu te ɔt'e, gue'a gui nɛqui ngue maguesɛ Oja'a, nuna Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue maguesɛ'a rá Ts'unt'u ya. 'Nɛ ya mi ts'udyɔ pa di nja na dí xi'ahɔ ya.

33 Ague ma basi'ahɔ, ya mi ts'udra ora dí 'bɔhmɔ ua ya. Tengutho ra hya xtá xicá yɔ judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahɔ ya. Gui hyonju, pɛ hinda zä gui tɛnngahɔ hapɔ gdá magä.

34 Ma'da'yo hɔn dadi 'bɛp'ahɔ ya, ngue gui mmahmɔ n'na ngu n'na'ahɔ. Tengutho nná ma'ahɔ, gui njathɔ p'uya ngue gui mmahmɔ n'na ngu n'na'ahɔ.

35 Nu'mɔ ngue gui mmahmɔ n'na ngu n'na'ahɔ, di unna güenda gátho yɔ ja'i ngue gue'e ma xadi'ahɔ mɔ.

Bi manna Jesús ngue da gɔn'a m'mɛfa ra Bedu.

36 Ra Bedu bi 'yɔrpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hapɔ gue gdi ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛnɔ:

—Nup'u ha gdá magä, ya hinda zä gui tɛnngahɔ. Pɛ da zä gui tɛnngahɔ m'mɛfa.

37 Ra Bedu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue gui ɛna ngue hinda zä ga tɛn'na'i ya? Nugä dí ɛmma te conná ngue'e.

38 Mi dahra Jesús, bi 'yɛnɔ:

—Gui ɛna ngue gui ɛnni te conná nguecä. Pɛ majuanɔ dí xi'i ngue hante di mmahra ɔni, ya xqui cɔnga nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra 'yu na ngue di zɔnna ja'i p'u 'bɔhra Papá.

1 'Yo di tu ni mmɔihɔ. Gui hyahnɔ mmɔi gui 'yɛc'ɛihɔ Oja, da guecä dami 'yɛc'ɛigahɔ.

2 Nup'u ja rá ngu ma Papágä, xangu yɔ ts'äya bí jap'u. Nu'mɔ da hɔn'yɔ p'u yɔ ts'äya, hɔnte ga sänni ga xi'ahɔ 'mɔ. Pɛ nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha gui nsäyahɔ.

3 Nu'mɔ dá magä p'uya ngue güi nsägä ha gui nsäyahɔ, ga ma ɛcä mahɔn'a p'uya ga sixahɔ, n'namhma ngue 'dap'u ga m'mahmɔ.

4 Gui pahmɔ p'uya hapɔ gdá magä, 'nɛ gui pahmɔ ra 'yu.

5 Mi dahra Toma p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, hɔndi pacähe ha gdi ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yu gdi ma?

6 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Conná nguecä da zä gui sɔmhɔmɔ p'u 'bɔ Oja. 'Nɛ conná nguecä gui pahmɔ ndana majuanɔ. Go dadi ungä ra 'da'yo te. Nu to ga da 'yɛc'ɛigui, gue'u da zɔmp'u 'bɔhma Papá'u.

7 Ngue hɔngmi pahmɔ te'ogä ma m'mɛt'o, janangue hɔngmi pahmɔ te'o na ra Papá. A nuyá, ya gui pahmɔ ya, porque ya gui nnuhɔ ya.

8 Bi 'yɛmbrá Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yɔt'e ngue da zä ga nnugähe ra Papá 'mɔ. Co nu'a p'uya.

9 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Lipe, ya xa mma yɔ pa dí n'yohɔ, ¿'nɛ tobe hɔngui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a gui xiqui ngue gui ɛngui ga ɔt'ä ngue gui nnu ra Papá?

10 ¿Ua hɔngui ɛc'ɛigui ngue tenguthogä ya, njarbatho ma Papá? Tengutho ma Papágä p'uya, xquet'a di njadä p'u. Nuna ra hya ya xtá xi'ahɔ, hɔngo dí mmansɛgä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go ɔt'a te dí ɔt'a'a.

11 Dami 'yɛc'ɛigahɔ ngue tenguthogä ya, njarbatho ma Papá. Tengutho ma Papágä ya, xquet'a di njadä p'u. A nu'mɔ hɔngui ɛc'ɛihɔ na ra hyatho, dami 'yɛc'ɛigahɔ 'mɔ gá nuh'a te dí ɔt'e.

12 Majuanɔ dí xi'ahɔ, nu ra ja'i ngue rá mmɔi ga 'yɛc'ɛigui, xquet'a da zä da 'yɔtra ja'i tengutho dí ɔt'e. Man'na xangu da

'yør'mø ngue da zä, porque nugä ga mmagä p'ü bí 'bühmä Papá.

13 Ränge guí εc'εigahü, nu'mø gá mat'Ojahü, gui hya ra ts'edi gui 'yädi te guí nnehü. Nugä ga 'da'ahü'a te gä gui 'yähmü, n'namhma da fadi ngue maguesε na ma Papá.

14 Ränge guí εc'εigahü, nu'mø gui hya ra ts'edi gui 'yädi te guí nnehü, nugä ga 'da'indana bi zä macosa gui 'yähmü.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

15 Nu'mø gadi macju, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ahü 'mø.

16 Ga äpa ra mate ma Papá ngue da penhni te'o da mäxahü, 'nε di hoc'a ni mmähü, tengutho dí øt'ahü ya. Nuna da 'benhni, guehna ra Espiritu Santo da gäp'ahü ra 'yu majuaní. 'Nε guehna guí n'yohü para zantho na.

17 Nu yø ja'i hingui εc'εi Oja, hingui sä di n'youi ra Espiritu Santo, porque hingui hεti 'nε hingui padi te'o. Pε nu'ahü, ya guí pahmü te'o na, porque ra Espiritu Santo ya 'bucua guí 'bühmü, 'nε guí n'yohü para zantho na.

18 Nugä hinga soc'aschü ua, ga ma pengä ngue ga n'yohü.

19 Ya mi ts'atho ya, ya hinní mantho da nugä yø ja'i. Pε nu'ahü guí nnuju mahøn'a. 'Nε di nja'ahü ra 'da'yo te, ngue mahøngdí 'bücä.

20 Nu'a ra pa'a p'üya, guí umhmü ra güenda ngue dí n'yogä'be ma Papá. Da gue'ahü p'üya, dí n'yohü p'ü guí 'bühmü.

21 Nu ra ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nequi ngue majuaní di maqui. Ma Papágä p'üya, xquet'a di madi gätho ya yø ja'i di maqui. Nugä p'üya xquet'a dadi madi, 'nε ga øt'e ngue da fadi ngue dí n'yo'be ra ja'i di maqui.

22 Bi 'yenna Judas, nuna hinga Iscariote:
—Ague grá Hmu, çhanja ngue hønhtogähe gui 'yudi ngue dí n'yohü, 'nε hinga gätho mi da yø ja'i da badi?

23 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te dí xifi, 'nε guehna di mahma Papágä na. Nugä ya, co 'nehma Papá, ya dí n'yohe ra ja'i di maqui.

24 A nu ra ja'i hindi maqui, guehna hingui ørcatho masu te dí xännbi. Nuna ra hya dí xi'ahü ya, himma hyasεgä na, go rá hya'a ma Papá bá penngui.

25 Dí xi'ahü gätho ya yø hya ya, mente tobe 'daua dí 'bühmü.

26 A nugä ga äpra mate ra Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da mäxahü 'nε di hoc'a ni mmähü. Gue'a go da xän'nahü gätho'a p'üya, 'nε gä di ben'nahü ya yø hya ya xtá xi'ahü.

27 Ya ga soc'ahü ya, pε di hut'a ni mmähü. Nugä ga øt'e ngue da hyu ni mmähü, hinga tengü ra hya mmanyø ja'i ngue embi nthummü. 'Yo sä di tu ni mmähü 'nε 'yo guí suhü.

28 Ya guí øde te xtá xi'ahü ngue ga mmagä p'ü bí 'bühra Papá, 'nε hønga ma εcä ngue 'dap'ü ga n'yohü. Nu'mø majuaní gadi macju, dami johyahü ngue ga mmagä. Porque nuna ra Papá, tate na ngue nugä.

29 Dí xi'ahü na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja, ya guí 'yεc'εihü na ra hya ya xtá xi'ahü p'üya.

30 Ya hinga ya'atho ga nyahü ya, porque ya bá ep'ü ra zithu nu'a di manda yø ja'i hingui εc'εigä. Pε cohra ts'edi na, hinda zä da dajpi.

31 Pε ya jatho ngue ngu'a di nja, para ngue da bahyø ja'i ngue dadi macä ma Papá. 'Nε dí øt'e te di 'bejpi ga øt'e. Nanju ya, ma ga 'uehmü ua.

15

Ra Jesús bi hyejpabi ra hya bi ma ngue n'na 'bäi ra uva conyø 'yet'o.

1 Go guēcä tengutho n'na 'bäi ra uva, 'nε hinjom man'na tengugä. Ma Papágä p'üya, tengutho n'na ra mεfi ngue fähra nu'a'uva.

2 Sajpa yø 'yet'o hingui nne di nzädi. Pε nu'ü yø 'yet'o zädi, fädi 'nε øjpa yø 'yont'o, n'namhma ngue man'na di nzädi xanho.

3 A nu'ahü, tengutho yø 'yet'o ngue zädi, porque guí ørpahü masu te dí xän'nahü.

4 'Yo gui hegahü p'ü, tengutho gä hindi hεc'ahü p'ü. Xi n'na ra 'yet'o ya, nu hinda zä di nzährä ndät'a 'mø 'yose, ya himbi thep'ü ja ra da'yu. Guí njathü p'üya, hinda zä guí n'yo manhohü 'mø gui hyegahü p'ü.

⁵ Nūgä tengutho n'na ra da'yä. A nu'ahä p'uya, tengutho yø 'yet'o. Nu'a hingui hegagui ya, man'na di n'yo manho, porque di n'yo'be. A nu'mø gui hyegahä p'ü, ya hindä zä te gui 'yøthä.

⁶ A nu ra ja'i hep'ü ma hyagä, di njapi tengutho ra 'yet'o hingui zädi. I nthequi ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, da ma mapeti ngue da t'udi.

⁷ Nu'mø hingui hyegahä p'ü, gui 'yet'a mmäi te di xän'nahä, dami 'yädi te gui nne gui 'yähmä, gui nnu gue di n'na'ahä.

⁸ Nunä ma Papägä, da hnu mansu 'mø ngue gui n'yo manhohä nä. Gue'a di nequi'a p'uya ngue majuanj ma xädi'ahä.

⁹ Tengutho gui macä ma Papä, njarbutho nnä ma'ahä ya. Nu te di nnu manhogä, gue'a gui 'yøthä'a.

¹⁰ Nu'mø gui 'yøt'e te dädi 'berp'ahä, ya ni mantho ga ma'ahä 'mø. Nūgä di øt'e te di 'bejpagui ma Papä, janangue di maqui.

¹¹ Di xi'ahä nä ra hyä nä, n'namhma ngue tengutho nnä johyagä, ngu'a gdi johyahä. 'Nē hangu ra pa gui johyahä.

¹² Nunä ra hyä näya, dädi 'berp'ahä ngue tengutho nnä ma'ahä ya, da ngut'a gdi mmahmä n'na ngu n'na'ahä.

¹³ Nu'a ma datho ja ngue da 'yøt'a n'na ngue'mø di mährä amigo, da 'yennä te connä nguehrä amigo.

¹⁴ Nu'ahä, ya ma amigo'ahä ngue'mø gui 'yøt'e te dädi 'berp'ahä.

¹⁵ Nuyä, ya hinga en'ahä ngue gyø mefithohä ya, porque nu'a ra mefitho hingui padj te øträ hmu'a. Nuyä di mma ngue ma amigo'ahä, porque ya dä o'ahä n'yu te gäma hyä xicä ma Papä.

¹⁶ Hingo gä huanngahä, nūgä go dä huan'nahä. A nuyä, ngue gui ec'ei'gahä, di nne ngue zant'a gui n'yo manhohä, n'namhma ngue di n'na'ahä'a te gä gui 'yähä ra Papä.

¹⁷ Nunä ra hyä näya, dädi 'berp'ahä ngue gui mmadi n'na ngu n'na'ahä.

Innu man'ü yø ja'i ra Jesús co 'nē'ü yø xädi sambabi.

¹⁸ Nu'mø ngue nnu man'ü'ahä yø ja'i, ya gui pahmä ngue ya mam'met'o xa hnu man'ügui.

¹⁹ Nu'mø ngue gadi n'amigohä yø ja'i hingui ec'ei'gä, dädi ma'ahä yø ja'i 'mø tengutho gui mahyø amigo. Pe nūgä, go dä huan'nahä p'ü 'bähü yø ja'i ua ja ra ximhäi. A nuyä, ya hin gadi n'amigohä yø ja'i ya. Janangue nnu man'ü'ahä.

²⁰ Dami benna hyä ya xtä xi'ahä m'met'o. Hijnjo'o n'na ra mefitho da 'yēnā ngue hindä thogui tengutho thohrä hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ü'gä yø ja'i, xquet'a gui njathä p'uya, da nu man'ü'ahä yø ja'i. Nu'mø ngue hingui t'ec'ei'a te di xänbategä, ni xinga gue'ahä da t'ec'ei'ahä 'mø.

²¹ Nu te gä di xi'ahä ya, da ja'ahä yø ja'i, porque ngue ma xädi'ahä. Nunä Oja bä penngui, hingui pahyø ja'i te'o nä, janangue di ja'ahä p'ü yø ja'i.

²² Nu'mø hin xcabä ehē ga nzohyø ja'i, ya hindi jase yø ja'i p'ü da ma ra castigo 'mø. Pe nuyä, di jase p'ü da ma ra castigo ya ngue hingui ec'ei'gui.

²³ A nuyä, nu'a ga nnu man'ü'gä yø ja'i ya, xquet'a 'nē'a ma Papägä nnu man'ü ya.

²⁴ Hin tema castigo di nja 'mø ngue hin tema hmēya xcä øt'a p'ü ha 'bähü yø ja'i. 'Nē nu'a te gä di øt'e, hijnjongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gä di øt'e, pe co ngu'a nnu man'ü gyø ja'i, co 'nē'a ma Papä i hnu man'ü ya.

²⁵ Nuyä yø hyä di mmangä, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ü ja ra Maca Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i enä: "Hingui ja te rāngue'a i hnu man'ügui".

²⁶ Ga xicä ma Papä ngue da penhna Espiritu Santo da mäxahä 'nē di hoc'a ni mmähä. A nu'ä, go di ja majuanj te'ogä'a.

²⁷ Xquet'a 'nē'ahä dami jahä majuanj te'ogä, porque di n'yohä asta guerp'ü bä fährä hyä.

16

¹ Di xi'ahä ya yø hyä ya, n'namhma hingui nyobēnihä.

² 'Nē da ma nthuqui ni thuhu p'ü ja yø nija yø judío. Da 'yēhrä ora ngue di m'mü i'da da hyo'ahä, da 'yēnā ngue ørpa rá 'befi Oja.

³ Nguna ra hyä da ja'ahä yø ja'i, porque hijnjam'mø di nne da ba'a ma Papä, ni xinga gueque di pacyø ja'i.

4 Dí xi'ah̄a na ra hya na, n'namhmā ngue nu'mø bi zønna ora di nja, da zo ni mm̄ih̄a na ra hya ya xtá xi'ah̄a.

Ja di nequi p'ua te øtra Espiritu Santo p'uya.

Mam'met'o h̄inte dí xi'ah̄a na ra hya na, porque 'daua dí 'b̄ah̄ma.

5 A nuyá, ya ga mmagá ya, gani m'map'ua bí 'b̄ah̄ma Papá bá p̄enngui. A nu'ah̄a ya, ya h̄injonda b̄oni da 'ȳengui: “¿Har̄a gni ma ya?”

6 Pe nuyá ngue dá xi'ah̄a na ra hya na, bi du ni mm̄ih̄a ya.

7 Pe majuan̄i te dí xi'ah̄a, go ni nhoh̄a ngue ga mmagá. Porque nu'mø h̄inga mmagá, ¿hague di 'ȳe'a ra Espiritu Santo da máxah̄a 'n̄e di hoc'a ni mm̄ih̄a 'mø? Pe nu'mø ga mmagá, ya ga ma p̄enh̄ä p'uya.

8 Nu'mø bá ε'a p'uya, go da 'yøt'a ngue da bahyø ja'i 'b̄acua ja ra ximh̄ai ngue ja yø ts'oqui, 'n̄e da bad̄i hanja na ra 'yu njuantho. 'N̄e da bahyø ja'i ngue da zønna pa da japra castigo Oja.

9 Da bad̄i ngue ra ts'oqui øtyø ja'i h̄imbi 'ȳe'ε̄igui.

10 A nugá ngue njuantho dá n'yogá, ya ga mmagá p'ua bí 'b̄ah̄ma Papá. 'N̄e ya h̄inni mantho guí nnuj̄u ua. Jan̄angue da hyaxa njuani yø ja'i p'uya ndana gue'a ra 'yu njuantho ja ngue da n'yo.

11 Da hyaxa njuani yø ja'i p'uya hanja na ra hya xa nzän'Oja. Porque ya da ts'ännbi ngue da ma ra castigo na ra zithu di manda ua ja ra ximh̄ai.

12 Xangu mi'da yø hya jap'ua dí nne ga xi'ah̄a, p̄e tobe h̄ingui sønna ora p'ua da zä guí timhmā te ga mbøn'a te dí xi'ah̄a ya.

13 Nu'mø bá εhra Espiritu Santo ya, go di o'ah̄a n'yu hanja'a te majuan̄i'a. 'N̄e gá majuan̄i'a te da xän'nah̄a'a, porque h̄ingrá hyase da ma, a nuna tengutho ra hya da sifi, da ngu'a da ma. Da 'yøt'e ngue guí timhmā hanja'a te ja ngue di nja.

14 Nu'a go da 'yøt'e ngue da hnu mansugá'a, porque da ha'a ra hya ga xifi, 'n̄e da 'yøt'e ngue guí pah̄ma hanja ra hya.

15 Nu te gäma hya mmanna Papá, gá gue'a ra hya dí mmangá'a. Jan̄angue dí xi'ah̄a ngue ra Espiritu Santo da hanngagui ma

hya, 'n̄e di ja'ah̄a ngue guí pah̄ma hanja ra hya.

Da gohi ngue ra johya'a ra dumm̄ai ja yø xädi.

16 Ya mi ts'udra ora ngue h̄in hap̄a guí nnuj̄u ya. M'mefa p'uya, ya h̄inda ya'atho guí nnuj̄u mahøn'a, porque ga mmagá mah̄ets'i bí 'b̄ah̄ma Papá.

17 Nuyá 'da yø xädi p'uya, di n'yänni n'na ngu n'na, di n'ȳembi:

—¿Te ga mbøn'a xicj̄a na? ngue εna ya mi ts'udra ora ya, ya h̄in hap̄a ga nnuh̄a. Ximmi ts'udra ora ngue ga nnuh̄a mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue da ma mah̄ets'i bí 'b̄ah̄ra Papá.

18 ¿Teni 'be'a ga mbøn'a mmanna? ngue εm̄bi ya mi ts'utho. H̄indí pah̄ma tema hya mmanna.

19 Bi bahra Jesús ngue nne da 'yännyø xädi na ra hya bi ma, bi 'ȳemb̄aya:

—Nugá dí xi'ah̄a, ya h̄inda ya'atho h̄in hap̄a guí nnuj̄u. M'mefa p'uya, ya h̄inda ya'atho guí nnuj̄u. ¿Ua guehna ra hya gad̄i n'yänh̄ma naya?

20 Majuan̄i dí xi'ah̄a ngue guí nzomhmā 'n̄e da du ni mm̄ih̄a. Nu'mø bi nu'ah̄a yø ja'i 'b̄e'a nximh̄ai p'uya, dadi johya. Pe h̄inte ja'a. Nu ni dumm̄ih̄a da gohi ngue ra johya'a.

21 Conque nu'mø ja ngue di m'mährá basi n'na ra xisu, tu rá mm̄ai porque ya bi zønna ora da zä ra n'ua. Pe nu'mø ya bi m'mährá basi p'uya, ya h̄inni mantho mb̄en'a ra n'ua mi sä. Porque di johya ngue ya bi m'mährá basi ua ja ra ximh̄ai.

22 Xquet'a guí njath̄a p'uya. Bá εp'ua ra ora da du ni mm̄ih̄a. Pe nugá ga ma pengui ga nnu'ah̄a. Gä ra johya di nja ni mm̄ih̄a p'uya. Gue'a n'na ra johya h̄injonda zä da hyaqui.

23 Nu'a ra pa'a p'uya, ya h̄imma hyoni te guí 'yänngah̄a. Nugá majuan̄i dí xi'ah̄a, nu'mø gá mat'Ojah̄a rángue guí εc'εigah̄a, dami hya ra ts'edi guí 'yädi te guí nneh̄a. Ma Papágá p'uya di 'da'i te guí 'yäph̄a.

24 Asta guehya tobe h̄inte guí äph̄a Oja di 'da'ah̄a rángue guí εc'εigah̄a. Dami 'yäh̄ma n'namhmā di n'na'ah̄a. Jan̄uan̄i ngue gá ra johya di nja'ah̄a p'uya.

Bi ntate ra Jesucristo ua ja ra ximh̄ai.

25 Nūya yø hya ya xtá xi'ah̄u, dá honi te nná hyejpabi rā hya dá mā. Pɛ da 'yɛhra ora ngue nūya yø hya dí xi'ah̄u, ya hinga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ah̄u njuantho ha di njap'u gdi pahmu rā Papá.

26 Nu rā pa ja p'uya, ya da zā gui 'yāphu rā Papá'a te guí nnehu rángue guí ɛc'ɛigah̄u. Ya himma hyoni ngue 'bet'o gā äpā rā mate mā Papá conná ngue'ah̄u.

27 Porque di mā'asehu rā Papá. Di mā'ah̄u, porque gadi macju, 'nɛ gā 'yɛc'ɛih̄u ngue dá ɛcā p'u bí 'bu Oja.

28 Bí nɛxcā mā Papá 'mø dambá ɛcua ja rā ximhāi. A nuyá, gā pøngā ua ja rā ximhāi ya, gā mma mahets'i bí 'buhma Papá.

29 Mī dahyø xādi p'uya, bi 'yɛnā:

—A nuyá, njuantho guí xicje ya. Hin tema hya gni hyejpi te guí mmanya.

30 A nuyá, ja dí tingāhe p'uya ngue gā guí parpabi yø n'yomfɛni yø ja'i. Himma hyoni ngue 'bet'o da t'øt'a'i rā nt'änni. Guehna nná ɛc'ɛigāhe naya ngue güi 'yɛp'u mahets'i bí 'bu Oja.

31 Rā Jesús bi 'yɛnā:

—A nuyá, ya guí ɛc'ɛih̄u rā hya dí mmangā ya.

32 Ya mme 'bexque'a ya, ya ni ma da zønna ora gā nhyehmu, 'da'a n'nanī gdī mähā. Ya gui sogasehu p'uya. Pɛ nugā hīndī 'dasegā, porque dí n'yogā'be mā Papá.

33 Nu'mø ngue gui unni mmāih̄u ya yø hya dí xi'ah̄u ya, guehya yø hya da hyut'a ni mmāih̄u ya. Nūua ja rā ximhāi guí säh̄u rā n'u ua. Pɛ dami hyah̄u rā ts'edi, ya xtá tapā'a ɛcua ja rā ximhāi.

17

Bī marpabi Oja yø xādi rā Jesús.

1 Mī juadi bī manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hets'i rā Jesús, bi 'yɛnā:

—Mā Papá'i, ya bi zønna ora ya. Da bahyø ja'i ya ngue maguesɛ'a ni Ts'unt'u, n'namhma ngue xquet'a 'nɛhni Ts'unt'u da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue mague'ase'i.

2 Nu'i gā unna ts'edi ni Ts'unt'u ngue nu'u to gā gā dāpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Nɛ gā unna nt'edi ngue nu'a te da zänni gue'a di nja'a.

3 Nu'a rā 'da'yo te para zantho, gue'a di dinna ja'i da ba'i'a, 'nɛ da baqui. 'Nɛ

høn'atho'i ngue majuanī grā Oja. A nugā p'uya, guecā drā Jesucristo guá penhua.

4 Nugā dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja rā ximhāi ngue mague'ase'i. Dá juacā rā 'bɛfi gā 'bejpi gā øt'e.

5 A nūya mā Papá'i, dami 'daqui ngue nup'u ja ni hmi ni dā, maguesɛgaui tengutho nmi jaui m'mɛt'o hante di nhohra ximhāi.

6 Nūya yø ja'i gā huanhua ja rā ximhāi ngue gā dāqui, dá japi bi badi te'o'i. Mī o ni 'yɛ yø ja'i, pɛ go gā dāqui, 'nɛ bi 'yɛc'ɛi nā ni hya guá pennbi.

7 A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go guí xiqui te gāma hya dí mmangā.

8 Dá unnā nā ni hya gā xiqui gā xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yɛc'ɛi. 'Nɛ haxa njuani yø ja'i ya ngue majuanī dá ɛcā p'u güi 'bai, 'nɛ ɛc'ɛi ngue go guá penngagui ua.

9 Dí ä'i rā mate ya ngue gui fāhyø ja'i. Nunā rā mate dí ä'i, hin dadi terpä p'u gātho yø ja'i 'bu'a nximhāi. Nu'u yø ja'i gā dāqui, gue'u dí xi'i guí fā'u, porque o ni 'yɛ.

10 Nu'u to gā o mā 'yɛgā, gā o ni 'yɛ'u. Nu'u to o ni 'yɛ p'uya, o mā 'yɛgā'u. 'Nɛ da hnu mansugā conná ngue'u.

11 Nugā ya hīnni mantho gā m'muc'ɛi ua ja rā ximhāi. Nugā gā mmagā p'u guí 'bai, ja gā m'macā p'u. Pɛ nūya da gocua ja rā ximhāi, guehya dí xi'i guí fāhya. Mā Papá'i, xanduxqui'i. Conni ts'edi dami fādi te'o gā dāqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jaui.

12 Mente rā pa 'daua dá m'muhme ua ja rā ximhāi ya gā dāqui, conni ts'edi nmarā fādi. Hīnjombi m'medi, hīnda hōnda n'na nc'ɛi, nuna ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para ngue di nja nā rā hya nt'ot'i p'u ja rā Maçā Libro.

13 A nuyá, gā mmagā p'u guí 'bahya. Pɛ mente tobe dí 'batā ua ja rā ximhāi, dí mmangā ya yø hya ya, n'namhma ngue nūya mā ja'iu, gā rā johya di nja, tengutho nná johyagā.

14 Nunā rā hya guá pennba yø ja'i ngue gā xānbi, bi nu manho rā hya. Pɛ nūya yø ja'i hīmbi nu manho ni hya p'uya, bi nu man'u ya yø ja'i bi nu manho ni hya. Porque ya hīnni mantho øtra nts'o gā 'yo yø

ja'i, tenguthogā ngue hīndā ōt'ā rā nts'o ga 'yo yō ja'i.

15 Hīnna ä'i rā mate ngue guí j̄cua ja rā ximhāi ya yō ja'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i rā mate ngue guí fādi ngue rā zithū hīndi ts'onnbā yō nt'ēc'ēi.

16 Tengutho gā hīndā ōt'ā rā nts'o ōtyō ja'i, da guehya mā ja'iui, xquet'a hīngui ōtra nts'o gā 'yo yō ja'i ya.

17 Damī 'yōt'e ngue da hyo yō mm̄ai connā ngue'e, da hyonna nho da n'yo connā nguehni hya. Porque nuna nī hya, guehna majuanī na.

18 Tengutho guí p̄nngagui ua ja rā ximhāi, xquet'a di njadā p'aya, dá et'ā ya mā ja'iui ngue da ma da manna hya p'ua ha 'b̄hyō ja'i.

19 Dí engā mā te connā nguehma ja'iui, n'namhma ngue xquet'a 'nē'ua da hyo yō mm̄ai ngue xtā nho te da n'yo connā nguehna rā hya majuanī.

20 Pē hīnga hōnt'ua dí ä'i rā mate guí fā'ua, sinoque 'nē'ua yō ja'i da 'yēc'ēigā m'mēfa connā nguehra hya da manya mā ja'iui, xquet'a dí xi'i ngue guí fādi.

21 Gātho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xōgue n'na hyatho da gohi tenguthogūi, ngue n'na hyatho di jai. Gā njathū p'aya, n'na hyatho gā cohmu ya mā ja'iui, mā Papá'i, gue'a di badi gātho yō ja'i'a ngue guá p̄nngagui ua ja rā ximhāi.

22 Nugā dá japā ya mā ja'iui tengutho guí jajpagui m'mēt'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xōgue n'na hyatho di jah'ua p'aya, tengutho'i co 'nēcā n'na hyatho di jai.

23 Nugā dí n'yogā'be ya mā ja'iui. Nu'i p'aya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xōgue n'na hyatho di jah'ua. 'Nē gue'a di bā hmī'da yō ja'i'a ngue nu'i go guá p̄nngagui ua, 'nē gadi mā'ua mā ja'iui, tenguthogā, gadi maqui.

24 Mā Papá'i, nuya mā ja'iui gā dāqui, dí nnegā ngue 'nēhya di m'm̄p'ua ha gā m'm̄cā ya, n'namhma ngue da nu te guí ōrcagui, ngue guí ōt'e ngue 'nēcā dí tategā harū guí 'b̄ai. Porque nu'i gadi maqui hante di nhohra ximhāi.

25 Mā Papá'i, gā rā nho guí ōt'e. Nuya yō ja'i 'b̄cua ja rā ximhāi, hīngui pa'i ya. Pē

nugā dí pa'i. A nuya mā ja'iui p'aya, ya padī ngue go guá p̄nngagui ua.

26 'Nē dá xifi hanja rā hya ngue te'o'i. 'Nē tobe nī mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengui ngue gadi maqui, da ngu'a da 'yōt'e. A nugā p'aya, dí n'yogā'be ya yō ja'i ya.

18

Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.

1 Mī juadi bī manya yō hya ya, bī ma rā Jesús, bī mē yō xādi, bī ma man'na nguadi rā 'yūthe Cedrón. Nup'ua ja n'na rā nuāza p'aya, ja bi yarbū rā Jesús conyō xādi.

2 Xquet'a 'nēhna rā Judas bi dā rā Jesús, ya mī pa'a rā xēqui'a, porque xangu yō nnidī ja madi p̄erp̄ yō xādi rā Jesús.

3 Nuna rā Judas bi zōmp'ua 'b̄hra Jesús. Nī n'youi n'na 'b̄ai yō soldado co 'nēhyō policia yō m'mēnhni yō mm̄cja conyō fariseo. Nī gū yō juai, 'nē hā yō lámpara guí nyot'i. Mī'da yō ja'i, nī gū yō za tōhra sibi yō nya ngue guí nyot'i.

4 Pē rā Jesús ya gā padī te ja ngue da thogui. Bī ma di c'at'ui ngue bi 'yānni, bī 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

5 Nu'ua yō ja'i p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nuna rā mm̄ngu Nazaret.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Go guecā masque guí honjū.

Nī n'youi yō ja'i na rā Judas bi dā rā Jesús.

6 Nu'mō mī 'yēmbi yō ja'i rā Jesús: “Go guecā”, i gohyō xātha yō ja'i, bi t'anga hāi.

7 Nuna rā Jesús mahōmbi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

Nu'ua yō nzite p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nuna rā mm̄ngu Nazaret.

8 Mī dahra Jesús, mahōmbi 'yēmbi:

—Ya dí xi'ahū ngue go guecā. Nu'mō go guí honjū, pē damī thōhmu ya 'b̄cua, da mā.

9 Nguna bī mā, para ngue di nja'a te rā hya xi manna Jesús ngue xi 'yēna: “Mā Papá'i, nu'ua gā dāqui, hīnjombi m'mēdi”, xi 'yēna.

10 Rā Bedu p'aya bi gūxrá juai mī hā, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yēi'a n'na nc'ēi nī

hu ngue rā Malco, nuna rá 'yéhε ra 'bet'o mmäcja.

¹¹ Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Bεdu, dami fos'ni juai. ζUa gui εna ngue ya hindī nja'a te rā n'u xpá nzänma Papá ga thogui?

Ya 'bup'u 'buhra hmu yø mmäcja rā Jesús.

¹² Ni n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'mεnhni yø hmu yø judío, bi bentra Jesús, bi dut'i.

¹³ Bi zixpε ja rá ngu rā Anás. Nuna rā Anás mará ndøhya rā Caifás nuna mađi manda yø mmäcja'a rā jεya'a.

¹⁴ Nuna rā Caifás xi 'yεmbyø hmu yø judío ngue man'na xanho ngue n'na nc'εitho da tho connángue gátho yø ja'i.

Bi manna Bεdu ngue hingui pađi te'o rā Jesús.

¹⁵ Nup'u ja rá ngu na rá hmu yø mmäcja, nu'a rā dathi ja mbo, ja i ts'ixpε rā Jesús. Nuna rā Bεdu co 'nehna man'na nc'εi rá xädi, bi denna Jesús. Nuna n'na nc'εi rá xädi na, mađi mpahmi rā mmäcja. Janangue bi tho'ambo 'mø mi yut'ambo rā Jesús.

¹⁶ Pε nuna rā Bεdu bi gohmaxøts'e rā goxthi na. Janangue bá pøn'a rā xädi mará mpadiui rā mmäcja ngue bi nyaui na rā xisu fähra goxthi ngue da tho'ambo rā Bεdu.

¹⁷ Nu'a rā xisu fähra goxthi p'uya, bi 'yänna Bεdu, bi 'yεmbi:

—ζUa hinga 'nε'i rá xädi'i na rā n'yohu na?

Mi dahra Bεdu, bi 'yεna:

—Hin'na, hinga 'nεcä.

¹⁸ Nu'a rā ora'a mi sε, janangue nu'u yø hmiqui 'bup'u, conyø policia, xi 'yuhra sibi p'u 'bäi ngue di nhat'i. Rā Bεdu p'uya xquet'a 'nε'a 'dap'u 'bähmu'a ngue di nhat'i.

Nuna rá hmu yø mmäcja bi 'yørpa rā nt'änni rā Jesús.

¹⁹ Nuna rá hmu yø mmäcja bi du'mi bi 'yänna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xänbi.

²⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rā hya ya xtá mangä, yø hmi yø dä yø ja'i xtá mangä na rā hya na. Xtá nxänbategä p'u ja yø t'unija, da guerp'u ja rā danija di mpeti gátho yø judío. Hin tema hya xtá mangä ngue da nt'aguitho.

²¹ ζHanja ngue ja gui ännui tema hya xtá mangä ya? Dami 'yänhnε yø ja'i ya, go da xi'ahε hanja rā hya xtá mangä'u. Nu'u go pa'u tema hya xtá mangä.

²² Høntho bi manna nguna rā Jesús, mi 'bäp'u n'na rā policia di mpep'u ja rā danija, bi memba rá hmi, bi 'yεmbi:

—ζUa ya ngu'a gdi tha'mø gui yaui rá hmu yø mmäcja ya?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ja ma n'u te dá mangä, dami ma te gui sä man'u 'mø. Pε nu'mø ngue njuantho dí yagä, ζhanja ngue gui pegbagui ma hmi?

²⁴ Rā Anás bi dutra Jesús, bi mennbabi na rā Caifás rá hmu yø mmäcja.

Maħombi gønna Bεdu rā Jesús.

²⁵ Mente di sigue 'bäp'u ja rā sibi rā Bεdu ngue di nhat'i, bi t'εmbaya:

—ζUa hinga 'nε'i rá xädi'i na rā n'yohu na? —t'εmbi.

Mi dahra Bεdu p'uya, hømbi ncøni, bi 'yεna:

—Hin'na, hinga 'nεcä.

²⁶ Mi 'bup'u n'na rá hmiqui na rá hmu yø mmäcja. Nuna rā hmiqui p'uya, di mmeniu na rā n'yohu xi zenna Bεdu xi hyeipa rā gu ngue rá n'yεi. Bi 'yänmbaya, bi 'yεmbi:

—Pε, uangui gue'e xtá nu'i p'u ja rā nuaza ngue gui n'youi rā Jesús —bi 'yεmbi.

²⁷ Rā Bεdu p'uya maħombi ncøni. Nu'a rā ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bup'u 'buhra Pilato rā Jesús.

²⁸ Nup'u ja rá ngu rā Caifás, bá njεcra Jesús ngue i map'u ja rā palacio 'buhra gobernador. Pε ya 'yo haxpaya. Nu'u yø judío p'uya, himbi yarbε ja rā palacio'u. I ja yø costumbre, i εna ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hingui sä di ntøt'ui yø ja'i hingyø judío. Nu'mø xtá nyut'i, εna ngue ya hinda zä di nsihmε p'u ja rā ngo ngue rā pascua.

²⁹ Janangue bá pønna Pilato ngue bi nyau yø judío. Bi 'yεmbi:

—ζTe 'be'a ma hya gni yaphu na rā n'yohu 'bucua?

³⁰ Bi 'yεnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hindra ts'oc'εi nε, hinxca dägähe ua 'mø.

³¹ Bi 'yεnna Pilato p'uya:

—Uanguí guí cah̄a rā ley p'uya, dā zā gui sixh̄a gui 'yøseh̄a rā ts'ut'abi.

Yø judío p'uya bi 'yēna:

—Pε nugāhe ngue yø judío, h̄in'yugāhe rā nt'edi ngue sã gā hogāhe n'na rā ja'i. Nu'i go nnetho gui sãnni te d̄i nja.

³² Ja bi bõmp'ua te xi man'a m'met'o rā Jesús, ngue ya xi mā ngue dā thop'ua ja rā pont'i.

³³ Nu'mø m̄i yat'ambo rā palacio rā Pilato, b̄i m̄anda bá ts'ohra Jesús ngue dā 'yørpā rā nt'änni. Bi 'yēmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yēmbi.

³⁴ M̄i dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'a rā hya guí m̄manya, go guí änsē, ¿ua gue 'b̄ai to xā xi'i ngue guecā?

³⁵ M̄i dahra Pilato p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Ua go mā mm̄judío p'uya? Nu'ua n̄i mm̄judío 'nē'ua yø h̄m̄u yø mm̄c̄ja go xā dā'i ua dí 'b̄ucā'ua. ¿Teni 'be'a gá 'yøt'e?

³⁶ M̄i dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nup'ua dadi mandagā, h̄inga guecua ja rā ximh̄ai jaua p'ua. Nu'mø ngue ja gadi mandagā ua, gdi sigā to dā 'yøtra sui 'mø, ngue h̄inxta m̄ma madagā p'ua 'b̄ahyø judío. Pε nup'ua dadi mandagā, h̄inga guecua p'ua.

³⁷ Rā Pilato bi 'yēmbi:

—¿Janangue gue'e grā dast'abi 'mø?

M̄i dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya guí m̄ma. Gue'a dā ecā ua ja rā ximh̄ai'a, ngue gā m'mai para ngue gā m̄mangā nā rā hya majuan̄i. Nu to gātho nne dā bad̄i hanja nā rā hya majuan̄i, dā 'yøde te d̄i m̄mangā ya.

³⁸ Rā Pilato p'uya bi 'yēmbi:

—¿To go dā bõni ngue dā bad̄i hanja'a rā hya majuan̄i p'uya?

Ya nts'änni ngue dā tho rā Jesús.

M̄i juadi bi 'yørpā rā nt'änni p'uya, bi bõn'athi rā Pilato ngue b̄i nyaui yø judío. Bi 'yēmbi:

—H̄in tema ts'oqui dí t̄innbā nā rā n'yoh̄a 'b̄ucua.

³⁹ Pε ja'ah̄a rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofadi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nneh̄a ngue gā thøcā nā rá dast'abi yø judío?

⁴⁰ B̄i mahra h̄mafi gātho yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Nu'a, h̄in'na'a. Go dami thøhra Barrabás.

Pε nuna rā Barrabás, guehna n'na rā be nā.

19

¹ Nuna rā Pilato, b̄i m̄anda ngue b̄i ma m'mei rā Jesús.

² Nu'ua yø soldado, ya xi me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya rā Jesús. 'Nē bi heta n'na rā he ngue rā 'bojupoi.

³ Bi guarb̄a 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yēmbi.

Mente pemba rá h̄m̄i p'uya.

⁴ Rā Pilato p'uya, mahombi bõn'athi, bi 'yēmbi yø judío:

—Para ngue guí umh̄ma rā güenda ngue h̄in tema ts'oqui dí t̄innbā nā rā n'yoh̄a nā, guí nnuh̄a ngue gā ma jucā ua ya —bi 'yēmbi.

⁵ Mambá põnna Jesús, bá oxrá ya n'na rā corona ngue yø 'uini. 'Nē he rā 'bojupoi xi ma mahete. Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbi yø ja'i:

—'Bucua nā rā n'yoh̄a ya.

⁶ Nu'ua yø h̄m̄u yø mm̄c̄ja 'mø m̄i nu p'uya, co 'nē'ua yø policía, b̄i mahra h̄mafi, bi 'yēna:

—Dā guatra pont'i. Dā guatra pont'i.

Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Pε dami sis̄h̄a 'mø, bí cuath̄a rā pont'i, porque nugā ya h̄in tema ts'oqui dí t̄innb̄i.

⁷ Nu'ua yø h̄m̄u yø judío p'uya, bi 'yēmbi:

—Nugāhe dí cahe n'na rā ley. Conforme rā ley dí cagāhe, jatho ngue dā tho, porque m̄ma ngue rá Ts'unt'ua Oja.

⁸ Nuna rā Pilato 'mø m̄i 'yøhna rā hya nā p'uya, man'natho b̄i nsu.

⁹ Hombi yat'ambo rā palacio p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Hap̄a grā mm̄ngu n'yø?

Pε rā Jesús h̄inte gā ndatho.

¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbi:

—H̄inguí nne gui thā 'mø d̄i nzo'i 'mø. ¿Ua h̄inguí pad̄i ngue jagā rā ts'edi ga cuat'a'i rā pont'i? 'Nē xquet'a jagā rā ts'edi ngue gā thøc'a'i.

¹¹ M̄i dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—H̄in tema ts'ut'abi dā zā gui 'yøt'e, ngue'mø h̄in nāngue Oja xt̄i 'da'i n̄i cargo.

Janangue nu'a bi dägä ua guí 'bui, ma datho ja rá ts'oqui'a.

12 Nu'a ra ora'a p'uya, bi hyonna forma ra Pilato ngue xtí thøhra Jesús. Pe janjuani uc yø judío ngue bi 'yembj:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinni amigo ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yena ngue ra dast'abi ya, ya rá nsuiui ra dast'abi Roma.

13 Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma dani mmip'ua ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'ua hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu conna hya ebreo, “Gabata”. I nne da ma ngue “Mats'uxti xanho p'ua bi t'udo”.

14 Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mme 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nuna ra Pilato, bi 'yembyø judío:

—Bucua ni dast'abihua ya —bi 'yembj.

15 Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi 'yena: —Da tho naya, da tho naya. Da guatra pont'i.

Ra Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dast'abihua 'mø?

Bi 'yen'ua yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a ma dast'abihua, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'ne hijnom man'na.

16 Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi dapyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

17 Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'ua ja ra xequi ni hu ngue ra Njeyaxhmu. Nuna ra hya ngue ra ebreo, ni hu ngue ra Gólgota.

18 Ja bi ma macuati p'ua ja ra pont'i ra Jesús. 'Da i ma macuatiui ra pont'i mi yonc'ei. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nuna ra Jesús, bi gohmade na.

19 Bi manda ra Pilato ngue bi ma macuati p'ua ja rá ya ra pont'i n'na ra letrero, i ena: “Guehna ra Jesús, ra mmengu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”.

20 Xangu yø judío bi nu na ra letrero, porque nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'utho ra danihni. Nuna ra letrero, nt'ot'i conna hya ngue ra ebreo, conna hya ngue ra griego, 'ne nt'ot'i conna hya ngue ra latín.

21 Janangue bi 'yembra Pilato'ua yø hmu yø mmäcja:

—'Yo gui ot'i ngue da 'yena: “Rá dast'abi yø judío”. Sinoque dami 'yot'i ngue da 'yena: “Nu'a t'embj rá dast'abi yø judío”.

22 Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yena:

—Ya di nja p'ua te nt'ot'i ya —bi 'yena.

23 Mi juadi bi cuatra pont'i ra Jesús, nuya goho yø soldado bi gajpa rá he ra Jesús ngue di ndarpj n'na ngu n'na. Bi gajpa rá pahni p'uya. Nuna ra pahni hinha nt'eti, n'na thoguitho bi me rá 'be gä rá do'yo ra pahni.

24 Di n'yembyø soldado p'uya:

—Hinga xemhmu naya. Man'na xanho ga mmähä ra taha. Nu'a da daha, gue'a da ganna pahni'a.

Ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Bi ndarpabi n'na ngu n'na'ua ma he. Bi ma ra taha ngue to da gani”. Nguna ra hya bi 'yøtyø soldado.

25 Nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, ja 'bärp'utho rá mamá co 'ne'a rá juhue'a rá mamá, conna Maya rá xisu ra Cleofas, co 'nehra Maya Magdalena 'bäp'ua.

26 Nuna ra Jesús mi hyetrá mamá ngue 'bäp'ua, 'dap'ua 'bähmi n'na rá xädi emmei di mahra Jesús. Bi 'yembrá mamá p'uya:

—Agué mamá, gui 'yøt'e ngue ni basi na ma xädigä ya.

27 Mahombi 'yembrá xädi p'uya:

—Gui 'yøt'e ngue ni mamá na ma mamägä ya —bi 'yembj.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, nu'a rá xädi ra Jesús bi zixra Maya p'ua ja rá ngu ngue di jammansu.

Ya bi du ra Jesús.

28 Mi thohna ra hya na p'uya, ya pahra Jesús ngue ya bi nja gätho'a te ja ngue di nja. Para ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, bi 'yenna Jesús:

—Dí tuthegä ya.

29 Mi jap'ua n'na ra xano yuhra vino xan'ixi. Bi ma mapobo p'ua ja ra vino n'na ra esponja xanthuti. Bi nøta n'na ra 'yet'o ngue ra isopo. Bi cuarpa rá ne ngue da zats'i.

30 Nuna ra Jesús mijuadi bi zi ra vino xan'ixi, bi 'yemp'uya:

—Ya gä bi nja'a te ja ngue di nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengrá ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyēspa rá hyo ra Jesús cona lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø judío, hinguí nnepe ngue di cuatho p'u ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'u yø hmu yø judío bi xihra Pilato ngue di manda da ma nthēmhmī yø gua'u mi cuatra pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du.

³² Bi ma yø soldado p'uya ngue bá tēnnabā yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatrá hyo ra Jesús.

³³ Mi map'u cuatra Jesús, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dēnnba yø gua na p'uya.

³⁴ Pe nu'a n'na ra soldado siempre bi hyēspi cona lansa rá hyo ra Jesús. Nup'u bi thēxp'uya, bi bōnna ji 'nēhra dehe.

³⁵ Nugā go dá ot'ä ra sæcua ja ua, dá cuati te dá nu. Majuani te di mma. Di padi ngue majuani te di mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yēc'eiha.

³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i ena: "Hinda thēnnabā yø do'yo", i ena.

³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i ena: "Da hnu ngue da thēspa rá do'yo".

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmēngu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yāgui. Xquet'a 'nēhna ra José mi tēnna hya mi mmanā Jesús. Pe hinguí nnepe da ba'u yø mmijudíoui, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús.

³⁹ Xquet'a bi zōmp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyauí ra Jesús. Ni hya 'dāte mā'det'a kilo yø 'yēthi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'nē'a ra 'yēthi ni hu ngue ra áloes.

⁴⁰ Nuna ra José cona Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue cona ulu

ma njots'i ra 'yēthi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a.

⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hinjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u.

⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi jārba ra Jesús, porque ja mi jarbatho, 'nē ya bi zōnna ora da yatra pa säya yø judío.

20

Ya bi bēnnate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesús. Tobe 'bōndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxpa ra do mi cotra 'bido.

² Bi gu ra 'dihi p'uya, bi map'u bí 'buhra Bedu co 'nē'a man'na ra xädi ēmmēi mādi mahra Jesús. Bi 'yēmbaya:

—Ya xa thaxpa ha mi o ra Hmu 'na, pe hindí pahme hara xa jätya.

³ Ra Bedu p'uya, co 'nē'a man'na ra xädi, bi map'u mambi o ra Jesús.

⁴ 'Dap'u bi nēts'i gä yoho ngue ni tihi. Pe nu'a man'na nc'ei, man'na bi nti'a ngue ra Bedu. Rá mādi bi zōmp'u mi o ra Jesús.

⁵ Bi ndojp'uya ngue c'at'ambo. Bi nu ngue 'bōmp'u yø ulu bi 'bānnabā ra Jesús. Pe himbi yat'ambo.

⁶ 'Bexque'a mmarbatho ra Bedu p'uya, go bi yat'ambo ra 'bido na. Xquet'a bi nu ngue 'bōnnbatho yø ulu mam'mant'i.

⁷ Da gue'a ra ulu bi jombā rá ya ra Jesús bi nu ngue 'bōmp'u, pe hinga 'dap'u 'bōmhmu'u yø ulu mam'mānhni ra Jesús. Ma nunni'u 'bōn'a n'nanī.

⁸ Xquet'a bi yat'ambo na ra xädi m'met'o bi zōmp'u ja ra 'bido p'uya. Bi nu te jap'u mi o ra Jesús. Bi 'yēc'ei p'uya ngue ya 'bwi mahōn'a.

⁹ Ja bi dimp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, ngue ra Jesús mi jatho ngue di bēnnate p'u da nt'ägui.

¹⁰ Bá penc'u yø xädi p'uya, bí 'yēp'u ja ra ngu.

Bi nthēui ra Maya Magdalena ra Jesús.

¹¹ Pe nuna ra Maya, 'bärma xōts'e ra 'bido ngue zoni. Mēnte zōmp'uya, bi ndoqui ngue hēt'ambo ra 'bido.

12 Bī nū ngue 'bāp'ʰu yoho yø anxε p'ʰaya, he yø t'axcahe, ngue hup'ʰu mī o rā Jesús. Nūnā n'na rā anxε hup'ʰu manī go rá ya. Man'na p'ʰaya, hup'ʰu manī go yø gua.

13 Nūya yø anxε p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ζhanja ngue guí zoni?

Mī dahra xisu p'ʰaya, bi 'yεnā:

—Dí zoni thā, porque xa thascagui mā Hmū. A nuyá, hīndí padī haru xa jātya.

14 Mī manā rā hyā nā p'ʰaya, bi 'bāt'i, bī nū p'ʰaya ngue 'bāp'ʰu rā Jesús, pε hīngui padī ngue gue'a rā Jesús.

15 A nūnā rā Jesús bi 'yānnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ζhanja ngue guí zoni? ζTe'o guí honī?

Nūnā rā xisu p'ʰaya, εmbi ngue gue'a rā mādi p'ʰa 'bāp'ʰu, bi 'yεmbaya:

—Ague grá jā'i, nū'mø ngue go xcá hyats'i, damī xiqui haru xcuá pεgui, n'namhma ngue ga ma hats'i.

16 Mī dahra rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague Maya —bi 'yεmbi.

Rā Maya p'ʰaya, bi 'bāt'i, bi zofa conā hyā ngue rā ebreo p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—Rabonī.

Nūnā rā Rabonī, i nne dā mā “Ague grá xānbate”.

17 Mī nūyā rā Jesús, bi 'yεmbi:

—O gādī bεnngui, porque ja ngue ga mmagā p'ʰu bī 'bāhma Papá. A nuyá, nī mā ya, bá xī'ʰu mā cugā ngue ya ga mmagā p'ʰu bī 'bāhma Papá, nū'a nī Papá'ʰu. Ga mmagā p'ʰu bī 'bāhma Oja, nū'a nī Oja'ʰu.

18 A nūnā rā Maya Magdalena p'ʰaya, bī mā bá xipyø xādi rā Jesús. Bá xifi ngue ya xī nū'a rā Hmū, 'nε bá xifi te gāma hyā xi xifi.

Ya bī nnuhʰu yø xādi rā Jesús.

19 Mī dahra nde'a ndomingo rá mādi rā pa ngue rā semana p'ʰaya, bī mpeti yø xādi rā Jesús. Pε n'nøt'e xāho yø goxthi p'ʰu ha 'bāi ngue su yø judío. Mī hnu p'ʰaya, ya 'bāp'ʰu rā Jesús, bī m'māp'ʰu māde ha 'bāhyø xādi. Bi zengua p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmāihʰu ya —bi 'yεmbi.

20 Mī juadi bi xihna rā hyā nā p'ʰaya, bi 'yutyø 'yε ha bī mfoxyø clavo 'mø mī 'dø'mī, 'nε bi 'yutrā hyo bī mε rā lansa. Janjuani rā ndijohya'ʰu yø xādi 'mø mī nū yø Hmū.

21 Nūnā rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—Dā hyū nī mmāihʰu ya. Nūgā, tengutho bī mēngā ua mā Papá, guí njathʰu p'ʰaya, xquet'a dí pεn'nāhʰu ngue guá mamhmʰu rā hyā.

22 Bi japrā hyane p'ʰu 'bū'ʰu yø xādi p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, guí n'yohʰu rā Espiritu Santo ya.

23 Nū'ʰu yø jā'i guí punnbahʰu yø ts'oqui, gue'ʰu ya bi punnbabi Oja'ʰu. A nū'ʰu hīngui punnbahʰu yø ts'oqui, gue'ʰu yø jā'i hīmbi punnbabi Oja'ʰu.

Bī nū rā Toma ngue ya 'bāhrā Hmū.

24 Nūnā rā Toma, guehna n'na n'c'εi'ʰu yø xādi t'εmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'ʰu 'mø mī zø'a m'mεt'o rā Jesús.

25 Nū'ʰu mī'da yø xādi p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—Ya xtá nūgāhe rā Hmū.

Mī dahra Toma p'ʰaya, bi 'yεnā:

—Mēnte hīndí nnuse, 'nε ga nnurpa yø 'yε ha bī mfoxyø clavo, hīndí εc'εi ngue 'bāi. Nū'mø ngue ga thādi conmā saha p'ʰu ha bi yāhyø clavo, 'nε ga thānba rá hyo bī mε rā lansa, ya ga εc'εi.

26 Mī dātra hyato mā pa p'ʰaya, mahømbi mpeti p'ʰu ja n'na rā ngu'ʰu yø xādi. Mī 'bāp'ʰu rā Toma'a rā ora'a p'ʰaya. Mā nnøt'e xāho yø goxthi, pε jā mī hnu ya 'bāp'ʰu rā Jesús. Bi zengua p'ʰaya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmāihʰu ya —bi 'yεmbi.

27 Bi 'yεmbra Toma p'ʰaya:

—Damī thānī conī saha ya, damī nū yø mēdi n'youi mā 'yε. 'Nε damī cū'nī 'yε ngue gui thāngua ja mā hyo bī mε rā lansa. 'Yodi yobēnī nī mmāi, damī 'yεc'εiguī —bi 'yεmbi.

28 Bi 'yεnna Toma p'ʰaya:

—Ague grá Hmū, mā Oja'i.

29 Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Toma, nūya guí εc'εiguī ya ngue gā nuse hanja. Pε rā mmēnthī dī nthēui te'o hīmbi nūguī, 'nε bi 'yεc'εiguī.

Bī manā Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

30 Nūnā rā Jesús, yø hmi yø dā yø xādi p'ʰu bi 'yøt'e xāngu yø milagro. Pε hīngā gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'ʰu yø milagro bi 'yøt'e.

31 Pε nūya yø hyā ja ua, bī mā nt'ot'i para ngue gui 'yεc'εihʰu ngue nūnā rā

Jesús, guehna rá Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na, 'ne guehna rá Ts'ant'u Oja na. Nu'mø ngue gá 'yεc'εih na p'uya, ya di nja'ah na 'da'yo te.

21

Ya bi nyaui yoto nja'i yø xädi rá Jesús.

¹ Man'na rá pa p'uya, nup'u ja rá nenzabi Tiberias, ja mahømbi nyaui p'u yø xädi rá Jesús.

² Ja ua yø thuhü ya 'dap'u mi 'yo: Rá Bedu, rá Toma nuna t'εmbi rá cuate, rá Natanael nuna rá mmengu Caná ngue Galilea, 'ne'u yø ts'ant'u rá Zebedeo, 'ne mamü yoho yø xädi rá Jesús.

³ Nuna rá Bedu bi 'yεmbyø amigo:

—Nugä gá mma rá 'bahua —bi 'yεmbi.

Nu'u nzo p'uya, bi 'yεna:

—'Nεcähe gá mmähä 'mø.

Bi yat'a n'na rá barco p'uya, bi ma. Pe nu'a rá xui'a p'uya, hin teni hua bi dini.

⁴ Mi nεcahäi p'uya, bi hnu rá Jesús ngue 'bäp'u ja rá nenthe. Pe hingui pa'u yø xädi ngue gue'a.

⁵ Bi 'yεnna Jesús:

—Ague n'yø'ah, ¿ua hin teni hua gui theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi 'yεmbi:

—Hingui ts'u cuø.

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Damü 'yentra xit'a p'u ja rá hyo rá barco ngue n'yei ya'mø, gui theui yø hua p'uya.

Bi 'yentra xit'a p'uya. M'mefa, asta hingui hät'i dá jaxra xit'a p'u ja rá dehe, ngue xangu yø hua bá cäp'u.

⁷ Nu'a rá xädi εmmεi di mahra Jesús bi 'yεmbrá Bedu'a p'uya:

—Guehna má Hmuu na n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bedu ngue t'εmbi gue'a rá Hmu'a 'bäp'u, bi hye rá pahni p'uya, porque xi mmøgue. Mi hye p'uya, bi nhyørbu ja rá dehe ngue bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bäi.

⁸ Man'na ciento metro mađi 'bedi ngue dá zøn'a nenthe rá barco. Nu'u mi'da yø xädi p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a nnengu, ní gätra xit'a cu yø hua.

⁹ Mi zøn'a nenthe p'uya, ya mi zø rá sibi, oxpu 'da yø hua ngue nthaxi. Jap'u rá thuhmε.

¹⁰ Nuna rá Jesús bi 'yεmbi:

—Bá cäui ua yø hua ja gui theui ya.

¹¹ Bi nexpu ja rá barco rá Bedu p'uya, ngue bá janna xit'a, bi zøp'u hingui hε rá dehe. Pe bá yuhyø ndøhua rá xit'a, n'na ciento 'ne yote ma'dε'ma hyu yø hua bá cäp'u. Xandøngu, pe himbi xetra xit'a.

¹² Bi 'yεmbyø xädi rá Jesús:

—'Dε gui nzimxudiui ya.

Nu'u yø xädi p'uya, hinjombi 'yänni te'o na rá Jesús, porque ya pađi te'o.

¹³ 'Bexpi guatra Jesús, mi hyacra thuhmε, bi unni dá zi. Bi hyacra hua p'uya, bi unni dá za.

¹⁴ Ya rá hyu ndi na rá ora na, ngue mahømbi nyaui yø xädi 'mø mi bεnnate rá Jesús.

I nzhra Bedu rá Jesús.

¹⁵ Mi juadi bi nsihmε p'uya, nuna rá Jesús bi 'yänna Bedu, bi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i rá Jonás. ¿Ua man'na gađi maqui ngue tengü gui macä ya mi'da?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Nu'i gui pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbaya:

—Damü fähyø ja'i nu'u εc'εigä ya'mø.

¹⁶ Rá yondi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i rá Jonás. ¿Ua gađi maqui?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Gui pađi ngue dađi ma'i.

Mi nya rá Jesús, bi 'yεmbaya:

—Damü fähyø ja'i nu'u εc'εigä ya'mø.

¹⁷ Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i rá Jonás. ¿Ua gađi maqui?

Nuna rá Bedu p'uya, bi du rá mmüi porque ya rá hyu ndi bi 'yänni ngue'mø di mađi. Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmu, nu'i gätho gui pađi. 'Nε gui pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbaya:

—Nu'mø ngue gađi maqui, damü fähyø ja'i nu'u εc'εigä ya'mø.

¹⁸ Majuani dí xi'i ngue nu'mø mará ngüε'i, bi zä gá dutni ngat'i, gui pa hapu gui nne gui mma. Pe dá zønna pa ngue gui

ndac'ei, gui majni 'yε p'uya ngue n'nan'yo
ra ja'i di dat'a'i, nup'u hapu hinguí nne gui
mma, ja di zixa'i p'u.

19 Nguna ra hya bi manna Jesús, di
opan'yu ra Bedu te ra forma ja ngue di tho,
gue'a di 'yεspabi Oja'a di du. M'mefa p'uya
bi 'yεmbi:

—Ogui hegagui —bi 'yεmbi.

*Bi 'yänna Bedu teni 'be'a da tho'a man'na
ra xädi.*

20 Bi nyehra Bedu p'uya, bi nu ngue
mmap'u'a man'na rá xädi emmei di mahra
Jesús. Guehna rá xädi bi 'yörpa ra nt'änni'a
ra ora 'dap'u mi sihmēui yø xädi ra Jesús. Bi
'yεmbi: “Ague grá Hmu, ¿te'o'a ja ngue di
dá'i?” bi 'yεmbi.

21 Mi nu ra Bedu na p'uya, bi 'yänna Jesús,
bi 'yεmbi:

—Xina 'bucua, ¿te 'be'a da tho na?

22 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga nnegä ngue di m'mucua nu
asta gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i,
¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

23 Ya bi n'yo ra hya p'u ha 'bu hmi'da yø
'yεc'ei p'uya, ngue t'εmbi ya hinda du na ra
xädi na. Pe nuna ra Jesús hingue masque
bi ma ngue hinda du. Sinoque bi 'yεna:
“Nu'mø ngue ga nnegä di m'mucua nu asta
gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?”
bi 'yεna.

24 Nuna ra xädi naya, guehna ra xädi di
ja majuaní na ra hya naya, 'nε bi 'yot'ua ja
ra sɛcuá na ra hya mma. Pe dí pahmu ngue
majuaní te mma.

25 Xangu te gä bi 'yøtra Jesús. Pe nu'mø
ngue xtá mma nt'ot'i ua ja ra sɛcuá n'na
ngu n'na'u yø hya ya, rá nzequi hinxti
'yengua ja ra ximhäi yø libro xtá mma
nt'ot'i mø. Dá ngut'atho.

Hechos

Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ü bá fädi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyau yø xädi 'mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá mædi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sũcua te gá bá ørbu bá fädi bi nxännbate rá Jesús,

² asta gue'mø mi ma mahets'i. Pe hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo dá 'yøt'e.

³ Porque nu'mø mi bennate p'ü bi t'ägui, søp'ü 'bähyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fädi ngue majuaní 'bui mahøn'a. Bi opan'yu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ü di zo rá 'ye Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ü 'bühmü yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bømp'ü ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yembü:

—Damí tømhmü na rá hya ya xtá xi'ahü ngue di yat'ahü má Papágä.

⁵ Majuaní ngue bi 'yøträ nxixya rá Xuua cona dehe, pe ya himmä ya'atho yø pa di ha'ahü rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahømbi nyau yø xädi rá Jesús. Pe bi 'yørpä rá nt'änni ya yø xädi, bi 'yembü:

—Ague grá Hmu, çua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasε yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yembü:

—Nu'a rá hya xa nzänna Papá dá 'yøt'e, hingui ja ngue go gui pahmü tema pa, ogue tema ora daní nja'a.

⁸ Pe di ha'ahü rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhü majuaní yø ja'i te'ogä. Nguna rá hya gui xihmü yø ja'i 'bup'ü Jerusalén, gätho mi'da yø ja'i 'bup'ü ja rá häi Judea, dá guerp'ü ja rá häi Samaria, asta gue'mø gá täthü rá ngüni nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hya bi mamp'üya, hεtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yurbü ja n'na rá gui p'üya, ya hinní mantho bi hyandi.

¹⁰ Hingui hεgui hantho mahets'i ha i mpa. Mi nu p'üya, 'bäp'ü yoho yø anxε, he yø t'axcahe.

¹¹ Bi 'yembüya:

—Ague gyø mmenguhü Galilea, çhanja ngue gui hanthü maya? Ya gá nuhü ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pe mahønda εp'ü tengutho gui nuhü ngue i ma ya.

Bi thanhna Matías.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bup'ü ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá εhε, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni na, guerpätho ngue Jerusalén, comma n'na kilómetro.

¹³ Mi zømp'ü ja rá hnini p'üya, bi nexpü ja rá tøcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bεdu, rá Jacobo, rá Xuua, rá Andre, rá Lipe, rá Toma, rá Bartolomé, rá Mateo, rá Jacobo nuna rá ts'ant'ü rá Alfeo, rá Simu nuna n'yohü rá partido ngue rá zelote, rá Judas nuna rá n'yohü rá Jacobo.

¹⁴ Gätho ya p'üya, 'dap'ü bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bup'ü mi'da yø xisu, 'nεhra Maya rá mamá rá Jesús, 'nε'ü yø cü rá Jesús.

¹⁵ N'na rá pa p'üya, xi mpeti comma n'na ciento 'nε 'däte nja'i. Bi nangra Bεdu p'üya, bi m'mäp'ü made 'bähyø 'yεc'ei. Bi 'yembüya:

¹⁶ —Ague ma zi cü'ahü, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ü ja rá Maca Libro. Porque rá David, rá Espiritu Santo bi bennabü na rá hya bi 'yot'i ngue bi ma te dá thohra Judas. A nuna rá Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bentra Jesús.

¹⁷ Mama n'yogähe na rá Judas, porque xquet'a bi tocabi rá 'bεfi ngue rá representante rá Jesús.

¹⁸ A nuna p'üya, nu'a rá nzäbi bi daha ngue bi dá rá Jesús, bi thän'a n'na rá häi. Nuna rá häi na, ja bi dup'ü rá Judas ngue bi dägui, i m'mänya. Bi bøní gätho yø xεfo ngue bi føgue.

¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmengu Jerusalén te bi nja, i hutra häi ngue rá Acéldama, gue'a rá hya ga ya yø ja'i'a. I nne dá ma, ni hu rá häi ngue rá ji.

²⁰ Nguna rá hya bi cuarpü ja rá libro ngue yø Salmo rá David, bi 'yεna: “Dá dü rá mmennigü, ya hijnondi m'map'ü ja rá ngu”, bi 'yεna. Xquet'a bi 'yεna: “Ndan'yo to di thojpgä rá 'bεfi”.

21 A nuua dí 'báhm̄ ya, 'bucua 'da yø n'yoh̄a ngue h̄inguĩ h̄egahe m̄ente yø pa dá n'yohe r̄a Hm̄u Jesús.

22 Bi nup'ua bi xixyabi r̄a Xuua, 'n̄e bi n̄u 'mø mi ma mah̄ets'i. A nuýá, jatho ngue da guehya 'da yø n'yoh̄a ya, da t'ets'i ngue 'dap'ua ḡa n'yohe ngue di ja majuan̄i p'ua bi b̄ennate r̄a Jesús.

23 Bi thanh̄ni yo nc'ei p'uya, r̄a Matías 'n̄ehra José. Nuna r̄a José p'uya, ja mi'da yø thuh̄u ngue i Barsabás 'n̄e i Justo.

24 Mi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Ma Oja'i, nu'i guí parpabi yø n'yomf̄eni yø ja'i. Dam̄i 'yuh̄ya ndana guí huanhya yo nc'ei 'bucua ya.

25 Nuna r̄a n'yoh̄a guí huanh̄ni, di thocra 'b̄efi, ngue r̄a representante mi p̄ehra Judas, nuna bi hyep'ua rá 'b̄efi 'mø mi 'yøtra ts'oqui, nup'ua ni 'yup'ua di ma, ja i map'ua.

26 Bi ḡucra suerte yø ja'i p'uya. Nuna r̄a suerte, bi nth̄eui r̄a Matías. 'Bexque'a r̄a ora'a p'uya, 'dap'ua bi n'yoh̄a 'd̄e'ma'da nc'ei yø representante na r̄a Matías.

2

R̄a Esp̄iritu Santo bi hatra ts'edi yø x̄adi.

1 Nu'mø mi zøhra pa ngue r̄a ngo Pentecostés, ḡa xi mp̄eti yø 'ȳc'ei p'ua ja n'na r̄a ngu.

2 Xøgue nth̄amb̄enitho bí 'ȳehmaya, ena n'na r̄a nd̄onthi r̄a ndi f̄at'ambo r̄a ngu. Ḡa bi 'yup'ua ja r̄a ngu xi mihyø 'ȳc'ei.

3 Bi hn̄u p'uya ngue ena yø jan̄i yø sibi di nxamp'ua h̄udi n'na ngu n'na.

4 Guehna r̄a Esp̄iritu Santo di hatra ts'edi yø ja'i. Nuna r̄a Esp̄iritu Santo, bi japyø ja'i ngue ḡa ya yø 'dan'yo hya h̄inguĩ pad̄i. N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a r̄a Esp̄iritu Santo x̄annbi tema hya da ma.

5 Nu'a r̄a pa'a p'uya, nup'ua Jerusalén mi 'b̄ap'ua 'da yø judío xp̄i 'ȳeh̄e 'dama 'dan'yo yø häi ngue da nu r̄a dannigo.

6 Guehya xi mp̄eti 'mø mi 'yøde ngue ena 'yo r̄a nd̄onthi ya. Mi 'yøde ngue di yah̄ni yø 'ȳc'ei p'uya, h̄inguĩ pad̄i hanja ngue ḡa ya yø 'ȳc'ei'a te yø hya. Porque øhyø ja'i ngue ḡa ya yø 'ȳc'ei'a te yø hya ḡa yap'ua ja yø häi xp̄i 'ȳeh̄e.

7 Ḡa di 'yødyø ja'i, h̄inguĩ pad̄i te da 'yøt'e. Di n'ȳemb̄i n'na ngu n'na:

—Nuua yø n'yoh̄a di yah̄ni ua, ḡa yø mm̄engu Galilea ya.

8 P̄e ¿hague nja ngue dí øhm̄a ḡa ya'a te ma hyah̄a n'na ngu n'naj̄u?

9 A nuýá, 'bucua yø mm̄engu Partia, yø mm̄engu Media, yø mm̄engu Elam, yø mm̄engu Mesopotamia, yø mm̄engu Judea, yø mm̄engu Capadocia, yø mm̄engu Ponto, yø mm̄engu Asia,

10 yø mm̄engu Frigia, yø mm̄engu Panfilia, yø mm̄engu Egipto, yø mm̄engu Africa nuua rá m'm̄ap'ua man'na rá nguep'ua ngue r̄a hn̄ini Cirene. Xquet'a 'bucua yø mm̄engu Roma. Nu 'da'ua p'uya, yø judío p'ua bá mi, mi'da p'uya, ya x̄a b̄ennbabi yø nt'̄c'ei yø judío.

11 Xquet'a 'bucua yø mm̄engu Creta, yø mm̄engu Arabia. 'N̄e dí øhm̄a ngue esp̄abi Oja yø ja'i, 'n̄e ḡa ya'a te ma hyah̄a n'na ngu n'naj̄u.

12 Ḡa di 'yødyø ja'i, h̄inguĩ pad̄i hanja ngue ḡa ya yø 'ȳc'ei'a te yø hya ḡa ya. Di n'ȳanni n'na ngu n'na p'uya, di n'ȳemb̄i:

—¿Hanja'a te hm̄angua? —di n'ȳemb̄i.

13 P̄e thentho mi'da yø ja'i, i emb̄i ngue it̄i'ua di yah̄ni.

Bi zohyø ja'i r̄a Bedu.

14 Nuna r̄a Bedu mi 'b̄ap'ua p'uya, 'dap'ua 'b̄ah̄m̄a 'd̄e'ma'da yø representante r̄a Jesús. Bi ts'edi bi 'ȳemb̄yø ja'i:

—Ague gyø judío guí s̄øth̄a ua, da guehyø mm̄engu ua Jerusalén, dam̄i pah̄m̄a hanja na r̄a hya jap'ua ya. Dam̄i 'yøhm̄a x̄anho r̄a hya ḡa xi'ah̄a ya.

15 Nuua yø n'yoh̄a 'bucua, h̄inguĩ it̄i ya tengutho guí mb̄em̄hm̄a. Porque h̄injongui it̄i'a ḡato x̄udi.

16 Nuna te bi nja ya, guehna r̄a hya bi man̄a p̄ongahya Joel ngue bi 'yena:

17 “Ḡa xi'ah̄a r̄a hya mman'Oja. Bi yena: Da 'ȳehra pa ḡa p̄ennbabi r̄a Esp̄iritu Santo ḡatho yø ja'i 'b̄ai rá ngun̄i nxim̄häi. Guehna di b̄ennbabi r̄a hya da man̄ni ts'unt'uh̄a 'n̄ehni t'ixuh̄a na. Yø ts'unt'ua da nu yø cosa h̄inguĩ nnu mi'da yø ja'i. Yø dac'ei da 'ui yø t'i.

18 Nu'ua yø pa'ua, ḡa p̄ennbabi r̄a Esp̄iritu Santo ma m̄efi ngue yø n'yoh̄a 'n̄ehyø xisu. Guehna di b̄ennbabi r̄a hya da man̄a.

19 Ga øt'ä yø milagro n̄a maya. N̄ua ja ra häi p'uya, di n̄ja yø hm̄eya ngue ra ji, 'nehra sibi, da nangra 'bifi.

20 Ya h̄indi yotra hyadi. Xtá nth̄eni ra zana tengutho ra ji. Guehna di n̄ja n̄aya hante ngue da z̄onna pa dá ep'ua ra Hmu. Guehna ra pa di nequi rá ts'edi Oja magues̄e.

21 Nu te'o gä nzo Oja, gue'ua di nyanyø te'ua", i en'Oja.

22 Ra Bedu p'uya, bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judíōh̄u, dami 'yøhm̄u ra hya ga mmangä. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'ua guí 'b̄ahm̄u conná nguehna ra Jesús ra mm̄engu Nazaret. Janangue guí pah̄m̄u ngue gues̄e Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús.

23 P̄e gä d̄aph̄u yø ts'oc'ei ra Jesús ngue bi cuatro pont'i, bi hyo. P̄e ya manjam'mø xp̄á nzän'Oja ngue bi zo ni 'yeh̄u ra Jesús ngue gä jah̄u p'ua.

24 P̄e n̄uyá, Oja bi japi ngue bi bennate ra Jesús. Bi gw̄p̄u ja ra ndate mi o, porque h̄ingui sä ngue da cop'ua.

25 Ja bi b̄omp'ua te bi manna David conná nguehna Jesús ngue bi 'yena: “Zant'a ga n'yo'be Oja. Oja 'b̄up'ua ja ma n'yēi, n'namh̄ma ngue h̄injonda 'yangui.

26 Janangue d̄adi johya, ga mma hanja ngue ja gra p̄ah̄ä. 'N̄e h̄u ma mm̄ui ngue te da thoh̄ma do'yo 'mø dá tu.

27 Porque h̄inguá sogagui ma tegä p'ua ha o yø ánima. H̄ingui jaqui da 'ya ma do'yo, porque ni m̄efigui gadi maqui.

28 Nu'i gä xogagui ma mm̄ui ngue dá padi ngue ja gra te para zantho. Ya man'natho di njaga mp̄ähä 'mø ga nnu'i", bi 'yena.

29 Ague n'yø'ah̄u, di nne ga xi'ah̄u te bi thohna ma mboxitah̄u ra David. Bi du na, 'n̄e bi t'ägui. A nu'a rá panteón, i jatho asta guehra pa jap'ua ya.

30 P̄e nuna ra David mará p̄ongahya Oja na. Mi padi te xi yarpabi Oja, ngue nuna n'na'ua yø mbom'meto, guehna ra Cristo naya. Go di ponnabai'a ra ndast'abi mi p̄ehra David.

31 Nuna ra David, ya mi pa'a m'met'o ngue di bennate ra Cristo na. Janangue bi mamp'uya ngue rá te ra Cristo, h̄inda

ts'ojpabi p'ua ha o yø ánima. Bi ma ngue h̄inda 'ya rá do'yo.

32 Oja bi japi ngue bi bennate ra Jesús. Gäthogähe ya, gä d̄adi jahe majuan̄i ngue bi bennate na.

33 Nuna Oja nnepe ngue da hnu mansu ra Jesús, bi zixp̄u bí ja rá n'yēi. Nuna ra Esp̄iritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penh̄ni, bi japra Jesús ngue bá penh̄ni, bi z̄ocua dí 'b̄ahm̄u. A n̄uyá, guehna ra Esp̄iritu Santo go øt'a te guí nnuh̄u ya, 'n̄e'a ra hya guí øhm̄u ya.

34 A nuna ra David, h̄imbi ts'ixmate p'ua ja rá n'yēi Oja na. Sinoque bi 'yena: “Nuna Oja, nu'mø mi zojpagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yembi: Dami m̄icua ja ma n'yēigä ya,

35 asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'ua ni ns̄uiui”, bi 'yembi.

36 Gätho yø judío rá m'm̄up'ua ja ra häi Israel, jatho ngue da ba'a n̄juani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. P̄e nu'ah̄u, gä cuath̄u ra pont'i na.

37 Gä bi d̄ar'man'ua yø mm̄ui yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bedu p'uya. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Bedu p'uya co 'n̄e'ua mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yembi:

—Ague n'yø'ah̄u, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

38 Mi d̄ahra Bedu p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Dami hyeh̄m̄u p'ua ra nts'o n'na ngu n'na'ah̄u. Jatho ngue guí nxixyah̄u, gue'a di fadi ngue guí ec'eīh̄u ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'uya, di pun'na ni ts'oquih̄u, 'n̄e da pen'nah̄u ra Esp̄iritu Santo.

39 Porque go di toca'ah̄u na ra hya ya xa mma mayat'i, 'n̄e ni basih̄u, 'n̄e'ua to gä rá m'm̄up'ua 'yapatho. Nuna Oja ma Hmuh̄u, i nzoh̄ni hangū yø ja'i nne prá mm̄ui da zofo.

40 Ra Bedu p'uya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yembi:

—Dami hyeh̄m̄u p'ua te gäma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yembi.

41 Nuya yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bedu, bi ma maxixyabi. Nuya ja ma'da'yo bi 'yec'ei ra hya'a ra pa'a p'uya, comma hyu mahuah̄i nja'i bi z̄adi.

42 Gätho ya yø ja'i ya, h̄ingui nne da h̄ye'a ra hya xännbate yø representante ra Jesús. Da'igu mma n'na ngu n'na, 'n̄e 'dap'ua

mmat'Oja. 'Dap'ua xenna thuhmε da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yεc'ei ra Jesús.

⁴³ Gä bi n̄su yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús.

⁴⁴ Nu'ua ya xi 'yεc'ei ra hya p'uya, Gä 'dap'ua di mpeti. Nu'a te Gä pets'i, 'da gui mmetitho.

⁴⁵ Bi mä yø häi yø ja'i, nu'ua ja mi'da te mi pets'i, Gä bi mä. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi.

⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpeti p'ua ja ra nija. Nup'ua ja yø ngu yø ja'i, Gä 'dap'ua di mpeti ngue sihmε. Gä 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'ua sihmε 'nε hinjondi 'yets'i.

⁴⁷ Gä εspabi Oja. Nuya yø ja'i 'bup'ua ja ra hnini, gätho nnu manho ya yø 'yεc'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yεc'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bedu 'nεhra Xuua, 'da i marba bi ja ra nija di mpeti yø judío. Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmatt'Oja yø ja'i'a.

² Mi zomp'ua ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'ua n'na ra n'yohua ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'εp'ua ngue hnepe da 'yäpra limosna'ua yø ja'i cat'ambo nnija.

³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nεhra Xuua ngue mmap'ua da yarbua ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yäpra limosna.

⁴ Ra Bedu p'uya 'nεhra Xuua bi hyeti. Bi 'yεmbra dogua na ra Bedu p'uya:

—Dam̄i hyerca'be —bi 'yεmbi.

⁵ Nuna ra dogua p'uya, bi hyeti. I tø'mi ngue te xti unni.

⁶ Pε ra Bedu bi 'yεmbi:

—Hin tema mēnyu nna haggä ngue ga 'da'i. Pε nu te da zä ga 'da'i, ga 'da'i. Conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmēngu Nazaret, dí xi'i ya, dam̄i nangui, gui n'yo.

⁷ Nuna ra Bedu p'uya, bi bennba rá 'yε ngue rá n'yēi, bi gats'i. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hya xanho yø hyundo'yo ngue yø dāgua. Bi zä bi m'mäi xanho.

⁸ Nuna ra dogua p'uya, xøgue ra n'nas'mø mi nangui ngue bi n'yo. 'Da i yarbua ja ra

nija p'uya. Ya ni 'yo, 'nε ni sägui mēnte di ja mammadi Oja.

⁹ Gätho yø ja'i mi 'bua'mbo nnija, bi nu ngue mēnte ni 'yo na mará dogua, mēnte di ja mammadi Oja.

¹⁰ Nuya yø ja'i, i padi ngue gue'a ra dogua xi t'εp'ua ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho'a. Gue'a ra n'yohua mi äpra limosna yø ja'i'a. Yø ja'i p'uya, di 'yøtho 'nε i su ngue nnu yø ja'i ngue ya bi zä na mará dogua.

Ra Bedu bi zohyø ja'i 'bup'ua ja ra nija.

¹¹ Nuna mará dogua 'mø mi zä, asta hingui nne di thøhra Bedu 'nεhra Xuua, i samm̄i. Gätho yø ja'i p'uya, Gä di fetyø n'yomfēni ngue su. Bi map'ua bi 'bähra Bedu ja ra ngun'yū ni hu ngue ra Salomón.

¹² Mi nu ra Bedu p'uya ngue xangu yø ja'i 'bup'ua, bi 'yεmbaya:

—Ague gyø judío'ua, ¿hanja ngue gadi 'yøthohua' te bi nja? ¿Hanja ngue gui εmhmu ngue comma ts'edis'be, ogue ngue dí sugä'be Oja, dá japä'be bi n'yo na ra n'yohua 'bucua?

¹³ Sinoque nu'a ma Ojahua mi thanne ma mboxitahua ra Abraham 'nεhra Isaac 'nεhra Jacob, gue'a bi n'øthe'a ya, para ngue da t'εspabi'a rá Ts'ant'ua Jesús. Pε nuna ra Jesús, guehna gá dāhua p'ua 'buhyø ts'at'abi na. Nu'mø mi ne xtí thøhra Pilato, pε nu'ahua hingá nehua.

¹⁴ Pε nuna ra Jesús hin tema nts'o bi 'yøt'e, Gä ra nho man̄i n'yo. A nu'ahua p'uya, hingá nehua ngue xtá ma mathøgue na, sinoque go gá 'yāhma ngue bi ma mathøgue n'na ra hyote.

¹⁵ Go gá hyohua na badi unna te. Pε Oja bi japi ngue bi bennate p'ua ha bi t'ägui. A nugä'be ya, go dadi jagä'be majuan̄i ngue bi bennate ra Jesús.

¹⁶ A nuna ra n'yohua 'bucua ya, gui pahmu ngue mi dogua na. Pε ni hm̄i ni dāhua ngue bi zä na ra n'yohua na. Rāngue bi 'yεc'ei ngue ra Jesús da zä da 'yøthe, janāngue bi zä xandønho ya.

¹⁷ Ague n'yø'ahua, nugä dí padi ngue hingui padi te ga mbøn'a gá 'yøthua. Xquet'a njarbatho ni hm̄uhua di manda p'ua ja ra nija ya, aha bi hyo ra Jesús.

18 Pɛ nuna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gä bi 'yotyø pøngahya 'mø yø pa xathogui. Nu'u yø pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u.

19 Janangue nuyá, dami hyehm p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yɛc'ɛih Oja, n'namhma ngue di mpun'na ni ts'oquih. Ja da hyut'a ni mmaih Oja p'uya.

20 A nuna Oja da penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpä t'ɛts'i ngue di manda ua na.

21 A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue da m'map'u mahɛts'i asta gue'mø da 'yøt'Oja ngue da gom'na'yo gätho yø cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yø maca pøngahya Oja xa m'ma'mø ya mandønjam'mø tho.

22 Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yɛmbi: "Nuna Oja ma Hmuha, nu'u yø judío, da bøn'a n'na nc'ɛi ngue di mpøngahya tengutho bi jacä. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhma te gäma hya da xi'ahu.

23 Nu ra ja'i hinda 'yɛc'ɛi na ra pøngahya na, da ts'ijp ha 'bähyø judío ngue da tho", bi 'yɛna.

24 Bá fädi asta ra Samuel, gätho'u mi'da yø pøngahya xa m'mai, gä bi ma ngue di nja'a te gä dí nnuh ra pa ja p'uya.

25 Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yø pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya na, da 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yɛmbi: "Conná guehna n'na ni mbom'meto di m'mai, da ma majapi gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi", bi 'yɛmbi.

26 Nuna Oja bi unná cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennb guí 'bähma ngue di jap'ahu. I nnepe ngue gui hyehm p'u ra nts'o gni n'yo n'na ngu n'na'ahu.

4

Ra Bedu 'nehra Xuua bí 'bäp'u ha 'bähyø mmäcja.

1 Mente yah yø ja'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'uya, bá n'youi ra 'bet'o asminy co 'nɛ'u yø saduceo.

2 I mbøcuc p'uya, ngue ra Bedu 'nehra Xuua xänbä ra hya yø ja'i, i xifi ngue nu'u

xa ndu i ja ngue di bennate, porque bi bennate ra Jesús.

3 Bi bent'i bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i.

4 Pɛ nu'u yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yɛc'ɛi ra hya. Nu'a gangu yø 'yɛc'ɛi p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yohu, ya ni ma da zä'i cat'a mahuañi.

5 Mi hyaxpaya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'u Jerusalén, co 'nɛ'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, ni n'yohu yø xänbäte ngue ra ley.

6 Ni n'yohu na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yohu ra Caifás, 'nehra Xuua 'nehra Alejandro. 'Nɛ gätho yø mɛni ya yø hmu mmäcja ni n'yohu.

7 A nuyá p'uya, bi manda ngue bá ts'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi ma ma'bá mi p'u made ngue da t'ørpa ra nt'änni. Mi 'yänbaya, bi 'yɛmbi:

—¿Te'o bi 'da'au i ra nt'edi'a te guí øt'ui n'yø, oque te'o bi 'da'au i ra ts'edi ngue gui øt'ui tengu na ra hya na? —bi 'yɛmbi.

8 Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yɛmbya yaui p'uya:

—Aque n'yø'ahu, nuyá yø n'yohu di manda ua ja ra hnini, da guehyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío.

9 Guí änga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yohu mi'u, ngue ha bi njap'u i yani.

10 A nuyá, ga xi'ahu ha bi nja, n'namhma ngue da badí gätho yø judío. Nuna ra n'yohu 'bucua bi yani conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmøngu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gä cuathu ra pont'i ngue bi tho na. Pɛ Oja bi japi bi bennate p'u bi t'ägui. Conná guehna ya, ni hmi ni däh p'u bi yanna ra n'yohu 'bucua.

11 Gá 'yøthu tengutho yø gädo 'mø bi 'yɛn'a n'na nguadi n'na ra do, ɛmbi ngue hingui ho. Pɛ m'mɛfa p'uya, guehna da gohi ngue brá 'bɛbo p'u brá fähra jado na. Guí njathu p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pɛ guehna rá thanhni Oja na.

12 Hijnom man'na da zä gdá nyamhma. Porque bá sän'Oja ngue nuua ja ra ximhäi, hønðra Jesús ja rá ts'edi da yanju.

13 Nu'u yø n'yohu di manda p'u ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'nehra Xuua ngue

ya manzaqui. 'Nε pahyø ja'i ngue nuya yø n'yohu ya, himbi ma ra xädi, i embyø ja'i ngue hinte padi. Janangue di 'yøtho. Pe pahyø ja'i ngue mi n'youi mam'met'o ra Jesús.

14 I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'u 'bähmu na ra n'yohu mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'u da 'yembyø ja'i ngue ra fehni'a te bi nja.

15 Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mente bi nhεcahya, bi zänni te da japi.

16 Di n'yembj:

—¿Te 'be'a ga japhu ya yø n'yohu 'youa dí 'bähmu? Porque gätho yø mmengu Jerusalén, ya padi ngue hinjonda zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga emhmu ngue himma juani'a te bi 'yøt'e.

17 A nuyá, ma ga pihmu ya, n'namhma ngue hinni mantho da manna hya p'u ha 'bähyo ja'i. Ma ga xihmu ya ngue ra pa di map'u, ya hinni mantho da xihyo ja'i hanja na ra Jesús.

18 Mi juadi bi nhεcahya yø ja'i p'uya, bi zonhni ngue bi 'yembj:

—A nuyá n'yø'au, 'yo høngui xihmu ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho høngui xänbahu yø ja'i rá hya ra Jesús.

19 Mi dahra Bedu 'nehra Xuua, bi 'yembj:

—Damj hyacj xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxu njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhma ya'mø, hingo di nja'a te mman'Oja 'mø?

20 Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä 'be'a te dá nu 'be bi 'yøt'e, 'nε'a te dá ø'be bi ma.

21 Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi dini ha xtí japi ngue xta ngot'i. Porque supj di mbøcue ya yø ja'i εspabi Oja ngue te xi nja.

22 A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote njeya 'bui.

Bi 'yäprá ts'edi Oja yø 'yεc'εi ngue hñdi nsu.

23 Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu 'nehra Xuua, bi map'u 'bähyo amigo. Bi xifi gätho'a te xi manyø hmu yø mmäcja, 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío.

24 Nu'mø mi 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yεna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gätho yø cosa i ja.

25 Nu'i ma Oja'i, conná Espiritu Santo gá japni mēfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yεna: “¿Hanja ngue mbøcue yø ja'i 'bap'u ja yø nación? 'Nε hñdi nja'a te sänni di nja.

26 Di mpēti yø dast'abi p'u ja yø nación. Da guehyø ts'at'abi 'bap'u ja yø hñni 'da'igu sänni. I sa Oja 'nε sambabi'a ra Cristo bá εts'i”, bi 'yεna David.

27 Porque majuanj ngue nuua ja ra hñni Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conná Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hingyø judío, gá bi mpēti, bi nhεcahya ngue sa'a ni maca Ts'ant'u Jesús guá εts'i.

28 Pe nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja.

29 A nuya grá Hmu, ya guí nnu te gui pite yø ja'i ya. Damj hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hñdi nsu ni mēfi da mamp'a'i ni hya.

30 Connj ts'edi damj 'yøt'e ngue da zä'u to xan'u. Damj 'yuhyø hmeya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni maca Ts'ant'u Jesús.

31 Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'u xi mpēti yø ja'i. Gä bi zä yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Ya hingui su da mambrá hya Oja p'uya.

Nu'a te pes'yø ja'i, gá 'da gui mmetitho.

32 Gätho yø 'yεc'εi, 'bui tengutho 'mø ngue da n'na nc'εitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mbēni. Ni xinga n'na nc'εi ngue da 'yεna jase rá mmeti. Nu te gá pets'i, gá comhmi.

33 A nuya yø representante p'uya, gá ha ra ts'edi di ja majuanj ngue bi bēnnate ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unná njapi.

34 Yø 'yεc'εi p'uya, hñjo'o ngue da hñ'yu te da hyoni. Porque nu to gá ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unna mēnyu ngue ma darpi yø ja'i.

35 Nu'mø bi zøp'u 'bähyo representante ra Cristo, di dāpra mēnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unni'a te honi.

36 Mi 'bap'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra

mmɛngu Chipre. A nu'ɥ yø representante ra Cristo p'ɥya, gui hut̪i ngue ra Bernabé. I nne da ma ngue n'na ra n'yohɥ di hojpa yø mmɥi yø mm̪ic'ɛ̪iui.

³⁷ Nuna ra José p'ɥya, bi mā n'na rá häi mi ja. Bi dāpra mɛnyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi yøtra Ananías 'nehra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yohɥ ni hu ngue ra Ananías conna Safira rá xisu, bi mā n'na rá häi ya p'ɥya.

² Pɛ bi hyaca n'na parte ra mɛnyu i mā rá häi, co 'nehra xisu bi bad̪i. Nuna man'na parte p'ɥya, bi dāpyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue h̪inte xta hyaqui.

³ Ra Bedu p'ɥya bi 'yɛmbi:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di cants'a ni n'yomfɛni ra zithu ngue guí nne gui hyātra Espiritu Santo? Porque gá hyacra mɛnyu guí pä ni häi.

⁴ Xina ra häi, ¿uangui ni mmɛti na? Ya gá pä, 'nɛ mi o ni 'yɛ ra mɛnyu, uangui xqui 'yøt'e te guí nne. ¿Hanja ngue gá bɛni gui mmana fɛhni? Hingyø ja'i'ɥ guí nne gui hyāti, sinoque Oja guí nne gui hyāti —bi 'yɛmbi.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bɛxp̪i du, bi dā p'ɥya. Gä bi 'yɛmmɛi bi nsu ya yø ja'i bi bad̪i te bi nja.

⁶ Bi nangui 'da yø n'yohɥ mi 'bɛp'ɥ, bi 'uɛnnbabi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ Mi thogui comma nhyu ora p'ɥya, bi yut'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pɛ hingui pad̪i te xi nja.

⁸ Ra Bedu p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Dam̪i xiqui, ¿ua gue'a guí pä ni häiui'a ra hya xa hmangua mahɛ'mø, uague h̪in'na?

Mi dahra Safira, bi 'yɛna:

—Ahá, gue'a dá pä'be'a —bi 'yɛna.

⁹ Ra Bedu p'ɥya bi 'yɛmbr̪a xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nhɛcahya ngue gui hyār'mahyau̪i ra Espiritu Santo? 'Bāp'ɥ goxthi'ɥ to xp̪á 'yāc'a'i ni damme. 'Nɛ mahōnda hyaxa'i ya ngue guá n'yāgui —bi 'yɛmbi.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'ɥya, bi dahra xisu p'ɥ mi yaui ra Bedu, ngue bi du. Mi

yut'ambo yø 'yāte p'ɥya, mahōmbi din̪i ngue ya xi du ra xisu. Bá j̪ɛpɥya, bi ma bá ägui 'dap'ɥ bi 'youi rá damme.

¹¹ Gä bi nsu yø 'yɛc'ɛi. Ximmangu'ɥ hingyø 'yɛc'ɛi p'ɥya, xquet'a bi nsu mø mi 'yø'a te bi nja.

Xangu yø milagro bi nja.

¹² Nup'ɥ ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón, ja bi mpɛti p'ɥ xangu yø 'yɛc'ɛi. Nuya yø representante ra Cristo p'ɥya, 'dama 'dan'yo yø hmɛya bi 'yutyø ja'i, porque h̪injongui sä da 'yøtyø milagro bi 'yørbɥ bi mpɛti yø ja'i.

¹³ Madague'a hingui cuarbɥ 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ya yø ja'i hingyø 'yɛc'ɛi, pɛ nnu manho yø 'yɛc'ɛi, hingui sai.

¹⁴ Man'na man'na ni hyuxt̪a yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Yø n'yohɥ, yø xisu bi 'yɛc'ɛi.

¹⁵ Asta bi j̪ɛcyø dārquɛh̪i yø ja'i ngue pop'ɥ ja yø caye. 'Bɥ'o bá oxyø t'ots'i, 'bɥ'o bá oxyø fidi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'ɥ ra Bedu, madrá xahatho di nth̪ui ra dārquɛh̪i, 'bexi sä ra n'ɥ hɛmbi.

¹⁶ Nu'ɥ yø hn̪ini guerp̪atho bí ja, bá ɛhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø dārquɛh̪i, bá du yø ndunth̪i. Pɛ gä bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

¹⁷ Nuna rá hmu yø mmäc̪a p'ɥya, gätho ya mi'da yø n'yohɥ, nuya ja yø nt'ɛc'ɛi ni hu ngue yø saduceo, gä bi nɛya 'mø mi nu ngue xandøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo.

¹⁸ Bi ma maɛnt'i ya yø representante p'ɥya, bi jot'i.

¹⁹ Pɛ rá anxɛ Oja p'ɥya, bi xocra goxthi fädi 'mø m̪inxui ngue bá j̪ɛqui. Bi 'yɛmbi:

²⁰ —Ni mɛ ya, ni m'mähmi p'ɥ ja rá nija di mpɛti yø judío. Dam̪i xihmi yø ja'i hanja na ra hya ngue ra 'da'yo te.

²¹ Nu'ɥ yø representante ra Cristo 'mø mi 'yøhna ra hya bi xihra anxɛ, bi ma mxud̪itho p'ɥ ja ra nija ngue bi xännba ra hya yø ja'i. Nu'a ra ora ɛbí mmana hya p'ɥ ja ra nija p'ɥya, ja bi øt'a junta'ɥ yø hmu yø mmäc̪a. Bi petyø n'yohɥ di manda p'ɥ ja ra nija. Ja bi manda ngue da nj̪ɛcyø ofädi p'ɥya.

²² Pε nu'mø mi zøp'ua ja ra fädi'ua yø policia, ya himbi dimp'ua yø ofädi. Bá pennbua, bi ma ngue ya hinjo'o p'ua yø ofädi.

²³ Bi 'yεna:

—Dá tingähe ngue n'nøt'e xanho ra fädi, 'bäp'ua yø mädi p'ua ja ra goxthi. Pε nu'mø ma xocähe ra goxthi p'ua, ya hindä tingähe p'ua mbo yø ofädi.

²⁴ Mi 'yøhyø hmu yø mmäcja na te xi nja p'ua, 'nε'a rá hmu'ua yø n'yohua ja yø 'befi p'ua ja ra nija, ngue hinjo'o p'ua yø ofädi, di n'yεmbua:

—¿Xø hague xpí bøn'ua p'ua? —di n'yεmbi.

²⁵ Nu'a ra ora'a p'ua, bi zø'a n'na nc'ei, bi 'yεmbi:

—Nu'ua yø n'yohua gá cothua fädi 'mø minde, ya bí 'bup'ua ja ra nija. Bi xänbua ra hua yø ja'i —bi 'yεmbi.

²⁶ Nu'a rá hmu yø policia p'ua, bi mähä'ua yø mmipoliciaui ngue da si'ua yø representante ra Cristo. Pε himbi uni, porque su da mando yø ja'i.

²⁷ Nu'mø mamba ts'i'ua yø representante ra Cristo p'ua, bi ma ma'bä'mi p'ua ja ra junta. Nu'a ra hmu mmäcja bi 'yεmbi:

²⁸ —¿Ua hingui øhmua ra hua, uangui dá hec'ähe ngue nu'a rá hua ra Jesús, ya hinni mantho gui xänbaha yø ja'i? A nuya gätho ra hniñi Jerusalén, ya xcä sinnbaha'a ra hua gui xänbateh'ua ya. 'Nε gui εmhua ngue go ma ts'oquigähe p'ua bi du na ra n'yohua gui mmamh'ua.

²⁹ Mi dahra Bedu p'ua, co 'nε'ua mi'da yø representante, bi 'yεna:

—Nugähe di εmhme ngue jatho da t'εc'ei te mman'Oja, hindä gue'a ngue yø ja'itho da t'εc'ei bi yø hua.

³⁰ Nuna ra Jesús di mmangähe ya, guehna gá cuathua ra pont'i ngue bi du na. Pε nuna Oja mi thanne ma mboxitahua, bi japi ngue bi bεnnate.

³¹ Oja p'ua, bi zixpu bí ja rá n'yεi na ra Jesús, guehna bi 'yεts'i ngue di ndast'abi ngue da yanyø ja'i na. A nuyá, nuya yø judío, mat'unni ra tiempo ngue da hyep'ua ra nts'o ga 'yo, n'namh'ua ngue di mpunnba yø ts'oqui.

³² Guesε ra Espiritu Santo di ja majuan'ua na ra hua na. Da guecähe p'ua, xquet'a

dadi jahe majuan'ua na ra hua na. Nuna ra Espiritu Santo p'ua, guehna bá pennbabi Oja'ua yø ja'i bi 'yεc'ei bi rá hua na.

³³ Mi 'yøhna ra hua bi si p'ua, janjuan'ua ngue bi mbøcue. Bi ne ngue xta hyopyø representante ra Cristo.

³⁴ Nu'ua 'bøhyø mmäcja, n'youi p'ua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Gamaliel, ja rá nt'εc'ei ngue ra fariseo 'nε ra xänbate ngue ra ley. 'Nε gä nnu mansu yø ja'i na ra Gamaliel. Bi m'mä p'ua, bi manda ngue bi njacathi n'na ts'uquits'ua ya yø representante ra Cristo.

³⁵ Bi 'yεmbyø ja'i na ra Gamaliel:

—Aguε gyø judío, dami n'yomfēni te gui nne gui 'yøpaha ya yø n'yohua 'bøcua.

³⁶ Dami bεmh'ua te bi nja 'mø yø pa xa thogui ngue mi 'yonna hua ra Teudas. Bi 'yεna ngue maguesε, 'nε bi dēnni comma goho ciento nja'i. Mi zä mi tho p'ua, gä bi n'uen'ua mi tēnni. Bi m'mεp'ua ra hua p'ua.

³⁷ M'mεfa p'ua, nu'mø mi nja ra censo, mahømbi 'yonna hua ra Judas nu'a ra mmengu Galilea. Xquet'a xangu to bi dēnnä rá hua. A nu'mø mi tho, gä bi n'ueni to mi tēnni.

³⁸ Janangue dami hych'ua p'ua yø n'yohua 'bøcua. 'Yo gadi nthint'i ngue gui säh'ua. Porque nu'mø yø hyase'a ra hua i mma, di m'mehyø hua 'mø.

³⁹ Pε nu'mø ngue rá hua Oja i mmamp'ua, hindä zä gui hejpa'ua te mmam'mø. Man'na n'yo mi 'yøthua ngue go ga coh'ua ngue ma nsaih'ua Oja.

⁴⁰ Gä bi nu manho yø ja'i te bi manna Gamaliel. Bi ma macat'i mbo ya yø representante ra Cristo p'ua ngue bi 'bei. Bi xi p'ua ngue ya hinni mantho da xihyø ja'i hanja na rá hua ra Jesús. Bi thø p'ua.

⁴¹ Mi bømp'ua ja ra junta'ua yø representante ra Cristo p'ua, di johua ngue ya bi zä ra n'ua connä guehra Jesús.

⁴² N'na pa ngu n'na pa hingui säya bi xänbate p'ua ja ra nija di mpe'ti yø judío, 'nεp'ua ja yø ngu i mmanna Jesucristo p'ua ni ma.

6

Bi t'εxi yoto nja'i ngue di nfäxte.

1 Nu'x yø pa'x p'uxya, man'na man'na ni hyuxtho'a gangu yø 'yεc'εi. Nu'x ga ya ra hya ngue ra griego p'uxya, bi mædi bi zuxx yø judío ga ya ra hya ngue ra ebreo. I εna ngue hingui t'ørpabi masu xanho'x yø 'danxu 'mø ma dat'i ra hmε n'na pa ngu n'na pa.

2 Janangue nu'x 'dema yoho yø representante ra Cristo p'uxya, bi peti gætho'x yø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Hinda zæ'a ngue go ga hεcæhe p'x'a nnæ mangæhe ræ hya Oja, ngue gui 'yεmhmx ngue 'bet'o go ga ørpahe masu p'x ja ra nts'ihmε.

3 Janangue nu'ya ma zi cu'ahx, nu'ya ha di 'bæhmæ ya, dami hyomhmæ yoto yø n'yohæ da ma mafæti næ ræ 'bæfi næ. Pε gue da gue'x yø n'yohæ bæ dinnæ hya, 'nε nnu mansu gætho yø ja'i, 'nε dædi nεqui ngue n'youi ræ Espiritu Santo.

4 A nugæhe p'uxya, ga siguegæhe ræ mhamat'Oja, 'nε ga nxænnbæhe yø ja'i ræ hya Oja.

5 Gæ 'da'igu bi mæmp'uxya. Bi than'na ræ Teba p'uxya, ngue da t'εts'i. Guehna n'na ræ n'yohæ xanzaqui ræ nt'εc'εi, 'nε n'youi ræ Espiritu Santo. Conna Lipe bi thanhni, ræ Prócoro, ræ Nicanor, ræ Timón, ræ Parmenas, ræ Nicolás nu'na ræ mmεngu Antioquia, guehna ya xi 'yεc'εibi m'met'o yø nt'εc'εi yø judío næ.

6 Nu'ya yø n'yohæ bi thannbæya, bi ts'ixpæ 'bæhyø representante ræ Cristo ngue bi marpabi Oja. Nu'ya yoto nja'i bi t'unyø cargo, bi japyø 'yε p'x ja yø ya.

7 Ræ hya Oja p'uxya, man'na ni ma ma'yoniho. Man'na ni 'yεc'εiho yø ja'i p'x ja ræ hnini Jerusalén. Xquet'a xangu yø mmæcja bi nu manho ræ hya, 'nε bi 'yεc'εi.

Bi ma mæbent'i ræ Teba ngue bi tho.

8 Xandøngu ræ njapi Oja bi unna Teba, ngue yø hmεya bi 'yørbæ 'bæhyø ja'i. Nu'ya yø milagro bi 'yøt'e, hinjongui sä da 'yøt'e.

9 Bi mædi bi njuntui ræ Teba ya yø n'yohæ pap'x ja ræ njja yø judío ni hu ngue ræ Libertos, 'nεhya yø judío ngue yø mmεngu Cirene, 'nεhya yø mmεngu Alejandría, 'nεhya yø mmεngu Cilicia, 'nεhya yø mmεngu Asia, gæ tønhamæya ræ Teba.

10 Pε himbi zæ xtæ ndæjpa ræ hya, porque ræ Espiritu Santo di bænnbabi ræ hya mmænna Teba.

11 Astæ bi dahra mεnyu 'da p'uxya, sifi ngue da ma ngue xi 'yøde ngue ya mants'o ræ Teba ngue sæhra Moisés, 'nε sæ Oja.

12 Janangue bi yæns'yø ja'i p'uxya, bi mpeti yø n'yohæ 'bet'o ngue yø judío, 'nεhyø xænnbæte ngue ræ ley. Bi bent'i, bi zixpæ bi nja ræ junta.

13 Bi t'εxyø ja'i da manyø fehni p'uxya, bi 'yεna:

—Nuna ræ n'yohæ 'bæcua, hingui säya ngue nnømman'x ræ maca njja ja ua, 'nε nnømman'æbi ræ ley Oja.

14 Ya xtæ øcæhe te mmænna ngue nu'na ræ Jesús ræ mmεngu Nazaret, εmbi ngue da dεmhra njja 'næ. 'Nε εmbi ngue di pähyø costumbre bi zogæhæ ræ Moisés.

15 Nu to gæ mi hup'x ja ræ junta p'uxya, hεrpabi ræ hmi ræ Teba ngue εntho ræ hmi n'na ræ anxε Oja.

7

Bi zohyø nsæiui ræ Teba.

1 Nu'a ræ hmu yø mmæcja p'uxya bi 'yεmbi: —¿Ua majuan'i'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yεmbi.

2 Mi dahra Teba p'uxya, bi 'yεna:

—Ague n'yø'ahæ, dami 'yøhmæ næ ræ hya ga mmangæ ya. Nuna ma mboxitæhæ ræ Abraham, nu'mø mi m'mæ p'x ja ræ hæi Mesopotamia, tobe himman'i map'x ja ræ hæi Harán, bi nthæui næ Oja maguesε.

3 Oja bi 'yεmbi: “Dami sop'x ni hæi ya, gætho'x ni mεni da gop'x. Gui mmap'x ja ræ hæi ga xi'i”, bi 'yεmbi.

4 Nuna ræ Abraham, bæ pømp'x ja ræ hæi ni hu ngue Caldea mi 'bæi. Bi ma, i m'mæ p'x Harán. M'mæfa p'uxya, bi du ræ papá. Oja p'uxya, bi xihra Abraham ngue bæ εcua ja ræ hæi di 'bæhmæ ya.

5 Pε nu'mø mæmbæ εhε, ni xinga n'na xequi xtí unna ræ hæi ja ua. Ni xinga guerp'x di 'bæmræ gua xtí unni. Pε madague'a, nuna Oja bi yarp'i ngue di unni gætho næ ræ hæi ja ua. A nu'mø bi du p'uxya, da gohmi yø bas'i. Nu'x yø pa'x p'uxya, tobe him man'i m'mæhyø bas'i ræ Abraham.

6 Nuna Oja bi 'yembra Abraham, "Nu'u ni mbom'meto, goho ciento njeya daní m'map'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'ani p'u, porque jatho da 'yotra 'befi di manda yø hmu".

7 Pe Oja bi 'yembi: "Ga haspagä ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya, da εcua ya ma ja'i ngue da dannegui", bi 'yεn'Oja.

8 Nuna Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xequi ra xifani rá do'yo yø ts'unt'u mø bi m'mai. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nopa hmeya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mi m'mahra Isaac, bi mεpya 'mø mi gua'a nhyato ma pa. Nuna ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yør'mø mi m'mahra ts'unt'u ni hu ngue ra Jacob. Nuna ra Jacob xquet'a ngu'a bi japyá 'de'ma yoho yø ts'unt'u bi m'ma'a m'mefa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

9 Nuya yø ts'unt'u ra Jacob, gä bi seyabi na ra José yø n'yohu. Janangue bi 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i maní ma Egipto. Pe ra José, bi mäx Oja.

10 Nu hangu ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Nε bi unná n'yomfeni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu manho ra José na ra Faraón. Nuna ra Faraón mará dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yεxra José ngue di manda p'u Egipto na, 'nε bi 'yεts'i ngue bi mandabi p'u ja ra ngu.

11 N'na ra pa p'uya, bi nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nεp'u ja ra häi Canaán bi nja ra ot'i. Ndummitho te bi nja. A nu'u ma mboxitahu p'uya, hinha tini te da zi.

12 Ngu i 'yøde ngue bí ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bi menhyø ts'unt'u ngue da tu ra trigo. Ya rá mæditho na ra 'yogui na p'uya.

13 Rá yondi bi ma p'uya, ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmeya ra Faraón ngue te'o yø mēni ra José p'uya.

14 Bi manda na ra José ngue bá ts'innabi rá papá Jacob, gätho'u mi'da yø mēni bá ts'i, hyate ma'de'ma cat'a nja'i mi sadi ngue gätho.

15 Janangue bi njap'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nε'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u bá tup'u.

16 Pe himbá t'äp'u Egipto 'mø mi du, porque nuya yø ts'unt'u ra Hamor ngue yø

mmengu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi danna Abraham, ja i thuxpæ ngue bá t'ägui.

17 Pe εna bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguitho bi nxandyø judío p'u Egipto.

18 Nup'u Egipto, bi m'ma'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badi te'o na ra José.

19 Nuna ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitahu. Bi japi ngue da 'yenyø basi 'mø bi m'mai, n'namhma da du.

20 Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'unt'u bi nu manho Oja. Pe honda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu.

21 Nu'mø mi 'yemp'uya, nuna rá t'ixu ra Faraón guesε na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drá basi.

22 Nuna ra Moisés, gä bi barpabi yø mfadi yø mmengu Egipto. 'Nε bi 'yεhra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Nε padi xanho ha di japi te da 'yøt'e.

23 Nu'mø mi gua'a nyote njeya 'bakra Moisés, bi zo rá mmæi ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mēni.

24 Mi zømp'u 'bakyø mēni p'uya, bi nu n'na ra mmengu Egipto ngue di unnbabi n'na rá mēni. Bi cospabi'a te mi ørbaya, pe bi hyo'a ra mmengu Egipto.

25 Nuna ra Moisés bi 'yεna ngue di mmeya'u yø mēni ngue bi mēnnabi Oja ngue da yaní para ngue da ma mathøgue p'u sä ra n'u. Pe himbi mmeya yø judío te t'ørpabi.

26 Mi hyaxpaya, nuna ra Moisés bi dimmi yo nc'ei yø judío ngue di ndunse. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyegui, bi 'yembi: "Ague n'yø'au, gadi mmēniui. ¿Hanja ngue gadi ndunseui?" bi 'yembi.

27 Nu'a mi pate p'uya, bi nønhna Moisés, bi 'yembi: "¿Te'o bi 'yεxa'i ngue gui nts'at'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda?"

28 ¿Ua gui nne gui hyogui tengutho gá japa n'na nc'ei ra mmengu ua Egipto mande?" bi 'yembi.

29 Mi 'yøhra Moisés ngue t'εmbi xi nhote, bi 'dagui, i map'u ja ra häi Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'nε ja bá mip'u yoho yø ts'unt'u.

30 Nunā rā Moisés, mī gua'a nyote njeya ngue 'bɔp'ɔ Madián. Nup'ɔ ja rā dapo jonna t'òhò Sinaí, bī nū n'na rā ndat'o ngue tòhra sibi. Ja bá nyap'ɔ rá anxɛ Oja p'ɔya.

31 Nu'mò mī hyɛtra sibi rā Moisés, di 'yòtho hanja'a te bī nū. Bi guarbɔya ngue da nū xanho. Bá nya Oja p'ɔya, bi 'yɛmbi:

32 “Guecā drá Oja mī thannegā nī mboxita Abraham. Drá Ojagā ngue rā Isaac, drá Ojagā ngue rā Jacob”, bi 'yɛn'Oja. Pɛ asta huacra Moisés ngue bī nsu. Ya hinguí hā nzammūi ngue da hyɛti xanho.

33 Bi 'yɛn'Oja p'ɔya: “Damī c'ojhni thixfani, porque nuua guí 'bāi, rā nduxcahāi ua.

34 Dí nnugā rā n'ɔ i thohma ja'igā rá m'mɔ'a Egipto. Dí ø'mò dants'i. Dá ɛcā ya ngue gā nyañi n'namhma ngue da ma mathøgue. Ague Moisés, dí nne gā pɛn'na'i Egipto ya” —bi 'yɛmbi.

35 Madague'a himbi nū manho m'mɛt'o yò judío nā rā Moisés ngue xi 'yɛmbi: “¿Te'o xpá 'yɛxa'i ngue guí nts'ut'abi, ngue guí hyasca'be rā güenda?” xi 'yɛmbi, pɛ guehna bi 'yɛx Oja ngue dyò hmū yò ja'i nuyā da jaqui. Nguna bi xihra anxɛ bī nup'ɔ ja rā ndat'o mī danzø.

36 Nunā rā Moisés, guehna bá jajpɔ ja rā häi Egipto mā mboxitahɔ nā. Ja bá up'ɔ yò hmɛya ngue yò milagro bi 'yòt'e, tengutho bi 'yòrbɔ ja rā Thenga Jathe. Bi 'yòtyò milagro mɛnte bī n'yo dapo nyote njeya.

37 Nunā rā Moisés bi xihyò ja'i, bi 'yɛmbi: “Nunā Oja, da 'yɛxa n'na rā pøngahya ngue yò judío tengutho bi jacā. Nunā rā pøngahya nā p'ɔya, damī 'yòhmɔ te gāma hyā da xi'ahɔ”, bi 'yɛmbi.

38 Guehna 'dap'ɔ bī n'yohɔ yò ja'i p'ɔ ja rā dapo nā rā Moisés. 'Nɛ bī map'ɔ ja rā t'òhò Sinaí ngue bá nyaui rá anxɛ Oja. Ja bá sip'ɔ rá hyā Oja p'ɔya. Bá ɛp'ɔ 'bɔhmma mboxitahɔ ngue di thojpabi nā rā hyā bá sifi, guehna rā hyā bi t'unni ngue di thogahɔ naya.

39 Pɛ mā mboxitahɔ himbi 'yɛc'ɛi nā rā hyā bī manna Moisés. Bī mɛspatho te bī mā, sinoque bī ne xtabá mmenga Egipto mahøn'a.

40 Bi 'yɛmbyò ja'i rā Aarón: “Ague Aarón, dí nnegāhe ngue gui hocyò dahmu di

m'mɛt'o p'ɔ gdā mähä. Porque nunā rā Moisés bá jagahɔ p'ɔ ja rā häi Egipto, hindí pahmɔ te bá jana”, bi 'yɛmbi.

41 Bi hoca n'na rā dahmu ngue rā t'undani p'ɔya. 'Nɛ bi hyo yò mbo'øni ngue bi 'yòrpa rā 'bòt'e rā dahmu. Di johya yò ja'i ngue ya bi hocra dahmu da danne.

42 Nunā Oja p'ɔya, bi hyɛp'ɔ yò ja'i. Bi unna 'yu yò ja'i ngue yò sø bí ja maya, gā ørpa yò dahmu ngue thanne. Ngu'a nt'ot'i p'ɔ ja rā libro bi 'yotyò pøngahya Oja ngue ɛnā: “Ague gyò judío hɔ, mɛnte gā n'yo dapo hɔ nyote njeya, ¿ua gā hyocjɔ yò mbo'øni ngue gā 'yò'ni 'bòt'ehɔ? Nu'a, hin'na'a.

43 Hante gue nup'ɔ gnī mähä, gadi 'yonnbahɔ rā ngu rā dahmu Moloc, 'nɛ gui tuhɔ n'na rā dahmu ngue rā sø nī hu ngue rā Renfán. Guehya yò dahmu gadi hocɛ guí thannehɔ. Janangue nuyá, gā høn'ahɔ thip'ɔ ja rā häi guí 'bɔhmɔ ya, gdā pɛn'nahɔ man'na rá nguep'ɔ ngue rā häi Babilonia”, bi 'yɛnā.

44 Bi sigue bī nya rā Teba p'ɔya, bi 'yɛnā:

—Nup'ɔ ja rā dapo, nuyā mā mboxitahɔ mī ja n'na rā ngun'ulu ngue mī nnøpa nija yò ja'i. Ja pɛspɔ yò xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nunā rā ngun'ulu p'ɔya, bi xi Oja rā Moisés ngue da 'yòt'e tengutho rā forma xi 'yuti.

45 Nunā rā ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mò mamba ɛhra Josué bá n'yoi mā mboxitahɔ, go bi søcua rā ngun'ulu ua dí 'bɔhmɔ'ɔ ya. Mī zòhø bi hyannba yò häi yò 'dan'yo ja'i mī 'bɔcua. Guehna Oja bi hyøn'athi yò mmɛhäi. Bī nja rā ngun'ulu asta gue'mò mī m'mahra dast'abi David.

46 Nunā rā David, xangu rá mate Oja bi dinnbi. Bī ne ngue xta hyò'a n'na rā nija, ngue rá ngu nā rá Oja mī thanne rā Jacob.

47 Pɛ go bi hyòhra nija nā rā Salomón rá ts'ant'ɔ rā David.

48 A nunā Oja maguesɛ, hinguí 'bɔp'ɔ ja yò nija di hocyò ja'ina. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hyā bī man'Oja ngue bi 'yɛnā:

49 “Dí hucā p'ɔ mahɛts'i ngue dadi mānda. Nuua ja rā ximhäi p'ɔya, di nnøpa nhnɛts'i. ¿Te 'be'a mangū guí ɛnā guí hogahɔ? Ogue ¿hapɔ guí ɛhmɔ ngue gā nsäyagā?

⁵⁰ ¿Ua h̄indá hocä ya te gäma cosa i ja?” bi 'yɛn'Oja.

⁵¹ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yɛmbi:
—Xandø nnaxi ni mm̄ih̄. Ni guh̄
xancot'i, zant'a guí festhoh̄ te mm̄anna
Espíritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma mbox-
itah̄, guí njath̄ p'uya.

⁵² Nuya ma mboxitah̄, gätho yø
pøngahya Oja xa m'm̄i, gä xa nz̄i. 'Nɛ bi
hyo'ya yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da ɛp'ya
n'na nc'ɛi ngue gä ra nho da n'yo. A nuyá,
ya bá ɛ'a to bi man'ya yø pøngahya'ya. Pɛ gá
däh̄ ngue bi tho.

⁵³ Madague'a bá pɛnsɛ yø anxɛ Oja ngue
bi 'da'ah̄ ra ley, pɛ h̄inguí ɛc'ɛih̄ ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

⁵⁴ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si
p'uya, bi ndanzø yø mm̄i ngue ra cue,
pɛts'i da zadra Teba.

⁵⁵ Nuná ra Teba p'uya, di hatra ts'edi ra
Espíritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi
hyandi ngue di yoxni Oja, 'nɛ bi hyandi
ngue nup'ya ja rá n'yei Oja ja 'bap'ya ra Jesús.

⁵⁶ Bi 'yɛnna Teba p'uya:
—Dí handä ngue bi xohra c'ammahets'i.
Nuná ra n'yoh̄a bí 'yɛ mahets'i p'uya, ya
'buh̄na ja rá n'yei Oja n̄ —bi 'yɛna.

⁵⁷ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø
gu, porque h̄inguí nne da 'yøhna ra hya
mm̄anna Teba. Bi nyuntyø ja'i p'uya ngue
bi bɛnt'i.

⁵⁸ Bi gajma xøts'e ra hnini ngue bá p̄ando.
Nu'ya yø testigo xi manna fɛhni p'uya, bi
gacyø tuhu ngue bi mör'ya 'bä'a n'na ra
n'yoh̄a ni hu ngue ra Saulo. Bi m̄ando ra
Teba p'uya.

⁵⁹ Mɛnte 'b̄ando ra Teba p'uya, bi zo Oja,
bi 'yɛmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dä'i ma te
—bi 'yɛmbi.

⁶⁰ Bi ndantyøhm̄u p'uya, ra ndøts'edi bi
'yɛna:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui
mbɛnnbab'i'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i
'b̄uca.

Hontho bi man'a p'uya, bi du.

8

Bi sigue ra Saulo ngue sah̄yø 'yɛc'ɛi.

¹ 'Da'igu bi mamm̄i ra Saulo'ya to bi hyo ra
Teba. Nu'a ra pa'a p'uya, bi nanga n'na ra
das̄i p'ya Jerusalén ngue bi ts'ah̄yø 'yɛc'ɛi.
Gä bi n'uɛnyø 'yɛc'ɛi, i mpa mi'da yø hnini
rá njap'ya ja ra häi Judea. I mpa 'da asta ra
häi Samaria. Pɛ nuya yø representante ra
Cristo h̄imbi 'dahya.

² Nuya yø n'yoh̄a suprá xudi Oja, gue-
hya bi 'yähra Teba ya. Janjuan̄i zon̄i ngue
mbɛni.

³ Pɛ di sigue ngue sah̄yø 'yɛc'ɛi na ra
Saulo. I huaxtyø ngu, bi jacyø n'yoh̄a
'nɛhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yon̄i ra hoga 'da'yo hya p'ya Samaria.

⁴ Nuya yø ja'i bi 'dap'ya Jerusalén, ndap'ya
bi zä i mpa yø ja'i, pɛ gä mm̄anna hoga
'da'yo hya p'ya ni ma.

⁵ Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ɛi ra 'dagui
na, i mpa p'ya ja n'na ra hnini ngue ra häi
Samaria. Bi m̄adi bi xihyø ja'i ra Cristo
p'ya.

⁶ Bi mpɛti gätho yø ja'i ngue øxra hya
mm̄anna Lipe. Mi nu yø ja'i yø milagro bi
'yøtra Lipe p'ya.

⁷ Mi 'bap'ya xangu yø ja'i ngue yø ndunthi,
pɛ gä bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi ngue
da hyɛp'ya yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu
yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua
bi 'yøthe.

⁸ Janangue gä di johya yø ja'i 'bap'ya ja ra
hnini.

⁹ Nup'ya ja ra hnini, mi 'bap'ya n'na ra
n'yoh̄a ni hu ngue ra Simu. Mi hyätyø ja'i
p'ya ja ra häi Samaria conná mfadi ngue ra
magia, mi ɛna ngue maguesɛ.

¹⁰ A nuná, dingüɛ d̄innoho mi ørpa masu.
Di n'yɛmbyø ja'i: “Nuná ra Simu, janjuan̄i
ngue n'youi rá ts'edi Oja na”, di n'yɛmbi.

¹¹ Mi t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho
yø pa mi hätyø ja'i conná mfadi.

¹² Pɛ ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø
ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'ya di zo rá 'yɛ Oja.
'Nɛ xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mi
t'ɛc'ɛi'a te bi manna Lipe p'uya, yø n'yoh̄a
yø xisu bi nxixya.

¹³ Xquet'a 'nɛhra Simu bi 'yɛc'ɛi ra hya 'nɛ
bi nxixya. Asta ya h̄inguí nne da hyɛhra
Lipe na ra Simu. Di 'yøtho 'mø bi nu yø
milagro øtra Lipe.

14 Mī 'yøhyø representante ra Cristo mī 'bæ'a Jerusalén ngue ya 'nɛp'æ Samaria xi t'ɛc'ɛi rá hya Oja. Ja i 'bennbæ ra Bædu 'nɛhra Xuua p'aya.

15 Nu'mø mī zømp'æ Samaria'æ bi 'benhni, bi marpabi Oja yø 'yɛc'ɛi ngue nnepe di n'youi ra Espíritu Santo.

16 Porque tobe hinga n'na nc'ɛi mī n'youi ra Espíritu Santo. Sinoque høntho xi nxixya para ngue da fadi ngue ɛc'ɛi ra Hmu Jesús.

17 Ra Bædu 'nɛhra Xuua, nu'mø mī japyø 'yɛ p'æ ja yø ya yø 'yɛc'ɛi, yø 'yɛc'ɛi p'aya bi n'youi ra Espíritu Santo.

18 Mī nu ra Simu'a te øtyø representante ra Cristo, ngue nu'a gui japyø 'yɛ p'æ ja yø ya yø 'yɛc'ɛi, 'be xi n'youi ra Espíritu Santo yø 'yɛc'ɛi. Ra Simu p'aya, bi ne xtæ ngutra mɛnyu ngue di njap'æ.

19 Bi 'yɛmbi:

—Damī 'dacui na ra ts'edi ja'aui, n'namhma ngue nu to bi zæ ga japæ ma 'yɛ p'æ ja rá ya, di n'youi ra Espíritu Santo —bi 'yɛmbi.

20 Mī dahra Bædu p'aya, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ni mɛnyu 'da gdi m'mɛhmī'a. ¿Hanto guí ɛna ngue nu'a badi un'Oja, ra mɛnyu gdi tin'a?

21 Nu'i hin'yæ ni mmɛnthi ngue guí nthœi na ra 'bɛfi na. Porque nup'æ ja rá hmi rá dæ Oja, hinga njuaniho ni mmæi.

22 Damī hɛp'æ ra nts'o ja ni mmæi. Damī 'yæpræ mate Oja, xamhmatho di pun'na'i te guí mbɛni.

23 Porque dí nnugæ ngue græ zɛya, 'nɛ gæ ra nts'o xæ mbɛnt'ui ni mmæi.

24 Bi 'yɛnna Simu 'mø mī da p'aya:

—Damī marcauits'æ Oja n'namhma ngue hinga thocæ'a te guí xicui.

25 M'mæfa p'aya, nuya yø representante ra Cristo, nu'mø mī juadi bi xihyø ja'i ngue majuani na rá hya Oja, bá pengbæya, bí 'yɛ'a Jerusalén. Nup'æ ja yø hnini ja'a ra hæi Samaria bá thogui, gæ bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

Ra Lipe bi nthœi n'na ra mmɛngu Etiopía.

26 M'mæfa p'aya, n'na rá anxɛ Oja bi xihra Lipe, bi 'yɛmbi:

—Nuyá, ja ngue guí mma gdi ma Sur. Gui hyaxra 'yu bá nɛxa Jerusalén, i ntho'a Gaza —bi 'yɛmbi.

Nup'æ i nthohna ra 'yu na, hinjongui 'bæi.

27 Bi map'æ sihna ra Lipe. Bi nthœi p'æ ja ra 'yu n'na ra n'yohæ ngue ra mmɛngu Etiopía, ngue xpí 'yɛhra ndanne Jerusalén. Rá 'bɛt'o mɛfi na n'na ra xisu ni hu ngue ra Candase mī ndast'abi p'æ Etiopía, mī ja rá cargo ngue ra tesorero.

28 Ni huxrá carro jætýø fanī ni ma rá hæi Etiopía. Mente ni 'yo p'aya, di xæhra libro bi 'yotra pøngahya Isaías.

29 Pɛ ra Espíritu Santo bi 'yɛmbra Lipe:

—Damī cuatrá n'yohæ ni huxrá carro mma næ.

30 Ra Lipe p'aya bi guarbæ ja ra carro. Bi 'yøde ngue nuna ra n'yohæ di xæp'æ ja ra libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yɛmbæya:

—¿Ua guí padi te gadi xæhya? —bi 'yɛmbi.

31 Mī dahna ra n'yohæ p'aya, bi 'yɛna:

—Pɛ ¿hague gdæ pacæ p'aya, 'nɛ hinjo'o to da xiqui hanja ra hya? —bi 'yɛmbi.

Bi xihra Lipe p'aya ngue bi nexpæ ja ra carro, 'dap'æ bi mihmi.

32 Nu'a ra parte nt'ot'i p'æ ja ra Maca Libro di xæ p'aya, guehna ra hya ngue ɛna: “Tengutho n'na ra dɛ'yo 'mø ni ma da tho, di mmuti. Ogue nt'axi n'na ra dɛ'yo hīndi 'yani. Di njarbutho na ra n'yohæ 'mø ni ma da tho ya, hīndi 'yani.

33 Da ma ma'bɛrpi rá sæ ngue hīnda ma m'mæts'i. ¿To go da badi hague ngu ra nts'o da 'yøtyø ja'i di 'bæ'a ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhæi”.

34 Nuna ra n'yohæ p'aya, bi 'yænna Lipe, bi 'yɛmbi:

—Damī 'yørcæ ra mate xiqui te'o na mmanna ra pøngahya naya. ¿Uague nuɛ, uague 'bæi te'o man'na mmanna?

35 Mī dahra Lipe p'aya, i dambatho'a te nt'ot'i p'æ ja ra Maca Libro madi xædi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús.

36 Nu'mø mī thop'æ po n'na ra dehe p'aya, bi 'yɛn'a ra n'yohæ yaui ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ¿ua hīnda zæ ga nxixyagæ 'mø?

37 Mī dahra Lipe p'aya, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø guí hahnī mmæi guí ɛc'ɛi ra hya, da zæ njam'mø da hin'na.

Mī dahra n'yohæ p'aya, bi 'yɛmbi:

—Dí ɛc'ɛigæ ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'ant'æ Oja na.

38 Bi manda ra n'yohu ngue bi ma ma'ba'mi ra carro p'uya. Bi mep'uja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe.

39 Nu'mø mi bøn'a nenthe p'uya, bi gus'ra Espíritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bi nxixya p'uya, ya hinha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bi n'yo p'uya, pe di johya ga ra 'yu.

40 Mi dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bup'uja ra hnini Azoto. Bi n'yo ngue bi hya 'da yø hnini ngue bi manna hoga 'da'yo hya, asta gue'mø mi zomp'uja ra hnini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bi mudi bi 'yεc'ei ra Jesús.

1 Nuna ra Saulo, hinguí säya di pihyø ja'i ngue nne da hyo'u εc'ei ra Hmu Jesús. Bi map'ua 'bahrá hmu yø mmäcja p'uya.

2 Bi 'yäpra säcua da gats'i, di map'ua ja yø nija p'ua ja ra hnini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'a to εc'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'mø yø n'yohu ogue yø xisu da tini, da tut'i da sip'ua Jerusalén ngue di n'ofädi.

3 Pe nu'mø ni ma da zot'a Damasco p'uya, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi nthui.

4 Bi dä'a häi ra Saulo p'uya. Bi 'yø p'uya ngue ts'ofu, bi t'εmbi:

—Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue εmmei guí säqui?

5 Mi dahra Saulo p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o'i p'uya, grá Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yεmbi:

—Go guecä drá Jesús ngue εmmei guí säqui. Pe gadi n'ense, tengutho ra ndani 'mø embrá nhnet'i ra za ma sani.

6 Asta huacra Saulo ngue bi nsu. Bi 'yεmbuya:

—Ague grá Hmu, ¿teni 'be'a guí nneque ga øt'a p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yεmbi:

—Damí nanguí, ni maná bí ja ra hnini. Ja daní si'i nu te ja ngue gui 'yøt'e.

7 εmmei di 'yødya yø n'yohu mi n'youi ra Saulo, porque bi 'yøde ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pe hijnombi nu.

8 Nu'mø mi nanga häi ra Saulo p'uya, i nne di nhanni, pe bi nxädä. Janangue bi ma macunhni, bi zøn'a Damasco.

9 Bi m'map'ua nhyu pa, pe hinha hēti. Xingra hme, ni xingra dehe xta nzi.

10 Nup'ua Damasco, mi 'bup'ua n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Ananías. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananías, bi 'yεmbi:

—Ague Ananías —bi 'yεmbi.

Mi da p'uya, bi 'yεna:

—Dí 'bucua grá Hmu. ¿Tema hya?

11 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ga 'yo, ni map'ua ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Carbu ja rá ngu ra Judas. Damí 'yännbu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Saulo, ra mmengu Tarso. Nuya, exa bi mmat'Oja ya.

12 Mente mmat'Oja ra Saulo p'uya, nup'ua i nu, bi zøn'a n'na ra n'yohu p'ua ha 'bui ni hu ngue ra Ananías. Bi nu ngue bi yat'ambo, bi japrá 'yε p'ua ja rá ya para ngue di nzø yø dä.

13 Nu'mø mi 'yø'a ra hya sihra Ananías, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, xangu ra nts'o dí øcä xa 'yø'na ra Saulo ngue di anyø ja'i nu'u εc'ei'i p'ua Jerusalén.

14 A nuyá, bá äpra säcua yø hmu yø mmäcja ya, ngue bá εcua ngue nu'u yø ja'i nzo'i, ga da dut'i da zits'i.

15 Pe ra Hmu Jesús bi 'yεmbrá Ananías:

—Ni mahma. Porque nuna ra n'yohu na, ya xtá huanhnä na ngue da xihyø ja'i te'ogui. Da xihyø ja'i rá m'mua n'nanni yø nación, 'nep'ua ha 'buhyø dast'abi da ma te'ogui, 'nep'ua 'buhyø judío da xifi te'ogui.

16 Nugä ga uti hague ngu gangu ra n'ua da thogui conná ngueque.

17 Nuna ra Ananías bi map'ua ja ra ngu mambi 'bahrá Saulo. Mi yat'ambo p'uya, bi japrá 'yε p'ua ja rá ya ra Saulo, bi 'yεmbi:

—Ague ma zi cu'i Saulo, nuna ra Hmu Jesús bá zo'i p'ua ja ra 'yu, xpá mmengä ya ngue da zä di nzø ni dä, 'ne guí n'youi ra Espíritu Santo —bi 'yεmbi.

18 'Bexque'a bi nzø yø dä ra Saulo p'uya. Bi hyø'ua εna yø xihua mi ja yø dä. Bi nxixya p'uya.

19 Mi nsihme p'uya, mahombi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammí pa p'ua 'buhyø 'yεc'ei p'ua Damasco.

Ra Saulo bi mambrá hya Oja p'ua Damasco.

20 Bi du'mi bi manna hya ra Saulo p'ua ja yø nija di mpeti yø judío p'uya. I xihyø ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ant'ua Oja'a.

21 Nūya gātho yø ja'i øde te mmamp'aya, di 'yøtho, di n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohu 'bu'a Jerusalén, nuna t'ēmbi sahyø ja'i εc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yεcua'a ya ngue da dut'u to da dini, da zispabi yø hmu yø mmäcja.

22 Pe man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue mmana hya. I utyø ja'i te mmamp'u ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yεx'Oja ngue di ndast'abi na. Asta hinguí padí te da 'yøtyø judío mi 'bu'a Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

23 Mi ma ya'atho yø pa p'aya, bi nhecahya yø judío ngue xta hyo ra Saulo.

24 Nu'u yø hyote, i fāhyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pe mi mmεya'a te fennbabi ra Saulo.

25 Nu'mø minxui p'aya, nuya yø 'yεc'ei bi 'yεt'a n'na ra canasta na ra Saulo. I cambu ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'aya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

26 Nuna ra Saulo, mi zøn'a Jerusalén, bi ne xtí mpēnhui'u yø 'yεc'ei mi 'bup'u. Pe gā su 'mø mi nu, porque εmbi ngue himma juani ra 'yεc'ei na ra Saulo.

27 Nuna ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'bahyø representante ra Cristo na. Go bi manna p'aya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu na ra Hmu Jesús. Bi ma ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u Damasco hanja na ra Jesús.

28 Nup'u ja ra hnini Jerusalén, 'dap'u 'yohu'u yø representante na ra Saulo. Nup'u ni ma yø representante, ja ni map'u ra Saulo.

29 Nuna ra Saulo bi hya ra ts'edi ngue mma hanja na ra Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío ga ya ra hya ngue ra griego. Pe nuya yø judío ya, i nne da hyo ra Saulo.

30 Mi mmεya yø 'yεc'ei p'aya ngue nne da tho ra Saulo. Bi zixp'aya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi masε p'u ja ra hnini Tarso na ra Saulo p'aya.

31 Ya 'bammāho gātho yø 'yεc'ei rá m'mup'u ja ra häi Judea, da guerp'u Galilea, da guerp'u Samaria. Man'na ni hyadra ts'edi'u rá m'mup'u. I 'bai ngue suprá xudi

Oja, 'nε fāxra Espiritu Santo. Man'na maní 'yεc'ēitho mi'da yø ja'i.

Bi t'øthe ra Eneas.

32 Bi n'yo ra Bedu ngue bi zengua yø cu. Xquet'a bi ma bí zengua'u yø 'yεc'ei rá m'mup'u ja ra hnini Lida.

33 Nu'a ra hnini'a p'aya, bi dimp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Eneas. Ya nhyato jeya mi oxrá t'ots'i, porque mi tudyø gua.

34 Nuna ra Bedu bi 'yēmbi:

—Ague Eneas, da 'yøthe'i ra Jesucristo ya. Dami nangui, pes'ni fidi.

Nuna ra dārquehi 'bexpí nangui.

35 Nu'u yø mmεngu Lida 'nε'u yø mmεngu Sarón mi nu ngue bi zā ra Eneas. Bi hyep'u yø nyogui nt'εc'ei p'aya, bi 'yεc'ei ra Hmu Jesús.

Bi bennate ra Dorcas.

36 Nup'u ja ra hnini Jope mi 'bup'u n'na ra 'yεc'ei ngue ra xisu maní hu ngue ra Tabita. Ra hya ngue ra griego p'aya, gui hutí ngue ra Dorcas. Nuna ra xisu na, mente ra pa bi m'mai bi 'yøtra nho, i fāxyø ja'i hin'yu te da hyoni.

37 Mi 'yε'a n'na ra pa p'aya, nuna ra Dorcas bi hyenni, pe bi du p'aya. Nu'mø mi 'betra ánima, bi 'berp'u ja n'na ra cuarto bí ja mayá ra tøcangu.

38 Nup'u ja ra hnini Lida ja mi dup'u ra Dorcas, querpātho bí ja ra hnini Jope mambi 'buhra Bedu. Nu'mø mi bahyø 'yεc'ei p'aya ngue bí 'bup'u Jope ra Bedu, n'na zihmātho bi menhni yo nc'ei ngue bá si ra Bedu.

39 Nu'mø mi zømp'u bí 'buhra Bedu'u yø nzite p'aya, 'bexpa ehra Bedu. Mi zøp'u ja ra ngu ra Bedu p'aya, bi ts'ixp'a ja ra cuarto mayá bí 'benna ánima. Xøgue di mäs'yø 'danxu p'u 'beni ngue zoni. Bi t'ut'ra Bedu'u yø tuhü 'nēhyø vestido mi ør'mø mi 'buhra Dorcas.

40 Nuna ra Bedu p'aya, bi xihyø ja'i ngue gā da bøn'athi. Bi ndantyo hmu p'aya, bi mat'Oja. Mente hεtra ánima na ra Bedu p'aya, bi 'yēmbi:

—Ague Tabita, dami nangui —bi 'yēmbi.

Bi nzø yø dā ra ánima p'aya, bi hyεtra Bedu, bi nangui bi mi.

41 Nuna ra Bedu, bi bennba rá 'yε ra Dorcas ngue bi xots'i. Mi xoxp'aya, bi ma

macut'i mbo yø 'yεc'εi conyø 'danxu ngue bi dāpi, pε ya i te.

⁴² Bi fadi gā rā hnini Jope nā rā hyā nā p'uya. Janangue xangu yø ja'i bi 'yεc'εi rā Hmu Jesús.

⁴³ Nunā rā Bēdu p'uya, ya'atho yø pa bá m'mup'ua Jope ja rá ngu n'na rā hyuxfani xquet'a ni hu ngue rā Simu.

10

Bi nyqui rā Bēdu rā Neyo.

¹ Nup'ua ja rā hnini Cesarea, mi 'bup'ua n'na rā n'yohua ni hu ngue rā Neyo. Mará capita nā rā n'yohua nā, rá hmu n'na 'bui yø soldado ni hu ngue rā Italiano.

² Nunā rā n'yohua nā, gā thanne Oja'ua 'bup'ua ja rá ngu, 'nε gā suprá xudi Oja. Xquet'a xangu rā mēnyu madi unī ngue fāxyø judío. 'Nε zant'a mmat'Oja.

³ N'na rā pa p'uya comma hyu nde, bi mpā rá nhandi rā Neyo tengutho 'mø di 'ui. Bi nu xanho ngue n'na rá anxε Oja bi yarbua ha 'bui, bi 'yεmbi:

—Ague Neyo —bi 'yεmbi.

⁴ Bi hyεtra anxε rā Neyo p'uya, pε bi nsu. Bi 'yānnbua, bi 'yεmbi:

—¿Tema hya, grā Hmu?

Mi dahra anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—I nnu manho Oja ngue guí mmat'Oja 'nε nnu manho te guí øt'e ngue guí fāxyø ja'i hin'ya te da hyoni.

⁵ A nuyá, dami 'yet'i to da si rā Simu bi 'bua Jope, nunā gā ts'ofu ngue i Bēdu.

⁶ Nunā rā Bēdu, 'bup'ua ja rá ngu rā hyuxfani nunā xquet'a i Simu. I ja rá ngu p'ua ja rá nnengui rā jathe. Nunā go da xi'i te 'be'a ja ngue guí 'yø'na —bi 'yεmbi.

⁷ Mi ma rā anxε p'uya, nunā rā Neyo bi zonhni yoho yø mēfi 'nε n'na rā soldado. Nunā rā soldado, rá n'yoi rā Neyo ngue xquet'a 'nεhna mi thanne Oja nā.

⁸ Bi xifi te xi nu p'uya. M'mefa p'uya, bi mēnyø nzite p'ua ja rā hnini Jope.

⁹ Mi hyaxpua, ya ni 'yo rā 'yu yø nzite, ni ma da zømp'ua ja rā hnini. Comma huxyadi p'uya. Nunā rā Bēdu bi nexma xøts'e rā ngu ngue da mat'Oja

¹⁰ Nunā rā Bēdu p'uya bi ntū manthuhu. Mente mahojpi te da zi, bi mpā rá nhandi tengutho 'mø di 'ui.

¹¹ Bi nu ngue bá xohra c'ammahets'i. Bá cacua häi n'na rā manta xanno, bá nthut'i yø ts'at'i.

¹² Nup'ua ja rā ulu p'uya, bá cap'ua xangu yø zu'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap'ua yø c'εya, bá cap'ua yø ts'int's'ua.

¹³ Bi 'yøhra Bēdu p'uya ngue ts'ofu, bi t'εmbi:

—Ague Bēdu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa.

¹⁴ Mi dahra Bēdu p'uya, bi 'yεna:

—Hin'na grā Hmu. Porque hinjam'mø xtá sigā n'na rā cosa nu'a hin'ya rá nt'εdi ga si, ogue xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zofu, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gni hutī ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndi bi 'yøhra Bēdu ngue ts'ofu. M'mefa p'uya, bi mengra manta, i ma mahets'i.

¹⁷ Pε rā Bēdu hingui padi te da 'yøt'e. Di n'yomfēni hanja te gā mbøn'a bi nu. Bi zøp'ua ja rā goxthi'ua yø nzite rā Neyo p'uya. Ya xpī n'anni harua ja rá ngu rā Simu.

¹⁸ Bi 'yānni ngue'mø di 'bup'ua n'na rā n'yohua ni hu ngue rā Simu 'nε i Bēdu.

¹⁹ Mente sodrá mmai rā Bēdu'a te xi nu p'uya, rā Espiritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bācua ja rā goxthi hyu yø n'yohua hon'i.

²⁰ Ga 'yo, dami cai. 'Yo guí yobēni ngue guí mme, porque nugā go xtá øt'ä'ua.

²¹ Nunā rā Bēdu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bi ma bá nyāui'ua yø nzite rā Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Dí 'bācā ua n'yø, masque go guí hongüi. ¿Tema hya gni 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a rā capita ni hu ngue rā Neyo xpā mmenngahe ngue gā sixahe. Nunā rā Neyo, guehna n'na rā hoga n'yohua ngue suprá xudi Oja. 'Nε nnu manho gātho yø judío nā. I mma ngue bi zø'a n'na rá maça anxε Oja p'ua ha 'bui, bi xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a rā hya ja ngue guí mma —bi 'yεmbi.

²³ Nunā rā Bēdu p'uya, bi cut'ambo'ua yø nzite ngue di n'oxi. Mi hyaxpua, bi mähä ya yø nzite. 'Nε bi mähä mi'da yø 'yεc'εi ngue yø mmengu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nuna ra Neyo, ya mi ndø'mate p'u ja rá ngu. Ya xi petyø meni conyø amigo di nsixui.

²⁵ Mi zøhra Bedu, 'bexpa nangra Neyo ngue bi nzenguau. Bi ndantyøhmü p'uya ngue nne xta ndanne.

²⁶ Pε ra Bedu bi xihra Neyo ngue da nangui. Bi 'yεmbi:

—Damj nangui. Nugä xquet'a drá ja'ithogä tengutho'i.

²⁷ Mente yaui p'uya, bi yat'ambo ra ngu. Bi nu ngue xangu yø ja'i 'bap'u xi mpeti.

²⁸ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pahmu ngue n'na ra judío, hingui nneprá nt'εc'ei ngue di n'amigoui n'na ra 'dan'yo ja'i, ni xinga gue'a ngue da yarbua ja rá ngu. Pε Oja, ya xa xiqui ngue hinjonni ja'i ga εmbi ngue hingui sä ga nya'be, ogue ga εmbi ngue xants'o.

²⁹ Janangue nu'mø mambá ts'igui, hinte dá ma, sinoque n'na zihmantho dá εhe. A nuyá, dí nne ga padí te guí zoqui.

³⁰ Mi dahra Neyo p'uya, bi 'yεmbi:

—Ya rá gupa ya, comma tengutho ra ora ja p'uya, ya mmap'u comma hyu nde. Him mará nsihme'a ra ora'a. Mente dí mmat'Oja ua ja ma ngu, bi mpä ma nhandi tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugä n'na ra n'yohu bi zøcua, di yoxni rá he.

³¹ Bi 'yεngui: “Ague Neyo, nu'a ni mmat'Oja guí øt'e, i ø Oja'a.

³² Damj 'yet'i to da si n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu 'nε i Bedu. Bí 'bap'u ja ra hnini Jope. I säya p'u ja rá ngu'a xquet'a ni hu ngue ra Simu. Ra hyuxfani'a ra n'yohu, 'bap'u ja rá nnengui ra jathe. Nu'mø bi zøcua'a p'uya, go da xi'i hanja'a”, bi 'yεngui.

³³ Janangue dá penhnä p'u te'o da si'i. Ya xanho ngue xcuá εhe. A nuyá, gätho dí 'bücähe ua ja rá hmi rá dä Oja ya. Dí nne ga øcähe te gäma hya di 'berp'a'i Oja guí xicje —bi 'yεmbi.

Ra Bedu bi xihra hya yø ja'i 'bap'u ja rá ngu ra Neyo.

³⁴ Mi nya ra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—A nuyá, dí haxä njuani ya ngue Oja hinjongui εn'a.

³⁵ Sinoque i nnu manho hønt'o bi zä maja'i 'bücua ja ra ximhäi ngue suprá xudi 'nε øtra nho.

³⁶ Nuna Oja bi zohyø judío, bá pennbabi ra hoga 'da'yo hya ngue di nhojpau yø ja'i conná nguehra Jesucristo. 'Nε guehna nnøpa hmü gätho yø ja'i naya.

³⁷ Nu'ahu guí pahmu te bá njap'u Galilea 'nεcua Judea 'mø mi manna hya ra Xuua bi 'yøtra nxixya.

³⁸ Guí pahmu ngue nuna Oja, bá pennbabi ra Espiritu Santo ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret, ngue bi hatra ts'edi da 'yøtra nho p'u di ma. Bi 'yøthe gätho yø ndunthi madi unna zithu. Bi zä bi 'yøt'e tengü na ra hya na, porque n'youi Oja.

³⁹ A nugähe ya, dädi jagähe majuaní te gä bi 'yøtra Jesús, tengutho te bi 'yørbu ja ra xequi rá njap'u Judea 'nεp'u ja ra hnini Jerusalén. M'mefa p'uya, bi ma macuati ra pont'i ngue ja bi dup'u.

⁴⁰ Pε nuna Oja, bi japi bi bennate'a rá hyu pa. Bi nepe ngue mahøndá nuhe 'mø ya xi bennate.

⁴¹ Hínque masque gätho yø ja'i bi nu 'mø mi bennate ra Jesús, sinoque go dá nugähe. Ya m'met'o xpí zän'Oja ngue ga jahe majuaní p'u bi bennate ra Jesús. Nugähe p'uya, 'dap'u dá nsihmeche 'mø mi bennate p'u mant'ägui.

⁴² 'Nε gue'a bi 'bejpahe'a ngue ga japähe majuaní yø ja'i, ngue nuna ra Jesús guehna bá εx Oja ngue di ndast'abi na, ngue da hyaspa ra güenda'u i te 'nε'u xandu.

⁴³ Nuna ra Jesús, guehna bi ma gätho yø pøngahya Oja na, ngue nu to gätho da 'yεc'ei na, di mpunnba yø ts'oqui conná guehna.

Ba 'bennbabi ra Espiritu Santo yø ja'i hingyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahnitho ra Bedu 'mø mi zøhra Espiritu Santo p'u 'bahyø ja'i mi øxra hya mmanna Bedu.

⁴⁵ Nu'u yø judío xí 'yεc'ei m'met'o ra Jesús bá n'youi ra Bedu ngue di hanyi, di 'yøtho'u p'uya, ngue 'nε'u yø ja'i hingyø judío bá 'bennbabi ra Espiritu Santo.

⁴⁶ Mbønequi xanho, porque øde ngue n'nan'yo ra hya ga ya'u 'bap'u. 'Nε øde ngue εspabi Oja.

⁴⁷ Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Xiya, ¿ua hindä zä di nxixya ya yø ja'i bá 'bennbabi ra Espiritu Santo ya, tengutho bi njacj m'met'o? —bi 'yεna.

48 Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxixyabi, gue'a di fadi ngue ec'ei ra Jesucristo'a. M'mefa p'uya, ya himma thøgue ra Bedu, xihyø ja'i ngue di m'map'u njammj pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yεc'ei p'u ja Jerusalén.

1 Nuya yø representante ra Cristo co 'nε'u m'i da yø 'yεc'ei rá m'map'u Judea, bi 'yøde ngue 'nε'u hīngyø judío ya xí ec'eibi rá hya Oja.

2 Nu'mø mī zønna Bedu p'u Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yεc'ei.

3 Bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gá sømp'u 'bøhyø ja'i hīngyø judío, 'nε 'dap'u gá nsihmεui? —bi 'yεmbi.

4 Nunā ra Bedu p'uya, bi dā ra güenda te gā xi nja, bi 'yεna:

5 —Nu'mø dambí 'bücä p'u ja ra hnini Jope, mā mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nthandj tengutho 'mø gdi 'ui. Dā nugä n'na ra manta xanno ho bí gahmaya, bā nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'u dí 'bui.

6 Nu'mø mā hētä p'uya, dá nu te 'be'a cambo. Dā nu ngue bá cap'u yø zu'ε ja goho yø gua, bá cap'u yø zate, bá cap'u yø c'εya, bá cap'u yø ts'int's'u.

7 Dā øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yεngui: “Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ε 'bücua n'namhma gui sa”, bi 'yεngui.

8 Nugä p'uya dí εmbi: “Hīn'na grā Hmu. Porque hīnjam'mø xtá sigä n'na ra cosa nu'a hīn'yū rá nt'edi ga si, ogue xants'o”, dí εmbi.

9 Nu'a nzojpa'ya, mahømbi 'yεngui: “Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gni hutj ngue xants'o'a”, bi 'yεngui.

10 Nhyu ndj bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextá nugä p'uya ngue bj mengra manta, j ma mahets'i.

11 Nu'a ra ora'a p'uya, nup'u ja ra ngu nmi 'bui, bi zøn'i hyu nc'ei xi nεxa Cesarea, ni ma dā sigui.

12 Ra Espiritu Santo p'uya, bi xiqui ngue hīnga nyobεnj, gā mme'be'u yø n'yohu bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dá mächē ya 'dato mā zi cuhü 'bücua. Gä dá cat'ähe p'u

ja rá ngu n'na ra n'yohu ngue ra mmεngu Cesarea.

13 Nunā ra n'yohu p'uya, bi xicje ha bj nja ngue bj nu n'na ra anxε bi zøp'u ja rá ngu. Ra anxε p'uya bi 'yεmbi: “Dami 'yεt'i to da si n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu, 'bøp'u ja ra hnini Jope, nu'a xquet'a ja man'na ra thuhu ni hu ngue ra Bedu.

14 Nunā ra Bedu, go dā xi'i nā ha di njap'u gdi nyani, co 'nε'u 'bøp'u ja ni ngu”, bi 'yεmbi.

15 Pε høntho dá fadi dá xicä ra hya yø ja'i p'uya, 'bexque'a bá 'bennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bj njacju m'met'o.

16 Bi zo mā mmäigä p'uya ngue nguna ra hya bj man'a m'met'o ra Hmu Jesús, bi 'yεna: “Ra Xuua bi 'yøtra nxixya conna dehe'a. Pε nu'ahü, ra Espiritu Santo di ha'ahü ra ts'edi”, bi 'yεna.

17 Pε xi'mø ngue bj ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacju 'mø mā ec'eihü ra Hmu Jesucristo, ¿ua dá zä ga täjpagä'a te nne da 'yøt'a Oja p'uya?

18 Nuya yø 'yεc'ei mī 'bøp'u Jerusalén, mī zä mī 'yøhya yø hya bj manna Bedu, mambi nsäyatho. Bi 'yεmp'uya:

—Maguesε nā Oja, ngue xquet'a 'nε'u hīngyø judío bj ne Oja ngue bi hyεp'u ra nts'o, 'nε bi tocabi ra 'da'yo te para zantho.

Yø mmεngu Antioquia bi 'yεc'ei ra Jesucristo.

19 Bi 'yεmmεj bi ts'øhyø 'yεc'ei 'mø mī tho ra Teba. Nu'u bi 'dagui, j mpa 'da asta Fenicia, asta Chipre, asta Antioquia j mpa 'da. A nuya p'uya, nunā ra hoga 'da'yo hya ni hya, ja ni mamp'u ni mpa. Pε høndyø judío bi xifi, hīnjom mī da ni ja'i xtä xifi.

20 Dā gue 'da yø 'yεc'ei ngue yø mmεngu Chipre, 'nε'u yø mmεngu Cirene bi zømp'u ja ra hnini Antioquia. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a ra Hmu Jesús.

21 Di hatra ts'edi Oja ngue dā manna hya. Janangue xangu yø ja'i bi hyεp'u yø nyogui nt'εc'ei ngue bi 'yεc'ei ra Hmu Jesús.

22 Nunā te bj nja, mī zä mī 'yø'u yø 'yεc'ei p'u Jerusalén, 'bexpj mēnhnā Bernabé ngue j ma asta Antioquia.

23 Nu'mø mī zønna Bernabé, bj nu p'uya ngue nunā Oja ya xi japi xandønho yø ja'i.

Ra ndijohya p'uya. Bi xifi gätho yø ja'i ngue da hyahyø mmäi da hya ra ts'edi ngue da den'na ra Hmu Jesús, hinda hyegui.

²⁴ Nuna ra Bernabé, rá hoga n'yohu na, n'youi ra Espíritu Santo, di zajpabi rá nt'ec'ei. Janangue xangu yø ja'i bi dapyø mmäi ngue bi 'yec'ei ra Hmu Jesús.

²⁵ Ja bi n'expu ra Bernabé ngue bi map'u ja ra hnini Tarso ngue bá honna Saulo. Nu'mø mambá timp'uya, bá n'youi, bí 'yε'a Antioquía.

²⁶ N'na jeya xanho bi m'map'u ha 'buhyø 'yec'ei. Xandøngu yø ja'i bi xänbabi ra hya. Ja bá fup'u Antioquía p'uya, ngue nuya yø ja'i tenna Cristo i nhuti ngue yø cristiano.

²⁷ Nu'u yø pa'u p'uya, nu'u 'da yø pøngahya Oja bá n'expu Jerusalén ngue i ma Antioquía.

²⁸ Nuna n'na nc'ei ni hu ngue ra Agabo bi nangui bi m'map'u 'buhyø 'yec'ei. Bi bennbabi ra Espíritu Santo'a ra hya bi mamp'uya, ngue i ja ngue di nja n'na ra tuhü gä rá ngani ra häi. Nu'a te bi mamp'uya, bi nja, gue'u yø pa ngue mi ndast'abi ra Claudio.

²⁹ Janangue nuya yø 'yec'ei p'u Antioquía bi 'yørpabi ra 'bäxte'u yø mm'i'yec'eiui ni m'mu'a Judea. N'na ngu n'na bi un'i te ts'u bi zarpä yø ts'edi di un'i.

³⁰ Nguna bi 'yøt'e ngue bi petra menyü, bi mennbabi yø 'yec'ei p'u Judea ngue bi ndäpi to 'bet'o. Nuya bi hyaxra menyü, guehna ra Bernabé 'nehra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo, 'ne bi n'ofädi ra Bedu.

¹ Nuna ra tiempo na p'uya, bi bent'i 'da yø 'yec'ei na ra dast'abi Herodes ngue bi ani.

² Nuna ra Jacobo rá n'yohu ra Xuua, bi manda ngue bi thejpa rá ya conna juai.

³ Bi nu ra Herodes ngue di ho yø judío te bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bedu p'uya. Nuna ra hya na p'uya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi.

⁴ Nu'mø mi ma mabent'i ra Bedu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'u ja ra fädi p'uya, bi mä'i goho poni yø soldado ngue yø goho nja'i n'na poni. Bi zänni ngue ja xti sentencia 'mø xta nguahra ngo ni hu ngue ra pascua.

⁵ Ya ofädi ra Bedu, pε m'mädi xandønho. Janangue hingui säya'u yø mm'i'yec'eiui, janjuani ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jwjp'u ja ra fädi ra Bedu.

⁶ Nu'a ra xui'a p'uya, høntho xta hyats'i xta mma njäqui ra Bedu ngue xta mma ma sentencia ngue da tho. Nuna ra Bedu, xi 'yεt'inde yoho yø soldado p'u mi äha. Ma nthut'i co yoho yø cadena. Nu'u mi'da yø soldado p'uya, 'bäp'u ja ra goxthi fädi ngue di mfädi.

⁷ Mi zø'a n'na rá anxε Oja p'uya, bi yot'i gä mbo ra fädi. Nuna ra anxε, bi dospa rá hyo ra Bedu ngue bi 'yä, bi 'yεmbi:

—Dam'i nangui n'nahmantho.

Bi xo'u yø cadena manthut'i yø 'yε ra Bedu p'uya.

⁸ Nu'a ra anxε bi 'yεmbi:

—Dam'i dü'ni ngati ya, dam'i ti'ni thixfani —bi 'yεmbi.

Nu'mø mi 'yøtra Bedu'a te sifi, ra anxε mahømbi 'yεmbi:

—Dam'i hye ni tuhü ya, bá nterbaya.

⁹ Nuna ra Bedu p'uya, ni 'befatho p'u ni ma ra anxε ngue bi böni. Pε hingui pad'i ngue'mø majuan'i oque himma juani'a te ørpabi ra anxε, bi 'yεna ngue i 'ui.

¹⁰ Pε nu'mø mi thop'u rá mädi 'bäi yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'bäi, mi zømp'u ja ra goxthi ngue gä ra t'εgui p'uya. Bi xose ra jut'i, bi bömbaya. M'mefa p'uya, ya ni 'yop'u ja ra caye. Bi zop'u ra anxε p'uya, bi ma.

¹¹ Bi hyaxa njuan'i ra Bedu p'uya ngue majuan'i'a te ørpabi ra anxε bi nu, bi 'yεmp'uya:

—A nuyá, dí haxä njuan'i ya ngue majuan'i bá penhna anxε Oja ngue bi yangä p'u ja rá 'yε ra Herodes. Bi yangui ngue ra ndate mi mbennagui yø judío.

¹² Mente sodrá mmäi ra Bedu'a te tho p'uya, bi zømp'u ja rá ngu ra Maya rá mamá ra Xuua. Nuna ra Xuua xquet'a ni hu ngue i Marco. Xangu yø 'yec'ei xi mpeti p'u ja rá ngu na p'uya ngue mmat'Oja.

¹³ Nuna ra Bedu p'uya, bi jätra goxthi p'u thi. Bá pøn'a n'na ra hmute ni hu ngue ra Rode ngue da pad'i te'o di jätra goxthi.

¹⁴ Pε nu'mø mi ba p'uya ngue ra Bedu 'bähma xøts'e, nu'a gui johya, bi ntih'i i ma mbo ngue bá ma. Gue hinga 'be bi xojpi.

15 M̄i m̄amp'uya ngue 'bäp'u thi r̄a B̄edu. Bi t'emb̄uya:

—Antho guí loca ya, tegue d̄a hyongua'a 'm̄ø.

P̄e r̄a hm̄ute n'nat'a m̄ma ngue m̄ajuani gue'a r̄a B̄edu 'bähma x̄øts'e. Bi 'ȳenȳø ja'i p'uya:

—H̄inga gue'a, sinoque rá ndah̄i'a.

16 P̄e r̄a B̄edu bi sigue di jätra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'uya. M̄i nu ȳø ja'i ngue gue'a r̄a B̄edu, em̄m̄ei bi nsu.

17 R̄a B̄edu p'uya, ørpatho ȳø senya conna 'ȳe ngue h̄indi 'yan̄i. Bi xihȳø ja'i ha bi n̄ja ngue bá j̄uc'a Oja p'u ja r̄a f̄adi. Bi 'ȳemb̄i:

—Nu te dá thocä ya, dam̄i xihm̄a r̄a Jacobo 'n̄e'u m̄i'da m̄a zi c̄uh̄u —bi 'ȳemb̄i.

Bi b̄ømp'uya, bi ma man'na r̄a x̄equi.

18 M̄i hyaxp̄aya, janjuani ngue h̄ingui pad̄i te d̄a 'ȳøtȳø soldado. Porque h̄ingui pad̄i ha xi n̄ja r̄a B̄edu.

19 Bi m̄anda r̄a Herodes ngue bá thonna B̄edu, p̄e h̄imbá th̄ini. Bi ma nt'änn̄i ȳø mädi p'uya. M' m̄efa p'uya, bi m̄anda ngue bi tho'u ȳø mädi. M̄i nhote r̄a Herodes, bi b̄ømp'u ja r̄a häi Judea, bi ma i m' m̄ap'u ja r̄a häi Cesarea.

Ya bi dü r̄a Herodes.

20 Nuna r̄a Herodes m̄adi ns̄ahm̄i ȳø mm̄engu Tiro 'n̄ehȳø mm̄engu Sidón. P̄e bi nh̄ec̄ahya ȳø ja'i ngue d̄a menhna n'na r̄a comisió ngue d̄a ma d̄a nyaui r̄a Herodes. P̄e 'be bi hȳøspabi r̄a m̄enyu n̄a r̄a Blasto di m̄anda p'u ja rá ngu r̄a Herodes. Go bi c̄utra hya n̄a p'uya ngue di n̄hojp̄au ȳø ja'i r̄a Herodes. Porque nup'u ja r̄a häi Tiro 'n̄ep'u ja r̄a häi Sidón, ja man̄i map'u'a te m̄i p̄ømp'u ja rá häi r̄a Herodes ngue si ȳø ja'i.

21 N'na r̄a pa p'uya, bi m̄ennba r̄a hya ȳø ja'i r̄a Herodes ngue bá ehȳø ja'i bi nyaui. Nuna r̄a Herodes bi hye rá he ngue r̄a hedast'abi. Bi m̄ip'u ja r̄a nthuts'i ngue bi nh̄øt'a hya p'uya.

22 M̄i juadi bi nya p'uya, bi 'ȳenȳø ja'i:

—Nuna ya ya, h̄ingra ja'itho n̄a, sinoque Oja n̄a —bi 'ȳenȳø ja'i.

23 'Bexque'a p'uya, n'na rá anx̄e Oja bi japi ngue bi hȳenna Herodes, bi ḡamȳø mase m̄i ca rá mm̄ai, bi dü. Porque bi hotho te m̄manȳø ja'i ngue em̄bi Oja, h̄imbi hejpi ngue ēspabi ȳø ja'i.

24 P̄e nuna rá hya Oja, man'na man'na ni zetho ndap'u bi zä i hma.

25 Nuna r̄a Bernabé 'n̄ehra Saulo m̄i d̄a r̄a m̄enyu i 'b̄enhni ngue dan̄i d̄äp'u Jerusalén. H̄ombá pengui, bi 'ȳe'a Antioquia. Bá si r̄a Xuua nuna ni hu ngue i Marco.

13

Bi m̄adi di mp̄ehra Bernabé 'n̄ehra Saulo ngue bi 'yonna hya.

1 Nu'u ȳø 'ȳec'ei 'b̄up'u ja r̄a hn̄ini Antioquia, i n'youi p'u 'da ȳø p̄ongahya Oja 'n̄ehȳø x̄ännbate 'da. Guehna r̄a Bernabé, r̄a Simu nuna ni hu ngue r̄a Niger, r̄a Lucio nuna r̄a mm̄engu Cirene, r̄a Manaén nuna rá tede r̄a Herodes m̄i ndast'abi p'u Galilea, 'n̄ehra Saulo.

2 N'na r̄a pa bi mp̄eti ȳø 'ȳec'ei ngue thanne Oja. 'N̄e etȳø mm̄ai ȳø ja'i 'm̄ø ndanne. R̄a Esp̄iritu Santo bi 'ȳena:

—Dam̄i 'ȳexui r̄a Bernabé 'n̄ehra Saulo, para ngue d̄a 'ȳøtra 'b̄efi ga 'b̄epi, porque ya xtá huanhnä ya.

3 M̄i juadi bi mat'Oja ȳø ja'i p'uya, 'n̄e etȳø mm̄ai, bi japȳø 'ȳe p'u ja ȳø ya p'uya, para ngue d̄a f̄adi ngue ya bi t'ets'i. Bi n'ȳete p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'u Chipre.

4 Nuna r̄a Esp̄iritu Santo bi menhna Bernabé 'n̄ehra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'u ja r̄a hn̄ini Seleucia. Ja bi 'yop'u r̄a barco ngue i mpa p'u ja n'na r̄a häi brá ja m̄ade r̄a jathe ni hu ngue Chipre.

5 M̄i z̄ømp'u ja r̄a hn̄ini Salamina, nu'u ȳø judío xi mp̄eti p'u ja r̄a n̄ija p'uya, ḡa bi xihrá hya Oja. Ni n'youi r̄a Xuua ngue ȳø m̄äxte.

6 Bi n'yo p'uya, x̄angu p'u bi thogui. Sär'm̄ø m̄i z̄ømp'u ja r̄a hn̄ini Pafos. Ja bi nth̄eui p'u n'na r̄a judío ni hu ngue r̄a Barjesús. A nuna p'uya, r̄a bad̄i p̄e m̄anna f̄ehni, ena ngue rá p̄ongahya Oja.

7 Nuna r̄a Barjesús mará amigo r̄a dast'abi Sergio Paulo. R̄a dast'abi p'uya, m̄i ja x̄anho rá n'yomf̄eni. Bi zonhna Bernabé 'n̄ehra Saulo, bi ne bi 'ȳø'a rá hya Oja.

8 A nuna r̄a bad̄i p'uya, ja man'na rá thuh̄u ngue r̄a Elimas. Bi d̄ajpi te m̄manya yaui r̄a dast'abi, bi ne xtá hejpi ngue h̄inda 'ȳec'ei r̄a hya sifi.

9 Nuna ra Saulo xquet'a ni hu ngue ra Pablo. Pe ra Pablo di hatra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di hetji ra Elimas.

10 Bi 'yembaya:

—Nu'i grá ndøbethani, gá ra nts'o gni 'yo. Rá basi'i ra zithu. Ni nsuiui'a te gá xanho. ¿Ua hinjam'mø guí 'yets'a gni ts'onnbabi'a ra hya njuantho di un'Oja?

11 A nuyá, di castiga'i Oja ya. Gui nxädä njammí pa ya, hinda zá gui nnurpa rá nyot'i ra hyadi —bi 'yembi.

N'na zihmantho bi ga 'bexui p'u ha hetra Elimas, honi to di canhni, porque hinha hetji.

12 Nu'mø mi nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra xädi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi ma man'na ra hnini xquet'a ni hu ngue ra Antioquia.

13 Nuna ra Pablo 'nehya mi'da yø n'yohu, gá bi 'youi ra barco p'u ja ra hnini Pafos ngue i map'u ja ra hnini Perge, ja yø xequi rá njap'u Panfilia. Ja bá nsote p'u ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén.

14 Mambá thop'u Perge p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Antioquia ngue Pisidia. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, bi yurbu ja ra nija di mpeti yø judío. Bi mi p'uya.

15 Nu'mø mi juadi bi hman'a te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, nu'u di manda p'u ja ra nija bi mennba ra hya, bi 'yembi: “Ague n'yø'auí, nu'mø ja tema hya gni hyaui ngue gui xihmi yø ja'i, da zá guí mmammí ya”.

16 Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya cona 'yε, di hejpbabi yø ja'i ngue hndi 'yani. Bi 'yembaya:

—Ague gyø judío, te'o gá suprá xudi Oja, dami 'yøhmua ya yø hya ja ua.

17 Nuna Oja thanne yø judío, bá huan'u ma mboxitahu. Bi 'yøt'e ngue bi zε'u yø mbom'meto ra Israel mente bá m'map'u ja ra 'dan'yo häi Egipto. Conná ts'edi Oja bá jacyø ja'i p'u Egipto.

18 Mente bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nuna Oja bi zeti te øtyø ja'i.

19 Bi jua Oja yoto yø nación mani njap'u ja yø häi Canaán. Yø häi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unma mboxitahu ngue da gohmi.

20 M'mefa p'uya, mente bi zøn'i goho ciento 'nε yote ma'det'a njeya, bi 'yεxyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'muhra pøngahya Samuel.

21 Nuya yø judío, bi 'yädi ngue da t'εxra dast'abi di manda. Nuna Oja p'uya, bi 'yεxa n'na ra dast'abi ngue bi mpe'a nyote njeya. Guehna ra Saúl bi t'ets'i, nuna rá ts'unt'u ra Cis. Nuna ra n'yohu na, rá mbom'meto ra Benjamín.

22 M'mefa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'befi ra Saúl. Bi 'yεx hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra David. Bi 'yεn'Oja p'uya: “Nuna ra David rá ts'unt'u ra Isaí, guehna n'na ra n'yohu di nnu manhogä na. Nu'a te gá dí nnegä ngue di nja, nuna go da 'yø'na”, bi 'yεn'Oja.

23 A nuna ra Jesús, rá mbom'meto ra David, guehna bá εx Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'met'o yø judío.

24 Hante ngue da fahna ra Jesús, nuna ra Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyεp'u ra nts'o gá 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya.

25 Nu'mø ni ma da zonna pa da du na ra Xuua, bi 'yεna: “Nu'a ra Cristo guí mmamhma, hinga guecä'a. Da εp'u m'mefa'a, pegue nmaguesε 'mø bá εhe. ¿Haru gue ga sacä tengü'a?” bi 'yεna.

26 Ague gyø judío ni menihua ra Abraham, gátho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'ben'nahua na ra hya ja ua ngue gdi nyamhma na.

27 Nu'u yø mmengu Jerusalén conyø ts'ut'abi hinguí 'yo yø mmui te'o na ra Jesús. Nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xäp'u ja ra nija yø ja'i, pe hinguí tynyø mmui'a te ra hya nt'ot'i. I njarbatho ya, nu'mø mi sentencia ra Jesús, ya bi nja'a te ra hya nt'ot'i.

28 Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xtí du, pe bi xihyø judío na ra Pilato ngue di manda da tho.

29 Mi zá mi njapi gátho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, bá thajpu ja ra pont'i p'uya ngue bi t'ägui.

30 Pe nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate

p'ua ha bi t'ägui.

³¹ Nu'ua yø xädi 'dap'ua mi 'youi ra Jesús, n'youi 'mø mambá nexpua Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pe xangu yø nnidi mahombi nyaui 'mø mi bennate. Nuya yø xädi ya, guehya 'bui ngue di ja majuaní ra hya p'ua ha 'buihyø judío ya, ngue hanja na ra Jesús.

³² Dadi øt'ahē na ra hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja na ra hya xi yarpabi Oja'ua ma mboxitaha.

³³ Porque ngue yø mbom'metoju'ua ya, nuna Oja, ya bi nja'a te ra hya xa mma mmam'met'o, ngue da penhua ra Jesús. Ya bi nja na ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Salmo rá yoho ngue ena: “Gue'e ma Ts'unt'ua'i, go dí exa'i ya ngue gui ndast'abi”, bi 'yēn'Oja.

³⁴ Ya m'met'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bennate p'ua ha da nt'ägui ra Jesús. Porque hingui nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yēna: “Ga øt'ä ngue gui timhma'a ra nho dá yarpagä ra David”.

³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na ra hya p'ua ja ra Salmo ngue i ena: “Nu'a ni Maca Ts'unt'ua, hingui japi da 'ya rá do'yo'a”, i ena.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mente ra pa bi m'mahra David. Nu'a ra hya di 'bep'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mefa p'ua, bi du, 'dap'ua bi tähmi rá mboxita. Pe bi 'ya rá do'yo.

³⁷ Pe nuna ra Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bennate, himbi 'ya rá do'yo na.

³⁸ Ague n'yø'ahua, nuna ra hya ma øt'e'ahua ya, jatho gui pahma ngue nuna ra Jesús, guehna di punnga ma ts'oquihua na.

³⁹ Hangu bi mehyø ja'i ngue nne xti mpunnbi ngue xta 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i p'ua ja rá ley ra Moisés, pe himbi zä. Di mpunnbabi ra ja'i ya, pe gue gue'a da 'yēc'ei ra Jesús.

⁴⁰ Damí mfähma, man'na n'yo mi 'yøt'e ngue go gui thohma'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yēna:

⁴¹ “Ague gyø dennatehua, nu'a te gä nuha ya, madague'a gui suha, pe ngutho gui m'mehma. Porque guecä drä Ojagä, da zønna pa ga øt'ä yø cosa ngue tate mazihotho, asta hingui 'yēc'eiha 'mø to da xi'ahua hanja”, bi 'yēna.

⁴² Mi jua'a ra hya bi manna Pablo p'ua, bi bømp'ua ja ra nija n'youi ya mi'da yø n'yohua. A nu'ua hingyø judío p'ua, bi xifi ngue nu'mø bi dättra pa säya yø ja'i, honda ngu'a ra hya da manna Pablo.

⁴³ Mi n'uēnyø ja'i p'ua ja ra nija p'ua, nuna ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi denni xangu yø judío, da gue'ua yø ja'i ya xa bennba yø nt'ēc'ei yø judío xquet'a ni tet'i. Nuya ni terbua, majapi nts'edi ngue hinda hyejpabi rá mate Oja.

⁴⁴ Mi dättra hyato ma pa säya yø ja'i p'ua, ya mme gä ra hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hya Oja.

⁴⁵ Pe mi nu yø judío p'ua ngue ena yø xaju yø ja'i, bi nseya p'ua. Bi dajpi te mmanna Pablo, bi zui.

⁴⁶ Ra Pablo p'ua, 'nēhra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Ague gyø judío, mi jahma ngue go rá madi dá si'ahua rá hya Oja. Pe ya hingui nthēhua ra 'da'yo te para zantho, ngue hingui nnu manhohua na ra hya na. A nuyá, gdá macähe p'ua rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya.

⁴⁷ Porque guehna bi menngähe Oja na ngue bi 'yēna: “Nuya dí exa'i ya ngue gui cännbabi ra 'yu da n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na ra nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue da zä di nyanyø ja'i rá nguni nximhäi”.

⁴⁸ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya si p'ua, janjuaní ngue ra ndi johya'ua hingyø judío. I mmanyø ja'i p'ua ngue xandønho rá hya Oja. 'Nē gä bi 'yēc'ei'ua yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthēui ra 'da'yo te para zantho.

⁴⁹ Bi ma ma'yoni rá hya Oja gätho'a ra xequi'a p'ua.

⁵⁰ Nuya yø judío mbøcue, bi 'yatya yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'ua ja ra hnini ya yø xisu. Da guehyø n'yohua di manda p'ua ja ra hnini, gä bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'ua, ngue bi zuhra Pablo 'nēhra Bernabé. Bi 'yet'i, xifi ngue ya hinda pengui.

⁵¹ Pe nuya yø representante ra Cristo, bi huamhyø fonthäi mi n'youi yø mbongua, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi thēp'ua yø ja'i nuya himbi nu manho ra hya. Bi tho p'ua, i mpa p'ua ja ra hnini Iconio.

52 Nu'u yø ja'i ya xi 'yɛc'ɛi ra hya p'uya, janjuani ngue di johya 'nɛ di hatra ts'edi ra Espiritu Santo.

14

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi manna hya p'u Iconio.

1 Nup'u ja ra hnini Iconio, jap'u ra nija di mpeti yø judío, ja bi yarbua ra Pablo 'nehra Bernabé ngue bi manna hya. Mi manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yɛc'ɛi, 'nɛ'u hingyø judío bi 'yɛc'ɛi ra hya.

2 Pɛ nu'u yø judío himbi 'yɛc'ɛi ra hya p'uya, bi 'yutyø mmengu Iconio, bi japi ngue bi nu man'u yø 'yɛc'ɛi.

3 Janangue ya'atho yø pa bá m'map'u, bi hya ra ts'edi bi manna hya. Hont'a Oja nòts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fax Oja ngue øtyø milagro para ngue da fadi ngue majuaní te mma.

4 Pɛ nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini, yo 'bui i nja. Nu'a n'na 'bui 'da'igu mmamhma yø judío. Man'na 'bui p'uya, 'da'igu mmamhma yø representante ra Cristo.

5 Yø judío, 'nɛ'u hingyø judío, bi nhecahyahu yø ts'at'abi ngue da zamba yø representante ra Cristo, 'nɛ da mendo.

6 Mi zä mi badi te fennabi ra Pablo 'nehra Bernabé, bi bomp'uya, i map'u ja ra hnini Litra. Bi thogui, i mpa p'u ja ra hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njap'u Licaonia ya. Gä bá n'yop'u ja yø hnini querp'u bí ja.

7 Ja bi mmamp'u ra hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bando ra Pablo.

8 Nup'u ja ra hnini Litra, bi dimp'u n'na ra n'yohu mi hup'u ngue hinguí sã di n'yo. Porque ra dogua mente ra pa xa m'mai, hinjam'mø di 'yo.

9 A nuna ra n'yohu na, mi 'yøde te mmana Pablo. Ra Pablo bi hyeti, bi ba p'uya ngue ɛc'ɛi ngue da zä yø gua.

10 Nuna ra Pablo bi ts'edi bi 'yɛmbi:

—Damí nanguí gä 'bäi —bi 'yɛmbi.

Nuna ra n'yohu p'uya, bi m'mai. Bi 'yen'a n'na ra sägui p'uya, bi n'yo.

11 Mi nu yø ja'i'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mähra hmafi yø ja'i, gä ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ɛna:

—Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua dí 'buhmu ya —bi 'yɛna.

12 Nuna ra Bernabé, t'ɛmbi ngue ra dahmu Júpiter. Nuna ra Pablo p'uya, t'ɛmbi ngue ra dahmu Mercurio na, porque guehna ra Pablo bi manna hya.

13 Nu'a rá mmäcja ra dahmu Júpiter i ja rá nija p'u ja ra nenihni ni yatra 'yu. Bá zi yø ndani na p'uya, xpí tøtyø thøðøni, ni map'u 'buhyø representante ra Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue da 'yørpa ra 'bøt'e ngue da danne.

14 Pɛ ra Bernabé 'nehra Pablo, bi mmɛya'a te nne da 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nɛqui ngue hinguí nnu manho te nne da 'yørpabi yø ja'i. Bi yarbua ha 'buhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ɛna:

15 —Ague n'yø'ahu, ¿hanja'a guí nne gui 'yøthu? Nugä'be xquet'a dyø ja'itho gä'be tengutho'ahu. A nuyá, nnä ɛhɛ gä øt'a'be na rá hoga 'da'yo hya Oja ya, n'namhma gui hɛhma p'u'a te guí øthu, hinte di muui'a. Damí 'yɛc'ɛihɛ Oja nuna 'bui. Guehna bi 'yøt'e te gä bí ja mahets'i, 'nehra häi, 'nehra jathe. 'Nɛ bi 'yøt'e gätho yø cosa dí nnuhu.

16 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hinguí nnu manho te øtyø ja'i, pɛ bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'e te di ho.

17 Pɛ zant'a di nɛqui te'o na Oja, ngue gä ra nho øcahu. Di 'dacja ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huahi. Di 'dacja te gä sihu, 'nɛ di unna pähä ma mmaih.

18 Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pɛ xanhennitho ha i hejpbabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

19 Bi zøhyø judío ngue yø mmengu Antioquia p'uya, 'nɛhyø mmengu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mendo ra Pablo. Mi mendo p'uya, ɛna ngue ya bi hyo. Bi gærpuya, bá emma xòts'e ra hnini.

20 Pɛ bi mpeti yø 'yɛc'ɛi p'u ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahømbi yarbua ja ra hnini. Mi hyaxpuya, bi ma, bi mɛ ra Bernabé, i mpa p'u ja ra hnini Derbe.

21 Mi juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'u ja ra hnini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'u ja ra hnini Litra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia.

²² Di hatra ts'edi yø 'yɛc'ɛi p'ɥ ja yø hnini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a ra hya ɛc'ɛi. Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yarbɥ di manda Oja, jatho da zã ra n'ɥ ua ja ra ximhäi ngue da ts'ui.

²³ Xquet'a bi 'yɛxyø n'yohɥ n'na ngu n'na yø hnini ngue di m'met'o p'ɥ di mpeti yø 'yɛc'ɛi. Da zømp'ɥ da zøni, øtyø mhmat'Oja 'nɛ øtyø mmæi. Nunã ra Pablo di fãt'a Oja ya yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra hya.

Bi mengra Pablo 'nɛhra Bernabé ngue i ma Antioquía.

²⁴ Mambá ɛp'ɥya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia.

²⁵ Mi zøp'ɥ ja ra hnini Perge p'ɥya, bi manã hoga 'da'yo hya. Mi thop'ɥ p'ɥya, i mpa p'ɥ ja ra hnini Atalia.

²⁶ Mambá thop'ɥ p'ɥya, bá o ra barco i ma Antioquía. Guehna ra hnini na ngue bi t'ãpra mate Oja ngue da mãp'ɥ di ma ra Pablo 'nɛhra Bernabé ngue'a ra 'bɛfi ya bi juadi bi 'yøt'e.

²⁷ Mi zømp'ɥ ja ra hnini Antioquía p'ɥya, bi mpeti yø 'yɛc'ɛi. Bi xihyø ja'i te xi 'yøt'Oja connã ngue'ɥ. Bi xifi ngue nne Oja ngue 'nɛ'ɥ yø ja'i hingyø judío da 'yɛc'ɛi ra Jesu-cristo.

²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'ɥ 'bɥhyø 'yɛc'ɛi na ra Pablo 'nɛhra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'ɥ Jerusalén.

¹ Nu'ɥ yø pa'ɥ p'ɥya, bá nɛxa Judea 'da yø n'yohɥ, bi zø'a Antioquía. Bi mudi bi xãnbabi yø 'yɛc'ɛi p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Para ngue guí nyamhɥ, jatho ngue gui 'yøthɥ tengutho bi manda ra Moisés ngue da hmɛpya'ahɥ connã circuncisión —bi 'yɛmbi.

² Nunã ra Pablo 'nɛhra Bernabé, bi 'yɛmmɛi bi njunt'ui'ɥ mman'a p'ɥya. M'mɛfa p'ɥya, bi t'ɛxra Pablo 'nɛhra Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi mãhä mi'da yø 'yɛc'ɛi ngue da nyahɥ yø representante ra Cristo co 'nɛ'ɥ 'bet'o p'ɥ di mpeti yø 'yɛc'ɛi p'ɥ Jerusalén. Janangue da nu ha di jap'na ra hya na.

³ Nu'ɥ yø 'yɛc'ɛi p'ɥ Antioquía, bi ma bi thop'ɥ ja ra 'yu ra Pablo 'nɛhra Bernabé. Ni nthop'ɥ ja yø häi Fenicia 'nɛ Samaria. I

mma ha bi nja ngue bi hyɛp'ɥ yø nyogui nt'ɛc'ɛi yø ja'i ngue bi 'yɛc'ɛi Oja. Gätho yø 'yɛc'ɛi p'ɥya, ɛmmɛi di johya 'mø mi 'yøhna ra hya na.

⁴ Nunã ra Pablo 'nɛhra Bernabé bi zømp'ɥ Jerusalén, bi mpeti yø 'yɛc'ɛi conyø representante ra Cristo 'nɛ'ɥ yø n'yohɥ 'bet'o p'ɥ di mpeti yø 'yɛc'ɛi. Bi mã te xi 'yørpabi Oja p'ɥya.

⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yɛc'ɛi ra hya p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Jatho ngue da ma mhɛpya ya yø 'yɛc'ɛi hingyø judío, di njapra circuncisión. 'Nɛ di njapi ngue da zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yɛmbi.

⁶ Janangue bi mpeti yø representante ra Cristo p'ɥya, co 'nɛ'ɥ yø n'yohɥ 'bet'o p'ɥ ja ra njja, para ngue da hnu ha di njapra hya.

⁷ Mi juadi mi nyaui ya'atho p'ɥya, bi nangra Bedu, bi 'yɛna:

—Ague mã zi cu'ahɥ, guí pahɥ ngue nu'mø yø pa xa thogui, bá huangã Oja p'ɥ ha guí 'bɥhɥ, ngue ga xicã ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. I nnepe ngue 'nɛhya da 'yɛc'ɛi ra hya ya.

⁸ Nunã Oja, i parbabi yø n'yomfɛni yø ja'i. 'Nɛ di nɛqui ngue bi nu manho Oja ngue 'nɛhyø ja'i hingyø judío da 'yɛc'ɛi, porque bá pennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bi jacɥ m'met'o.

⁹ Tengutho bi jacɥ Oja, bi jarbatho ya hingyø judío ya. Bi punnbabi ya yø ja'i bi 'yɛc'ɛi.

¹⁰ Xiya, çhanja ngue guí täcɥ'a te nne da 'yøt'Oja ya? Porque guí xihɥ yø 'yɛc'ɛi ngue jatho da dɛnna ley nunã hinjam'mø di sä da 'yøtyø ja'i, ni xinga guehɥ mboxitahɥ xtã nzã xtã 'yøt'e, ni xinga guecɥ di sä ga øthɥ'a te gãma hya di manda ra ley.

¹¹ Pɛ dí ɛc'ɛihɥ ngue gdã nyamhɥ connã mate ra Hmu Jesús. Xquet'a njarbatho yø ja'i hingyø judío ya.

¹² Gä bi nsäya'a guí njun'mahya yø ja'i p'ɥya. Bi 'yørpã masu ra hya mmanã Bernabé 'nɛhra Pablo. Bi mã te bi nja 'mø mi map'ɥ 'bɥhyø ja'i hingyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja connã ngue'ɥ.

¹³ Mi juadi bi hmanna ra hya na p'ɥya, bi 'yɛnna Jacobo:

—Ague ma zi cu'ah_u, dami 'yøhm_u te ga mmangä ya.

14 Nunä rä Simu, ya bi xicj_u ha bi nja te bi 'yørpabi Oja 'mø rá mædi mi map'æ 'bahyø ja'i hingyø judío. Nunä Oja, ya xpä huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'yε.

15 Nunä rä hya naya, di nthēui nā rā hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue εnā:

16 “Nu'mø bi nja'a rā hya nt'ot'i ya, nu'a rā nija bi hyøhra David, ma'da'yo ga hoqui hap_u xants'oni, porque ya xa xot'i.

17 Dí nne ngue gätho yø ja'i hingyø judío da hyongui n'namhma da zo ma 'yε.

18 Nguna rā hya bi man'Oja, 'nε bi japi bi bahyø ja'i xa m'mahyø pa xa thogui”, bi 'yεnā.

19 Nugä dí εnā ngue nuya yø ja'i hingyø judío, ngue ya 'yo di 'bät_{yø} mmæi ngue εc'ei Oja, ya hingui sä ga ts'onnbah_u yø mmæi ya.

20 A nuyá, para ngue hīndi nsahmi ya yø judío ngue yø 'yεc'ei ya, hōndya yø hya ja ua da ma macuarpi rā sacua ya. Ngue hīnda za rā ngø, nu'a i tho ngue i t'ørba rā 'bøt'e yø dahmu. 'Nε hīndi n'yots'om'mäi. 'Nε hīnda zaprá ngø yø zu'ε hingui pōnna ji 'mø bi du, 'nε hīnda zi rā ji.

21 Porque astā guehyø pa xa thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hnini i 'bæi te'o mmanna ley bi 'yotra Moisés. Nunä rā ley nā, nu'mø rā pa ngue rā ts'äya, nhyato nhyato hmamp'æ ja yø nija di mpeti yø judío.

22 A nuya yø representante rā Cristo p'aya, co 'nε'æ yø n'yoh_u 'bet'o p'æ ja rā nija, 'nε gätho yø 'yεc'ei, bi zännbaya ngue da huanhni to da menhni, di ma Antioquía, da mε rā Pablo 'nεhra Bernabé. Bi t'εxra Judas nu'a ja man'na rā thuh_{yø} ngue rā Barsabás. 'Nε bi t'εxra Silas. Guehya yø n'yoh_u 'bet'o p'æ 'bahyø 'yεc'ei ya.

23 Bi ma nt'øt'e rā sacua da gaxpaya, i εnna sacua:

“Nugähe yø representante gahe rā Cristo, 'nεhya 'bet'o ua ja rā nija, 'nεhya mi'da ma zi cuh_u 'bæua, dadi zεnguagähe'æ ma zi cuh_u hingyø judío rá m'map'æ ja rā hnini Antioquía, 'nε'æ rá m'map'æ ja rā häi Siria, co 'nεp'æ ja rā häi Cilicia.

24 Dí øcähe ngue bi nεxua 'da yø n'yoh_u ngue hīndä et'ähe. A nuya p'aya, hingui

padī te gui 'yøth_u ngue bádi ts'on'na ni mmæih_u 'nā rā hya i mma, ngue di manda di nja'ah_u rā hmεpya ngue rā circuncisión, 'nε gui suph_u gätho'a te di manda rā ley bi 'yotra Moisés.

25 Janangue dá mpεtigähe ngue dá nhεcähyähe. Dá εxähe yø n'yoh_u bi map'æ, bi mähä nā ma zi cuh_u rā Bernabé 'nεhra Pablo.

26 A nunä rā Bernabé 'nεhra Pablo i εnyø te connä guehna ma Hmu_u Jesucristo.

27 Nuya yø n'yoh_u dá et'ähe p'aya, guehna rā Judas 'nεhra Silas. Nuya p'aya da zä gui nyasεh_u, guehya da xi'ah_u tema hya dá sännähe ya.

28 Nu'a te bi zänna Espiritu Santo p'aya co 'nεcähe, dá nu manhohe ngue hingui ja ts'edi da 'yøtyø ja'i'a te gä ga 'yo yø judío. Hīnda hōndya yø hya i ja ngue gui 'yøth_u p'æ ha 'bahyø judío da si'ah_u.

29 'Yo gui saha rā ngø i tho ngue t'ørba rā 'bøt'e yø dahmu. 'Nε rā ji p'aya, 'yo gui sih_u. Nu'a rā ngø hingui pōnna ji 'mø bi du, 'yo gui saha. 'Nε 'yo gui 'yots'om'mæih_u. Nu'mø ngue gä 'yøth_u nā rā hya dí xi'ähe ya, ya xanho te gui øth_u 'mø. Hønt'Oja da mä'ah_u”.

30 Ya bi ma'æ bi t'erbaya. Mi zømp'æ ja rā hnini Antioquía, bi petyø 'yεc'ei, bi dä rā sacua p'aya.

31 Nu'mø mi nu rā sacua yø 'yεc'ei p'aya, εmmei di johya ngue ya bi nhohyø mmæi.

32 Nunä rā Judas 'nεhra Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojpabi yø mmæi yø 'yεc'ei ya p'aya, 'nε bi hatra ts'edi nā rā hya bi xifi.

33 Bā m'map'æ njammī pa p'æ Antioquía. M'mεfa p'aya, bá n'yεte ngue bi mengui i ma Jerusalén.

34 Pε nunä rā Silas bi nu manho ngue bá cop'æ nā.

35 Xquet'a 'nεhra Pablo, 'nεhra Bernabé bá cop'æ Antioquía. Bi sigue bi xännbabi yø ja'i nā rá hoga 'da'yo hya Oja. Bi mfäxui mi'da yø mmεngu p'æ ngue xännba rā hya yø ja'i.

Nunä rā Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di yonna hya.

36 Mi ma njammī pa p'aya, rā Pablo bi yεmbrā Bernabé:

—Mahønga mmεp'ua ja yø hnini ya xtá mammi rá hya Oja ya. Ga ma nuui te di ja'ua ma zi cuhua —bi 'yεmbi.

³⁷ Nunā rā Bernabé, bi ne xtá nzixrā Xuua nunā ja man'na rā thuhū ngue rā Marco.

³⁸ Pε rā Pablo himbi nu manho ngue xtá nzits'i, porque rā Xuua ya xpí nsote p'ua Panfilia, hinguī nne da mεp'ua ni ma ngue di 'yonna hya.

³⁹ Bi n'ueñi n'na ngu n'na ngue hinga 'da'igu i mma. Nunā rā Bernabé bi zixrā Marco na. Bi 'yo rā barco i map'ua ja rā hāi Chipre.

⁴⁰ Rā Pablo p'uya, guehna rā Silas bi ne bi mε na. Yø 'yεc'ei p'uya bi 'yāprá mate Oja ngue da mādi ha ni ma.

⁴¹ Rā Pablo 'nεhra Silas i mpa p'ua ja rā hāi Siria, 'nεp'ua ja rā hāi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yεc'ei p'ua ni ma.

16

Rā Timoteo bi mähā rā Pablo 'nεhra Silas.

¹ Rā Pablo 'nεhra Silas bi zømp'ua ja rā hnini Derbe. Mi thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja rā hnini Litra. Nup'ua ja rā hnini p'uya, bi dīmp'ua n'na rā 'yεc'ei ni hu ngue rā Timoteo. Rā judío'a rá mamá, pε ya rā 'yεc'ei. Rá papá p'uya, hingra judío'a.

² Nu'ua yø 'yεc'ei mi 'bap'ua ja rā hnini Litra bi nu manho nā rā Timoteo, da gue'ua yø 'yεc'ei p'ua ja rā hnini Iconio, xquet'a bi nu manho.

³ Rā Pablo p'uya, bi ne bi mähā nā rā Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hīndi mbøcue yø judío p'ua di ma. Porque ya fadi ngue hingra judío rá papá nā rā Timoteo.

⁴ Nup'ua ja yø hnini ntho p'uya, bi xi-hyø 'yεc'ei ngue da 'yøt'e te mmanna sacua bi menhyø representante rā Cristo, conyø n'yohua 'bet'o p'ua di mpeti yø 'yεc'ei p'ua Jerusalén.

⁵ A nuya yø 'yεc'ei p'uya, bi hya rā ts'edi yø nt'εc'ei. N'na pa ngu n'na pa, man'na ni 'yεc'ei tho mi'da yø ja'i.

Rā Pablo bi 'ui n'na rā n'yohua ngue rā mmεngu Macedonia.

⁶ Rā Espiritu Santo himbi nepe xtani manna hya p'ua ja rā hāi Asia nā rā Pablo.

Janangue bi 'damp'ua ja rā hāi Frigia p'uya, i mpa Galacia.

⁷ Mi zømp'ua ja rá hyodi rā hāi Misia p'uya. Ja bi bεmp'ua p'uya ngue xtī map'ua ja rā hāi Bitinia. Pε rā Espiritu Santo himbi nepe xtī map'ua.

⁸ Janangue bi 'dastho'a rā hāi Misia p'uya, i mpa p'ua ja rā hnini Troas.

⁹ Ja bi n'ui p'ua nā rā Pablo 'mø mīnxui p'uya. Nu'a rá t'i p'uya, bi nu ngue 'bāp'ua n'na rā n'yohua ngue rā mmεngu p'ua ja rā hāi Macedonia. Bi 'yεmbi:

—Bí 'yεcua Macedonia, guí fāxcāhe —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi n'ui rā Pablo p'uya, dá sānni ngue dá mēcāhe Macedonia. Dí haxhe njuani ngue nzongahe Oja ngue ja gani mangāhe p'ua rā hoga 'da'yo hya.

Rā Pablo 'nεhra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogāhe rā barco p'ua ja rā hnini Troas. Danī mpēcāhe p'ua ja n'na rā hāi bí ja mbo rā jathe ni hu ngue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá sōngāhe p'ua ja rā hnini Neápolis.

¹² Dá nεxāhe p'ua p'uya, danī mpēcāhe p'ua ja rā hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'i ngue yø romano. Nu'a rā danihni'a p'uya, tate sedi ngue'ua mi'da yø hnini jap'ua ja rā hāi Macedonia. Dá m'mēcāhe p'ua njammi pa p'uya.

¹³ Mi zøhra pa ngue rā ts'āya, dá mähme nenihni ha ja n'na rā dathe. Nu'a rā xequi'a, ja zai di mpeti p'ua yø judío ngue mmat'Oja. Dá mihme 'mø mā sōmhme. Dá xihme rā hoga 'da'yo hya yø xisu ya xi mpeti.

¹⁴ Nu'a n'na'ua yø xisu p'uya, ni hu ngue rā Lidia, rā mmεngu p'ua ja rā hnini Tiatira. Mará mä'ulu nā rā xisu nā, pε ya thanne Oja. Pε bi xoipabi Oja rá mmui nā rā xisu ngue bi 'yørpabi masu te mmanna Pablo.

¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'ua mi 'bap'ua ja rā ngu, gā bi nxixya. M'mefa p'uya, bi 'yεnje:

—Nu'mø guí haxha njuani ngue majuani dí εc'εigā rā Jesús, mmähā p'ua ja mā ngungā 'mø, guí nsāyaha p'ua —bi 'yεnje.

Bi jacje ngue dá mähme p'ua ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na rā ora p'uya, nmará mähme p'ua ja rā mhmat'Oja dí n'yohe rā Pablo, dá nthēhe n'na rā hmute mará badi ngue mi

n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra menyu yø hmu ngue mi ja rá mfadi conna ts'onthi.

¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni dennā Pablo ngue mmarcahe, i ena:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, guehya yø mēfi Oja magues ya. Nuya guehya xān'nahu ha di zā guí nyahmu ya —bi 'yēna.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmat'Oja, di jaje p'u nā ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bät'i, bi 'yēmbra ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Connā ts'edi ra Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u ra hmute guí n'youi —bi 'yēmbi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra hmute.

¹⁹ Pē nu'u yø hmu ra hmute p'uya, bi nu ngue ya hingui tō'mi ngue hōnda dapra menyu ra hmute. Bi bentra Pablo 'nehra Silas. Bi zixra ja ra centro 'buhyo ts'at'abi.

²⁰ Bi ma madäpi yø ts'at'abi p'uya, bi t'ēmbi:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, yø judío ya. Di ts'onyo ja'i 'bucua ja ma hninihu.

²¹ I xānbate yø costumbre nu'u hingui ja ngue ga øthu, porque dyø romanohu.

²² Bi nangyo ja'i p'uya ngue bi zhi. Yø ts'at'abi p'uya bi manda ngue da böjba yø ulu ngue da 'bei conyo t'o.

²³ Emmēi bi 'bei. M'mefa p'uya, bi got'i. Bi sihra alcaide p'uya ngue da mādi xāndōnho.

²⁴ A nu'a ra alcaide 'mō mi si p'uya ngue da mādi xānho, bi cypu ja ra ngumm'mexui asta mbo ra fādi. Bi japyø za nt'at'i, ga ts'embā yø gua yø ofādi p'uya.

²⁵ Pē nu'mō mi zo made ra xui p'uya, nuna ra Pablo 'nehra Silas i mmat'Ojatho, 'nē turpabi yø alabansa Oja. Øxta'u mi'da yø ofādi te gā øt'e.

²⁶ Nthambenitho bi 'yan'a häi p'uya. Xøgue ra huatyø nducjado p'u ja ra fādi. 'Bexpi xogui gātho yø goxthi, 'nē bi nxahyo cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofādi.

²⁷ Nu'a ra alcaide p'uya, mi nu ngue gā xi xohyo goxthi fādi. Bi 'yēmbi ngue ya xi ma gātho yø ofādi p'uya. Bi gaxrá juai p'uya, bi ne xtí nhyose.

²⁸ Pē bi matra Pablo, bi 'yēmbi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e gui nhyose ague n'yø. Gä dí 'bucāhe ua —bi 'yēmbi.

²⁹ Nuna ra alcaide p'uya, bi 'yāhra nyot'i. Ni tihī bi yat'ambo. Ni huaqui ngue bi nsu. Bi guarbu 'bāhra Pablo 'nehra Silas ngue bi ndantyøhmu.

³⁰ Bā jucathi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague n'yø'auī, ¿te 'bē'a ja ngue gā øt'e para ngue gā nyani?

³¹ Nuya yø ofādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēc'ei ra Hmu Jesucristo n'namhma guí nyani. 'Nē'u to 'bap'u ja ni ngu, di nyan'mø da 'yēc'ei —bi 'yēmbi.

³² Nuna ra alcaide p'uya, gātho'u 'bap'u ja rá ngu, bi sifi xānho hanja'a ra Hmu Jesús.

³³ Tobe ndaxuitho'a ra ora'a. Nuna ra alcaide bi mejpabi yø n'ani mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gātho'u 'bap'u ja rá ngu bi nxixya.

³⁴ M'mefa p'uya, bi zixrá ngu ngue bi unna hmē da zi. Nuna ra alcaide p'uya, gātho'u 'bap'u ja rá ngu, janjuani di johya ngue bi 'yēc'ei Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpaya, nu'u yø ts'at'abi bi menhyø policia da xihra alcaide ngue di thøhyø ofādi.

³⁶ Ra alcaide p'uya bi 'yēmbra Pablo:

—Bā penngā ra hya yø ts'at'abi ngue ga thøc'auī. Janangue 'yo te guí mbēmbi ya, ni mēhma —bi 'yēmbi.

³⁷ Mi dahra Pablo, bi 'yēmbyø policia:

—A nugā'be dyø romanogā'be. 'Nē nnu yø ja'i p'u bi megba'be, ni xinga 'bet'o hacra güenda ja di ncote. 'Nē da 'yēna go nt'aguitho di thøgā'be ya. Nu'á, hin'na'a. Guí xihmi ya da εse da guga'be ua ja ra fādi.

³⁸ Yø policia p'uya, bi mengui bā xihyo ts'at'abi te mmanyø ofādi. Yø ts'at'abi p'uya, bi nsu 'mø mi badi ngue yø romano ya yø ofādi.

³⁹ Mi zøp'u ja ra fādi yø ts'at'abi p'uya, bi 'yāpa mpunnbate. Bā jup'uya, bi xifi ngue da bömp'u ja ra hnini.

⁴⁰ Nu'mø mi bömp'u ja ra fādi nā ra Pablo 'nehra Silas, i map'u ja rá ngu ra Lidia. Ja bi nyahu p'u mi'da yø 'yēc'ei p'uya. Høntho bi zajpa yø mmui yø ja'i, bi ma p'uya.

17

Bi ts'u p'u Tesalónica ra Pablo.

¹ Mì ma ra Pablo 'nēhra Silas, i mpa p'ua ja ra hnini Anfípolis, i nthop'ua ja ra hnini Apolonia. Bi zomp'ua ja ra hnini Tesalónica p'uya. Mì jap'ua ra nija di mpeti yø judío.

² Nunā ra Pablo bi yurbu ja ra nija, ya gā ngu'a ørbu ja yø hnini xi thogui. Nhyu sábadu bi mēmbi bi nyaha yø judío p'ua ja ra nija.

³ Di opan'yū yø ja'i hanja'a te mmamp'ua ja ra Maçā Libro, ngue ra Cristo jatho ngue da zā ra n'ua, da tho, da t'āgui. M'mēfa p'uya, di bēnnate p'ua da nt'āgui. Bi 'yēmbuaya:

—A nunā ra Jesús dí xi'ahua ya, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yēc'ei 'da yø judío. Bi guarbu ha ya ra Pablo 'nēhra Silas. Xquet'a bi 'yēc'ei xangu yø ja'i hīngyø judío ya mi thanne Oja. 'Nē xangu yø xisu nuya hnu mansu p'ua ja ra hnini bi 'yēc'ei ra hya.

⁵ Bi nseyā ya yø judío hīmbi 'yēc'ei ra hya p'uya. Bi zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei mi 'yop'ua ja ra caye, bá yans'yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bi mäspa rá ngu ra Jasón ngue honna Pablo 'nēhra Silas. Bi ne xta nzits'i ngue xti dāp'ua 'buhyø ja'i.

⁶ Pē ngue hīmbá timp'ua p'uya, bá jucra Jasón 'nē'ua mī'da yø 'yēc'ei. Bá si ngue bi dāp'ua ja ra ts'at'abi. I mahyø ja'i p'uya, i ena:

—Nu'ua yø n'yohua dí mmangāhe ya, ndap'ua bi zā di ts'onnyø ja'i. A nuyá, xquet'a 'youa ja ma hninihua ya.

⁷ Go di sāyabi p'ua ja rá ngu na ra Jasón. Gātho ya p'uya, hīngui ēc'ei'a ra ley ga 'yo ra dast'abi Roma. Porque ēmbi ngue 'bu hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra Jesús.

⁸ Mì 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, co 'nēhyø ts'at'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncuē.

⁹ Nunā ra Jasón co 'nē'ua mī'da yø mmī'yēc'eiui, bi gutra mēnyū ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'ua ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nēhra Silas.

¹⁰ Mì nxui p'uya, nu'ua yø 'yēc'ei n'na zihmantho bi japi bi bōnna Pablo 'nēhra Silas. I mpa p'ua ja ra hnini Berea. Mì zomp'ua p'uya, bi map'ua ja ra nija di mpeti yø judío.

¹¹ Nuyā yø judío ngue yø mmēngu p'ua, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmēngu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmui ga

'yøhra hoga 'da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hya nt'ot'i ra Maçā Libro. Porque nne da badī ngue'mø majuanī'a te sifi ogue hin'na.

¹² Janangue xangu yø judío bi 'yēc'ei ra Jesús. Da gue'ua hīngyø judío, xangu bi 'yēc'ei. Ngu yø n'yohua, ngu yø xisu nuya hnu mansu, gā bi 'yēc'ei ra hya.

¹³ Mì mambrá hya Oja p'ua ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmēngu Tesalónica, 'bexpī ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'ua ja ra hnini.

¹⁴ Nu'ua yø 'yēc'ei p'uya, n'na zihmantho bi 'yētra Pablo, bi map'ua ja ra nenga jathe. Pē nunā ra Silas 'nēhra Timoteo bi gop'ua Berea'ua.

¹⁵ Nu'ua bi mähā ra Pablo p'uya, bá emp'ua ja ra hnini Atenas. Mambá penc'ua p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nēhra Timoteo ngue danī zadi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'ua ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mēnte ndø'mate ra Pablo p'ua Atenas, bi m'mähra sibi rá mmui p'uya ngue nnu yø ja'i p'ua ja ra hnini ngue gā sihyø dahmu thanne.

¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'ua ja ra nija, da gue'ua ya thanne Oja, gā bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthēui p'ua ja ra tai.

¹⁸ 'Bu'i'da yø n'yohua, ngue mađi xā'a ra hya mi xānnbate ra Epicuro. Mī'da p'uya, mađi xā'a ra xādi ngue ra estoico. Bi mađi bi nyāui ra Pablo'ua p'uya. Bi 'yēn'i'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya mmanna ra n'yohua 'bucua? Hīn'yua p'ua rá nzeđi di yāhni ua —bi 'yēna.

Mī'da p'uya, bi 'yēna:

—Ena gue di 'yonna hya na ngue yø 'da'yo dahmu.

Bi manna nguna, porque ra Pablo bi xihyø ja'i hanja ra Jesús, 'nē xifi ngue bi bēnnate.

¹⁹ Bi ts'ixra Pablo p'ua ja n'na ra xequi ni hu ngue ra Areópago p'uya, nup'ua zai di mpeti yø ja'i ngue ma consejo. Bi t'ēmbuaya:

—Dí nne ga paçāhe teni 'be'a ma'da'yo xādi na ra hya guí mma n'yø.

²⁰ Porque hīnjam'mø xtá øcāhe te guí mmanya. Dí nne gui xicje te ga mbønya yø hya guí mma —bi 'yēnyø ja'i.

21 Nu'x yø mmɛngu p'x Atenas co 'nɛ'x yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bɔp'x, hin tema n'nama hya di ørpa masu, hinda hont'a te ma'da'yo nne da sifi ogue da 'yøde.

22 Bi m'mä inde ra Pablo p'x ja ra junta ngue ra Areópagu p'uya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Ague gyø mmɛnguhx ua ja ra hnini Atenas. Ya xtá nugä te guí øthx ua guí 'bahmx. Di nɛqui ngue ɛmmɛi guí thannehx yø dahmu.

23 Porque nup'x xtá thocä, xtá nugä n'na ra altar ngue nt'ot'i n'na ra letrero ngue ɛna: “Guehna rá altar Oja nu'a hinguí fadi te'o naya”, i ɛna letrero. A nuyá, guehna Oja guí thannehx naya, pɛ hinguí pahmx te'o na, guehna Oja dadi øt'ahx naya.

24 Nunä Oja bi hocra ximhäi 'nɛ bi hoqui gätho yø cosa i ja. Gue'a rá mmɛti te gä bí ja mahɛts'i'a ya, 'nɛcua ja ra ximhäi. Pɛ hinguí 'bɔp'x ja yø ngunja di hocyø ja'i na Oja na.

25 Nunä Oja, hinte honna ngue da 'yɛnyø ja'i te di unni. Porque go bádi 'dacjx ra te'a, 'nɛhma hya dí jaxhx, 'nɛ gätho mi'da yø cosa go bádi un'a.

26 Nunä Oja, bi 'yøt'e ngue n'na 'yutho p'x bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi. Bi zännabi ra pa di m'mai. 'Nɛ bi zännabi ra xɛqui hapx di m'mai.

27 I 'yøt'Oja'a, n'namhma ngue gätho yø ja'i da hyon'Oja, 'nɛ da bádi te'o. Majuaní ngue nuya, hinga yap'x 'bɔ Oja ngue gätho gahx.

28 Porque connángue Oja dí 'bahmx, 'nɛ dadi 'yamhm, 'nɛ ja ma teh. Tengutho ra hya bi man'i'da ni 'yot'a sɛcuahx, bi ma ngue yø basigahx Oja.

29 Pɛ xi'mø ngue yø basigahx Oja, hinguí sä gä ɛmhmx ngue nunä Oja, gdá hyɛjpahx yø dahmu ngue yø oro, ogue yø dahmu ngue yø t'axi, ogue yø dahmu ngue yø do. Porque nuya yø dahmu ya, rá n'yomfɛnise ra ja'i gui hoqui.

30 Nu'mø yø pa xa thogui, nunä Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him maní bahyø ja'i hanja. Pɛ nu ra pa dí 'bahmx ya, nunä Oja hønbnx bi zä di 'bɛpi gätho yø ja'i ngue da hyɛp'x yø dahmu thanne.

31 Porque Oja, ya xpá nzänna n'na ra pa ngue da hyaspi xandønho ra güenda gätho

yø ja'i 'bɔ'a nximhäi. Nunä da hyaxra güenda p'uya, guehna n'na ra n'yohx ya xpá huanhni. Nunä Oja, i nnepe ngue gätho yø ja'i da bádi te'o na ya xpá huanhni. Janangue bi japi bi bɛnnate p'x ha bi t'ägui.

32 Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue ɛmbi bi bɛnnate p'x ha bi t'ägui, i thentho 'da. Mi'da p'uya bi 'yɛmbi:

—'Bet'o man'na ra pa ya, mahøngui xicje na ra hya na —bi 'yɛmbi.

33 Bi map'x ha säya ra Pablo p'uya.

34 Pɛ nuya 'da yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Pablo, 'nɛ bi 'yɛc'ɛi. N'youi p'x ra Dionisio, guehna n'na'x yø ts'ut'abi p'x ja ra Areópagu. Xquet'a n'youi p'x n'na ra xisu bi 'yɛc'ɛi ra hya, ni hu ngue ra Dámaris. 'Nɛ n'youi p'x mi'da yø ja'i.

18

Ra Pablo ya 'bɔp'x ja ra hnini Corinto.

1 M'mefa p'uya, nunä ra Pablo bi nɛxpɔ ja ra hnini Atenas, bi zømp'x ja ra hnini Corinto.

2 Nunä ra hnini na p'uya, bi dimp'x n'na ra judío ni nu ngue ra Aquila, ra mmɛngu Ponto. Nunä ra Aquila n'youi na ra Priscila rá xisu, hinna ya'atho yø pa xi zøp'x Corinto. Bá ɛp'x ja ra häi Italia, ngue nunä ra dast'abi Claudio bi manda ngue gä bi thøn'athi yø judío mi 'bɔp'x ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyauí.

3 Nunä ra Pablo mi pa'a ra 'bɛfi mi pɛhna ra Aquila. 'Dap'x bi m'mahmi p'uya ngue bi mpɛfi, di hocyø ngun'ulu.

4 Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'x ja ra nija di mpɛti yø judío, ngue nne di 'bätyø judío 'nɛ'x hinguýø judío, ngue da 'yɛc'ɛi ra Jesucristo.

5 Mi zøhra Silas 'nɛhra Timoteo ngue xpí 'yɛ'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hinguí säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judío ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na.

6 Pɛ nuya yø judío, ya mants'o ngue sähra hya. Bi huacrä pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmɛya'a ngue ya bi hyɛp'x'x yauí, bi 'yɛmbuya:

—Gadi jasɛx p'x gui mmähä ra castigo ya, ya hinní ma ma güendagä'a ya. Nuyá,

gdá magä p'ü rá m'mühyø ja'i hingingø judío ya —bi 'yëmbi.

7 Mî bømp'ü ja rá nija rá Pablo p'üya, i map'ü ja rá ngu n'na rá n'yohü ni hü ngue rá Justo. 'Büp'ü ja rá hyo nija, ya thanne Oja ná rá n'yohü ná.

8 Man'na rá n'yohü ni hü ngue rá Crispo p'üya, mî 'bet'o p'ü ja rá nija di mpeti yø judío, 'nehnä bi 'yëc'ëi rá Hmü Jesús gätho'ü 'büp'ü ja rá ngu. Xquet'a xangu mî'da yø mmëngu p'ü Corinto bi 'yëc'ëi rá Jesús. Mî zä mî 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yëc'ëi 'në bi nxixya.

9 Bi n'ui 'mø mî nxui rá Pablo p'üya, bi nü ngue embrä Hmü Jesús:

—'Yo guí sü ague Pablo. Damî sigue mannä hya, o guí säya.

10 Nügä go dí n'youi, hînte da ja'i yø ja'i. Nüna rá hnini ja ua, dí pacä ngue xangu yø ja'i da 'yëc'ëigä ua —bi 'yëmbi.

11 Janangue bá m'mü'a n'na jeya made p'ü ja rá hnini Corinto rá Pablo p'üya, ngue bi xännbabi rá hya Oja yø ja'i.

12 Mî 'yëhra pa p'üya ngue bi ndast'abi p'ü ja rá häi Acaya ná rá Galiön. Bi mpeti yø judío p'üya ngue bi zahra Pablo. Bi zixp'ü ja rá ts'üt'abi.

13 Bi t'embrä dast'abi p'üya:

—Nüna rá n'yohü 'bücuä, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pë hinga gue'a ni 'yüp'ü i mma, tengütho mmanna ley ngue gdá thannehü Oja —bi 'yënyø ja'i.

14 Ya mmap'ü ngue da dahra Pablo, pë nüna rá dast'abi Galiön bi 'yëmyø judío:

—Nü'mø ngue da n'na rá ts'oqui xtanhets'i ná rá hya guí mmamhmü, da zä ga øt'ahü rá ts'üt'abi conforme rá ley 'mø.

15 Pë nja ngue yø hyatho'ü guí mmamhmü, 'në yø thuhütho yø ja'i, 'në ni leysehä'a guí øp'ahü rá hya, damî hocse ni asuntohä. Porque hindí nne ga øt'ä rá ts'üt'abi ná rá hya ná.

16 Bi hyøn'athi p'ü bi nja rá hya p'üya.

17 Nü'ü yø ja'i hingingø judío p'üya, bi bentra Sóstenes nüna 'bet'o p'ü ja rá nija, ngue bi ma mä'uni rá hmî rá dä rá ts'üt'abi. Pë himbi 'yøp'atho masü ná rá Galiön te bi 'yøtyø ja'i.

Mahømbi mengra Pablo, i ma Antioquia.

18 Nüp'ü ja rá hnini mî 'bühra Pablo, bi m'müp'ü mä njammî pa. M'mëfa p'üya, bi 'yëhyø 'yëc'ëi ngue bi ma, bi mähä rá Priscila 'nehra Aquila, i mpa p'ü ja rá hnini Cencrea. Ja bi zändi bi 'yaxp'ü rá ya rá Pablo p'üya, ga mbøni ngue rá ndanne ga 'yo. Ja bi nëxp'ü ngue bi 'yo rá barco i mpa p'ü ja rá häi Siria.

19 Mî zømp'ü ja rá hnini Efeso p'üya. Ja bá cop'ü rá Priscila 'nehra Aquila. Hante ngue da tho p'üya, bi map'ü ja rá nija di mpeti yø judío ná rá Pablo ngue bá nyahü.

20 Nü'ü yø judío p'ü Efeso p'üya, i xifi ngue xtabä m'müp'ü njammî pa. Pë rá Pablo himbi ne.

21 Ëm'mø mambä ëdi:

—I ja ngue ga søngä Jerusalén. Ja ganî sägä p'ü rá ngo bá ep'ü. Pë nü'mø da ne Oja, ga ma pengä mahøn'a ngue ga nnu'ahü —bi 'yëmbi.

Bi 'yo rá barco p'üya, bi ma.

22 Nü'mø mî zønna Pablo p'ü Cesarea p'üya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mî juadi bi zengua yø 'yëc'ëi 'büp'ü, bi tho p'üya, i mpa Antioquia.

23 Mî zømp'ü p'üya, bi m'müp'ü njammî pa. Mambä ëhë, bá thop'ü ja yø hnini ja'a rá häi Galacia, 'nëp'ü ja rá häi Frigia bá thogui ngue di hatra ts'edi gätho yø 'yëc'ëi.

Rá Apolos bi mannä hya p'ü Efeso.

24 Nü'ü yø pa'ü p'üya, bi zøp'ü ja rá hnini Efeso n'na rá judío ni hü ngue rá Apolos, rá mmëngu Alejandria. I mma xandønho rá hya, 'në padî xandønho'a te nt'ot'i p'ü ja rá Macä Libro.

25 Ya xi xädi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmü Jesús. I hä rá ts'edi ngue mmanna hya, 'në xännbate xanho hanjana rá Jesús, madague'a ngue hønt'a rá nxixya bi nxännbate rá Xuua mî padî hanja.

26 Nüna rá Apolos bi hya rá ts'edi bi mannä hya p'ü ja rá nija di mpeti yø judío. Pë nü'mø mî 'yøhra Priscila 'nehra Aquila te i mma, bi zica n'nanni rá Apolos. Bi opan'yü xandønho hanja ná rá 'da'yo hya Oja.

27 Bi ne bi thohnä rá Apolos i map'ü ja rá häi Acaya. Yø 'yëc'ëi p'üya, bi mäxmahya. Bi 'yøp'ä n'na rá säcuä bi gats'i ngue danî däpyø 'yëc'ëi rá m'müp'ü Acaya, n'namhma

ngue di unni xanho ra ts'äya. Nu'mø mi zømp'u Acaya p'üya, bi 'yøpra ra nho ya yø 'yεc'εi ya xi 'yεc'εi ra hya conná mate Oja.

²⁸ Porque yø hmi yø dä yø ja'i p'u, bi hya ra ts'edi bi däjpi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi na.

19

Ya 'bup'u ja ra hnini Efeso ra Pablo.

¹ Ra Apolos ya 'bup'u ja ra hnini Corinto. Nuna ra Pablo p'üya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dimp'u 'da yø 'yεc'εi p'üya.

² Ra Pablo bi 'yänyø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Xi'mø gmi 'yεc'εih ra hya ya, ¿ua 'bexquí n'yoh ra Espíritu Santo, uague hin'na?

Mi dahyø ja'i p'üya, bi 'yεmbi:

—Hin'na. Hinjam'mø xtá øcähe ngue di 'bua ra Espíritu Santo.

³ Nuna ra Pablo p'üya, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Tema nxixya bi nja'ah p'üya?

Bi 'yεm'mø mi dahyø ja'i p'üya:

—Gue'a ra nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yenna Pablo p'üya:

—Nuna ra Xuua bi xixyabi yø ja'i na, gue'a ra hmya'a ngue da fadi ngue ya bi hyep'u ra nts'o yø ja'i. Pe xquet'a bi xifi ngue jatho da 'yεc'εi'a n'na nc'ei da ep'u m'mefa ngue ra Xuua. Nuna bi ma, guehna ra Jesucristo na.

⁵ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'üya, mahømbi nxixya para ngue da fadi ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

⁶ Ra Pablo p'üya, bi japrá 'ye p'u ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'üya di hatra ts'edi ra Espíritu Santo. N'nan'yo yø hya ga ya p'üya, øt'a Oja p'üya ngue sä da manyø ja'i'a ra hya nnepe da ma.

⁷ Dε'ma yonc'ei'u yø n'yoh bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi ra Pablo ngue pap'u ja ra nija di mpeti yø judío. Bi hya ra ts'edi ngue ja bi mmamp'u ra hya. I nne di 'bät'yø ja'i, porque xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja.

⁹ Pe hingui nne da 'yεc'εi 'da yø ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'utho p'u ha 'bahyø ja'i, ngue sahra hoga 'da'yo hya.

Bi zop'u ra Pablo p'üya. Nu'u yø 'yεc'εi, bi zixra Pablo p'u ja n'na ra escuela 'bua n'na ra xänbäte ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'u ra hya p'üya.

¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jeya p'üya. Janangue gätho'u yø ja'i rá m'map'u ja ra häi Asia, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä bi 'yøde hanja na rá hya ra Hmu Jesús.

¹¹ Nuna Oja, xangu yø milagro bi japi bi 'yøtra Pablo.

¹² Madra bayutho, oque tema ulu di ngat'i, i jaspabi yø därquēhi ngue da dädi. 'Bexta zä ra n'u di ja p'üya. Yø ts'onthi p'üya, i hεp'u yø ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'u 'da yø judío ngue yø mpønthi p'üya. Bi zäpi bi marpabi rá thuhu ra Jesús, ngue di japi da hyep'u yø ts'onthi n'youi ra ja'i. Bi 'yεna:

—Dadi 'bep'a'i ya grá ts'onthi ngue gui hyep'u ra ja'i. Dí xi'i ngue gui hyep'u conná ts'edi ra Jesús nuna mmanna Pablo —bi 'yεna.

¹⁴ Nuna n'na ra judío ngue ra hmu mmäcja, ni hu ngue ra Esceva, mi si yoto yø ts'ant'u ngue Gä yø mpønthi. Nguna bi man'u p'üya.

¹⁵ Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yεmbi:

—Dí pacä te'o na ra Jesús gui mmanya. 'Nε dí pacä te'o na ra Pablo. Pe nu'ah, hindí pacä te'o'ah —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi bentyø mpønthi na ra n'yoh mi n'youi ra ts'onthi p'üya, bi ne'ähäi. Bi dapí gätho. Janangue bi 'dap'u ja ra ngu'u yø mpønthi p'üya, ngue bi zet'i 'nε bi nxennba yø ulu.

¹⁷ Gätho'u yø mmengu Efeso p'üya, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gä εspabi yø ja'i na ra Hmu Jesús.

¹⁸ Nuya yø ja'i bi guarba ha bi nja ra hya, xangu bi 'yεc'εi ra hya. I mmanyø ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o.

¹⁹ Nuya yø ja'i ya mani n'yo'a ngue ra mfadi, xangu to bá cahyø libro mfadi p'üya, ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yudi. Bi t'øtra güenda hangü di muui yø libro p'üya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahuahí ra t'axi di nthēui.

20 Nu'mø bi hma hanja na ra Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hāt'i di 'bātyø ja'i ngue εc'ei.

21 M'mefa p'uya, bi zo rá mmæi ra Pablo ngue di ma Jerusalén. Pε 'bet'o danī n'yop'u ja ra hāi Macedonia, 'nεp'u ja ra hāi Acaya. Bi 'yεna:

—Nu'mø da juadi dá n'yogā p'uya, jatho ga thogui ganī mpagā Roma —bi 'yεna.

22 Nunā ra Pablo, bi mēnhni yoho yø mǎxte ngue di ma Macedonia. Guehna ra Timoteo 'nεhra Erasto. Pε ra Pablo bi gose njammī pa p'u ja ra hāi Asia.

Bá ts'uhra Pablo p'u Efeso.

23 Nu'u yø pa'u p'uya, bi nja n'na ra dasui conná nguehrá hya ra Jesucristo.

24 Go bi 'yuhra sibi na ra Demetrio mi øtyø nt'εmbi ngue ra t'axi, mi øt'e tengutho ja ra njja p'u 'buhra dahmu Diana. Porque xangu ra mēnyu mi jutyø mēfi.

25 Nunā ra Demetrio bi peti gātho'u 'da'igu ra 'bēfi pēhmi, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ah, guí pahma ngue nuna ra 'bēfi jaj ya, ja dí tīhmu p'u na ra nho nná 'buhma.

26 Ya guí nnuh te øtra Pablo 'yop'u, i xihyø ja'i ngue nu'u yø dahmu di hocra ja'i, hinga gue'u Oja'u. 'Nε dí øhmu p'uya ngue hinga høndua Efeso njap'u, sinoque ya mme gātho ra hāi Asia, ya hinguí εc'ei yø dahmu yø ja'i co nu'a ra hya mmanā Pablo.

27 Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'bēfi dí pēhmu. Nu'a rá njja ra maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinnī mantho da zupyø ja'i. Di m'mε'a ga 'yεspabi ra dahmu yø ja'i p'uya, conque guehna ra dahmu Diana thanne gātho yø mmengu Asia, 'nε thanne gātho yø ja'i 'bu'a nximhāi.

28 Bi ndεcue yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya. I mahyø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yεna.

29 Bi madi bi yans'yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nεhra Aristarco, guehya yø n'yohu ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpu ja ra estadio di mpeti gātho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya.

30 Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'u ha 'buhyø ja'i, pε himbi japyø 'yεc'ei bi ma.

31 Xquet'a madi mpahmi ra Pablo 'da'u yø ts'ut'abi di manda p'u ja ra hāi Asia, guehya bi mēnba ra hya ra Pablo ngue hinda zā da zømp'u ha di mpeti yø ja'i ya.

32 Nup'u bi mpeti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmammī'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'u ha mafi, xandøngu yø ja'i hinguí padī hanja ngue bi mpeti yø ja'i.

33 Nunā n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudíoui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi badī hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'yε ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xtī nyap'u 'buhyø ja'i ngue di catra sui p'u 'buhyø mmijudíoui.

34 Pε nu'mø mi bahyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne di nya, bi mahra mafi gātho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i εna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

35 A nuna go n'na ra secretario p'u ja ra hnini p'uya, go bi zā bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguha ua ja ra hnini Efeso. Gātho yø ja'i ndap'u bi zā, gā padī ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i ngue da mahra njja hapu 'buhra dahmu Diana nuna maguesε bí 'yε mahεts'i.

36 Nunā ra hya dí xi'ah ya, gā guí pahma ngue majuanī na. Janangue nuyá, dami nsāyaha. Dami n'yomfēni te guí nne guí 'yøth.

37 ¿Hanja ngue sā gni sihu ua ya yø n'yohu 'bucua? 'Nε hinguí xocra njja, ni xinga gue'a ni dahmuha di nnømman'u.

38 A nu'mø 'bai to di nsahmi na ra Demetrio, da gue'u yø mēfi n'youi, uanguí gue'a ga 'buhyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na.

39 Nu'mø ja te man'na ma hya guí nnehu, guí mmamhmu 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'u.

40 Asta guehya dí 'bu mman'uhu 'mø da fadi te xa nja ya. Da t'εmbi ngue dyø nequisaihu. Nu'mø da t'ānngahu hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'yu p'u te ga mmamhmu.

41 Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'ua ja ra häi Macedonia n'ep'ua ja ra häi Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra swi, bi zonhyø 'yεc'ei na ra Pablo ngue di hatra ts'edi. Bi n'yete p'uya, bi ma i map'ua ja ra häi Macedonia.

² Bi zengua gätho yø 'yεc'ei rá m'map'ua ja yø xequi rá njap'ua. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya i mma. M'mefa p'uya, bi zomp'ua ja ra häi Grecia.

³ Ja bá m'map'ua nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xti ma Siria p'uya. Pe bi ba p'uya ngue sänyø judío ngue da hyo. Janangue bi zänbaya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'ua ja ra häi Macedonia.

⁴ Nuya yø n'yohua ra Pablo 'dap'ua 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmengu Berea, 'nε'ua yø mmengu Tesalónica ra Aristarco 'nehra Segundo, 'nehra Gayo nuna ra mmengu Derbe, 'nehra Timoteo, 'nehryø mmengu Asia, ra Tíquico 'nehra Trófimo.

⁵ Bi m'met'o ya ngue i ndø'mate p'ua ja ra hnini Troas.

⁶ Nugähe ja dá macähe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. Dá nexähe p'ua Filipos, daní nthegähe p'ua ja ra hnini Troas. Ja dá m'macähe p'ua nyoto ma pa p'uya.

Ra Pablo ya b'ap'ua ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'uya, bi mpeti yø 'yεc'ei ngue di nxennba ra thuhme da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Nuna ra Pablo p'uya, bi xänbabi ra hya yø ja'i. Pe comma ya ja ngue da ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta gue'mø mi zo made ra xui.

⁸ Xi mpeti yø ja'i p'ua ja ra cuarto bí ja maya, nup'ua bí ja xangu yø lámpara di yot'i.

⁹ Mi huxpua ja ra ventana n'na ra ts'unt'ua ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'uya bi ganna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'unt'ua p'uya, rá hyu ra piso p'ua bá tägui. Ya xi du 'mø mambá thats'i.

¹⁰ Bi gahra Pablo p'uya, ngue bá hats'i. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—'Yo sä guí suhu, i te na ra ts'unt'ua —bi 'yεna.

¹¹ Mahømbi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhme da ts'i p'uya, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'uya, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'uya.

¹² A nuna ra ts'unt'ua xi tägui, bi ts'ixrá ngu na, pe ya ja manho. Gä bi hyu yø mmui yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'ua ja ra hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hnini Asón. Ja daní nthegähe p'ua p'uya ngue dá ohe ra barco.

¹⁴ Ma nthegähe ra Pablo p'ua ja ra hnini Asón, ya 'da dá mähme p'uya, dá ohe ra barco daní mpähme p'ua ja ra hnini Mitilene.

¹⁵ Dá pøngähe p'ua rá yo pa p'uya. Daní nthogähe p'ua ja rá nnengui ra häi Quío. Rá hyu pa p'uya, dá søngähe p'ua ja ra häi Samos. Daní nsäyahe p'ua ja ra hnini Trogilio. Rá gu pa p'uya, dá søngähe p'ua ja ra hnini Mileto.

¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zänni ngue da thorpua ja ra hnini Efeso. Himbí ne di nsäya p'ua ja ra häi Asia. Bi xøni bi zøn'a Jerusalén, xamhatho da zudi ngue daní zäp'ua ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyauira Pablo'ua yø 'yεc'ei 'bet'o p'ua ja ra hnini Efeso.

¹⁷ Nup'ua ja ra hnini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'ua yø 'yεc'ei 'bet'o p'ua di mpeti yø 'yεc'ei'a ra hnini Efeso, ngue bá εhe bi nyauí.

¹⁸ Nu'mø mi zø'ua bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yεmbi:

—Ya guí pahma te dá n'yogä 'mø rá mudi yø pa ma søcä ua Asia ja ni häihua.

¹⁹ Hingra n'yets'i dá n'yogä p'ua guí 'buhma mente ra pa dá ørpä rá 'befi ra Hmu Jesús. Dá ungä ma mmui conná guehyø ja'i nu'ua hingui nne da 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'ua dá sägä ngue nne xta hyogä yø judío.

²⁰ Nu'mø ma xi'ahua ra hya, dá xi'ahua te gäma hya ja ngue da 'yøt'ahua ra nho. Dá xän'nahua ra hya p'ua gadi mpetihua, 'nεp'ua ja ni nguhua dá xän'nahua ra hya.

²¹ Ngu'ua yø judío, ngu'ua hingyø judío, dá xicä ngue da hyep'ua ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'nε da 'yεc'ei na ma Hmuhua Jesucristo.

²² A nuyá, di 'bejpagä ra Espiritu Santo ngue ganí mpagä Jerusalén. Pe hindí padí te ganí nthocä p'ua.

23 Hønda n'na ra hya dí padí, ngue nup'u ja yø hnini xtá thogui, ra Espíritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'migui ngue da joqui, 'nε da ma ma'anigui.

24 Pε hinga gue'a di du ma mmaigä'a. Asta dí engä ma te squerängue ga jua'a te nná 'yo con n'na ra pähä. Dí nne ga juahna ra 'bεfi bi färca ma Hmu Jesús. I nne ra Jesús ngue ga xicä yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'youi rá mate Oja.

25 Nu to gä guí 'buhmu ua ya, ya gä xtá xifi ha di njap'u di zo rá 'yε Oja, dadi seguragä ngue ya hinni mantho da nuncagui ma hmi yø ja'i.

26 Ra ora ja p'uya, dí nne ga xi'ahmu ngue ya hinni ma ma xigä te'o da ma ra castigo.

27 Porque nu'a te gäma hya xpá nzän'Oja ngue di nja, ya gä xtá xi'ahmu, hin tema hya di 'bedi.

28 Damí hyoni ha gdi n'yo manho n'na ngu n'na'ahmu ya. Xquet'a damí fähmu yø 'yεc'ei. Guehna ra Espíritu Santo εxahmu ngue guí fähmu ya yø ja'i εc'ei Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús conná maca ji bi mämp'u ja ra pont'i.

29 Dí padí ngue nu'mø dá magä ua, dá εp'u mi'da yø mamhya da ne da 'uεnyø 'yεc'ei. Tengutho yø zate 'mø sa yø dε'yo, di njarbmu.

30 Guesε ni amigohmu da bøni ngue di nxännbate ra fehni, go da garpabi yø 'yεc'ei'p'uya.

31 Damí mfähmu 'yo di hä'ahmu ya n'nan'yo ra hya da xän'nahmu. Gui 'yøthmu tengutho dá øt'ä mente nhyu jeya, ra pa ra xui dá xän'nahmu ra hya, hindá nsäya. Asta ma guidä nná xi'ahmu ra hya n'na ngu n'na'ahmu.

32 A nuya ma zi cu'ahmu, hønt'Oja da mä'ahmu ya. Damí fähmu xanho na ra hya ngue rá mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi na ngue man'na gdi timhmu ra hya. Oja di japi te'o gä o rá 'yε.

33 Hinjonni ja'i dá nepä rá mεnyu ogue rá ulu.

34 Guí pahmu xanho ngue nu'a te di honi co 'nεhya mi'da dí n'yohe, dá mpehme n'namhma ga tini te dí homhme.

35 Gui njathmu p'uya, porque jatho ngue di mpε'a n'na, n'namhma da zä da mäts'i to hin'yü te da hyoni. Damí bεmhmu'a ra hya

bi mam'mø mi 'yεnna Hmu Jesús: "Man'na xanho ngue di un'a n'na, hindá gue'a ngue da ma mat'unni".

36 Høntho bi juadi bi manna Pablo na ra hya na, bi ndantyøhmu gätho yø ja'i mi n'yohmu ngue bi mat'Oja.

37 Asta zoni gätho yø ja'i ha gui nhyuhmi ra Pablo ngue εdi.

38 Porque εmmεi tu yø mmui yø ja'i na ra hya xi manna Pablo ngue ya hinni mantho da nurpa rá hmi. Bi mähä p'u ja ra barco p'uya, ja bi n'yεp'u.

21

Ra Pablo i ma Jerusalén.

1 Nu'mø dambá n'yεtegähe p'u ha 'buhma zi cuhmu, dá ogähe ra barco ngue dá macähe njuantho p'u ja ra häi Cos. Rá yo pa p'uya, daní nthocähe p'u ja ra häi Rodas. Ma thocähe p'u p'uya, daní mpäcähe p'u ja ra hnini Pátara.

2 Nup'u Pátara, ja dá tingähe p'u man'na ra barco ngue i mpa p'u ja ra häi Fenicia. Dá ogähe'a p'uya, dá mähme.

3 Nu'mø ma thocähe p'uya, daní nugähe ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngaha i go 'mø ma thocähe na ra häi na, daní nthocähe p'u ja ra häi Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue daní zohrá 'bēni p'u ja ra nenthe ngue ra hnini Tiro. Janangue ja daní mpähme p'u.

4 Dá nthegähe p'u 'buhyø 'yεc'ei p'uya. Ja dá m'macähe p'u nyoto ma pa. Pε ra Espíritu Santo bi 'yutyø 'yεc'ei'a te ja ngue da thohra Pablo. Janangue hindí japyø 'yεc'ei ngue xtí ma Jerusalén.

5 Pε mi gua'a nyoto ma pa p'uya, siempre dá mähme. Gätho yø 'yεc'ei conyø xisu 'nεhyø basi 'da dá mähme asta nenihni. Dá ndantyøhmu gähe p'u ja rá nnengui ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojahe.

6 Nu'mø ma n'yεhme p'uya, dá cøthe ra barco. Bi mengyø ngu yø 'yεc'ei p'uya.

7 Dambá nεxähe p'u Tiro, dá søngähe p'u ja ra hnini Tolemaida. Ja bi zεp'u'a nná ogähe ra barco p'uya. Ma sømhme p'u ja ra hnini, dá zεnguahe ya ma zi cuhmu. Ja dá m'macähe p'u n'na pa p'uya.

8 Mi hyaxpøya, dá thogui ngue dá mähme p'u ja ra hnini Cesarea, di n'yohe ra Pablo

co 'nɛhya mɪ'da mən'yohe. Dá mǎcǎhe p'ɥ ja rá ngu rá Lipe mǎdi 'yonna hoga 'da'yo hya p'ɥya. Guehna n'na nc'ɛi'ɥ yoto nja'i xi thanhna m'met'o ngue di mfǎxui yø representante rá Cristo. Ja dá n'oxǎhe p'ɥ ja rá ngu na p'ɥya.

⁹ Nuna rá Lipe, mɪ si goho yø t'ixu ngue him mǎdi nthati. Nuya yø hmute p'ɥya, nu'a rá hya di bennbabi Oja dá ma, gue'a mman'a.

¹⁰ Ya nmi 'bucǎhe p'ɥ njammɪ pa p'ɥya, bi zø'a n'na rá pøngahya Oja ni hu ngue rá Agabo, xpɪ 'yɛ'a Judea.

¹¹ A nuna p'ɥya, ni 'yɛhe dá nuje. Bi gajpa rá ngat'i rá Pablo p'ɥya, bi dutyø gua 'nɛhyø 'yɛ. Bi 'yɛmp'ɥya:

—Nguna rá hya mmana Espírиту Santo ya, nuna rá n'yohɥ rá mmeti rá ngat'i ja ua ya, di jua yø judío p'ɥ Jerusalén ngue dá dut'i. 'Nɛ di ndäpyø ja'i hingyø judío —bi 'yɛmbi.

¹² Nu'mø má øcǎhe ná rá hya ná p'ɥya, hangu dá xicǎhe rá Pablo, dá gue'ɥ yø mmɛngu p'ɥ, xifi ngue hindɪ ma Jerusalén.

¹³ Bi 'yɛnna Pablo p'ɥya:

—¿Teni 'bɛ'a guí øt'e ngue sä guí zomhmɥ? Gadi unngahɥ má mmwigä. Nugä dí 'bɛi hont'a go te ts'ɥ ga thogui, hinga hont'a di tharcagui, sinoque xquet'a dá zä ga tugä p'ɥ Jerusalén conná nguehma Hmu Jesús —bi 'yɛna.

¹⁴ Ya hindá taphe ngue hinxti map'ɥ, dá hecǎhe p'ɥ p'ɥya, di ɛmphe:

—A nuyá, di nja'a te rá pähä Oja ya 'mø.

¹⁵ M'mefa p'ɥya, 'nɛje dá nsǎhe ngue dá mähme p'ɥ Jerusalén.

¹⁶ Bi hyungǎhe 'da yø 'yɛc'ɛi ngue yø mmɛngu Cesarea. Nuya yø 'yɛc'ɛi ya p'ɥya, n'youi p'ɥ n'na rá mmɛngu Chipre ni hu ngue rá Mnasón. Ya mará nyogui 'yɛc'ɛi ná. Go bi zixcǎhe rá ngu ná p'ɥya ngue ja dá nsäyahe p'ɥ.

Bi ma rá Pablo di zengua rá Jacobo.

¹⁷ Nu'mø má søngǎhe Jerusalén, ɛmmɛi di johya yø 'yɛc'ɛi ngue dá nnuhe.

¹⁸ Mɪ hyaxpɥya, dá mähme rá Pablo ngue di zenguahe rá Jacobo. Gä mɪ 'bɛp'ɥ yø 'yɛc'ɛi 'bet'o p'ɥ ha di mpeti yø 'yɛc'ɛi.

¹⁹ Mɪ juadi bi nzenguaui yø 'yɛc'ɛi ná rá Pablo, bi dá mɪ bi má te xi 'yøt'e, manyarbu

i ma rá hya bi má ngue xifi hanja ngue xi mǎx Oja rá Pablo p'ɥ ha 'bɛhyø ja'i hingyø judío.

²⁰ Mɪ 'yø'a te sihyø ja'i p'ɥya, bi 'yɛspabi Oja. Bi t'ɛmbra Pablo p'ɥya:

—A nuyá má zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuañitho yø judío ɛc'ɛi rá Jesús. Pɛ gǎtho ya p'ɥya, hingui nne dá hyɛp'ɥ yø costumbre n'youi p'ɥ ja rá ley bi 'yotra Moisés.

²¹ I hma ngue t'ɛmbi n'nan'yo rá hya guí xǎnnbabi yø judío rá m'mɥ hman'na nguadi yø häi. T'ɛmbi ngue guí xifi ngue hindá 'yørpǎ masu'ɥ yø hya bi manda rá Moisés, 'nɛ hindá 'yøtyø costumbre nná 'yohɥ. T'ɛmbi ngue guí xifi ngue hindá mɛpya yø ts'unt'ɥ 'mø bi m'mɛi.

²² ¿Ha di nja te ga øthɥ co nuna rá hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi badɪ ngue ya gá søhø.

²³ Man'na xanho guí 'yøt'a te ga xi'ǎhe ya. I 'bɛcua dí 'bucǎhe goho yø n'yohɥ ja ngue dá 'yøtyø ndanne.

²⁴ Damɪ sixa nija'ɥ ya, guí nhoqui tengutho dá 'yøt'ɥ. Jurpabi yø gasto ngue dá 'yaxyø ya. Nu'mø gá 'yøt'a p'ɥya, gǎtho yø ja'i dá dinyø mmɛi ngue himma juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'nɛ'i guí ɛc'ɛi 'nɛ guí hats'i xanho te mmamp'ɥ ja rá ley.

²⁵ Pɛ nuya yø ja'i hingyø judío ngue ya ɛc'ɛi rá Jesús, ya xtá orpahe rá sæcuá te dá sǎnnǎhe ya. Ya xtá xihme ngue hɪnte dá ma nts'upi ya yø hya ya. Sinoque hontho ngue hindá za rá ngø 'bøspabi yø dahmu, 'nɛ hindá zi rá ji. 'Nɛ hindá zapra ngø yø zu'ɛ hingui pønná ji 'mø bi du. 'Nɛ hindɪ n'yots'om'mäi.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mɪ hyaxpɥya, bi mɛ rá Pablo'ɥ goho yø n'yohɥ ngue 'da di nhøjtho. Bi yarbu ja rá nija di mpeti yø judío p'ɥya para ngue dá má tema pa dá zɛ'a guí nhoqui. Nu'mø bi dátra pa p'ɥya, dá 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pɛ nu'mø tobe him manɪ dát'a nyoto má pa, nuya yø judío ngue yø mmɛngu Asia bi nu ngue 'bɛp'ɥ ja rá nija rá Pablo. Bi hyurpa rá cuɛ yø mmɛi gǎtho yø ja'i p'ɥya. Janangue bi ma mǎbɛnt'i rá Pablo.

²⁸ Bi mǎhra hmafi yø judío p'ɥya, bi 'yɛna:

—Ague gyø judíoḡ, dami fäxçahe ua. Nuna ra n'yohu 'bucua ya, guehna xänbabi yø ja'i ndap'u bi zä na ngue hingui nnu manho'a te nná 'buhmu. I xänbabi yø ja'i ngue hingui nnu manho ra ley, 'ne hingui nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'uya, ya xa cutua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra maca nija jaua.

²⁹ Nuna ra hya bi manyø ja'i, porque m'met'o ra pa, ya xi hnup'u ja ra hnini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohu hingra judío, ni hu ngue ra Trófimo ra mmengu Efeso. Ra Pablo p'uya bi t'embí ngue ya xi carpu ja ra nija'a ra n'yohu xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gätho yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bá tihi ngue di bentra Pablo. Bá jajma xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a.

³¹ Ya nne yø ja'i ngue xta hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'u bi 'buhra hmu yø soldado p'uya, ngue ya bá yans'yø ja'i gä ra hnini Jerusalén.

³² Janangue bi nya mi'da yø hmu p'uya ngue bi peti gätho yø soldado, da ma da nu tema hya bi nja. Ni tihi bi zømp'u 'buhyø ja'i. Mi nu yø ja'i ngue mmap'u yø soldado, bi hyep'u'a gui unna Pablo.

³³ Mi guarbu 'buhyø ja'i yø soldado p'uya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'ne bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yanni te'o na ra Pablo, 'ne bi 'yanni te'be'a xi 'yøt'e.

³⁴ Pe nup'u mahyø ja'i p'uya, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sä da hyaxa njuani tema hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'u bi ja ra cuarte p'uya.

³⁵ Nu'mø mi zømp'u ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gæstho yø soldado na ra Pablo, porque di mäsyø ja'i ngue nne da guaspi.

³⁶ Bá mafi gätho yø ja'i bá 'befa, bi 'yena: —Da du ra Pablo —bi 'yena.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'u ha 'buhyø ja'i.

³⁷ Nu'mø ni ma da yarbu ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'yembra hmu yø soldado:

—¿Ua da zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'yembí.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'yembra Pablo:

—¿Ua gui padi gui nya ra hya ngue ra griego p'uya?

³⁸ ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuahí nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

³⁹ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yena:

—Nugä drá judíogä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yorca ra mate gui 'daca nt'edi ga nzocä yø ja'i —bi 'yembí.

⁴⁰ Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'edi ra Pablo ngue di nya. Bi m'map'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'ye ngue ørpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a gui maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'yembí:

22

¹ —Ague n'yø'ahu, nuna ra hya gda nyangä ua gui 'buhmu ya, dami 'yøhm ha rá nja ra hya ga xi'ahu.

² Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofocona ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hinjondi 'yani. Ra Pablo p'uya bi 'yembí:

³ —Nugä drá judíogä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma ma tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ma xänbategä. Bi xänngagui'a ra ley maní n'yo ma mboxitahu. Nugä dá ja ndummái ngue dá supä rá xudi Oja co gätho ma mmái, tengutho gui øth ra pa ja p'uya.

⁴ Nugä 'mø yø pa xa thogui, xta sçcä'u yø ja'i mi 'c'ei ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohu 'nehyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'ne dí nne ga ho 'da.

⁵ Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'ne'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, da zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra sçcua dá cats'i ngue xçani dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'y'c'ei, xçambá sigä ua Jerusalén ngue xtí n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'y'c'ei ra Jesús.

⁶ Pe nup'u ja ra 'yu p'uya, comma huxyadi ya ni ma ga søn'a Damasco, nthambenitho

bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui.

⁷ Dá tãcã häi p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yengui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guí nnu man'ugui?” bi 'yengui.

⁸ Ya dí embã p'uya: “¿Te'o'i p'uya grã Hmu?” Hombã tha p'uya, bi 'yengui: “Guecã drã Jesús, drã mmengu Nazaret, janjuani ngue guí nnu man'ugui”, bi 'yengui.

⁹ A nu'ua ma amigo nmi n'yo'be p'uya, majuaní ngue bi nu ra nyot'i, pe bi zu. Pe himbi mmeya ma amigo te 'be'a xicã'a nzoqui.

¹⁰ Nugã p'uya, dí embi: “Ague grã Hmu, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ã p'uya?” Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yengui: “Damí nanguí, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'ua ja daní si'i p'ua te gã ja ngue guí 'yøt'e”.

¹¹ Bi xädãgui'a ra nyot'i dá nth'e'be. Bi cunnagui'ua ma n'yo'be, gã dá søn'a Damasco.

¹² Nup'ua Damasco p'uya, mi 'bup'ua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohua ngue mi øt'e gãtho'a te mmamp'ua ja rá ley Oja. 'Ne di nnu manhoui gãtho yø judío.

¹³ Bá ehë bi nugã na ra Ananías. Mi zøp'ua dí 'bãi, bi 'yengui: “Ague ma zi cu'i Saulo, di nzø ni dá ya”, bi 'yengui. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi nzø ma dá, dá hëti ha 'bãi.

¹⁴ Bi 'yengui: “Nuna Oja mi thanne ma mboxitahu ya, ya mam'met'o xpa huan'na'i ngue guí parpabi rá pãhä. Bi ne ngue guí nnu'rpabi rá hmi'a rá Ts'unt'ua Oja nuna gã ra nho øt'e, 'ne guí 'yø'a ra hya bi ma.

¹⁵ A nuyá, ndap'ua bi zã guí ja hmajuani gãtho yø ja'i na ra hya dí xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gã nu ya, 'ne guí xihyø ja'i tema hya gã 'yøde.

¹⁶ Xiya, ¿te guí tøm'ya? Damí nanguí, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nequi ngue guí ec'ei ra Hmu Jesús, 'ne di pun'na'i ni ts'oqui”, bi 'yengui.

Bi manna Pablo tema hya i men'Oja p'ua ha 'buhyø ja'i hingyø judío.

¹⁷ Dãmbã pengã p'uya, ngue dá sø'a Jerusalén. Dã map'ua ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bi mpãhma nthandi p'uya.

¹⁸ Dã nugã ra Jesús ngue engui: “Damí xoni guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hinda t'ørpa masu ra hya guí mma connã nguecã”, bi 'yengui.

¹⁹ A nugã p'uya, dí embi: “Ague grã Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmi pagã p'ua ja yø nija, dambi sigã yø ja'i ec'ei'i ngue di cot'i, 'ne dadi uni.

²⁰ Nu'mø mi tho na ni mefi ra Teba bi xihyø ja'i ni hya, dí 'bãcã p'ua 'mø, xquet'a dá negã ngue bi du na. Nu'mø mi tho na, dá färpagã yø tuhu'ua to bi hyo”.

²¹ Pe ra Jesús bi 'yengui: “Gã 'yohma. Nugã yap'utho ga pen'na'i, guí mmap'ua rá m'mahyø ja'i hingyø judío”, bi 'yengui.

Yø soldado bi bentrã Pablo.

²² Bi 'yøxhyø ja'i p'ua bá fãdi ngue bi nya, asta gue'mø mi manna ra hya ngue enã da map'ua 'buhyø ja'i hingyø judío. Bi mahra hmafi yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Da tho na ra n'yohua na. Hinni 'yup'ua ngue 'buhna —bi 'yena.

²³ Mente mafi, mente cacyø tuhu, en'a häi. 'Ne ens'maya yø fonthäi ngue ra cue.

²⁴ Bi manda na rá hmu yø soldado p'uya ngue bi ma macat'i mbo ra cuarte ra Pablo. 'Ne bi manda ngue bi 'bei, bi njapi da ma hanja ngue sahyø ja'i.

²⁵ Pe nu'mø mi dut'i ngue da mei, nuna ra Pablo bi 'yembrã capita 'bãp'ua:

—¿Tema nt'edi guí pets'i ngue guí nne gui fëhma n'na ra n'yohua ngue ra romano, 'ne hinga 'bet'o guí haxha ra güenda hanja ra hya? —bi 'yembí.

²⁶ Nu'mø mi 'yø'a ra hya sihra capita p'uya, bi ma bá xi'a rá hmu nne di mfete, bi 'yembí:

—Damí n'yomfëni te guí nne gui 'yøt'e, porque nuna ra n'yohua guí nne gui fei, ra romano na —bi 'yembí.

²⁷ Nu'a ra hmu p'uya, bi guarba 'bãhra Pablo, bi 'yembí:

—¿Ua majuaní ngue grã romano ague n'yø?

Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yembí:

—Ahá, majuaní.

²⁸ Nu'a ra hmu p'uya, mahømbi 'yembí:

—Pe nugã, xangu ra menyua xã cuestagã ngue dá cohi ngue drã romano.

Ra Pablo p'uya, bi 'yena:

—Pε nügä drá romanogä p'ua dá micä.

²⁹ Co nuna ra hya na p'uya, bi zop'ua ra Pablo'ua mi nne xti mfete. Da guehna ra hmu, xquet'a bi zop'ua 'mø mi hyaxa njuani ngue ra romano. Bi nsu p'uya ngue xi dut'i.

Ra Pablo 'bäp'ua ha bi 'yøtra junta yø judío.

³⁰ Mi hyaxp'uya, nu'a rá hmu yø soldado bi ne xta hyats'i xanho ra güenda teni 'be'a gui yapyø judío na ra Pablo. Bi xojpa yø cadena ma nthat'i p'uya, bi manda ngue bi ma mapeti yø hmu yø mmäcja. Bi nja ra dajunta. Bá njucra Pablo p'uya, bi ma ma'bä'mi p'ua 'bähyø ja'i.

23

¹ Nuna ra Pablo bi hyetyø ja'i 'bep'ua ja ra junta. Bi 'yembuya:

—Ague n'yø'ahua, i nnu Oja ngue yø pa xpí 'yep'ua, 'ne asta guehya, co n'na ra hoga mmaito nná 'bui.

² Nuna ra hmu mmäcja Ananías, bi 'bep'ua 'dap'ua 'bähmi ra Pablo ngue da memba rá ne.

³ Bi 'yenna Pablo p'uya:

—Go di un'i Oja ngue hinga njuantho gui øtra ts'ut'abi. ¿Ua hingni mip'ua ngue gui 'yøtra ts'ut'abi conforme ra ley? ¿Hanja ngue gui nuixra ley ngue gadi manda da 'begbä ma ne? —bi 'yembi.

⁴ Nu'ua 'bäp'ua p'uya, bi 'yembra Pablo:

—Gui thennbabi rá da mmäcja Oja 'mø —bi 'yembi.

⁵ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yembi:

—Pε hündi pacä n'yø, ngue'mø guehna ra da mmäcja na. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Yo gui nnømman'ua nno'pa ts'ut'abi yø ja'i”, i enna hya.

⁶ Bi bahra Pablo p'uya, ngue 'bep'ua 'da yø judío p'ua ja ra junta ngue tenna nt'ec'ei ni hu ngue ra saduceo. Man'na 'bui yø judío p'uya, ni hu yø nt'ec'ei ngue ra fariseo. Ra Pablo p'uya, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Ague n'yø'ahua, nügä drá fariseogä, rá ts'unt'ugä n'na ra fariseo. Nu'a nná ec'ei'gä ya ngue bá ep'ua ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna ra hya na p'uya, nu'ua yø fariseo, conyø saduceo, di njun'mahyase p'uya. Ya yo 'bui bi gohyø ja'i.

⁸ Porque yø saduceo mman'ua ngue hündi bennate yø ánima, ni xingyø anxε di 'bui, ni xingra ndahi. Pε yø fariseo p'uya, gä ec'ei ya yø hya ya.

⁹ Bi mahra hmafi gätho yø ja'i p'uya. Bi nangui 'da yø xänbäte ngue ra ley, yø n'yohua yø fariseo. Bi 'yep'ua p'uya:

—Nuna ra n'yohua 'bucua, hin tema nts'o dí ø'na. Nu'mø da t'embj ngue n'na ra anxε bi zofo, hingui ho ga cohi ngue ma nsuihu Oja.

¹⁰ Mathoguitho bi nsahyø ja'i p'uya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pets'i da xenyø ja'i ra Pablo. Bi 'bep'ua soldado p'uya ngue bi zicra Pablo p'ua ha 'bähyø ja'i, bi zixpa ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'uya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, ngue bi 'yembi:

—Damí hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guä ørbu Jerusalén ngue gá ma hanja ma hyagä, dá ngut'a ra hya gni man'a Roma ya.

I nthoni ha di tho ra Pablo.

¹² Mi hyaxp'uya, bi nhēcähya 'da yø judío ngue da hyo ra Pablo. Bi 'yena:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe ga sihu ya, asta gue'mø dá nuhu bi du ra Pablo. Da zucju Oja 'mø hündi nja'a te dí mmamhma —di n'yembi.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi ma ngue da hyo ra Pablo.

¹⁴ Bi map'ua 'bähyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nep'ua 'bähyø n'yohua 'bet'o ngue yø judío. Bi 'yembuya:

—Nuna ra hya xta mangähe, hinga nsihmehe asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí engähe ngue da zucje Oja 'mø hündi nja'a te dí mmamhme.

¹⁵ A nu'ahua ya, co 'ne'ua yø n'yohua 'bet'o ngue ra junta, dami xihma rá hmu yø soldado ngue da si nixudi ra Pablo ua gui 'bähma. Gui 'yemp'ua ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'anni. Nügähe p'uya, ya xca nsähe ngue ga hohe hante da zocua.

¹⁶ Pε nu'a n'na rá 'be'ue ra Pablo p'uya, bi 'yøde tema hya nts'anni. Bi map'ua ja ra cuarte ngue bá xihra Pablo'a ra hya xi 'yøde.

¹⁷ Nu'mø mi xihra Pablo'a te fennbi, bi zonhna n'na ra capita p'uya, bi 'yembi:

—Nuna ra ts'ant'u 'bucua, dami sixpu 'buhn̄i hmu. Porque jap'u n'na ra hya da xifi.

¹⁸ Nu'a ra capita p'uya, bi zixra ts'ant'u p'u 'bahr̄a hmu yø soldado. Bi 'yemb̄i:

—Nuna ra Pablo ofädi, bi zonngagui ngue da sin'na'i ua na ra ts'ant'u 'bucua. Ja te nne da xi'a'i 'na —bi 'yembr̄a hmu.

¹⁹ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi bennb̄a rá 'ye ra ts'ant'u, bi zica n'nanni, bi 'yemb̄i:

—¿Te guí nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nuna ra ts'ant'u p'uya bi 'yemb̄i:

—A nuyá, nu yø judío, ya xa nhεcahya ya, ngue nu'mø da xudi, da 'yá'i ngue gui sixpu ja ra dajunta ra Pablo. Gui 'yenui ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni 'na.

²¹ Pε nu'i 'yo guí εc'εi, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzänni ngue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Nε i mma ngue ni xingra hmε, ni xingra dehe da zi, asta gue'mø da nu ngue da du ra Pablo. Ena ngue da zu Oja 'mø hind̄i nja'a te xa nzänni 'na. A nuyá, ya xa nsäya, ngue tømtho tema hya guí mmanya.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'u ngue hinjonda xifi ngue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennb̄abi ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi zohn̄i yoho yø capita. Bi 'bepi ngue di nsä yo ciento yø soldado ngue yø 'yogua, 'nε hyate ma'det'a yø tøgue, 'nε yo ciento nja'i yø nya lansa ngue da zixra Pablo 'mø bi zu'i guto nxui, da menh̄ni di ma Cesarea.

²⁴ 'Nε bi manda ngue da thøspabi ra nthuts'i ra fan̄i da hyuxra Pablo. Bi manda ngue h̄inte di njapra Pablo, sinoque di ndäpra gobierno Félix.

²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra s̄cua ra hmu p'uya, ngue bi gaxyø soldado, bi däpra Félix. Ienna s̄cua:

²⁶ “Nugä drá Claudio Lisias, dadi zengua'i grá hoga gobierno Félix.

²⁷ Di pen'na'i p'u na ra n'yohu 'bucua, bi gotyø judío, ya ja ngue xta hyo. Pε nu'mø ma pacä p'uya ngue ra romano, dá pennb̄abi yø soldado ngue bá yan̄i.

²⁸ Dá ne ngue xca pad̄i te gui yap̄i. Dá sixä p'u bi 'yøtyø junta yø judío p'uya.

²⁹ Pε nuna ra hya bi nequi, guehna ja ua naya. Gui yap̄i ngue'a ra ley ga 'yo judío. Pε h̄imb̄i nequi ra hya ngue te xtí hyo, ni xinga gue'a di sä ngue da jot'i.

³⁰ Pε dá mmεyagä p'uya, ngue nu'u yø judío, ya xi nhεcahya ngue xta hyo. Janangue nuya dí pen'na'i p'u na ra n'yohu na. 'Nε xquet'a dí xicä'u di yap̄i ngue da map'u guí 'b̄ai ngue da xi'i te gá nzai. Hønt'a ra hya'a ya”.

³¹ Nu'u yø soldado p'uya, bi 'yøt'e te bi m'mepi. Bi zixra Pablo 'mø mi nxui, bi ma p'uya, i nthop'u ja ra hn̄ini Antípatris.

³² Mi zä mi necahäi p'uya, bá penc'u yø soldado ngue yø 'yogua, bi zøp'u ja ra cuarte. Go bi mähä ra Pablo'u yø tøgue.

³³ Mi zømpu ja ra hn̄ini Cesarea p'uya, bi ndäpra s̄cua ra gobierno, 'nε xquet'a bi ndäpra Pablo.

³⁴ Nu'mø mi juadi bi nu ra s̄cua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapu ra mmengu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmengu p'u ja ra häi Cilicia.

³⁵ Bi 'yemb̄aya:

—Ga øcä'a ra hya guí mmam'mø bi zøcua'u di yap'a'i —bi 'yemb̄i.

Nup'u ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bi manda ngue ja da mäp'u yø soldado na ra Pablo.

24

Ra Pablo bi manna hya p'u ha 'buhra Félix.

¹ Ya rá cut'a ma pa xi zønna ra Pablo p'u Cesarea 'mø ja mi zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, ni n'youi 'da yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. 'Nε ni n'youi n'na ra pøngahya p'u ja ra ts'ut'abi ni hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'u 'buhra gobierno ngue di yapra Pablo.

² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuna ra Tértulo bi m̄adi di yapra Pablo, bi 'yembra Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammadi'ahε ngue hin tema hya, dí 'b̄u manhogähe. Conná ngueh̄ni mfadi gá 'b̄ammanho yø ja'i.

³ Gätho'a te guí øt'e, dí 'bammānhogāhe ndap'ʉ bi zā. Gä guehna nnā ja mammādi'āhe naya, grā ts'ut'abi Félix.

⁴ Pε hīndī nne ga 'bet'āhe xangu nī tiempo. Dí ācāhe rā mate n'na ts'ʉquits'ʉ, ngue gui 'yøde te ga xi'āhe.

⁵ Dí tīngāhe n'na rā hya, ngue nuna rā n'yohʉ 'bʉcua, i 'yo ndap'ʉ bi zā gā rā ngānī nxīmhai ngue di ts'onyo ja'ī tengutho n'na rā n'ʉ. Guehna rā 'yøt'i sui p'ʉ ha 'bʉhyø judío nā, porque 'bet'o nā ngue'ʉ to εc'ei nā rā mmēngu Nazaret.

⁶ Nūgāhe dá benthe, dá ʉphe ngue bi ne xtī ts'onna nija. Dí nne xca haspahe rā güenda conna ley ngue mā nt'εc'eihe p'ʉya.

⁷ Pε nuna rā Lisias rá hmu yø soldado p'ʉya, rá ts'editho bi 'yøt'e ngue bi yarbʉ di yahe ngue bi zīngāhe nā rā Pablo.

⁸ Bi xicje p'ʉya ngue nu'mø to nne di yapi, dá εcua guí 'bʉi. Pε nuyá, dá zā ngue gui 'yānsε ya. Gui pāsε p'ʉya ngue majuani'a te gā nnā yapāhe.

⁹ A nuyá, gātho'ʉ yø judío n'yohʉ ya, 'da'igu mma ngue embi majuani'a te xifi.

¹⁰ Rā gobierno p'ʉya, bi 'yørpā rā senya rā Pablo ngue dī nya. Rā Pablo p'ʉya bi 'yεna:

—Co n'na rā pāhātho gā nyangā ua guí 'bʉi grā ts'ut'abi. Porque dí pacā ngue ya xa mma yø jeya guí nts'ut'abi ua ja rā hāi dí 'bʉhmʉ.

¹¹ Nu'ī da zā gui hyaxa njuani hanja rā hya. Tobe hīngui tho'a n'ne'mā yomma pa xtā magā Jerusalén ngue dí thanne Oja.

¹² Pε hīmbi thīngui ngue to gadi njun'mahya'be. Nī xīngā guerp'ʉ ja rā danija xtā thīngui ngue to gdi orpabi, nī xīngā guerp'ʉ mi'da yø nija, xtā thīngui ngue to gdi ya'be. Nī xīngā guerp'ʉ ja rā hnīni p'ʉya.

¹³ Nuya yø n'yohʉ 'bʉcua, nu'a rā hya gui yajpagui, hīnda zā ha di japi ngue di ja majuani'a te mma.

¹⁴ Ma gā xi'i hanja rā hya ya. Dadi njuani, hīn dadi ncōni ngue dí εc'ei gā Oja nuna mi εc'ei mā mboxitahe. Dā gue'a rā 'da'yo hya εmbyø ja'ī 'bʉcua ngue rā 'dan'yo nt'εc'ei, gue'a rā hya dí tennā'a ya. Pε gā dí εc'ei gā'ʉ yø hya nt'ot'i p'ʉ ja rā libro ngue rá ley Oja, dá gue'ʉ mi'da yø hya bi 'yotyø pōngahya Oja.

¹⁵ Tengutho yø nt'εc'ei yø judío, dī njadā p'ʉya. Dí εc'ei gā ngue dá 'yøt'Oja ngue di bēnnate yø ánima, gue'ʉ yø hoja'ī, gue'ʉ yø ts'oc'ei, gā di bēnnate.

¹⁶ Janāngue dadi ja ndummāi ngue gā n'yo xāho, n'namhma ngue hīn temā hya dá dīnngagui Oja, nī xīngā guehyø ja'ī dá dá 'yεngui ngue hīngā gue'a nnā 'yo.

¹⁷ Mi ma njammī jeya ngue n'nannī rā nación dāmbi 'yo, mahōndā pengui asta Jerusalén ngue dá dá mā limosna, 'nε dá ørpabi rā 'bøt'e Oja.

¹⁸ Pε nu'a rā ora'a p'ʉya, nu'ʉ 'da yø judío ngue yø mmēngu Asia, bi dīngui ngue dí 'bʉp'ʉ ja rā nija ngue nmadī rhoqui conforme rā costumbre ja ngue dá 'yøt'a n'na. Pε hīngui ngup'ʉ dí 'yohe. 'Nε hīmbi thīngui ngue gadi yahnihe.

¹⁹ Nuya yø n'yohʉ dí mmāngā ya, guehya ja ngue dá thocua di yajpagui, ngue'mø ja te gā nzʉqui.

²⁰ A nu'mø ngue hīn'na, nuya yø n'yohʉ 'bʉcua, go dá manya ngue'mø ja temā ts'oqui bi thīnngagui 'mø mā thocā p'ʉ bi 'yøtra dajunta yø judío.

²¹ Hōnda n'na zine nts'edi dá māngā p'ʉ ja rā junta mi 'bʉhyʉ, ngue dá εnā: “Nu'a nnā εc'ei gā ya, ngue bá εp'ʉ rā pa di bēnnate yø ánima, gue'a gā thascā rā güenda'a ya”, dá εnā.

²² Nu'a rā Félix, mi zā mi 'yøhna rā hya bi mānna Pablo, māmbi njarbatho rā hya. Porque rā Félix ya padī xāho hanja'a rā nt'εc'ei i ja ngue rā Cristo. Bi hyuspa rā pa yø ja'ī p'ʉya, bi 'yεmbi:

—Nu'mø bá εhra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja gā pacā xāho hanja nā rā hya guí mmāmhma p'ʉya.

²³ Nuna rā Félix, bi 'bεpā n'na rā capita ngue di sigue dá ma m'mādi rā Pablo. Pε bi xihra capita ngue ya hīnda ma nthut'i, 'nε bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zεngua, dī njapi ngue dī nyāui'ʉ nne da māts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammī pa p'ʉya, mahōmbi zōnna Félix, nī n'youi nā rā Drusila rá xisu, rā judío nā rā xisu. Bi mānda bá ts'i rā Pablo p'ʉya. Bi japi dá mā hanja rá nt'εc'ei i ja ngue rā Jesucristo.

²⁵ Nuna ra Pablo, bi ma hanja'a ra nho ja ngue da n'yo ra ja'i, 'ne bi ma ngue jatho da zamra mmäi n'na. Bi ma hanja na ra castigo di nja m'mefa. Nuna ra hya bi 'yøhra Félix, bi zu. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—'Be ni mahma. Nu'mø bi bongagä, mahønga nzon'na'i ga nyau —bi 'yembi.

²⁶ Nuna ra Félix i tøm'i ngue xta ngutra mentyu ra Pablo ngue xtí thøgue. Janangue xangu yø nnidi bi zonhni ngue bi nyau.

²⁷ Mi gua'a nyo jeya p'uya, bi da rá cargo mi pehna ra Félix ngue ra gobierno. Bi ponnbabi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Porcio Festo. Nuna ra Félix bi ne ngue da nu manho yø judío, janangue bi sigue bi ma m'mäditho ra Pablo.

25

Ra Pablo bi nyau ra Festo.

¹ Nuna ra Festo p'uya, bi ma di bentrá cargo ngue di ngobierno. Ja rá hyu patho xi bentrá cargo p'ua Cesarea p'uya, ja bá nexpu ngue i ma Jerusalén.

² Mi zømp'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja, 'ne'u yø judío tate ngue t'ec'ei, bi map'u 'buhra Festo ngue di yapra Pablo.

³ Bi 'yapra mate ngue da pennbabi ra Pablo di 'yē'a Jerusalén. Nu'u yø judío di yapate p'uya, ya xi nhēcahya ngue da hyo ra Pablo p'ua ja ra 'yu.

⁴ Mi dahra Festo p'uya, bi 'yembi:

—Ya m'mädi p'ua Cesarea na ra Pablo. Pe ya himma ya'atho ga pengä p'ua Cesarea.

⁵ Nu'u yø n'yohu exa ha ra ts'edi ngue di yapra Pablo, gui xihmu ngue ga mmäcähe Cesarea ngue'mø ja rá ts'oqui ra Pablo, da zä gui yapu.

⁶ Pe nuna ra Festo, comma manhyato ma pa, oque n'net'a ma pa, bá m'mu'a Jerusalén. Bá pengui, bí 'yē'a Cesarea p'uya. Mi hyaxpuya, bi mip'u ja rá nthuts'i hu'mø øtra ts'ut'abi. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya.

⁷ Nu'mø mi yat'ambo ra Pablo, bi mäsyø judío xpí 'yē'a Jerusalén ngue di yapí. Xangu yø hya ja man'u gue gui yapí, pe yø judío hingui sä di ja majuaní'a te mma.

⁸ Mi dahra Pablo p'uya ngue di nyani, bi 'yēna:

—Nugä hin tema ts'oqui dí øt'e. Ni xinga guehra ley da t'engui hindí nnu manho, ni xinga guehra danija, ni xinga guehra dast'abi Roma ngue di tinnga ma ts'oqui.

⁹ Pe nuna ra Festo, bi ne ngue da nu manho yø judío. Janangue bi 'yembra Pablo:

—¿Ua gui nne gdi ma Jerusalén, ja gani hocä p'u ni asunto?

¹⁰ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yembi:

—Nuua 'buhra ts'ut'abi bi 'yexra dast'abi Roma. Ja i ja ngue da thascagui ua ra güenda. Nu'i gui padi xanho ngue hin tema nts'o dí ørpä yø judío.

¹¹ Nu'mø ngue di ja ma ts'oquigä, oque xtí nequi n'na ra hya ngue ni 'yup'u ga tu, hindí su ga tugä. Pe nu'mø ngue hin tema hya di nequi'a te gui yajpä ya 'bucua, hinjonda zä di dāgui ngue ga sogä yø 'yeyu. Man'na xanho ngue ga thocä p'u 'buhra dast'abi Roma m'ø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohu di nfäxui p'ua ja ra ts'ut'abi, bi nhēcahya ngue bi zänni te da 'yøt'e. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—Gui ädi gui thop'u 'buhra dast'abi Roma. Pe ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'u 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammí pa p'uya, bi map'u Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bí zengua ra Festo.

¹⁴ Pe bá m'mup'u njammí pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yembi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohu ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix.

¹⁵ Nu'mø dambá 'yogä p'ua Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi map'u dí 'bai. I ädi ngue da ma ma sentencia na ra n'yohu na.

¹⁶ Pe nugä p'uya dí embi: “Nu ra dast'abi Roma hindi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue da tho, mente tobe hindí n'yunnba hmiui rá nsuiui'a ma yapí, para ngue da fadi ndana gue'a di dunna hya”.

¹⁷ Janangue nu'mø mi zøcua'u ya, hindá 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'ua ja ra ts'ut'abi. Dá mandagä bá ts'i'a ra n'yohu p'uya.

18 Dí ɛngä ngue mi ja rá ts'oqui, pe nu'mø mi zø'u yø yápate p'uya, hin tema ts'oqui bi nequi ngue'u yø hya gui yapi.

19 Nu'a ra hya gui nyapi, gue'u yø nt'ɛc'ei yø judío'a, 'nɛ'a n'na ra n'yohu bi du ni hu ngue ra Jesús, i mmanna Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nza'a ya.

20 Nugä p'uya, hinda padi ha gda japi ga øt'a ra ts'ut'abi tengu na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtí ma Jerusalén, ja xtabá njap'u ra ts'ut'abi na ra hya na.

21 Pe ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue da thop'u 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'u Roma. Dá manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga penhni, di map'u 'buhra dast'abi Roma.

22 Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yembra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te da manna ra n'yohu na.

Ra Festo bi 'yembi:

—'Bex hñixudi gui 'yøde te da manya 'mø.

23 Mi hyaxp'uya, nuna ra Agripa 'nehra Berenice bi yarb'u ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'u ni 'yo, tengutho 'mø di sännigo. Ni n'yohu yø hmu yø soldado, 'nɛ'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo.

24 Bi 'yenna Festo p'uya:

—Ague grä dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohu 'daua xtá mpetih'u ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hinguí nnu manho na ra n'yohu 'bucua, ngup'u Jerusalén, nguua Cesarea. Hinguí säya yø ja'i xiqui ngue jatho da tho na ra n'yohu na.

25 Pe nugä p'uya, dí tingä ngue hin tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo ädi ngue da thop'u 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'u Roma. A nuyá, dí sänni ngue ga pennbabi ya.

26 Pe nja ngue nuna ra n'yohu dí nne ga pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'u tema hya dí tinnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigä ua ha gui 'buhmu ya. Ma datho go nnä sin'na'i ya grä ts'ut'abi Agripa, ngue gui juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatrá sacua ga pennba ra dast'abi'a.

27 Porque nup'u nnä bəngä, ɛna gue hinguí pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofädi, 'nɛ hinda mɛp'u ja ra sacua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manna hya ra Pablo p'u 'buhra ts'ut'abi Agripa.

1 Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zä gui mma te gui nne gui manya n'yø.

Bi madi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yena:

2 —I jaga mpähä ngue da zä ga nyagä ua ha gui 'bui, grä ts'ut'abi Agripa. Dí nne ga nyangä ngue'a te gäma hya gui yajpä yø judío.

3 Dadi johyagä ngue gui padi gätho yø costumbre øtyø judío, 'nɛ gui padi te gui njunt'i. 'Yørcä ra mate gui 'yøde xanho na ra hya ga mmangä ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yɛc'ei ra Cristo.

4 Nu'u ma mmijudíohe ga padi te xtá m'macä p'u Jerusalén. I fadi te xtá m'macä p'u ja ra hñini Tarso mente mará ngüegui.

5 Nuy'u p'uya, i padi xanho hap'u dá ngüε asta yø pa xpí 'yɛp'u. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'u dá ngüεgä ngue drá fariseo. 'Nɛ da gue'e gui padi ngue nu'a rá nt'ɛc'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley ga 'yo ma nt'ɛc'eihe'a.

6 A nuyá, guehna nnä n'yost'abigä naya, ngue dí tømä da 'yøt'Oja'a te bi yarpabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima.

7 Gätho'u 'de'ma yo'bui yø judío di mmɛni ya, i tømí ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'u thanne Oja ra pa ra xui. Pe nuna ra hya dí xi'i ngue nthø'mi ya grä ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya.

8 ¿Hanja ngue hinguí ɛc'ei hu ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsuiui ra Pablo'u mi ɛc'ei ra Cristo.

9 Nugä 'mø mam'met'o, dí ɛna ngue xanho te nmi øt'e, ngue nmi sacä yø ja'i mi ɛc'ei ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret.

10 Nguna ra hya xtá øt'ä p'ua Jerusalén. Pe gue yø hmu yø mmäcja'ua maði 'dacra nt'edi ngue dí cot'ä fädi yø 'yεc'ei. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nequi dí nnu manho te øt'e.

11 Xangu yø nnidi dá ungä yø ja'i ngue dí nnepe da hyep'ua yø nt'εc'ei. Da guerp'ua n'nanni yø nija, ngu'a dambi øt'e. Janjuani gue jo ma xiyyu ngue ra cuε, ngue di sacä yø ja'i εc'ei ra Jesucristo, asta xtá magä n'nanni yø hnini ngue dí honi hapu ga tini.

Mahømbi manna Pablo te bi nup'ua ja ra yu.

12 Conque gue'a nnä 'yogä 'mø ma magä Damasco'a. Gue'ua yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue da magä p'ua.

13 Pe ague grä ts'ut'abi, nup'ua ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yε mahets'i n'na ra nyot'i bi gogbagui co 'nε'ua yø n'yohu nmi n'yo'be. Pe man'na xanzaqui ra nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi.

14 Gä dá täcähe häi p'uya. Dá øde ngue nzoqui conma hya ngue ra ebreo nna ya, bi 'yεngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui saqui? Gadi n'ansε tengutho n'na ra ndani 'mø embrä hnet'i ra za ma sani”, bi 'yεngui.

15 Nugä p'uya, dí embi: “¿Te'o'i p'uya grä Hmu?” Nu'a ra Hmu p'uya bi 'yεngui: “Go guecä drä Jesús ngue emmēi gui saqui”.

16 Mahøn'a bi 'yεngui: “Damj nangui, gä 'bäi. Porque guehna dá nthēui na ngue gui 'yotra 'bēfi ga xi'i. Connä guecä gui ja hmajuani yø ja'i'a te gä nu ya, da gue'a te gui nnu m'εfa.

17 Pe ga nyan'a'i 'mø bi za'i yø judío. 'Nε ga pen'na'i p'ua 'bähyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi za'i, ga nyan'i.

18 Dí pen'na'i p'ua rá m'mua ya, ngue gui xojpa yø n'yomfēni yø ja'i. Ya hinni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'namhma ngue hinni mantho da 'yo rá 'ye ra zithu. Sinoque Oja da zo rá 'yε. Nu'mø bi 'yεc'ēigä yø ja'i, di mpunnba yø ts'oqui, 'nε di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yε Oja”.

Bi 'yεc'ei ra Pablo'a ra hya bi sip'ua ha bi nu ra nyot'i.

19 Nuna ra hya bí 'yε mahets'i, grä ts'ut'abi Agripa, hinda festhogä na.

20 Sinoque rá maði dá xicä ra hya yø mmēngu Damasco. M'εfa p'uya, dá magä p'ua Jerusalén, 'nε dá n'yogä gätho yø häi Judea ngue dá manna hya. 'Nε'ua hingyø judío dá xicä ra hya. Dá xihyø ja'i ngue da hyep'ua ra nts'o ga 'yo, di 'bätyø mmai da 'yεc'ei Oja. Da 'yotra nho para ngue di nequi ngue ya bi 'bätyø mmai.

21 Connä guehna ra hya naya, bi bennga yø judío p'ua ja ra danija ngue nne xta hyo-gui.

22 Pe fäxcätho Oja, hinda hēcä ra hya asta guehya. Dí xicä ra hya gätho yø ja'i, di ngüε, di nnoho. Hinte man'na ma hya dí xifi, hinda hont'ua yø hya bi manna Moisés, gätho mi'da yø pøngahya Oja, gä bi ma te ja ngue di nja m'εfa.

23 Bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'ua, 'nε da dū. M'εfa p'uya, gue'a rá maði di bennte p'ua da nt'ägui'a. Janangue nu'ua yø judío 'nε'ua hingyø judío da badi ngue majuani di bennte yø ánima.

Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yεc'ei ra Cristo na ra Agripa.

24 Nguna ra hya i nyanna Pablo p'ua bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yεmbi:

—Hantho gui loco ya Pablo. Hantho ngue hingui säya gadi xädi asta gui cohi gui loco ya —bi 'yεmbi.

25 Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Hindí locogä grä ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuani na.

26 'Bucua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Janangue di ha ra ts'edi dí mmangä ra hya ua hapu 'bui. Porque dadi seguragä ngue 'nēhna padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Nuna ra hya dí mmangä ya, hinga nt'aguitho bi nja na.

27 Ague grä ts'ut'abi Agripa, zuangui gui εc'ei'ua yø hya bi manyø pøngahya Oja? Nugä dí padi ngue gui εc'ei.

28 Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Pablo:

—Hantho gui εna zits'utho dí honi ngue ga εc'ēigä ra Jesús gui mmanya.

29 Ra Pablo p'uya bi 'yεmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honi, gue'mø gue hìn'nā, pε dā ne Oja ngue hinga høn'atho'i gui 'yεc'εi, sinoque dī nne ngue 'nēhya 'bucua øde te dī mma, gā dā 'yεc'εi rā hyā tengutho nnā εc'εigā. Pε hīndī nne ngue nu'mø bi 'yεc'εi yø ja'i rā Jesús, dā ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocā —bi 'yεnna Pablo.

³⁰ Mī manna Pablo nā rā hyā nā p'uya, bi nangrā Agripa 'nēhrā Festo connā Berenice. Gātho mī'da yø ja'i mī hup'ū bi nanguj.

³¹ Bī ma n'nanni p'uya, dī n'yänni ha dī nja nā rā hyā mmanā Pablo. Dī n'yεmbuya:

—Nūnā rā n'yohū nā, hīn tema ts'oqui xā 'yøt'e ngue dā t'εmbi dā tho, nī xinga gue'a ngue di sā dī n'ofādi.

³² Mī dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Festo:

—I sā dā ma mathøgue nā rā n'yohū nā, ngue'mø hīndī ādi dā thop'ū 'bēhrā dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja rā hāi Italia.

¹ Mī zā bi ts'änni ngue dā 'benngāhe p'uya, gdā mähme p'ū ja rā hāi Italia. Nūnā rā Pablo, dā guehmi'da yø ofādi, bi ndāpa n'na rā capita nī hū ngue rā Julio ngue dā zits'i. Nūnā rā Julio, yø n'yohū'ū yø federal nī hū ngue rā Augusto.

² Dā ohe rā barco bī nēxpū ja rā hnīni Adramitio, i mpa p'ū ja rā nnenga jāthe ngue rā hāi Asia. 'Da dā mēcāhe rā Aristarco nūnā rā mmēngu Tesalónica ja rā hāi Macedonia.

³ Mī hyaxpūya, dā sōngāhe p'ū ja rā hnīni Sidón. Nūnā rā Julio, εmmēi dī n'yørpauī masū rā Pablo nā. Janāngue bi unna nt'ēdi bī ma bá nū yø amigo p'ū ja rā hnīni bi zōni. Nū'ū yø amigo rā Pablo bi 'yørpabi masū, bi māt's'i.

⁴ Mā pōngāhe p'ū ja rā hnīni Sidón, danī nthocāhe p'ū ja rā hāi Chipre nūnā ja mbo rā jāthe. Pε ngāhā i go 'mø mā thocāhe p'ū ha ja nā.

⁵ Dā 'dangāhe rā jāthe, danī mpēcāhe p'ū ja rā nnenga jāthe ngue rā hāi Cilicia 'nēhrā hāi Panfilia. Dā sōngāhe p'ū ja rā hnīni

Mira, gue'a n'na rā danīhni jap'ū ja rā hāi Licia'a.

⁶ Nūnā rā capita p'uya, ja bi dīmp'ū n'na rā barco bī nēxpū ja rā hnīni Alejandría, manī map'ū ja rā hāi Italia. Ja dā ogāhe p'ū rā barco p'uya ngue dā thohme p'ū nnā mähme.

⁷ Bī ma njammī pa ngue njanate gā 'yo rā barco. Xandøn hēnnītho ha dā thocāhe p'ū ja rā jāthe handrā hnīni Gnido. Pε comma tobe di coscāhe rā ndāhī p'uya, danī nthocāhe p'ū handrā hāi Salmón. Dā nthets'āhe rā hāi ja māde rā jāthe nī hū ngue rā Creta p'uya.

⁸ Xandøn hēnnītho ha dā thogāhe p'ū ja rā nnengui'a rā hāi'a. Sār'mø mā sōngāhe p'ū ja n'na rā xequi sāya yø barco nī hū ngue rā Buenos Puertos. Ya xma nguerpūtho ja rā hnīni Lasea.

⁹ Pε ya xangu yø pa xī m'mε p'uya. Ya nts'utho ngue to dī n'yop'ū ja rā jāthe, porque ya tihī bá cuatyø pa ngue rā sē'ye. Rā Pablo p'uya, tobe ximhma'ū to di 'yonna barco,

¹⁰ bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ahū, εnā gue nts'utho ga thohmū ya. Porque dī m'mēhrā barco 'nε dī m'mēhyø 'benī, astā 'nεcjū gā tuhū —bi 'yεmbi.

¹¹ Pε hīmbi 'yørpātho masū rā capita'a te mmanā Pablo, sinoque go bi 'yεc'εitho te mman'a to di 'yonna barco, 'nε'a rā mmādi ngue rā barco.

¹² Dī n'yεmbi ngue nū'a rá ts'āya rā barco jap'ū bi uīts'i, hīngui ho ngue ja dā thop'ū rā sē'ye. 'Da'igu bī mamp'uya ngue bi thogui. Dī n'yεmbi ngue xāhmātho dā zā dā zōmp'ū ja rā hnīni Fenice ngue ja xta thop'ū rā sē'ye. Gue'a n'na rá ts'āya yø barco jap'ū ja rā hāi Creta'a. I εt'inde rā dehe rā hāi, nī nja rā hāi norte 'nε nī nja rā hāi sur.

Bī nangrā ndate ndāhī p'ū ja rā jāthe.

¹³ Bī mēdi bī n'yo rā huinna ndāhī nī 'yε'a sur. Bi 'yεmp'uya ngue dā zā dā thogui. Dā thocāhe p'uya, dā tēnhne rā nnenga jāthe ngue rā hāi Creta.

¹⁴ Hīmma ya'atho p'uya, bī nthēui n'na rā ndønthī rā barco. Gui hutýø ja'i nā rā ndāhī ngue rā Noreste.

15 Bi gatra barco ra ndahi p'uya, ya hinguí hát'i da hyegui. Dá thøjpahe ra 'yu ngue bi nõnnbaya.

16 Dani nthogähe p'u ja rá xutha n'na ra zit'u häi ja made ra jathe, ni hu ngue ra Claudia. Ya hints'ε hmisu 'yo ra ndahi'a ra xequi'a. Dá ne dá cut'ähe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gut'i, pe xanhennitho i yut'ambo.

17 Nu'mø ma cut'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø nthahi ra dabarco p'uya ngue ts'upi di nxahyø xithe. I su ngue xtani mpa p'u ja yø 'bomudehe ni hu ngue ra Sirte. Janangue bi gajpabi ra ulu nu'a enna ndahi p'uya. Bi japi ngue bi nõnhna ndahi ra barco.

18 Mi hyaxpaya, tobe nts'edi 'yodra ndahi. Bi thørbu ja ra jathe yø 'beni ra barco p'uya.

19 Rá hyu pa p'uya, dá høt'ähe p'u ja ra jathe yø cosa mi ja mbo ra barco.

20 Bi ma njammí pa ngue hindá nuhe ra hyadi, ni xingyø sø xcá nuhe ngue ra xui. Høndra ndate ndahi fexcahe. Ya dí ena ngue hinxca ponje.

21 Bi ma njammí pa ngue hindá nsihmεhe. Bi m'mä inde ra Pablo p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Ague n'yø'ahü, nu'mø xqui 'yørpahü masu'a ra hya dá mangä ngue hin xcabá pømhü p'u Creta, hinxti nts'onna barco ja ua 'mø, 'nε hinxti m'mehyø 'beni 'mø.

22 Pe nuyá, 'yo tu ni mmühü ya. Hijnonda du, hinda høndra barco di m'medi.

23 Porque dí ogä rá 'ye Oja, 'nε dí ørpa rá 'befi. Xtá nugä n'na ra anxε 'mø manxui ngue rá m'menhni Oja.

24 Xa 'yengä ra anxε: “Yo guí su ague Pablo. Jatho gui sømp'u 'buhra dast'abi Roma. Conná ngue'e da yan'Oja ya yø ja'i guí n'youi ua ja ra barco ngue hinda du”, xa 'yengui.

25 Janangue nuyá n'yø'ahü, 'yo di tu ni mmühü ya, porque nugä dadi seguragä ngue nu'a ra hya xa xicä rá anxε Oja, di nja'a.

26 Pe nuyá, jatho ngue ga theü n'na ra häi ja made ra jathe ya.

27 Mi dähra nde'a rá 'de'ma goho ma pa p'uya, dá thocähe p'u ja ra jathe ni hu ngue

ra Adria. Ni 'yenje ua, ni 'yenje nu ra ndahi. Nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nu'u di 'yonna barco bi mmeya ngue ya ni ma di nthui ra häi.

28 Bi 'yeni hangü ganhε ra dehe p'uya, 'däte ma'dε'ma 'dato metro bi zudi. Dá n'yogähe mits'u p'uya, mahømbi 'yeni hangü ganhε ra dehe. Ya mamí 'däte mayoto metrotho bi zudi.

29 Dí suhe p'uya, ngue di nthui ra barco yø do ja mbo ra jathe. Bi 'yemmi goho yø xone t'εgui p'u ja rá xutha ra barco p'uya ngue bi zammí. Dí xønhne ngue da hyats'i.

30 Nu'u madi 'yonna barco p'uya, bi zänni ngue xtá 'dagui. Bi ca'mra t'ubarco p'u ja rá ya ra dabarco. I hätyø ja'i, εmbi ngue da 'yemmi mi'da yø xone t'εgui p'u ja rá ya ra barco ngue da zammí xanho.

31 Pe ra Pablo bi 'yembra capita co 'nε'u yø soldado:

—Nu'mø ngue hindi m'mæcua ja ra barco yu yø n'yohü di 'yonna barco, hinguí ponju 'mø —bi 'yembi.

32 Nu'u yø soldado p'uya, bi hyejpa yø nthahi maní nzuhra t'ubarco, bi hyørbu ja ra jathe.

33 Mi necahäi p'uya, bi xihyø ja'i ra Pablo ngue gä di nsihmε. Bi 'yembi:

—Ya rá 'de'ma goho ma pa ya ngue hijnongui sihmε, 'nε hijnongui aha.

34 Dí äcä ra mate ya ngue gui nsihmεhü, n'namhma guí hyahü ra ts'edi. Ya hijnonda du ya, ni xinga n'na ni xtahü di m'medi.

35 Mi manna Pablo na ra hya na p'uya, bi macrá 'ye ngue bi hyacra hmε. Yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi ja mamma'di Oja. Bi xejpaya ngue bi madi bi nsihmε.

36 M'mefa p'uya, gä bi hyu yø mmüi yø ja'i. Janangue bi nsihmε.

37 Nu'a gangu'u mi op'u ja ra barco p'uya, mi juadi comma yo ciento 'nε hyate ma'dε'ma 'dato ma'yohü.

38 Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i p'uya, bi hyøtra trigo p'u ja ra jathe, i nnepe ngue hindi hyü ra barco.

Ya bi thunt'a mbonthe ra barco.

39 Nu'mø mi hyats'i xanho p'uya, nu'u madi 'yonna barco hinguí padi tema häi handi. Mi hyanda n'na ra 'yethe ngue gä ra

'bomudehe p'uya. Bi zänni ngue ja xti carpa ra barco.

⁴⁰ Bi hyejpabi yø nthahi mambi the yø xone t'egui p'uya, bi zop'u ja ra jathe'u. Bi 'yannba ra palanca gá 'yo ra barco p'uya. Bi gaspabi ra ulu p'u ja ra za 'bäp'u ja rá ya ra barco, i nnepe ngue da nõnhna ndahi. Ra barco p'uya, bi guarbu ja ra nenthe.

⁴¹ I mpa p'u di nthε yø ts'edi yø dehe p'uya. Bi ndap'u ja yø 'bomudehe ra barco, ya hingui sä di 'yani. Bi 'uahrá xutha ra barco p'uya ngue emmei tønhyø fante.

⁴² Yø soldado p'uya bi ne xta hyo yø ofädi, porque supi xti nxaha ngue da 'dagui.

⁴³ Pε nunā ra capita bi nepe ngue da bongra Pablo, himbi japyø soldado xta hyo yø ofädi. Sinoque bi 'bepyø ja'i ngue nu'u pahra nxaha, di nhyorbu ja ra dehe, da zøn'a nenthe.

⁴⁴ Nu'u hingui pahra nxaha p'uya, da gaxyø xεca xithe jap'u ja ra barco ngue di 'yoxma xøts'e ra dehe, oque te man'na macosa jap'u ja ra barco, da hyats'i ngue di nxaha, da zøn'a nenthe. Gue'a bi nja'a p'uya, ya hinjombi du.

28

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe ni hu ngue ra Malta.

¹ Nu'mø gä ma sōngähe nenthe p'uya, da mmεyahe ngue nu'a ra häi dá nthεhe ni hu ngue ra Malta.

² Mi se'u yø pa'u, ngue mará 'ye. Pε nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi dá sōmhme bi 'yorcahe masu, bi 'yu'a n'na ra sibi ngue di nhatyø ja'i. Bi xicje p'uya ngue ga cuat'i ga nthε.

³ Bi ma ra Pablo ngue bí honna 'yonza. Mi 'yats'a sibi ra za mambá gu p'uya. Bá hsä'a n'na ra c'εya ngue su ra pa. Bi zaprá 'yε.

⁴ Nu'mø mi nu yø mmεngu p'u ngue di nts'unna c'εya p'u ja rá 'yε ra Pablo, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Nunā ra n'yohu 'bucua, rá nεgui ra hyote na. Ya xpá mbongbu ja ra jathe ya, pε di castiga Oja ngue nnepe da du.

⁵ Bi huacra c'εya p'u ja ra sibi na ra Pablo p'uya. Pε hinte bi ja rá 'yε.

⁶ Gätho yø ja'i p'uya, tømī ngue xta nnenna 'yε ra Pablo, oque n'na

ts'μquits'utho xta ndägui ngue da du. Tømī, tømīyø ja'i ngue te da ja ra Pablo. Pε bi nu p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bätyø n'yomfεni yø ja'i p'uya, bi 'yεmbi ngue n'na ra dahmu na ra Pablo.

⁷ Nu'p'u dá n'uspigähe p'uya, ja orbatho yø häi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Publio. Gue'a di manda p'u ja ra t'uhäi dá sōngähe'a. Nhyu pa bi ja mmansuje, bi 'dacje ra ts'äya.

⁸ Nu'a rá papá ra Publio p'uya, mi oxpu ja rá t'ots'i ngue madī hyεnni. Mi hεmbra pa, 'nε ra 'bicji. Bi ma ra Pablo ngue bá nu p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyø 'yε p'u ja rá do'yo ra dārquēhi. Bi zä p'uya.

⁹ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja p'uya, nu'u yø dārquēhi ngue yø mmεngu p'u, bá εhε ngue bi hmarpabi Oja, 'nε bi zä ha hεmbi.

¹⁰ Nu'ya yø ja'i ya, bi nu manhoje. M'mεfa p'uya, nu'mø ma ohe ra barco ngue dá mähme, bi 'dacje te ga homhme p'u ja ra 'yu.

Bi zøn'a Roma ra Pablo.

¹¹ Mi gua'a nhyushna dá m'mähme p'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe, mi jap'u n'na ra barco mi tømī ngue da thohra se'ye, gue'a dá ohe'a p'uya. Bi nεxpu ja ra hnini Alejandria na ra barco. Nu'a nnōpa senya ra barco p'uya, gue'a n'na ra cuate dahmu ni hu ngue ra Cástor, man'na p'uya ni hu ngue ra Pólux.

¹² Dá sōngähe p'u ja ra hnini Siracusa p'uya. Ja dá m'mähme p'u nhyu pa.

¹³ Ma mähme p'uya, dá tenthōhe ra nnenga jathe, dá sōmhme p'u ja ra hini Regio. Mi hyaxpuya, bi n'yo ra ndahi ni 'yε'a sur. Rá yo pa p'uya, dá sōngähe p'u ja ra hnini Puteoli.

¹⁴ Ja dá tinngähe p'u yø 'yεc'ei p'uya. Bi xicje ngue dá m'mähme p'u nyoto ma pa. M'mεfa p'uya, dá mähme Roma.

¹⁵ Nu'u yø 'yεc'ei bí 'bup'u Roma, mi zä mi 'yøde ngue dará mpäcähe p'u, bá ε'u p'uya ngue da c'athe p'u ja ra hnini Tres Tabernas. Mi'da p'uya bi thogui ngue bá thacje p'u ja ra hnini Foro de Apio. Nu'mø ma nthεgähe'u bá thacje p'uya, bi ja mammadī Oja ra Pablo, 'nε bi hya ra ts'edi ngue bi nu yø mmī'yεc'eiui.

¹⁶ Nu'mø ma sōngähe Roma p'uya, nunā ra capita nmi n'yogähe, bi dāpyø ofädi na rá mmimhmui. Pε ra Pablo bi njapi ngue

bi m'mu'a n'nanni, hõnda n'na ra soldado bi madi.

Ra Pablo bi mambrá hya Oja p'ua Roma.

¹⁷ Rá hyu patho xtá sõngãhe Roma p'uya, bi zonhna Pablo ya yø n'yohu di manda p'ua ja yø nija di mpeti yø judío, ngue bi nyau. Bi 'yẽmbi:

—Ague n'yø'ahu, hin tema nts'o dá øt'ã ngue'a te ga nzucã yø judío. Ni xinga gue'u yø costumbre ma mboxitahu di thinnagui n'na ra hya ngue gdi nnømman'u. Pe madague'a, bi jocã p'ua Jerusalén, bi ma ma dagã p'ua 'buhyø mmengu Roma.

¹⁸ Pe comma ngue hin tema hya bi dinnagui ya bi 'yõrcã ra nt'ãnni, janangue bi ne xtí thõgagui. Porque hin tema hya bi nequi ngue da t'ẽmbi ni 'yup'u ga tu.

¹⁹ Pe hĩmbi ne yø judío ngue xti thõgagui. Da guecã p'uya, dá ädi ngue da thocã ua Roma 'buhra dast'abi, ngue da 'yõrcagui ra ts'ut'abi, madague'a hinguĩ ja te rángue'a gui yajpä yø judío.

²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahu naya, ngue ga nyahu. Porque jatho ngue ga mmangã hanja na ra hya tøm'yø judío ngue di nja. Nuna ra hya naya, guehna ga nthut'igã conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yẽmbi:

—Hin tema sũcua di søcua ngue di 'yẽ'a Judea ngue nmayap'i. Ni xinga gue'u ma mmijudío hu di søcua dadi yap'a'i, ogue di nnømman'u'i.

²² Nu'a ra hya guĩ mbeni guĩ mmana, dí nne ga øcãhe hague rá nja'a. Porque dí pacãhe ngue ndap'u bi zã hnømman'u na ra 'da'yo nt'ẽc'ẽi na —bi 'yẽmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi tema pa di mpeti p'uya. Pe xandõngu yø ja'i bi mpeti p'ua säya ra Pablo 'mø mi zõnna pa. Bi ða'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, astã gue'mø mi dãhra nde. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yẽ Oja. Innepyø judío ngue nu'mø bi dinyø mmu'a te mmana ley bi 'yotra Moisés, 'nẽ'a te bi 'yotyø põngahya Oja, ya da 'yẽc'ẽi ra Jesús.

²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manna Pablo. Mi'da p'uya, hinguĩ ẽc'ẽi te xifi.

²⁵ Pe comma ngue hinga 'da'igu mmamp'uya, bi madi bi bõnyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'uya bi 'yẽmbi:

—Majuani na ra hya bi manna Espiritu Santo 'mø mi bennba ra hya bi manna põngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitahu, bi 'yẽmbi:

²⁶ “Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yẽmbi: Da 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pe hinda dinyø mmu'i hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmu'i yø ja'i hanja'a te da nu.

²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfeni. Entho xa ngotyø gu ngue hinguĩ nne da 'yøhra hya. Entho xa ts'antyø dã ngue hinguĩ nne da hyẽ't'a te ja ngue da hyẽ'ti. Porque hinguĩ nne da dinyø mmu'i hanja ra hya, 'nẽ hinguĩ nne di 'bãtyø mmu'i ngue da 'yẽc'ẽiguĩ, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, en'Oja.

²⁸ A nuyã, dami pahmu ya ngue nuna ra hya bá pen'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bennba rá m'mahyø ja'i hingyø judío naya. Nu'u p'uya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manna Pablo na p'uya, bi ma yø judío, pe di nju'mahyase p'ua ni ma.

³⁰ Nuna ra Pablo, nyo jeya bi m'map'u ja ra ngu bi hmihĩ. Pe gã di unna ts'ãya'u yø ja'i badi zengua p'ua 'bui.

³¹ Bi hya ra ts'edi xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yẽ Oja. Bi xãnba yø ja'i ha exã nja na ra hya ngue ra Hmu Jesucristo. Pe hĩjondĩ hejpi.

Romanos Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnna yø 'yɛc'ɛi Roma.

¹ Nugä drá Pablo, rá mɛfigä rá Jesucristo. Nuna Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Bi huannagagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya.

² Ya mandonjam'mø tho bi 'yorpɥ ja rá Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yɛhra pa di nja ya yø hya n'youi na rá hoga 'da'yo hya.

³ Nuna rá hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na má Hmuɥ Jesucristo rá Ts'unt'ɥ Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nɛ quehna rá mbom'mɛto rá dast'abi David.

⁴ Pɛ nu'a rá maca te rá Jesucristo, di nɛqui xanho ngue hingra ja'itho, porque bi bɛnna'te 'mø mi du. Janangue nts'ɛditho di nɛqui ngue rá Ts'unt'ɥ Oja.

⁵ Ra Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacrã 'bɛfi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'ɥ bi zã yø häi, ga xicã rá hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nɛ da 'yɛc'ɛi. Da 'yøtyø ja'i'a rá hya ga xifi. Co nuna rá hya na, yø ja'i da 'yɛspabi rá Jesucristo.

⁶ A nuya yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yɛc'ɛi rá Jesucristo, xquet'a nzon'naɥ Oja ngue gui 'yɛc'ɛihɥ rá Jesucristo ya.

⁷ Dadi zɛngua'ahɥ, ague gyø mmɛnguhɥ Roma. Bi ma'ahɥ Oja, gue'a i zon'naɥ'a ngue gui sohɥ rá 'yɛ. Dí nnegä ngue nuna Oja má Papáɥ co 'nɛhna má Hmuɥ Jesucristo di jap'ahɥ 'nɛ da hyut'a ni mmɛihɥ.

⁸ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛi rá Jesucristo, ya da zã ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mamadí Oja conná ngue'ahɥ. Porque dadi johya ngue nuna ni nt'ɛc'ɛihɥ i ja, ya i hma ndap'ɥ bi zã.

⁹ A nugä, dí hahma mmɛi ngue dí ørpabi rá 'bɛfi Oja. Dí mmangä rá hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'ɥ Oja. Pɛ pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahɥ p'ɥ dí mmat'Oja.

¹⁰ Nugä, ɛmmɛi dí äpra mate Oja xamhatho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zã ga mmagä p'ɥ gui 'bɛhmɥ.

¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'ɥ ga ma nu'ahɥ. Gue'a di zã ga o'ahɥn'yu xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahɥ rá ts'ɛdi.

¹² Dí nnegä ngue nuna má nt'ɛc'ɛihɥ i ja, man'na ga nhyathɥ rá ts'ɛdi n'na ngu n'najɥ.

¹³ Ague má zi cu'ahɥ, dí nne gui pahma ngue ya xangu yø nnidi xtã sänni ga ma nu'ahɥ. Pɛ asta guehya hingui sä ga mmap'ɥ. Nu'a nna ne ga mmagä p'ɥ, dí nne ga japã mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi rá Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bɛi ndap'ɥ bi zã.

¹⁴ A nugä 'yo má güenda ngue ga xihra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basucua, ga xihra hya'ɥ hingyø basucua.

¹⁵ Janangue nugä, nu'ɥ ni mmɛnguhɥ 'bɛp'ɥ ja rá hnini Roma, janjuaní ngue dí nne ga xicã rá hoga 'da'yo hya'ɥ.

¹⁶ Nugä hindí pɛs'mã sä ngue ga mmangä na rá hoga 'da'yo hya. Porque nuna rá hya na, n'youi rá ts'ɛdi Oja para ngue di nyani gätho yø ja'i da 'yɛc'ɛi rá hya. Hinga høndyø judío di nyanyø te, sinoque xquet'a 'nɛ'ɥ hingyø judío di nyanyø te 'mø da 'yɛc'ɛi rá hya.

¹⁷ Nuna rá hoga 'da'yo hya na, ja timp'ɥ má mmɛihɥ ngue Oja di hojpa rá ts'oqui rá ja'i, hontho da 'yɛc'ɛi rá Jesucristo n'na. Nguna rá hya mmamp'ɥ ja rá Maca Libro ngue ɛna: “Nu to da 'yɛc'ɛi Oja, gue'a rá ja'i di hojpabi rá ts'oqui'a 'nɛ di unna 'da'yo te rá ja'i”.

¹⁸ Ya dí nnuhɥ ngue nuna Oja bí 'bɛ mahɛts'i, rá ndussutho rá castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'ɛi. Porque nuya yø ja'i ya, nuna te rá nts'o øt'e, hindí japi da fahna rá hya majuaní.

¹⁹ I jahma ha rá nja nguep'ɥ di fadi ngue 'bɛ Oja. Porque nuna Oja i udi hanja ngue 'bɛi.

²⁰ A nuyá, nuna Oja na, hinjongui nnu na, pɛ nu te bi hoqui, gä dí nnuhɥ. Ja dí nɛqui p'ɥ ngue 'bɛ Oja. Mi zã mi nja rá

ximhäi, ya bi nequi ngue 'b_u Oja, 'n_e ja rá ts'edi para zantho. Ya hingui säp'_u da 'yenyø ja'i ngue hingui padi ngue 'b_u Oja.

²¹ Madague'a pahyø ja'i ngue 'b_u Oja, p_e hingui ϵ spi ngue da 'y ϵ mbi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mammadi. Nu'a te gäma hya ngue yø hyase yø ja'i, gä hinte di muui. Gue'a corpabi yø n'yomf ϵ ni'a.

²² Yø ja'i ϵ na ngue ja yø mfadi, p_e nu te øt'e, gue'a gui nequi ngue hinte padi.

²³ Porque yø ja'i hingui ϵ spabi na Oja magues ϵ hinjam'mø da du. Guego ϵ spabi'_u yø dahmu ja yø hmi tengutho ra ja'i nuna da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int's_u, bi hocyø dahmu ngue yø c' ϵ ya, bi hocyø dahmu ngue yø zu' ϵ ja goho yø gua, ϵ mbi ngue gue'_u Oja'_u.

²⁴ Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bi hyep'_u, bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmui. A nu yø ja'i p'uya, ra 'be'isätho te di n'yørpe n'na ngu n'na.

²⁵ Guehya yø ja'i himbi ne da 'y ϵ c' ϵ i na ra hya majuan_i para ngue da badi hanja Oja. Sinoque nu'a ra fehni, gue'a ϵ c' ϵ i'a. P_e yø ja'i hingui thanne Oja, nuna bi hoqui te gäma cosa i ja. Sinoque gue'_u yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'N_e gue'_u nnu mansu'_u. Conque nuna majuan_i ngue Oja p'uya, hont'a ni 'yup'_u ngue da ma nthanne para zantho'a. Da ngut'atho.

²⁶ Janangue nuna Oja, di unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'be'isä ga 'yo. Nu yø xisu hingui nne di nthati ngue di m'mahyø ndø, sinoque yø mmixisuui'_u di n'uni ngue di 'b ϵ spabi yø sä.

²⁷ Xquet'a njarbutho yø n'yoh_u p'uya, hingui nne ngue di nthati ngue di m'mahyø xisu. Sinoque di n'uni ngue yø mm_in'yoh_uui di 'berpabi yø sä. P_e nu'a ra nts'o ga 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gä ra m'medi ga 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hingui nne da badi hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyep'_u, bi unna 'yu yø ja'i da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmui ngue hinni 'yup'_u da 'yøt'e.

²⁹ Ya xa bennba yø mmui yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc' ϵ i, man'na ni netho ngue di xandi te pets'i, yø zeya, yø hyote, yø nequisui, yø hyäte, yø mambethani.

³⁰ En'a häi yø mmic' ϵ iui p'_u ha ya. 'N_e nnu man'_u Oja, hinjongui su, yø dennate, di 'yets'i ha ya, honi ha di zä da 'yøtra nts'o. Hingui ϵ c' ϵ i rá papá ogue rá mamá 'mø nzofø.

³¹ Ma 'bedi yø mmui. Nu te mma ngue da 'yøt'e, hingui øt'e. Hin'y_u yø yemmai, 'n_e h_indi punnbabi yø mmic' ϵ iui. Hin'y_u yø hu ϵ cate.

³² Nuya yø ja'i øtya yø hya ja ua, padi xanho ngue mman'Oja ngue da japra castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. P_e yø ja'i ϵ na man'na di sigue ni 'yøtho ra ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic' ϵ iui, asta di johya.

2

¹ Nu to gä haspa ra güenda te ga 'yo rá mmic' ϵ iui, ϵ mbi ngue da ma ra castigo ngue ra ts'oqui øt'e, p_e nuna ra ja'i haxra güenda, guehna di jase p'_u da ma ra castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui.

² Dí pahma njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'_u da hyaspa ra güenda'a te gä ra nts'o øtyø ja'i na.

³ Nu to gätho mma ngue da ma ra castigo rá mmic' ϵ iui ngue xants'o te øt'e, 'n_e xquet'a njase p'_u ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'n ϵ hya h_indi mpommi ra castigo ya.

⁴ ¿Ua h_indi unna güenda na ra ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hinga 'bexque'a di japra castigo ra ja'i 'mø xants'o te øt'e? Ra ja'i i jonnabi rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue da hyep'_u ra nts'o ga 'yo.

⁵ Nu ra ja'i xandønnaxi rá mmui ngue hingui nne da hyep'_u ra nts'o ga 'yo, p_e nu'mø ra pa dani hyaxra güenda Oja, man'na xangu ra castigo da thohna ra ja'i njap'_u.

⁶ Nuna Oja, nu te xa 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na.

⁷ Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'b_u'a ngue høndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'n_e di ja ndummui ngue honi ha di yarb_u di manda Oja para zantho.

⁸ P_e Oja, da japra castigo ya yø ja'i festho ra hya 'n_e hingui nne da 'y ϵ c' ϵ i na ra hya majuan_i, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo.

⁹ Ra ndø dumm̄i da thogui te'o gätho xants'o te ga 'yo. Hinga høndyø judío, sinoque 'nɛ'ɥ hĩngyø judío mathoguitho ra n'ɥ da zä.

¹⁰ Pɛ nu'ɥ yø ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, gä ra nho di t'unn̄i. Oja da 'yøt'e ngue da hnu mansu 'nɛ da hyurpa yø mm̄i. Hinga høndyø judío, sinoque xquet'a 'nɛ'ɥ hĩngyø judío di nth̄ui ra nho.

¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i da hyaspabi xandønho ra güenda.

¹² A nuyá, gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Pɛ nuna Oja da hyaspabi ra güenda. A nu yø ja'i ngue hĩngui pa'a ra ley ga 'yo yø judío, xquet'a da thaspa ra güenda co nu'a te ra hya pad̄i. Pɛ nu yø ja'i pad̄i te mmamp'ɥ ja ra ley ga 'yo yø judío, da thaspabi ra güenda co nu'a te ra hya nt'ot'i p'ɥ ja ra ley.

¹³ Porque Oja hĩndi nu manho yø ja'i'a ngue høntho da bad̄i te mmamp'ɥ ja rá ley Oja. Nu'ɥ yø ja'i nnu manho Oja, gue'ɥ yø ja'i da 'yøt'a te ra nho mmamp'ɥ ja rá ley Oja'ɥ.

¹⁴ A nuyá, madague'a 'bahyø ja'i ngue hĩnjam'mø xa 'yøde te ra hya nt'ot'i p'ɥ ja ra ley ga 'yo yø judío, pɛ xquet'a ya pase'a te ra nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pase p'ɥ ja yø n'yomfɛni'a te ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. Ya xquet'a di nth̄edui'a te ra nho mmamp'ɥ ja rá ley Oja.

¹⁵ Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nɛqui'a ngue pap'ɥ ja yø n'yomfɛni'a te ra nho mmamp'ɥ ja ra ley nuna ja ngue da 'yøt'e. I pahyø ja'i ngue'mø xanho te øt'e, oque hĩngui ho te øt'e.

¹⁶ Nu te gäma hya mbɛmp'ɥ ja yø mm̄i yø ja'i, nuna Oja, da 'yɛhr̄a pa da penhna Jesucristo ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i te gäma hya mbɛni. Guehna ra hya di mmangã naya mɛnte ngue dadi 'yongã ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ Nu'ɥ yø judío, dí nne ga xi'ah̄u te ra hya ja ngue da thogui. Guehya pad̄i xanho te mmamp'ɥ ja ra ley bi 'yotra Moisés. 'Nɛ di 'yɛts'i ngue pad̄i xanho hanja Oja.

¹⁸ Yø judío pad̄i xanho hanja'a te rá pahã Oja, porque nuna ra ley i ca, guehna xännbabi na ndana gue'a ra nho i jatho ngue da 'yøt'e.

¹⁹ I ɛna ngue yø mbadi xandønho, da zä

da xännbabi yø ja'i ɛntho yø xädä ngue 'yo 'bɛxui.

²⁰ I ɛna ngue pad̄i xandønho ha di japra hya da xännbabi'ɥ yø ja'i hĩnte pad̄i. I ɛna ngue pad̄i xandønho ha di japra hya di opan'yu'ɥ yø ja'i hĩngui pad̄i hanja ra hya. Porque nup'ɥ ja ra ley, i ɛna ngue gä ja bí jɛjpa'a ra hya majuan̄i ngue xännbabi yø ja'i.

²¹ Pɛ xi'mø ɛna ngue majuan̄i'a te ra hya xännbabi mi'da yø ja'i, ¿hanja'mø ngue hĩngui øt'a te ra hya xännbate 'mø? I ɛmbi ngue hĩngui ho di mpɛ yø ja'i, ¿hanja'mø ngue go i mpɛɛ?

²² I ɛmbi ngue hĩngui ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'nɛ go 'yots'om'mäise. I ɛna ngue hĩngui nnu manho yø dahmu, pɛ nuya p'ɥya, guehya pɛsɛ'a ra mɛnyu di mpeti p'ɥ ja ra nija ya.

²³ Di 'yɛts'i ngue ɛna pad̄i xandønho'a te ra hya mmamp'ɥ ja ra ley. Pɛ nuyá, guehya hĩngui øtya yø hya mmamp'ɥ ja ra ley ya, go guehya yø ts'oqui ya nguep'ɥ hĩngui nnu mansu Oja yø ja'i.

²⁴ I nt'ot'i p'ɥ ja ra Maça Libro ngue ɛna: “Go ni ts'oquih̄u p'ɥ nnømm̄an'ɥ Oja ya yø ja'i hĩngyø judío”, i ɛna hya.

²⁵ Nu ra ja'i bi mi ngue ra judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gäma hya mmamp'ɥ ja ra ley ga 'yo yø mm̄i judíoui. Pɛ nu'mø hĩngui øt'e te gäma hya mmamp'ɥ ja ra ley, ya hĩnte di muui, madague'a bi mi ngue ra judío.

²⁶ A nu ra ja'i hĩngra judío, 'nɛ da 'yøt'e te mmamp'ɥ ja ra ley ga 'yo yø judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'mø dra judío.

²⁷ Nu ra ja'i ngue hĩngra judío pɛ øt'e te mmamp'ɥ ja ra ley, ya di nɛqui xanho ngue ja rá ts'oqui ra judío. Porque ja ha nt'ot'i ra ley i ca, 'nɛ hĩngui øt'e te mmamp'ɥ ja ra ley i ca.

²⁸ I t'ɛmbi ngue ra judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pɛ hĩmma juani ngue rá ja'i Oja ra ja'i nu'a høntho bi mi ngue rá basi ra judío, oque n'youi ra hmɛpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi ra circuncisión.

²⁹ A nu'a majuan̄i ngue rá ja'i Oja, gue'a ra ja'i hahr̄a mm̄i ngue hɛp'ɥ ra nts'o'a. Guehna ra ja'i nnu manho Oja na p'ɥya, madague'a ngue hĩngo nnu manho yø ja'i.

3

1 Pɛ nuna ra hya dí mmangä, hĩndĩ mmangä ngue hĩnte di mũui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nɛ bi manda bi njapra hmɛpya ngue ra circuncisión.

2 Porque xangu ha rá nja ra hya. Porque gue'ua yø judío, ma datho ngue bi fátrá hya Oja.

3 A nuyá, nu 'da'ua yø judío ya, ya bi hyɛp'ua Oja. Pɛ, çua rángue bi hyɛp'ua Oja'ua, ua go 'nɛ'a Oja da hyɛp'ua'a rá hya bi ma ngue da 'yøt'e?

4 Nu'a, hĩn'na'a. Madague'a gä yø fehni yø ja'i, pɛ nuna Oja hĩnjam'mø di fehni na. Nguna ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, i ɛna: "Nu'i ma Oja'i, di nɛqui ngue nu'a te ra hya guĩ mma, gä xanho. Hĩnjonni ja'i da bõni da 'yɛmbi ngue hĩnga gue'a ra hya guĩ mma", i ɛna.

5 Pɛ xi'mø ngue gue'a ra nts'o dí øthua, ja di nɛqui p'ua ngue tate xandõho Oja, çndana ja ngue ga mmamhmu ya 'mø? çUa da zä ga ɛhmua ngue ya hĩnni 'yup'ua te da 'yørcahu Oja ngue da jacua ra castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'i'a.

6 Nu'a ra hya'a, hĩnda zä ngue gue'a ga mmamhmu'a. Porque nu'mø ya hĩnni 'yup'ua te ørcahu Oja, çha di zä da hyaspabi ra güenda yø ja'i 'bu'a nximhäi 'mø?

7 Pɛ xi'mø mmanã fehni n'na, ja di nɛqui p'ua ngue nuna Oja i tate xandõho rá hya, porque hĩnjam'mø di fehni Oja, çua sä ga ɛhmua ngue ya hĩnni 'yup'ua da hasca ra güenda ma ts'oquihua na Oja 'mø?

8 Ya sätho ngue man'na xants'o te ga øthua 'mø, n'namhmu ngue da zä ga mamhmu ngue dí honnbahu ha di nɛqui ngue xandõho Oja. Nuna ra hya naya, i 'bu i'da yø ja'i di yajpagui ngue ɛngui ngue ngu'a ra hya dí xänbäte. Pɛ hĩmma juani ngue xants'o te dí xänbäte. Nuyá yø ja'i mman'a ra hya'a, guehya yø ja'i ni 'yup'ua da ma ra castigo ya.

-----

9 Xi ya 'mø, çua man'na tate xanho'ua yø judío ngue gätho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a ra hya'a, hĩnda zä'a. Porque ya dí mmangä ngue ngu'ua yø judío, ngu'ua hĩngyø judío, gä ja yø ts'oqui.

10 Nup'ua ja ra Maca Libro nt'ot'i p'ua ra hya ngue ɛna: "Hĩnjonni ja'i di pøni ngue xtanho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ɛi.

11 Hĩnjonni ja'i di pøni ngue di tĩni hanja ra hya. Ni xinga n'na nc'ɛi di pøni ngue da hyon'Oja.

12 Gätho yø ja'i ya xa hyɛp'ua Oja. Porque xøgue gä ra m'medi ga 'yo. Hĩnjongui pøni ngue xtanho te øt'e, ni xinga n'na nc'ɛi.

13 Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'ua o ra ánima, njapua ga nts'o ra hya pønna ne. Gä ra fehni ga ya. Ra ndate n'youi yø hya pønna ne ra ja'i, tengutho ra pozua 'mø bi za ra ja'i n'youi ra ndate p'ua ha sa.

14 Høndra ts'ate ga ya, hĩnjam'mø di ya manho.

15 Høndra nthote nne.

16 Nup'ua ha ni ma, gä ra nts'onni ørpa yø ja'i.

17 Nu'a da japi ngue hĩndi nsahyø ja'i, hĩngui padi ha rá nja'a ra hya'a.

18 Ni xinga gue'a di so yø mmui ngue da nu mansu Oja".

19 Nguna ra hya nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja. Janangue nuyá, hĩngui sä ngue to da 'yɛna ngue hĩn'ya rá ts'oqui. Porque nu'a te ra hya mmanã ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a ra ley'a. Guehna ra hya mman'Oja na ngue gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi, gä ja yø ts'oqui.

20 Nu'a te gä ra nho di manda ra ley ga 'yo yø judío, hĩnjongui pøni ngue di øt'e. Janangue nuyá, nu to ɛna ngue ga 'yo'a te di manda ra ley, pɛ hĩnga gue'a di nyanná te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue ga pahmu ngue ja ma ts'oquihua.

-----

21 A nuyá, ra hoga 'da'yo hya i mma ha rá nja ra hya ngue di hoga ma ts'oquihua Oja. Ya di nɛqui ngue bi hogatho ma ts'oquihua Oja, hĩnga gue'a ra ley ga 'yo yø judío i nhohma ts'oquihua. Nup'ua ja ra ley, nu'ua yø pøngahya Oja bi 'bet'o ra hya ngue da zønna pa da yanju Oja.

22 Nuna Oja, di hoga ma ts'oquihua 'mø ga ɛc'ɛihua ngue ya bi yanju ra Jesucristo. Hønt'o bi zä ma ja'i da 'yɛc'ɛi, di hojpabi rá ts'oqui. Porque gätho yø ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi yø ts'oqui.

²³ Porque gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Hinjongui pøni ngue di øt'a te ra nho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i.

²⁴ Nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquihä. Porque ra Jesucristo gue'a bi gurca ma ts'oquihä'a.

²⁵ Nuna Oja, bá penhna Cristo para ngue yø hmj yø dä yø ja'i p'ä da tho. Bi du ngue di hojpa yø ts'oqui gätho yø ja'i da 'yēc'ei. Nu'mø mj du ra Cristo, ya bi nequi hanja ra hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i. Nu'mø yø pa xa thogui, xa nzerpa yø ja'i na Oja, himbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o.

²⁶ Pe nuya ngue ya bi du ra Cristo, ya di nequi ngue njut'i gätho yø ts'oqui yø ja'i. A nuyá, ya dí haxhä njuani ngue Oja, njuantho ra ts'at'abi øt'e, nu te'o gätho ec'ei ra Jesucristo, gue'ä di hojpa yø ts'oqui'ä.

²⁷ Xi ya, çhapä di nequi yø hya'ä di 'yets'i, ena ngue ja tema nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hinha di nequi'a ya. Porque nu'a i nyanma tehä, hinga gue'a ngue ga øthä'a te mmamp'ä ja ra ley'a. Sinoque nu'a i nyanma tehä, gue'a ma nt'ec'ei'ä ja'a.

²⁸ A nuyá, ya dí nnuhä ngue nu'a i nhohma ts'oquihä, hinga gue'a ngue ga øthä'ä yø hya mmamp'ä ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ec'ei ra Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua en'a ngue hønt'ä yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'nē'ä hingyø judío yø ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'nē'ä.

³⁰ Porque nuna Oja, 'dasε na. 'Nε guehna di hojpi gätho yø ja'i da 'yēc'ei ra Jesucristo na, ngu yø judío, ngu'ä hingyø judío, gä di hojpi.

³¹ Xi ya, ngue ja ma nt'ec'ei'ä, çua da zä ga emhma ngue ya hinga øthä'a te ra nho mmamp'ä ja ra ley ya'mø? 'Yo gui mman'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di zäp'ä ga øthä'a te mmamp'ä ja ra ley'a.

4

¹ Xi ma mboxitahä ra Abraham, çte 'bε'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpa'ä yø ts'oqui?

² Nu'mø ngue ra Abraham ja tema nho bi 'yøt'e janangue Oja bi hojpa'ä yø ts'oqui, ya

säp'ä da 'yεna di 'yεx'mø. Pe pa Oja ngue hingui sä di 'yets'i.

³ I mmamp'ä ja ra Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpa'ä ra Abraham ngue ena: "Ra Abraham bi 'yēc'ei ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yēc'ei p'äya, Oja bi hojpa'ä", i ena.

⁴ A nuyá, nu'mø ngue to øt'a n'na ra 'bεfi, nu'a ra nzäbi ma t'unni, ya hinga matetho t'ørpe ngue'a te ma t'unni, sinoque thupi.

⁵ Pe Oja hingui enjä ngue ja tema 'bεfi ga øthä ngue di hoga ma ts'oquihä. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquihä. A nuyá, høntho ga ec'ei'ä ngue Oja di nja'a te bi ma.

⁶ Ra David bi ma ngue ra mmenthi di nthēui yø ja'i nu'ä di hojpa'ä Oja, madague'a hingui øt'e gätho'a te ra nho ja ngue da 'yøt'e.

⁷ Bi 'yεna: "Ya ra mmenthi bi nthēui yø ja'i, nu'ä di punnbabi Oja. Ya hinda jpra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e.

⁸ Ya ra mmenthitho bi nthēui yø ja'i nu'ä ja yø ts'oqui 'nε di hojpa'ä Oja yø ts'oqui", i ena.

⁹ Xina ra mmenthi na, çua høndyø judío mme'pya yø do'yo di nthēui na ra hya na? Nu'a, hin'na'a. Sinoque 'nē'ä yø ja'i hinga mme'pya yø do'yo di nthēui na ra mmenthi na. Porque dí xi'ähä ngue ra Abraham bi 'yēc'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yēc'ei p'äya, gue'a i hojpa'ä Oja'a.

¹⁰ Xi'mø mj ma mahojpi ra Abraham, çua ya mme'pya, ua gue tobe himmani hme'pya 'mø mj ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da hme'pya.

¹¹ M'mεfa p'äya, ra Abraham bi njpra hme'pya ngue ra circuncisión, gue'a bi nōpa hme'pya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yēc'ei. Janangue nuyá, guehna ra Abraham i nōpa papá to gätho ja yø nt'ec'ei ya. Madague'a hingui n'youi ra hme'pya ngue ra circuncisión, pe Oja di hojpi.

¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi nōpa papá'ä to gä bi njpra hme'pya ngue ra circuncisión. Pe hinga høntho bi nōpa papá ngue n'youi ra hme'pya, sinoque bi nōpa papá ngue bi dennbabi ra nt'ec'ei bi nja ra Abraham hante ngue da hme'pya.

-----

13 Nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham ngue nu'u yø mbom'meto, di t'unna häi da gohmi Gä rá ngani nximhäi. Pe hingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'embibi 'yøt'e gätho'a te mmamp'u ja ra ley. Nu'a, hin'na'a. Sinoque bi 'yεc'ei ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, janangue bi t'un'na ra häi da gohmi.

14 Nu'mø di t'εnjε ngue jatho ga øthε te Gä mmamp'u ja ra ley, ja di n'nacjε'a te ra hya di yat'a Oja, ya hinte ni bøntho ma nt'εc'ei hu 'mø. Xi mmangu'a ra hya di yat'a Oja p'aya, xquet'a hinte ni bøntho 'mø, porque Gä ja yø ts'oqui yø ja'i.

15 'Nε nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nup'u hapu fadi tema hya mmana ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque hingui øt'e te mmamp'u ja ra ley.

16 Nuna ra hya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yεc'ei, di japi. Ya di nequi p'aya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yεc'ei. Hingui mman'Oja ngue da hønt'u to da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'εc'ei tengutho rá nt'εc'ei bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i nnøpe ngue rá papá ra 'yεc'ei.

17 Guehna i nne da mmana hya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yεmbi: "Ague Abraham, ga øt'ä ngue gui cohi grá papá ya. Porque xangu ni basi di nxandi Gä rá ngani nximhäi", bi yεmbi. Nuna ra Abraham bi 'yεc'ei te bi man'Oja, porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bεnnate'u to ya xa ndu. Ximmi sä da 'yøt'e ngue di m'mu'u yø basi tobe hingui 'bui.

18 Ra Abraham bi xi Oja ngue di m'muhrá basi, nuna rá basi di m'mui, di nxandi ndap'u bi zä Gä rá ximhäi. 'Nε hingui sä di 'bede hangu ga ngu. Ra Abraham himbi badi ha di zä di nja na ra hya na, pe nu'a te ra hya bi xi Oja, bi 'yεc'ei ngue di nja.

19 Ra Abraham rá nεgui ya mme mi 'bu'a n'na ciento nεya. Ra Sara p'aya, xquet'a ya ra bødac'ei. Ya xi thohyø pa p'u xtí m'muhrá basi. Pe ra Abraham himbi 'behrá nt'εc'ei bi nja.

20 Hijnam'mø bi nyobεni. Sinoque n'nat'a bi bεni ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Bi hya ra ts'edi εc'eitho ngue di m'muhrá basi xi xi Oja ngue di m'mui.

Janangue εspatho Oja.

21 Nuna ra Abraham ya man'natho di segura p'aya ngue Oja i ja rá ts'edi da 'yøt'a te Gäma hya di yat'i ngue di nja.

22 Nuna rá nt'εc'ei bi nja ra Abraham, guehna i hojpabi Oja yø ts'oqui mi ja na.

23 Nu'mø mi ma nt'ot'i ra hya ngue ya bi ma mahojpi ra Abraham, hin'i ma nt'ot'i na ra hya na ngue høntho da hnu manho ra Abraham.

24 Sinoque bi ma nt'ot'i na ra hya na, ja ga pahmu p'u ngue Oja xquet'a di hogahu 'mø Gä εc'ei hu na Oja bi 'yøt'e ngue bi bεnnate ma Hmu hu Jesucristo 'mø mi du.

25 Nuna ra Jesús, bi n'uni bi tho ngue bi gurca ma ts'oquihu. M'mεfa p'aya, bi bεnnate. A nuyá, gue'a i hogahu Oja'a ya.

5

1 Ya bi nhohma ts'oquihu ngue dá εc'ei hu na ma Hmu hu Jesucristo. Conná guehra Jesucristo ya dá nhojpahu Oja.

2 Ya dá tinnbahu rá mate Oja ngue dá εc'ei hu ra Jesucristo. 'Nε dadi johyahu ngue bá εp'u ra pa ga nnuhu'a ra nho di un'Oja.

3 Pe hinga høndra nho di un'Oja gdá johyahu ya, sinoque 'nε'mø dí sähu ra n'u jatho ga johyahu. Porque nu'mø sä ra n'u n'na, ja fap'u ngue seti hangu ra n'u sä ra ja'i.

4 Nu'mø dí seti hangu ra n'u dí thohmu, ya nnu manhoju Oja 'mø. A nu'mø ya nnu manhoju Oja p'aya, ya dí pahmu ngue bá εp'u ra pa ga nnuhu'a ra nho di uni.

5 Nuna ra nho ja ngue di n'nacjε, hingra fεhnitho na. Porque ya bá 'benngahu ra Espíritu Santo ga n'yohu, gue'a xoga ma mmuihu ha gdá pahmu ngue majuaní di macjε Oja'a.

6 A nuju, hinda zä ngue ga honse ha di nyamma tehu. Pe bi zønna pa bi nja'a te bá sän'Oja, ngue ra Cristo bi du conná guehma ts'oquihu.

7 Conque nuju, hijnonni ja'i di pøni da 'yenná te da tho conná guehrá mmic'eiui, madague'a ra hoja'i'a ja ngue da tho. Pe rá nεgui 'bui te'o da 'yenná te da tho conná ngue'a ra ndø hoja'i.

⁸ A nuyá, di nεqui xanho ngue di macjμ Oja, porque ra Cristo bi du conná nguecμ, conque ja ma ts'oquihμ.

⁹ Ra Cristo ya bi du ngue bi hoga ma ts'oquihμ. Janangue nuyá, man'natho dí haxhμ njuani ngue ya bi yanjμ p'μ ja ra castigo di nja'mø rá nζεgui.

¹⁰ Conná nguehμa ts'oquihμ, mama nsuuhμ Oja. Pε bi 'yøt'Oja ngue da nhojpahμ conná ngue'a i du rá Ts'unt'μ. A nuyá, ya dadi n'amigohμ Oja ya. Ya man'natho dí haxhμ njuani ngue hingui encjμ ra Cristo, sinoque 'bμi ngue da yanjμ p'μ ja ra castigo.

¹¹ Pε hinga høntho ga johyahμ ngue ya bi yanjμ p'μ ja ra castigo, sinoque ma datho dadi johyahμ ngue ya dá nhojpahμ Oja conná nguehμa ma Hmuhμ Jesucristo.

-----

¹² Nua ja ra ximhai, n'na nc'εitho rá madi bi 'yøtra ts'oqui. Ja bá fup'μ ra ndate p'μya ngue'a ra ts'oqui bi nja. Janangue nuyá, nu gätho yø ja'i 'bμi, gä i tu porque gä øtra ts'oqui.

¹³ Nu yø ja'i bi m'mμi hante ngue da fahra ley bi 'yøtra Moisés, gä bi 'yøtra ts'oqui. Nu'μ yø ja'i'μ, hingui sä da 'yεna ngue hingui padi ndana'a ra nho ja ngue da 'yøt'e.

¹⁴ Di nεqui ngue ra ts'oqui bi 'yøtyø ja'i, porque gä bi du. Rá maditho ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, m'mεfa p'μya gätho mi'da yø ja'i bi 'yøtra ts'oqui, madague'a ngue hinga 'da'iguui ra ts'oqui bi 'yøtra Adán.

Nu'a te ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, gue'a bi ts'oní gätho yø ja'i'a. Pε m'mεfa bi m'mμhra Cristo, guehna bi 'yørpabi ra nho yø ja'i na.

¹⁵ Ja uana te bi nja ngue ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, ximmí ja uana te bi nja ngue'a rá mate Oja bi 'dacjμ. A nuna ra Adán, mi zä mi 'yøtra ts'oqui, xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue bi du. Pε nuna ra Jesucristo guehna bá hannbabi rá mate Oja, 'nε xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue di nyani. Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra Jesucristo ngue ra Adán.

¹⁶ Nu'mø mi madi bi nja ra ts'oqui, bi man'Oja ngue nu'a ra ts'oqui, di nja ra njut'i ngue ra castigo. Pε nu'mø ya mandøngu dyø ja'i øtra ts'oqui, nuna Oja bi

ma ngue da 'yøtra mate di nhojpathoui yø ja'i ja yø ts'oqui.

¹⁷ Co nuna n'na nc'εi bi 'yøtra ts'oqui, m'mεfa p'μya, gätho yø ja'i ja ngue da tho ra ndate. Pε nu to gä di nthεui rá mate Oja ngue di punnba yø ts'oqui, di t'unna 'da'yo te conná nguehra Jesucristo.

¹⁸ Nuna ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, gätho yø ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Pε nuna ra Jesucristo bi 'yøtra nho, gätho yø ja'i ja ngue di tocabi da ma mahojpi yø ts'oqui 'nε di nthεui ra 'da'yo te.

¹⁹ Ra Adán himbi 'yøt'e te bi xi Oja, mandøngu dyø ja'i bi gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pε ra Jesucristo ngue bi 'yøt'e te bi xi Oja, ya mandøngu dyø ja'i di tocabi ngue di hojpabi Oja.

²⁰ Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue man'na gdá padi ngue ja ma ts'oquihμ. A nuyá, nu'mø dí padi ngue xangu ma ts'oquihμ i ja, ya man'na gdá pahmμ ngue nuna rá mate Oja bi 'dacjμ, ma datho ngue xangu na.

²¹ Janangue nuna ra ts'oqui xa bennga ma mmuuhμ, gue'a bá hanngahμ ra ndate'a. Pε nuyá, ngue ya bi bennga ma mmuuhμ rá mate Oja ya, guehna bá hanngahμ ra 'da'yo te naya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquihμ conná nguehμa Hmuhμ Jesucristo.

6

¹ ¿Ndana εxa ja ngue ga øthμ ya'mø? ¿Ua sä ngue ga sigue ga øthμ yø ts'oqui n'namhμa ngue nuna Oja man'na xangu rá mate di 'dacjμ?

² Nu'a, hingui sä'a ngue ga sigue ga øthμ yø ts'oqui. Sinoque ya bi zεp'μ'a te ra ts'oqui xtá øthμ m'mεt'o. ¿To go εna ngue ga sigue ga øthμ yø ts'oqui?

³ ¿Ua hingui pahmμ ngue nu to gätho ya dá nxixyahμ, ya dá mbenthμ ra Jesucristo? Nu'a i du'a, xquet'a tengutho 'mø ya dá tuhμ.

⁴ Nu'mø ma nxixyahμ, ya dí ør'ma güendahμ ngue ya bi zεp'μ'a ra nts'o xtá øthμ m'mεt'o. Entho ya bi ma nt'äguigahμ tengutho ra Cristo ngue bi t'ägui. Pε nuna ra Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bennate p'μ bi t'ägui. A nujμ ya, tengutho

'mø ya dá bennateh_u ngue ma'da'yo dá m'm_uhm_u.

⁵ Porque nu'mø dí øth_u ra güenda ngue ya dá tuh_u tengutho ra Cristo ngue bi du, xquet'a ya dí øth_u ra güenda ngue ya ma'da'yo høndá m'm_uhm_u tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo bi m'm_ui.

⁶ Nu'mø mi 'dømb_u ja ra pont'i ra Cristo, tengutho 'mø ngue ma do'yoh_u bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'_u yø ts'oqui xtá øth_u m'm_uet'o, ya hinn_i mantho di mandagah_u ra ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue ma hm_uh_u'a.

⁷ Porque nu ra ja'i øtrá güenda ngue bi du rá do'yo, ya bi hyep'_u ra ts'oqui.

⁸ Pε nu'mø dí ør'ma güenda ngue ya dá tuh_u 'mø mi du ra Cristo, ya dí εc'ei_h ngue ma'da'yo høndá m'm_uhm_u tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo hømbi m'm_ui.

⁹ Porque dí pahm_u ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate, 'nε ya hinn_i mantho da du. Sinoque 'bui para zantho.

¹⁰ Ra Cristo n'na nditho bi du conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nuya ngue ya 'bui, ga 'bahya ngue ørpabi rá pähä Oja.

¹¹ Da guecj_u ya, ma ga njath_u p'aya, ga øth_u ngue ya bi zep'_u ra ts'oqui ngue ya ma n'yoh_u ra Jesucristo. Ya gdá 'bahm_u'a ya ngue ga ørpah_u rá pähä Oja.

¹² Janangue nuyá, mεnte yø pa dí 'bahm_u ua ja ra ximhäi, ya hinn_i mantho ga unhn_u ra 'yu'a ra ts'oqui. Hinga nneh_u ngue da dajpah_u'a tengue rá pähäse ma do'yoh_u.

¹³ Hinga unna 'yu ma mm_uih_u ngue ga øth_u ra nts'o. Sinoque ma ga unma mm_uih_u Oja ngue ra nho ga øth_u. Porque ya ma'da'yo høndá m'm_uhm_u.

¹⁴ Nu'a ra ts'oqui xí bεnnga ma mm_ui ngue madi mandagah_u, ya hinn_i mantho di mandagah_u'a ya. Nu'a ra ley mi haxra güenda ngue ma ts'oquih_u, ya hinn_i mantho hascah_u ra güenda'a ya. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yangthogah_u.

-----

¹⁵ Ya bi nyamma teh_u, pε hinga gue'a ngue ga øth_u te gä mmamp'_u ja ra ley i nyamma teh_u. Sinoque Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih_u. Xi ya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih_u, çua

sä ga sigue hønga øth_u yø ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a.

¹⁶ Ya gui pahm_u ngue nu'mø ga homma hm_u di mandagah_u, ya dí oh_u rá 'yε'a ma hm_uh_u. Janangue nuyá, nu'mø ga øt'e ngue ma hm_uh_u'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh_u 'mø. Pε nu'mø ga øt'e ngue ma hm_uh_u Oja, ya di hoga ma ts'oquih_u.

¹⁷ A nugä, dadi ja mammadi Oja porque ya gá hyεhm_u p'_u ra ts'oqui xí bent'a ni mm_uih_u. 'Nε ya gá unni mm_ui gá 'yεc'ei'a ra hya bi sän'nah_u.

¹⁸ Ya bá njac'ah_u p'_u ja ra ts'oqui. A nuyá, gä gue'a ra nho gui nnøpe ni hm_uh_u ya.

¹⁹ Nuna ra hya dí mmangä, dí honi te nna hyejpa ra hya, n'namhma ngue da dini xanho ni mm_uih_u hanja ra hya. A nuyá, nu'mø yø pa xa thogui, xcá unhn_u ra 'yu'a ra nts'o ngue mi tap'ah_u, mathoguitho yø ts'oqui xcá 'yøth_u. Pε nuyá, dami unni mm_uih_u ngue gä ra nho gui 'yøth_u ya. Janangue nu'a te gä gui 'yøth_u, da gue'a te rá 'bεfi Oja gui 'yøth_u.

²⁰ Nu'mø yø pa xa thogui ngue gä ra nts'o xtá øth_u, hinn_i padi ga øth_u ra nho.

²¹ ¿Teni 'bε'a dá tahm_u ngue'a ra nts'o xtá øth_u? Porque ra 'bε'isätho te xtá øth_u. Gä ra ndate bá n'youi.

²² Pε nuyá, ya dá pømh_u p'_u ja ra ts'oqui ya, ya yø mεfigah_u Oja ya. Janangue ya yø ja'igah_u Oja 'nε ya di 'dacj_u ra te para zantho.

²³ Nu'a ra njut'i ngue ra ts'oqui, gue'a ra ndate'a. Pε nu'a di un'Oja, gue'a ra te para zantho di 'dacj_u rángue dí n'yoh_u ma Hm_uh_u Jesucristo.

7

¹ Ague ma zi cu'ah_u, ya gui pahm_u ngue ra ley i ja, i ja rá ts'edi ra ley ngue di manda ra ja'i mεnte 'bui. Pε nu'mø bi du ra ja'i, ya hinn_i mantho di manda ra ley ra ja'i.

² Ya gui nnuh_u tengutho n'na ra xisu 'mø bi nthati, i ja n'na ra ley hap_u mma ngue hin'y_u ra nt'edi da hyep'_u rá damme ra xisu. Pε nu'mø ya bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi sammra xisu.

³ Pε nu'mø høndi nthatra xisu 'nε 'bútrá damme, ya ra ts'oqui øtra xisu. A nu'mø bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi ja ngue

ra nthati. Ya sä di nthati mahøn'a, 'nē ya hīngra ts'oqui øtra xisu ngue di nthati.

⁴ A nuyā mā zi cū'ahū, ya dí øtra güenda ngue dá tuhū p'ū ja rā pont'i bi du rā Cristo. Nu'a rā ley mi sangbahū, ya bi xotrā hya'a ya. Ya hīndi mandagahū rā ley ya. Ya mā n'yohū'a rā Cristo bi bēnnate p'ū ha bi t'āgui. Ya dā zā gā ørpahū rā 'bēfi Oja ya.

⁵ Nu'mø yø pa xá thogui, gā rā nts'o xtá n'yohū. Mā pahmū'a te mmamp'ū ja rā ley Oja, εnā man'na bi 'yanngā mā mmaihū rā ley ngue rā ts'oqui gā øthū. Pē nu'a rā njūt'i ngue rā ts'oqui, gue'a rā ndate'a.

⁶ Pē ya bi xotrā hya'a rā ley mādi mandagahū ya. Porque ya dí øthū rā güenda ngue ya dá tuhū. A nuyā, mā'da'yo dá m'mūhmū para ngue gā ørpahū rā 'bēfi Oja. Guehna rā Espiritu Santo di 'dacjū rā pähā gā ørpahū rā 'bēfi Oja ya, pē hīnna øthū rā 'bēfi Oja ngue gā suhū'a te mmamp'ū ja rā nyogui ley.

⁷ Ngue ya dí mmangā nā rā hya nā, ¿ua guí εmhmū ngue dí mma ngue ya hīngui ho rā ley Oja? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque rā ley xandønho. Xi'mø ngue hīndi ja rā ley, ya hīxcā pahmū te 'bē'a nā rā ts'oqui 'mø. Tengutho mmanā ley ngue εnā: “Yo guí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rā mmeti”, i εnā. Janangue nuyā, dí pahmū ngue rā ts'oqui dí øthū 'mø dí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rā mmeti.

⁸ Nu'mø mā pahmū te mmamp'ū ja rā ley, εnā man'na bi hacjū rā ts'edi ngue dí nnehū n'na rā cosa nu'a n'nan'yo to rā mmeti. Mēnte rā pa hīmbi fadi te mmamp'ū ja rā ley, hīndi nēqui te 'bē'a nā rā ts'oqui.

⁹ Nugā, nu'mø hīmmarā padī te mmamp'ū ja rā ley Oja, ya dí εnā ngue xanho te dí øt'e. Pē nu'mø mā padī te mmamp'ū ja rā ley, bi dīnma mmāi p'ūya ngue hīndi øt'e te mmamp'ū ja rā ley Oja. Ya dá padī ngue ja ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui.

¹⁰ Porque nuna rā ley mi ja ngue xti 'dacra 'da'yo te 'mø xcā øt'e te gā di manda, guehna rā ley bi zānngui ngue gā mma rā castigo nā, porque hīndā øt'e te di manda rā ley.

¹¹ Nu'a rā ts'oqui mi jagui, gue'a mi härca mā n'yomfēni'a, dí εnā ngue dā zā gā øt'e te gā mmamp'ū ja rā ley. Pē nup'ū ja rā ley p'ūya, dá timp'ū mma ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui.

¹² Janangue nuna rā ley Oja, xandønho nā. Nu te gāma hya di manda, gātho xandønho.

¹³ Hīngui sä gā εmhmū ngue hīngui ho rā ley Oja ngue i mma ngue jatho gā mmähā rā castigo. Nu'a ja ngue gdā mähā rā castigo, ngue ja mā ts'oquihū. Janangue co nu'a te gāma hya mmanā hoga ley, gue'a gui nēqui ngue xandønts'o mā ts'oquihū'a.

¹⁴ Dí pahmū ngue nu'a rā ley, gā gue'a rā hoga hya bi un'Oja i mmamp'ū. Pē nujū ngue dyø ja'ithohū, gā gue'a rā ts'oqui xa bēnngā mā mmaihū.

¹⁵ Hīndi padī hanja te nmi øt'e. Porque nu'a rā nho nmi nne gā øt'e, hīngā gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue hīndi nnu manho p'ūya, go gue'a dí øt'a.

¹⁶ Pē nu'mø ngue 'nēqui hīndi nnu manhosē te dí øt'e, ya dí padī ngue nu'a te rā hya mmamp'ū ja rā ley, xandønho.

¹⁷ Janangue nuyā, hīngui nne mā mmāi ngue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a rā ts'oqui mi jagui, gue'a go di mpe'a ngue'a te xtá øt'e.

¹⁸ Porque dí padī ngue hīn tema nho xtá øt'e. Nu'a rā nho nmi nne gā øt'e, hīmbi zā xcā øt'e.

¹⁹ Hīndā øt'a te rā nho nmi nne gā øt'e, sinoque nu'a te rā nts'o hīndi nnu manho ngue gā øt'e, gue'a xtá øt'a.

²⁰ Janangue nuyā, nu'mø xtá øt'ä'a rā nts'o hīndi nne gā øt'e, pē hīngo dadi jagä'a, sinoque gue'a rā ts'oqui xa bēnngā mā mmāi, gue'a go di ja'a.

²¹ Nguna rā hya xtá thocā ya. Nu'mø nmi nne gā øtra nho, pē xøgue høntra nts'o mi so mā mmāi gā øt'e.

²² A nugui, dadi hogä'a te rā hya mmamp'ū ja rā ley Oja.

²³ Nūua ja mā mmāi mi ja ua n'na rā n'yomfēni ngue hīnmi nnu manho'a te rā nho nmi sänni gā øt'e. Pē nuna rā hya

na, nu'a ra ts'oqui xa benngagui ma mmui, gue'a himmi nneque ga otra nho'a.

²⁴ Pe huεcate yø ja'i njap'u. ¿Te'o da zä da yani ngue hinda thohra castigo ja ngue da thogui?

²⁵ Porque conná n'yomfēni ra ja'i i nnu manho'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja. Pe nu rá do'yo ra ja'i, gä gue'a rá pähä ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pe dadi ja mammadi Oja ngue ma Hmuha Jesucristo go bi zä bá jagaha p'u ja ra nts'o'a.

8

¹ A nuyá, ngue ya ma n'yohu ra Jesucristo ya, ya hinga mmähä ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'uni ngue gue'a ra Espiritu Santo da xänbī te da n'yo. Ya hinni mantho ngue otra nts'o mi ja rá mmui m'met'o.

² A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espiritu Santo ngue di 'dacju ra 'da'yo te ngue man'yohu ra Jesucristo. Ya bá jagaha p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui madi mandagaha, ya bi yanju ngue ra castigo mi ja ngue ga thohma.

³ Dá pahma hanja'a rá ley Oja, pe himbi hyät'i bi gugaha p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque himbi zä dá othu gätho'a te gäma hya di manda ra ley. Pe nuna Oja bi yanju. Bi 'yøt'e ngue bi nja'i rá Ts'unt'u bá penhua. Bi hnu ngue ra ja'i, pe himbi 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ngue bi gurca ma ts'oquih. Bi hεjpbabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bennga ma mmuihu.

⁴ Nuna bi 'yøt'e, porque bi nepe ngue gue'a ra Espiritu Santo da gägbahu ra 'yu gdá n'yohu, n'namhma ngue da zäp'u ga othu ra nho mmamp'u ja ra ley. Pe nu'a ra nts'o mi ja ma mmuihu m'met'o, ya hingui sä ngue ni mantho ga othu'a ya.

⁵ A nu ra ja'i ngue rá n'yomfēniε juqui te ga 'yo, hont'a te ra nts'o ga 'bähyø ja'i di ja ndummui ngue øt'e. Pe nu ra ja'i ngue gue'a ra Espiritu Santo di unna hoga n'yomfēni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue høndrä pähä Oja di ja ndummui ngue øt'e.

⁶ Janangue nuyá, nu to di ja ndummui ngue da 'yøtra nts'o ga 'bähyø ja'i, da ma ra castigo. Pe nu ra ja'i di ja ndummui ngue gue'a rá pähä Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hu rá mmui ngue di t'unna 'da'yo te'a.

⁷ Nu yø ja'i ngue høndra nts'o di ja ndummui ngue øt'e, guehya yø nsuiui Oja ya. Porque hingui nne da 'yεc'ei te mmamp'u ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yεc'ei.

⁸ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i ngue høndra nts'o di ho da 'yøt'e, guehya hingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

⁹ Pe nuju ngue ya dá hehma p'u ra nts'o, gue'a ra Espiritu Santo i cägbahu ra 'yu nna 'yohu. Porque ra Cristo bá penhna Espiritu Santo ngue di n'youi te'o gä εc'ei. A nu yø ja'i ngue hingui n'youi ra Espiritu Santo, guehya yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya.

¹⁰ Nu ma do'yohu, ya bá εp'u ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pe ngue di n'yohu ra Cristo, nu ma tehu di sigue di m'matho, porque ya bi hoga ma ts'oquih Oja.

¹¹ Nuna Oja bi japi bi benngate ra Cristo 'mø mi du. Xquet'a da japi di benngate ma do'yohu 'mø ya xtá ndu, porque ya di n'yohu ra Espiritu Santo.

¹² Ague ma zi cu'ahu, i ja ts'edithe ga othu'a te ra hya xänngahu ra Espiritu Santo. Ya hinda dajpahu ra nts'o so ma mmuihu.

¹³ Porque nu'mø ga siguethohu ra nts'o xtá othu m'met'o, ya ga mmähä ra castigo. Pe nu'mø ga othu'a te xänngahu ra Espiritu Santo, ngue ga hehma p'u ra nts'o, ya di 'dacju ra 'da'yo te para zantho.

¹⁴ A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te ra hya xännbabi ra Espiritu Santo, gue'u yø basi Oja'u.

¹⁵ Ya ma n'yohu ra Espiritu Santo ya. Ya hingui ja ngue honga nsuh ya, tengutho n'na ra ja'i 'mø su rá hmu. Porque majuanī ngue ya yø basigahu Oja ya. Nuna ra Espiritu Santo di n'yohu, guehna annga ma mmuihu na ngue di εmphu Oja: “Ma Papá'i”, di εmphu.

¹⁶ A nuna ra Espiritu Santo di n'yohu, guehna øt'e ngue di pahma p'u ja ma mmuihu ngue ya yø basigahu Oja na.

¹⁷ Pe ngue ya yø basigahu Oja ya, xquet'a di tocagahu'a ra nho di yat'Oja di uni. Tengutho ra nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacju. A nuyá, nu'mø di nne di n'nacju na ra nho di t'unna Cristo ya, pe gue'mø ga n'uni ga sähu ra n'u tengutho ra n'u bi zä ra Cristo.

18 Ma ga ør'ma güendaha ya, gue zits'arba dí sähü ra n'ü ya, porque nu'a ra nho di 'dacju Oja m'mefa, ma datho xandøngu'a.

19 Nu te gäma cosa bi zän'Oja gue ja ua ja ra ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø da zønna pa xa nzän'Oja gue di unna nho yø basi.

20 Porque Oja bi hocra ximhäi, pe bi nts'om'mø mi man'Oja gue di njapra castigo'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán. Pe xquet'a Oja bi zänni gue da 'yehra pa mahønda gom'da'yo ra ximhäi.

21 Gue'a ra pa'a gue ya hinnj mantho di nja ra ndate'a ra ximhäi'a. Ya hindj nts'onnyø cosa nu'ü ja yø te. Nuyya yø hya ya, gä guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø basi Oja ya.

22 A nuyá, dí pahma gue nu'a te gäma cosa ja ua ja ra ximhäi, gä sä ra n'ü, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'mährá basi n'na ra xisu i sä ra ndate, i njarbutho yø cosa ja ya.

23 'Nε hinga hønt'a te ja nximhäi sä ra n'ü, xquet'a 'nεcju dí nnehu gue da tho'a ra n'ü dí sähü, da 'yehra pa gue da gom'na'yo ma do'yohü. Ya di nεqui gue dyø basigahü Oja p'üya. Madague'a gue ya dí n'yohü ra Espiritu Santo, pe dí nne ga nnuhü te gäma nho di nja m'mefa.

24 A nuyá, ya dí εc'εihü gue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanju. Pe xi'mø gue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja gue te nimantho ga tømhmü 'mø.

25 A nuju, dí tømhmü'a te ja gue di nja m'mefa. Ma ga sethü'a te gä ra n'ü dí thomhmü, asta gue'mø di nja'a te dí tømhmü di nja.

26 A nuju, nu'mø dí nne ga mmat'Ojahü 'nε hindj padi te ga xihmü Oja, go ra Espiritu Santo i faxte. Madague'a ra jats'itho nna bεhmü Oja, pe ra Espiritu Santo go øt'a gue i cohi gue ra mhmät'Oja'a ra hya hingui pøts'e ga mmamhmü.

27 Porque nuna Oja, ya padi tema hya ja mbo ma mmaihü. I tini tema hya i nne da manna Espiritu Santo. Porque nu'a te ra hya nne Oja gue di ts'ofu, go ra Espiritu Santo'a äpra mate Oja conná guecju.

28 Dí pahma gue nu to gä dadi mahma Oja, gue'mø xanho ogue xan'ü te dí thohmü, pe Oja honi ha gui japi gue da 'yørcähü ra nho. Porque ya xpa nzänn'Oja tengü ga cohmu m'mefa.

29 Hante gue di nhohra ximhäi, nuna Oja ya padi te'o ja gue da 'yεc'εi m'mefa, guehya yø ja'i bi zännbi gue da gohi tengutho rá Ts'ünt'ü Oja ya. Janangue nuna rá Ts'ünt'ü Oja, guehna 'bet'o na gue di ncuui gätho yø 'yεc'εi.

30 Nuna Oja, ya mam'mæt'o xpa nzänni te'o ja gue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuyya yø ja'i bi zofo, ya bi hojpabi yø ts'oqui. Nuyya yø ja'i ya bi hojpabi yø ts'oqui, bá εp'ü ra pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'ünt'ü Oja.

31 ¿Ndana man'na ra hya ja gue ga mmamhmü 'mø? Ya ma amigohü Oja ya. Nu te'o nne da zεcju ya, ya hinte di muui'ü ya.

32 Nuna Oja himbi nya rá mmüi gue bá penhua rá Ts'ünt'ü gue bi du conná gueju. Ja dí haxü p'ü njuani ya gue nu te gäma hya bi man'Oja gue di 'dacju, di 'dacju'a.

33 Gätho gähü, ya xa huanngahü Oja, ya hingui sä to da 'yεmbi gue ni mantho ja ma ts'oquihü. Porque guesε Oja bi hoga ma ts'oquihü.

34 Ya hindä zä to da 'yεna gue ga mmähä ra castigo. Porque ya bi du ra Cristo conná gueju, 'nε bi bεnnate, ya bí 'bær'ü ja rá n'yεi Oja ya. A nuyá, gue'a zant'a ma mäxtehü p'ü ha 'bü Oja'a ya.

35 Ya hinte da zä da hyaquj te gui macju ra Cristo. Madague'a ga sähü ra n'ü, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue tu ma mmaihü, pe ngutho di macju. Ogue sacju yø ja'i, pe ngutho di macju. Ogue hin'yü te ga sihü, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue hin'yü ra ulu ga hehü, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue dí 'bümma n'ühü, hingui nne ha da nuhü yø ja'i, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue ya ja gue da thojü, pe ngutho di macju ra Cristo.

36 I nt'ot'i p'ü ja ra Maca Libro ra hya gue εna: "Di ucähe yø ja'i gue dí εc'εi'ähe, n'na pa ngu n'na pa i nne da hyoje. Éntho ho de'yo yø ja'i p'ü ga mbεni", i εna.

³⁷ Madague'a ga säh_u ra n'_u 'mø ngue dí thohm_u tengü ya yø hya ya, pε ma ga hahmah_u ra ts'edi'a te guj macj_u ra Cristo.

³⁸ Janangue ma ga segurah_u ngue nunä Oja zant'a di macj_u na. Ya hinda zä da hyac'a te ra n'_u dí thohm_u mente dí teh_u. Ni xinga gue'mø da thoj_u. Ni xinga guehyø anxε da zä da hyaqui. Ni xingra zithu da zä da hyaqui. Porque Oja di macj_u ra pa ja p'uya, daguehra pa di 'yεp'_u di majc_u Oja.

³⁹ Nu te gätho bi hoc'a Oja, ngup'_u mahets'i, ngu ua ja ra häi, ya hinjonda zä da hyagah_u a guj macj_u Oja. Porque ya ma n'yoh_u na ra Hmu Jesucristo.

9

¹ Nugä dí εc'ei ra Cristo, janangue nunä ra hya dí nne ga xi'ah_u ya, hingra fehni na. Guesε ra Espiritu Santo xijpa ma n'yomfεni ngue majuan_i na ra hya dí xi'ah_u.

² Mathoguitho dí 'b_u ndummai. I 'bamm_u ma mm_u ngue ma mmijudíohe hingui nne da 'yεc'ei ra Cristo.

³ Nu'mø dí sä ha gdä japi ngue ga nyangä ma mmijudíohe, nugä ga øt'e, madague'a go ga mmagä ra castigo, ya hinga nnugä ra Cristo. Pε nja ngue hingui sä.

⁴ Nuya yø judío ya, guehya yø mbom'meto ra Israel. Bi zo Oja ngue da 'yøt'e ngue yø basj. Guehya bi nu ha bi nja ngue bi 'yührä ts'edi Oja ya. 'Nε bi gohmi ra cohi ya yø judío ya. Bi däpra ley nu'a ja ngue da n'yo. Bi xifi ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho na ra hya bi yarpabi Oja yø judío ngue da 'yørpe.

⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a ra judío na. 'Nε guehna Oja na ngue di manda gätho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi na para zantho na. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hingui nne da 'yεc'ei ra Cristo. Pε hingui sä ga εhm_u ngue ya hinda nja'a te ra hya bi xi Oja yø judío. Porque himma juani ngue gätho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hinga gätho yø judío di tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue di nja.

⁷ Porque bi xi Oja ra Abraham ngue hinga gätho'ya yø mbom'meto da gohi ngue

yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yεmbi: "Nu'ya yø basj ra Isaac, hønt'_u da gohi ngue yø basj Oja'ya", bi 'yεmbi.

⁸ Gätho yø ja'i 'b_ui, hinga gätho yø basj Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basj Oja, guehya yø ja'i ya xpä nzännbi ngue di tocabi ra hya di yat'a Oja ya, høndya yø basj Oja ya.

⁹ Porque nguna ra hya bi xi Oja ra Abraham, bi 'yεmbi: "Bá εp'_u ra pa ga ut'au_i ngue ja ma ts'edi. Nuna ra Sara ni xisu, di m'm_u'a n'na rá ts'ant'_u", bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi ma yø jεya p'uya, bi nte na rá ts'ant'_u ni hu ngue ra Isaac, bi nthatui ra Rebeca. Mi hya ra basj na ra Rebeca p'uya, yø cuate bi øni.

¹¹⁻¹³ Pε hante ngue da mihya yø basj ya, nunä Oja, bi xihra Rebeca ngue ra Esau rá mudi da mi'a. Nuna ra Jacob ngue ra zaxinya, di manda rá n'yoh_u na. Nguna nt'ot'i p'ya ja ra Maca Libro ngue bi man'Oja, bi 'yεna: "Dadi macä ra Jacob, pε ra Esau, hin dadi madi". Guehna ra hya bi man'Oja naya hante da mihyø basj. Hinga 'be bi dø'ma Oja ngue di m'mahya yø basj para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hingui 'yo xanho. Ja di nεqui ua ya ngue ya mam'met'o xpä nzän'na Oja te 'bε'a ja ngue di nja m'mεfa. Hingue masque 'bet'o da nu te 'bε'a da gohyø basj, sinoque nu'a te xa nzänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, ζua i sä ga εhm_u ngue hingui ho te øt'Oja? Nu'a hingui sä'a. Porque nu te gä øt'Oja, gä gue'a ni 'yup'_u øt'e.

¹⁵ Porque Oja bi 'yεmbrä Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja ma yemmai connä ngue'a".

¹⁶ Janangue nuyá, nunä ra nho di un'Oja, hinda 'yεnna ja'i ngue bi 'yεmmei bi hyoni ha di dinna nho. Porque Oja ya xa nzänni to di huεqui.

¹⁷ I nt'ot'i p'ya ja ra Maca Libro te bi xi Oja ra dast'abi madi manda p'ya ja ra häi Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí εxa'i ya ngue guj ndast'abi n'namhma ngue nu'ya yø hmεya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'ya bi zä ngue te'o gä. 'Nε da badi ngue ja ma ts'edi", bi 'yεmbi.

¹⁸ Ja di nεqui ua ya ngue nunä Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho ra 'yu ngue xta nnaxi rá mm_ui, gue'a di unna 'yu'a.

19 Rá nzeḡui 'bwi to nne da 'yεngya: “Hanja Oja 'mø ngue εmbi ja yø ts'oqui yø ja'i. Porque Oja, nu'a te xa nzänni ngue da 'yøt'e, hijnonni ja'i da zä da däqui te sänni da 'yøt'e”, da 'yεngui.

20 A nuja ngue dyø ja'ithoha, ζteni 'be'a go guí εna ga japha Oja ngue'mø ga εna hinga nnu manhoha te sänni da 'yøt'e? Xi n'na ra ts'øye, ζua sä da 'yεmbra 'yøt'ats'øye: “Hindí nnu manhogä te ra forma guí hogagui”, da 'yεmbi?

21 Nu ra 'yøt'ats'øye, nu'a goma forma da nepe da gohra ts'øye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a ra böhäi, pe da zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue nts'upi, xinda zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue hinga nts'upi.

22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ngue jase rá ts'edi. 'Nε nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ja yø ts'oqui ngue da japra castigo. Janangue tobe serpabi ya yø ja'i ni 'yup'u ngue da ma ra castigo.

23 Bi nepe ngue da bahyø ja'i ngue mathogutho xandøngu rá nho i ja Oja. Porque bi huεgaha 'nε ya dí pahmu'a te ra nho xa nzänni ngue di 'daci ya.

24 Bi zongaha Oja. Hinga høndyø judío bi zofo, sinoque xquet'a 'nεhyø ja'i hingyø judío bi zofo.

25 Bi nja tengutho mmamp'u ja ra libro bi 'yotra pøngahya Oseas, ngue Oja bi 'yεna: “Nuyá yø ja'ixtá man'a m'met'o ngue himma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya yø ja'i ngue hin mađi mađi, pe nuyá dađi mahya”, bi 'yεna.

26 Nu'u yø mmεngu p'u ja ra xεqui bi xihyø ja'i Oja ngue εmbi: “Nugä, himma ja'i'aha”, pe ja 'bexpi xip'u p'uya ngue εmbi: “Nugä drá Oja, majuaní ngue dí 'bwi, guecä ma basí'aha ya”, bi 'yεmbi.

27 A nu'u yø ja'i ngue yø judío, nuna ra pøngahya Isaías bi 'yεna: “A nu'u yø judío, madague'a mandøngutho'u, tengutho yø 'bomu dehe p'u ja ra jathe, pe zi yohotho'u da bøní ngue di nyani.

28 Porque nu'mø ra pa da japra castigo Oja gätho yø ja'i rá ngani nximhäi, n'na zihmantho di nja”.

29 Ra Isaías mahømbi 'yεna: “Nuna Oja jase rá ts'edi, nu'mø hin dađi huεcyø ja'i na,

n'na zihmantho di jua'u yø judío, tengutho 'mø mi jua'u yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Sodoma 'nεp'u ja ra hnini Gomorra”.

30 Guehna ra hya naya ngue nuyá yø ja'i hingyø judío, guehya himmi honi ha di nhojpauí Oja ya. Pe bi 'yεhra pa ngue bi 'yεc'ei Oja yø ja'i, gue'a i nhojpauí Oja'a ya.

31 Pe nuyá yø judío mi hu yø mmái xti nhojpauí Oja, ngue mi εna xta 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley. Pe hijnombi bøní ngue xta mma mahojpi rá ts'oqui ngue xta 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley, porque hijnongui pøní ngue da 'yøt'e te gäma hya di manda ra ley.

32 ζHanja 'mø ngue himbi nhojpauí Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xta 'yøt'a te gä ra nho mmamp'u ja ra ley. Pe himbi ne xta 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zä da yani. Ja bi fesp'u yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'u ha da tho ra ja'i, di fets'e.

33 Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja bi 'yεna: “Ga pecä p'u Siön n'na ra do ngue di fesyo ja'i. Pe guedra ndø mεdo da 'yøt'e ngue da dahyø ja'i. Pe nu to gätho da 'yεc'ei na ra do na, da dini xanho p'u ja yø mmái ngue nu te ra hya εc'ei, gätho majuaní ngue di nja”.

10

1 Ague ma zi cu'aha, januaní dí hahma mmái dí mmarpabi Oja'u yø judío ngue di nyani.

2 Porque dí pacä ngue yø mmái ga ndanne Oja. Pe nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hingui tinyø mmái hanja na ra hya nne Oja ngue di nyanyø ja'i.

3 Porque hingui nne da bađi tema hya xa zän'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I εna ngue da hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hingui nne da 'yεc'ei na ra hya di hojpabi Oja yø ja'i.

4 Nu to gätho ya εc'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya hinní mantho da 'yεnyø ja'i ngue 'be da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

5 Pe nuyá yø ja'i εna ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gä mmamp'u ja

ra ley bi 'yotra Moisés, pe ra Moisés, i ja ua na ra hya bi 'yot'i, ngue ena: "Nu ra ja'i da hyat'i da 'yot'e gätho'u yø hya di manda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te na", i enna hya.

⁶ Pe ja man'na ra hya, guehna ra hya naya di nhohma ts'oquihua ngue ga ec'eiha ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hya ngue ena: "Janangue nuyá, 'yo sä guí emhmu ngue jatho ngue to da ma mahets'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zocua ra Cristo.

⁷ 'Yo sä guí emhmu ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø ánima ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate".

⁸ Ya hingui ja ngue ja gui hyomhmu hanja ra hya ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ena: "Nuna ra hya na, hinga yap'utho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmu na ra hya na ya. Ya jap'u ja ni mmaihmu na ra hya na", i ena. Nuna ra hya mmanna ya, guehna ra hya di xi'i ngue gui 'yec'eiha na.

⁹ Nu'mø ga mamhmu ngue ra Jesús, gue'a ma Hmuha'a, 'ne ga ec'ei p'u ja ma mmaihmu ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanma teh.

¹⁰ Porque Oja gue'a di hogahua ngue'mø di ec'ei p'u ja ma mmaihmu. 'Ne'mø ga xihmu yø ja'i ngue di ec'eiha ra Hmu Jesucristo, ya da yanju Oja.

¹¹ Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: "Nu to ga da 'yec'ei ra Cristo, hincjam'mø da zä da 'yenna ja'i ngue hingui ho te ec'ei".

¹² I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, ga n'nat'a Oja nnope ngue yø Hmu. 'Ne nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o ga nzofu.

¹³ Porque nu to ga nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

¹⁴ Xi'u yø ja'i hingui ec'ei ra Cristo ya, ¿hague di zohra Cristo 'mø? Pe ¿hague di 'yec'ei 'mø ngue hingui øde hanja ra hya? 'Ne ¿hague di 'yøhyø ja'i hanja ra hya 'mø ngue hincjongui xifi hanja?

¹⁵ 'Ne ¿hague da m'mahyø ja'i da ma hanja ra hya 'mø ngue hincjongui et'i ngue da ma da manna hya? Nup'u ja ra Maca Libro i ena: "Nu'u yø ja'i mmanna hoga 'da'yo hya

ngue ha di zä ga nhojpaha Oja, mazihotho 'mø da zocua'u ngue da xicju rá hya Oja".

¹⁶ Pe nja ngue hinga gätho yø ja'i ec'ei ra hoga 'da'yo hya 'mø sifi. Ra Isaías nguna ra hya bi ma, bi 'yena: "Ague ma Oja'i, ¿hanja ngue hingui ec'ei yø ja'i na ra hya di mmangähe?" bi 'yena.

¹⁷ Pe nu to bi 'yec'ei, ya ec'ei ngue bi 'yøde hanja ra hya bi sifi. 'Ne nuna ra hya bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hya i hma hanja na ra Cristo na.

¹⁸ Pe xi'u yø judío ngue hincbi 'yec'ei ra hya, ¿ua hincbi 'yøde hanja ra hya'u? Majuanu ngue bi 'yøde hanja ra hya. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna ra hya na, ndap'u bi zä nt'øde na ra hya bi manyø mamhya. Porque nuna ra hya na, ma 'yonu ga rá nguñu nximhai".

¹⁹ Xiya yø judío ya 'mø, ¿ua hingui 'yo yø mmui hanja na ra hya bi sifi 'mø? Pe nu mi'da yø ja'i bi dinyø mmui hanja na ra hya bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yenna Moisés: "Nuna Oja, da yanyø ja'i hincyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyanu. Di ncuø yø judío ngue nuya yø ja'i hinc'yu yø n'yomfeni go da dinnabi rá njapi Oja ya".

²⁰ Pe ra Isaías njuantho bi 'yotra hya bi man'Oja ngue ena: "Nu'u yø ja'i hincmi hongui, gue'u bi dinyø mmui ha di badi te'o gui'u. Nu'u yø ja'i hincmi änni te'o gui, gue'u da nth'e'be'u", bi 'yenoja.

²¹ Pe nu'u yø judío, Oja bi 'yena: "N'na pa ngu n'na pa di nzocä yø judío. Pe nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hya di xifi".

11

¹ Xi ya, xi'Oja, ¿ua ya bi hiepu'u yø judío ya 'mø? Hinc'na, hingui hepu'u. Porque nugä drá judío, ma mboxitagä na ra Benjamín, nuna rá mbom'meto ra Abraham.

² Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi ngue yø basi. Janangue hingui hepu'u Oja ya yø judío. Damu bemmhu te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ra Elías bi yapyø judío 'mø mi mat'Oja, bi 'yena:

³ "Ague ma Oja'i, nu yø judío, ya bi hyo'u ni pøngahya. A nu'a ni altar haru thanne'i

yø ja'i, ya bi themhmi. Ya mahøngsegui dí 'bhai ngue dí thanne'i ya. Pε xquet'a nne da hyogyø ja'i", bi 'yεnna Elías.

⁴ Mí da Oja p'uya, bi 'yεmbi: "Hin'na, hinga høn'atho'i guí thannegui. Sinoque 'bærpátho mi yoto mahuahí yø judío ngue thannegui, 'nε hinguí ndantýøhmú p'ua 'báhra dahmε Baal ngue da danne", bi 'yεn'Oja.

⁵ Da guehra pa ja p'uya, xquet'a njarbútho ya, hinga gátho yø judío xa hyep'ua Oja. Sinoque 'bua i'da ngue conná mate Oja bi gohi ngue yø thanhni Oja.

⁶ ¿Ua di ja tema nho bi 'yøtya yø ja'i bi huan'na Oja 'mø? Nu'a, hin'na'a. Sinoque ra matetho bi 'yøt Oja ngue bi huanhni. Nu'mø ngue di ja tema nho xta 'yøtyø ja'i, janangue bi huanhni, ya hingrá matetho bi 'yøt'Oja 'mø.

⁷ Guehna ra hya naya ngue nu'ua yø judío mi honi ha xtí nhohyø ts'oqui, pε hinguí ngu'ua bi dīni ha di nhøjpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpá huan'na Oja ngue bi ma mahøjpi. A nu'ua mi'da yø judío, bi jorpabi yø n'yomfēni'ua ngue himbi dīnyø mmái hanja ra hya.

⁸ I mmamp'ua ja ra Maça Libro ra hya ngue εna: "Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue hinda dīnyø mmái yø ja'i'a ra hya da 'yøde. Nu'a te da nu, hinda dīnyø mmái hanja ra hya. Da 'yøhyø hya da hma, pε hīndi n'yo yø mmái hanja'a ra hya da 'yøde. Ngu'a bá nja'ua yø pa xa thogui, da guehya mahøn'a njarbútho".

⁹ Ra David nguna ra hya bi ma ngue bi 'yεna: "Nup'ua ha di sännigo yø ja'i, di εna ngue ja mpähä, di εna ngue i nnu manho Oja te øt'e. Pε himma juani ngue di nnu manho Oja te øt'e. Sinoque di njapra castigo'a te øt'e.

¹⁰ Nu'a te da hyetyø ja'i, hinda dīnyø mmái hanja. Janangue di m'mamman'ua hangu ra pa".

-----
¹¹ Xi ya 'mø, ¿ua xma ma da hyep'ua Oja yø judío ya 'mø? ¿Ua hinjam'mø da 'yεhra pa di nyanyø te mi'da yø judío ya 'mø? ahä, da 'yεhra pa di m'mahyø judío di nyanyø te. Majuani ngue nuya yø judío bi hyep'ua Oja, pε Oja bi 'yøt'e ngue nu'ua yø ja'i hingyø

judío da gohi ngue yø ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'ua yø judío bi hyep'ua Oja, di seyabi ya yø ja'i ya.

¹² Nu'a i hyep'ua Oja yø judío, nuya yø ja'i hingyø judío, gue'a di dīnnbabi rá njapi Oja'a. Pε nu'mø bi zønna pa ngue 'nεhyø judío da 'yεc'ei ra Cristo, nuna Oja mathoguitho di japi gátho yø ja'i 'bua nximhäi.

¹³ A nuyá, i ja man'na ra hya dí nne ga xihyø ja'i ngue hingyø judío. Nuya yø ja'i ya, bá pεngaguí Oja ngue ga xihra hoga 'da'yo hya. Pε nuna ra 'befi bi 'dacä Oja, dí honnbabi yø ja'i ha di badí ngue dí nnu mansugä na ra 'befi na.

¹⁴ Porque nu'ua ma mmijudíohe hinguí εc'ei ra Cristo ya, dí nnegä ngue di seyabi ya yø ja'i bi nthēui ra Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'nε'ua da 'yεc'ei'ua n'namhma di nyanyø te.

¹⁵ Mazihotho 'mø da 'yεhra pa ngue mahøndi nhøjpauí Oja yø judío nuya ya xi hyep'ua Oja. Conque Oja, bi 'yøt'e ngue nuya yø ja'i hingyø judío bi nhøjpauí. Pε nuyá, nu'mø di 'bätyø mmái yø judío ngue da 'yεc'ei ra Cristo, εntho ja di bεnnate yø ja'i ngue ya xí dū.

¹⁶ Nuna ra Abraham, guehna rá mæditho ra judío na, 'nε ya o rá 'yε Oja. Xquet'a nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto ya, xquet'a ya o rá 'yε Oja. Nuna ra Abraham, tengutho n'na ra daza na. Nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto p'uya, tengutho yø 'yeza'ua. Pε o rá 'yε Oja gä rá do'yo ra za.

¹⁷ Guehna n'na ra za ngue ra hoga za na. Pε bi ma nts'aqui 'da yø 'yeza ra za. Guehya yø judío bi hyep'ua Oja ya. Nu'ahua ya, ngue hingyø judíohe, tengutho 'mø ngue yø 'yeza'ahua n'na ra za ngue ja dapo. Nup'ua bi ts'ajpabi yø 'yeza ra hoga za, ja bi ma nt'εts'i'ahua p'ua. A nuyá, ya ni n'yohua yø ja'i Oja ya.

¹⁸ Pε mahsä mi 'yεna ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja. Damí bεmhma ngue yø 'yeza i ja yø te ngue bi thep'ua ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'ua yø 'yeza.

¹⁹ ¿Ua guí εna ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja,

janangue bi ts'ajpa yø 'yε ra hoga za ngue ja bi ma nt'εts'ah p'u? Nu'a, hinda zä'a.

²⁰ Nuya yø judío mi nnøpa 'yeza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thep'u p'uya ngue himbi ne bi 'yεc'ei ra Cristo. Pe nu'ah ja dapo ra za mi nnøpa 'yeza'ah. Nu'a ni nt'εc'ei h bi nja, gue'a i ma nt'εts'i'ah p'u ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sä gadi 'yεxh, dami mfähm xanho. Nu'mø hinga mfähm, ya da ma nthequi'ah mahøn'a.

²¹ Xi'mø ngue Oja bi hyep'u yø judío ngue himbi 'yεc'ei ra Cristo, da gue'ah ya, nu'mø hingui 'yεc'ei h ra Cristo, da hyec'ah p'u.

²² Nuna Oja, ya gui nnuh ngue nu'a rá mate i ja, mandønhotho te øt'e. Pe xquet'a da japra castigo yø ja'i øtra ts'oqui. Porque bi japra castigo'u yø judío himbi 'yεc'ei. Go bi 'da'ah rá mate ngue gá 'yεc'ei h. Pe nu'mø gui hyehm p'u Oja, xquet'a di ja'ah ra castigo.

²³ A nuyá, nu'mø da 'yεhra pa ngue yø judío da 'yεc'ei Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahøn da 'yεsp ja ra za bá saqui.

²⁴ Porque man'na hingui henni di t'εsra 'yeza nu'a bá ts'ajpa ja ra hoga za, hinda gue'ah ngue ja dapo ra za gambi theh.

²⁵ Ague ma zi cu'ah, nuna ra hya hingui fadi hanja, di nnegä ya ngue gui pahm xanho hanja ya. Porque hinda nnegä ngue gui 'yεnā ngue gui tateh ngue yø judío. Majuan ngue xangu yø judío hingui nne da 'yεc'ei ra Cristo. Pe da 'yεc'ei, ja gue'mø bi zonna pa ngue ya mandøngu dyø ja'i hinyø judío da 'yεc'ei ra Cristo.

²⁶ Nu'mø ya bi nja'a p'uya, gätho'u yø judío di 'bu'a ra pa'a, ya di nyani. I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Nuna ra Yante, guep'u Siön di m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuya yø 'yεmēni p'u bá fadi ba m'mahra Jacob.

²⁷ Guehna ra cohi ga co'be na ngue ya ga hojpa yø ts'oqui yø ja'i", εn'Oja.

²⁸ Nu'u yø judío ngue festho na ra hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsuiui Oja. Janangue i menhna hya Oja p'u ha 'buhyø ja'i hinyø judío. Pe madague'a, nuna Oja xquetho ngue di ma'u yø judío. Porque nu'u yø mboxita'u gue'u yø thanhni Oja'u.

²⁹ Nuna Oja, hinjam'mø ngue di cohra mmhi na. Nu to gä bi zofo, hangu ra pa di madi 'nε di japi.

³⁰ Nu'mø ma m'met'o, xa mmestho te mi man'Oja'u yø ja'i hinyø judío. Pe nuya ngue 'nεhyø judío bi mestho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unnā mate'u yø ja'i hinyø judío ya.

³¹ Nuya yø judío bi mespatho te mman'Oja. Pe nuna Oja, ni netho ngue di unnā mate tengutho i unnā mate'u yø ja'i hinyø judío.

³² Nuna Oja, nguna bi 'yøt'e, bi unna 'yu ngue gätho yø ja'i bi mespatho te mma, para ngue da zäp'u 'da di untho rá mate gätho yø ja'i.

³³ Hingongi pøni ngue di padi xandønho hangu gangu ra nho i ja Oja. Hingongi padi hangu gangu rá mfadi Oja i ja. Hingongi padi hangu gangu rá n'yomfeni i ja. Porque hingongi pøni ngue di padi xandønho tengu εga 'yo Oja.

³⁴ Hingonni ja'i di pøni ngue di tini xandønho hanja rá n'yomfeni Oja, 'nε hingonni ja'i di t'emb i ngue bi xännbi te øt'e.

³⁵ Nuna Oja, hinga mihi na ngue da 'yεnyø ja'i ya mi ndupate Oja'a te bi unni.

³⁶ Porque nu te gäma cosa di nnuh ngue ja, Oja badi uni. Go bi hoc'a 'nε gä go rá mmeti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue da t'εspi para zantho. Da ngut'atho.

12

¹ Ague ma zi cu'ah, mathoguitho ngue bi 'dacju rá mate Oja. Janangue di hagä ra ts'edi di xi'ah ngue gui unni mmahh Oja, n'namhma ngue hangu ra pa gui 'yøth'u'a te rá pähä Oja. Guehna ra ndanne i ja ngue gui 'yøpaha Oja naya.

² A nuyá, dami pahni n'yomfenih ya. 'Yo gui øth tengutho øtyø ts'oc'ei ua ja ra ximhäi. Dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo'a te ja ngue gdí n'yoh. Janangue da zäp'u gui pahm xanho'a te rá pähä Oja. Nuna te ra nho nne Oja ngue gdí n'yoh, da gue'a gui 'yøth'u'a.

³ Oja bi 'yøtra mate bi 'daca rá ts'edi ngue ga xi'ah te ja ngue gui 'yøth. 'Yo to di nne

man'na ra 'befi xanhets'i ngue'a te ra 'befi bi un'Oja. Sinoque da hyacra güenda xanho te 'be'a ma'befi bi t'unni.

⁴ Ya gui nnuh ngue rá do'yo ra ja'i, xangu yø xequi i ja ngue 'dama 'dan'yo i pefi.

⁵ Xquet'a njarbatho yø 'yec'ei ya. Madague'a xanguh, pe entho n'na nc'eitho di jah. Porque gátho ma n'yoh ra Cristo. Pe nuna ra 'befi bi 'dacju Oja, 'dama 'dan'yo ma 'befi na.

⁶ Oja bi zanni tema 'befi di tocabi n'na ngu n'naj. Ya gue'a ra 'befi ja ngue ga othu'a p'uya. I 'bahyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue drá pøngahya Oja. Pe nu'a te ra hya di bennba Oja da ma, hont'a da man'a.

⁷ I 'bahyø ja'i bi t'unna 'befi ngue da máxra mmic'eiui. Pe i jatho ngue co gátho rá mmái di 'yøtra 'báxte. I 'bahyø ja'i bi t'unna 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. Pe i jatho ngue di nxännbate xanho.

⁸ I 'bahyø ja'i bi t'unna 'befi ngue di hatra ts'edi yø mmi'yec'eiui. Pe di ja ndummái ngue da 'yøt'a te rá 'befi pefi. I 'bahyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue co nu'a te pets'i, da máxyø mmic'eiui. Pe 'yo di ya yø mmái ngue'a te rá 'báxte da 'yørpá rá mmic'eiui. I 'bahyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue di m'met'o p'u di mpeti yø 'yec'ei. Pe jatho ngue da gämfeni da 'yøt'e xanho'a te rá 'befi pefi. I 'bahyø ja'i bi t'unna 'befi ngue da mäts'i to ja te hembj. Pe nu'a ra 'báxte da 'yørpabi rá mmic'eiui, co n'na ra páhatho di 'yøt'e.

-----
⁹ Pe gue majuanj ngue ni mmái gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Dami hyehm p'u ra nts'o. Dami 'yøth ra nho.

¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah porque gátho gadi ncuh ngue ra Cristo. N'na ngu n'na'ah dami hyonnbj ha di hnu mansu mi'da ni cuh.

¹¹ 'Yo gui säyathoh, dami hyah ra ts'edi'a te ja ngue gui 'yøth. Co gátho ni mmái gdí 'yørpah rá 'befi ma Hmuh Jesucristo.

¹² Zant'a dami johyah ngue bi dinni mmaih hanja'a ra nho ja ngue di nja. Nu'mø gui sah ra n'u, dami seti xanho. 'Nε dami mat'Ojah hangu ra pa, 'yogui säyathoh.

¹³ Nu'u ni mmi'yec'eiuh 'mø ngue hin'ya te da hyoni, dami faxh. A nu'u yø 'yec'ei yap'u ni 'yehε, dami unhna ra ts'äya.

¹⁴ A nu'u yø ja'i sa'ah, dami 'yaph Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äph Oja ngue da thogui.

¹⁵ Nup'u ha di johya ni mmic'eiuh, xquet'a dami johyah. Nup'u zonni mmic'eiuh, xquet'a ja dami nzomhm p'u.

¹⁶ Gátho dami nnu manho n'na ngu n'na'ah. O gadi 'yexh. Dami 'yøt'e ngue 'da'igu'ah'u yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä gui ena ngue go jase ni mfadih.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te ra nts'o øt'a'i ni mmic'eiuh. Dami ja ndummaih ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yøth'a.

¹⁸ Dami hyoni ha gdí n'amigoh gátho yø ja'i asta nup'u go da zä. Gui ja ndummái ngue 'yo gadi njunth.

¹⁹ Ague ma zi cu'ah, 'yo gadi cots'i te t'øt'ah. Dami hyemmah hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue en'Oja: "Nugä, go ni 'yε ma xi ngue ga jagä ra castigo. Go ga jut'a'a te øt'ah yø ja'i", en'Oja.

²⁰ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue en'Oja: "Nu'mø gá nu ni nsaiui ngue tu manthuh, dami unna hmε da zi. Nu'mø gá nu ngue tütthe, dami unna dehe da zi. Nu'mø gui ørpabi ni nsaiui tengu na ra hya naya, ya da mesrá sä, porque da zo rá mmái'a te ra nts'o xa 'yøt'a'i".

²¹ Manma ndap'ah ra nts'o ngue gui 'yøt'e tengutho øt'a ni nsaih. Sinoque dami taph ra nts'o ngue gui 'yørpabi ra nho ni nsaih.

13

¹ Gátho yø ja'i 'bai, jatho ngue da 'yec'ei yø ts'at'abi. Porque gátho yø ts'at'abi, Oja bi zänbji ngue ja yø cargo. Hinjo'o ra ts'at'abi ngue da zänse ngue di nja rá cargo.

² A nu ra ja'i fεspatho te mmanna ts'at'abi, nuna Oja bi 'yexra ts'at'abi, go guehna fεspabi rá hya na. Ya rá ts'oquisε ra ja'i p'u da japra castigo ra ts'at'abi.

³ Porque yø ts'at'abi hinga 'bai ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø gui

nne ngue hinguí sũhũ yø ts'ut'abi, dami 'yøthũ rã nho n'namhũa ngue dã hnu manho'ahũ.

⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'bɛfi Oja ørpe para ngue dã mãxahũ. Pɛ nu'mø ngue xants'o te guí øthũ, ya gui sũhũ rã ts'ut'abi p'ũya. Ya säp'ũ hã rã ts'edi rã ts'ut'abi ngue di ja'ahũ rã castigo. Porque rá 'bɛfi Oja ørpe ngue dã japrã castigo yø ja'i xants'o te øt'e.

⁵ Janangue ja ts'editho ngue dã t'ɛc'ɛi te di manda yø ts'ut'abi. Pɛ hĩndi 'yøtyø ja'i'a ngue dã 'yɛc'ɛi rã ts'ut'abi ngue høntho di mpommĩ rã castigo, sinoque dã 'yɛc'ɛi te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'ũ ngue dã t'ɛc'ɛi te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dami jũthũ rã njũthãi 'mø njũi. Porque yø ts'ut'abi øtrã 'bɛfi nũnã bi un'Oja.

⁷ Nu to gã guí tuphũ, dami jũthũ. Nu to ndupate rã njũthãi, dã gũtrã njũthãi. Ogue ndupate rã cooperaciõn, dã gũt'i. Dami nu mansũhũ te'o gãtho ja yø cargo.

⁸ Nu'mø ngue guí ndupatehũ, 'yo di njarbũtho, dami jũthũ. Nu'a ja ngue gui 'yøthũ hangũ rã pa, dami mahni mmic'ɛiui n'na ngu n'na'ahũ. Porque nu rã ja'i di mahrá mmic'ɛiui, ya gã 'yo tengũtho rã hyã mmamp'ũ ja rã ley ja ngue dã n'yo yø ja'i.

⁹ A nũnã rã hyã di manda rã ley i ɛnã: “Yo grã 'yots'om'mãi. 'Yo grã hyote. 'Yo grã bɛ. 'Yo to guí sãnnbã rã fɛhni. 'Yo guí nnehũ n'na rã cosa ngue ndan'yo to rá mmɛti”. Guehya yø hyã ja ua di manda rã ley ya. 'Nɛ ja mi'da yø hyã ngue di manda. Pɛ gãtho ja di mpɛnhua yø hyã mmamp'ũ ja rã ley ngue ɛnã: “Dami mahni mmic'ɛiui tengũtho gni ne ngue di ma mãmãdi'i”.

¹⁰ Porque rã ja'i di mahrá mmic'ɛiui, ya hĩn temã nts'o ørpabi rá mmic'ɛiui. Janangue nu rã ja'i di mahrá mmic'ɛiui, ɛntho 'mø di padĩ xanho te mmamp'ũ ja rã ley, porque gue'a te mmamp'ũ ja rã ley gã 'yo.

¹¹ Guehya yø hyã jatho ngue gdĩ n'yohũ ya. Ya guí nnuhũ, nu'mø rã pa dambã ɛc'ɛihũ rã hoga 'da'yo hyã, mãdi 'betyø pa 'mø. Pɛ nuyã, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue dã ɛp'ũ rã Cristo mã Yantehũ. Ya hinguĩ ja ngue gã nsãyathohũ ya.

¹² Ya ni ma dã gaxyø pa di m'mãhmũ ua ja rã ximhãi, ya bá cuatyø pa gã m'mãhmũ p'ũ 'bũ Oja. Janangue nuyã, dami hyɛhmũ p'ũ rã nts'o gã 'yo yø ja'i ua ja rã ximhãi. Gã gue'a te xanho gui 'yøthũ. 'Yo di tap'ahũ rã nts'o.

¹³ Ma gãdã 'yohũ'a rã nho ni 'yup'ũ gdã 'yohũ. Hĩnga n'itihũ. 'Nɛ hĩnga m'mãhmũ p'ũ ha 'bũhyø minhni. Hĩnga n'yots'om'mãihũ. 'Nɛ hĩnga ndunhnũ. 'Nɛ hĩnga nsɛyahũ.

¹⁴ Nu'a mã Hmũhũ Jesucristo, gã rã nho i n'yo'a, dã ngũt'atho gdĩ n'yohũ ya. 'Yo sä guí ɛmhũ ngue i sãtho gui 'yøthũ rã nts'o gã 'yo yø ja'i. Nu'a, hĩn'na'a.

14

¹ Nu rã 'yɛc'ɛi ngue tobe hinguĩ tĩni xanho rá mmãi hanja'a rã hyã ɛc'ɛi, nup'ũ ha gadĩ mpɛtihũ dami unhnũ rã ts'ãya. 'Yo guí nne ngue gui njun'mã hyathohũ.

² Porque 'bũ i'da yø 'yɛc'ɛi ngue tĩni xanho p'ũ ja yø mmãi ngue sä dã zi gãtho'a te ts'i. Pɛ 'bũ hmi'da yø 'yɛc'ɛi p'ũya, ngue hinguĩ tĩni xanho p'ũ ja yø mmãi hanja'a rã hyã ɛc'ɛi. I ɛnã ngue rã ts'oqui dã 'yøt'e ngue dã zi rã ngø, janangue ɛnã ngue høndyø cosa ngue hĩngã ngø sä dã zi.

³ A nuyã, nu rã 'yɛc'ɛi ngue si gãtho'a te si yø ja'i, 'yo di ɛmbi ngue hinguĩ ho te øtrã 'yɛc'ɛi nu'a hajtho yø cosa si. Xi mmangu rã 'yɛc'ɛi nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di ɛmbi ngue hinguĩ ho te øtrã 'yɛc'ɛi nu'a si gãtho'a tengue ts'i. Porque ya rã 'yɛc'ɛi, ya o rá 'yɛ Oja.

⁴ Nu rã mɛfi n'nan'yo to di mpɛhmi, ¿teni 'bɛ'a guí ɛnã go gui japi ngue gui 'yɛmbi hĩngã gue'a te øt'e? Nu'a rá hmũ rã mɛfi, go dã man'a ngue'mø xanho te øtrã mɛfi ogue hĩn'na. Pɛ nu rã ja'i ngue rã 'yɛc'ɛi dã gommanho, porque nu'a rá Hmũ jase rá ts'edi ngue dã zã dã 'yøt'e ngue dã gommanho.

⁵ I 'bũ i'da yø 'yɛc'ɛi ya, ɛmbi ngue ja dra pa tãte xandũxqui ngue mi'da yø pa. Ximmĩ 'bũ hmi'da p'ũya, ɛmbi ngue gãtho yø pa, gã 'da'igũtho. Janangue nuyã, n'na ngu n'na yø 'yɛc'ɛi, nu te rã hyã timp'ũ ja rá n'yomfɛni ngue ɛmbi xanho, dã 'yøt'a te rã hyã tĩni.

6 Nu ra 'yɛc'ɛi ngue ja n'na ra pa supɪ, ga nzup'a ra pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu ra 'yɛc'ɛi ngue hinguɪ supra pa supɪ mmi'yɛc'ɛiui, hinguɪ sup'a ra pa'a porque nu te ɔt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu ra 'yɛc'ɛi ngue si gätho'u yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mammadi Oja ngue'a te gä si. A nu ra 'yɛc'ɛi ɛna ngue i ja 'da yø cosa ngue hinguɪ nnep'a Oja ngue da zi, ya hinguɪ si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te ɔt'e. 'Nɛ xquet'a di ja mammadi Oja ngue te si.

7 Hɪnjo'o ngue to da zänse te da n'yo, porque gäthogahɪ dí ohɪ rá 'yɛ ma Hmuɪhɪ Jesucristo. Nu'mø dí tehɪ, dí ohɪ rá 'yɛ. Nu'mø dá tuhɪ, dí ohɪ rá 'yɛ.

8 Janangue nuyá, mente dí 'buhmɪ, ya gdá 'buhmɪ'a ngue ga ɔrpahɪ rá pähä ma Hmuɪhɪ Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuhɪ, gue'a ma Hmuɪhɪ sänni ngue ga tuhɪ. Janangue nuyá, gue'mø dí tehɪ, ogue xtá tuhɪ, gue'a ra Hmuɪ dí ohɪ rá 'yɛ.

9 Ra Cristo bi du 'nɛ mahømbi m'mui para ngue da gohi ngue gue'a ma Hmuɪhɪ'a. Ngu'mø dí tehɪ, ngu'mø xtá tuhɪ, gue'a ma Hmuɪhɪ'a.

10 Nu'a ngue ra ja'itho, hinguɪ sä ngue da hyaspɪ ra güenda te ga 'yo rá cu. Hinguɪ sä ngue sä da 'yɛmbi hinguɪ ho te ga 'yo rá cu. Porque bá ɛp'u ra pa ngue gäthogahɪ ga sømhmɪ p'u ja rá hmi rá dá ra Cristo. Nuna p'uya, go da hyascaɪhɪ ra güenda na.

11 Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: "Nu te dí mmangä, majuanɪ ngue di nja'a, ɛna Oja i 'bai. Nugä dí xi'ahɪ ngue gätho yø ja'i di ndantyøhmɪ p'u ha ga m'mucä. Gätho yø ja'i p'uya da ma ngue geca drá Ojagä", ɛna hya.

12 Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najɪ ga däpsɛhɪ ra güenda Oja te xtá n'yohɪ.

-----
13 Ya hinguɪ sä ngue ga haspahɪ ra güenda ma mmi'yɛc'ɛihɪ ngue ga ɛmphɪ hinguɪ ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummɪ ngue hingo ma ts'oquihɪ p'u da 'yøtra ts'oqui ma cuhɪ.

14 A nuyá, ngue ya dí ɛc'ɛihɪ ra Hmuɪ Jesucristo, nu tengue dí sihɪ, ya dí pahmɪ njuani ngue hɪn tema cosa di ja ngue ga ɛhmɪ ngue ra ts'oqui dí ɔthɪ 'mø dá sihɪ.

Pe nu ra 'yɛc'ɛi ɛna ngue ra ts'oqui bi 'yø'r'mø bi zi'a te dí sihɪ, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'nɛ ɛmbi ngue hinguɪ ho.

15 Janangue nu'mø majuanɪ ngue gadi mahni cu, 'yo guí sihɪ n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi rá mmɪ ni cu. Ra Cristo ya bi du ngue bi yani. 'Yo gni 'yøthɪ'a ngue gui ts'onnbahɪ rá n'yomfɛni, ngue høntho go guí nne guí sihɪ n'na ra cosa xancɪhi.

16 Madague'a guí pahmɪ njuani ngue xanho te guí ɔthɪ, pe 'yo gni 'yøthɪ'a ngue da 'yɛmbyø ja'i ngue ra ts'oqui guí ɔthɪ.

17 Porque nuyá, ngue gue'a Oja dí ɔrpahɪ rá pähä, ya hinguɪ ja ts'edi ngue ga sihɪ'a te gä dadi ho ga sihɪ. A nu'a ja ts'editho ngue ga ɔthɪ, gue'a ngue ga hahma mmɪ ga n'yohɪ xanho, 'nɛ ja ts'edi ngue ga nho-jpahɪ te'o dadi nsøhmɪ, ma ga johyahɪ ngue ya dí n'yohɪ ra Espiritu Santo.

18 Porque nu ra 'yɛc'ɛi ngue ɔrpabi rá pähä ra Cristo, guehya yø hya dá mmangä nnepe ngue da n'yo ra ja'i. 'Nɛ nuna Oja i nnu manho te ga 'yo ra ja'i, da guehyø ja'i p'uya xquet'a da nu manho.

19 Ma ga homhmɪ ra hya ngue hinga njun'mahyahɪ. N'na ngu n'najɪ, ma ga honnbahɪ ha di zacyø nt'ɛc'ɛi ma mmi'yɛc'ɛihɪ.

20 'Yo gadi ts'onnbahɪ rá 'bɛfi Oja ngue co nu'a te guí sihɪ. Majuanɪ ngue gätho'a te i ts'i, gä xanho ngue da ts'i. Pe nu'mø 'bɛp'u ha dí 'buhmɪ n'na ra 'yɛc'ɛi nu'a ɛna ngue ra ts'oqui da 'yø'r'mø da zi'a te dí sihɪ, man'na xanho ngue hinga sihɪ'a te ɛna ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø da zi.

21 Man'na xanho ngue hinga sahɪ ra ngø, ni xingra vino ga sihɪ, hinga nne ngue ga ɔthɪ'a tengue di 'yøtra ts'oqui ma cuhɪ. Hinga ɔthɪ'u yø hya di ts'onnbabi rá nt'ɛc'ɛi i ja.

22 'Yo guí nne ngue nu te guí sihɪ, gue'a gdi njunt'ui ni cuhɪ'a. Ya guí ɛc'ɛihɪ ngue gä xanho'a te guí sihɪ, da gue Oja p'uya, ya padi te guí ɔthɪ. A nuyá, ra mmɛnthi bi nthɛui ra 'yɛc'ɛi nu'a padi xanho p'u ja rá mmɪ ngue xanho te ɔt'e, 'nɛ hinguɪ ɛnã n'yomfɛni ngue ra ts'oqui ɔt'e ngue te ga 'yo.

23 Pe nu ra 'yɛc'ɛi ngue si n'na ra cosa nu'a ɛmbi ngue hinguɪ ho, nu'mø bi zi, ya

ra ts'oqui bi 'yøt'e. Porque hīngrá mm̄ai ga nzi'a te si. Nu rā ja'ī da 'yøt'a te εmbrá mm̄ai ngue hīngui ho da 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya rā ts'oqui øt'e.

15

¹ A nuju, ngue ya tīni xanho mā n'yomfēnih̄a te ja ngue gdá 'yoh̄u, i jatho ngue ga serpah̄u mā mmi'yēc'ēih̄u nu'u hīngui tīni xanho p'u ja yø n'yomfēni te ja ngue di n'yo. Hīnga honsēh̄u rā nho ngue di tocagah̄u, sinoque ga honnbah̄u rā nho mi'da yø ja'ī.

² N'na ngu n'naj̄u, jatho ngue ga øth̄u'a te nnu manho mā mmi'yēc'ēih̄u. Nu'a te dí pah̄u ngue da 'yørpabi rā nho mi'da yø ja'ī, gue'a ga øth̄u'a, para ngue da hya rā ts'edi yø nt'ēc'ēi.

³ Porque rā Cristo hīmbi hyonsē rā nho di tocabi. Ya mm̄anna Maça Libro te rā hya bi xi Oja, ngue bi 'yēmbi: “Nu'u yø ja'ī s̄u'i, xquet'a 'nēqui bi z̄uqui”, bi 'yēmbi.

⁴ Nu te gāma hya nt'ot'i rā Maça Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xāhm̄u 'nē ga pah̄u hanja'a rā hya i mma. Nuna rā hya mm̄anna Maça Libro, 'nē tīm̄ma mm̄aih̄u hanja, di hatrā ts'edi mā mm̄aih̄u ngue ga seti te dí thoh̄u. Porque dí pah̄u ngue di nja'a te rā hya nt'ot'i.

⁵ Nuna Oja di hatrā ts'edi mā mm̄aih̄u ngue ga seti te gā rā n'u ja ngue ga thoh̄u. Dí nnegā ngue Oja da 'yøt'e ngue n'na ngu n'na'ah̄u, da zā gui n'yoh̄u tengutho i n'yo rā Jesucristo. 'Nē da 'yøt'e ngue xøgue da 'da'igu ni n'yomfēnih̄u.

⁶ Jan̄angue da zāp'u ngue xøgue n'na hyatho gui 'yēsrah̄u na Oja rá Papá mā Hm̄uh̄u Jesucristo.

⁷ Gue'a di t'ēsrah̄u Oja'a, ngue gui 'yøt'e ngue gui n'amigoh̄u n'na ngu n'na. Nguna ja ngue gui 'yøth̄u porque rā Cristo bi 'yøt'e ngue dá n'amigoh̄u'a.

⁸ Ya gui nnuh̄u ngue rā Cristo bí 'yēh̄e ngue di japyø judío. Nu'a te rā hya bi ma mayat'ibi'u mā mboxitah̄u 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yēh̄e bi 'yøt'a. Ja di nēqui p'uya ngue Oja hīndi pumbēni'a te rā hya xā yat'ī ngue di nja.

⁹ Co 'nēhyø ja'ī hīngyø judío bí 'yēhra Cristo ngue bi japi n'namh̄ma ngue 'nē'u di ja mammadi Oja ngue ya bi dīnnabi rá mate. I nt'ot'i rā Maça Libro te rā hya bi xihrá Papá rā Cristo ngue bi 'yēmbi: “Nup'u ha 'b̄ahyø ja'ī hīngyø judío, ga ets'a'ī. 'Nē ga t'ut'a'ī yø alabansa n'namh̄ma di b̄ahyø ja'ī ngue gui tate”, bi 'yēmbi.

¹⁰ I mm̄anna hya nt'ot'i rā Maça Libro ngue εna: “Nu'u yø ja'ī hīngyø judío, 'da di johyathoui'u yø judío ngue yø thanhni Oja”.

¹¹ Man'na parte rā Maça Libro i nt'ot'i rā hya ngue εna: “Gātho yø ja'ī hīngyø judío, dami 'yēsrah̄u Oja. Høn̄nbu bi zā 'b̄ahyø ja'ī, gā da 'yēsrah̄u Oja”.

¹² Rā pøngahya Isaías bi 'yēna: “Dī m'm̄u'a n'na rá mbom'meto rā Isai. Nuná, guehna da bōni ngue høn̄nbu bi zā di manda yø ja'ī ngue hīngyø judío. 'Nē nuya yø ja'ī ya, guehya da 'yēc'ēi ya ngue gue'a yø Yante'a”.

¹³ Da ne Oja ngue gā rā johya di nja'ah̄u, 'nē da 'yøt'e ngue da hyu ni mm̄ai ngue ya gui εc'ēih̄u. 'Nē da 'yøt'e ngue rā Espiritu Santo da xoc'a ni mm̄aih̄u ngue man'na gdi pah̄u ngue nu'a te rā nho gui tømhm̄u di nja, majuan̄i ngue di nja.

¹⁴ Ague mā zi cu'ah̄u, dí haxā njuani ya ngue gui padi xanho ndana rā nho ja ngue gdí n'yoh̄u ya. Ya bi dīnni mm̄aih̄u xanho hanja nā rā hya nā. A nuyá, ya sã ngue n'na ngu n'na'ah̄u gui op̄an'yu ni cuh̄u hanja rā hya ya.

¹⁵ Pē nugā njuantho dá xi'ah̄u hanja ya yø hya dá cuatā rā sacua ja ua. Høn̄tho dadi bēn'nah̄u hanja rā hya, n'namh̄ma ngue hīngui pumbēnih̄u. Nugā dadi ha'ah̄u rā ts'edi, porque gue'a mā 'bēfi bi 'dacā Oja'a ngue ga ha'ah̄u rā ts'edi.

¹⁶ Nuna Oja bi 'dacā mā 'bēfi ngue ga mm̄abra hya rā Jesucristo p'u ha 'b̄ahyø ja'ī hīngyø judío. Dí mm̄abra hoga 'da'yo hya Oja n'namh̄ma ngue nu'u yø ja'ī hīngyø judío ga dāpā Oja tengutho 'mø ngue rā 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuna Oja p'uya, da nu manho yø 'yēc'ēi, porque rā Espiritu Santo ya xā 'yøt'e ngue ya yø ja'ī Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadi gā rā Jesucristo ngue ya bi bøn̄nmanho nā rá 'bēfi Oja dí ørpe.

18 Hinte man'na mahya dí nne ga mma, hontho dí nne ga xi'ah̄ te bi 'yorcagui ra Jesucristo. Nuna ra hya dá xicã yø ja'i hingyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yεc'εibi rá hya Oja. Go bi 'dacra ts'edi ngue dá mangä na ra hya na. 'Nε bi 'dacra ts'edi te dí øt'e.

19 Conná ts'edi ra Espíritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyá, ya dá táti dá mangä ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fudi asta Jerusalén ngue dá mangä ra hya ndap' bi zä. Dani mpagä asta ra häi Ilirico ngue dá mangä ra hya.

20 A nugä, nup' hap̄ hinjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thuh̄u ra Cristo, ja dá ja ndumm̄i dá mangä p' ra hoga 'da'yo hya. Porque nup' ya fahra hya, ngue n'nan'yo to xa mp̄fi, hindá ne ngue ja honga mmangä p' ra hya.

21 Dí øt'e tengutho ra hya manna Maca Libro ngue εna: “Nu' yø ja'i hinjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pε da ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i mada n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pεgue nuya da sifi hanja ra hya ya”.

22 Janangue njap' ngue hinga mbongui ga mmagä p' guí 'b̄hm̄ ga ma nu'ah̄. Madague'a xangu yø nnidi dí sänni ga mmap' pε hingui sä.

23 Pε nuyá, ya da zä ga mmagä p'uya, porque ya dá táti dá mangä ra hya yø xequi rá njaua ya. Pε ya xa mma yø jeya dí sänni ga mmagä p' guí 'b̄hm̄ ngue ga ma nu'ah̄.

24 Nu'mø dá magä p' ja ra häi España, nup' guí 'b̄hm̄ gan̄i nthocä p' ngue ga nzenguah̄. Porque ja gampähä ngue ga nuh̄. M'mefa p'uya ga n'yεhm̄.

25 Pε nuyá, dí nne 'be ga mmagä Jerusalén. Ga ma dägä ra m̄nyu, nuna bi ma map̄eti ngue di t'unyø 'yεc'εi nu' hyoya.

26 Porque nu' yø 'yεc'εi 'b̄p' ja ra häi Macedonia conyø 'yεc'εi 'b̄p' ja ra häi Acaya, ga bi petra m̄nyu da m̄nhni ngue di t'unyø 'yεc'εi ngue hyoya p' Jerusalén.

27 Nuya yø 'yεc'εi hingyø judío i ja mpähä ngue da 'yørpabi ra 'bäxte ya yø judío ngue yø mm̄i'yεc'εiui. Ní 'yup' ngue da

mäts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma mathoquibi ra hoga 'da'yo hya mi εc'εi ya yø judío. Janangue nuyá, nuya yø judío bi thocra hya mi εc'εi ngue bi xihra hya yø ja'i hingyø judío. A nuya yø ja'i hingyø judío bi sihra hya ya, 'nε ja te pets'i, nu'a gui ja mammadi ya to bi xihra hya, i fäts'i to hyoya.

28 Pε nuyá, hontho ga ma dägä na ra m̄nyu bi ma map̄eti, 'bexque'a ga mmagä España p'uya. 'Nε dí nne gan̄i thocä p' guí 'b̄hm̄ ngue ga nzenguah̄.

29 Nu'mø dá søngä p' guí 'b̄hm̄, nuna te ra hya ga xi'ah̄, dí haxa njuani ngue ra Cristo mathoguitho di jajpah̄.

30 Ague ma zi cu'ah̄, ngue ya guí εc'εi ma Hmuh̄ Jesucristo, ra Espíritu Santo i øt'e ngue gadi macj̄. Janangue nuyá, dí äcä ra mate ya ngue guí fäxch̄, guí mmarch̄ Oja ngue Oja da mäxcagui.

31 Dam̄i 'yāph̄ Oja ngue nup' ja ra häi Judea, Oja da yangä p' 'b̄hyø ja'i hingyø 'yεc'εi. 'Nε dam̄i 'yāph̄ Oja ngue nuna ra m̄nyu ga haspā' yø 'yεc'εi 'b̄p' ja ra hn̄i Jerusalén, da ne da hyani.

32 Da ne Oja ngue ngu'a di nja. Janangue nu'mø dá søngä p' guí 'b̄hm̄, ga johya. Porque ya da zäp' ga nsäyats'.

33 Oja da hyut'a ni mm̄ih̄, 'nε di japi gätho'ah̄. Da ngut'atho.

16

1 Nuna n'na ma cuh̄ ngue ra xisu ni hu ngue ra Febe, dam̄i pah̄ma te'o na. Nuná, guehna di mp̄ep' ja ra njja jap' ja ra hn̄i Cencrea na.

2 Nuná, ra 'yεc'εi xanho na, dam̄i unhn̄ ra ts'äya 'mø bi map'.

Porque ní 'yup' ngue ngu'a da 'yøtyø 'yεc'εi. Nuna ra Febe, nu'mø tema hya da hyεmb̄ guí 'b̄hm̄, dam̄i fäxh̄. Porque nuná, xangu ra 'bäxte xa 'yørpabi yø ja'i 'b̄cua, da gueque 'nεqui fäxcagui 'mø te dí honi.

3 Dam̄i zenguah̄ ts'up' ra Priscila co 'nεhra Aquila nuna rá damme ra Priscila. Nuyá, guehya ma mm̄im̄εfihe ngue di ørpah̄e rá 'b̄fi ra Jesucristo.

4 Nu'mø mi zacä yø ja'i, nuya guehya bi 'yenyø te ya ngue bi yangui. Janangue dadi

ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nε hinga hönghogui dadi ja mammadi ngue'a te øt'e, sinoque 'nεhyø 'yεc'ei hingyø judío di ja mammadi ngue bi yangui.

⁵ 'Nε dami zenguagahü ts'ap'u gätho yø 'yεc'ei di mpeti p'u ja rá ngu rá Aquila. Co 'nε'a má ndø'amigo rá Epeneto, dami zenguagui ts'ap'u. Nuná, guehna rá madi bi 'yεc'ei rá Cristo p'u ja rá häi Acaya na.

⁶ Co 'nεhra Maya, dami zenguagui ts'ap'u. Nuná, guehna mathoguitho xangu rá 'befi xa 'yørbu ha guí 'buhma na.

⁷ Da guehya má mmenguhe rá Andrónico co 'nεhra Junias dami zenguaguits'u p'uya. Guehya 'dap'u dá n'ofädigähe ya. Xquet'a dami pahmi xanho ngue 'nεhya yø representante rá Cristo ya. 'Nε guehya m'met'o bi 'yεc'ei rá Cristo ya ngue nugä.

⁸ Nuná rá Amplias má ndø'amigo ngue εc'ei rá Hmu Jesús, dami zenguagui ts'ap'u na.

⁹ Dami zenguagui ts'ap'u rá Urbano, guehna má mmimεfihe na ngue dí ørpähe rá 'befi rá Jesucristo. Co 'nεhna má amigo rá Estaquis dami zenguagui ts'ap'u.

¹⁰ Dami zenguagui ts'ap'u ná rá Apeles. Nuná, xandøngu rá n'u bi zä 'mø mi 'yεc'ei rá Cristo. Da gue'ü yø ja'i εc'ei rá Cristo p'u ja rá ngu rá Aristóbulo, dami zenguagui ts'ap'u.

¹¹ Nuná má mmengu'be rá Herodiön, dami zenguagui ts'ap'u. Co 'nε'u yø ja'i 'bap'u ja rá ngu rá Narciso ngue ya εc'ei rá Cristo, xquet'a dami zenguagui ts'ap'u.

¹² A nuya má cühü ngue yø xisu, nuná n'na ni hü ngue rá Trifena, nuná man'na ni hü ngue rá Trifosa, dami zenguagui ts'ap'u. Nuya yo nc'ei ya, εmmεi di mpefi xandøngo, ngue ørpabi rá 'befi rá Hmu Jesús. Co 'nεhna man'na má cu ngue rá xisu ni hü ngue rá Pérsida, dami zenguagui ts'ap'u. 'Nεhna xquet'a εmmεi di mpefi xanho ngue ørpabi rá 'befi rá Hmu Jesús.

¹³ Dami zenguagui ts'ap'u rá Rufo. Nuná, ya fadi xanho ngue εc'ei xanho rá Hmu Jesús. Co 'nε'a rá mamá rá Rufo, dami zenguagui ts'ap'u. Nuná rá xisu na, 'nεqui xøgue εntho má mamágä na.

¹⁴ Dami zenguagui ts'ap'u ya yø ja'i ga xi'ahü ya: guehna rá Asíncrito, rá Flegonte, rá Hermas, rá Patrobas, rá Hermes, co

gätho'u mi'da má cühü 'bap'u ha 'buhya p'uya, dami zenguagui ts'ap'u.

¹⁵ Dami zenguagui ts'ap'u rá Filólogo, conná Julia, conná Nereo, co 'nε'a rá nju, conná Olimpás, co gätho'u mi'da má cühü 'bap'u ha 'buhü ya, dami zenguagui ts'ap'u.

¹⁶ Co n'na rá respeto dami zengua n'na ngu n'na'ahü. Gätho ya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä ngue ya xa 'yεc'ei rá Cristo, gä di zengua'ahü.

¹⁷ Ague má zi cu'ahü, nugä dí xi'ahü ngue dami mfähmü xandøngo. Porque 'bä i'da ngue høndra sai nne. I 'uenyø ja'i, asta di ts'onna hya. Nuya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho rá hya bi sän'nahü. O gadi nsixhü ya to øtra sai.

¹⁸ Porque nuya yø n'yohü ya, hinga gue'a rá 'befi rá Hmu Jesucristo ørpabi, s n que gue'a te nnepsēbi yø mmüi dá n'yo, gue'a øt'a. 'Nε di hoc'a te rá hya xihyø ja'i nu'u hingui henni ga thät'i.

¹⁹ Nu hangu yø 'yεc'ei i 'bui, gä padi xanho ngue ya guí εc'ei'ü rá hoga 'da'yo hya. Janangue nugä, nu te gä 'yøthü, janjuani dadi johya. A nuyá, dí nne ga xi'ahü ngue dami pahmü xanho ha gdí 'yøthü rá nho. A nu'a rá nts'o, 'yogui 'yøthü'a.

²⁰ Nuná Oja dá zä dá 'yøt'e ngue dá thohra sai, ya hingui njunthü. A nu'a rá zithü nne dá 'uenyø ja'i p'uya, Oja dá 'yøt'e ngue dá ma häi rá hya'a. Dí nnegä ya ngue di jap'ahü má Hmuhü Jesucristo.

²¹ Nuná má mmimmεfigä'be rá Timoteo di zengua'ahü. 'Nε di zengua'ahü ya hyü má mmenguhe 'bucua, rá Lucio, rá Jasón 'nεhra Sosípater.

²² A nugä drá Tersio, dadi cuatä ua ja rá sūcua ná te rá hya mmanna Pablo, xquet'a 'nεcä dadi zengua'ahü conná guehra Jesucristo.

²³ 'Nεhna má cühü rá Gayo di zengua'ahü. Go rá mmeti rá ngu hapü dí säyagä na. 'Nε xquet'a di hmi ná rá ngu ngue ja di mpeti ua yø 'yεc'ei 'bucua. Xquet'a di zengua'ahü ná rá Erasto, nuná ja rá 'befi ngue rá tesorero ua ja rá hnini. Nuná má cühü ni hü ngue rá Cuarto, xquet'a di zengua'ahü.

²⁴ Nuná má Hmuhü Jesucristo, dí nne ngue di japi gätho'ahü. Da ngut'atho.

-----
²⁵ A nuyá, ma gá ja mammadih_u Oja ya. Nuná, guehna da 'yøt'e ngue da zä di ndu ni nt'εc'εih_u i ja na. Nguna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya dá øt'ah_u 'mø ma xi'ah_u hanja ra Jesucristo. Nuna ra hya na, ya mandø njam'møtho hinguí fadi hanja.

²⁶ Pε nuyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja ya. 'Nε nuna Oja i 'bui para zantho, guehna di 'bepyø ja'i ngue di 'yonna hya naya, i nnepe ngue ndap'ua bi zä da 'yεc'εi yø ja'i na ra hya na 'nε da 'yotyø ja'i'a te ra hya ma'bepi da 'yøt'e.

²⁷ A nuna Oja, hønse na i ja rá mfadi. 'Nε conná guehra Jesucristo i t'εspabi Oja para zantho. Da ngut'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'ei Corinto.

¹ Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Co 'nεhna mā zi cūhā rá Sóstenes 'bucua,

² dadi zenguagä'be'ua to gätho ya o rá 'ye Oja, rá mmāp'ua ja rá hñini Corinto. Ya yø ja'i'ahā Oja ngue guí εc'ei'ihā rá Jesucristo. Bi zon'nahā Oja ngue guí hεmhmā p'ua rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofō gätho yø ja'i εc'ei rá Jesucristo'a ngue dá hεp'ua rá nts'o. Ngujā, ngu mi'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo gā øt'e ngue mā Hmuhā.

³ Dí nnegä'be ya ngue nuna Oja mā Papáhā co 'nεhna mā Hmuhā Jesucristo di jap'ahā 'nε dá hyut'a ni mmāihā.

⁴ Nugä njandyatho dadi ja mammadi Oja conná ngue'ahā. Porque xandøngu rá njapi Oja bi unni te'o gätho ya guí n'yohā rá Jesucristo.

⁵ A nuyá, ngue ya guí n'yohā rá Jesucristo ya, εmmēi di jap'ahā Oja. Porque xoc'a ni mmāihā Oja, ngue guí pahmā xanho hanja rá hya. 'Nε øt'e ngue guí padi ha gdi japra hya guí xihmā yø ja'i.

⁶ A nuyá, nu te rá hya dá xi'ahā ngue di nja'mø gá 'yεc'ei'ihā rá Cristo, gue'a rá hya bi njap'ua guí 'buhmā'a ya.

⁷ Janangue nuyá, mente rá pa guí tømhmā ngue dá ep'ua mā Hmuhā Jesucristo, ya hñte gadi 'bεhmā'a rá njapi Oja di unī.

⁸ Di hā'ahā rá ts'edi Oja ngue guí nduhā xandønho astā guerp'ua rá nζεgui. Porque nnepe ngue hin temā hya dá din'nahā 'mø rá pa dá ep'ua mā Hmuhā Jesucristo.

⁹ Nuna mā Hmuhā Jesucristo, rá Ts'unt'ua Oja. Bi zonngahā Oja ngue 'dap'ua gā n'yohā nā. Nu'a rá hya di yarcāhā Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

¹⁰ Ague mā zi cū'ahā, gue'a mā Hmuhā Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dí xi'ahā nā rá hya ja ua. Dí xi'ahā ngue hinga 'da'a n'nanni di n'yo ni hyahā, sinoque 'dap'ua di

n'yo ni hyahā. I jatho ngue dá 'da'igu ni n'yomfεni'ihā, dá 'da'igu guí 'yøthā.

¹¹ Dí xi'ahā nā rá hya nā mā zi cū'ahā, porque nu'ua yø mēni rá Cloé bi xiqui ngue gadi njunthā.

¹² Porque hinga n'na hyatho guí mmāhmā. I 'bū i'da ni n'yohā ngue εnā: “Nugä dí tennā rá hya mmānna Pablo”. Mi'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hya mmānna Apolos”. Mi'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hya mmānna Bεdu”. Mi'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hya mmānna Cristo”.

¹³ A nuyá, xi'a rá Cristo, ¿ua 'bati'da yø 'yεc'ei ngue n'youi'a? A nugä drá Pablo, ¿ua guí εmhmā ngue bi ma mā cuatigā rá pont'i conná ngue'ahā? ¿Uague gá nxixya 'da'ahā ngue guí tεngahā?

¹⁴ Nugä dadi ja mammadi Oja ngue hinjon dá xixya'ahā, hñnda høndra Crispo 'nεhra Gayo dá xixyabi.

¹⁵ Janangue hinguí sã guí 'yεmhmā ngue dá xixyabi yø ja'i para ngue dá dεnngui.

¹⁶ Bi zo mā mmāi ya ngue rá Estéfanos co nε'ua 'būp'ua ja rá ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hñndi padi ngue'mø 'bū hmi'da yø ja'i dá xixyabi, oque hin'na.

¹⁷ Pε rá Cristo hñmbi mēnngui ngue gā xixyabi yø ja'i. Sinoque bi mēnngui ngue rá hoga 'da'yo hya gā xihyø ja'i. Nugä hñndi mmāngā yø hya mahotho gā nt'ode ngue hñtho gā nnepe dá 'yεc'ei'guí yø ja'i te dí mma. Sinoque hñnt'a ja ts'edi gā mma ngue bi du p'ua ja rá pont'i rá Cristo, gue'a dí mman'a.

¹⁸ Nuna rá hoga 'da'yo hya nā, i hma ngue bi du p'ua ja rá pont'i rá Cristo ngue bi yanjā. A nu yø ja'i ngue di m'medi, εmbi ngue hñte di muui nā rá hya nā. Pε nujā ngue di nyamma tehā, n'youi rá ts'edi Oja nā rá hya nā.

¹⁹ I mmamp'ua ja rá Macā Libro rá hya te bi man'Oja ngue εnā: “Nu'ua yø ja'i εnā ngue ja xangu yø mfadi, nugä gā udi ngue hñte di muui yø hya padi. Nu rá ja'i dá 'yεnā ngue rá bamhā, di nεqui ngue hñte di muui rá hya padi”, εn'Oja.

²⁰ Nua ja rá ximhāi, i 'būhyø ja'i εnā ngue ja yø mfadi. I 'būhyø ja'i εnā ngue yø

xännbate. I 'bähyø ja'i εna ngue yø mbadi xändønho, i padi te gä ja nximhäi. Pε nuna Oja i εmbi ngue hñte di müui yø mfadi ya yø ja'i ya.

21 Nuna Oja majuani ngue jase rá mfadi. Bi zänni ngue nu'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hinga gue'a ja ngue di fadi te'o Oja'a. Nuna Oja bi zänni ngue nu'u yø ja'i da 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya, gue'u di nyanyø te'u. Nuna ra 'da'yo hya na, εmyø ja'i nu'u hingu i εc'ei ra hya, ngue hñte di müui ra hya.

22 Yø judío, i nne ngue 'be da nu yø milagro, ja da 'yεc'ei ra hya. A nu yø ja'i hingyø judío, gue'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di ho da 'yøde.

23 Pε nugähe, nuna ra hya ja ts'editho ga mmangähe, guehna ngue da sihyø ja'i ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo na, ngue di hoga ma ts'oquih. Hønt'a di mmangähe'a. Pε yø judío p'uya, i εna ngue ra 'be'isätho 'mø øhna ra hya na. A nu'u yø ja'i hingyø judío p'uya, εmbi ngue hñte di müui na ra hya na.

24 Pε nuju, ngue ya dí εc'eiha ra Cristo, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, gä bi zongah Oja 'ne bi xoga ma n'yomfεnih para ngue ga pahma ngue ra Cristo haprá ts'edi Oja 'ne haprá mfadi Oja.

25 Nu'a te i du ra Cristo, yø ja'i εmbi ngue Oja hingu i padi te øt'e. Pε Oja i pase te øt'e. A nu yø ja'i hingu i padi hanja'a te øt'Oja. Porque yø ja'i εmbi ngue hingu i nzaqui Oja. Pε Oja mathoguitho ga ndønzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

26 Ague ma zi cu'ah, ya guí nnuh te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yø ja'i t'εmbi ngue ja yø mfadi, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nu'u ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yø ja'i ngue hñuc'ei p'u ja yø hnini.

27 A nuyá, Oja bi huanhyø ja'i nu'u hin'y u yø mfadi ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue ja yø mfadi. Oja bi huanhyø ja'i nu'u hingu i nzaqui yø hya ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue xanzaqui yø hya.

28 Nuna Oja bi huanhyø ja'i nu'u t'εmbi

ngue hinga njuani ua ja ra ximhäi xøque ma høt'e p'u, para ngue da hyejpabi yø hya'u yø ja'i εna ngue ja yø ts'edi.

29 Janangue nup'u ja rá hmi rá da Oja ya hinjonni ja'i da zäp'u da 'yεna ngue di 'yεts'i.

30 Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue ya man'yohu ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná guehra Cristo dá pahma hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná guehra Cristo, ya bi hoga ma ts'oquih. 'Nε go øt'a ra Cristo ngue ya dí øh rá 'yε Oja. Porque go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquih.

31 Ja di nεqui ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu to i nne di 'yεts'i, pε gue da 'yεspabi'a rá Hmu bí 'bu mahεts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yεts'i", i εna.

2

1 Ague ma zi cu'ah, nu'mø ma magä p'u guí 'buhma ngue dá xi'ah rá hya Oja, hindá mangä yø hya ga ya yø ja'i εna ngue yø bamhya. Ni xindá mangä yø hya nu'u mahotho da nt'øde.

2 Porque nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhma, hønnda n'na ra hya dá sänni ngue ga xi'ah. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'u ja ra pont'i ra Jesucristo.

3 A nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhma p'uya, gä nuh ngue hindí ya manzaqui. Sinoque asta dí huaqui, porque dí su ngue hindá bøngmanho ra hya ga mma.

4 Nu'mø ma xi'ah na ra hya na, hindá mangä'u yø hya mahotho da nt'øde ngue ma mfadise, para ngue di thap'a ni mmaih. Sinoque nuya yø hya dá xi'ah, guese ra Espiritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmaih para ngue da dinni n'yomfεnih xanho hanja na ra hya na.

5 Janangue nuna ni nt'εc'eiha ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'u ja yø hya yø ja'i nu'u εna ngue yø bamhya bi the na ra hya na.

6 Pε nup'u 'bähyø ja'i ngue ya xa nzehyø nt'εc'ei, guehya dí xicä ra hya nu'a majuani ngue di gohi ngue yø bamhya yø ja'i. Pε

nuna ra hya na, hinga guehna ra hya pa'u yø ja'i ena ngue yø bamhya 'bucua ja ra ximhai yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'u yø ja'i di manda ua ja ra ximhai yø hya na. Porque nu te ra hya pa'u, da thotho'a.

⁷ A nuna ra hya ngue majuanì di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna rá hya Oja dí mmangá na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bucua ja ra ximhai himbi badi hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhai Oja, ya xi zanni te 'be'a di njam'mefa ngue ha di njap'u di nyamma teha.

⁸ Nu'u yø ts'ut'abi ua ja ra ximhai, hinjombi n'yo yø mmui ngue xta mbaði hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xta ndinyø mmui yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuha Jesucristo maguesε, ya hinxta mma ma cuati ra pont'i 'mø.

⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, ya xa nzanni te da japyø ja'i nu'u di maði. Guehna rá njapi Oja hinjonni ja'i di pøni ngue di paði hanja na. Porque hinjam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja".

¹⁰ Pε Oja bá penngahε ra Espíritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dinma mmuihanja na ra hya na. Porque ra Espíritu Santo i paði gátho'a te rá n'yomfēni Oja'a.

¹¹ Nú n'na ra ja'i ya, hinjongui parpi te ja rá n'yomfēni. Hønse ra ja'i pase te mbemp'u ja rá n'yomfēni. Xquet'a njarbutho Oja ya, hinjonni ja'i da zã da badi te ja rá n'yomfēni Oja. Sinoque hønse ra Espíritu Santo i paði xanho te ja rá n'yomfēni Oja.

¹² Janangue nuju, hinga gue'u yø hya yø bamhya 'bucua ja ra ximhai na ra hya dí pahmu. Oja'a bá penngahε ra Espíritu Santo ngue gda pahmu hanja na rá njapi Oja di 'dacju.

¹³ Janangue nuna ra hya dí mmanya, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfēnise dí mma, sinoque ra Espíritu Santo i xangga ra hya dí xihyø ja'i nuya n'youi ra Espíritu Santo.

¹⁴ Pε yø ja'i hingui n'youi ra Espíritu Santo hingui sã da dinyø mmui hanja na ra hya xannghε ra Espíritu Santo. Embi ngue hingra bamhya ra ja'i mmanna ra hya na. Hingui paði hanja, porque hingui n'youi ra Espíritu Santo.

¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espíritu Santo i sã hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Nε hingui sã to da 'yεmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma.

¹⁶ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "¿Te'o ni ja'i da zã da barpabi rá n'yomfēni'a ma Hmuha? ¿Te'o da 'yεna ngue bi m'mährá xännbate Oja ngue bi xännbi te øt'e?" Pε nuju, ra Espíritu Santo'a dí n'yohε, 'nε gue'a ra Espíritu Santo øt'e ngue dí tĩhmε zits'u hanja rá n'yomfēni ra Cristo.

3

¹ Ague ma zi cu'ahε, nu'mø dámba m'macã p'u guí 'buhmu, nugã hindá xi'ahε yø hya nu'u dí xicã yø 'yεc'εi ya n'youi ra Espíritu Santo. Sinoque dá xi'ahε ra hya hingui henni gdi pahmu. Porque guí 'buhmu tengutho yø basi ngue zits'atho tinni mmuihanja rá hya ra Cristo.

² Dã xän'nahε yø hya hingui henni gdi pahmu. Tengutho n'na ra basi 'mø sidra xi'ba, hingra hmε ma t'unni da zi, dá ja'ahε p'u. Porque himbi zã xta ndinni mmuihanja ya yø hya xanhenni. Asta ni xinga guedya di tĩtho ni mmuihanja ra hya ya.

³ Porque tobe guí øthohε tengutho gã 'bu hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohε. Tobe gyø 'yøt'i sũithohε. Tobe hinga 'da'igu ra hya guí mmamhmε. Tobe guí øthohε tengutho øtyø ja'i nu'u hingui pa Oja.

⁴ Porque nu 'da'ahε, guí εm'mø guí yahε: "Nugã dí tennã ra hya mmanna Pablo". Mi'da p'uya ena: "Nugã dí tennã ra hya mmanna Apolos". Janangue ja di nεqui p'uya ngue guí øthohε tengutho øtyø ja'i 'bucua ja ra ximhai.

⁵ Nugã drã Pablo, conna Apolos, ¿teni 'be'a goma ts'edi jagã'be ngue go tennã'be yø ja'i? A nugã'be yø mεfithogã'be Oja. Høntho dá øt'ã'be ra 'befi ngue gã 'yεc'εihε ra Hmu Jesucristo. Pε n'na ngu n'nagã'be, nu'a te ra 'befi bi 'dacã'be Oja, gue'a dí øt'ã'be'a.

⁶ Nuna ra hya dá xi'ahε, tengutho n'na ra hmudã 'mø bi thuhu, njarbutho na. Nu ra Apolos, go bi xithe'a. Pε gue'a Oja di tetra hmudã.

⁷ Janangue nuyá, ngu'a tu ra hmudä, ngu'a xinthe, hinjongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te ra hmudä'a.

⁸ A nu'ua tuhra hmudä, 'nε'ua xinthe, 'da'igu yø hya. Pε n'na ngu n'na ya, nu'a te ra 'befi bi 'yøt'e, Oja da gut'i.

⁹ A nugä'be, yø mεfithogä'be Oja. A nu'ahua, ni mmæihua p'ua bi ma nthuhu ra hmudä, gue'ahua i nnøpa huahi Oja.

I ja man'na ra hya ya. Nunä Oja, tengutho 'mø ngue bi dæ'mi bi hyø'a n'na ra ngu p'ua guí 'bæhmæ.

¹⁰ A nugä p'uya, tengutho n'na ra gado. Nunä Oja bi 'yøt'e ngue dá dæ'mä ra 'befi. A nu mi'da yø xännbate p'uya, tengutho 'mø dadi tetra jado'ua. Pε n'na ngu n'na yø gado di sigue ra 'befi, i ja ngue da mädi xandønho, hinha di dunna ngu.

¹¹ Nunä te ra hya bi ma ma dæ'mi ngue bi si'ahua hanja ra Jesucristo, guehna ra hya bi nøpa do p'ua ha brá fuhra ngu na. Hinguí sä ngue da ma madæ'mi rá 'befi Oja mænte hinguí hma hanja'a ra Jesucristo.

¹² Pε nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'ua to di sigue ra 'befi ngue hønningu. Nu 'da yø mæfi, da japra do ngue ra oro p'ua ja ra ngu. Nu mi'da yø mæfi, da japra do ngue ra t'axi. Mi'da yø mæfi, da japyø do ngue mazihotho gui nεqui. A nu mi'da yø mæfi, yø za da japra ngu. Mi'da yø mæfi, da japyø paxi ra ngu. Mi'da yø mæfi, yø xanza da japra ngu.

¹³ Pε n'na ngu n'na yø mæfi, nu'a te ra 'befi bi hoqui, nu'mø ra pa daní thaxra güenda, ja da fadi xanho p'uya ngue'mø xanho ra 'befi bi hoqui, oque hin'na. Porque nu'a ra pa'a, ra sibi di nja. Nu'a ra sibi p'uya, ja di nεqui p'ua te ga nho ra 'befi bi hoqui n'na ngu n'na yø hønningu.

¹⁴ A nu ra hyønningu ngue hindí nzø'a te bi japra ngu, ya da hyanna nzäbi.

¹⁵ Pε nu ra hyønningu ngue bi nzø'a te bi japra ngu, ya di m'mε'a te ra 'befi bi hoqui. Hønse ra hyønningu di nyanna te, tengutho 'mø ngue bá pongra ndate n'na ra ja'i p'ua ja ra ndate sibi.

¹⁶ ¿Ua hinguí pahmæ ngue gätho'ahua, i nnøpa nija Oja hapæ 'bæhra Espiritu Santo? Porque ra Espiritu Santo ya guí n'yohua ya.

¹⁷ Nu'mø ngue to di ts'onnbabi rá nija Oja, Oja di castiga ra ja'i. Porque rá nija

Oja xandæxqui'a. Janangue nu ra xännbate ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja p'ua guí 'bæhmæ, da ma ra castigo.

¹⁸ Hinguí sä ga här'mæ mmæi, ga εna ngue dí pasεhua hanja ra hya. Madague'a εn'i'da yø ja'i ngue xangu yø mfadi i ja, pε nuya yø ja'i ya, jatho ngue da 'yøt'e tengutho 'mø ngue hinte di padi. Ja da dimp'ua xanho rá mmæi ra ja'i ha rá nja na ra hya majuaní di nja rá mfadi.

¹⁹ Porque nuya yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, ngue hinguí pa Oja, nup'ua ja rá hmi rá dá Oja hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya. I mmamp'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "Nunä Oja, i øt'e ngue nunä ra ja'i εna ngue bi dinse rá mmæi na ra hya padi, nunä ra hya bi dinna ja'i, hin tema nho da 'yørpabi".

²⁰ I nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro man'na ra hya ngue εna: "Nu yø ja'i εna ngue ja yø mfadi, pε Oja parpabi yø n'yomfeni yø ja'i ngue nuya yø hya pahyø ja'i hinte di muui".

²¹ Janangue nuyá, nu'ua yø ja'i guí εmhma ngue ja yø mfadi ngue yø bamhya, 'yo sä guí εspahua ngue da guehya gui huanhni ndana guí tenhna ya. Porque gätho yø xännbate, gätho'a te ja nximhäi, gätho Oja bá sänni ngue i ja para ngue da 'yøt'ahua ra nho.

²² Nugä drá Pablo, ra Apolos, ra Bedu, dí 'bæcæhe ngue ga fæxahe. A nuyá, nu te gä bá sän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, i ja ma tehæ, i ja ra ndate, nu te gä dí nnuhua ngue ja ra pa dí 'bæhmæ ya, da gue'a te ga nnuhua ra pa di 'yεp'ua, nu te gätho dí nnuhua ya, ga nja yø cosa ngue da 'yørcæhua ra nho.

²³ A nuju ya, ma ga ørpahua rá pähä ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i ørpabi rá pähä Oja.

4

¹ A nuyá, dami 'yø'ni güendahua ngue yø mεfithogæhe ra Cristo. Bá εxæhe ngue nunä rá hya Oja hinguí fadi hanja, ga xännbæhe yø ja'i hanja na ra hya na.

² Guí pahmæ ngue n'na ra mæfi 'mø bi ndäpa n'na ra 'befi, nu'a ra 'befi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e.

³ A nugui, ¿te'o da zä da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, oque hin'na? Dí haxä njuani ngue hinga gue'a ni 'befihua

ngue gui hyascah_u ra güenda. 'N_ε h_{in}jonni ja'i da zä ngue da hyasca_u ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e ogue h_{in}'na. N_i xinga gueque dí haxa njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e ogue h_{in}'na.

⁴ Nup'u nná b_εngä'a te dí øt'e, dí εna ngue ya gue'a te nná 'yo ya. P_ε h_{in}gue masque dí εna ngue h_{in}'y_u ma ts'oqui. A nuyá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guesε Oja da hyasca ra güenda.

⁵ A nuyá, 'yo to sä guí haspah_u ra güenda mente tobe h_{in}gui s_omma pa da εp'u ma Hmuh_u Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i h_{in}gui ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mb_εmp'u ja yø n'yomf_εni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da d_{in}nba_i Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague ma zi cu'ah_u, ya dá xi'ah_u ya yø hya dá h_εqui ngue ra 'b_εfi dí øt'e, da guehra 'b_εfi øtra Apolos. Nguna ra hya dá xi'ah_u, n'namhma ngue guí pah_mu ngue nu'a te mmamp'u ja ra Maca Libro, 'yo gui festhoh_u. Porque gätho di muui yø xännbate, h_{in}gui ho gui 'y_εspah_u 'da yø xännbate, xingui 'y_εmh_mu ngue h_{in}te di muui m_i'da yø xännbate.

⁷ Xiya, ¿te'o bi xi'ah_u ya ngue man'na tate xanho'ah_u ngue m_i'da yø ja'i? ¿Ndana ra hya guí t_{im}hm_u ya ngue h_{in}da gue'a Oja bi 'da'ah_u ra hya ya? A nuyá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá pah_mu ra hya guí pah_mu ya, ¿hanja ngue gadi 'y_εxh_u co nu'a te ra hya guí pah_mu ya 'mø, εntho xøga xäseh_u ra hya p'u gni b_εmh_mu ya?

⁸ Nup'u gni b_εmh_mu ya, ngue ya gá pah_mu hanja na ra hya na, guí εna ngue ya h_{in}te gadi 'b_εhm_u ya. Guí 'b_u mmanhoh_u p'u gni b_εmh_mu ya, εntho guí ndast'abih_u p'u ga mbøn'a te guí øth_u ya. Nugähe p'uya, guí εnje n'na nguadi tengutho 'mø ngue h_{in}te dadi mugähe. Nuh_ma 'mø majuan_i ngue gdi ndast'abi, gadi mandah_u ndap'u bi zä. 'N_εcähe dí jats'u ma cargogähe 'mø ngue'a te ra 'b_εfi gdi p_εhm_u.

⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørcähe ngue yø representantegähe ra Cristo, εna gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'm_εfathogähe. Dí 'b_ucähe tengutho 'mø ngue yø ofädi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagähe p'u. Di

mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anx_ε, ngu yø ja'i da nu_{tho} te ga thohme.

¹⁰ A nugähe, i t'εnje ngue dyø 'yammäigähe ngue rá hya ra Cristo dí mmamh_me. P_ε nu'ah_u p'uya, nup'u gni b_εmh_mu, nu'a rá hya ra Cristo ya guí t_{in}seh_u xandønho hanja ra hya. P_ε nugähe dí εngähe ngue h_{in}di ya manzaquigähe. A nu'ah_u p'uya, guí εmh_mu ngue xanzaqui te guí mmamh_mu. M_εnte thenngähe yø ja'i, a nu'ah_u p'uya i hnu mansu'ah_u.

¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtá sähe ra n'u ngue h_{in}'y_u te ga sihe. Asta guehya, dí sähe ra n'u ra thuh_u. Ja'mø dí tuthegähe, ogue h_{in}'y_u te ga hegähe. Ja'mø di εnje yø ja'i ngue p_εgbahe. N_i xingra ngu di ja ngue hap_u ga m'm_uh_me.

¹² Dadi n'ani dadi mp_εfi conma 'y_εhe. I sanje yø ja'i, p_ε nugähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japi te'o sanje. I mb_εngähe xan'u yø ja'i, p_ε dí setähe.

¹³ I nnø man'aje p'u ha ya yø ja'i. P_ε nugähe dí th_{am}manhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, εnje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa ya xa hørbu yø ja'i, ya h_{in}te di muui. Nguna bi 'yørcähe yø ja'i, asta guetya njarbatho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra s_ucua ja ua, h_{in}dá cuatä na ra hya na ngue gadi 'b_εt'a ni säh_u. Sinoque dadi 'da'ah_u n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma bas_i'ah_u.

¹⁵ Madague'a guí 'y_εna ngue di 'b_u'i 'd_εt'a mahuah_i ni xännbateh_u ngue di xän'nah_u hanja rá hya ra Cristo, p_ε nugä go ni papägah_u. Porque go rá mudi dá xän'nah_u ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue guí εc'εih_u ra Cristo ya.

¹⁶ A nuyá, ya gá nuh_u te dá øt'ä p'u guí 'b_uhm_u, gue'a dí xi'ah_u guí 'yøth_u'a ya.

¹⁷ Janangue dí øt'ä p'u na ra Timoteo ngue da xi'ah_u te ja ngue gdi n'yoh_u. Nuná, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'unt'u, porque dí padi ngue εc'εi xanho ra Jesucristo. Nu'a te nná 'yogä ya ngue dí t_εnnä ra Jesucristo, go da xi'ah_u hanja na. Tengutho ra hya dí xännba yø 'y_εc'εi di mp_εti ndap'u bi zä, da ngut'atho da xi'ah_u naya.

¹⁸ Nu'u ni xännbateh_u p'u ha guí 'b_uhm_u, i 'b_up'u 'da ngue di 'y_εts'i, εna ngue yø

bamhya. Nup'ua ga mbeni, ena ngue ga su ga mmagap'ua ngue ga ma nyaha.

¹⁹ Pe da ne Oja ngue ya hinda ya'atho ga mmaga p'ua ga ma nyaha. Ga nuga p'uya tegue ngu da 'yot'ua di 'yexpua gui 'buhma. Ya ga nuga 'mø ngue majuanj ot'a te ra hya i mma, hingra hyatho i mma.

²⁰ Porque nu'ua yø ja'i ngue orpabi rá 'befi Oja, hingra hyatho mman'ua, sinoque ha ra ts'edi ngue ot'a te ra hya i mma.

²¹ Xiya, indana gui nne gui 'yothua ya? Gui nne gui sigue te gui othua para ngue ga sa'aha 'mø dá magä p'ua, uague gui nne gui n'yo manhoha para ngue mahotho gda zo'aha 'mø dá magä p'ua?

5

¹ A nuyá, ndap'ua bi zä i hma te 'be'a bi 'yot'a n'na ma cuha p'ua ha gui 'buhma, ngue ya 'buhmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conque gui nuha ngue nu'ua yø ja'i hingui pa Oja, hingui ot'e tengu na ra hya na.

² Ne tobe gadi 'yexpua gui yaha ngue gui ena ya ga gue'a te gui othua. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue gui m'ma ndummaihua. A nuna ra n'yohua bi 'yona ra ts'oqui na, dami hyømhmua thi p'ua ha gadi mpetihua na.

³ Madague'a ngue hinda 'bucä p'ua ha gui 'buhma, pe nu'mø dá ben'aha entho ya xti 'bucä p'ua ngue ga haspa ra güenda na ra n'yohua bi 'yotra ts'oqui.

⁴ A nuyá, dami mpetihua ya, dami 'yothua te nnu manho ma Hmuhua Jesucristo. Nup'ua ha gui mpetihua, gui 'yoni güendaha ngue dí 'bucä p'ua. Da gue'a ma Hmuhua Jesucristo gui pahma ngue di m'map'ua ngue da xän'nahua te ja ngue gui 'yothua.

⁵ Nu'a ra n'yohua bi 'yotra ts'oqui, dami hyømhmua thi p'ua gui 'buhma, di map'ua 'buhyo ja'i di manda ra zithu, ja da sãp'ua ra n'ua rá do'yo. Xamhatho ngue di nyanna te 'mø ra pa da ep'ua ra Hmu Jesús.

⁶ Nu'a te ra hya gui othua, ya hingui sä nimantho sä gui 'yets'i ngue gui 'yena ga gue'a te gni 'yohua. Ua hingui pahma ngue co zits'ua ra íxi, di ixqui ga ra jani?

⁷ Janangue nuyá, dami hyømhmua thi'a ra n'yohua bi 'yotra ts'oqui ya, n'namhma ngue hinda ts'om mi'da yø ja'i. Porque tobe hinda nts'onnyø n'yomfeni yø ja'i ya. Ra Cristo ya bi tho ngue bi hoga ma ts'oquihua, bi gohi tengutho ra 'bøt'e ja'mø ra ngo ngue ra Pascua.

⁸ Janangue jatho ngue majuanj gui hyehmua p'ua ra nts'o, gätho da gue'a ra nho gdi n'yohua.

⁹ Nu'a ra carta dá pen'nahua m'met'o, dá xi'aha te ja ngue gui 'yothua, ngue 'yo gadi nuansua yø 'yots'om'mäi.

¹⁰ Pe nuga hinda en'aha ngue ya hingui sä gui ntøthua yø 'yots'om'mäi 'bucua ja ra ximhäi. Ogue ya hingui sä gui ntøthua yø ja'i høndyø menyü di xandi, ogue yø be, ogue thanne yø dahmu. Nu'mø ngue da gue'a gdi xi'aha'a, ya nnethe ngue gui pømhmua ua ja ra ximhäi 'mø. Pe nja ngue hinga gue'a dí mmangä'a.

¹¹ A nuna ra hya dá ne ga xi'aha ya, 'yo nimantho gadi nsixui'ua sä ena ngue gadi ncuha, 'ne yø 'yots'om'mäi, ogue høndyø menyü di xandi, ogue thanne yø dahmu, ogue yø fehni, ogue yø iti, ogue yø be. Nuyá, guehya ni xinga gue'a di sä ngue 'dap'ua gui nsimhmehua ya.

¹²⁻¹³ Porque nu'ua yø ja'i hingma n'yohua, hingo di tocagui ga haspa ra güenda. Gues Oja da haspa ra güenda ya dí xi'aha. Pe nup'ua ha gadi mpetihua, dami hyaxhua ra güenda te ga 'yo yø 'yec'ei. Janangue nuga dí xi'aha ngue nuna ra n'yohua bi 'yotra ts'oqui, dami hyømhmua thi na.

6

¹ A nuyá, nu'mø 'buhyo 'yec'ei ja ngue di yaprä mmi'yec'eiu, 'yo di thop'ua 'buhra ts'at'abi hingra 'yec'ei. Da zä di map'ua 'buhyo mmi'yec'eiu, da xifi ngue di hojpi tema hya hembj.

² Ua hingui pahma ngue nu'ua yø ja'i Oja, gue'ua da haspa ra güenda yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi'ua? Xi'mø ja ngue ga haspaha ra güenda yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, xi ra asunto zits'utho gui hempha, ua hinda zä gui xihni mmi'yec'eihua ngue di hoqui?

³ Conque asta yø anxé Oja ga haspaha ra güenda. Janangue goma gue'a n'na ra

asunto zits'utho di hεmsehε ngue hinda zä ga hocjε.

⁴ Xi'mø hinguí padí ha gdi hocjε n'na ra asunto 'mø guí hεmphε, ¿ua sä ngue gue'ε yø ja'í hingyø 'yεc'εí di hoc'a ní asuntohε 'mø?

⁵ Dí xi'ahε nā ra hya nā n'namhma ngue guí pεs'ní sähε. Xip'ε ha guí 'bεhmε, ¿ua xinga n'na nc'εí ní n'yohε ngue di padí di hocā n'na ra asunto 'mø ja te hεmbyø cū?

⁶ ¿Hanja ngue nup'ε 'bεhrā ts'ut'abi hingra 'yεc'εí, ja ní map'ε yø 'yεc'εí ngue di yaprá mmí'yεc'εíui?

⁷ A nuyá, nu'a te ra njunt'í guí øthε, ja dí nεquí p'εya ngue gadi 'bεhmε ra hya. ¿Hanja ngue nu'mø hinga gue'a t'øt'ahε, hinguí hāt'í guí sεthε? ¿Hanja ngue hín gadi n'uní da fε'ahε, xøgue madí zits'ε te guí nne guí 'bεhmε?

⁸ Conque xquet'a guí njahε p'ε ngue hinguí ho te guí øthε, asta ní mmí'yεc'εíui guí pεhε.

⁹ Yo gyø thätihε. Guí pahmε ngue nu'ε yø ja'í xants'o te øt'e, hinda yεrbε ha dí manda Oja'ε. Hinda yεrbε yø 'yots'om'mäi. Hinda yεrbε ya yø n'yohε ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mmín'yohεui. Hinda yεrbε ya yø ja'í thanne yø dahmu.

¹⁰ Hinda yεrbε yø bε. Hinda yεrbε ya yø ja'í høntho í nne ngue di xandí te pεts'í. Hinda yεrbε yø ítí. Hinda yεrbε yø zate. Hinda yεrbε'ε corpa ra 'yu yø mmíc'εíui ngue pε.

¹¹ Nuyya yø hya dí xi'ahε ya, ya xcá njap'ε 'da'ahε ya. Pε nuyá, ya bí ma mahojpi'ahε. Ya yø ja'í'ahε Oja ya, ngue gá 'yεc'εíhε'a ra Hmu Jesús. Ya guí n'yohε ra Espíritu Santo bá pεn'nahε Oja ya.

¹² Ya hīndí mandagahε ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øthε te dí nnehε ya. Pε ma ga sammā mmāihε ngue hinga øthε'a te hīnní 'yup'ε ga øthε.

¹³ Majuaní'a te ra hya i hma ngue nu te si ra ja'í, rá mmāi ní ma. A nu rá mmāi ra ja'í p'εya, ga nja'a ngue ja da mεsp'εa te si. Pε nuyya yoho yø hya ya, Oja da 'yøt'e ngue dí njap'ε rá nεquí ya. Pε hinguí sä ga εmhε ngue ga nja mā do'yohε ngue ra 'yots'om'mäi. Sinoque rá do'yo ra ja'í,

ga nja nā para ngue da 'yørpabi rá 'bεfi ra Hmu. A nu'a ra Hmu p'εya, di hatra ts'edi mā do'yohε.

¹⁴ Nunā Oja bi japi ngue bi bεnnate ra Hmu Jesucristo p'ε ha bi t'ägüi. Xquet'a dí jaja p'εya, ja rá ts'edi ngue da 'yøt'e ngue ga bεnnatehε.

¹⁵ ¿Ua hinguí pahmε ngue nu mā do'yohε, í nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo? ¿Ua da zä ga hajpahε n'na parte rá do'yo ra Cristo ngue dí mpεnhui rá do'yo n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi? Nu'a, hinguí sä'a.

¹⁶ Guí pahmε ngue n'na ra n'yohε 'mø bí mε n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi, nuyya yo nc'εí ya, εntho n'na nc'εítho, porque n'nat'a ra te comhmí. Í nt'ot'í p'ε ja ra Macā Libro ra hya ngue εnā: “Nu'ε yo nc'εí dí mpεnhui, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda ra te”.

¹⁷ A nuyá, nu ra ja'í dí mpεnhui ra Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'εítho.

¹⁸ Yo guí 'yots'om'māihε. Í ja xangu mīda yø ts'oqui øtyø ja'í, pε nu ra ja'í ngue 'yots'om'mäi, rá do'yose dí ts'oní.

¹⁹ ¿Ua hinguí pahmε ngue nu mā do'yohε, gue'a nnøpa níja ra Espíritu Santo'a? Porque Oja bá pεnhna Espíritu Santo ngue dí m'mεp'ε ja mā mmāihε. A nuyá, ya hín dadí mmandasεhε ya.

²⁰ Porque ya dí ohε rá 'ye Oja ya ngue bi gurca mā ts'oquihε. Janangue nuyá, jatho ngue ga ørpahε rá pähā Oja conma do'yohε'nε conma n'yomfεnihε. Porque ya rá mmetigahε Oja.

7

¹ Nunā man'na ra hya guí ännghε ya, dí nne ga xi'ahε hanja. Nu ra ja'í ngue hinguí nne dí nthatí, ya xanho ngue'mø hīndí nthatí.

² Pε í fadi ngue ndap'ε bi zä εmmēi 'yots'om'mäi yø ja'í. Janangue man'na xanho ngue ra n'yohε dí m'mεhrá xisu. Ra xisu p'εya, dí m'mεhrá ndø.

³ Nu ra n'yohε i jatho ngue dí m'mεhmí xanho rá xisu. Ximmangu ra xisu, i jatho ngue dí m'mεhmí xanho rá ndø.

⁴ Nu ra xisu ngue ya o rá 'ye rá ndø, da 'yørpabi rá pähā rá ndø. A nu ra n'yohε

ngue ya o rá 'yε rá xisu, da 'yørpabi rá pähä rá xisu.

⁵ Nu'mø ja rá pähä ra n'yohu, 'yo di enna xisu ngue hinda zä. Nu'mø ja rá pähä ra xisu, 'yo di enna n'yohu ngue hinda zä. A nu'mø ja ngue da 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho da gohra cohi ngue hinda dährá xisu ra n'yohu njammí pa. M'mefa p'aya, ya di siguetho tengutho m'met'o. A nu'mø hĩndi siguetho tengutho m'met'o, nu'a hĩndi hyäti da zamyø mmäi, ra zithu p'aya da japi ngue da 'yøtra ts'oqui n'nanni.

⁶ Nuna ra hya ja ua dí xi'ahu, høntho dí xi'ahu ngue da zä di nthatra ja'i. Pε nugä hĩn dadi mandagä ngue xøgue di ja ts'editho di nthatra ja'i.

⁷ Dí ensegä ngue xanho 'mø ngue gätho'ahu gui 'yøthu tengutho dí øt'ä ngue hĩn dadi nthati. Pε nuna Oja, gä go bi sännbi n'na ngu n'na yø ja'i te da zä da 'yøt'e. 'Bahyø ja'i ngue di nthati, 'bahyø ja'i hĩndi nthati.

⁸ Nugä dí xihyø ja'i nu'u tobe hĩndi nthati, da guehyø 'danxu, nu to hĩndi nthati tengutho dí øt'ä ngue hĩn dadi nthati, ya xanho.

⁹ Pε nu ra ja'i ena ngue hinda zä di m'muse, man'na xanho ngue di nthati, hinda gue'a ngue ja di andrá mmäi ngue hĩndi nthati.

¹⁰ Nugä dí xihyø ja'i ngue ya xa nthati, nu ra xisu ya 'bährá ndø, 'yo di hεp'u rá ndø. Nuna ra hya dí xi'ahu, hingma hyasegä na, sinoque gue'a ra Hmu rá hya na te dí xi'ahu ngue gui 'yøthu.

¹¹ Pε nu'mø ya bi hεp'u rá ndø n'na ra xisu, ra xisu 'yo dadi nthati mahøn'a, oque man'na xanho da mε rá ndø mahøn'a. Ximmangu ra n'yohu p'aya, hĩngui ja ngue da hεp'u rá xisu.

¹² I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ahu, pε ja dí nne ga xi'ahu na ra hya naya, hĩmbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma cuhu ngue ra n'yohu, nu'mø hingra 'yεc'ei rá xisu, nu'mø nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mahmi rá ndø, ra n'yohu 'yo di hεp'u rá xisu.

¹³ A nu'mø ngue ra xisu, hingra 'yεc'ei rá ndø, 'nε'mø nnu manho ra n'yohu ngue

di sigue di m'mahmi rá xisu, ra xisu 'yo di hεp'u rá ndø.

¹⁴ Porque ra n'yohu ngue hingra 'yεc'ei di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue ra 'yεc'ei. Da guehra xisu ngue hingra 'yεc'ei, di nthui rá njapi Oja di t'unna n'yohu ngue ra 'yεc'ei. A nu'mø ngue hønse ra 'yεc'ei di nthui rá njapi Oja, nu yø basí p'aya, ya hĩn'na'u. Pε ya fadi ngue xquet'a 'nēhyø basí di nthui rá njapi Oja di t'unna papá oque rá mamá ngue rá 'yεc'ei.

¹⁵ Pε nu'mø ra n'yohu oque ra xisu ngue hingra 'yεc'ei da ne ngue da hεp'u ra 'yεc'ei 'bähmi, ya da zä da hεp'u. Porque ra 'yεc'ei hĩngui sä da 'yøpra ra ts'edi di m'mahmi 'mø hĩngui nne. Porque bi zonngahu Oja ngue ga m'mu mmanhohu, hĩn tema sui di nja.

¹⁶ A nuyá, ngu yø n'yohu, ngu yø xisu ngue yø 'yεc'ei, nu'mø 'bähmi yø ja'i hĩngyø 'yεc'ei, xamhmatho da zä ha di japi di nyanná te ra ja'i hingra 'yεc'ei.

¹⁷ Nuna Oja, bá sänni te nná 'bähmu n'na ngu n'naju. Nu te di jahu 'mø mamba zonngahu Oja, ya gue'a ga siguethohu'a. Ndap'u bi zä yø hĩni hapu di mpeti yø 'yεc'ei, guehna ra hya dí xicä yø ja'i naya.

¹⁸ Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei, 'nε ya n'youi ra hmεpya ngue ra circuncisión, 'yo sä di tu rá mmäi ngue ya mhεpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei, 'nε hĩnmanĩ njapra hmεpya, 'yo sä dadi ja ndummäi ngue di njapra hmεpya.

¹⁹ Porque ya hĩngui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hmεpya yø ja'i, oque hĩn'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma datho ja ts'edi ngue da 'yørpabi rá pähä Oja.

²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yεc'ei ra Jesucristo, ya di nja tengutho ja ra ja'i.

²¹ A nu'mø ngue grá hĩngui 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sä di tu ni mmäi ngue grá hĩngui. Pε nu'mø ngue da zä ha gdi japi ngue gui pømp'u 'bähni hmu, dami hyoni ha i japi.

²² Pε nu ra ja'i mará hĩngui 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da badi ngue nup'u ja rá hmi rá da Oja, ya rá n'youi ra Cristo. A nu ra ja'i ngue manjo'o rá hmu, 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da badi ngue nup'u ja rá hmi rá da Oja, ya rá mēfi

ra Cristo.

²³ A nuyá, ya dí ohu rá 'ye ra Cristo nu'a bi gurca ma ts'oquihya ya. Ya hingrá ja'itho ma hmu ya.

²⁴ A nuyá ma zi cu'ahya, nu'a te ra 'befi mi pelyo ja'i 'mø mi zon'na Oja, di siguehaha yø 'befi yø ja'i. Porque ndap'ua bi zä 'bahyø ja'i ngue ec'ei Oja ya, pe ya gä yø n'youi Oja.

-----

²⁵ A nuyá, nu'ua yø ja'i ngue tobe händi nthati, nu'a ra Hmu hin tema hya bi ma ngue ha di njapi. Pe nugä ga xi'ahya na te ra hya di mbeni ga mma. Pe dami 'yec'eihya te ga mma, porque conná mate Oja ja ts'edi na te ra hya di mma.

²⁶ Nup'ua nná bengä, xanho ngue händi nthata n'na ra n'yohu. Porque yø pa dí 'bahu, ya xanhennitho 'mø ngue 'bahrá xisu ra n'yohu.

²⁷ A nu ra n'yohu ngue ya 'bahrá xisu, 'yo sä di sänni da hyep'ua. Pe nu ra n'yohu ngue hindo'ora rá xisu, man'na xanho 'yo di honná xisu.

²⁸ Nu'mø bi nthatra n'yohu, hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmu te 'mø bi nthati, ngutho hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue nu'ua yø ja'i di nthati, händi 'bedi tema hya hambi, hinga ngu'mø ngue händi nthati. Dí mmangä na ra hya na ngue händi nnegä ngue gui thohma'a ra dummai tho'ua yø ja'i ya xa nthati.

²⁹ Ague ma zi cu'ahya, nu'a ga mbonna ra hya dí xi'ahya ya, ya mits'ua dyø pa jap'ua. Janague jatho ngue gui 'yøpaha rá 'befi Oja. Ya hinga mbongui ra ora ga m'mamma päthohu p'ua ja ma ngumhu ya.

³⁰ Nu yø ja'i ngue 'ba ndummai, ya hinga mbongui ra ora 'be di nzoni. Nu yø ja'i 'bamma pähä, ya hinga mbongui ra ora 'be di nthede. Nu yø ja'i ja te nne da däi, ya hinga mbongui ra ora da däi te honi.

³¹ Mente ngue dí 'bahu ua ja ra ximhai, ya händi ma ma mmahua'a te dí peshu ua. Porque nuna ra ximhai ja ua dí 'bahu, ya ni ma da guadi.

³² Dí nnegä ngue hinte man'na ni hya di ma ni mmahua. Nu ra n'yohu händi nthati, guehna ra n'yohu di ja ndummai ørpabi rá

'befi ra Cristo para ngue da nu manho ra Cristo te øt'e.

³³ Pe nu ra n'yohu ya xa nthati, gue'ua yø cosa honyø ja'i ua ja ra ximhai ni ma rá mmahua ngue honi. Porque nne da nu manho rá xisu.

³⁴ Ximmangu yø xisu, xquet'a njarbatho. Nu ra hmu te händi nthati, i ho rá mmahua ngue ørpabi rá 'befi ra Cristo. Ngu rá do'yo, ngu rá n'yomfeni, gä xa dáp'a Oja ngue ørpabi rá 'befi. Pe nu ra hmu te ngue ya xa nthati, i ho rá mmahua ngue da 'yøt'a te ra 'befi ja ua ja ra ximhai, porque i nne ngue da nu manho rá ndø.

³⁵ Nuna ra hya dí xi'ahya ya, hontho dí nnegä ngue ga faxaha. Porque händi nnegä ngue gui m'mua mman'ua. Sinoque dí nnegä ngue gui m'mua mmanhohu, gui hyo ni mmahua ngue gui 'yøpaha rá 'befi ra Cristo.

³⁶ A nuyá, dí nne ga xi'a n'na ra hya ya yø n'yohu si yø t'ixu, 'ne ya sønyø pa ngue di nthati. Nu'mø enna n'yohu p'ua ngue hingu ho ngue da thohra nthati rá t'ixu, da zä di tharpi. Porque ra nthati, hingra ts'oqui'a.

³⁷ A nu ra n'yohu ngue n'nat'a mbeni ngue händi tharpabi rá t'ixu, da 'yemp'ua ja rá mmahua ngue hingu ja ts'edi ngue di nthatra t'ixu, ya xanho te øt'e.

³⁸ Nu'a di tharpabi rá t'ixu, ya xanho te øt'e. A nu'a händi tharpabi rá t'ixu, man'natho xanho te øt'e.

³⁹ A nu ra xisu 'mø ngue bi nthati, ya hin'ya ra nt'edi ngue händi nthatui man'na ra n'yohu mente ra pa ngue 'bathra ndø. Pe nu'mø ya bi du rá ndø, ya da zä di nthati mahon'a. Hont'o bi zä da ne da me, gue go drá 'yec'ei'a ra n'yohu da me.

⁴⁰ Pe nu ra 'danxu ngue'mø ya hinni mantho di nthati, man'na xanho. Guehna ra hya dí mbengä naya, pe dí padi ngue ra Espiritu Santo'a di benngui te dí mma.

8

¹ A nuna man'na ra hya gui ängahu ngue'mø da zä gui sahu ra ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu, oque hinda zä gui sahu. Majuani ngue nuju dí pahua ngue nu'a ra ngø 'bøspabi ra dahmu, händi ts'onnga ma mmahua 'mø ngue ga sahu. Pe hingu ho

'mø ga ɛnə ngue dí pásɛhɛ xanho hanja ra hya ngue mi'da ma mmic'ɛihɛ. A nuju, jatho ngue ga mmahmɛ n'na ngu n'najɛ para ngue man'na di zajma nt'ɛc'ɛihɛ.

² A nu ra ja'i ɛnə ngue ya bi dini xanho hanja ra hya, pɛ di 'bɛtho da dini xanho ha ɛxa nja ra hya nu'a ja ngue da badi.

³ Pɛ nu ra ja'i di ma Oja, Oja i nnu manho ra ja'i.

⁴ A nuyá, ma ga xi'ahɛ xanho hanja'a ra ngø i tho ngue 'børpabi yø dahmu ya. Dí pahmɛ xanho ngue nu yø dahmu 'bucua ja ra ximhäi, hinte di muui, porque n'natho Oja i 'bui.

⁵ A nu yø ja'i ɛmbi ngue xangu yø Oja i 'bui, ngup'ɛ mahɛts'i, ngu ua ja ra häi. Madague'a ɛnyø ja'i ngue xangu yø dahmu 'bui, 'nɛ xangu yø hmu,

⁶ pɛ para ngue nuju, n'natho'a ma Ojahɛ 'bui, gue'a ma Papáhu'a. Nuná, guehna Oja bi hoqui te gä dí nnuhɛ ngue ja naya. A nuju p'ɛya, dí bahmɛ para ngue ga ørpahɛ rá páhä Oja. A nuna di nnøpe ngue ma Hmuɛ ya, guehna ra Jesucristo na. Conná guehna ya, i ja dyø cosa dí nnuhɛ ngue ja ya, 'nɛ guehna di 'dacɛ ma tehɛ na.

⁷ Pɛ hinga gátho ma cuhɛ tini xanho yø mmäi hanja na ra hya naya. Ya xa nzanyø ja'i ngue mi thanne yø dahmu. Janangue nuya yø ja'i hinguí nzaqui yø nt'ɛc'ɛi ya, nup'ɛ ga mbɛni, i ɛnə ngue ra ts'oqui ør'mø bi za ra ngø nu'a tho ngue t'ørpa ra 'bøt'e yø dahmu.

⁸ A nuyá, nuna Oja, hinte da jacɛ ngue'mø ga sihu oque hinga sihu'ɛ yø cosa'ɛ. Pɛ nu'mø ga sihu, hinga sä ga ɛmhɛ ngue man'na xanho te dí øthɛ. Nu'mø hinga sihu, ngutho hinga sä ga ɛmhɛ ngue hinguí ho te dí øthɛ.

⁹ Madague'a sä ngue ga sihu'a ra ngø'a, pɛ dami mfáhmɛ xanho ngue te guí sihu. 'Yo guí nne ngue nu te guí sihu, go guí ndupatehɛ p'ɛ da 'yøtra ts'oqui'ɛ ma cuhɛ hinguí nzaqui yø nt'ɛc'ɛi.

¹⁰ Xi'mø da nu ni cuhɛ ngue guí sihmɛ p'ɛ ja n'na ra ngunja 'bɛhyø dahmu. A nu'ahɛ p'ɛya, ya guí pahmɛ ngue hinte ja ngue guí sihu'a te ts'i p'ɛ. Pɛ nu ni cu, ngue hinguí nzaqui rá nt'ɛc'ɛi, da 'yøtra ts'edi da zi'a te xa 'børpa yø dahmu.

¹¹ A nu'ahɛ guí pahmɛ ngue da zä guí sihu'a te gä ts'i p'ɛ. Pɛ nu ni cu, ngue hinguí nzaqui rá nt'ɛc'ɛi, da 'yøt'e tengue guí øt'e. Gue'a di m'mɛ'a p'ɛya ngue ɛnə ngue ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi zi'a te ts'i p'ɛ 'bɛhyø dahmu. Conque guí nnuhɛ ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yani.

¹² Janangue nu to ndupate p'ɛ øtra ts'oqui rá cu, gue'a ra ts'oqui øt'a, ngue fɛstho'a te ra hya mmanna Cristo.

¹³ A nugä, nu'mø ngue gue'a ra ngø dí si ngue ga 'yøtra ts'oqui ma cu, ya hinguí ja ngue ga si ra ngø. Porque hindí nne ngue ga japi da 'yøtra ts'oqui ma cu co nu'a te dí si.

9

¹ A nugä, rá representantegä ra Cristo, hinga to bi zä ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasɛgä'be na. A nuna te ra 'bɛfi bi 'dacrä Hmu, di nɛqui ngue bi bømmanho, porque go dá ja'ahɛ gä 'yɛc'ɛibahɛ rá hya.

² Madague'a 'bɛ i'da ɛnguí ngue hinga guecä rá representantegä ra Cristo, pɛ nu'ahɛ guí pahmɛ xanho ngue guecä rá representantegä'a. A nuyá, ngue ya guí ɛc'ɛihɛ ra Cristo ya, ja guí haxhɛ p'ɛ majuaní ngue go rá representantegä na.

³ Nu'mø te'o ɛnə ngue hinguí nnu manho te dí øt'e, guehna ra hya dí xihna ya.

⁴ Nuna te ra 'bɛfi dí øt'e, ni 'yup'ɛ di n'nacrä hmɛ dí si.

⁵ 'Nɛ xquet'a ja gra nt'ɛdi ngue ga nthati, ga mme'be n'na ra xisu ngue dra 'yɛc'ɛi n'namhma ngue ga mme'be p'ɛ gdä ma. Porque gue'a øt'ɛ mi'da yø representante'a ngue sixtyø xisu. Tengutho øtyø n'yohɛ ra Hmu Jesús, ximmangu ra Bɛdu xquet'a njarbɛ.

⁶ ¿Ua guí ɛmhɛ ngue nugä ya, 'nɛhra Bernabé, høngthogä'be jatho ngue ga taha te ga si'be mɛnte ga mmangä'be ra hoga 'da'yo hya?

⁷ Xi n'na ra soldado, ¿ua hinguí tahrä nzäbi ngue'a te rá 'bɛfi øt'e, ua n'nanni bi tahrä mɛnyu ngue rá gasto p'ɛ ha 'yo? Xi n'na ra n'yohɛ ngue'mø bi 'yøt'a n'na ra nuandät'ä ngue yø uva, ¿ua hinguí si'a te

pømp'u ja rá 'bɛfi? Xi n'na ra n'yohu ngue fáhyø dɛ'yo, çua hinguí si rá leche 'mø bi dɛ'mi?

⁸ Yo guí emhmu ngue ma hyase na ra hya dí mmangä ya. Porque nuna ra hya na, guehna mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés.

⁹ Nuna ra hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehna ngue ena: “Yo gui turpabi rá ne ra ndani nu'a nneyhyø trigo ngue di ntaqui”, i ena. A nuna Oja ya, hin'i mmanna ra hya na ngue da høndyø ndani dadi ja ndummwi ngue di nnepe di nsihme.

¹⁰ Sinoque bi manna ra hya na, porque nnepe ngue gue'u yø mɛfi Oja da 'bäts'i. Porque n'na ra mɛfi di mɛp'u ja n'na ra huahi i tømí da dahrá nzäbi. Ximmangu'a tacyø trigo, xquet'a tømí da dahrá nzäbi ngue'a te pɛfi.

¹¹ Nuna rá hya Oja dá mangä'be p'u guí 'bähmu, tengutho 'mø dá tucä'be n'na ra huahi co nuna ra hya na. Xi ya, çua ya ni mmaihü ya ngue'mø gui fäxçä'be te dí hongä'be ya?

¹² Conque gadi unhnü te hon'u mi'da yø mamhya. Goma guecä'be p'uya ngue man'natho ni 'yup'u ngue gui 'dacju te dí hongä'be.

Pɛ nugä'be hinte dí xi'ahu 'mø ja te dí hongä'be. A nu'mø hin'yü te ga hongä'be, dí hät'i dí setä'be p'u. Porque hindí nnegä'be ngue da gohyø mmwi yø ja'i guehna rá hoga 'da'yo hya ra Cristo dí mmangä'be.

¹³ Pɛ guí pahmu xanho ngue nu'u yø ja'i øtra 'bɛfi p'u ja ra nija di mɛpeti yø judío, nu'a tema cosa haxyø ja'i p'u ja ra nija, gue'a ja ngue da zi'a. Nuya dí mmangä guehya yø ja'i ho yø zu'ɛ ngue øtra 'bøt'e p'u ja ra altar, guehya di tocabi sa ra ngø nu'a pøt'e.

¹⁴ Ximmangudya, nuna ra Cristo bá sänni ngue nu'u yø mɛfi manna hoga 'da'yo hya, nu'u yø ja'i sihra hya gue'u go di pøn'a te honyø mamhya'u.

¹⁵ Pɛ nugä hinjam'mø te dí xi'ahu ngue guí fäxçähü 'mø ja te dí honi. Madague'a ni 'yup'u ga xi'ahu ngue gui fäxçähü, pɛ hinte dí xi'ahu. A nugä ya, hinna ot'ä na ra sçua ja ua ngue gdí ädi gui 'dacju te dí honi. Man'na xanho gá tü ua ra thuhu, hinda gue'a ngue gui 'yɛnjü ngue dí ädi gui fäxçähü.

¹⁶ Yo guí emhmu ngue ra matetho dí øt'e ngue dí xi'ahu ra hoga 'da'yo hya. A nugä, ya ma 'bɛfigä'a, i høxhma xi ngue ga mmanna hya. Huçategui ngue'mø hinga mmangä na ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ A nuyá, nu'mø ngue ma pähäse nná mmangä na ra hya na, ya ja rá njut'i xanho. Pɛ nja ngue hinga pähäsehɛ te dí øt'e, sinoque ja ts'editho ngue ga mmanna hya, porque Oja bi 'dacrä 'bɛfi ngue ga mmambrä hya.

¹⁸ A nuyá, nuna dí ør'ma güenda ngue ma nzäbi ya, i ja gra pähä ngue hinte dí jui guehna ra hoga 'da'yo hya dí mma. Madague'a ja gra nt'edi ga xi'ahu ngue gui 'dacju te dí honi, pɛ nugä hinte dí xi'ahu ngue gui 'dacju.

¹⁹ A nuyá, madague'a ngue hinjonni ja'i di 'bwi ngue ma hmu, pɛ nugä dí øt'e ngue tengutho 'mø di nnøpa hmu gätho yø ja'i. Porque dí nne ga japi ngue xtangu yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra Cristo.

²⁰ Nu'mø dí 'bucä p'u ha 'bähyø judío, dí øt'ä tengutho øtyø judío, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmwi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Tengutho øt'u to øt'a te mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, gue'a dí øt'ä'a. Madague'a ngue hinguí ja ts'edi ga øt'ä te mmamp'u ja ra ley, pɛ dí øt'e para ngue xamhmatho ga tapyø mmwi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo.

²¹ Nu'mø ngue dí 'bucä p'u 'bähyø ja'i hinguí padi hanja ra ley bi 'yotra Moisés, dí øt'ä tengutho øt'u, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmwi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pɛ hindí nne ga mma ngue ga ena ya hindí tennba rá ley Oja, sinoque dí tenna ley bi manna Cristo.

²² Nu'mø dí 'bucä p'u 'bähyø 'yɛc'ɛi ngue hinguí nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, dí øt'e tengutho øt'u, n'namhma ngue da zäp'u ga hatra ts'edi yø nt'ɛc'ɛi i ja. Nná øt'ä'a ngue 'da'igu dí ør'be yø ja'i 'bup'u ha dí mmanna hya, n'namhma ngue xamhmatho da zäp'u di nyanyø te 'da'u øxra hya dí mma.

²³ Nguna ra hya dá øt'ä ya, n'namhma ngue da zäp'u da 'yøhyø ja'i ra hoga 'da'yo hya. Nu'a rá njapi Oja bá n'youi na ra hya na, da zäp'u di tocabi gätho'u bi 'yøde hanja ra hya.

24 Ya guí pahm̄a ngue nup'ua ja n'na ra xequi majuan̄ni ngue di nja ra 'dih̄i, gätho'ua to da gacra 'dih̄i, n'na ngu n'na ni tihi, pe n'natho'a da dāha. Dam̄i njath̄a p'uya, guí ja ndumm̄ai guí 'yøth̄a'a te di 'bep'ah̄a Oja guí 'yøth̄a, n'namh̄ma ngue da zäp'ua guí tah̄ma.

25 Gätho'ua to honi ha di dap'ua ja ra nt'eni, h̄inte nne di h̄eni para ngue da dāha. Pe nuya p'uya, di ja ndumm̄ai ngue da da'a n'na ra corona ngue da thotho, porque ra paxitho. Pe nuja, dadi ja ndumm̄ai ngue ga øth̄a'a te di 'bejpah̄a Oja, n'namh̄ma ngue di 'daci ra njapi, nu'a h̄injam'mø da thogui.

26 Nun̄a ra hya nn̄a 'yogä, dí haxra 'yu nu'a ja ngue gd̄a n'yo, h̄indi päjtho'a te ja ngue gd̄a n'yo. Nugä dí ho ma mm̄ai ha gd̄a ørpabi rá pähä Oja, porque h̄indi nne ngue h̄inte di bøntho na rá 'befi Oja nn̄a 'yo.

27 Nu ra ja'i 'mø nne ngue da dāha, di n'annbi ngue em̄ei di xädi ha di dāha. Di njadä p'uya, di ho ma mm̄ai ngue dí honi ha di ntah̄na ra hya nn̄a 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyø ja'i da 'yøt'e. Nugä h̄indi nne da 'yenc'a Oja ngue h̄inga gue'a te dí øt'e.

10

1 Ague ma zi cu'ah̄a, mam̄i pumb̄enih̄a na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue ni 'bet'o ra guí p'ua ni ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thenga jathe.

2 Gätho ya yø ja'i ya, 'dap'ua ni 'youi ra Moisés ngue ni denn̄a guí, 'nē gä 'da i thorp̄a ja ra jathe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés.

3 Gätho yø ja'i bi zi'a ra hm̄e bí 'yē mahets'i.

4 'Nē gätho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'ua ja ra mm̄ando. Pe nu'a bi 'uinthe yø ja'i, h̄ingra do, sinoque gue'a ra Cristo bi mäxyø ja'i hap̄a ni ma.

5 Pe nun̄a Oja, h̄imbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mēfa. Jan̄angue ya mm̄e gä bi du p'ua ja ra dapo.

6 A nuyá, nun̄a ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'nēc̄ja ga øth̄a ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thoh̄ma.

7 Jan̄angue nuyá, 'yo guí thanneh̄a yø dah̄ma tengutho bi 'yøt'i'da'ua ngue bi danne yø dah̄ma. Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro te bi 'yøtyø ja'i, i en̄a: “Bi mi yø ja'i ngue di nsih̄m̄e, 'nē bi mm̄inh̄ni. Mi juate ra ts'ih̄m̄e yø ja'i, bi nangui ngue bi danne ra dah̄mu. Bi mahra h̄nei p'uya”, en̄na Maça Libro.

8 'Nē h̄inga n'yots'om'mäih̄a tengutho bi 'yøt'i'da'ua ngue bi n'yots'om'mäi. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'däte mahyu mahuah̄i yø ja'i.

9 Nun̄a Oja i seti te dí øth̄a, pe h̄ingui sä ngue xøgue gd̄a øth̄a'a ngue ga unhn̄a ra cue Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pe mi søtrá mm̄ai Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'eya.

10 Mam̄i nømman'uh̄a Oja tengutho bi 'yøt'i'da'ua yø nyogui ja'i ngue bi nømman'ua Oja. Jan̄angue Oja bá pennbabi rá anx̄e ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

11 Nun̄a ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'ua ja ra Maça Libro'a te bi nja, n'namh̄ma ngue nu yø ja'i 'buhya yø pa rá nzeguitho dí 'buh̄ma, da sifi ngue 'yo di njap'ua.

12 Jan̄angue nu te'o en̄a ngue h̄injam'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfädi xandønho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui.

13 Nu'mø so ma mm̄aih̄a ngue ga øth̄a ra nts'o, xquet'a njarb̄atho gätho mi'da yø ja'i. Pe nun̄a Oja h̄ingui h̄egah̄a na, da mäx̄cah̄a ngue h̄inda dajpa ma mm̄aih̄a ra nts'o. Nu'mø ya bá ep'ua ra ts'on'yomf̄eni, nun̄a Oja di mfäxte ngue da zä ga taph̄a'a ra nts'o ngue h̄indi nja.

14 Jan̄angue nuya ma zi cu'ah̄a, 'yo guí thanneh̄a yø dah̄mu.

15 Da d̄inni mm̄aih̄a na ra hya ga mm̄angä ya. I sä ngue guí hyac̄seh̄a ra güenda ngue'mø gue'a dí xi'ah̄a ogue h̄in'na.

16 Nu'mø dí äph̄a Oja ngue di japra vaso 'mø dí sih̄a ra Santa Cena, çhuangui ga mbøni ngue nuya yø ja'i si, guehya yø ja'i i män̄na ji ra Cristo p'ua ja ra pont'i ngue da yani? Nun̄a ra thuh̄m̄e dí xen̄i ngue dí sih̄a, çhuangui ga mbøni ngue nu to gätho di sih̄a na, gue'ua yø ja'i i unn̄a do'yo ra Cristo p'ua ha

bi tho na ngue da yaní?

17 A nuyá, xa nguǵa ya. Pɛ mā mm̄ih̄a, xoḡue 'da'iḡu porque nu'a ra thuh̄m̄ɛ di xeni ngue di comh̄m̄i di sih̄a, n'natho'a.

18 Guí nnuh̄a te øtyø judío 'mø ørpa ra 'bøt'e Oja. Nu to gátho sa ra ngø i tho ngue ørpa ra 'bøt'e Oja, i comh̄m̄i sa, porque 'da'iḡu yø mm̄i ngue'a ra ndanne øt'e.

19 Nuna te dí nne ga mmanya, hinga mbøni ngue da t'emb̄i ja rá ts'edi n'na ra dah̄mu. Ni xinga gue'a ra ngø 'børpabi ra dah̄mu da t'emb̄i man'na xand̄xqui ngue'a ra ngø hinga m'møt'e.

20 Nuna ra hya dí mmangä, ngue nu'a yø ja'i hinguí pa Oja, ørpa ra 'bøt'e ra dah̄mu, gue'a yø ts'onth̄i ørpabi ra 'bøt'e 'nɛ hinga gue'a Oja ørpabi ra 'bøt'e. Pɛ h̄indí nnegä ngue 'nɛ'ah̄a gui cohi ngue da 'da'iḡu gui 'yøth̄a ya yø ja'i thanne yø ts'onth̄i.

21 Hinguí sä ga sih̄a ra Santa Cena bi zogah̄a ra hya ra Hmu Jesús ngue ga øth̄a, 'nɛ xinga mmähä p'ua ha ts'a ra ngø nu'a 'bøspabi yø ts'onth̄i.

22 'Yo guí nne ngue da zuc̄ja ra Hmu Jesús. ¿Teni 'be'a guí ena go ga japh̄a'a?

23 A nuyá, ya h̄indí mandagah̄a ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øth̄a te dí nneh̄a ya. Pɛ hinguí ja ngue ga øth̄a'a te h̄inni 'yup'ua ga øth̄a. Hinga nne ngue ga øth̄a'a te di ts'onnbabi rá mm̄i mā mm̄ic'ɛih̄a.

24 Jatho ngue ga honnbah̄a ra nho mi'da yø ja'i, hingue masque ga honse ra nho gdá 'bah̄ma.

25 Nu'a ra ngø pä yø ja'i p'ua ja ra tai, dami sihm̄ah̄a h̄ma. 'Yo tema nt'änni guí øth̄a porque 'yo sä gui su guí sih̄a'a ra ngø xa 'bøspabi yø dah̄mu.

26 Porque nu te gä ja ua ja ra ximhäi, gä rá mmeti Oja.

27 Nu'mø da zixah̄a ra ts'ih̄m̄ɛ n'na ra ja'i ngue h̄ingra 'yɛc'ɛi 'nɛ guí n'un̄i ngue guí mmähä, dami sih̄a te di 'da'ah̄a. 'Yo 'be guí änh̄a ngue'mø ra 'bøt'e ra ngø ogue h̄in'na. 'Yo sä gui su gui sih̄a.

28 Pɛ nu'mø toni ja'i da 'yɛn'ah̄a: "Nuna ra ngø ja ua, ya xa 'bøspabi yø dah̄mu na", da 'yɛna, 'yo guí saha ra ngø p'uya. Porque hinguí nnetho ngue gui ts'onnbah̄a

rá mm̄i ra ja'i nu'a su da za ra ngø ngue ra 'bøt'e.

29 Madague'a guí pah̄ma ngue gátho yø ngø 'da'iḡu, pɛ 'yo guí saha ra ngø 'mø ømbyø ja'i ngue hinguí ho da ts'i.

A nuyá, rá nzēgui 'b̄u i'da ngue nne da 'yɛngui: "¿Hanja ngue ga ɛts'a te dí si conná ngue'a te rá n'yomfɛni n'nan'yo n'na ra ja'i?" da 'yɛngui.

30 "Xi'mø dí äprá mate Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na ra ja'i ngue da 'yørpa rá hya te di si?" da 'yɛngui.

31 Nugä ga xi'ah̄a hanja na ra hya na. Nu'mø guí sihm̄ɛh̄a ogue guí sitheh̄a, ogue ja te man'na macosa guí øth̄a, nu te gä guí øth̄a, dami hyomh̄ma ra hya ngue ha di t'ɛspabi Oja.

32 'Yo guí nneh̄a ngue go da t'ɛnj̄a ngue di jath̄a ra 'yu hap̄a øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, ngu'a yø judío, ngu'a h̄ingyø judío, ni xinga gue'a yø ja'i Oja.

33 Conma parte, dadi ja ndumm̄i ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue da nu manho yø ja'i. Porque h̄ingma nhosɛ dí honi, sinoque dí honnbabi ra nho da n'yo mi'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11

1 Tengutho guí nnuh̄a dí øt'ä ya, da ngu'a guí 'yøth̄a. Porque nugä dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

2 Ague mā zi cu'ah̄a, dadi johyagä ngue zant'a guí mbɛnj̄a, 'nɛ hinguí hehm̄a na ra hya dá xän'nah̄a.

3 Pɛ nugä jap'ua n'na ra hya dí nne ga xi'ah̄a. Dami pah̄ma ngue nuna Oja i 'bet'o na ngue ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i 'bet'o na ngue ra n'yoh̄a. Ra n'yoh̄a p'uya, i 'bet'o na ngue rá xisu.

4 Nu'mø mmat'Oja n'na ra n'yoh̄a p'ua ja ra nija, ogue nne da manna hya di bɛnnba Oja da mā, 'nɛ'mø hustho rá fai ra n'yoh̄a, ya di nɛqui ngue h̄indí respeta xanho ra Cristo.

5 Nu n'na ra xisu 'mø ngue mmat'Oja p'ua ja ra nija, ogue i nne da manna hya di bɛnnba Oja da mā 'nɛ hinguí 'uɛ rá ya, ya di nɛqui ngue h̄indí respeta xanho rá damme. Nu'mø hinguí 'uɛ rá ya ra xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø ya.

6 Nu ra xisu hingui nne da 'ue rá ya, man'na xanho da 'yaxrá ya. Pe nu'mø enna xisu ngue ra 'be'isä ngue da 'yaxrá ya, man'na xanho da 'ue rá ya 'mø.

7 A nu ra n'yohu, hingui sä da hyusta rá fai p'u ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocra n'yohu ngue bi gohi tengutho'a. Janangue conná nguehra n'yohu i t'espabi Oja. Pe nu ra xisu, i 'bui ngue ga t'espabi ra n'yohu'a.

8 Porque Oja, nu'mø mambi hocra n'yohu, hingra xisu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra n'yohu. Sinoque ra n'yohu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra xisu.

9 A nu ra xisu, bi ma mahoqui para ngue rá máxtetho ra n'yohu, hingue masque ra n'yohu bi ma mahoqui para ngue drá máxtetho ra xisu.

10 Janangue guehna dí mmangä naya ngue ra xisu jatho ngue da 'ue rá ya, gue'a ra hmeya'a ngue ec'ei rá damme 'mø nzofu. 'Ne gue'a nnu manho yø anxε Oja'a.

11 Pe Oja bá sänni ngue ngu yø n'yohu, ngu yø xisu, mahyonitho ngue di m'mai.

12 Porque majuaní ngue nup'u bá fadi bá m'mahra xisu, guerp'u ja rá do'yo ra n'yohu bá thaqui. Pe xquet'a majuaní ngue nu ra n'yohu, ra xisu di mi'mi. Nuna p'uya, gátho Oja bá sänni ngue njap'u.

13 Dami hyacjx xanho ra güenda na ra hya dí xi'ahu ya. Xi n'na ra xisu 'mø mmat'Oja, ¿ua xanho ngue da 'ue rá ya uague hin'na?

14 Ya guí nnuhu te øt'e gátho yø ja'i. Nu ra n'yohu, hingui nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque embi ngue ra 'be'isä.

15 Pe ra xisu i nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque gue'a rá xta bi t'unni ngue da nopa nt'eya.

16 Pe nu'mø 'bui to i nne di nnemhya guehna ra hya dí xi'ahu ya, da bata njuani ngue ni xinga guecjx, ni xinga gue hmi'da yø ja'i Oja i 'bui ndap'u bi zä yø hnini ngue da n'nan'yo man'na ra hya di tenni.

17 I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ahu ya. Porque nup'u ha gadi mpetihu, hinga gue'a te guí øthu. Ngue hingra nho gni mpetihu, sinoque n'na ra n'utho gni mpetihu.

18 Dí øcä ngue nup'u ha gadi mpetihu gadi njun'mahyah. Rá nzequi majuaní na ra hya dí øcä.

19 Pe ngutho ya ja ngue da ngu'a di nja, ngue di nja ra njun'mahya p'u ha guí 'buhmu. Gue'a di fa'a ndana ra ja'i ngue majuaní ra 'yεc'ei, ndana ra ja'i himma juani ra 'yεc'ei.

20 Janangue nu'mø gadi mpeti ngue gui sihu ra Santa Cena, hingui nnu manho ra Cristo te guí øthu.

21 Porque nu'mø bi zonna ora gui nsihmehx, n'na ngu n'na yø ja'i xahyø hmε ni hya ngue da zi. Da mi, di nsihmε sehε p'uya. Pe nu yø ja'i ngue hyoya, i tu manthuhu, mente mi'da yø ja'i p'uya i niya asta ititho.

22 ¿Ua hin'yu ni ngu guí si'a te gui timhma? ¿Hanja ngue hontho guí nne ngue gadi 'berpahx yø sä'u yø ja'i Oja i hyoya, hin'yu te di nsihmε p'u ha gadi mpetihu? ¿Ua guí emhma ngue dí nnu manhogä te guí øthu? Nu'a, hin'na'a.

23 A nuna ra Santa Cena dí xi'ahu, gues'e'a ra Jesucristo bi xänngagui hanja na ra hya na. Nu'a ra xui bi ma ma dá ra Hmu Jesús, bi hyacra thuhmε.

24 Mi ja mammadi Oja, bi xemp'uya. Bi 'yεmbyø xädi: "Dami sihu ra thuhmε ja ua ya. Guehna ma do'yogä na. Nu'mø gá sihu yø pa di map'u naya, gue'a gdi benja'a ngue ma do'yo dadi dá ngue da du conná ngue'ahu".

25 Mi juadi bi nsihmε p'uya, bi decra vaso, bi 'yεna: "Nuna ya, guehna ra hmeya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi na ra 'da'yo cohi øt'ahu Oja. Porque di mfamma ji conná ngue'ahu. N'na ndi ngu n'na ndi guí sihu naya, dami benja ngue dá tugä", bi 'yεna.

26 Janangue n'na ndi ngu n'na ndi guí sihu na ra thuhmε na, 'ne guí sihu na rá ngui ra uva, gui 'yøthu ngue da bahyø ja'i ngue bi du ra Hmu Jesús. Dangu'a gui 'yøthu asta guehra pa ngue da ep'u ra Hmu Jesús.

27 A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra

Hmu bi männá ji p'ua ha bi du conná guehra ja'i.

²⁸ Janangue nuyá, n'na ngu n'najua, ma ga hacjua ra güenda te ja ma n'yomfɛniha hante ngue ga sihua ra Santa Cena.

²⁹ Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'ne hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui.

³⁰ Ja njap'ua ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'ua ngue di hyenni. Ya hinguí nzaqui 'da, 'ne ya xandu 'da. Porque hinguí nnu mansu ra Santa Cena.

³¹ Pe nu'mø ngue ga hacjua ra güenda xanho p'ua ja ma n'yomfɛniha tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohma.

³² A nuyá yø ja'i hinguí hacra güenda xanho p'ua ja yø n'yomfɛni tengue ga mbøni, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bätýø n'yomfɛni yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'ua ja ra castigo di ma yø ja'i hinguí ɛc'ei Oja.

³³ Janangue nuyá ma zi cu'aha, nu'mø gadi mpɛtiha ngue 'dap'ua gui sihmɛha, dami ntø'mi n'na ngu n'na'aha ngue 'da gdi nsihmɛthoha.

³⁴ Pe nu'mø ngue to hinguí hätra thuhu, 'be di nsihmɛ 'mø bi nɛxpua ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'ua ha gadi mpɛtiha, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui hɛmphua, ga xi'i ha gdi japhua 'mø dá magá p'ua.

12

¹ Ague ma zi cu'aha, di nne ga xi'aha hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

² Ya gui pahma ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahma Oja, xcá thanneha yø dahma hinguí ya. 'Ne conná guehyø dahmu xcá thanneha, hinga pahma hanja na rá 'yu Oja.

³ A nuyá, nu ra ja'i ena ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, dami padi ha gdi hacjua ra güenda xanho ngue'mø majuaní ra Espiritu Santo di bennbi te mma oque hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra

Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuyá yø ja'i n'yoi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mahɛts'i'a.

⁴ A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'yɛc'ei. Pe ga gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i.

⁵ N'na ngu n'najua, 'dama 'dan'yo ra 'befi di pɛhma, pɛ nu te ga di øthua, gue'a ra Hmu Jesús di ørpahua rá 'befi.

⁶ Hinga 'da'igu ra 'befi bi n'nacjua, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'befi. Pe gätho gue'a Oja di hätra ts'edi yø ja'i ngue da badi ha di japra 'befi da 'yøt'e.

⁷ N'na ngu n'najua, Oja bi zänni tema 'befi ja ngue ga øthua, gue'a ra Espiritu Santo di hacjua ra ts'edi ngue da zä ga ørpahua rá 'befi Oja. Pe nu'a te gätho ma 'befi bi 'dacjua, bi 'dacjua ra 'befi para ngue da 'yørpabi ra nho ma mmi'yɛc'eiha.

⁸ Nu 'da yø 'yɛc'ei ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badi xanho p'ua ja yø mmui ha di japra hya da ma. Nu mi'da p'uya, di japi ngue da badi ha di japi da man'ua yø hya xanhenni, para ngue da zä da dinyø mmui yø ja'i ya yø hya da ma.

⁹ Mi'da p'uya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinna mmui ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø därquɛhi.

¹⁰ Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di bennbabi'a te ra hya ja ngue da ma. Mi'da p'uya, di japyø ja'i ngue da badi xanho ngue'mø guesɛ ra Espiritu Santo di bennbabi'a ra hya mmana ja'i oque hin'na. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hya hinguí padi. 'Bu i'da yø ja'i p'uya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'ua yø 'dan'yo hya i hma.

¹¹ Pe gätho ya yø 'befi ya, guesɛ'a ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'befi. Nu'á, go gue'a sannbi n'na ngu n'na yø 'yɛc'ei'a ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøtyø ja'i.

-----
 12 Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pε ra ja'i n'na nc'eitho. Di njathu p'uya, ngue conna Cristo xanguju ngue dí εc'eih'a, pε tengutho 'mø ngue n'na nc'eitho di jahu ra Cristo.

13 Gäthogahu ya, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, 'bu i'da ngue 'buhyø hmu, 'bu i'da ngue hinjo'o yø hmu, pε gäthogahu, nu'mø bi ma ma xixyagahu, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue enthó n'na nc'eitho di jahu. Porque gäthogahu, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohu.

14 Ya gui nnuhu ngue rá do'yo ra ja'i hinga n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi.

15 Nu'mø da 'yenna gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hingat' yega ra ja'i? Ya hingat' n'yoga'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pε nup'u ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'u.

16 Ogue ma guhu da 'yena: "¿Hanja ngue hingat' daga ra ja'i? Ya hingat' n'yoga'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pε nup'u ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'u.

17 Xi'mø ngue ga rá ngu ni rá do'yo ra ja'i, ga dyø dä, ¿ha di zä ga øhmü ra hya 'mø? Ogue ga ma do'yohu, ga dyø gu, ¿ha di zä di nja ma fahahu 'mø?

18 Pε Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'u ma do'yohu. N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapu bi nepe da me.

19 A nu'mø ngue gätho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, ¿ha di zä di nequi ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø?

20 Pε nuna ra hya i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pε gätho ya yø xequi ya, gue'a gui nequi xanhu ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

21 Nu yø dä ra ja'i, hinguí sä da 'yembyø 'ye: "Nugä hindí hon'a'i", da 'yembi. Nu rá ya ra ja'i, hinguí sä da 'yembyø gua: "Nugä hindí hon'aui", da 'yembi.

22 Pε gätho ya yø xequi ja ma do'yohu, gätho mahyonitho. A nu yø xequi dí emhmü ngue hin'ε mahyoni, gue'u yø xequi ma datho mahyoni'u.

23 I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohu ngue enthó hints'ehmi su t'ørpa masu, pε gue'a ra xequi'a ngue man'na dí päxhu xanhu. 'Nε ja n'na ra xequi ma do'yohu

ngue hinguí sä da hnu, 'nε guehna ra xequi na p'uya ngue man'natho dí suphu na.

24 I ja yø xequi ma do'yohu ngue di nequi, 'nε hinte man'na dí honi ngue ga japhu. Nuna Oja bi hoqui gätho ma do'yohu, 'nε bi 'yøt'e ngue man'na di muui'a ra xequi dí emhmü ngue hinga njuani p'u gui nequi.

25 Janangu nuyá, hinga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gätho'u yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni.

26 Nu'mø ngue di hyenna n'na xequi rá do'yo ra ja'i, ga rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na ra xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu mansu, ga rá do'yo ra ja'i, ga di johya.

27 A nuyá, guecju'a nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'naju, guecju'u yø xequi n'youi p'u ja rá do'yo'a.

28 Njarbutho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei bi zännbi ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá maditho, Oja bi unyø 'befi'u yø representante ra Cristo. Rá yoho, 'buhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bennbabi ra Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därkehi. A nuyá, i 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue fäxyø mmic'eiu. 'Nε i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'u ja ra nija. I 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hinguí padi.

29 Pε hinga to bi zä ngue da zä da 'yøtra 'befi ngue drá representante ra Cristo. Ni xinga to bi zä ni ja'i da zä da 'yøtra 'befi ngue da nya'u yø hya di bennbabi yø ja'i ra Espiritu Santo da ma. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä di nxännbate rá hya Oja. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøtyø milagro.

30 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøthe yø därkehi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hinguí padi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da ma te ga mbøn'u yø 'dan'yo hya i hma.

31 Damí nehü ngue Oja di 'da'ahu rá 'befi nu'a ma datho tate di muui. Pε nugä, nuna

man'na ra hya tate di muui ngue mi'da yø hya, guehna dí nne ga xän'nahü naya.

13

¹ A nuyá, madague'a gdi padi gdá nyahü'yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padi gdá nyahü'yø hya ga ya yø anxε, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'εihü, ya hinte dadi muhü. Nu ma hyahü hinte di muui porque di cohüa tengütho ra t'εgui 'mø ma zant'i, ogue tengütho ra xit'εgui di zant'yø hyüxi.

² Madague'a gdi padi gdá nya'ahü'yø hya di bennbabi ra Espiritu Santo yø ja'i da ma, ogue gdi pahmü gätho'ü yø hya xanhenni, ogue gdi timhmü xandønho hanja'ü yø hya hingui fadi hanja, ogue di ja xanho ma nt'εc'εihü, asta ga εmphü yø nyuni ngue da 'uegue, dani mpa n'na nguadi, 'nε di nja, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'εihü, ya hinte dadi muhü.

³ Madague'a ga dat'i gätho'a te di peshü ngue ga unhü te da zi yø hyoya, ogue asta ga n'uni ngue da ma nt'udi gahü, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'εihü, ya hinte dadi muhü.

⁴ A nu ra ja'i ngue majuanü di mahrá mmic'εiui, guehna ra ja'i seti te sifi. Guehna ra ja'i ja rá yemmü. Guehna ra ja'i hingra zεya. Guehna ra ja'i händi 'yεts'i hapü ya.

⁵ 'Nε di jammansü rá mmic'εiui. Hingui honse ra nho da m'mü, sinoque honnbabi ra nho yø mmic'εiui. 'Nε hingra cuε. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe.

⁶ Händi johya 'mø nnu ngue øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i.

⁷ Nu'mø di mahrá mmic'εiui n'na, ya di siguetho di madi madague'a hingui ho te ørpabi. Zant'a εmbra mmü ngue xanho te øtra mmic'εiui, porque hingui nne da hyep'ü'a gui madi. I tø'mi ngue di n'yo rá mmü rá mmic'εiui 'mø ngue hinga gue'a øt'e.

⁸ A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'εihü, i jatho ngue hinha rá nεgui ga mahmü. Pε nuyá yø 'bεfi bi 'dacü Oja, di njap'ü rá nεgui ya. Porque da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho di bennba yø ja'i ra hya da ma. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho

da japyø ja'i da nya yø 'dan'yo hya. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho ngue ja da xännbabi yø ja'i'ü yø hya xanhenni.

⁹ A nuyá, majuanü ngue hinga gätho di pahmü hanja yø hya. Porque Oja hingui üdi gätho'a te ra hya i ja.

¹⁰ Pε da 'yεhra pa ngue gäthogahü ga pahmü xanho hanja ra hya. Nu'ü yø pa'ü, ya himma hyoni ngue di m'mühyø ja'i da xänbä ra hya yø mmü'yεc'εiui.

¹¹ A nu'mø mará ngüεgui, di mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'yomfεni mi ja, tengütho yø n'yomfεni yø basi. Pε nuyá, ya dá ndan'yohü ya, ya bi gop'ü'yø hya xtá mangä 'mø mará ngüεgui.

¹² Nuyá, nup'ü ga mbemma mmü hanja ra hya ya, εntho tengütho 'mø di hεtra hyε, händi nεqui xanho hanja gätho yø hya. Pε da 'yεhra pa ngue ga nnurpahü rá hmi ra Cristo. Ya ja ga pahmü p'ü xanho hanja ra hya p'üya. A nuyá, zits'ütho di pahmü hanja ra hya ya, pε nu'ü yø pa'ü, ya ga pahmü xandønho gätho hanja, tengütho Oja i pacü xandønho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyü yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øthü. Ja ts'editho ngue zant'a ga εc'εihü Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga εmhü ngue di nja'a te mman'Oja. 'Nε ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'εihü. Pε nuna ma datho di muui ya hyü yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'εihü.

14

¹ Dami ja ndummü ngue gui mahni mmic'εiui n'na ngu n'na'ahü. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'bεfi i ja, pε dami ne ngue da zä gui 'yørpahü rá 'bεfi Oja. 'Nε ma datho dami nehü ngue di m'mühyø ja'i ngue ya dyø 'bεfitho'a ngue da manna hya di bennba Oja.

² Porque nu'mø 'bahra ja'i ngue ga ya'ü yø hya hingui fadi, ya hingyø ja'i'ü nzofo, porque hinjongui øde te ga ya. Hinda hønse Oja padi tema hya mmanna ja'i. Porque ra Espiritu Santo di hatra ts'edi di bennbi te da ma, pε hinjongui padi te ga mbønyø hya i mma.

³ Pɛ nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue'u yø ja'i nzofo para ngue di zacyø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. Di hatra ts'ɛdi yø ja'i na ra hya øde hma, 'nɛ hurpabi yø mmɛi.

⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hɪnjongui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pɛ nu ra ja'i ngue di bennbabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuya yø ja'i di mpeti, di japi ngue da dinyø mmɛi yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Mahotho 'mø ngue gätho di sä gdi nyahɛ yø 'dan'yo hya hɪngui fadi. Pɛ ma datho di nnegä ngue di bɛn'nahɛ Oja'a te ra hya gui xihmɛ yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hya gui mmamhmɛ, hinda gue'a ngue gdi nyahɛ n'na ra hya ngue hɪngui øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pɛ gue'mø 'bɛp'u te'o da zä da ma te ga mbønna hya da hma. Janangue gätho yø ja'i di 'bɛp'u da dinyø mmɛi hanja ra hya.

⁶ Ague ma zi cu'ahɛ, xi'mø ga mmagä p'u ngue ga xän'nahɛ ra hya, 'nɛ gdä zo'ahɛ yø hya hɪngui øhmɛ, ¿ndana ra hya gui 'yɛt'ammɛihɛ 'mø? Pɛ nu'mø gdä zo'ahɛ'a te ra hya gni yahɛ, ya da dini xanho ni mmɛihɛ hanja ra hya 'mø. Ya gui pahmɛ hanja'a ra hya di bɛnngagui Oja ga mmamp'uya, guehna ra hya da zä ga xän'nahɛ na.

⁷ Ya gui nnuhɛ, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bida, nu'mø hɪndi ntinyø hya, ya hɪngui fadi tema so i ja.

⁸ Nup'u ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hɪngui padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hɪnte ni bontho. Porque hɪndi nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni.

⁹ Gui njathɛ p'uya, nu'mø hɪngui øhyø ja'i'a ra hya gni yahɛ, ¿hague da mbahyø ja'i'a ra hya gui mmamhmɛ 'mø? aha gadi yahnihɛ, hɪnjongui øde te gui mmamhmɛ.

¹⁰ Nua ja ra ximhäi, mandøngu dyø hya ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pɛ gätho'u yø hya ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni.

¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'nɛ ga ya ra hya hɪndi øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'atho rá häi'a nzoqui, porque hinda zä gdä nya'be'a te ra hya ga ya ra ja'i.

¹² Nugä di padi ngue ɛmmɛi gui nne di ha'ahɛ ra ts'ɛdi ra Espiritu Santo ngue da zä

gui 'yørpahɛ rá 'bɛfi Oja. Pɛ dami nehɛ ngue nu'a ra 'bɛfi gui 'yøthɛ, da gue'a ra 'bɛfi ma datho da 'yørpabi ra nho ni mmɛi'yɛc'ɛihɛ gui 'yøthɛ.

¹³ Nu to nne da nya yø hya ngue hɪngui øhyø ja'i, da 'yäpra mate Oja ngue da zä da xihyø mmɛic'ɛiui te ga mbønna hya da ma.

¹⁴ Porque nu'mø di mmat'Oja 'nɛ hɪngui øhyø ja'i'a te ra hya nna mat'Oja, nuua ja ma mmɛi di padi ngue di mmat'Oja, pɛ nuya yø hya di mma, ya hɪn tema nho da 'yørpabi yø ja'i.

¹⁵ ¿Ndana gue'a ja ngue ga øt'a ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mmɛi, pɛ guehya yø hya øhyø ja'i gdä mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gätho ma mmɛi, pɛ da gue'u yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hya i mma.

¹⁶ Nu'mø gadi ja mammadihɛ Oja, 'nɛ'mø hɪnjongui øde tema hya gui mmamhmɛ, nu ra ja'i øts'e te gui mmamhmɛ, ya hɪngui padi te ga mbønna hya. Ya hɪngui sä da 'yɛnna ja'i da ngut'atho.

¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gni ja mammadihɛ Oja, pɛ nu'mø ngue hɪngui øhyø ja'i'a ra hya gni ja mammadihɛ Oja, ya hɪn tema ntho ørpabi yø ja'i ra hya øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammadi Oja ngue mits'u xangu yø 'dan'yo hya di padi gdä nyagä ngue'ahɛ.

¹⁹ Pɛ nup'u di mpeti yø ja'i, nugä di nnu manho ngue høndi cut'atho yø hya ga xänbabi yø ja'i, pɛ da gue'u yø hya øhyø ja'i gdä nya, hinda gue'a ngue ga mmangä 'dɛt'a mahuahɛ yø hya ngue hɪngui pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ahɛ, 'yonɪ mantho gui øthɛ tengutho yø basi ngue zits'u dyø n'yomfɛni i ja. Pɛ xanho ngue gui cohmu tengutho yø basi ngue hɪngui ngu ra nts'o padi, gui njathɛ p'uya. Pɛ ya gyø daja'ihɛ, dami 'yøt'e ngue ya ja xanho ni n'yomfɛnihɛ ya.

²¹ Nup'u ja ra libro ngue rá ley, Oja i ɛna: "Nuya yø ja'i ngue yø mmejmahya, ga japi ngue di ts'ofø conyø hya ga ya yø 'dan'yo ja'i. Pɛ madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hya, ngutho hinda 'yørcagui masu", ɛn'Oja.

²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hya hɪngui fadi, gue'a ra hmɛya'a

ngue h̄ingyø 'yɛc'ɛi yø ja'i ts'ofo, sinoque yø mmejmahyatho. Pɛ nu'mø nzo Oja yø ja'i conna hya di bennbabi yø pøngahya da ma, gue'a ra hmɛya'a ngue ya yø 'yɛc'ɛi yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narba xá mpɛti yø 'yɛc'ɛi, 'nɛ'mø gá ga ya yø 'dan'yo hya ngue h̄inga nt'øde te ga ya, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i h̄ingra 'yɛc'ɛi 'nɛ h̄ingui pahyø 'dan'yo hya ga ya yø ja'i, uangui da 'yɛmbi ngue loco yø ja'i di yahni.

²⁴ Pɛ nu'mø nne di nya n'na ra 'yɛc'ɛi ngue da manna hya di bennbabi Oja da ma, 'nɛ da nya ra hya ga ya yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i h̄ingra 'yɛc'ɛi 'nɛ h̄ingui paði hanja ra nt'ɛc'ɛi, ra ja'i da dinná mm̄ai ngue ja rá ts'oqui co nu'a te ra hya da 'yøde.

²⁵ Di n'yo rá mm̄ai ra ja'i ngue Oja i paði xanho te gáma hya mbɛmp'u ja rá mm̄ui. Di ndantyøhm̄u p'uya ngue da danne Oja. Da 'yɛna: “Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di mpɛti yø ja'i 'bɛcua”, da 'yɛna.

-----
²⁶ Ague ma zi cu'ah̄u, nup'u ha gadi mpɛtiha ya, i 'b̄ai to nne da d̄utyø salmo, i 'b̄ai to nne di nxännbate rá hya Oja, i 'b̄ai to nne da manna hya di bennbabi Oja, i 'b̄ai to i nne da nya yø hya ngue h̄inga nt'øde, i 'b̄ai to da zä da ma te ga mbønyø 'dan'yo hya h̄inga nt'øde. Pɛ nu te gáma hya guí nne guí mm̄amhm̄u, guí mm̄amhm̄u'u yø hya di haτρα ts'edi yø ja'i.

²⁷ A nu'mø te'o ga ya ra 'dan'yo hya h̄inga nt'øde, ya h̄ondi yø nc'ɛi ogue hyu nc'ɛi di nya. Pɛ 'da mi'datho di nya. 'Nɛ nnetho ngue di 'b̄ai te'o da xihyø ja'i teni bøn'u yø hya da hma.

²⁸ A nu'mø ngue h̄injo'o p'u to di thocra hya, man'na xanho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo ra hya ga ya. Porque h̄injongui øde te ga ya. Sinoque n'na ngu n'na di nyasɛui Oja p'u ja yø mm̄ai.

²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne da xihyø ja'i'u yø hya di bennbabi Oja da ma, di nya yonc'ɛi ogue hyu nc'ɛi. Mi'da yø ja'i p'uya, da hyacra güenda ngue'mø majuani Oja di bennbabi ra hya mm̄anna ja'i ogue h̄in'na.

³⁰ Nu'mø ngue 'bɛp'u man'na ra ja'i nne da xihyø ja'i ra hya di bennbabi Oja da ma,

di nsäya'a ya p'uya, di japi di nya man'na nc'ɛi nne di nya.

³¹ Gätho'ah̄u, nu to nne da xihyø ja'i ra hya di bennbabi Oja da ma, 'da mi'da di nya. Janangue nu'u yø ja'i øxra hya da hma, da d̄inyø mm̄ai hanja ra hya, gue'a di hya ra ts'edi'a.

³² Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra hya di bennbabi Oja da ma, da d̄ø'mi m̄ente da zä di nya.

³³ Porque Oja h̄ingui nnepe ngue 'da di yahniho yø ja'i p'u ha ja ra hya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'yɛc'ɛi mi'da yø hnini, dangu'a gui 'yøth̄u.

³⁴ Porque yø xisu h̄ingui sä ngue di nyap'u ha di mpɛti yø 'yɛc'ɛi. Porque yø xisu h̄in'yu ra nt'ɛdi ngue da gue'u di opan'yu ra hya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yoh̄u'u i ja ngue di m'met'o tengutho ra hya mm̄amp'u ja rá ley Oja.

³⁵ Nu'mø ja tema hya nne da 'yänna n'na ra xisu, da 'yänna damme p'u ja rá ngu. Porque h̄indi n̄ejmanho ngue ra xisu di nyap'u ha di mpɛti yø 'yɛc'ɛi.

³⁶ Mahsä mi 'yɛna ngue da zä gui sänse te gui 'yøth̄u. Porque h̄ingo gá damhm̄u rá hya Oja, sinoque m'mefatho bi zønna hya p'u gui 'b̄ah̄u.

³⁷ Nu'mø toni ja'i da 'yɛna ngue di bennbabi Oja ra hya ja ngue da ma, ogue to da 'yɛna ngue n'youi ra Espiritu Santo, da baði ngue nuya yø hya dí xi'ah̄u, gue'a Oja di 'bejpasɛgui te dí mma.

³⁸ A nu'mø toni ja'i da 'yɛngui ngue h̄inga gue'a ra hya dí mma, da gue'a to mman'a p'uya xquet'a h̄ingui ja ngue da t'ɛmbi ngue gue'a ra hya mma.

³⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami neh̄u ya ngue guesɛ Oja di ben'nah̄u ra hya gui xihm̄u yø ja'i. A nu'u yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, dami unhn̄u ra nt'ɛdi ngue di nya.

⁴⁰ Pɛ da 'yo ni 'yu'a te gáma hya guí mm̄amhm̄u, mazihotho gdi mamhm̄u ra hya.

15

¹ A nuya ma zi cu'ah̄u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí pumbɛnih̄u na ra hoga 'da'yo hya dá xi'ah̄u ya. Ya gá nu manhoñu

na ra hya na, 'ne guehna ga du ni nt'ec'eha naya.

² Nu'mø ngue hingui hyehmap'ua na ra hya naya, gue'mø ngue hingma xøts'etho gni 'yec'eha na ra hya 'mø, guehna ra hya di nyanni teha na.

³ Nuna ra hya bi siqui, guehna ra hya ra maditho dá xän'naha na. Guehna ra hya na ngue bi du ra Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih. Ya bi nja na te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro.

⁴ Mi du ra Cristo, bi ma nt'ägui. Pe bi bennate'a rá hyu pa. Ya mahombi nja ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro.

⁵ Mi bennate ra Cristo, bi nu ra Bedu ngue ya 'bui mahøn'a. M'mefa p'uya, bi nu gätho'ua mi'da yø representante ra Cristo.

⁶ Man'na ra pa p'uya, tho'i cat'a ciento'ua ma cuha bi nuui ra Cristo mahøn'a. 'Ne xangu tobe 'batho ya, xinxä ndu 'da.

⁷ M'mefa p'uya, bi nu ra Jacobo. Man'na ra pa p'uya, gätho'ua yø representante bi nu mahøn'a.

⁸ Mi nu ra Cristo ya to Gä bi nu, ya dá nthese'be p'ua rá nzequi. Pe nugui, man'natho hinga njuanigui.

⁹ Porque guecä mits'ua hinga njuanigä ngue gätho mi'da yø representante ra Cristo. A nugui, ya ra matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue rá representantegui, porque nugui xtä sacä ya yø ja'i Oja.

¹⁰ Pe Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dacra 'befi di pehya, 'ne hinga särbatho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu ra 'befi di øt'ä ngue gätho'ua mi'da yø representante ra Cristo. Pe nuna ra 'befi na, hingo dadi jasegä na, sinoque ørcagui ra mate Oja ngue faxqui te di øt'e.

¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu ra 'befi di øt'e, oque go gue'ua mi'da xangu ra 'befi bi 'yøt'e, pe nuna ra hya dí mmangähe, 'da'igu na. 'Ne guehna ra hya guí ec'eha na ya.

-----
¹² A nuyá, Gä 'da'igu dí mmangähe ya ngue bi du ra Cristo 'ne bi bennate. ¿Pe hanja ngue guí emhma ngue händi bennate yø ánima?

¹³ A nu'mø ngue majuaní guí mmamhma ngue händi bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zä bi bennate ra Cristo 'mø?

¹⁴ A nu'mø ngue himma juani bi bennate ra Cristo, ya hinte ni bøntho na ra hoga 'da'yo hya dí mmangähe 'mø. Da guehni nt'ec'eha p'uya, xquet'a hinte ni bøntho 'mø.

¹⁵ Ya ra fehni dí mmangähe 'mø ngue dí xi'aha te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'aha ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mi du. A nu'mø ngue himma juani di bennate yø ánima ya, ya himma juani ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø.

¹⁶ Xi'mø ngue händi bennate yø ánima ya, ya xmama bi du ra Cristo 'mø.

¹⁷ Xi'mø ngue ra Cristo himbi bennate, nuna ni nt'ec'eha i ja, ya hinte ni bøntho. Porque hinga njut'itho ni ts'oquih 'mø.

¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'ua to ya xä ndu, madague'a bi 'yec'ei ra Cristo, pe xquet'a 'ne'ua di m'me'ua.

¹⁹ Nu'mø ngue hinte ni bøntho ngue dá ec'eha ra Cristo mente ra pa dá m'mahma, ya man'natho huécateja 'mø ngue gätho mi'da yø ja'i.

²⁰ Pe majuaní dí xi'aha ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate. Co nuna ra hya naya, dí haxa njuani ngue gätho yø ánima xä ndu jatho ngue di bennate m'mefa.

²¹ Nu'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fup'ua ngue bi du yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pe xquet'a nu'a i bennate ra Cristo 'mø mi du, go bá jatra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima.

²² Ra Adán, rá 'yu'a ngue gäthogaha, gätho ja ngue ga tuha. Pe nu to gätho ec'ei ra Cristo ya, ja ngue di bennate.

²³ N'na ngu n'na bá n'yoi ra pa p'ua ngue di bennate. Rá maditho bi bennate ra Cristo, m'mefa p'uya, nu'mø bá ehra Cristo, nu te'o Gä xa 'yec'ei, Gä di bennate.

²⁴ Nu'mø ngue bi dapi gätho yø nsaiui, nu'ua ena ngue ja yø ts'edi ngue di mmandase, Gä di ts'onnbabi yø hya, ya gue'a ra pa rá nzequi'a p'uya. Nuna Oja rá Papá, di däprá cargo p'uya ngue di ndast'abi.

²⁵ Porque ra Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a asta gue'mø da 'yøt'a Oja ngue da dapi gätho yø nsaiui.

²⁶ Nu'a rá nsaiui rá nzequitho da dapi, gue'a ra ndate i ja'a, porque ya hinjon da du.

27 Nuna Oja bi unná cargo ra Cristo ngue gá go di manda te gá ja na. Pe nuyá, hinguí nne da ma ngue ra Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unná cargo ra Cristo ngue di manda te gá i ja.

28 Da zonna pa ngue da dahra Cristo ngue di manda te gá ja. Ra Cristo p'uya, nu'a rá Papá bi unna cargo ngue di manda te gá ja, di dápi ngue di mandase, ya guesε Oja di manda te gá ja p'uya.

29 I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ahya. I 'bua i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima himbi nxixya hante ngue da du. A nuyá, xi'mø εnyø ja'i ngue hñdi bennate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtí nxixya hante ngue da du 'mø?

30 ¿Hanja ngue hangu ra pa dí engä ma te 'mø ngue hñdi bennate yø ánima 'mø?

31 Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue da hyo gyø ja'i. Ague ma zi cu'ahya, hontho dí xi'ahya na ra hya na, porque majuaní ngue ja gampähä ngue n'na ngu n'najya, gá di n'yohya ra Hmu Jesucristo.

32 Nup'ya ja ra hnini Efeso, xandøngu ra n'ya dá sägä p'ya, porque εna yø zate yø ja'i da njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hñdi bennate yø ánima ya, ¿teni 'be'a dí taha ngue te dí øt'ä 'mø? Man'na xanho ngue ga εna: “Ma ga nsännigo ya, ga mmi ga si te xtá tini. Porque ni xudi ga tu”, ga εna.

33 'Yo gadí nhyεgui ngue to da hyä'ahya. Porque nu'mø gadí nsixh'ya yø ja'i xants'o ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni 'yoh'ya.

34 'Yo ma'bēdi ni mmahya. Damí hyaxha ra 'yu njuantho, mamí 'yøthya ra ts'oqui. Porque 'bua i'da ngue tobe hinguí pahma Oja. Dí mmangä na ra hya na n'namhma ngue gui pēs'nisähya.

35 Rá nzequi 'bua i'da nne ngue da 'yørca ra nt'änni ya, da 'yεngui: “¿Ha di njap'ya di bennate yø ánima? ¿Tengu da gohyø do'yo 'mø bi bennate?” da 'yεngui.

36 Gue'a ra ja'i ngue ma'bēdi rá mmahya da 'yänni tengu na ra hya na. Ya gui nnuhya 'mø bi ma nthuhu n'na ra hmudä, i 'ya rá do'yo ra hmudä, nu'a rá mmahya ra hmudä p'uya da bøts'e.

37 Nu'mø bi ma nthuhu ra hmudä, ogue ra trigo, ogue ja te man'na ma hmudä, hinga tengu nja ra hmudä da thuhu da ngut'atho 'mø bi bøts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo 'mø bi bøts'e.

38 N'na ngu n'na yø hmudä 'mø bi ma nthuhu, nu te nne Oja ngue da gohrá do'yo n'na ngu n'na yø hmudä, gue'a di jap'a.

39 Gätho yø cosa ngue ja yø do'yo, hinga 'da'igu yø do'yo. Nu rá do'yo ra ja'i hinga 'da'iguui rá do'yo yø zu'ε. 'Dama 'dan'yo yø do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yø ts'int's'ya, ndan'yo rá do'yo yø hua.

40 Njarbutho te bí ja mahets'i ya. N'nan'yo gui nequi yø do'yo nguep'ya gui nequi yø do'yo ya te ja ua ja ra häi. Nu'ya bí ja mahets'i, n'nan'yo gui nejmanho ngue'a te gui nejmanho ya ja ua ja ra häi.

41 N'nan'yo gui yotra hyadi ngue'a gui yotra zana. Xquet'a njarbutho yø sø ya, nu'a te gui yot'i 'da yø sø hinga 'da'iguui yø nyot'i mi'da yø sø.

42 Nu'mø ra pa daní bennate ma do'yohya, n'nan'yo da gohi, ya hinda ngu'a tengutho ja ya. 'Ne ya hinda zä da du 'mø bi bennate.

43 Xants'o rá do'yo ra ja'i 'mø bi t'ägui. Nu'mø bi bennate p'uya, ya di nejmanho rá do'yo. Hinguí nzaqui ra ja'i 'mø bi t'ägui, pe nu'mø bi bennate, ya xanzaqui.

44 Nu ma do'yohya ja ua ja ra ximhäi da ma nt'ägui. Pe nu'mø daní bennate p'uya, ya hñma nzä ngue da du. Porque ja rá do'yo ra ja'i ngue da du, xindi nja rá do'yo ra ja'i ngue hinda du.

45 I mmamp'ya ja ra Maca Libro ngue εna: “Nuna ra Adán, ra mudi ja'i bi m'mai, Oja bi hoqui 'ne bi japi ngue bi nja rá te”, i εna. Pe nuna ra Cristo bi m'm'a m'mefa, ya hñgra ja'itho na, guehna da zä di unna 'da'yo te yø ja'i na.

46 Rá mudi, bi nja ma do'yohya ngue da du. M'mefa p'uya, di nja ma do'yohya ngue hinda du.

47 Nuna rá mudi ra ja'i bi m'mai, ra häi rá do'yo 'mø mi ma mahoqui na. Pe nuna rá yoho ra ja'i bi m'm'a m'mefa, gue'a ra Cristo bi 'ye mahets'i na.

48 Gätho yø ja'i 'bua nximhäi i ja yø do'yo tengutho rá do'yo na ra ja'i rá mudi bi m'mai ngue ra häi rá do'yo. Pe nu'ya yø ja'i

dí ma mahets'i, dí nja yø do'yo tengutho rá do'yo'a bí 'yε mahets'i.

49 A nuju, i ja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Adán. Pε m'mεfa, xquet'a dí nja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yε mahets'i.

50 Ague ma zi cu'ahu, dí nne ga xi'ahu ya, nuna ma do'yohu n'youi ra ji, hinda zá dí m'map'u ha dí manda Oja na. Porque nuna ma do'yohu hinguí zai, ya hinda zá dí m'mui para zantho na.

51 Pε dí nne ngue ga xi'ahu n'na ra hya hinguí fadi hanja. A nuju ya, hinga gátho ga tuh, pε gá da ma mapádi ma do'yohu, n'nan'yo da gohi.

52 Tengutho gui ts'antrá dá ra ja'i, n'na zihmantho dí njarbutho'a te ja ngue dí nja. Nu ra pa ngue rá nεgui, da t'øde ngue dí nya ra corneta. Nu'mø bi nya'a p'uya, nu'u xandu, di bennate ngue dí m'mui para zantho. Pε nu'u yø ja'i di 'butho'a ra pa'a, da ma mapádithobi yø do'yo.

53 Porque ma do'yohu hinguí zai, jatho ngue dí mpádi, da gohi ngue dí nzai. A nuyá, nuna ma do'yohu ja ngue da du. Nu'mø bi zá bi mpádi, ya hinda du.

54 Nuna ma do'yohu i tu, bi zá bi mpádi, para zantho dí nja ma 'do'yohu. Ya dí nja'a te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu ra ndate i ja, dí m'mεhrá ts'edi, porque da thapi.

55 Ya hinda zá da hyoju ra ndate. Porque hinha da zá dí ntate ngue da hyoju", i εnna hya.

56 I ja rá ts'edi ra ndate ngue ho yø ja'i porque ja yø ts'oqui yø ja'i. 'Nε i mmanna ley ngue dí njapra castigo ra ts'oqui.

57 Pε janjuani dadi ja mammadi Oja ngue mi zá ma εc'ei ma Hmuha Jesucristo, gue'a bi 'yøt'e ngue dá tapha ra ndate'a.

58 Janangue nuya ma zi cu'ahu, ga dahu xandønho. 'Yo guí hehma na ma nt'εc'eiha i ja. 'Yo guí säyahu ya, zant'a dami 'yørpahu rá 'befi ra Hmu. Ya guí pahma ngue nuna rá 'befi ra Hmu dí ørpahu hinga sərbatho dadi mpehma.

16

1 Nu'a ra mentyu ja ngue gui pethu para ngue gui unhn ma cuhu rá m'ma'a n'nanni, dami 'yøthu tengutho ra hya dá xicá yø 'yεc'ei rá m'map'u ja ra häi Galacia.

2 Nu'mø gá mpetih'a ndomingo, n'na ndi ngu n'na ndi guí mpetih, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei da hyaxi zi algo ra mentyu ngue ra ofrenda para ngue da ma m'mets'i. Janangue nu'mø dá magá p'u guí 'buhma, hinga ja gui pethu ra mentyu. Ya xqui 'uecju zihangu'a tengue xa nzat'a ni ts'edi xcá tahma.

3 Nu'mø dá magá p'u, ya xqui huanhn yø n'yohu ga εt'a ngue da ma Jerusalén, di dá ra mentyu. 'Nε ga unna carta da gats'i ngue daní dá.

4 A nu'mø da zá ngue 'nεqui ga mma, 'da gdá mεgá'be'u yø n'yohu da ma p'uya.

5 Nu'mø dá nεxá ua ngue ganí mpagá p'u ja ra häi Macedonia, m'mεfa p'uya ga thogui ganí mpap'u Corinto guí 'buhma.

6 Xamhmatho da zá ngue ga m'mεcá p'u njammí pa. A nu'mø da zá, ja ga m'map'u mente gá di thohyø se'ye. Ya da zá guí fáxcahu te ga honí ha ganí mpa 'mø dá thogui.

7 Hindí nne ngue ga thotho 'mø dá map'u guí 'buhma. Da ne Oja ngue da zá ga m'mεcá p'u njammí pa.

8 Pε nuyá, dí nne ga m'mεcua Efeso mente da zønna pa ngue ra ngo Pentecostés.

9 Porque nuua Efeso säp'u ga mmangá xanho ra hya ua madague'a xangu to sáqui.

10 Nu'mø bi map'u guí 'buhma na ra Timoteo, dami 'yørpahu masu, porque nuna xquet'a ørpabi rá 'befi ra Hmu tengutho ra 'befi dí øt'á.

11 Nuna ra Timoteo, dami nu mansuhu na. A nu'mø bá pengui ngue da zøcua dí 'bui, guá fáxhu'a te di zøcua. Porque dí tømí ngue da zøcua ha dí 'bui, da gue'u ma cuhu n'youi dí tømí ngue da zøcua.

12 A nuna ma cuhu ra Apolos, dá xicá na ngue 'da xtí mahä'u ma cuhu bi ma da nu'ahu. Pε himbi ne bi ma. A nuyá, xamhmatho da bongui ngue da map'u ya.

13 Dá 'yo n̄i 'yu te gui 'yøth̄u. Dami 'yøt'e ngue d̄u n̄i nt'εc'εih̄u. Dami hyah̄u nzamm̄u n'na ngu n'na.

14 Nu'a te gā i ja ngue gui 'yøth̄u, to bi zā mā ja'i, gā guí mah̄m̄u.

15 Ague mā zi cū'ah̄u, nu'mø rá m̄adi mambá hm̄anna hoga 'da'yo hya p'̄u ja rá häi Acaya guí 'b̄ah̄m̄u, guí pah̄m̄u ngue n̄una rá Estéfan̄as co gātho'̄u 'b̄ap'̄u ja rá ngu n̄a, guehya rá m̄aditho bi 'yεc'εi n̄a rá hya n̄a. 'Nε guehya janjuan̄i ngue ho yø mm̄u ngue fäxyø cū ya.

16 Dī nnegā ya ngue nu'a te rá hya m̄anya dí xi'ah̄u ya, dami 'yεc'εih̄u. Dā gue'̄u m̄i'da d̄i mp̄efi ngue m̄anna hya, 'nε dā 'yøt'ah̄u rá n̄ho n̄a rá hya i m̄m̄a, dami 'yεc'εih̄u te m̄m̄a.

17 Janjuan̄i dadi johya ngue bi zøcua ya n̄i mm̄enguh̄u rá Estéfan̄as, bá n'youi rá Fortunato, con̄a Acaico. Porque h̄ingui s̄a guí zengua'ah̄u ngue yap'̄utho n̄i nguh̄u. Pε ya bi zøcua ya mā cūh̄u ngue bi zengua'gui, εntho gā s̄øseh̄u ua ngue gā zengua'ah̄u.

18 Janjuan̄i ngue di hacra ts'edi 'mø m̄i zøhø, tengutho gui ha'ah̄u rá ts'edi. Dami pah̄m̄u ngue n̄uya yø n'yoh̄u njap'̄u ngue di hatra ts'edi yø ja'i, dami nu m̄ansuh̄u ya.

19 N̄uya yø 'yεc'εi 'b̄ui gā rá häi Asia, gā di zengua'ah̄u. N̄uya di zengua'ah̄u, guehna rá Aquila 'n̄εhr̄a Priscila, dā guehya yø ja'i d̄i mp̄eti p'̄u ja yø ngu ya p'̄uya di zengua'ah̄u. Porque n'nat'a mā Hm̄u dí εc'εih̄u.

20 I p̄en'nah̄u rá nzengua gātho ya mā cūh̄u 'b̄ucua. Gātho mā zengua n'na ngu n'na'ah̄u.

21 N̄ugā dr̄a Pablo dadi cuatā mā th̄uh̄u n̄a rá carta ja ua ngue dadi zengua'ah̄u.

22 A n̄uyá, nu'mø toni ja'i ngue h̄indi mā'a mā Hm̄uh̄u Jesucristo, guehna rá ja'i dā mā rá castigo n̄a. Dā ne'a rá Hm̄u ngue dā εh̄ε.

23 Nu'a mā Hm̄uh̄u Jesucristo dā ne ngue di jap'ah̄u.

24 Nu to gātho di εc'εih̄u rá Jesucristo, dí p̄ennbabi rá hya ngue dadi m̄adi. Dā ngut'atho.

2 Corintios

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'εi Corinto.

¹ Nügä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nügä ya, co 'nēhna mā zi cūhū rá Timoteo dādi zεnguagā'be'ū yø ja'ī Oja dī mpeti p'ū ja rá hnīni Corinto, dā gue'ū mī'da yø ja'ī ya o rá 'yε Oja rá m'mūp'ū ja rá häi Acaya dādi zεngua'be.

² Dī nnegā'be ngue nūna Oja mā Papáhū co 'nēhna mā Hmūhū Jesucristo di jap'āhū 'nε dā hyūt'a nī mmūihū.

³ Nūna Oja ngue rá Oja 'nēhrā Papá mā Hmūhū Jesucristo, ma gā ja māmādīhū naya. Nūna Oja mā Papáhū, di huεgāhū 'nε dī hoga mā mmūihū nā.

⁴ N'na ndī ngu n'na ndī gā sāhū rá n'ū, guehna Oja dī hoga mā mmūihū. Pε tengūtho bi 'yørcāhū Oja ngue bi hoga mā mmūihū, i nnepe ngue gā jahū p'ū mā mmīc'εihū ya. Nū'mø dī nnu mā mmīc'εihū ngue sā rá n'ū, xquet'a gā hojpa'hū yø mmūi.

⁵ Nū'mø xangu rá n'ū dī sāhū tengūtho rá n'ū bi zā rá Cristo, pε nūna rá Cristo mathogūtho di hoga mā mmūihū nā.

⁶ A nuyá, nūna rá n'ū dī sägā, guehna dī zāp'ū dī nhohnī mmūihū nā 'nε dī nyānnī tehū naya. Nū'mø ngue di hogā mā mmūi Oja, xquet'a dā zā guī tīnī ha dī nhohnī mmūihū 'nε guī tīnī ha dī nyānnī tehū. Porque nū'mø guī sāhū rá n'ū tengūtho xtā sägā, dī nne ngue guī seti xāho te gā rá n'ū ja ngue guī sāhū.

⁷ A nuyá, dī pa'a njuānī ngue gā guī pømmānhohū ya, porque dī pacā ngue nū'mø ya gdi sāhū rá n'ū tengūtho xtā sägā, nūna Oja xquet'a di hoc'a nī mmūihū tengūtho i hoga mā mmūi.

⁸ Ague mā zi cū'āhū, nū'ū yø xεqui jap'ū ja rá häi Asia, damī pahmū ya ngue xāndøngu rá n'ū xtā sägā p'ū. Janjuānī ngue dá m'mū mman'ū. Ya di εnā ngue hīn xcabā seti te gā

rá n'ū dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui.

⁹ Nūp'ū ngue nnā bēni, εnā gue ya xi ts'ānnī ngue dā thogui. Pε nūna te gā rá n'ū dá thocā, i nja nā para ngue mān'natho gā hon'Oja ngue dā yangūi. Porque Oja i sā dā 'yøt'e ngue dī bēnnāte yø ánima. Ya hīnda zā dā 'yēnna ja'ī ngue dá hyonsε ha dī nyānnāte.

¹⁰ Pε nū'mø rá ora mī ja ngue xtabá thogui, dī haxā njuānī ngue guehna Oja bi yangūi. Astā guehya i fāxqui. Dā guehya dī haxā njuānī ngue nū'mø nīmantho gā sā rá n'ū di sigue dā yangūi.

¹¹ Pε i jatho guī fāxcāhū ya ngue guī mmarcāhū Oja. Nū hangū gangū yø ja'ī dā marcagūi Oja, nū'mø bi nū yø ja'ī ngue dī jajpagūi Oja, gā gue'ū dī ja māmādī Oja'ū.

¹² I jap'ū mān'na rá hyā ya ngue mān'na mā dātho nnā johya. Porque dādi unna güenda ua ja mā n'yomfēni ngue majuanī dādi mporta xāho ua ja rá xīmhai. Pε nū te gā dī øt'e, majuanī ngue mā mmūi nnā øt'e. Nūna rá hyā dī xi'āhū ya, guehna dá n'yogā 'mø mā magā p'ū guī 'būhmū naya. Pε gue bi 'dacrā mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hīnga sā gā εnā ngue dī pase te nnā 'yo.

¹³ Nūya yø hyā dādi cuatā ua ja rá sūcua, hīn tema mān'na mā hyā mā uants'ibi, gā gue'a te mmanā sūcua. Nūna rá hyā guī tīhmū p'ū ja rá sūcua, guehna rá hyā dī nne gā xi'āhū naya, nügā hīndī hä'āhū. Emmēi dī nnegā ngue dā dīnnī mmūihū xāndøho ngue gā gue'a te dī øt'e.

¹⁴ Porque nuyá, hīnga gā tīnnī mmūihū xāho hanja te dī øt'e. Pε dī nnegā ngue dā dīnnī mmūihū xāho te dī øt'e, n'namhma ngue nū'mø rá pa dā εp'ū rá Hmū Jesús, ya dā zāp'ū guī 'yεspāhū'a tengue nnā 'yogā. Dagueque, xquet'a gā εspābī'a tengue gnī 'yohū p'ūya.

¹⁵ Nügā nūp'ū nnā bēni, dī εnā ngue ya guī nnu māhojū, janāngue dá sännā'a rá yondī ngue xcā map'ū ngue xcābi zεngua'āhū.

¹⁶ Porque dá ne ngue nū'mø xcā mā Macedonia, xcānī nthocā p'ū guī 'būhmū. Nū'mø xcabā pengā Macedonia p'ūya,

maḥøn'a xcabá thocä p'ḥ guí 'bḥhmḥ. Dí ɛngä ngue guí fäxçahḥ te gä honi ngue gdá thop'ḥ ja rā häi Judea.

17 Pɛ ya himbi zä dá map'ḥ. ¿Ua guí ɛmhmḥ ya ngue himma juani te dí mmangä 'mø mā sänni ngue gä mmap'ḥ? Nunā rā hyā dá mā ngue xçā øt'e 'nɛ ya himbi nja, çua sä guí 'yɛmhmḥ ngue 'da'igu nna yagä'be yø ja'i 'bucua ja rā ximhäi? Porque yø ja'i i mma ngue da 'yøt'a n'na rā hyā, 'nɛ pađi xanho ngue nu rā hyā i mma, hinda 'yøt'e.

18 Pɛ i pa Oja ngue hinjam'mø dí mma ngue gä øt'ä n'na rā hyā nu'a dí pađi ngue hinda zä gä øt'e.

19 Hinga gue'a dí øt'ä'a, porque dí tennä rā Jesucristo rá Ts'ant'ḥ Oja. A nugä ya, conna Silvano, conna Timoteo, ya xtá xi'ahē hanja nā rā Jesucristo. Nunā, hinjam'mø bi man'a n'na rā hyā ngue da 'yøt'e, 'nɛ pađi ngue hinda 'yøt'e. Porque nunā rā Cristo gätho majuanī te bi mā.

20 Nu te gäma hyā xā yat'Oja ngue di nja, go gue'a rā Cristo øt'e ngue gä di nja. Janangue ya dí ɛspahḥ Oja 'mø dí ɛmhmḥ ngue majuanī'a te mmannā hyā Oja. Porque nu'a te mi hma ngue da tho rā Jesucristo, ya bi nja.

21 A nugä ya, ximma ngu'ahḥ, guehna Oja di hacjḥ rā ts'edi ngue hinha gdá hehmḥ rā Cristo. Nunā Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahḥ.

22 Ya dí ohḥ rá 'yɛ Oja ya. Ya bá 'bɛnngahḥ rā Espiritu Santo ngue gä n'yohḥ. Janangue ya dí haxhḥ njuani ya ngue gätho mi'da yø hyā xā yat'Oja ngue rā nho di 'dacjḥ, gä di nja.

23 Nu'a ngue hinda magä p'ḥ Corinto tengutho nmi sänni ngue xçā map'ḥ, nugä dí ɛnā ngue go ni nhohḥ ngue hinda magä p'ḥ. I pa Oja ngue majuanī te dí xi'ahḥ. A nu'mø guí ɛmhmḥ ngue himma juani te dí mma, nugä dađi n'unī ngue mađa zçä Oja 'mø.

24 Hinda nne gä mma ngue ja gä sänni ha gdi japni nt'ɛc'ɛihḥ, ya dí pađi ngue dḥ ni nt'ɛc'ɛihḥ. A nunā rā hyā dí nne gä øt'e, guehna ngue man'natho gui johyahḥ 'mø di yahḥ.

2

1 Janangue nugä dí ɛnā ngue man'na xanho ngue ya hinda map'ḥ maḥøn'a, porque nu'mø xçā magä p'ḥ, hont'a xti du ni mmaihḥ co nunā rā hyā xçā mā ngue xçā hec'ahḥ te gä guí øthḥ.

2 Porque nu'mø gä øt'ä ngue da du ni mmaihḥ, çte'o da zä da 'yøt'e ngue gä johyagä 'mø? Hinda høn'athohḥ sä guí 'yøthḥ ngue gä johyagä. Pɛ çha di zä gä johyagä 'mø gä xi'ahḥ yø hyā di du ni mmaihḥ?

3 Janangue ya hinda magä p'ḥ, sinoque høntho da pen'nahḥ rā carta dá ot'i. Hinda ne ngue gä mmap'ḥ ngue høndra dummäi gä ma hā. Porque ya hinda zä gä johya 'mø gä hec'ahḥ te guí øthḥ. Dague'ahḥ p'ḥya, xquet'a dí pađi ngue hinda zä guí johyahḥ 'mø høndra dummäi gä hats'ahḥ p'ḥ.

4 Nu'mø mā ot'ä rā carta dá pen'nahḥ p'ḥ, januanī ngue hinda pađi te gä ot'i, asta dí zoni ngue rā ndødummäi jagui. Porque dí pađi ngue da du ni mmaihḥ 'mø gä nuḥḥ nā rā hyā dá ot'i. Pɛ nunā rā hyā dá pen'nahḥ p'ḥ, hinda pen'nahḥ p'ḥ rā hyā ngue da du ni mmaihḥ. Sinoque dá pen'nahḥ p'ḥ rā hyā n'namhḥa guí pađi ngue mathoguitho dađi ma'ahḥ.

5 A nunā rā n'yohḥ bi 'yøtra sai p'ḥ guí 'bḥhmḥ, hinga hønghogui bi 'yøt'e ngue bi du mā mmäi, sinoque xquet'a 'nɛ'ahḥ bi 'yøt'e ngue bi du ni mmaihḥ nā. Pɛ hinda nne gä mma ngue mathoguitho rā nts'onī bi 'yø'na rā n'yohḥ dí xi'ahḥ. Porque hinda nne ngue da 'yɛnguī ngue dí hørpabi rā hyā.

6 Pɛ nuyá, ya mme gätho 'da'igu gä mamhmḥ ngue gä hejpaḥ'a te ø'na rā n'yohḥ nā. Ya co nu'a ya.

7 Xanho ngue guí punnbahḥ'a rā n'yohḥ ya. Dami hojpaḥḥ rá mmäi. Nuyā hingui pađi te da 'yøtya, pɛ 'yo guí nnehḥ ngue nimantho mathoguitho da du rá mmäi.

8 Ma'da'yo dami 'yuti ngue gađi mahmḥ'a rā n'yohḥ ya.

9 Ya mam'met'o xtá pen'nahḥ p'ḥ rā carta ngue guí hejpaḥḥ'ḥ yø mmejmahya. Dá xi'ahḥ nā rā hyā nā, dá ne ngue gä haxä njuani ngue'mø gui 'yøt'e te dí xi'ahḥ, ogue hin'na. Pɛ ya bi nja, ya gä hejpaḥḥ nā rā n'yohḥ dí mmangä.

10 Nu'mø guí punnbah̄ na ra n'yoh̄a gá hejpaḥ̄a ya, xquet'a n̄equi dadi punnbi. Porque dí nne ngue rá hmi rá dá ra Cristo p'ua ga punnbi te'o guí punnbah̄a. Madague'a hingui ho te bi 'yorcagui rá ja'i, p̄e ga punnbi, porque h̄indí nne ngue di nts'onna hya p'ua ha guí 'b̄ahma.

11 Porque ra zithu janjuani ngue thuhrá x̄a ngue di ts'onna hya p'ua ha guí 'b̄ahma. P̄e nu'mø di nhojpabi yø ja'i, ya h̄inda dahra zithu.

12 Nugä dá map'ua ja ra hn̄ini Troas ngue dá mangä hanja na ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. P̄e Oja bi 'yøt'e ngue bi b̄ongmanho ra hya dá mangä p'ua.

13 P̄e h̄imbi zä xca n'yo mapähä, porque ma cuḥ̄a ra Tito ya mará hya'a ngue ja xca nth̄e'be p'ua, p̄e h̄imbi zøhø. Janangue dá n'ȳtegä p'uya, dá thogui, dan̄i mpagä p'ua ja ra häi Macedonia, xamh̄atho ngue ja xcan̄i nth̄e'be p'ua ra Tito.

14 Bi mäqui jammadigui Oja nuna bi 'yøt'e ngue dí n'yo'be ra Cristo, 'n̄e f̄axqui ngue h̄ønnb̄a bi zä nná ma i nth̄aha ra hya. Ndap'ua bi zä ni ma ra hya, tengutho ra bopo ngue mahotho ga ȳni ndap'ua bi zä. Porque Oja bi 'yøt'e ngue nuna ra hya dí mma di n'yo ndap'ua bi zä.

15 Janjuani ngue nnu manho Oja ngue dadi 'yonna hya ngue ra Cristo. Nu'mø zø ra bopo, nu'a ga ȳni, gätho yø ja'i paha. Njarb̄atho ra hya dí mmangä ya, gätho yø ja'i øxra hya, ngu'ua di nyanyø te, ngu'ua da ma ra castigo, gä øxra hya.

16 A nu yø ja'i da ma ra castigo, nuna ra hya øde, ena ra ndate n'youi ra hya p'ua ga mb̄eni. P̄e yø ja'i di nyanyø te, nuna ra hya øde, mazihotho p'ua ga 'yøde, 'n̄e tinyø mm̄ai ngue guehna ra hya i dinna 'da'yo te na. ¿Te'o xoda b̄oni ngue da b̄ase ha di japi da 'yø'na ra 'b̄efi na?

17 Porque xangu yø ja'i di ho ngue da mambrá hya Oja, p̄e h̄ontho nne ngue da ḡajpabi ra m̄enyu yø ja'i. Porque ma uants'i ra hya i mma, h̄inga gä gue'a rá hya Oja i mma. P̄e nugä, nuna ra 'b̄efi bi 'dacä Oja ngue ga øt'e, gue'a dí øt'a. 'N̄e nnu Oja ngue h̄imma xøts'etho nná manna hya, sinoque

dí h̄ahma mm̄ai ngue dí ørpabi rá 'b̄efi ra Cristo.

3

1 Mami 'ȳemh̄ma ngue nná mangä na ra hya na ngue dí espabi ra hya dí mma. ¿Ua guí emh̄ma ngue mahyonitho gdi cagä n'na ra carta ga dá'ah̄a, ja di mmamp'ua ngue xanho ra 'b̄efi dí øt'e? ¿Ogue go guí 'dacj̄a n'na ra carta ngue ga caxp̄a nná ma, ja da mamp'ua ngue xanho ra 'b̄efi dí øt'e, tengutho øt'i'da?

2 P̄e nugä h̄ingra carta dí honi ngue da mäxqui. Nu'mø nne n'na ra ja'i ngue da badi hanja ra hya, da zä da nu te gn̄i 'yoh̄a, ja da bap'ua p'uya ngue'mø p̄ommanho ra hya dá mangä p'ua guí 'b̄ahma ogue h̄in'na. Nugä zant'a dí mb̄en'ah̄a.

3 Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangū ra nho bi 'yøt'ah̄a na ra hya dá mangä. P̄e h̄imbi 'yotra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'N̄e h̄imbi 'yotyø letra p'ua ja n'na ra xindo tengutho yø hya bi 'yotra Moisés. Sinoque ra Esp̄iritu Santo bi 'bät'a ni mm̄aih̄a, gue'a guí n̄equi'a te bi 'yøt'ah̄a ra Cristo'a.

4 Dí haxa njuani ya ngue nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, nuna rá 'b̄efi ra Cristo dí øt'e i p̄ommanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo.

5 Nu'a rá 'b̄efi Oja dá øt'e, i pas̄e Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'b̄efi. A nugui, hingui sä ga ena ngue dí pas̄e ha gda japi te dí øt'e.

6 I øt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hingui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'emb̄i da 'yøtra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue h̄ondra Esp̄iritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. P̄e nu ra ja'i ena ngue da 'yøt'e gätho yø hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, ya ra castigo di nth̄eui, porque h̄inda zä da 'yøt'e te gä mmamp'ua ja ra ley. P̄e ra Esp̄iritu Santo, ra 'da'yo te di un̄i.

7 A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, gup'ua ja n'na ra xindo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'uya, xandøn zaqui rá nyot'i Oja n'youi. Nu'a rá hmi ra Moisés, asta hingui sä da hyetyø judío porque emm̄ei di yoxni rá hmi. P̄e nu'a te gui yoxni rá hmi, 'damits'ua bi m'medi asta

gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'mæt'o. Janangue mazihotho te bá njap'ua ha bá fædi bá nja rá ts'edi rá ley. Nja ngue nu'a rá ley, i mma ngue nu rá ja'i hingui øt'e te gäma hya mmamp'ua ja rá ley, da ma rá castigo rá ja'i.

⁸ Pε ma datho mazihotho na rá hya bi 'dacjua rá Espíritu Santo.

⁹ Xi'mø ngue mazihotho i nequui na rá hya bi ma ngue da ma rá castigo yø ja'i, goma guehna rá hya xicjua Oja ya ngue ya bi hoga ma ts'oquihua. Man'na ma datho ngue mazihotho na rá hya naya.

¹⁰ Mi tate mi ho rá ley mi ja mam'mæt'o, pε hapua gue da hyannbabi rá ley'a ganho rá hoga 'da'yo hya ya.

¹¹ Xi'mø ngue mi tate mi ho rá ley mi ja m'mæt'o, 'ne himbi zedi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na rá hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

¹² Dí pa'a njuani ngue guehna rá hya tate xanho naya. Janangue nuyá, dadi ja ndummai ngue dí mmanna hya, dí nnepe da badi gátho yø ja'i ngue tate xanho na rá hya na.

¹³ Nugä hindí øt'e tengutho bi 'yøtra Moisés ngue bi gu trá hmi, himbi nepe xta nnu yø judío ngue di yoxni rá hmi. Porque hingui nnepe da nu yø ja'i ha di m'mε'a gui yoxni rá hmi.

¹⁴ Himbi zä bi dinyø mmui yø judío hanja na rá hya na. Asta guetya njarbutho, hingui tindyø mmui yø ja'i hanja rá hya. Nu'mø di xähra Maca Libro ha nt'ot'i rá nyogui cohi bá nja m'mæt'o, hingui tini hanja rá hya. Porque høndra ja'i da 'yεc'ei rá Cristo, da zä da dini xanho rá mmui hanja na rá hya na.

¹⁵ Asta guetyø pa ja p'uya, nu'mø di xähryø judío ya yø hya bi 'yotra Moisés, njot'itho yø n'yomfeni.

¹⁶ Pε nu'mø bi 'yεc'ei rá Hmu Jesucristo rá ja'i, ya i xohrá n'yomfeni i njot'i, da dina mmui hanja rá hya.

¹⁷ Porque rá Hmu Jesucristo conna Espíritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nu rá ja'i ngue n'youi rá Espíritu Santo, nuna rá ley mi mma ngue da ma rá castigo rá ja'i, ya bi xotra hya ma di ja ts'edi rá ley.

¹⁸ Gätho gahua ya, ya bi dini xanho

ma mmuihna ngue ma datho xandønho'a rá Hmu Jesús. Mente rá pa dí 'buhma ya, hønt'a hønt'a so ma mmuihna'a ya, ya sår'mø ngue man'na man'na gda cohma tengutho'a. Pε gue gue'a rá Espíritu Santo da ja na rá hya na.

4

¹ Bi 'yørca rá mate Oja ngue bi 'dacä na rá 'befi na. Janangue nuyá, hinjam'mø di cohma mmui ngue ha nná mangä rá hya.

² Nu'a n'na rá hya ngue nt'aguitho i nja, i n'youi rá 'be'isä, hinga gue'a nná 'yogä'a. Hingra nts'o nná n'yo ngue ga hätyø ja'i. Sinoque rá hya Oja dí mma, hindí sänse yø hya dí mma. Nup'ua ja rá hmi rá da Oja, ga gue'a rá hya majuaní dí mma. Nguna dí øt'e, n'namhma ngue di n'yo yø mmui yø ja'i ngue xanho na rá hya dí mma.

³ Pε nuyá yø ja'i hingui timp'ua ja yø mmui hanja na rá hoga 'da'yo hya dí mma, guehya yø ja'i ni hya rá 'yu ngue di ma rá castigo ya.

⁴ Gue'a rá zithu 'yo ua ja rá ximhäi xa ngorpa yø n'yomfeni yø ja'i hingui εc'ei rá hoga 'da'yo hya ya. Porque hingui nnepe da xohryø n'yomfeni yø ja'i co nuna rá hoga 'da'yo hya, ngue da badi hanja ngue maguese na rá Cristo. Porque rá Cristo bi nja'i, 'ne gue'a rá Cristo 'da'iguui Oja.

⁵ Nuna rá hya dí mmangä p'ua ha 'buhryø ja'i, hinna mangä na rá hya na ngue go da 'yεscagui yø ja'i. Sinoque gue'a rá Jesucristo dí mma hanja ngue hønse'a rá Hmu ja ngue da t'εc'ei'a. A nugä p'uya, rá mεfitho gra Cristo, dí ørpabi rá 'befi nuna da 'yøt'ahua rá nho.

⁶ A nuyá, Oja bi zänni ngue bi nja rá nyot'i di yorbui ja rá 'bexui. 'Ne xquet'a bá sänni ngue guehna rá hoga 'da'yo hya bi xoga ma mmuihna, n'namhma ngue ga pahma hanja ngue tate Oja. Porque ya bi dimma mmuihna hanja rá Cristo.

⁷ Nuna rá hya bi färcagui Oja ngue ga mma, guehna rá hoga 'da'yo hya hin'yu n'na rá cosa ngue rá muui na. Pε nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdi pase ha gdá japi ga mmanna hya. Janangue ja di nequui

p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'dacra ts'edi ngue dī mmambrá hya.

⁸ Madague'a ngue gä rä n'u nná 'bui, pε hingui tu mā mmai. Madague'a ngue ja'mø ya hindí padī te gä øt'e, pε hingui cohma mmai.

⁹ Madague'a sacyø ja'i, pε Oja hingui hegagui. Madague'a engba häi yø ja'i rä hya dī mma, pε mahøndí ha rä ts'edi dī honi ha nná japrä hya.

¹⁰ Hønnbu bi zä dī søni dadī n'uni ngue madä thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a rä Jesús i 'bui ngue fäxcagui.

¹¹ Mente yø pa dī 'bui, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue dī mma hanja rä Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a rä Jesús i 'bui ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i.

¹² Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pε nugä p'uya mente dī 'bui, dī honi ha gdi nthehä rä 'da'yo te.

¹³ Nup'u ja rä Macä Libro, i nt'ot'i rä hya bi man'a n'na nc'ei ngue bi 'yena: "Nuna te rä hya dī εc'ei, guehna rä hya ja ngue gä xihyø ja'i na", bi 'yena. Xquet'a di njadä p'uya ngue nuna te rä hya dī εc'ei, guehna dī xihyø ja'i naya.

¹⁴ 'Nε hindí su ngue da hyogyø ja'i, porque dī padī ngue nu'mø mi tho rä Jesús, Oja bi japi bi bennate. Di njathä p'uya, ngue ya mā n'yohä rä Jesús, xquet'a da 'yøt'Oja ngue gä bennatehä, 'nε 'da zixcathohä Oja p'u ha 'bui.

¹⁵ Nu te gä rä n'u dá sägä ya, dadī n'uni ngue dá sägä rä n'u ngue dī honi ha gdi nthehä rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthēui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mammadi Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

-----
¹⁶ Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmai te dī øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahmä ts'edi, pε mā n'yomfēni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya rä ts'edi.

¹⁷ Madague'a ngue dī sä rä n'u mente yø pa dī 'bucua ja rä ximhäi, pε zits'atho p'u nná bēngä'a, porque da thotho'a rä n'u dī sägä. A nup'u di mengra n'u xtá sägä, xandøngu rä nho ga nthē'be para zantho.

¹⁸ Janangue nu'a te rä n'u dī thogui, hindí ør'mä güenda ngue masque dī sä rä n'u. Nu'a mā datho ngue so mā mmai, gue'a rä nho di 'daca m'mεfa Oja'a. Porque nu'a te rä n'u tho'a n'na mente rä pa 'bui, i thotho'a. Pε nu'a rä nho mman'Oja ngue di nja m'mεfa, i ja para zantho'a.

5

¹ A nuyá, gä dī padī ngue gä tuhä, porque mā do'yohä hingui zai. Pε Oja, ya xä nsäp'u mahets'i ngue ja ganī m'mähmü p'u para zantho. Nε nup'u ha gä m'mähmü, guesε Oja bi hoqui.

² Majuani ngue mente rä pa dī 'bähmü ua ja rä häi, hindí nnuhä rä pa dī mpädi ha dī 'bähmü, n'na zihmantho ganī m'mähmü p'u mahets'i bí ja mā nguhä.

³ Ya ja rä 'da'yo ngu ha gä m'mähmü. Hingui sä gä εnä ngue hin'yü mā ngumhmü.

⁴ Mente dī 'bähmü ua, dī dants'i ngue rä n'u dī sähä. Hindí nne ga mma ngue gä εnä dī xønni gä socua mā do'yo. Sinoque nu'a dī xønnhä ngue gä m'mähmü p'u ja rä ngu di 'dajü Oja para zantho, ya hinjon da dü.

⁵ Guehna xī nsä Oja naya ngue xä hoqui hapü gä m'mähmü. 'Nε bá penhna Espiritu Santo ga n'yohä. A nuyá, ngue ya dī n'yohä rä Espiritu Santo, ya dī haxä njuani ya ngue nu te gämä hya mman'Oja, gä di nja.

⁶ Janangue nuyá, dī hä rä ts'edi hangu rä pa hindí yobēni. Mente dī 'bucua ja rä ximhäi, ya dī padī ngue tobe hindí 'bap'u ja mā ngum'me rä Hmü Jesús.

⁷ Nu'a dī tømī ngue dī nja, dī haxä njuani ngue majuani di nja.

⁸ Ya hindí yobēni ngue ngu'a di nja, janangue dadī xøni gä tu. Porque dī xønni ganī m'mü'be rä Hmü Jesús.

⁹ Pε nuyá, mente dī 'bui ogue xca tu, para zantho dī nne gä ørpabi rá pähä rä Hmü.

¹⁰ Porque gäthogahä, nu'a te xtá n'yohä ua ja rä ximhäi, da zønna pa da hyascahä rä güenda rä Cristo. N'na ngu n'na yø ja'i di t'ünni te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'u te xä n'yo mente rä pa xä m'mähra ja'i.

-----

11 A nuyá, nuna ra Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'ne dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dadi ja ndummäi ngue ga tapyø mmäi mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'ei ra hya. Nuna Oja, ya padi te gä dí øt'e, da gue'ah, xquet'a dí nne ngue gui pahma hanja'a te dí øt'e.

12 Nuna ra hya dí mma, mamí 'yεmhmä ngue høntho dadi hoqui te dí mma para ngue da zäp'u ga εspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ahä xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'u gui nyanja p'u ha di yajpagui yø ja'i. A nuya yø ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yεspabi yø hya p'u ha ya, madague'a hinga njuani yø n'yomfēni.

13 Nu'mø gui εnja ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e høntho dí honnbi ha di t'εspabi Oja. A nu'mø gui εmhmä ngue hindí locogä, gue'mø høntho gdi honi ha gdá japi ngue ga øt'ahä ra nho 'mø.

14 Rangue di macja ra Cristo, a nuya høndrä pähä ra Cristo dí honi ha gdá ørpabi ya. Ya bi du ra Cristo ngue bi yancja. Janangue dí ør'mä güenda ya ngue εntho gä dá tuhä 'mø mi du'a.

15 Bi du ra Cristo ngue da yani gätho gahä. Janangue ya hinga sänse te gdá 'yohä ya, sinoque ya gdá 'buhmä'a ngue ga ørpahä rá pähä ra Cristo, nu'a bi du 'ne bi bennate.

16 Xiya, ¿ua høntho da hnu n'na ra ja'i, ya fadi te ja rá mmäi? Nu'a, hinda zä'a. Nu'mø yø pa mi m'mähra Cristo, dá εna ngue dá padi te'o. Pe nu te dá bεngä'u yø pa'u, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfēni ya.

17 A nu ra ja'i εc'ei ra Cristo, ya com'da'yo rá n'yomfēni. Ya bi zεp'u'a te maní n'yo m'met'o. A nu'a te ga 'yo ya, gä ma'da'yo.

18 Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga 'yo ra ja'i. Ya ma amigohä Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihä ra Cristo. Janangue bi 'dajhma 'bεfihä Oja ngue ga xihmä mi'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja.

19 Nuna Oja, bá εxra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bεntho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacja ra 'bεfi ngue ga xihmä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

20 A nugä bi 'yøt'e ngue rá representegä ra Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'aschä Oja, nu te nne da man'Oja, guehna

ra hya dí xi'ahä naya. Nuna ra Cristo i nne na ngue gui n'amigohä Oja.

21 Ra Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pe para ngue bi gurca ma ts'oquihä, Oja bi japi ngue bi du conná nguehma ts'oquihä. Janangue nup'u ja rá hmi rá dä Oja, nu'mø bi zä dá εc'eihä ra Cristo, ya bi nhohma ts'oquihä p'uya.

6

1 A nugä ya, ngue ya rá mεfigä Oja, dí xi'ahä ngue mamí anthohä na rá mate Oja dí 'da'ahä.

2 Porque Oja, nu'a ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro i εna: "Bá εp'u ra pa xtá sänni ngue ga 'da'ahä n'na ra mate. Nu'mø ga socja, ga øde te gui xicja. Gue'a ra pa'a ngue da zä di nyanni tehä 'ne ga fäxahä", εn'Oja. A nuyá, guehra pa jap'u i sä gui nzohmä Oja ya. Guehra pa jap'u di nyanni tehä ya.

3 Nu te dí øt'e, dí honi ha nna japi ngue da gohi xanho, porque hindí nnepe ngue da 'yεngyø ja'i hinguí ho rá hya Oja dí mma.

4 Sinoque dí nnepe ngue da badi gätho yø ja'i ngue rá 'bεfi Oja dí ørpe. Janangue nugä dí seti hangü ra n'u dí thogui. Ja'mø hin'yu te ga honi. Ja'mø congba yø ja'i ngue saqui.

5 Ja'mø fεgbagui yø ja'i. Ja'mø coca fädi. Ja'mø pets'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadi mpefi hin'yu p'u rá nεgui. Ja'mø hinga mbongui ra ora ga n'aha. Ja ra ora ngue ya ga tu ra thuhu.

6 Nu'a gui nequi xanho ngue rá 'bεfi Oja dí ørpe ngue di 'yo xanho, 'ne dí padi xanho hanja na ra hoga 'da'yo hya. 'Ne gä dí seti te gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemmai. 'Ne fäxcagui ra Espíritu Santo ngue sä dí ørpabi rá 'bεfi Oja. 'Ne majuaní ngue dadi madi gätho yø ja'i.

7 Di 'dacrä ts'edi Oja ngue nuna ra hya majuaní da zä ga mma xanho hanja. 'Ne dadi ja ndummäi ngue gä ra nho gdá n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui ra nts'o i ja ndap'u bi zä.

8 A nuyá, 'bahyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bahyø ja'i ngue hinguí nnu mansugui. 'Bahyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bahyø ja'i ngue nnømmän'agui. 'Bahyø ja'i εngui ngue

dí háte, pɛ nʉgä zant'a gä gue'a ra hya majuaní dí mma.

⁹ Madague'a dadí mpa'be xanho yø ja'i, pɛ 'bɛ i'da mma ngue hinguí paguí. Ja ra ora ya dí 'bɛi ngue ra ndate, pɛ tobe di ponguí. Mbɛnnuguí xa n'ɛ yø ja'i, pɛ hinguí hoguí.

¹⁰ Madague'a tár'man'ɛ mma mmɛi te dí thogui, pɛ nuua ja ma n'yomfɛni dadí johyatho. Madague'a dí hyoya, pɛ nuna ra hya dí mma, xandøngu yø ja'i ørpabi ra nho na ra hya na. Madague'a hinguits'ɛ te dí pets'i, pɛ nu te gátho i ja, gä gue'a ørcaguí ra nho'a.

¹¹ Ague ma zi cu'ahɛ gyø mmɛnguɛ p'ɛ ja ra hnini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahɛ te gäma hya so ma mmɛi, hin tema hya dá co'mi. Porque janjuani dadí ma'ahɛ.

¹² A nu'mø ngue hin dadí n'amigoui ya, pɛ ngue guí nnesɛ ngue hin dadí n'amigoui. Pɛ nuguí, ɛmmɛi dí nne ga n'amigoui.

¹³ Nugä dí nzo'ahɛ tengutho n'na ra papá 'mø nzohyø basi, dadí ja'ahɛ p'ɛ. Damí maquí tengutho nná ma'ahɛ.

-----
¹⁴ A nuyá, 'yo guí nne guí nsixhɛ yø ja'i hingyø 'yɛc'ɛi. Porque n'nan'yo ra hya ga 'yo yø 'yɛc'ɛi ngue'a te ra hya ga 'yo yø ja'i hingyø 'yɛc'ɛi. A nu ra ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, hinga 'da'igu øt'ui ra ja'i nu'a xa nts'o ga 'yo. N'nan'yo ga 'yo'ɛ, tengutho ra nyot'i, n'nan'yo guí nɛqui ngue'a guí nɛqui ra 'bɛxui.

¹⁵ Porque ra Cristo hinga 'da'igu øt'ui ra zithu'a. Ximmangu n'na ra 'yɛc'ɛi ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na ra ja'i hingra 'yɛc'ɛi.

¹⁶ Nup'ɛ ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bɛi i nthanne p'ɛ. Hin'yɛ ra nt'ɛdi ngue ja dí nthanne p'ɛ yø dahmu. Gue'ahɛ i nnøpa nija Oja, porque Oja i ɛna: "Gä n'yo'be'ɛ yø ja'i thanneguí. 'Nɛ gueque rá Ojagä'ɛ, 'nɛ gue'ɛ ma ja'i'ɛ", ɛn'Oja.

¹⁷ Nuna Oja mahøn'a ɛna: "Damí pømhmu p'ɛ ha 'bɛhyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yoguí øthɛ'a ra nts'o øt'ɛ, n'namhma ngue da zä guí sohɛ ma 'yɛgä.

¹⁸ Nugä ya dá zä guí 'yøt'e ngue ni papághɛ. Nugä p'ɛya, ga øt'e ngue ma basi'ahɛ", ɛnna Oja i jase rá ts'ɛdi.

7

¹ Ague ma zi cu'ahɛ, nguna ra hya di yat'Oja da 'yørcahɛ ya. Janangue ma ga hehmɛ p'ɛ'a te gäma nts'o i ja. Ga hehmɛ p'ɛ'ɛ te gäma cosa di ts'onnga ma do'yohɛ. Ga hehmɛ p'ɛ'ɛ te gäma hya di ts'onnga ma n'yomfɛnihɛ. Ma ga hahma mmɛi ga nnu mansuhɛ Oja. Ma ga unma mmɛihɛ Oja para zantho.

-----
² Ague ma zi cu'ahɛ, 'yo di junngä ni mmɛihɛ, damí 'yøt'e ngue guí macjɛ. Porque nugä hinjondí sai. Hin tema nts'oní dí ørpabi n'na ra ja'i, 'nɛ hinjondí här'ma hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i.

³ Nuna ra hya dí mma, hinjondí hørpa ra hya ngue ga ɛmbi hinguí ho te ørque. Ya xtá xi'ahɛ m'mɛt'o ngue nugä dadí ma'ahɛ mɛnte dí 'bɛi 'nɛ asta gue'mø dá tu.

⁴ Nugä dí pa'a njuani ngue guí 'yøthɛ ya yø hya dí xi'ahɛ. Nugä dí ɛts'ahɛ 'mø dí ya'be yø ja'i, porque dí xifi te guí øthɛ. Madague'a dí sägä ra n'ɛ, pɛ nu'mø bi zo ma mmɛigä'a te guí øthɛ, ya man'natho dadí johya.

⁵ Nu'mø ma søcä ua ja ra häi Macedonia, hinjam'mø xtá nzä xca m'mamma pähä. Porque ndap'ɛ bi zä mi ja ra sai. Ya bi du ma mmɛi dí ɛna ngue xtí ts'onnyø ja'i na ra hya dí mma.

⁶ Pɛ nuna Oja, nu'ɛ yø ja'i hinguí ha ra ts'ɛdi, go di hatra ts'ɛdi na. Janangue nu'mø mi zøcua ra Tito, Oja bi 'yøt'e ngue man'natho bi hya ra ts'ɛdi ma mmɛi.

⁷ Hinga hønt'a dá johya 'mø ma nu ra Tito mahøn'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mi xiquí ngue ɛmmɛi gä 'yørpahɛ ma su mɛnte bá m'map'ɛ guí 'bahmɛ. Porque ra Tito janjuani di johya conná ngue'ahɛ. 'Nɛ bi xiquí ngue tu ni mmɛihɛ ngue'a te gní ɛnngahɛ ma mmɛigä. I ɛnguí ngue ɛmmɛi guí mbɛnjɛ. Mi zä ma øcä na ra hya na p'ɛya, man'na mathoguitho dá johya.

⁸ Nu'mø ma pɛn'nahɛ p'ɛ ra carta m'mɛt'o, bi du ma mmɛi ngue'a te ra hya bi mɛ ra carta. Porque dí pa'a njuani ngue da du ni mmɛihɛ 'mø gä nuhɛ'a ra hya nt'ot'i. A nuyá, ya hinguí tu ma mmɛi ngue'a ra carta dá pɛn'nahɛ p'ɛ. Porque dí padí ngue hinxma ma da du ni mmɛihɛ.

⁹ A nuyá, janjuaní dadi johya. Pɛ hingue dadi johya ngue bi du ní mmáihɛ. Sinoque dadi johya ngue nu'a i du ní mmáihɛ, bi mpáhni n'yomfɛnihɛ. Oja bi 'yɔt'e ngue bi du ní mmáihɛ ngue'a te gmi ɔthɛ, n'namhma ngue nu'a ra carta dá ot'i bi 'yɔt'ahɛ ra nho, hingue masque ra nts'oni bi 'yɔt'ahɛ.

¹⁰ Porque nu ra ja'i tár'man'ɛ rá mmái ngue te ga 'yo, ya di 'bátrá mmái, da hyɛp'ɛ ra nts'o ga 'yo. 'Nɛ gue'a nnu manho Oja'a, gue'a di nyanná te ra ja'i'a. Pɛ nu'ɛ yɔ ja'i njuantho hinguí nne da 'yɛc'ɛi Oja, madague'a ja'mø tu yø mmái, pɛ hĩndi nyanyø te.

¹¹ Bi nu manho Oja te gá 'yɔthɛ, porque mi zä gmi nuhɛ ra carta dá pen'nahɛ p'ɛ ngue'a ra ts'oqui bi nja, bi du ní mmáihɛ p'ɛya. Ya guí nnuhɛ te bi nja m'mɛfa mi zä gmi pahm'a te bi nja. Gá mbøcuɛhɛ p'ɛya, porque guí suhɛ ra castigo da ja Oja. Janangue gá hya ra ts'ɛdi ga hɛjpahɛ'a bi 'yɔtrá ts'oqui. Ya di nɛqui ngue hĩn gadi hothohɛ'a ra ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuaní guí nne guí nnujɛ ya.

¹² Nu'mø ma ot'ä na ra carta dá pen'nahɛ p'ɛya, hinga hõntho dí nnegá ngue di njapra castigo'a to bi 'yɔtrá ts'oqui, ni xĩndi fäts'i to ts'ɛi. Sinoque pa Oja te dá bɛngä, porque dá negá ngue da dinní mmáihɛ ngue nuna ra hya dí xi'ahɛ, guehna ra hya guí nnu mansuhɛ na.

¹³ Gue'a i nhohma mmáigä'a ya.

Pɛ hinga hõnt'a i johya ma mmái'a, sinoque man'natho dá johya 'mø ma nu ra Tito ngue janjuaní di johya conná ngue'a ra nja mmansu guá ørpahɛ.

¹⁴ Nu'mø tobe himmaní map'ɛ ra Tito ya, nugä dí embi: "Dí pacä njuani ngue da 'yørpabi masu yø ja'i na ra hya ga pennbabí ya", dí embi. Pɛ nu te dá xicä ra Tito, majuaní ngue gue'a gá 'yɔthɛ'a. Ja bi bømp'ɛ majuaní te dá xicä ra Tito ya, tengutho 'mø dambá m'mucä p'ɛ guí 'buhmɛ ya, gá majuaní ra hya dá xi'ahɛ.

¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho di ma'ahɛ ra Tito ya, porque mbɛndya ngue gá 'yørpahɛ masu yø hya bi xi'ahɛ, 'nɛ nu'ɛ yø hya bi xi'ahɛ, gá ja ndummái ga 'yɔthɛ'ɛ.

¹⁶ A nuyá, janjuaní dadi johya, porque nu'a te gá guí ɔthɛ, gá gue'a, hĩnte di 'bɛdi. Ya hĩndi yobɛni co nu'ahɛ ya.

8

¹ Ague ma zi cu'ahɛ, dí nne ga xi'ahɛ hanja ngue bi bõngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɛ ja yø hnini ja'a ra häi Macedonia.

² Madague'a 'bumman'ɛ ngue ts'ɛi, pɛ janjuaní di johya. Madague'a hyoya, pɛ nu'ɛ yø 'bäxte ɔt'e, di unna mɛnyu tengutho 'mø di mmɛmmɛti.

³ Dadi jagä majuaní ngue nu'a te yø 'bäxte di uní, co gá yø mmái guí uní. Nu'a te xa nzänni di uní, man'na ngue hys'mø bi uní.

⁴ Emmɛi bi 'yäcra mate'ɛ yø 'yɛc'ɛi 'bɛ'a Macedonia ngue da ma macɛt'ibi ra güenda yø mɛnyu ngue da 'yørpa ra 'bäxte'ɛ yø 'yɛc'ɛi 'bɛ'a Jerusalén.

⁵ Nu'a te mi so ma mmáigä ngue xta 'yɔt'e, hinga hõnt'a bi 'yɔt'a. Sinoque bi 'yɔt'e te nne Oja ngue da 'yɔt'e. Rá mɛditho bi unyø mmái ra Cristo. M'mɛfa p'ɛya bi ma ngue ya 'bɛi ngue da 'yɔt'a te ra hya dí xifi.

⁶ Ma nugä'a te ra 'bäxte bi 'yøtyø mmɛngu Macedonia p'ɛya, dá xicä ra Tito p'ɛya ngue mahõnda map'ɛ ngue di 'yopra hya ngue'a ra mɛnyu gá da'mi ga pɛthɛ m'mɛt'o, guí sigue guí pɛthɛ'a ra 'bäxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí ɔthu, porque xanzaqui ni nt'ɛc'ɛihɛ i ja. 'Nɛ guí padí guí nxännbatehɛ xanho ra hya, porque guí timhmɛ xandõnho hanja ra hya. I ja'ahɛ ra pähä guí 'yørpahɛ rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ janjuaní gadi macjɛ. Janangue dami ntatehɛ ya ngue man'na xtangu ra 'bäxte guí 'yørpabi ni cuhɛ.

⁸ Hinná mangä na ra hya na ngue xøgue gadi 'bɛp'ahɛ guí 'yɔthɛ ra 'bäxte. Sinoque dí xi'ahɛ na ra hya na ngue dí nne guí pahm'a te ør'mi'da yø ja'i nuya ja mpähä da 'yørpabi ra 'bäxte yø mmi'yɛc'ɛiui. Nugä dí ɛna ngue xamhmatho di nɛqui ngue 'nɛ'ahɛ majuaní gadi mahni mmi'yɛc'ɛiui.

⁹ Ya di nɛqui xandõnho hanja'a rá mate ra Hmu Jesucristo bi 'dacjɛ. Nu'a go rá mmɛti'a te gá i ja'a, bi 'yɔt'a hyoya ngue bi madí gäthogahɛ. A nuya ngue bi 'yɔt'a

hyoya, nu'a rá mate bi 'dacj, mathoguitho di muui.

10 Nu'a rá mɛnyu ngue rá 'bäxte gá du'mi gá petha rá jeya bi thogui, nugä dí ɛna ngue man'na xanho ngue guí juatha ya. Porque go rá madi bi nja'aha mpähä gá petha rá mɛnyu ngue mi'da yø 'yɛc'ɛi.

11 A nuyá, tengutho gá 'yøth m'met'o ngue gá hyaha rá ts'edi bi nja rá 'bäxte, ximmangudya dami hyaha rá ts'edi guí umhma hangu ts'ua da zat'a ni ts'edi guí umhma.

12 Porque rá ja'i majuaní ngue ja mpähä da 'yøtra 'bäxte, i nnu manho Oja te øtra ja'i, madague'a hingui ngu n'na rá cosa surpa rá ts'edi di uní. Nuna Oja hingui äcj n'na rá cosa ngue hin'ya gaha na.

13 Híndi ɛn'aha ngue guí uní gätho'a te guí pets'i asta da hin'ya te guí siha.

14 Sinoque hnepe ngue da 'da'igu, gä di nja te guí siha. A nuyá, ngue ja te guí siha ya, dami unhn'a te hommi'da yø ja'i. Pe man'na rá pa p'uya, nu'mø da hin'ya te guí hyomhma, xindi 'da'aha p'uya. Janangue n'na ngu n'na'aha hinjonda zä rá n'ua, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni.

15 Ya di nja tengutho rá hya mmamp'ua ja rá Maca Libro ngue ɛna: “Nu rá ja'i ja xangu te da zi, hinte di pongui, porque di uní. A nu rá ja'i ngue zits'utho ja te da zi, hinte di 'bedi, porque ma t'unni te da zi”, i ɛna.

16 Dadi ja mamadi Oja ngue tengutho ma n'yomfɛni ngue dí nne ga øt'aha rá nho, njarbutho rá n'yomfɛni rá Tito ya. Xquet'a di ja ndummái ngue nne da 'yøt'aha rá nho.

17 Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'aha, rá ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'nɛsɛ na nne da map'ua da nu'aha na.

18 Nuna ma cuha rá Tito, xquet'a da mɛ man'na ma cuha ngue da nu'aha. Nuna ma cuha da mɛ, i nnu manho yø 'yɛc'ɛi ndap'ua bi zä na, porque nuna, i padi xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya.

19 Nuna ma cuha na, bi 'yɛxyø 'yɛc'ɛi ngue ga mme'be Jerusalén, ga ma dä'be rá mɛnyu ngue rá 'bäxte. Dí nnehe ngue nuna rá 'bäxte na, guehna di mama jama madi rá

Jesucristo na, 'nɛ da bahyø ja'i ngue ja'aha rá pähä gui fäxni mmi'yɛc'ɛiha.

20 Mente di yoho hyuhe hinte da ja'u nemhya guehna rá mɛnyu dí xihyø 'yɛc'ɛi di peti.

21 I pa Oja ngue nuna rá mɛnyu hinjonda hyaqui, gä da ma ma dä. Xquet'a dí nnepe da badi gätho yø ja'i ngue gä ga dägähe na rá mɛnyu na.

22 Nuyá yo nc'ɛi ya, da mɛ man'na nc'ɛi ma cuha. Nuna, ya padi xanho ha di japa 'bɛfi da 'yøt'e, 'nɛ di nɛqui ngue ja mpähä da 'yørpabi rá 'bɛfi Oja. Ya rá 'bɛfitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuaní di johya ngue da map'ua ya, porque ɛna ngue hingui ya ni mmái ngue gui fäxha mi'da yø 'yɛc'ɛi.

23 Nu'mø to da ne da 'yänni hanja ngue ga pɛhnä p'ua rá Tito, dami xihma ngue ma amigo na, 'nɛ ma mmimɛfi'be para ngue da hyoni ha gdi timhma rá nho. A nuyá mi yoho ma cuha da map'ua, dami xihma yø ja'i ngue guehya ma cuha 'bucua bi huanhni ngue da map'ua ya. 'Nɛ conná guehna rá 'bɛfi øtya, i nnu mansu rá Cristo yø ja'i.

24 Nu'mø bi ma p'uya dí mmangä ya, dami 'yørpaha ma su xanho, n'namhma ngue nuyá yø 'yɛc'ɛi ndap'ua bi zä 'bui da badi ngue majuaní gadi mahni cuha. Porque guehna rá hya dí xifi gätho yø ja'i na ngue ɛmmɛi gadi mahni cuha.

9

1 A nuyá, nuna rá 'bäxte ya xtá xi'aha m'met'o gui 'yørpaha yø 'yɛc'ɛi, ya himma hyoni ngue honga otra sɛcua ngue ga yopä na rá hya na.

2 Porque ya dí padi xanho ngue ja mpähä gui 'yøra rá 'bäxte ni cuha. Dí xicä yø ja'i 'mø ma magä p'ua ja rá häi Macedonia, dí ɛmbi: “Nuyá yø mmɛngu p'ua ja rá häi Acaya, ya desde rá jeya bi thogui di petra mɛnyu ngue rá 'bäxte da 'yøt'e”, dí ɛmbi. A nuyá, co nuna te rá hya guí øthya ya, nuyá yø mmɛngu ua ja rá häi Macedonia, xquet'a ya ha rá ts'edi ya ngue di petyø mɛnyu ngue rá 'bäxte da 'yøt'e, tengutho guí øthya ya.

3 Pe nuyá, da map'ua ma cuha ngue di yopra hya. Porque dí nne ngue nu'a rá mɛnyu gui mfäxteha gui petha hante ga

mmagä p'ua. Porque ya xtá xicä yø ja'i ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxtehü.

⁴ Xi'mø gue 'da gda megä'be p'ua 'da yø mmengu Macedonia, da thin'ahü p'uya ngue hin gadi pethohü ra menyü gui mfäxtehü, sä ya xtá mangä p'uya ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxtehü. Ga pets'ä mä sä p'uya. Xingui pes'ni sähü ngue da hin'yütho ra menyü ngue ni 'bäxtehü.

⁵ Janangue nugä dí nnu manho ngue di m'met'o ya mä cühü da ma di zengua'ahü. Guehya di ben'nahü ya ngue nu'a ra 'bäxte ya xcá yat'i gui pethü, ya di ja 'mø dá mäcähe p'ua. Ya di nequi p'uya ngue nu'a ra 'bäxte gui øthü, i ja mpähä gui øthü ra 'bäxte. Ya hinda zäp'ua da 'yenyø ja'i ngue go dadi ja ts'edigä ngue gui 'yøthü ra 'bäxte.

⁶ Pe dami bemhmü xanho nä ra hya ga xi'ahü ya. Nu ra ja'i ngue zits'ütho di unü, xquet'a Oja zits'ütho di unni. Pe nu ra ja'i ngue xangu di unü, xquet'a Oja xangu di unni.

⁷ N'na ngu n'na ra ja'i, nu te mi'a mpähä rá mmüi i ja ngue di unü, di unü. 'Yo di ya rá mmüi'a te di unü, 'yo di ena ngue ra ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho ra ja'i nu'a mpähä gui un'a te di unü.

⁸ Nunä Oja, ja rá ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue gui timhmü'a te ra nho gui homhmü. Mathoguitho di unni n'namhmü ngue da bongtho p'ua te gdi fäxni mmic'eiü.

⁹ A nu ra Maca Libro i ena: "Nu ra hoja'i, ngue mathoguitho fäxhra hyoya, guehna ra ja'i hinda 'be'a te di unü".

¹⁰ Nunä Oja bádi unna hmudä ngue nthuhu para ngue di nja te da zi yø ja'i, xquet'a di 'da'ahü te gä gui hyomhmü. Ya di nja xangu n'namhmü ngue da zäp'ua gui 'yørpahü ra nho mi'da yø ja'i.

¹¹ Gui timhmü xangu n'namhmü ngue da zäp'ua xangu gui umhmü. Nu'mø dá dägä'a ra 'bäxte gui pennba mä cühü 'bu mman'ua, gue'a emmei di ja mamadü Oja'a.

¹² Porque nu'mø gui 'yørpahü ra 'bäxte'ua mä cühü, hinga høntho da ma mä t'unni te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'unni, janjuanü dadi ja mamadü Oja ngue te gui 'yørpahü.

¹³ Guehya da 'yεsbabi Oja ya, porque nu'a ra 'bäxte gui 'yøthü gue'a di nequi'a

ngue majuanü gui εc'eibahü rá hoga 'da'yo hya ra Cristo. Yø ja'i da 'yεspabi Oja porque di nequi ngue majuanü ni mmüi gni 'yørpabi ra 'bäxte ni cühü 'bup'ua Jerusalén, da gue'ua 'bui ndap'ua bi zä.

¹⁴ A nuya p'uya, da mat'Oja connä ngue'ahü 'ne mathoguitho di ma'ahü. Porque da nu yø ja'i ngue Oja bi 'yεmmei bi xoc'a ni mmüihü ngue da zä gui 'yøthü ra nho.

¹⁵ A nuyá, ma ga ja mamadüihü Oja ya ngue bá pennгахü ua rá Ts'unt'ua. Nunä ra mate bi 'yørcahü i tate di muui, porque hinguü sä di hma hangü gangü rá muui'a te bi 'yørcahü.

10

¹ Nugä drá Pablo, jap'ua n'na ra hya dí nne ga xi'ahü. Pe mahotho dí nne gdá zo'ahü tengütho i nya ra Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyá, 'bu i'da engui ngue di ya manhuεhigä 'mø dí yasεhü, pe nu'mø ngue ra cartatho dí pen'nahü p'uya, engui ngue høn'mø dí ya manzaquigä 'mø.

² Ague mä zi cu'ahü, dami hyεhmü p'ua te gäma hya hinga gue'a, n'namhmü ngue nu'mø da magä p'ua ga ma nu'ahü, ya ga nya manhohü p'uya. 'Yo gui nne ngue ja ga hecähü'a te gni 'yohü. Pe nu'mø tobe 'bui to xi'ahü ngue dí honse ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue ga nya manzaqui'be ya.

³ Majuanü ngue nugä drá ja'itho, pe himma hyase nnä ørpabi rá 'befi Oja.

⁴ Hinga guecεqui dí honi ha dí nthahna rá 'befi Oja dí ørpe, porque n'na ra hya ngue rá hyase ra ja'i, hinda zä ha di daha. Janangue nugui, nunä rá 'befi Oja dí ørpe, di hacra ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja.

⁵ Oja di 'dacra ts'edi ngue säp'ua dí tapra hya'ua yø ja'i di 'yεxpü ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hya dí mmangä ya, porque hinguü nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hät'i di 'uajpatho yø hya yø ja'i, dadi japi ngue da 'yεc'ei xandønho ra Cristo.

⁶ A nu'mø bi nequi xandønho ngue gui εc'eiü nä ra hya dí xi'ahü ya, nu'ua yø ja'i fesra hya p'uya, ya säp'ua ga ha ra ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ Hanja ngue høntho gui nnuhü te ja n'na ra ja'i, pe hinga 'be gui hacju ra güenda te ja

mbo rá mm̄ai rá ja'í? A nuyá yø ja'í s̄aqui, i ɛn̄a ngue yø m̄efi rá Cristo, p̄e dá b̄adi hanja rá hya, ngue xquet'a 'n̄equi rá m̄efi figui rá Cristo.

⁸ Madague'a s̄a ḡa hongä m̄i'da yø hya ngue ḡa o'ah̄a n'yü x̄anho hanja te nn̄á 'yo, p̄e nuna te rá hya dí mma, h̄indí p̄es'm̄a s̄a. Porque dí h̄axa njuani ngue gue'a rá Hm̄u Jesús di hacra ts'edi ngue dí mm̄ambrá hya, para ngue man'na di hya rá ts'edi ni nt'ɛc'ɛih̄a. H̄ingue masque dadi ts'on'na ni nt'ɛc'ɛih̄a i ja, tengutho øt'ah̄a m̄i'da yø ja'í.

⁹ 'Yo guí ɛm̄hm̄a ngue h̄on'mø dí otra carta dí p̄en'n̄ah̄a ngue dí ya manzaqui.

¹⁰ Porque gue'a mmanyø ja'í'a, ɛmbi ngue nu'mø dí otra carta ḡa p̄en'n̄ah̄a, gue'mø dí ya manzaqui 'mø. P̄e nu'mø dí yas̄h̄a p'uya, ya ɛnguì ngue dí ya manhuɛhi 'mø. 'N̄e ɛnguì ngue nu'a te rá hya dí mma, h̄inga njuani ḡa nt'øde.

¹¹ P̄e nu to i mm̄anna rá hya na, dá ba'a njuani ngue h̄inga h̄on'mø dí otra carta dí p̄en'n̄ah̄a ngue dí ya manzaqui, sinoque xquet'a dá z̄a ḡa nya manzaquigä'a rá pa ḡa mmagä p'ua ngue ḡa nyah̄a.

¹² P̄e nuna rá hya dí mma, h̄ingui s̄a m̄a mm̄ai ngue ḡa øt'e tengutho ḡa ya m̄i'da yø ja'í ngue ɛspabi yø hya, i ɛn̄a ngue tate yø bamhya ngue m̄i'da yø ja'í. P̄e guehya yø ja'í m̄a'b̄edi yø mm̄ai ya. Guehya h̄ontho honi ngue ha di ntate yø hya ngue m̄i'da yø mm̄ixännb̄ateh̄a.

¹³ A nugui h̄ingra n'yets'itho na rá hya dí mma. Nu te dí øt'e, gue'a dí mman'a. P̄e h̄ontho dí nne ḡa xi'ah̄a ha rá nja na rá 'b̄efi bi 'dacä Oja. Bi 'dacra 'b̄efi Oja ngue nup'ua ja ni hn̄inih̄a Corintio, asta ja ḡa ma mangä p'ua rá hya Oja.

¹⁴ A nuyá, h̄indá s̄anse ngue ḡa mmagä p'ua guí 'b̄ah̄m̄a, sinoque Oja bi 'dajma 'b̄efi ngue ḡa mmap'ua. 'N̄e guecä rá m̄aditho dá xi'ah̄a hanja rá hya rá Cristo ngue m̄i'da yø mamhya.

¹⁵ Nuna rá 'b̄efi dí øt'e, guehna dí nne ḡa xi'ah̄a na. H̄inga gue'a rá 'b̄efi n'nan'yo to x̄a mp̄efi dí nne ḡa mma. A nuyá, dí nne ngue man'na xt̄a nzaqui ni nt'ɛc'ɛih̄a, n'namhma ngue nup'ua ha guí 'b̄ah̄m̄a dá z̄a ḡa mp̄efi x̄anho. P̄e nuna rá 'b̄efi bi 'dacä Oja, quehna zant'a dí nne ḡa ø'na.

¹⁶ M'mefa p'uya, nu'ua yø hn̄ini rá nja n'nanni p'ua ha guí 'b̄ah̄m̄a, dá z̄a ḡa sigue ḡa øtra 'b̄efi ngue ḡa mm̄anna hoga 'da'yo hya. P̄e h̄inga guep'ua ha 'b̄ah̄yø 'yɛc'ɛi ngue n'nan'yo to bi manna hya ḡa øtra 'b̄efi, sinoque n'nanni ḡa mma mm̄anna hya.

¹⁷ A nuyá, nu rá m̄efi nne ngue dá 'yɛspabi'a rá 'b̄efi øt'e, p̄e gue daque'a rá Hm̄u bí 'b̄a mah̄ets'i i f̄ats'i dá 'yɛspi. H̄ingue masque rá ja'í go di 'yets'i dá 'yena ngue go øs̄e rá 'b̄efi.

¹⁸ Porque nu rá ja'í ngue p̄ømmanho rá 'b̄efi øt'e, ngue gues̄e rá Hm̄u dá m̄a ngue x̄anho te øtrá m̄efi, h̄ingue masque rá ja'í'a dá mans̄e ngue x̄anho te øt'e.

11

¹ A nugui, nuna rá hya dí nne ḡa mma, dí nne xindí nne ngue ḡa xi'ah̄a. P̄e dami seti te rá hya ḡa xi'ah̄a.

² A nugui, co 'n̄e'a Oja janjuani ngue h̄indí nnegä'be ngue gui hyeh̄m̄a p'ua rá Cristo. Ya dá ja'í ngue ḡa 'yɛc'ɛih̄a rá Cristo ya. A nuyá, tengutho n'na rá hm̄ute 'mø i ja ngue di nthati, h̄ondra ndø di madi, njarb̄atho na rá hya dí xi'ah̄a ya. Nu'a m̄a datho ja ngue gui madi ḡatho'ah̄a, gue'a rá Cristo'a.

³ Tengu rá Eva bi hyätra zithu, guehna dí sugä naya ngue dá th̄a'i ngue gui hyeh̄m̄a p'ua rá Cristo.

⁴ Porque nuyá yø mamhya søhø ngue n'nan'yo rá hya xännb̄ate, go guí ørpah̄a masu ya. Conque nuyá yø hya xän'n̄ah̄a, h̄inga 'da'iguui ya yø hya dí xän'n̄ah̄a ngue hanja rá Jesús. N'nan'yo ḡa xän'n̄ah̄a hanja rá Espiritu Santo, n'na'yo ḡa xän'n̄ah̄a ha ránja rá hoga 'da'yo hya, h̄inga 'da'iguui ya yø hya ya xt̄a xän'n̄ah̄a.

⁵ Nuyá yø xännb̄ate ɛn̄a i tate ngue yø representante rá Cristo, h̄inga h̄ondya padí te mmanya. Xquet'a dí pacä hanja'a rá hya nne dá xän'n̄ah̄a ya.

⁶ Madague'a ɛngä yø ja'í ngue h̄indí padí ḡa ut'i x̄anho rá hya dí mma, ngue mahotho dá nt'øde, p̄e nugä nuna rá hya dí xännb̄ate, dí padí xandønho hanja rá hya. Nu te ḡama hya dí mm̄am'mø dí xännb̄ate, ya ḡa 'yøhm̄a x̄anho hanja rá hya.

7 ¿Ua guí emhm̄a ngue h̄ingui ho te dá øt'e ngue h̄inte dá j̄ap'ah̄a m̄ente dá xi'ah̄a rá hoga 'da'yo hya Oja? Para ngue da z̄ap'ua gui j̄axn̄i yah̄a, dá n'uni ngue dá m̄ep̄fi, da taha te ga si m̄ente dí x̄an'nah̄a ra hya.

8 M̄ente ra pa ngue dá x̄an'nah̄a ra hya p'ua ja ni hn̄inih̄a, gue'ua yø 'ȳec'ei rá m'm̄ua n'nann̄i badi p̄onna m̄enyu dí honi.

9 Nu'mø d̄amba m'm̄ac̄a p'ua guí 'b̄ah̄m̄a ya, ja'mø h̄in'ya te ga si, p̄e h̄injond̄i äpi te dí honi. Nu'ua go ma cuh̄a bi zøhø bi 'ȳe'a Macedonia, go bi 'daqui te dí hongä'ua. Co ngu'a p'uya, ya h̄indä ä'ah̄a te ga si, 'n̄e da ngut'a yø pa di ma p'uya, nu te dí honi, h̄inte dí ä'ah̄a.

10 A nuya ngue dí ec'ei ra Cristo, nuna ra hya majuan̄i, guehna dí mmana. 'N̄e majuan̄i ngue nu'ua yø 'ȳec'ei rá m'm̄ap'ua ja ra häi Acaya, h̄in tema m̄enyu di äpi.

11 Nuna ra hya dí mma, mami 'ȳena ngue h̄ind̄i nnu manho'ah̄a. Nuna Oja, i padi hanja ngue janjuan̄i dadi ma'ah̄a.

12 Mada mi 'dacja ra m̄enyu dí honi, p̄e nugä h̄inga h̄ani, n'namhma ngue nu'ua yø x̄annbate h̄ondra m̄enyu j̄ap'ah̄a h̄indä z̄ap'ua da 'ȳena ngue 'da'igu dí øthe.

13 A nuya yø x̄annbate dí mmangä, i ena ngue guehya yø representante ra Cristo ya, p̄e himma juani'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ua ena ngue yø representante ra Cristo.

14 Nuna ra hya dí mmangä ya, h̄ingui ja ngue di 'yodyø ja'i na. Porque 'n̄ese ra zithu i sä ngue di pährä hm̄i p'ua gui n̄equi, i cohi tengutho n'na ra anx̄e mah̄ets'i.

15 Janangue ja di n̄equi p'ua x̄anho ra hya ya, nuya yø ja'i ngue yø m̄efi ra zithu, xquet'a i sä øt'e ngue maxøts'etho di n̄equi ngue øtra nho. P̄e nu te ga 'yo, nup'ua rá nzegui di nja rá njut'i'a.

-----
16 A nuyá, mah̄ond̄i nne ga xi'ah̄a ya, masä mi 'ȳemhm̄a ngue dadi 'becä ra n'yomf̄eni ngue dí mma te dí øt'e. P̄e nu'mø ngue ngu'a gui mb̄emhm̄a ngue dadi 'becä ra n'yomf̄eni, p̄e dami 'dacja ra nt'edi ga nya, ga mman'its'ua te dí øt'e. Porque nu'ua yø x̄annbate s̄equi, i espabi yø hya i mma.

17 Nugä dí ena ngue jatho ga mma te gä dí øt'e, mada 'ȳengyø ja'i ngue ya h̄ind̄i

øt'e ngue rá representantegui ra Cristo, sinoque yø ja'i engui ngue dadi 'behra n'yomf̄eni.

18 Ya guí nnuh̄a ngue x̄angu yø x̄annbate xi'ah̄a hanja'a te gäma hya ena ngue øt'e. Janangue nuyá, nu te gäma hya dí øt'e xquet'a 'n̄equi dí nne ga xi'ah̄a.

19 Porque guí ena ngue ya gyø bamhyaah̄a ya. Nu ra ja'i ngue h̄ingui hant'a ga ya, ngue di 'behra n'yomf̄eni, ya guí seti te xi'ah̄a.

20 'N̄e nuya yø x̄annbate guí ec'ei h̄a ra hya i mma, i nne di manda'ah̄a. P̄e guí häti gui seti te øt'ah̄a. Guehya yø ja'i h̄ondra m̄enyu i nne da gac'ah̄a ya. I øt'e ngue ni hm̄uh̄a 'n̄e embi ngue h̄inte gadi muh̄a, asta p̄ep'a ni hm̄ih̄a. P̄e gä guí seth̄a.

21 A nugä p'uya, h̄ingui sä ma mm̄i ngue ngu'a ga øt'ah̄a tengutho øt'ah̄a ya dí mmangä. ¿Ua ra 'be'isä te dí øt'e ngue h̄in dadi un'ah̄a?

A nuya yø x̄annbate i mma te gä øt'e, espabi yø hya, xquet'a 'n̄equi da zä ga mma te dí øt'e, mada 'ȳengui ma'bedi ma n'yomf̄eni ngue dadi 'ȳets'i.

22 Di 'ȳexya yø ja'i ya ngue ena ngue yø judío. P̄e 'n̄equi xquet'a drä judío. Di 'ȳets'i ngue ena yø mm̄engu p'ua ja ra häi Israel. P̄e xquet'a 'n̄equi drä mm̄engugä p'ua. Di 'ȳets'i ngue ena yø mbom'meto ra Abraham. P̄e xquet'a 'n̄equi rá mbom'meto gra Abraham.

23 I mma ngue yø m̄efi ra Cristo. P̄e nugui, man'natho ngue x̄angu rá 'befi ra Cristo xtá ørpe guehya dí mmangä. A nuyá, h̄ind̄i nne ga mma te gäma hya i ja ngue ga mma. Ya man'natho x̄angu ra 'befi xtá øt'e ngue nu'ua. Man'natho ngue mathoguitho xtá sägä ra n'ua, xa 'begbagui ngue nu'ua. Man'natho x̄angu yø nn̄idi xtá ogä ra fadi ngue nu'ua. Man'natho x̄angu yø nn̄idi ya ja ngue da thogui ngue nu'ua.

24 Nu'ua yø judío cat'a nn̄idi mathoguitho bi 'angui, bi jaqui 'däte ma'de'ma guto yø m̄f̄ei.

25 Nhyu ndi bi 'bäzagui. N'na ndi bi 'b̄andogui. Nu'ua yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'n̄e n'na xui xøque ya dí oxma xøts'e ra dehe p'ua ja ra jathe ngue bi thuntra barco.

²⁶ Man'natho ngue xtá sä ra ndate ha nná ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxca ra dehe 'mø i po yø dehe p'ua ha di thogui. Yø bε ya ja ngue da hyogui. Ma mmijudiohe, ya ja ngue da hyogui. Yø ja'i ngue hingyø judío, ya ja ngue da hyogui. Nup'ua ja yø danihni dí mmanna hya, ya ja ngue da thogui. Dá guehyø ja'i himma juani ngue yø hoga 'yεc'ei, ya ja ngue da hyogui. Nts'utho p'ua ja yø dapo di thogui. Nup'ua ja yø jathe xtá thogui, nts'utho ngue ga tu.

²⁷ Xanhenitho na ra 'befi dí øt'e, xandøngu ra n'ua xtá sä. Xangu yø nnidi hinga mbongui ga n'aha. Xta sä ra n'ua ngue ra thuhu. Xta sä ra n'ua ngue ra duthe. Xangu yø nnidi ngue nu'mø bi c'ugui te di si, ya hinda sihmε. Nup'ua ja yø dapo, xangu yø nnidi xtá sä ra se. Xangu yø nnidi xtá sä ra n'ua ngue hin'yua ra ulu ga he.

²⁸ A nuyá, i ja man'na ra hya ngue dí unnga ma n'yomfeni ya. N'na pa ngu n'na pa i tar'man'ua ma mmui ngue hinda padi te ga 'yo yø 'yεc'ei rá m'mua n'nanni.

²⁹ Nu'mø dá tingä p'ua ha 'bahyø 'yεc'ei ngue hingui nzaqui yø nt'εc'ei, 'nεqui tu ma mmui tengutho ga ndu yø mmui yø ja'i. Nu'mø ngue n'na ra 'yεc'ei bi thäti ngue bi 'yøtra ts'oqui, astä 'bähra sibi ma mmui ngue'a ga ndu ma mmui ngue te øt'ua to hätyø ja'i.

³⁰ I jatho ngue ga xi'aha te dí øt'e, høntho dí nne ga xi'aha ngue nugui hingui nzaquigui.

³¹ Nuna te ra hya dí xi'aha, Oja padi ngue majuaní te dí mma. Nuna Oja rá Papá ma Hmuhä Jesucristo, guehna dí nnepe ngue da t'εspabi para zantho na.

³² Nuna ra häi madi manda ra dast'abi Aretas, ja jap'ua ra hnini Damasco. Nu'a ra ts'at'abi mi 'bup'ua ja ra hnini, guehna bi manda ngue bi ma m'madi ra nenihni. Nu hapu da hnuqui, di mbεnngui ngue da joqui.

³³ Pε nup'ua ja ra ngu nmi 'bui, bi t'εca n'na ra canasta, bi ma ma ca'migui p'ua ja n'na ra ventana ní gop'ua ja ra jado di thεsra hnini. Ja dá pømp'ua, janangue dá pongui.

12

¹ Hinte ga taha ngue ga mmanse ngue xandønho ra hya dí mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'aha te dá nu.

² Ya xi 'danyø pa ngue dí εc'ei ra Cristo. Ya mmap'ua n'ne'ma goho njeya, bi zixcagui p'ua mahets'i bí 'bähra Hmu Jesús. Pε hinda padi ngue'mø 'nεhma do'yo bi ma, oque hin'na, hinda hønse Oja padi hanja.

³ Nu'a go pa'a ngue'mø 'nεhma do'yo bi ma, oque hin'na.

⁴ Pε dí padi ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'ua bí 'bui. Ja dá øcä p'ua 'da yø hya ngue hinda unna nt'edi Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui.

⁵ Nuna ra hya naya, mfadi ngue i sä ga εspabi na. Pε nugui hingui sä ga n'yets'i ngue sä ga εna dí pase ra hya dí mma, nugä njuantho dí mma ngue hingui nzaquigui.

⁶ A nu'mø xinga εna ngue ga mmanse ngue xanho te nná 'yo, da zä ga mma. Hinda zä to da 'yεngui ngue himma juani te ga mma. Pε hinda nne ngue to da 'yεngui ngue dí εpase ra hya dí mma. Sinoque dí nne ngue gui nuhü te nná 'yo, 'nε'a te ra hya gui øhmü, dami hyacsεhü ra güenda hanja.

⁷ Nuya yø hya dá øde, tate ngue mazihotho. Pε Oja hingui nneque ngue guehya yø hya gdá 'yεxä ya. Janangue bi zuca n'na ra n'ua, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nøgbagui p'ua ja ma do'yo ra zithu.

⁸ A nuna ra n'ua na, nhyu ndi dá äpä ra Hmu ngue da hyagagui.

⁹ Pε ra Cristo εngthogui: "Høntho dami padi xanho ngue dadi ma'i. Nugä hinga øthe'i n'namhma ngue di nεqui ngue hingui nzaqui'i. Gue'a di nεqui'a ngue go guecä dadi 'da'i ra ts'edi te gui øt'e", bi 'yεngui. Janangue dadi johyagä 'mø hingui nzaquigui. Porque gue'a gui nεqui'a ngue ra Cristo di 'dacrä ts'edi te dí øt'e.

¹⁰ Dadi johyatho 'mø dí sä ra n'ua, ja'mø ts'auqui, ja'mø hin'yua te ga si, ja'mø hingui nne ha da nugyø ja'i ngue saqui, ja'mø xandøngu ra n'ua dí sä ngue rá 'befi ra Cristo dí ørpe, pε dadi johyatho. A nu'mø di nεqui ngue hingui nzaquigui, ya man'natho di

neq̄ui xanho ngue gue'a rā Cristo di 'dacra ts'edi te dí øt'e.

11 Nup'ua nna bēngā ya, xøgue ɛna gue ya dí ya tengutho n'na rā ja'i ngue hingui pēsra sā ngue ɛspabi te ga ya. Pɛ nuna rā hya dá mā, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'ua yø xānbate ɛngui ngue hingui ho te dí øt'e, hingā täjpahua yø hya. Uangui xtā nzā xquí xihma ngue xanho te dí øt'e. Guí pahma ngue nuya yø xānbate guí tēnbahua yø hya, guehya ɛna ngue tate ngue yø representante rā Cristo ya. Pɛ hapu go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'uya, porque nu'a rā hya pahya, xquet'a gue'a rā hya dí pacä'a, madague'a ɛngui ngue hinte dadi mu'be.

12 Nu'mø dambā m'mucā p'ua guí 'bāhma ngue dá manna hya, bi neq̄ui xandønho ngue rá representantegui rā Cristo. Ngue'a rá 'befi rā Cristo dá ørpabi, dá hät'i da seti te gāma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a guí neq̄ui'a ngue rá representantegui rā Cristo.

13 'Yo guí ɛmhma ngue 'būtyø 'yɛc'ɛi i tate dí nnu mansu ngue'ahua, ngue nugā hindā xi'ahua ngue xqui fāxcahua te dí honi tengutho ør'mi'da yø 'yɛc'ɛi ngue fāxqui te dí honi. ¿Ua guí ɛmhma ngue asta ga n'yo ndantyoħmugā ngue ga ä'a mpunnbate ngue hinte dí xi'i guí fāxcahua te dí honi?

14 A nuyá, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'ua mahøn'a ya. Pɛ nu'mø dá map'ua, hin tema mēnyu dí ädi ngue guí 'dacju. Høntho dí ädi ngue guí macju. Porque rā papá'a di ja ndummui ngue honna mēnyu si yø basi. Hingue masque yø basi'ua go i pēpate.

15 Di njadā p'uya, di ho mā mmui dadi mpefi connā ngue'ahua. Dí nne ngue nu te dí øt'e, da 'yøt'ahua rā nho 'nɛ i ja gampähā ngue ga unī te dí pets'i ngue ga fāxahua. Pɛ ɛna man'na ngue dadi mā'ahua, ɛntho gue gue'a man'na ga ngohni mmuihua'ua ngue hingā ɛgadi macju.

16 Guí pahma xanho ngue ja'mø hin'yua te ga honi, pɛ nugā hinte dí ä'ahua. Pɛ 'bu i'da ya ngue di yajpagui, ɛngui ngue rā nthät'itho dí øt'ahua.

17 ¿Ua guí ɛmhma ngue 'būi toni ja'i dí pēhnā ngue da juc'ahua rā mēnyu? Nu'a, hin'na'a.

18 Xi'mø mā pēhnā p'ua rā Tito ngue bi ma di zengua'ahua, 'nɛ bi mɛ man'na mā cūhua, xina rā Tito, ¿ua bi 'yā'ahua rā mēnyu? Guí pahma xanho ngue rā Tito bi 'yøt'e tengutho dí øt'e. Høntho bi ne ngue nuna rā hya bi xi'ahua, da 'yøt'ahua rā nho. Pɛ hin tema mēnyu bi 'yā'ahua.

19 'Yo guí ɛmhma ngue nnā mangā nā rā hya nā ngue høntho dí nnegā ngue guí nnu manhoju. Nu'a, hin'na'a. Sinoque nuna rā hya nnecra Cristo ngue ga mma, guehna rā hya dí mmanā. 'Nɛ dí nne ngue gue'a Oja da nu manho nā rā hya dí xi'ahua. A nuya mā zi cū'ahua, nuya te gāma hya dí xi'ahua, dí honi ngue ha di zajni nt'ɛc'ɛhua.

20 Porque dí su ngue nu'mø dá magā p'ua, nthambēniħtho ga tin'ahua ngue hingdi 'yohua xanho. Gadi nsuthohua, di 'būtyø zeya, di 'būtyø cūɛ, di 'bū'ua di honi ha di dīnɛ rā nho, di 'būtyø mambethani, di 'būtyø nemhya, di 'bū'ua dadi 'yɛts'i, di 'būtyø 'yøt'i sui. Nu'a rā hya manho guí nnehua gdā nyagā'be p'uya, ya hinga gue'a di nja'a. Sinoque rā cūetho di nja porque ga hec'ahua te gdi øthua.

21 Guehna rā hya dí sugā 'mø dá søngā p'ua guí 'bāhma naya. Nu te gdi øthua, ga pēsta mā sā p'ua ja rá hmi rá da Oja. Porque asta gara zongā 'mø dá padi ngue nu'a rā nts'o xa 'yøt'a m'met'o yø ja'i, hingui nne da hyep'ua. Sinoque di 'yots'om'mäiħtho 'nɛ nu'a te rā nts'o xa bēnba yø mmui yø ja'i dadi siguetho.

13

1 Ya rá hyu ndi ga mmap'ua ngue güi zengua'ahua ya. Nu'mø 'būi to nne di yaprá mmi'yɛc'ɛiui, mahyoniħtho ngue di 'bū'i yoho oque hyu yø testigo ngue di ja majuanī rā hya.

2 Nuya yø ja'i xa 'yøtyø ts'oqui m'met'o, co gātho mi'da yø ja'i, tengutho rā hya dá xi'ahua 'mø rá yondi mā magā p'ua ya, a nu'mø dá magā p'ua mahøn'a ngue ga mā nu'ahua 'nɛ ga tini ngue gadi siguethohua rā nts'o, ya hinni mantho ga seti te gā guí øthua.

³ Ja guí pahm p'x xanho p'ya ngue gue'a rá Cristo di hacra ts'edi'a rá hya ga xi'ah. Porque rá Cristo hinga 'ne'a di nya manhuéhi 'mø dá zo'ah'a, sinoque di nya manzaqui'a.

⁴ Madague'a himbi 'yudi ngue ja rá ts'edi 'mø mi guatra pont'i, pe nuyá, ya i 'bui 'ne i n'youi rá ts'edi Oja. Dá guécã ya, xquet'a di n'yo'be rá Cristo. A nu'mø dá magã p'x, gue'a rá Cristo di hacra ts'edi na rá hya ga xi'ah, madague'a t'enguí ngue dí ya manhuéhi 'mø dí yah.

⁵ Nu te gni 'yoh ya, dami hyacscha rá güenda ngue'mø dá xandønho ni nt'éc'eiha ogue hin'na. Dami pahm xanho ngue'mø guí n'yoh rá Jesucristo ogue hin'na. A nu'mø hinguí n'yoh rá Jesucristo, ya himma juani ngue gyø hoga 'yéc'eiha 'mø.

⁶ Nugã dí ena ngue di n'yo ni mmaih ngue majuaní dí n'yo'be rá Cristo 'mø dá nyah, hinga nthätitho ga øt'ah.

⁷ Dí äpä Oja ngue dá 'yøt'e ngue hinte mant's'o dá din'nah. Pe nuna rá hya dí mma, hinda honi ha di t'enguí ngue go dí øt'e ngue guí 'yoh xanho, sinoque høntho dí nnegã ngue majuaní guí n'yoh xanho. A nugui, hinte ja'a ngue engyø ja'i hinguí pømmanho te dí øt'e.

⁸ Nuna rá hya majuaní, guehna dí honi ha di nthaha. Hinda nne ga øt'a n'na rá hya nu'a di ts'onna rá hya na.

⁹ Janangue nugui dadi johyatho 'mø t'enguí hinda ya manzaqui, høntho dí nnegã ngue dá zedi xanho ni nt'éc'eiha. Nugã zant'a dí mmat'Oja connã ngue'ah ngue dá bømmanho ni nt'éc'eh, hinda t'en'ah ngue te dadi 'bedi.

¹⁰ Hante ngue ga mmagã p'x ga ma zengua'ah, dí otra carta ja ua ngue ga pennb. Nuna rá carta dá ot'i, i ya manzaqui n'namhma ngue xamhmatho ya himma hyoni ga nya manzaqui 'mø dá magã p'x ngue ga nyah. Nugã, nuna rá 'befi bi 'dacã Oja, guehna dí øt'a na. Nugã dí honi ha di zehni nt'éc'eiha. Hingue masque dí honi ha gdã japyø hya ngue ga en'a häi te gni 'yoh.

¹¹ A nuya ma zi cu'ah, Oja dá mäxah ya. Dami hyomhma rá nho gdi n'yoh. Oja dá hyut'a ni mmaih. 'Ne dami madi

n'na ngu n'na'ah. Nu'mø ngue ja rá njun'mahya, dami nhojpah. Nu'mø ngue ngu'a gui 'yøth, ya gue'a rá pähä Oja gui 'yørpah p'ya. Nuna Oja p'ya hinha di hyc'ah.

¹² Dami nzengua xanho n'na ngu n'na'ah. Di nequi xandønho ngue gadi ncuh.

¹³ Gätho ma cuh 'da'igu ma nt'éc'eiha i ja, i pen'nah rá nzengua.

¹⁴ Di jap'ah na ma Hmuh Jesucristo ngue dá dinni mmái ngue di ma'ah. 'Nehra Espíritu Santo dá 'yøt'e ngue dá dinni mmái ngue gui n'yoh'a. Dá ngut'atho.

Gálatas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Galacia.

¹ Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Nε hijnonni ja'i da bøn̄i ngue da t'emb̄i bi 'yεxcagui. Nu'a bi 'yεxqui, guehna ra Jesucristo co 'nehna Oja ma Papáhu nuna bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Jesucristo 'mø mi du.

² Nugä ya, co 'nehya ma zi cuhu dí n'yogä'be ya, dadi zenguagähe'u yø 'yεc'εi di mpeti p'u ja yø hn̄ini ngue ra häi Galacia.

³ Nuna Oja ma Papáhu co 'nehna ma Hmuh̄u Jesucristo, dí nne ngue di jap'ah̄u 'nε da hyut'a ni mm̄ih̄u.

⁴ Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná guehma ts'oquih̄u para ngue da gūgah̄u p'u ja ra nts'o ja ua ja ra ximh̄ai. Nuna Oja ma Papáhu, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na.

⁵ Janangue ma ga εspah̄u Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

⁶ Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'dacju, Oja bi 'yøt'e ngue bi dimma mm̄ih̄u ngue nzongah̄u Oja ngue ga εc'εih̄u ra Cristo. A nuyá, dadi 'yøthogä hanja ngue n'nahmantho guí nne gui hyehm̄u p'u Oja, guí nne gui tenhn̄u mi'da yø hya t'emb̄i ngue ra hoga 'da'yo hya.

⁷ Pε nu'a majuan̄i ngue ra hoga 'da'yo hya, hingui yoho, hyu ja'a, sinoque hōnda n'na. A nuyá, 'b̄ai to øt'e ngue di 'yot'itho ni mm̄ih̄u, i nne da m̄anna hoga 'da'yo hya ngue te bi 'yøtra Cristo.

⁸ Pε nuyá, madague'a da guecsεgähe, oque n'na ra anxε di 'yε mahets'i da bøn̄i ngue da xi'ah̄u man'na ra hoga 'da'yo hya ngue hinda 'da'iguui na ra hya ya xtá xi'ah̄e, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na.

⁹ Ya xtá xi'ah̄u m'met'o, 'nε mahōn'a ga mmangä ya. Nu'mø to da xi'ah̄u man'na ra hoga 'da'yo hya hinda 'da'iguui na ra hya

ya guí εc'εih̄u, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na.

¹⁰ Co nuna ra hya naya, ¿ua da zä gui 'yεmhm̄u ngue dí hongä ra hya ha di nu manhogä yø ja'i? Nu'a, hin'na'a. Dí nne ngue gue'a Oja da nu manhogui. Nugä hinna mangä ya yø hya ya, ngue di nu manhogyø ja'i. Nu'mø gdi hongä ra hya ngue da gue'a te nnu manho yø ja'i ga mma, ya hingra mεfigä ra Cristo 'mø.

¹¹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami pah̄mu ngue nuna ra hoga 'da'yo hya dadi øt'ah̄u, hingra ja'itho rá ts'änni na.

¹² Hijnonni ja'i dá mεpyagä te bi ma, 'nε hijnonni ja'i xänngui te dí mma. Hinda hōnse ra Jesucristo bi jaqui ngue dá pacä na ra hya na.

¹³ Ya xcá 'yøhm̄u te 'be'a nmará n'yogä m'met'o ngue'mø nmi tennä yø nt'εc'εi yø judío. Guí pah̄mu ngue janjuan̄i hinmi säyagä dí honi ha gda sacä'u yø ja'i Oja. Porque nmi nnegä ngue xøgue xtí m'mehna ra hoga 'da'yo hya na.

¹⁴ Nu'a rá nt'εc'εi yø judío mi ja, man'na tate ngue nmi εc'εigä'a ngue'u mi'da ma mmijudiógähe 'da'igu ra pa dí 'b̄ahme. Nugä man'na xtá øt'a xanho'a te ra costumbre man̄i n'yo ma mboxitah̄u.

¹⁵ Nuna Oja bi 'dacrä mate ngue bá huanngui hante ngue gä m'm̄i. 'Nε bi zoqui ngue ga øtra 'b̄efi bi 'daqui.

¹⁶ Porque bi ne Oja ngue dá m̄pacä'be'a rá Ts'ant'u, n'namhma ngue da zäp'u ga xicä yø ja'i hingyø judío te'o na rá Ts'ant'u Oja. A nugä p'uya, hijnonni ja'i dá änni te ja ngue ga øt'e.

¹⁷ 'Nε hinga 'bet'o dá magä p'u Jerusalén ngue xcä xädi te mi xänb̄ate'u yø representante ra Cristo bi 'yεxa m'met'o hante ngue da 'yεxqui. Sinoque dan̄i mpagä p'u ja ra häi Arabia. 'Damba pengä p'uya, mahōndä εcä p'u ja ra hn̄ini Damasco.

¹⁸ Mi tho'a nhyu jeya p'uya, ja dá magä Jerusalén ngue dá nyagä'be ra Bedu. Pε hōnda n'ne'ma cut'a dá m'macä p'u mi 'b̄u'a.

¹⁹ 'Nε hijnom mi'da ni representante dá nyagä'be, hinda hōndra Jacobo nu'a rá n'yoh̄u ma Hmuh̄u Jesucristo dá nugä p'u.

²⁰ I pa Oja ngue majuaní na ra hya dí xi'ah.

²¹ M'mefa p'uya, daní mpagá p'ua ja ra häi Siria, 'nɛp'ua ja ra häi Cilicia.

²² A nu'ua yø ja'i ɛc'ei ra Cristo di mpeti p'ua ja yø hnini ngue ra häi Judea, tobe hinga n'na ndi dadi nnugähe'ua.

²³ Høntho nt'ode te hma ngue ɛnyø ja'i: "Nuna ra n'yohua mi honi ha di zahyø 'yɛc'ei 'mø man'na ra pa, a nuyá hmanya ngue guehna xihyø ja'i ngue da 'yɛc'ei'a ra Cristo nuna hinmi nepe da 'yɛc'ei yø ja'i m'met'o".

²⁴ Janangue ɛspabi Oja yø ja'i, porque nuna Oja bi hyät'i bi pärcagui ma mmäi.

2

¹ Mi gua'a rá 'de'ma goho ra jeya p'uya, mahøndá magá Jerusalén. Dá megä'be ra Bernabé conna Tito.

² Dá magá p'ua, porque Oja bi 'yurcagui, bi neque ngue ga mmagá Jerusalén. Bi mpeti'ua 'bet'o ra hya p'uya ngue dá nyahe. Dá xicä'ua p'uya hanja na ra hoga 'da'yo hya dadi øtä yø ja'i hingyø judío. Dá ne ngue dá fadi ngue 'da'igu ra hya dí xihme yø ja'i. Porque dá negä ngue händi nts'onna ma 'befi ya xtä øt'e, 'nɛ nimantho dadi mpefi.

³ Pɛ majuadi dá nyahe, bi hnü manho na ra hya dá ma. Nuna ra Tito ma n'yogä'be hinguí n'youi ra hmɛpya ngue ra circuncisión. Pɛ ya himbi ma ma jats'edi ngue di njapi tengutho manna ley ga 'yo yø judío.

⁴ Høndi 'da yø ja'i mi 'bɛp'ua ngue himma juani yø 'yɛc'ei, bi nepe ngue xtä hmɛpya na ra Tito. Pɛ nuyá, guehya yø ja'i cuatyø 'yɛc'ei ya, i honi ha di zarca ma guahua ngue da zäp'ua di yajpahua m'mefa ngue händi øthua te gä mmamp'ua ja ra ley. Porque ya dí ɛc'ei'ua ra Cristo. 'Nɛ guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue ga øthua te gä mmamp'ua ja ra ley ya.

⁵ Pɛ nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne dí ørpähe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya guí ɛc'ei'ua, guehna ra hya ngue majuaní na, ya hinda zä to di pädi.

⁶ Nu'ua yø 'yɛc'ei 'bet'o ra hya, händi mportagä 'mø ngue 'bet'o ogue hin'na, porque nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, ya himma hyets'i yø ja'i p'ua. Pɛ nu'ua 'bet'o, hin tema

hya bi xiqui ngue da 'yɛnguí hinga gue'a ra hya dí mma.

⁷ Hante gue bi mmɛyasɛ ngue Oja di färcagui rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'i hingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya da xihyø ja'i ngue yø judío.

⁸ Porque guesɛ Oja bi 'yɛxra Bedu ngue drá representante ra Cristo p'ua ha 'bɛhyø judío. Pɛ xquet'a bi 'yɛxqui ngue drá representantegä ra Cristo p'ua 'bɛhyø ja'i hingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'ua Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocagä ra mmɛnthi ngue ga øt'ä na ra 'befi na. Ya dá mbennba 'yɛhe p'uya, guehna ra hmɛya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'befi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmɛgä'be ra Bernabé, ga ma mangä'be ra hoga 'da'yo hya p'ua 'bɛhyø ja'i hingyø judío. A nuya dá nyagähe p'uya, guehya da xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya.

¹⁰ Hønda n'na ra hya bi sicä'be p'uya, ngue hinda ma mapumbɛni yø hyoya, da 'bäts'i te honi. Pɛ nuna ra hya na, hinga ja dí mbɛnnagui, ya zant'a dadi ja ndumma ngue da 'bäts'i te honyø hyoya.

-----

¹¹ M'mefa p'uya, ya dí 'bucä p'ua ja ra hnini Antioquia, xquet'a bi zøp'ua ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yɛhra pa ngue hinni 'yup'ua te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dá yø ja'i p'ua dá hejpi te øt'e.

¹² Rá mæditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'ua bi nsihmɛui yø 'yɛc'ei hinguí n'youi ra hmɛpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nɛxp'ua 'bɛhra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmɛpya gätho yø 'yɛc'ei hingyø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zü ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'ua 'bɛhyø 'yɛc'ei hinga mhɛpya.

¹³ Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yɛc'ei p'uya, xquet'a 'nɛhya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'ua 'bɛhyø 'yɛc'ei hinga mhɛpya. Co 'nɛhna ra Bernabé bi ntet'i te øtra Bedu.

¹⁴ Nu'mø ma nugä te øtra Bedu p'uya ngue ya himma juani ngue gue'a te mmanna hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø hmi yø dá yø

'yɛc'ɛi p'ɥ dá hɛjpi, dí ɛmbi: “Ague Bɛdu, nu'í grá judío, pɛ asta 'nɛsɛ'i, ya xcá hyɛp'ɥ 'da yø hya mmamp'ɥ ja rá ley gá 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yɛc'ɛi hɪngyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe dá 'yɛn'ɥ yø 'yɛc'ɛi hɪngyø judío ngue jatho gá øthɥ te gá mmamp'ɥ ja rá ley gá 'yo yø judío ya?” dí ɛmbi.

15 Dí nne gá xi'a n'na rá hya ya te'o gátho ya má mmijudíoɥ. A nuɥ, hɪnna 'báhmɥ'a ngue rá ts'oqui gá øthɥ tengutho øtyø ja'í hɪngyø judío.

16 Pɛ dí pahmɥ ngue nu'a dí nhohma ts'oquiɥ, hɪngá gue'a ngue gá øthɥ te mmamp'ɥ ja rá ley gá 'yo yø judío'a. Nu'a dí nhohra ts'oqui, gue'a ngue dá t'ɛc'ɛi rá Jesucristo'a. A nu yø ja'í hɪngyø judío ya ɛc'ɛi rá Cristo ya, pɛ xquet'a 'nɛcɥ ya dí ɛc'ɛihɥ ná rá Jesucristo ya. 'Nɛ guehna dí nhohma ts'oquiɥ ná ngue dá ɛc'ɛihɥ rá Cristo, hɪngue masque bí nhohma ts'oquiɥ ngue xcá øthɥ te mmamp'ɥ ja rá ley gá 'yo má mmijudíoɥ. Porque hɪnjonda bønɪ ngue dí nhohrá ts'oqui ngue dá 'yøt'e te mmamp'ɥ ja rá ley.

17 A nuyá, ya dí ɛc'ɛihɥ rá Cristo ngue dí nhohma ts'oquiɥ. Pɛ mɪ'da yø ja'í ɛmbi ngue rá ts'oqui dí øthɥ ngue hɪndí øthɥ te gáma hya mmamp'ɥ ja rá ley. ¿Ua sá dá 'yɛnya yø ja'í ya ngue nu'a te rá hya bí xánnghɥ rá Cristo, ya í 'yøt'a ngue gá øthɥ rá ts'oqui? Nu'á, hɪn'na'a.

18 A nuyá, ya xtá mangá ngue hɪngui ja rá ts'edi rá ley ngue dí nhohra ts'oqui. Xi'mø hønga 'bát'i, gá ɛmbi ngue ja rá ts'edi rá ley, ya hɪmma juani ngue bí nhohma ts'oquigá 'mø.

19 Pɛ ya hɪnni mantho ngue ja rá ts'edi rá ley ya, porque ya bí nja'a rá castigo mɪ mmanna ley. Nugá tengutho 'mø bí hyogá rá ley. Nuyá, ya gdá 'bɥ'a ngue gá tɛn'na Oja.

20 Nu'mø mɪ ma macuat'i rá pont'í rá Jesucristo, 'nɛqui dí ør'má güenda ngue ya bí ncuarcagui rá pont'í. Nuyá hɪndí sãse te nna 'bɥi, hønt'a rá Cristo o má mmaigá ya. A nuyá, mɛnte rá pa dí 'bucá ua ja rá ximhã, hønt'a rá Ts'unt'ɥ Oja dí ɛc'ɛi ya.

Nuná, dí maqui 'nɛ bí ndãse ngue bí tho conná ngueque.

21 Nuná rá mate Oja bí 'daqui, hɪndí nne gá joni. Xi'mø ngue dá gue'a rá ley gá 'yo yø judío dí nhohrá ts'oqui rá ja'í, ya sãditho bí du rá Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmɛnguhɥ p'ɥ ja rá häi Galacia, rá nzɛgui má'bɛdi ní mmɥihɥ. ¿Hanja ngue gadi n'uní thã'ahɥ ngue hɪngui ɛc'ɛihɥ ná rá hya majuaní? Ní hmi ní dáhm p'ɥ dá mangáhe ná rá hya ná ngue rá Jesucristo bí 'dømp'ɥ ja rá pont'í. ¿Ua ya gá pumbɛnhɥ ná rá hya naya?

2 Ya guí pahmɥ xandønho ngue Oja bá pɛn'nahɥ rá Espíritu Santo ngue gá 'yɛc'ɛihɥ rá hoga 'da'yo hya bí si'ahɥ. Hɪmbi 'bɛn'nahɥ ná rá Espíritu Santo ngue gá 'yøthɥ'a te gá nt'ot'í p'ɥ ja rá ley.

3 ¿Mba hanja'a ní m'mɛmmɥi guí øthɥ? Ya guí pahmɥ ngue gue'a rá Espíritu Santo bí 'da'ahɥ rá 'da'yo te. Pɛ nuyá guí ɛna ngue guí hyonɛ ha dí gommanho te gdi n'yohɥ ya.

4 Ya xangu rá n'ɥ xcá sãhm ngue guí ɛc'ɛihɥ rá Cristo. ¿Ua hɪnte ní bøntho'a ya? Pɛ dí ɛna ngue ja te ní bøn'a.

5 Damí pahmɥ hanja ya ngue Oja bá pɛnhna Espíritu Santo ngue bí 'yøtyø milagro p'ɥ guí 'báhmɥ. Nguna gá nuhɥ ngue bí nja rángue gá 'yɛc'ɛi rá hoga 'da'yo hya bí si'ahɥ. Pɛ hɪn'í nja ná te gá nuhɥ ngue gá 'yøthɥ'a te gá nt'ot'í p'ɥ ja rá ley.

6 Tengutho dí xi'ahɥ ya, nguna nt'ot'í p'ɥ ja rá Macá Libro ngue ɛna: “Rá Abraham bí 'yɛc'ɛi ngue dí nja'a te rá hya xi xi Oja. Nu'a í 'yɛc'ɛi p'ɥya, Oja bí hojpabi rá ts'oqui”, í ɛna.

7 Janangue damí pahmɥ ya ngue nu'ɥ nnøpa mbom'mɛto rá Abraham, guehya yø ja'í ja yø nt'ɛc'ɛi ya.

8 Nup'ɥ ja rá Macá Libro, ya manjam'møtho nt'ot'í rá hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'ɥ yø ja'í hɪngyø judío dí nhohyø ts'oqui 'mø bí 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bí man'Oja bí nyauí rá Abraham ngue bí 'yɛmbi: “Conná ngue'a'í gátho yø ja'í 'bucua ja rá ximhã dá má majapí”, bí 'yɛmbi.

⁹ Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyá, nu to gá da 'yɛc'ɛi Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

¹⁰ Nu to gá ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yɔt'e te gá nt'ot'i p'ɛ ja ra ley, da tho ra castigo ra ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ɛna: "Nu to hingui ɔt'e para zantho'a te gátho nt'ot'i p'ɛ ja ra ley, gue'a da tho ra castigo'a".

¹¹ Pɛ dí pahma ngue nu ra ja'i ɛna ngue da 'yɔt'e gátho'a te mmamp'ɛ ja ra ley, hinga gue'a di hojpabi Oja'a. Porque ra Maca Libro i ɛna: "A nuyá to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpabi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te".

¹² Ya hinte ni bøndrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i nu'a ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yɔt'e te mmamp'ɛ ja ra ley. Porque nt'ot'i p'ɛ ja ra ley ra hya ngue ɛna: "Nu ra ja'i hinte di 'bɛdi da 'yɔt'e gátho'a te mmamp'ɛ ja ra ley, hont'a ra ja'i di t'unna 'da'yo te'a".

¹³ A nuyá, ya hinga thomhma ra castigo mmamp'ɛ ja ra ley ya. Porque ra Cristo, ya bi thohra castigo conná nguecj'ɛ'a. Nup'ɛ ja ra Maca Libro i ɛmp'ɛ: "Nu ra ja'i macuati ra za, ya ra castigo thogui".

¹⁴ Ra Cristo bi thohra castigo conná nguecj'ɛ n'namhma ngue hinga høndra Abraham di nthɛui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nɛ'ɛ yɔ ja'i hingyɔ judío di nthɛui. Janangue ya di nja'a te ra hya bi yat'a Oja, nu to gá dí ɛc'ɛihɛ ra Jesucristo, ya dí n'yohɛ ra Espíritu Santo.

¹⁵ Ague ma zi cu'ahɛ, nuna ra hya ga mmangá ya, gdá hyɛjpahɛ'a te ɔtyɔ ja'i. Nu n'na ra n'yohɛ ngue'mø ɔt'ui n'na ra cohi rá mmjc'ɛiui, 'nɛ bi firma ra sacua da nangui, ya hinda zá to da xotra hya bi nja, ni xinda zá ngue to da hyuts'i te nt'ot'i.

¹⁶ Nuna Oja bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham co 'nɛ'a rá mbom'meto bi tɛrpap'ɛ. Pɛ hinte mmamp'ɛ ha nt'ot'i ra hya ngue da 'yɛna "yɔ mbom'meto" tengutho 'mø di mma ngue xtángu. Sinoque n'na nc'ɛitho'a mmamp'ɛ, guehna ra Cristo na p'ɛya.

¹⁷ Tengutho ra cohi ɔtyɔ ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, 'nɛ bi yarpabi ngue di nja'a te bi xifi. Mi tho'i 430 njɛya, bi t'unna ley ra Moisés, pɛ himbi

nts'onna ra cohi mi jauri Oja ra Abraham. Nuna ra hya ya xi ma mayat'i, di njahma na.

¹⁸ Xi'mø hont'ɛ to ɔt'e te gá di manda ra ley di t'unna njapi, ya himma hyoni tema hya di yarcáhɛ Oja 'mø. Pɛ ra Abraham bi yarpabi Oja ngue di unna njapi, 'nɛ bi unni.

¹⁹ Pɛ çhanja ngue bi nja na ra ley 'mø? Bi un'Oja na ra ley para ngue da bahyø ja'i te 'bɛ'a ra ts'oqui ɔtyɔ ja'i. 'Nɛ bi nja rá ts'edi na ra ley asta gue'mø mi m'm'a rá mbom'meto ra Abraham. Nuna, bá ts'ännbi ngue da 'yɔt'a te ra hya mayat'i ngue di nja. Nuna ra ley na, yɔ anxɛ bi ma hanja, janangue ra Moisés bi xihyø ja'i na ra hya bi manyø anxɛ.

²⁰ Pɛ nu'mø mi nyauri Oja ra Abraham ngue bi yarpabi na ra hya na, hinga 'be bi hyonna pøngahya, sinoque bi nyasɛui.

²¹ ¿Ua sä ga ɛmhma ngue nuna ra ley bi 'yotra Moisés di njunt'ui na te ra hya bi yat'a Oja? Nu'a, hin'na'a. Porque hin tema ley di ja ngue da hyät'i da 'yotra ja'i te gá di manda para ngue di t'unna 'da'yo te ra ja'i.

²² Pɛ nt'ot'i p'ɛ ja ra Maca Libro ngue gátho yɔ ja'i xa mbɛnt'ui ra ts'oqui. Janangue dí pahma ya ngue hont'ɛ to ɛc'ɛi ra Cristo di nthɛui'a te xa yat'a Oja ngue di un'ɛ to bi 'yɛc'ɛi.

²³ Hante ngue da zɔcua ra Cristo, gue'a ra ley ma di manda yɔ ja'i. Bi nja rá ts'edi na ra ley na, asta gue'mø ma pahma ngue gue'a ra Cristo ga ɛc'ɛihɛ ngue di nhohma ts'oquiɛ.

²⁴ Nuna ra ley bi nɔpa mádi yɔ ja'i, ngue di ndäpyø ja'i ra Cristo 'mø mi zøhø. A nu to da 'yɛc'ɛi na ra Cristo p'ɛya, ya di nhohra ts'oqui ra ja'i.

²⁵ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛihɛ ra Cristo, ya hinni mantho di mandagahɛ na ra ley mi fäcjɛ ya.

²⁶ Rángue dí ɛc'ɛihɛ ra Jesucristo ya, ya yø basigahɛ Oja ya.

²⁷ A nuyá, nu to gá bi nxixya 'mø mi 'yɛc'ɛi ra Jesucristo, guehya ga 'yo tengutho i n'yo ra Cristo ya.

²⁸ Ya hinda mporta ngue'mø grá judío ogue híngrá judío; 'bähni hmu ogue hínjo'o ni hmu; ogue grá n'yohɛ ogue grá xisu.

Porque nu'mø ya gä guí n'yohu ra Jesu-
cristo, ya n'na hyatho gui jahu'a.

²⁹ Nu'mø ngue guí n'yohu ra Cristo, ya
gue'ahu yø mbom'meto ra Abraham. 'Nε di
toca'ahu na te xa yat'Oja ngue di unj.

4

¹ Ya guí nuhu ngue nu'mø rá ngüetho
n'na ra ts'unt'u ja ngue da gohmi n'na
ra erensia, 'da'igüdui n'na ra hmiqúi,
madague'a ngue rá mmeti gátho.

² Porque 'bahuø ja'i di ncarga ngue da
märpabi te pets'i asta gue'mø bi zønna pa da
zännbabi rá papá ngue di ndäpi.

³ Di njathu p'uya. Hante ngue ga pahmu
hanja na ra Cristo, dá ja ndummui ngue ga
øth'u yø costumbre ga 'bahuø ja'i ua ja ra
ximhäi.

⁴ Pε nu'mø mi zønna pa bá sän'na Oja ngue
bá penhua rá Ts'unt'u, bi øn'a n'na ra xisu.
Nuna ra Ts'unt'u na, bi 'yøt'e te mmamp'u
ja ra ley ga 'yo yø judío.

⁵ Bí 'yεε ngue go bi tho'a ra castigo mi
ja ga thohmu tengutho di manda ra ley.
Janangue nuyá, ya guecju yø basigahu Oja
ya.

⁶ A nuya ngue ya yø basigahu Oja,
nuna Oja conná Ts'unt'u bá penhna Espíritu
Santo p'u ja ma mmuihu ngue ga n'yohu.
'Nε guehna ra Espíritu Santo bi bεnnbi te
mmaná ja'i 'mø xi Oja ngue εmbi: "Ma
Papá'i Oja".

⁷ Janangue nuyá, ngue ya yø basigahu
Oja ya, ya hindí 'bahuø tengutho n'na ra
hmiqúi. A nu'mø ngue ya yø basigahu
Oja, tengutho n'na ra basi ja rá erensia,
di njathu p'uya, di tocagahu'a te di un'Oja
rángue dí εc'εih ra Cristo.

⁸ Nu'mø yø pa xa thogui ngue hinmani
pahmu Oja, gue'u yø dahmu ngue himma
juani Oja gmi nnøpa huhu ngue gmi
thannehu.

⁹ A nuyá, ya guí pahmu Oja ya, ogue
man'na xanho, bi ba'ahu Oja. ¿Hanja ngue
ya guí nne gui hεhmu p'u Oja ya, mahønguí
nne gui 'yεc'εih'u yø costumbre hin tema
ts'edi di ja?

¹⁰ Porque guí suphu yø pa di costumbra
yø ja'i ngue supí. Nu'mø ra t'usna guí

suphu. Njeya, njeya i ja mi'da yø pa guí
suphu.

¹¹ Ya xangu ra 'bεfi xtá øt'e ngue dí
xän'nah ra hya. Guehna dí sugá naya ngue
di nts'onna ra hya na.

¹² Ague ma zi cu'ahu, dami 'yøthu
tengutho dí øt'ä ngue hindí øt'ä'u yø
costumbre yø judío ya. A nugá dí øt'ä
tengutho gmi øth'u m'met'o. Pε nugá dí εna
ngue hingui sacju tengue dí øt'e.

¹³ Guí pahmu ngue nu'mø rá madi ma
magá p'u guí 'bahuø, dá xi'ahu ra hoga
'da'yo hya, nugá madi hεnni.

¹⁴ 'Nε nu'a ra n'u nmi hεmbä,
xanhεnnitho ha xtí zä xa nyahu. Pε
nu'ahu p'uya hinga 'yεhmu ngue hinda
zä ga nyahu, ni xinga fεscatho ra hya
dá mangä. Hante gue co n'na ra pähä guí
'yøhmu ra hya dá mangä, tengutho 'mø di
'bäp'u n'na rá anxε Oja ngue da zo'asehu,
ogue tengutho 'mø di 'bäε p'u ra Jesucristo
da zo'ahu, gá jajü p'u.

¹⁵ ¿Hapu gá 'yεhmu'a ra pähä bi
nja'ahu'a ra ora dá xi'ahu ra hya? Conque
dí pacá ngue nu'a ra 'bäxte guí nne xqui
'yørcahu, nu'mø di sä asta ni dá guí nne
xqui hyai ngue xqui 'dacju.

¹⁶ Xiya, asta guí nne gui 'yøt'e ngue ma
nsuihu ya ngue njuantho dí xi'ahu na te
majuaní.

¹⁷ A nuya mi'da yø ja'i εmmei nne da
mäxahu, pε hinga nho nne da 'yøt'ahu ya.
Sinoque høntho nne ya ngue gui hεgahu
p'u, i nne ngue go gui tēhnu'a ra hya
mmanya.

¹⁸ Pε ya xanho ngue'mø to nne da
mäxahu, pεgue ya da n'yo'a ngue ra nho da
'yøt'e. A nugá xquet'a dí nne ga fäxahu, pε
hinga høn'mø dí 'bup'u guí 'bahuø dí nne
ga fäxahu, sinoque hangü ra pa dí nne ga
fäxahu.

¹⁹ Ague ma basi'ahu, tengutho n'na ra
xisu 'mø ja ngue di ønná basi sä ra n'u, di
njadä p'uya, mahøndi sä ra n'u co nu'ahu
asta gue'mø guí 'yøthu tengutho bi 'yøtra
Cristo.

²⁰ Nugá hindí sani ngue gdi 'bucä p'u guí
'bahuø ya ngue ga nyasehu, n'namhma ga
nnu ha gda japä'a ra hya si'ahu. Porque
nuyá, janjuaní hindí padi te ga øt'e co
nu'ahu.

21 Nu to gátho nne da 'yøt'e te gä nt'ot'i p'ua ja ra ley ga 'yo yø judío, dami xicju ya. ¿Ua hñjam'mø guí øhm'a ra hya nt'ot'i p'ua ja ra libro ngue ra ley?

22 Ya guí pahmu ngue nt'ot'i ngue ra Abraham bi m'm'a'i yoho yø ts'ant'u. Nuna n'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u n'na ra xisu ngue ra gñitho. Nuna man'na rá ts'ant'u, rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmennigu.

23 Nuna ra xisu ngue ra gñitho, hñgra 'yabasi na, janangue bi m'm'hrá basi. Pe nuna ra xisu ngue ra mmennigu, mará 'yabasi, guesε Oja bi yarpabi ra Abraham ngue bi m'm'hrá basi na.

24 Ja ua yø hya mahyequi. Nuya yoho yø xisu ya, guí nhyejpabi yoho yø cohi i ja. Nuna ra xisu ngue ra gñitho ni hu ngue ra Agar. Guí nhyejpabi'a ra cohi bá njap'ua ja ra t'øhø Sinai. A nuya yø ja'i ena ngue da 'yøt'e te di manda ra ley ya, guehya nnøpa basi ra Agar.

25 Nuna ra Agar, yoho yø xequi mahyejpi. Guí nhyejpa ra t'øhø Sinai jap'ua ja ra häi Arabia. 'Nε guí nhyejpa ra Jerusalén, nu'a ja ua ja ra häi. Porque nuya yø judío 'bup'ua, i tentho te nt'ot'i p'ua ja ra ley.

26 Pe nuya yø ja'i yø ngump'ua ja ra Jerusalén bí ja mahets'i, hñdi manda ra ley ya. A nuju, ja dyø mmenguhu p'uya.

27 A nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue ena: “Di nja'i mpähä grá 'yabasi, nu'i hñga pahra ønnate. Ga mafi ngue gui johya, madague'a ngue tobe hñgui pa'a ra ønnate. Porque ra xisu ngue ra 'yabasi bi hyep'ua rá ndø, pe man'na xangu yø basi di m'm'ai, hñda gue'a ra xisu 'buhmi rá ndø”.

28 A nuju ya ma zi cu'ahu, tengutho ra Isaac, Oja bi yat'i ngue di m'm'ai. Di njathu p'uya, Oja bi yat'i ngue dyø basigahu.

29 Nu'mø mi nja na te ra hya xí yat'a Oja ngue di nja, ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue bi m'm'hra Isaac. Pe nuna rá ts'ant'u ra Agar bi mbøcue, bi zuhra Isaac. Xquet'a di njathu p'uya, nu'ua mma ngue øt'e te nt'ot'i p'ua ja ra ley i sacju'ua.

30 Pe guí pahmu te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra xisu ngue ra gñitho, da thøn'athi, da me rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hñdi tocabi'a

te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmennigu”, i ena.

31 A nuya ma zi cu'ahu, hñgyø basigahu na ra xisu ngue ra gñitho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmennigu yø basigahu.

5

1 Ya bi hoga ma ts'oquihu ra Jesucristo. Janangue ya hñdi tenhu'a ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehu. Dami hyahu ra ts'edi ya, dami ndahu co nuna ra hya na. 'Yo sä guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hñgui tenna ley ga 'yo yø judío.

2 Nugä drá Pablo, dami 'yøhmua na ra hya ga mmangä ya. 'Yo gadi n'uni ngue da hmepya'ahu ngue sä guí 'yena gue'a di nhohni ts'oquihu'a. Nu'mø, ya säditho gá pahmu ra Cristo 'mø.

3 Mahøn'a dí nne ga xi'ahu ya, nu gátho yø ja'i ena ngue da mepya yø do'yo, 'yo sä di ena ngue hønt'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gátho'a te nt'ot'i p'ua ja ra ley.

4 Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, guehya yø ja'i hep'ua ra Cristo ya. Ya emp'ua na rá mate Oja.

5 Pe nuju, ra Espíritu Santo di hatra ts'edi ma mmaihua ngue dí tømhmua'a ra pa rá nzequi. Guesε Oja da mamp'uya ngue ya bi nhohma ts'oquihu rángue dí εc'ehu ra Cristo.

6 A nuyá, ngue ya dí n'yohu ra Jesucristo, ya hñte di muui 'mø mhmeppya ma do'yohu oge hñga mhmeppayahu. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'εc'ehu ja naya, 'nε nuna ma nt'εc'ehu na, guehna øt'e ngue dadi mahma cuhu n'na ngu n'naju naya.

7 Ya xanho te gmani n'yohu m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmaihua ngue guí hehmu p'ua na ra hya majuaní?

8 Nuna ra hya di ts'on'na ni mmaihua, hñgrá ts'anni Oja na. Porque Oja, i zon'nahua na ngue gui siguethohu te mi ja.

9 Ya guí nnuhu ngue n'na zitæqui ra íxi di ixqui gátho ra jñni.

10 Nugä hu ma mm'ai ngue ma Hmuhu Jesucristo hñdi ja'i ngue gui pähni nt'εc'ehu i ja. Pe nuna ra n'yohu nne di ts'on'na ni mmaihua, da japra castigo Oja na, hønt'o bi zä maja'i.

11 Pε nugä mā zi cu'ah̄, nu'mø gdi xi'ah̄ ngue gui mmεpya ni do'yoh̄, h̄indi nnu man'ägä yø judío 'mø. Pε nuyá, sæcyø ja'i co nuna rā hyā dí xännbate, ngue rā Cristo bi dup'ja rā pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a.

12 Nuyā yø n'yoh̄ di pi'ah̄ εnā ngue jatho gui mmεpya ni do'yoh̄ ngue dā ma nthequi, çhanja ngue nuyā yø n'yoh̄ ya, h̄indi nhyεcε xanho astā dā ma m'moqui?

13 Ague mā zi cu'ah̄, bi zon'nah̄ Oja ngue h̄inni mantho gui suh̄ rā castigo di manda rā ley. Pε 'yo sä guí εmhm̄ ngue sätho gui 'yøth̄ rā nts'o so ni mm̄ih̄ ya. Nu'á, h̄in'na'a. Para ngue di nεqui ngue gadi mmadi n'na ngu n'na'ah̄, a nuyā dami mfäts'i n'na ngu n'na'ah̄ ya.

14 Hønt'a n'na rā hyā ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gä nt'ot'i p'ja rā ley. Guehna rā hyā ngue εnā: “Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”.

15 Pε nu'mø gadi nsoth̄, ya ja ngue gui nsah̄ n'na ngu n'na, pεts'i guí tutho ni mmic'eiui.

16 Nugä dí xi'ah̄, dami n'un̄i ngue gue'a rā Espiritu Santo dā xän'nah̄ te gdi n'yoh̄. Nu'mø gui hyaxh̄'a rā 'yu di 'da'ah̄'a, h̄ingui 'yøth̄'a te ni pähäseh̄ 'mø.

17 Nu'a rā nts'o so mā mm̄ih̄, h̄ingui nnu manho rā Espiritu Santo'a. Nuna te nne rā Espiritu Santo gā øth̄, n'nan'yo nā ngue'a rā nts'o so mā mm̄ih̄. Guehya di ntør'mahya p'ja mā mm̄ih̄ ya. Janangue xangu yø nnidi h̄ingui sä gā øth̄'a te dí nne gā øth̄.

18 A nu'mø gue'a rā Espiritu Santo dā xänngah̄ te gā øth̄, ya h̄ingui ja ngue gā suh̄ rā castigo di manda rā ley 'mø.

19 H̄ingui h̄enni gdá pahm̄ ndana gue'a ya yø nts'o øtyø ja'i. Gue'a rā n'yots'om'mäi, gā rā nts'o ja rā mm̄i rā ja'i, h̄ingui nne di ts'amm̄i ngue'a te rā nts'o gā 'yo.

20 I thanne yø dahm̄, i εte. Di nsahyø ja'i. Høndra njunt'i nne. I sehya. I ncuε. Di 'yεts'i. I'uεnyø ja'i ya yø hyā i mma. Porque høndra ntapahya i nne.

21 I nnepe te pεsrā mmic'eiui, hote, iti, 'nε h̄inha gā ndits'i. Gätho mi'da yø nts'o i ja, gā øt'e. Nugä ya xtá xi'ah̄ m'mεt'o

'nε mahøn'a dí xi'ah̄ ya, ngue nuyā yø ja'i njap'ua, ya h̄inda ma macat'i p'ua di manda Oja ya.

22 Pε rā Espiritu Santo di hatra ts'edi rā ja'i te dā n'yo. Guehna rā ja'i di mahrá mmic'eiui nā, di johya, h̄u rā mm̄i, seti te thogui, rā hoja'i, h̄ingui ya rā mm̄i ngue'a rā nho øt'e. Nu te rā hyā pønna ne, gue'a øt'a.

23 H̄indi 'yεts'i, hät'i samrá mm̄i. A nuyá, h̄in temā ley di ja ngue dā zā dā mā ngue dā ma rā castigo ya yø ja'i gā 'yo ya yø hyā dí xi'ah̄ ya.

24 Gätho ya to n'youi rā Jesucristo, ya bi 'yøt'e ngue bi m'mε'ua yø pähä xants'o man̄i n'yo.

25 Nuna rā Espiritu Santo di 'dacj̄ rā 'da'yo te. Ja ts'editho gā n'umhm̄ ya ngue gue'a rā Espiritu Santo dā xänngah̄ te gdá n'yoh̄.

26 H̄ingui sä gā 'yεxh̄ ya, h̄ingui sä gā njunth̄ ya. H̄ingui sä gā nseyabah̄ n'na ngu n'naj̄ ya.

6

1 Ague mā zi cu'ah̄, nu'mø gā pahm̄ ngue bi 'yøtra ts'oqui n'na ni amigoh̄, nu'ua n'youi rā Espiritu Santo, gue'ua di nyau'i'a bi 'yøtra ts'oqui'ua. Dā xifi ngue dā hyεp'ua te øt'e. Pε gue di nya manhuçhi ha di hejpi. Di mfädi xanho, h̄inga mbεnnb̄ ngue xquet'a 'nε'ua di njap'ua m'mεfa'ua.

2 Ngu mi'da, ngu mi'da, nu'mø gā nuh̄ te h̄emb̄i n'na ngu n'na dami nfāxh̄. Nu'mø ngue ngu'a guí øth̄ ya, ya guí øth̄'a te rā hyā di manda rā Cristo 'mø.

3 Nu rā ja'i εnā ngue sahra güenda ngue tatesε, pε h̄inda zā to dā hyät'i. Sinoque di nhyäse 'mø ngue himmā juani te mma.

4 N'na ngu n'na'ah̄ dami hyacε rā güenda ngue'mø xanho te gni 'yoh̄ ogue h̄in'na. A nu rā ja'i hacra güenda ngue xanho te øt'e, ya dā zā di johya. Pε h̄ingue masque di johya ngue dā denna mmic'eiui ngue h̄ingui øtrā mmic'eiui tengutho øt'e.

5 Porque n'na ngu n'naj̄ høxhma xih̄ ngue gā hacj̄ rā güenda ngue'mø xanho te dí øth̄ ogue h̄in'na.

6 Nu ra ja'i sännbabi rá hya Oja, jatho ngue da máxrá xännbate ngue di unni te honi.

7 Nuna Oja hinga nt'embí na. Hercathoha na, masá mi 'yena ngue hinguí nnu te di othú. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

8 Porque nu ra ja'i otra nts'o so rá mmái, gue'a ra castigo da tho'a. Pe nu ra ja'i haxra 'yu xännbabi ra Espíritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna 'da'yo te ra Espíritu Santo na.

9 Ogui säyahú, ma ga othú ra nho. Porque nu'mø hinga nsäya ngue ga othú ra nho, da zonna pa di njurcahú.

10 Janangue nup'ú da zá ga othú ra nho, ma ga orpahú ra nho gátho. Pe ma datho'ú ma cuhú n'nat'a ma nt'éc'eihú i ja ngue nneto ga orpahú ra nho.

-----
11 Nugá drá Pablo, dami nuhú ya yø da letra ga osejá ya.

12 A nuya yø ja'i di ja ts'edi da hmépya ni do'yohú, hontho nne ya ngue da nu manho yø ja'i. Porque hinguí nne da zá ra n'ú tho'ú to i mma ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i ngue bi du p'ú ja ra pont'i ra Cristo.

13 Pe nuya yø xännbate ya mhmépyabi yø do'yo, ni xinga guehya di ot'e te ga mmamp'ú ja ra ley ya. Hontho nne ya ngue da hmépya'ahú n'namhma ngue nup'ú di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya gui othú'a ra hmépya di manda gui 'yøthú.

14 Pe nugá híní nne ngue te gdá 'yexá, hont'a dí nne ga mma ha bi nja ngue bi du p'ú ja ra pont'i ra Jesucristo. Pe rángue bi du p'ú ja ra pont'i, ya hin dadi hogá'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhai. A nuya yø ja'i otra nts'o p'uya, xquet'a hinguí nnu manhogui.

15 Nu'mø ya dí n'yohú ra Jesucristo, ya hinte di mmuui ngue'mø mhmépya rá do'yo ra ja'i oque hin'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfenihú.

16 A nuya to gátho da hyaxna ra hya dí mmangá, dí nne ngue da hyut'a ni mmúihú Oja 'né di huéc'ahú. 'Né hinga hön'athohú, sinoque gátho'ú te'o ya yø ja'i Oja.

17 A nu ra pa di ma p'uya, híní nne to da gun'mahyagui. Nuya yø medi n'youi ma

do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nequi ua ngue rá méfigá má Hmu Jesús.

18 Ague má zi cu'ahú, dí nnegá ngue gá di jap'ahú má Hmu Jesús. Da ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Efeso.

¹ Nugä drá Pablo, bá εxcä Oja ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nuyá, dadi zεnguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi rá Jesucristo p'ua ja rá hnini Efeso.

² Dí nnegä ngue nuna Oja má Papáhu co 'nehna má Hmuhú Jesucristo di jap'ahú 'nε dá hyut'a ní mmaihú.

-----

³ Ma ga ja mammadihú ná Oja rá Papá má Hmuhú Jesucristo. Porque nujú ngue ya dí n'yohú rá Cristo, ya bi jajpahú Oja. Nup'ú mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'ú, gue'a bi 'dacj'ú ya.

⁴ Nu to gátho ya n'youi rá Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue dá hεp'ú rá nts'o ya yø ja'i xa huanhni, n'namhma ngue nup'ú ja rá hmi rá dá Oja, hin temá nts'o dá thinnbi.

⁵ Nuna Oja di macjú. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue rá Jesucristo dá 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahú Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja dá 'yøt'e, gue'a bi nja'a.

⁶ Nuna rá Ts'unt'ú Oja mathoguitho di madí, ya má n'yohú naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahú Oja ya, porque mandøngu drá mate bi 'dacjú.

⁷ Conná guehrá mate Oja, nuna rá Ts'unt'ú Oja bi du ngue bi yanjú 'nε bi punnga má ts'oquihú.

⁸ Mathoguitho di macjú Oja. Bi xoga má n'yomfεnihú, bi 'yøt'e ngue dá pahmú hanja rá hya.

⁹ Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue dá fadi hanja'a te xpá nzänni di nja.

¹⁰ Nu'a te ya xpá nzänni di nja, dá 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, dá japi di manda rá Cristo gátho'a temá cosa i ja, ngup'ú mahεts'i, nguua ja rá ximhäi, gátho go di manda'a.

¹¹ Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohú rá Cristo, ga nnuh'ú rá nho di un'Oja.

¹² Janangue'a, nuyá rá mæditho dá εc'εihe ngue rá Yante ná rá Cristo, ya nnu rá nho ørcahe Oja. Guehya jatho ngue ga εspahé Oja ya.

¹³ Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmú ná rá hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehu, ya gá 'yεc'εihú rá Cristo p'uya. A nuyá, ngue guí n'yohú rá Cristo, ya bá 'ben'nahú rá Espíritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue dá pennbabi rá Espíritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε.

¹⁴ Ngue ya bá 'benhna Espíritu Santo ga n'yohú, ya dí haxhú njuani ngue nu'a te gá rá nho xa yat'Oja di 'dacjú, gá di nja. Nu'mø bi dát'i dá 'yεc'εi'ú to ja ngue dá zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua dá 'yørpe. Nu te gá øt'Oja, gá tate. Janangue jatho dá t'εspi.

-----

¹⁵ Nugä dí øde ngue janjuaní guí hahni mmú guí εc'εihú rá Hmu Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmú gátho'ú to ya o rá 'yε Oja.

¹⁶ Janangue nugä hindí säya janjuaní dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahú. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahú.

¹⁷ A nuna Oja, guehna rá Oja ná má Hmuhú Jesucristo ná, 'nε guehna rá Papá maguesε ná. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue dá 'yøt'e ngue dá dinni mmaihú xandønho hanja Oja.

¹⁸ Nuna Oja, bi zongahú ngue di tocagahú rá nho m'mεfa. Dí äpi ngue dá xoc'a ní n'yomfεnihú xandønho, n'namhma ngue dá dinni mmaihú hanja'a te rá hya dí tømhmú di nja. Porque mazihotho'a te rá nho xa nzän'Oja di unni te'o gátho ya o rá 'yε.

¹⁹ Dí äpä Oja ngue dá dinni mmaihú xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nεgui. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gátho'ú to εc'εi ná. Nuna Oja ná, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi.

²⁰ Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate rá Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'ú ja rá n'yεi Oja.

21 Nunā rā Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gátho'ua bi ja yø ts'edi mahets'i na, 'nɛcua ja rā häi. Di manda yø dast'abi, 'nɛ gátho'ua to mī'da ja yø ts'edi. Nunā go 'bet'o nā ngue gátho, dā gue'ua 'báhra pa ja p'aya, dā gue'ua di m'mahyø pa di 'yɛp'ua, gátho go di manda'a.

22 Nu te gāma cosa i ja, Oja bi japrā Cristo ngue gā go di manda'a. 'Nɛ bi japi ngue rā Cristo go di manda gátho yø 'yɛc'ɛi'a.

23 A nu'ua yø 'yɛc'ɛi, gue'ua nnøpa do'yo rā Cristo'ua. Nu'a rā Cristo n'youi gátho yø 'yɛc'ɛi'a, 'nɛ 'bui hønmbu bi zā, bí 'bu mahets'i 'nɛ 'bucua ja rā ximhäi.

2

1 Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthua. Ëntho ya xtá tuhua ngue mā ts'oquihua mī ja.

2 Xtá øthua yø nts'o ja ua ja rā ximhäi. Xtá ørpahua rá pähä rā zithu nuna di manda gátho yø ts'onthi i 'yo ndap'ua bi zā. 'Nɛ gue'a rā zithu xa bennba yø mmui'ua yø ja'i hingui nne dā 'yɛc'ɛi Oja ya.

3 Nu'mø man'na rā pa gā xtá njahua p'ua tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja ya. Xtá øthua'a te mā pähäsehua. Nu'a te rā nts'o so mā mmuihua, gue'a xtá øthua'a. Janangue mama nsähua'a rā castigo dā ja Oja, tengutho rā castigo dā thohyø ja'i hingui pa Oja ya.

4 Pɛ nuna Oja, mathoguitho di macju, 'nɛ mathoguitho di huɛgahua.

5 A nuyá, ngue dī n'yohua rā Cristo, ya bi 'dajua rā 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhua ngue mā ts'oquihua mī ja. Pɛ nuna Oja, rā matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju.

6 Nunā Oja, xquet'a dā 'yøt'e ngue 'nɛcju dā zā gā bennatehua tengutho rā Cristo ngue bi bennate. 'Nɛ dā 'yøt'e ngue 'dap'ua ganī mmihua p'ua mahets'i.

7 Nguna rā hya xpá nzän'Oja di nja ya, n'namhūa ngue hangū rā pa di nɛqui xandønho ngue janjuani di macju, ngue'a te rā nho bi 'yørcāhua conná guehra Jesucristo.

8 Nunā Oja, rā matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju ngue dá ɛc'ɛihua rā Jesucristo. Hinga emhūa ngue ja tema nho dá øthua ngue bi yanju. Sinoque bi nesɛ Oja ngue bi yanju.

9 A nu rā ja'i, hingui sä dā 'yɛna ngue ja tema nho dā 'yøt'e ngue dā zā di nyani. Janangue hinda zäp'ua di 'yɛts'i dā 'yɛna ngue nu'a te rā nho øt'e, gue'a di n'yan'a.

10 Oja bi 'yøt'e ngue ja ma'da'yo dá m'mahmua ngue dī n'yohua rā Jesucristo. Ya mam'met'o xpá nzänni ngue ya gda 'buhmua'a ngue gā rā nho gā øthua.

-----

11 A nuyā ngue hingyø judío'ua, dami beni te gmi jahua 'mø yø pa xa thogui. Yø judío himmi nnu manho'ahua porque ni do'yohua himma mhmɛpya tengutho øtyø judío.

12 Nu'ua yø pa'ua, hingmi pahmua te'o na rā Cristo. Mama hyaqui'ahua ya yø judío 'bup'ua ja rā häi Israel. Hingmi pahmua'a te rā cohi mī jai Oja'ua. Ni xinga gue'ua yø hya di yat'a Oja ngue gdi pahmua hanja. Aha gmi 'buhmua ua ja rā ximhäi, 'be xingmi tømhmua ngue xtā 'yɛhra pa xtā nyan'ahua Oja. Hingmi pahmua ngue 'bu Oja.

13 Pɛ nuyā ngue guī n'yohua rā Cristo ya, 'nɛ bi dū conná guecju, gue'a øt'e ngue gā pahmua Oja'a ya.

14 A nuyá, rā Cristo guehna bi 'yøt'e ngue gā n'amigohua Oja naya. Ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, ya n'na 'baito bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotra Cristo ya yø hya madī hyagahua.

15 Nu'a rā ndate bi thohra Cristo, ja bi zep'ua rá ts'edi rā ley nu'a madī manda yø costumbre manī n'yo yø judío. Nuyā yo 'bui yø ja'i madī nsui, ma'da'yo bi mpɛnhni ngue n'na 'baito bi gohi. Porque ya gā yø n'youi rā Cristo. Gue'a i hojpabi'a.

16 Porque nu'a i dū p'ua ja rā pont'i rā Cristo, gue'a i nhojpau Oja yø ja'i bi 'yɛc'ɛi'a. Ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, nu'a rā njunt'i mī øt'e ngue madī nsui, ya bi zep'ua. Bi ma mā pɛnhni gátho yo 'bui yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'ɛitho bi gohi.

17 Rā Cristo bá ɛhɛ ngue bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihra hya yø ja'i himmi pa Oja, ximmangu yø judío ya mī pa Oja xquet'a bi xihra hya.

18 Conná guehra Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hingyø judío, gue'a rā Espiritu Santo fāxcāhua ya ngue dā zäp'ua gā n'amigohua xanho'a rā Papá.

19 A nuyá, ya h̄ingyø 'dan'yo ja'ih̄u ya. Ya gue'ah̄u yø ja'í Oja ya, porque ya n̄i n'yoh̄u gätho'uh̄ yø ja'í ya o rá 'yε Oja.

20-22 Nup'uh̄ ha nanga n'na ra ngu ngue ra nija, nup'uh̄ brá fuhra jado, n'youi m̄i'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ah̄u'uh̄ yø do di tetra jado ngue ra nija ya. Nu'a ra Cristo, gue'a ra do bi du'mra jado'a. A nu'uh̄ yø representante p'uya co 'nε'uh̄ yø pøngahya Oja, gue'uh̄ yø do rá muditho bi me ra ngu'uh̄. A nuya conná guehra Cristo ya, nu yø ja'í h̄ingyø judío, ya yø n'youi to gä εc'ei ra Cristo'uh̄ ya. Porque gäthogah̄u, gue'a ra Espíritu Santo dí n'yoh̄u.

3

1 Nugä drá Pablo, dí ofädi ngue dí mmangä rá h̄ya ra Jesucristo p'uh̄ 'bahyø ja'í h̄ingyø judío.

2 Ya guí pah̄u ngue bi 'yørcagui ra mate Oja bi 'dajma 'bεfi ngue ga xi'ah̄u ra hoga 'da'yo h̄ya.

3 Gä dá cuatä ua ja ra s̄ucua'a te gäma h̄ya bi yurcagui Oja. H̄immi fadi hanja na ra h̄ya na.

4 A nu'mø gá nuh̄u na ra s̄ucua naya, ya gui hyaxh̄u njuani p'uya ngue nu'a rá h̄ya ra Cristo h̄immi fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja.

5 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, h̄injonni ja'í xa mbøni ngue xti japi xta mbahna ra h̄ya na. Pε nuyá, nuna Oja bá pennbabi ra Espíritu Santo'uh̄ yø representante co 'nε'uh̄ yø pøngahya ngue bi japi da badi hanja na ra h̄ya na.

6 Nuna ra h̄ya h̄immi fadi hanja, guehna ra h̄ya ja ua naya: Ngue h̄inga h̄ondyø judío di tocabi na rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nεhyø ja'í h̄ingyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da 'yεc'ei ra hoga 'da'yo h̄ya. Ya gä da gohi ngue yø ja'í Oja. Porque di tocabi'a ra nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'í da 'yεc'ei ra Jesucristo.

7 A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajhma 'bεfi ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo h̄ya. 'Nε guesε Oja di 'dacra ts'edi ngue da zä ga øt'a na ra 'bεfi na.

8 Nugä, man'natho h̄inga njuanigä ngue gätho m̄i'da yø ja'í ya o rá 'yε Oja. Pε guesε Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagä ra mmenth̄i ngue ga xicä ra hoga 'da'yo h̄ya yø ja'í h̄ingyø judío. 'Nε ga xihyø ja'í ngue nu'mø bi 'yεc'ei ra Cristo, mathoguitho ra nho di tocabi h̄inha rá nζεgui.

9 I nneque ngue ga japi da badi gätho yø ja'í hanja na ra h̄ya h̄ingui fadi. Nuna Oja bi hoqui gätho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpa nzän'na te nnepe di nja. Pε h̄immi fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya.

10 A nuyá, ya bi zømnä pa ngue co 'nεhyø anxε bi ja yø ts'edi mahεts'i da nu'a te da 'yørpabi Oja yø 'yεc'ei. 'Nε da nu ngue mathoguitho ja rá mfadi Oja.

11 Ya mandø njam'møtho xpa nzän'Oja'a te nnepe di nja. Pε ya bi nja 'mø mi t'εc'ei na ra Hmu Jesucristo.

12 A nuyá, ngue ya dí εc'eiuh̄ ra Cristo, ya nthummai ngue ma n'yoh̄u Oja ya.

13 Janangue nugä dí xi'ah̄u ngue 'yo di tu n̄i mm̄ih̄u ngue dí sägä ra n'uh̄ ngue dí xi'ah̄u ra hoga 'da'yo h̄ya. Sinoque dami johyah̄u ngue nu'a te ra n'uh̄ dí thocä conná ngue'ah̄u da 'yøt'ah̄u ra nho na.

14 Janangue nugä dí ndantyøhm̄u ngue dadi ja mamadi na rá Papá ma Hmuh̄u Jesucristo.

15 Nuna ra Papá na, nu'uh̄ bí 'bu mahεts'i, da gue'uh̄ 'bεcua ja ra häi, gätho yø Papá.

16 Guehna ma datho ngue ja rá ts'edi na. Janangue dí äpi ngue di zac'a n̄i mm̄ih̄u ngue da penhna Espíritu Santo di ha'ah̄u ra ts'edi.

17 Dí äpi ngue nu te'o gätho ya guí εc'eiuh̄ ra Cristo, h̄ondra Cristo da 'yo n̄i mm̄ih̄u. A nu'a te gni mahni mm̄ic'eiuh̄, janjuani ngue n̄i mm̄i gdi 'yøth̄u.

18 Dí nnegä ya ngue gätho'ah̄u co gätho m̄i'da yø 'yεc'ei, dami pah̄u xandønho hague ngu gangu'a te guí macju ra Cristo.

19 Janangue dí äpä Oja ngue da dinni mm̄ih̄u xanho hanja na te guí macju ra Cristo, madague'a ngue h̄injam'mø da zä ga pah̄u gätho'a te guí macju. Pε co ngu'a, man'na man'na di nεqui ngue guí n'yoh̄u Oja.

20 Nuna Oja, ma datho ja rá ts'edi na, porque sä di un'a te t'äpi. Hinga hont'a te ra hya so ma mmäi dí äphä di uní, sinoque man'na xangu di uní ngue'a te t'äpi. A nuyá, nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna di hacja ra ts'edi naya.

21 Nu to gätho dí εc'εihä ra Jesucristo ya, ma ga εspahä Oja para zantho. Da ngut'atho.

4

1 Nugä dí ofädi ngue dí ørpabi rá 'befi ra Hmu Jesús. Pε nuyá, dí xi'ahä ngue gui mportahä xandønho. Nuna te ra hya i zon'nahä Oja gdi n'yohä, gue'a gui 'yøthä'a.

2 O gadi 'yεx'mø gui yahä, mahotho gdi nyahä. Dami seti te gadi n'yørpahä. Di nεqui ngue n'na ngu n'na gadi mahni mmic'εihä.

3 Da mäx'ahä ra Espiritu Santo ngue da 'yøt'e ngue xøgue n'na hyatho gui mmamhmä. Dami ja ndummäi ngue hinjam'mø gui njunthä.

4 Nu to gätho ya dyø 'yεc'εihä, εntho n'na nc'εitho p'ä da nnujäh Oja. Nu'a ra Espiritu Santo dí n'yohä, n'nat'a'a. Nuna te ra hya dí tømhmä di nja m'mεfa, n'nat'a na ra hya gá nzonngahä Oja.

5 N'nat'a ma Hmuhä. N'nat'a ma nt'εc'εihä i ja. N'nat'a ra nxixya i jaja.

6 'Nε n'nat'a Oja i 'bäi, gue'a ra Papá'a ngue gätho. 'Nε gue'a di manda gäthogahä'a. Gue'a 'bäi ndap'ä bi zä'a. 'Nε gue'a di n'yohä gäthogahä'a.

7 Nup'ä ha di mpεti yø 'yεc'εi, bi zännba ra Cristo n'na ngu n'najä'a te ja ngue ga øthä. Di hacjä ra ts'edi ngue da zä ga øthä'a te nnepe ga øthä.

8 Nguna mmamp'ä ja ra Maca Libro ngue εnä: "Nuna ra Cristo bi ma mahεts'i, pε 'be bi dapi gätho'ä yø nsäiui. 'Nε mandøngu drä mate bi unyø ja'i bi gocua ja ra ximhäi", i εnä.

9 ¿Te nne da manna ra hya εmbi ngue bi ma mahεts'i? I nne da ma ngue ra Cristo bi zøcua ja ra häi 'nε bi mengui, i ma mahεts'i.

10 Nuse na ra Cristo bá nεxpä mahεts'i, bi zøcua ja ra häi. 'Nε bi ma astä ndøya maya bí ja ra c'amahεts'i para ngue di nεqui ngue ndap'ä bi zä 'bäi ngue di manda.

11 N'na ngu n'na yø ja'i, bi zännba ra Cristo'a te ja ngue da mεfi. Bi 'yεxyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'äya, bi 'yεts'i ngue da manna hya di bεnnbabi Oja ngue da ma. Mi'da p'äya, bi 'yεts'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da'yo hya. Mi'da p'äya, bi 'yεts'i ngue di m'mεt'o ngue dyø mamhya p'ä ha 'bähyø 'yεc'εi. Mi'da p'äya, bi 'yεts'i ngue dyø xännbate ngue ra hya.

12 Nuyä yø ja'i bi 'yεts'i, guehya da japi gätho yø 'yεc'εi ngue da 'yøträ 'befi di manda ra Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di haträ ts'edi yø 'yεc'εi 'bäcua ja ra ximhäi ya.

13 Di mpεfi astä gue'mø da zädi ngue xøgue da 'da'igu ma nt'εc'εihä, 'nε ga pahmä xandønho'a rá Ts'ant'ä Oja. Man'na man'na dí thini xanho hanja ra hya, ya da zä ga n'yohä tengutho i n'yo ra Cristo p'äya.

14 Ya hinga øthä tengutho øtyø t'ubasi p'äya. Porque yø basi hingui henni ga thät'i. Tengutho 'mø te haxrä ndahi ni ma ua, ni ma nä, njarbutho yø basi, hont'o bi zä mäxädi tenni. A nu'ä yø xännbate ngue yø hyäte, xøgue ga mbatho da hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'ä ngue ga tēhnä'a ra fēhni hya i xännbate.

15 Pε nujäh, ma ga ja ndummäi ga mmamhmä na ra hya majuaní. Ma ga udi ngue dadi mahmä'ä yø ja'i dí xihmä na ra hya nä. Ma ga homhmä ra hya ngue man'na gda cohmä tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na ngue di manda gätho yø 'yεc'εi, tengutho rá ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo.

16 Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnøpa yahä ya, nu'ä yø xεqui ha di ntøträ do'yo ra ja'i p'äya, go guecjä'a. A nu'mø ngue cä xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpεtho, ya xanho i ja. Njarbutho ya, nu'mø di mmadi n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyädrä ts'edi di mpεfi xanho.

-----

17 Nuna ma Hmuhä Jesucristo, go di 'dacä ra ts'edi na guehna ra hya dí xi'ahä ya. 'Yoni mantho gui øthä'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nuyä yø ja'i ya, nu'a ra nts'o so yø mmäi, gue'a øt'a. Pε hinte di muui te øt'e.

18 I njot'i yø n'yomfɛni, hinguĩ pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaixitho yø n'yomfɛni. Hindi n'uni da sifi ha di njap'ua dí ba Oja, janangue hinguĩ padi hanja.

19 Janjuani ngue xa unyø mmui yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xinguĩ ja yø 'be'isä. Ena gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo ma nts'o øt'e.

20 Pɛ hinga ngu'a ra hya gá 'yøhma bi nxänbäte ra Cristo.

21 Majuani ngue ya gá 'yøhma na te ra hya bi nxänbäte ra Jesucristo. Nuna ra hya naya, guehna majuani na, 'nɛ guehna ra hya xänngaha ra Jesús.

22 Janangue nuyá, nu'a te gä ra nts'o gmani n'yohu mam'met'o, dami hyehma p'ua ya. Porque nu'a ra nts'o gmadí ho gui 'yøthua, mi hä't'atho ni n'yomfɛnihua'a.

23 A nuyá, dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfɛnihua ya.

24 Gätho ma'da'yo'a te gdí n'yohu. Gä ra nho gdí n'yohu. Tengutho Oja majuani ngue xandønhø'a, gui njathua p'uya, gä ra nho gui 'yøthua, hin tema nts'o gui 'yøthua.

25 A nuyá, 'yo guí mmamhmu ra fehni. N'na ngu n'na'aha, gä majuani guí xihni mmic'eiui. Porque gätho yø 'yɛc'ei tengutho 'mø n'na nc'eiho di jahua.

26 Nu'mø gui ncuɛhu, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue dra ts'oqui'a ni cuɛhu. Da thotho'a ni cuɛhu, 'yo guí nnehu ngue gä ra ngani ra pa gui ncuɛhu.

27 'Yo gadí unhna ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthua'a te rá pähä.

28 Nu ra ja'i mará bɛ, da hyep'ua'a rá mfɛ, di mpɛfi. Nu ra ja'i ngue rá 'bɛfise da 'yøt'e, gue'a di dini te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'yu te da hyoni.

29 'Yo tema ts'omhya guí mmamhmu. Sinoque ra hoga hya guí mmamhmu, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho yø ja'i da 'yøde.

30 'Yo guí øthua ngue da du rá mmui ra Espiritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthua. Porque dí n'yohu ra Espiritu Santo, ya di haxhu njuani ngue ya dí ohu rá 'yɛ Oja, 'nɛ fäcju asta gue'mø bá ɛp'ua ma Yantehua.

31 A nuyá, dami hyehmu p'ua gätho ya yø hya ga xi'aha ya. Ra sui, ra cuɛ, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'uhua.

32 Nu'a ja ngue gui 'yøthua, dami n'yørpahu ra nho n'na ngu n'na'aha. Di nja ni yemmuihu. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'aha ngue'mø 'bui to hinga gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahua conná nguehra Cristo.

5

1 Nuna Oja, janjuani ngue di macju ngue ya yø basigahu. Janangue nuyá, ma ga øthua tengutho øt'Oja.

2 Ma ga mahma mmic'eihiu tengutho gui macju ra Cristo. Nuna, asta bi ndä ngue bi du conná nguecju. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohma ts'oquihua'a.

3 Ya guí ohu rá 'yɛ Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmuihu'a ra n'yots'om'mäi. 'Yo tema nts'o guí øthua. 'Nɛ 'yo guí ɛmhma ngue gue'a ra mɛnyu ma datho di muui.

4 'Yo tema ts'omhya guí mmamhmu. 'Yo guí mmamhmu yø hya hinte ni bøntho. Porque nuya yø hya ya, hinni 'yup'ua ngue guí mmamhmu ya. Nu'a ra hya ni 'yup'ua guí 'yøthua, gue'a ngue njandyatho gui ja mammadihu Oja'a.

5 Ya guí pahmu ngue nup'ua di manda ra Cristo, co 'nɛhrá Papá, nuya yø ja'i ngue yø 'yots'om'mäi hinda ma macut'i p'ua ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hønt'a te pɛs'ua ja ra ximhäi so yø mmui ngue di xandi, hinda yarbua ya. Porque nuya yø ja'i njap'ua, nu'a te ra cosa ni ma yø mmui, gue'a thanne'a, hinga gue'a Oja i thanne.

6 Matonma hyä'aha ngue gui 'yøthua ya yø nts'o dí xi'aha. Porque nu to øtya yø hya dí xi'aha ya, ngue fɛspatho rá hya Oja, guehya da japra castigo Oja ya.

7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøthua tengutho øtya yø ja'i dí xi'aha ya.

8 Nu'mø mam'met'o, gä ra nts'o nmará n'yohu. Pɛ nuyá, ya ma n'yohu ra Cristo ya. Ma gdá n'yohu'a te nne Oja gdá 'yohu ya.

9 Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmui, gä ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gä

majuani te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a.

10 Dami ja ndummai hua ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøthua'a.

11 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøthua tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Dami japhua ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e.

12 Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'be'isätho ngue da hmangua'a.

13 Pe nu'mø da ma nsadi ra hya ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e.

14 Janangue emp'ua ja ra Maca Libro: "Nup'ua 'bahyø ja'i entho ya xa ndu, da xoc'a ni mmái ra Cristo. Entho ja gui nnu'a nt'aha", i ena.

15 Janangue nuyá, dami fähma xanho te gdi n'yohua. 'Yo gni 'yohua tengutho ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Sinoque dami 'yøt'e ngue di nequi ngue gui pahma Oja.

16 Dami ja ndummai gui mpefi ngue gui mmamhma ra hya. Porque yø pa di 'bähma, xandøngu ra nts'o i ja.

17 Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammaihua. Nu'a te rá pähä ma Hmuhua Jesucristo, dami ja ndummai ngue da dini xanho ni mmaihua hanja ra hya, n'namhma ngue gue'a gui 'yøthua'a.

18 Para ngue gui m'mamma pähäha, 'yo gadi unni mmaihua ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ahua'a. A nuyá, go dami unni mmaihua'a ra Espiritu Santo ngue da gue'a da xän'nahua te ja ngue gui 'yøthua'a.

19 N'na ngu n'na'ahua, nu'mø gui yahua, nu'ua yø hya mazihotho nt'ot'i p'ua ja yø salmo, gue'ua dami nxihmua'ua, 'ne'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja yø alabansa. Dami ja mamadihu'a ra Hmu Jesucristo p'ua ja ni mmaihua. Gui 'yøspahua conyø salmo 'ne conyø alabansa gui turpahua.

20 Ränge gui øc'ei hua ma Hmuhua Jesucristo, nuna Oja ma Papähua da 'yø'mø gá zohma. Janangue nuyá, zant'a gui ja mamadihu ya ngue'a te gá ra nho ørcähua.

-----
21 A nuyá, ngue gui nnu mansuhua Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ahua ya.

22 Ague gyø xisuhua, dami 'yøc'ei ni damme 'mø nzo'ahua. Porque gue'a di manda ra Hmu Jesucristo'a.

23 Porque ra n'yohua i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho ra Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yøc'ei. Nu'a ra Cristo bi yanyø 'yøc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya ra ja'i, 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo.

24 A nuyua yø 'yøc'ei i øt'e te di manda ra Cristo. Xquet'a njarbutho yø xisu ya, da 'yøt'e te gá di 'bøpyø damme.

25 Ague n'yø'ahua, dami mahni xisuhua, tengutho ra Cristo di mahyø ja'i bi 'yøc'ei, asta bi du ngue bi yani.

26 Nguna bi 'yørpabi yø 'yøc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna ra hya bi 'yøc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya ngue ya bi hyep'ua ra nts'o.

27 I nne ngue nu'mø bá ep'ua mahøn'a ra Cristo, gátho yø 'yøc'ei da 'yøspi, porque ya hin tema nts'o da dinnbi.

28 A nu yø n'yohua i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho ga mmährá do'yo, di jarbu rá xisu. Porque nu ra n'yohua di mährá xisu, i øtrá güenda ra n'yohua ngue rá do'yøse di ma di.

29 'Ne hinjo'o n'na ra ja'i ngue di sahrá do'yo, sinoque fährá do'yo ra ja'i 'ne pepi. Njarbutho'a te ørcähua ra Cristo ya, fäcju 'ne i pejpahua.

30 Porque ra Cristo, i nnøpe ngue rá do'yogahua.

31 N't'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu'mø bi nthatra n'yohua, ra n'yohua p'uya sop'ua rá papá 'nehra mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuyua yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque entho n'na nc'ei tho", enna hya.

32 Nuna ra hya na, mazihotho hma te nne da ma. Porque ga mbøni ngue ra Cristo ya yø n'youi yø 'yøc'ei 'ne gue'ua yø 'yøc'ei nnøpe ngue rá do'yo.

33 Pe xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohua jatho di mahyø xisu. Tengutho ga nne ngue di ma mamadi, di jarbutho rá xisu ya di ma di. A nu ra xisu p'uya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6

1 Ague gyø basih̄u, nu'mø bi zo'a ni papá ogue ni mamá, dami 'yɛc'ɛi te xi'ah̄u. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya ɛc'ɛi ra Cristo'a.

2 Guehna rá m̄ditho ra hya mmamp'u ja rá ley Oja na, ngue nu ra ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da dinnbabi rá njapi Oja. Guehna ra hya naya ngue ɛna: "Dami su ni papá, dami su ni mamá.

3 Nu ra ja'i da 'yøtya yø hya ya, ya'atho ra pa di m'mæcua ja ra häi, 'nɛ di m'mæmma pähä", ɛna hya.

4 A nu yø n'yohu conyø xisu, ngue ya 'b̄ahyø basi, 'yo di honnbi ha di mbøcue yø basi. Sinoque di tede xanho, da badi ngue da zamm̄i. 'Nɛ da xännba yø basi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo.

5 Ague gyø hmiq̄uih̄u, dami 'yɛc'ɛi ni hmu gadi mpehm̄u ua ja ra häi. Majuani ngue ni mm̄ai gdi 'yørpabi masu ni hmuh̄u. Ni mm̄ai gdi 'yøtra 'bɛfi guí p̄ehm̄u, gui 'yø'ni güendah̄u ngue tengutho 'mø gdi ørpah̄u rá 'bɛfi ra Cristo.

6 Gui hyumbabi 'mø gadi mpehm̄u. 'Yo guí nneh̄u ngue høn'mø nnu ni hmu guí humbah̄u, sinoque gui 'yøt'e ngue yø mɛfi'ah̄u ra Cristo. Co gätho ni mm̄ai gdi 'yørpah̄u'a te rá pähä Oja.

7 Nu'mø ja te guí p̄ehm̄u, con n'na ra pähä gdi 'yøth̄u ra 'bɛfi. Gui 'yø'ni güenda ngue ra Cristo guí ørpah̄u rá 'bɛfi, hingue masque gui 'yɛmhm̄u ngue ra ja'itho guí ørpah̄u rá 'bɛfi.

8 Porque ya guí pah̄m̄u ngue nu'a ra Hmu Jesucristo, nu'a te ra nho xa 'yøt'e n'na ngu n'na ra ja'i, gue'a rá nzäbi ra ja'i di un'na. Nu'mø 'b̄ahrá hmu ogue h̄injo'o rá hmu n'na ra ja'i, nu te ra nho xa 'yøt'e, gue'a rá nzäbi di t'un'na.

9 Ague gyø hmuh̄u, dami 'yørpabi ra nho ni mɛfi guí sihu. 'Yo gadi pih̄m̄u yø mɛfi. Dami bɛmhm̄u na ra hya ja ua. Ngu'u yø hmu ua ja ra ximhäi, ngu'u yø hmiq̄ui, n'nat'a ni Hmuh̄u bí 'b̄a mahɛts'i. A nu'a p'uya, hingui huantho yø ja'i ørpa masu'a.

10 Ague ma zi cu'ah̄u, dami zajni mm̄aih̄u conn̄a ts'edi di 'da'a ma Hmuh̄u. Porque hont'a tate ja rá ts'edi'a.

11 Nuna ra hya di 'da'ah̄u Oja ngue gdi mfähm̄u, dami 'yøth̄u ngue tengutho 'mø da m'mant'i'ah̄u na ra hya na. Janangue da zä gui täjpah̄u rá hya ra zithu nu'a nne da hyäc̄ju.

12 Porque nuna ra tunhni dí øth̄u ya, hinga gue'u ma mm̄ic'ɛi dadi ndunhn̄u, sinoque nu'u dadi ndunhn̄u ya, gue'u yø ts'onthi ja yø ts'edi ngue di manda ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. I 'yo maya ndap'u bi zä.

13 Janangue di ndu xanho ni n'yomfɛnih̄u ya co nuna ra hya di 'da'ah̄u Oja, guehna gdi täc̄ju ra nts'o na. Nu'mø da 'yɛhra ora ngue gui ntheh̄u n'na ra hya xants'o, 'yo di dap'ah̄u. Nu'mø ngue gá 'yøth̄u na ra hya naya, ya da xanho ni n'yomfɛnih̄u 'mø.

14 Nu ra soldado 'mø ngue ya xa nsä ngue da ma ra tunhni, ya xa d̄etra ngat'i, ya ha ra njudi di nyani, 'nɛ he rá he ngue ra t'ɛgui. Dami njathu p'uya ngue gdi nyamhm̄u na ra hya majuani. Nu'a te xanho, gä gue'a gui 'yøth̄u'a.

15 Nu ra soldado 'mø ja ngue ha da ma, ya xa nsä, hinha ga h̄yehyø 'boxthi. Dami njathu p'uya, gui ja ndumm̄ai ngue gui mma guá mamhm̄u ra hoga 'da'yo hya. Guá xihm̄u ra hya yø ja'i ngue ha di zä di nhøjpaui Oja.

16 Nu ra soldado ha rá njudi. Nu'u yø nsa n'youi ra sibi bi ɛnyø ns̄iui hingui thot'i. Gui njathu p'uya co nu'a ni nt'ɛc'ɛih̄u i ja, ya hinda zä da dap'ah̄u ra zithu.

17 Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hush̄u ra f̄ai t'ɛgui, hinte da thot'i. Dami njathu p'uya, n'nat'a b̄ɛni ngue ya bi nyanni teh̄u. Nuna rá hya Oja di 'da'ah̄u ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaih̄u na, ngue gdi taph̄u ra hya yø ja'i.

18 'Yo di cohni mm̄aih̄u, mat'Ojah̄u hangu ra pa. 'Yäph̄u Oja'a te gäma hya di b̄ɛn'nah̄u ra Espiritu Santo gui 'yäph̄u. Gätho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja dami marpah̄u Oja yø ja'i, 'yogui säyathoh̄u.

19 Xquet'a 'nɛcä dami march̄u Oja n'namhm̄u ngue Oja di 'dacr̄a hya ga mma. Nup'u ha ga mmana hya, ga ha ra ts'edi ngue ga mmana hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su ga xicä yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hingui pahyø ja'i na ra hya na.

²⁰ Oja bi 'y_εxqui ngue drá representan-tegui ngue ga mmangä nä rä hoga 'da'yo hya nä. A nuyá, ngue dí mmangä nä rä hya nä, ya dí ofädi. Janangue dami marcah_ε Oja n'namhma ngue nuna rä hya ni 'yehma xi ga mma, da zä ga ha rä ts'edi ga mma xanho rä hya.

-----
²¹ Nuna mä zi cuh_ε rä Tíquico, xquet'a εmm_εi di mpefi ngue ørpabi rá 'b_εfi rä Hmu. Nu'mø bi map'ε naya, go da xi'ah_ε te dädi jagä nä. 'N_ε da xi'ah_ε te dí øt'ä ua.

²² Nuna rä Tíquico dí et'ä p'ε nä ngue da ma di zengua'ah_ε. 'N_ε dan_i xi'ah_ε te dädi ja. Nuna rä hya da xi'ah_ε p'εya, di haträ ts'edi ni mm_εih_ε nä.

²³ Dí nnegä ya ngue nuna Oja mä Papáh_ε co 'n_εhna mä Hmu_hε Jesucristo di darpabi yø nt'εc'εi to gätho ya ja yø nt'εc'εi, 'yo dädi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'εiui n'na ngu n'na.

²⁴ Oja di japi te'o gätho ngue yø mm_εi gui ma'a mä Hmu_hε Jesucristo. Da ngut'atho.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Filipos.

1 Nugä drá Pablo, conná Timoteo, yø mεfigä'be ra Jesucristo. Nu'ᵂ yø mamhya p'ᵂ ja ra hnini Filipos, da gue'ᵂ yø n'yohᵂ ja yø cargo p'ᵂ ja ra nija, gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja ngue ya εc'εi ra Jesucristo, gä dadi zεngua'be.

2 Dí nnegä'be ngue nuna Oja ma Papáhu co 'nεhna ma Hmuᵂ Jesucristo di jap'ahu 'nε da hyut'a ni mmaihᵂ.

3 N'na ndi ngu n'na ndi ga mbεn'ahu, dadi ja mamadigä Oja conná ngue'ahu.

4 Nu'mø dá mat'ahu Oja, janjuani dadi johya.

5 Porque dí mbεn'ahu ngue nu'mø mambá fadi gá 'yεc'εihᵂ ra hya, gá fäxçahᵂ mente dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nε asta guetya gui fäxçathohᵂ.

6 Asta gue'mø gambá fadi gá 'yεc'εihᵂ ra Jesucristo ya, bi 'yøt'ahu ra nho Oja. 'Nε man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohᵂ. 'Nε dí padj ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohᵂ 'mø ra pa da εp'ᵂ ra Jesucristo'a.

7 Ni 'yup'ᵂ ngue εmmεi di mbεn'ahu, porque gäthogahᵂ, bi 'yøtra mate Oja ngue bi 'dacjᵂ ra 'bεfi ngue dadi 'yonnbahᵂ rá hya. A nuyá, gue'mø dí ofädi, oque dí 'bεcä p'ᵂ ja ra ts'ut'abi, dí tøkä na ra hoga 'da'yo hya, 'nε dadi ja majuanj ngue majuanj na.

8 Nuna Oja i padj ngue janjuani dadi madj gätho'ahu tengutho gui ma'ahu ra Jesucristo.

9 Nu'mø dí mmat'Ojagä, dí äpi ngue nu'a te gni mmahmᵂ, man'na man'na gdj mmahmᵂ. 'Nε dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfεnihᵂ ngue da dini xanho ni mmaihᵂ hanja ra hya.

10 Dí nnegä ngue gui padj gui huanhnᵂ ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthᵂ. Janangue nu'a ra pa da εp'ᵂ ra Cristo, ya hinte mants'o da thin'nahᵂ.

11 'Nε hønt'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdj n'yohᵂ. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue gui 'yohᵂ xanho, ya da 'yεspabi Oja yø ja'i.

12 Ague ma zi cu'ahu, dí nnegä ngue gui pahmᵂ ngue nu'a te gä dá thocä, εnā gue gue'a man'na i fahra hoga 'da'yo hya'a.

13 A nuyá, gätho yø soldado 'bεcua ja ra palacio, 'nε gätho ya mi'da yø ja'i 'bεcua, ya padj ngue dí ofädigä ngue dí εc'εi ra Cristo.

14 Nu'mø mi hnu ngue ya dí ofädigä, xangu ma çuhᵂ bi hya ra ts'edi, himbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I padj ngue hingui hegahᵂ'a ra Hmuᵂ.

15 A nuyá, nu'ᵂ to mmanna Cristo ya, 'bᵂ i'da ngue di seyagui, i nne da 'yεngähäi. Pε mi'da p'ᵂya, conná pähätho ga mmanna Cristo.

16 A nu'ᵂ di seyagui, i mmanna hya ngue di nu manhose yø ja'i, 'nε himma juanj ngue yø mmai ga manna hya. Porque εmbi ngue da du ma mmuigä 'mø ga padj ngue gä tenyø ja'i'a ra hya mman'ᵂ.

17 Mi'da p'ᵂya, ga mmanna Cristo ngue di maqui. I padj ngue dí 'bᵂi ngue ga tøkä ra hoga 'da'yo hya ua ja ra ts'ut'abi.

18 Pε hinte ja'a, gue'mø gue yø mmai ga manna Cristo yø ja'i, oque hin'na. Pε squerangue i hmanna Cristo, guehna nná johyagä naya. 'Nε man'natho dadi johya.

19 Porque dí padj ngue ga pømmanhogä ua ja ra fädi ngue gui mmarchahᵂ Oja, 'nε fäxcä ra Espiritu Santo bá penhna Jesucristo.

20 A nugu, nu'mø ga su ga mmanna hya ngue ra Cristo, ya ra 'bε'isätho te dí øt'ä 'mø. Hante gue ga ha ra ts'edi ga mmanna hya hangu ra pa, hingue masque ga su ngue dí ofädi. Oque ga pongui, oque da thogui, hndj mportagä'a. Nugu dadi ja ndummai dí honnbj ha di hnu manho ra Cristo.

21 A nuyá, dí nne ngue ya gdä 'bᵂ'a ngue ga ørpabi rá pähä ra Cristo. A nu'mø dá tu, ya man'na ma datho ra nho ga nthε'be.

22 Nu'mø ga sigue ga m'mεcua ja ra ximhäi, da zä ga tapä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'εi ra Cristo. Janangue nuya hndj padj ndana gue'a εxa ja ts'editho ga øtya. ¿Ua nuhma xanho ngue ga sigue ga m'mai, ua gue xanho ngue ga tu?

23 Nuya hĩndĩ padĩ ndana ɛxa ja ts'ɛditho ya yoho yø hya ya. Nup'ua nná bɛngá, man'na xanho ngue ga tu, ya gani m'm'be ra Cristo p'uya. A nugui, dí nnu manho ngue ga tu.

24 Pɛ co nu'ahua, ya xanho ngue dí 'bui.

25 Janangue'a dí haxa njuani ngue ga sigue ga m'mui, n'namhma ga ha'ahua ra ts'edi ngue di ndu ni nt'ɛc'ɛihua. 'Nɛ man'na di nja'ahua mpähä porque man'na di ndu ni nt'ɛc'ɛihua i ja.

26 Nu'mø ga nuju mahøn'a p'uya, ya man'natho gadi ja mammadihua ra Jesu-cristo conná guecä.

27 Guí ja ndummui gui 'yøthua'ua yø hya mmaná hoga 'da'yo hya ra Cristo. Dami 'yøt'e te dí xi'ahua, gue'mø ga mmagä p'ua ga ma nu'ahua, ogue hin'na. Pɛ dí nne ga øde ngue guí hahua ra ts'edi 'nɛ 'da'igu guí mmamhma. 'Nɛ guí honi ha gdi japhua ngue di nth'a'a ra hoga 'da'yo hya ngue'a ra nt'ɛc'ɛi ja'ahua.

28 Nu'mø di pi'ahua ya yø ja'i sähra hoga 'da'yo hya, 'yo sä guí sühua. Porque nuyá, nu te øt'e, gue'a ra hmɛya'a ngue di m'medi. Pɛ nu'ahua p'uya, nu te guí øthua, gue'a ra hmɛya'a ngue di nyanni tehua. Porque guehna Oja faxahua.

29 Nuná Oja bi 'da'ahua rá mate, hinga høntho ngue gui 'yɛc'ɛihua ra Cristo, sinoque xquet'a ja ngue gui sähua ra n'ua ngue gui ɛc'ɛihua na.

30 A nuyá, ma ga homhma ha di nthahra hya ya. Ya guí nnuhua te dá øt'ä m'mɛt'o, 'nɛ ya guí øhma ngue dadi sigue dí honi ha nná japi ngue di nthahra hya.

2

1 Di ha'ahua ra ts'edi na ra Cristo. Nu'a gui ma'ahua, gue'a di hoc'a ni mmuihua'a. Nu'a ra Espiritu Santo guí n'yohua ya. Ya ja ni yemmuihua ya, 'nɛ ya ja ni nhuɛcatehua ya.

2 Pɛ man'na ga johyagä 'mø gui 'yøthua ya yø hya dí xi'ahua. Dami ne ngue 'darbua di n'yo ni hyahua. Gätho'ahua 'da gdi mmathohua, hinjon da bõni ngue da n'nan'yo rá n'yomfɛni.

3 'Yo gadi 'yɛxhua, 'nɛ 'yo guí nne ngue go da nu manho'asɛhua yø ja'i. Sinoque gui 'yøt'e tengutho 'mø hĩnte gadi muhua.

Gui 'yøthua ngue tate xanho mi'da yø ja'i ngue'ahua.

4 'Yo guí øthua ngue høn'asɛhua gui timhma ra nho. Dami 'yøthua ngue 'nɛ hmi'da yø ja'i da dinna nho.

5 Dami 'yøthua tengutho bi 'yøtra Jesu-cristo ngue hingui ts'ua bi 'yɛts'i.

6 Madague'a ngue Oja'a, pɛ bá sop'ua rá cargo mi ja ngue madi manda p'ua mahɛts'i.

7 Bi n'unu bi nja'i. Bi gohi tengutho n'na ra hmiqui.

8 Nu'mø mi m'mui ngue ra ja'i p'uya, hingui ts'ua bi 'yɛts'i. Gä bi 'yutho'a te rá nt'ɛdi Oja, asta bi n'unu bi tho. Bi dup'ua ja ra pont'i, madague'a t'ɛmbi ngue ra 'bɛ'isä ngue to da dup'ua ja ra pont'i.

9 Janangue nuna Oja bi japi ngue ma datho da hnu mansu. Bi japi ngue bi ntate, hin jomman'na ngue tengua.

10 I nnepe ngue nu'mø bi t'øde ngue hmambrá thuhua ra Jesús, Gä di ndantyøhmua bí 'bua mahɛts'i, 'nɛ'ua 'bucua ja ra häi, co 'nɛ'ua 'bup'ua ja ra nidu, Gä di ndantyøhmua.

11 Gätho da ma ngue ra Jesucristo, gue'a ra Hmu'a. 'Nɛ nu'mø t'ɛspabi ra Jesucristo, tengutho 'mø go di t'ɛspabi Oja, rá Papá.

-----

12 Ague ma zi cu'ahua, nu'mø dambá m'mucä p'ua guí 'buhma, Gä 'yɛc'ɛi te dá xi'ahua. A nuyá, madague'a yaua dí 'bucä ya, pɛ ma datho dami 'yɛc'ɛihua na ra hya dí pɛn'nahua ya. Ya bi nyanni tehua. Janangue ma datho dami nu mansuhua Oja ya. Dami ja ndummui gui hyoni ha di hnu manho'ahua.

13 Nuná Oja, go di bɛn'nahua na te ra nho ja ngue gui 'yøthua na, 'nɛ da máxahua ngue da zä gui 'yøthua'a te nne Oja ngue gui 'yøthua.

14 Nu te ja ngue gui 'yøthua, 'yøthua co n'na ra pähä. 'Yo 'be guí ɛna ngue ra ts'edi t'øt'ahua.

15 Janangue hin tema ts'oqui da thin'nahua. Porque ya yø basi'ahua Oja p'ua ha 'buhyø ja'i ngue yø ts'oc'ɛi 'nɛhyø mmɛjmahya. Mahyonitho ngue di nɛqui ngue n'nan'yo'ahua ngue yø ts'oc'ɛi 'bucua ja ra ximhäi.

16 Dami xihma yø ja'i ha di zä di nthœui ra 'da'yo te. A nu'mø bá ɛhra Cristo p'uya,

da zä di nja ga mpähä conná ngue'ah_u.
Porque ya hinga sərb_utho dá mpεcá p'_u guí
'b_uhm_u.

17 A nuyá, ya guí εc'εih_u ra Jesucristo,
ya gá unni mm_uih_u Oja ya. Nu'a te
gni johyah_u ya, xquet'a 'nεqui dadi johya,
madague'a ya ja ngue da thogui co nuna ra
hya dá xi'ah_u.

18 Pε dami johyah_u tengutho nná jo-
hyagä, 'yo tu ni mm_uih_u 'mø dá tugä.

19 Da ne ra Hmu Jesús ngue ga penhnä
p'_u ra Timoteo, da nu'ah_u. Nu'mø bá penc'a
p'_uya, ya ga johya 'mø dá padí te gadi jah_u.

20 Porque h_uinjongui p_uni ngue di øt'e
tengutho dí ør'be ra Timoteo ngue dí
hon'na'be ha gdi timhm_u ra nho.

21 Nuya gätho mi'da 'b_ucua, yø 'bεfise'a
ni ma yø mm_ui øt'e, hinga gue'a rá 'bεfi ra
Cristo ni ma yø mm_ui ngue da 'yøt'e.

22 Guí pahm_u ngue ra Timoteo di nεqui
ngue ha ra ts'edi fäxcagui ngue dí mmam'be
ra hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na ra
ts'unt'ä 'mø fäxrä papá p'_u ha di mpefi,
njarb_utho na.

23 Dí nne ga penhnä p'_u ra Timoteo,
høntho ga padí tengu da gohma asunto.

24 Da ne Oja ngue ya himma ya'atho ga
mmagä p'_u, ga ma nu'ah_u.

25 Nuna ra Epafrodito guá penngah_u ua
ngue bá hanngagui ra mεnyu dí honi,
xquet'a 'nεhnä εmmεi bi mäxqui ngue honi
ha gdá japra hya. Pε nuyá, dí εna ngue
mahyonitho da map'_u ya.

26 Porque mi zä mi badi ngue gá 'yøhm_u
ngue bi hyenni, εmmεi bi du rá mm_ui.
Janangue nuyá, ya hingui nnu ra pa da
map'_u ya, para ngue guí pahm_u ngue ya bi
zä.

27 'Nε majuaní bi hyenni, ya ja ngue xta
ndu. Pε conná nguehrä mate Oja himbi du.
Nu'mø ngue xta ndu, xøgue di ntimb_u ma
dummaigä p'_uya.

28 Janangue nuya dí xøn_u ga pennb_uya,
n'namhm_u ngue man'na guí johyah_u 'mø
gá nuh_u mahøn'a. Ya xquet'a da hyu ma
mmaigä p'_uya ngue guí nnuh_u ngue ya
hinte di ja.

29 Gui johyah_u ngue guí nnuh_u, porque
gadi ncuh_u ngue ra Cristo. Dami nu

mansuh_u gätho yø ja'i te'o ga 'yo tengutho
ga 'yo ra Epafrodito.

30 Ya guí nnuh_u, ya ja ngue xta ndu ngue
ørpabi rá 'bεfi ra Cristo ngue bi mäxcagui.
Bi n'uní bi m'm_u man'ä ngue bi 'yørcagui ra
'bäxte nuna himmi sä guí 'yørcah_u.

3

1 Ague ma zi cu'ah_u, dami johyah_u
rángue guí εc'εih_u ma Hmu Jesús. A
nugui, hinte ga 'bēdi ngue nyondi ga xi'ah_u
na ra hya dá cuatä ra s_ucua. Nuna ra hya
na, da 'yøt'ah_u ra nho.

2 Dami mfähm_u ngue'ä yø ts'oc'εi 'yop'_u
hinni 'yup'_u te øt'e. Guehya εmbi ngue
jatho da hmεpya yø 'yεc'εi ngue di njapra
circuncisión.

3 A nuju, nu'a ma hmεpyah_u, gue'a nná
thanneh_u Oja co gätho ma mm_uih_u'a. Ya
dadi johya ngue ma n'yoh_u ra Jesucristo.
Dí pahm_u ngue hinda zä ga honse ha gdá
nyamhm_u.

4 Pε nu'mø to εna ngue da zä da hyonse
ha di ma mahojpi, pε ma dathogä ngue
gue'a nmi hongä'a. Porque man'natho mi
pømmanho te nmará 'yogä ngue mi'da.

5 Ja rá hyato ma pa dí 'b_ucä 'mø mi
hmεpyagä bi njacra circuncisión. Porque
drá judiógä. Nuna ma mboxitagä, guehna
ra Benjamín. Drá judío 'mø ma mi, 'nε nu'a
ma hya, guehna ra hya ngue ra ebreo. Nu'a
te nná mangä'a te mmamp'_u ja ra ley ca yø
judío, gue'a rá nt'εc'εi yø fariseo'a.

6 Ngue hinni nnegä ngue da thεp'_u'a
p'_uya, nmi s_ucä'ä yø ja'i εc'εi ra Cristo. Nu'a
ngue nmará øt'ä'a te ra hya mmamp'_u ja ra
ley p'_uya, h_uinjongui εngui ngue hinga gue'a
te dí øt'e.

7 Pε nuya te gätho nmi εmbä ngue tate
madi muui ngue'mø ga øt'e, nuya dí ør'ma
güenda ngue hinte di muui ya, porque ya
dí εc'εi ra Cristo.

8 A nuyá, madague'a ngue nmi εngä ngue
tate di muui te xtá øt'e, pε nuya dí ør'ma
güenda ngue hinte di muui ya. Porque
nuyá, man'na tatetho di muui ngue dá
pacä'a ma Hmu Jesús. A nuyá, nu
te gätho nmi nnøxä m'mεt'o, dí εngä p'_u'a ya
ngue dí tenna Cristo.

9 Hõndra Cristo dí nnøxä ya ngue bi yangui. Ya hinga gue'a ngue ga øt'ä'a te ra nho mmamp'ua ja ra ley ca yø judío ngue gdä nyanya. Sinoque bi hogagui ma ts'oqui Oja ngue dá εc'ei ra Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue εc'ei'a.

10 A nu'a dí nnegä ya, ngue ga padi xanho ra Cristo. Dí nne di 'dacä'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi bennate ra Cristo. Janangue tengutho ra Cristo ngue bi tho, xquet'a 'nεqui dí emma te ya, madague'a ngue ga tu.

11 Dí nne ngue 'nεqui ga bennate 'mø bi bennate yø ánima.

12 Di 'betho ga øt'a te gätho ja ngue gdä n'yogä. Hingue masque sä ga ena ngue ya hinte di 'bedi. A nuyá, dadi ja ndummäi ngue xamhmatho ga sadi ga øt'ä'a te i zongagui ra Cristo ngue ga øt'e.

13 Ague ma zi cu'ahua, hindí nne ga mma ngue ga ena ya gä xanho te nná 'yo. Pe hõnda n'na ra hya ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya da gop'ua ya. Nu ra pa di ma p'uya, ma ga ja ndummäi ga øt'a te ja ngue ga øt'e.

14 Nu'mø bi zadi ngue gätho ga øt'a te i zongagui Oja ngue ga øt'e, hinte di 'bedi, nup'ua mahets'i di n'najhma nzäbi ngue ya ma n'yo'be ra Cristo.

15 Gäthogahua ngue ya bi dimma mmäihua xanho hanja na ma nt'εc'eiha i ja, a nuyá, ma ga homhuma ya ngue man'na man'na di zä ga n'yo manhohua. Pe nu te'o ena ngue ya hinte di 'bedi, ena ngue ya gä øt'a te nnep'a Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mmäi ra ja'i ngue da badi ngue hinga gue'a te øt'e.

16 Nu'a te gäma hya dí timhuma ya, gue'a ja ngue ga øthua'a.

17 Ague ma zi cu'ahua, para ngue gui padi te i ja ngue gdí n'yohua, tengutho gá nuhua ngue dí øt'ä, da gue'a gui 'yøthua'a ya. Ya gui nuhua te ga 'yo yø ja'i nuyä øt'e tengutho dí øt'ä.

18 Ya xangu yø nnidi xtä xi'ahua na ra hya hõnga mmangä ya. 'Nε conma guidä nnä xi'ahua ngue 'yop'ua xangu yø ja'i nu'ua i mma ngue hinte di muui'a i du p'ua ja ra pont'i ra Cristo.

19 Nu'a ja ngue da thoya yø ja'i ya, di m'medi. Guehya hinguí so yø mmäi Oja

ya, sinoque hõnt'a te yø pähäse so yø mmäi. Nu'mø bi 'yøtra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gue emma gue di 'yεxtho, 'be xinguí pes'yø sä.

20 Pe nuja, dyø mmenguhua p'ua mahets'i. 'Nε dí tømhmua ngue ja di 'yεp'ua na ra Hmu Jesucristo ma Yantehua.

21 Nuná, di pärcä ma do'yohua porque nuyä hinguí nzaquigahua ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesε. I ja rá ts'edi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

1 Ague ma zimma di cu'ahua, janjuani ngue dí nne ga nu'ahua. Janjuani ngue dadi johya conná ngue'ahua. A nuyá, dí xi'ahua ngue 'yogui hehuma na ra Hmu Jesucristo.

2 Nuna ra Evodia, conna Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dadi nsui, da 'yøt'e ngue di ncu ngue εc'ei ra Cristo.

3 A nu'i ma mmimmeflui, dí ä'i ra mate ngue gui nu ha gdi japra hya di nxihya ma zi cuhua yø xisu di nsui. Nuyä yø xisu ya, guehya bi mäxcagui m'met'o p'ua ha dá mangä ra hoga 'da'yo hya. 'Nε xquet'a bi mäxcagui ra Clemente con m'ida ma cu bi mäxqui ngue bi manna hya. Nu yø thuhu ya yø ja'i ya, i nt'ot'i p'ua ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i nuyä di nthui ra 'da'yo te.

4 Zant'a dami johya ngue gui n'yohua ra Hmu Jesús. Dadi yopra hya dí xi'ahua, dami johyaha.

5 Nu'a te ra nho gni 'yohua, dami 'yuthua yø ja'i 'bup'ua gui 'buhma ngue gyø hoja'ihua. Nu'a ra Hmu, ya himma ya'atho da εcua'a.

6 Nu'mø ja te gui hεmphua, 'yo di su ni mmäihua. 'Yäphua Oja ngue da mäxaha 'mø te gui thohma. 'Nε dami bεmhuma ngue xandøngu te ja ngue gdi ja mamma dihua Oja.

7 Nu'mø gui 'yøthua na ra hya dí xi'ahua ya, Oja da hyut'a ni mmäihua. Nu'a di hyu ni mmäihua p'uya, ma datho ngue nthummäi xandønho, hinga ngu'a ra hya ga ya yø ja'i ngue εmbi nthummäi. Ya hinní mantho te da zu ni mmäihua ngue'mø ya gui n'yohua ra Jesucristo.

8 Ague mā zi cu'ah_u, ya rá nze_εguitho nā rā hyā dí xi'ah_u ya. Dā zo nī mm_uih_u ya yø hyā majuanī. Guehya yø hyā bá n'youi rā respeto. Guehya yø hyā njuantho ya. Guehya yø hyā hīn temā ts'omhya bá n'youi. Guehya yø hyā ngue mahotho dā zo nī mm_uih_u.

9 Nu'a rā hyā dá xān'nah_u, gue'a gui 'yøth_u'a. Ya guí nnuh_u te dá øt'ä, dā ngut'a gui 'yøth_u ya. Nu'mø gui 'yøth_u'a ya, Oja dā hyut'a nī mm_uih_u.

10 Dadi johyagä 'n_ε dadi ja mam_uadi Oja ngue ya gā b_εn_u mahøn'a 'n_ε gadi z_εc_u te dí honī. Dí pacā ngue hīn gadi pumb_εnij_u, p_ε mam'met'o hīm_u sǎp'u guí z_εc_u 'mø.

11 Nugä hīn dadi 'mø hīngui fǎxcāh_u. Dadi johyatho høn't'a ts'u te nnā 'bui.

12 Dí padī te nnā tho 'mø dí hyoya, xīndí pā 'mø ngue ja te gā si. Dadi johyatho 'mø dí niya, ogue dí tu manthuh_u. Ngutho dadi johya gue'mø mbonguitho ogue hīngui ts'u te gā honī.

13 Høn't'a ts'u tengue gā thogui, hīndí su, porque rā Cristo di hacra ts'edi.

14 Xanho te guí ørcāh_u ngue guí fǎxcāh_u 'mø te dí hongä.

15 Nu'ah_u, gyø mm_εnguh_u p'u ja rā hnīnī Filipos, nu'mø rá mudi dambā mangä rā hyā p'u Macedonia ja nī häih_u, mā thocā p'uya ngue danī mpagä man'na nguadi, høn'atho gā fǎxcāh_u'a te dí honī.

16 Nu'mø tobe dambī 'bütä p'u ja rā hnīnī Tesalónica, nyo ndī, nhyu ndī gā p_εngah_u rā m_εnyu gā si 'mø hīn'y_u te gā honī.

17 Hīngā høntho dadi johyagä ngue gadi 'dac_u te dí si, sinoque dadi johyagä ngue nu te guí ørcāh_u, gue'a man'na dī nu manho'ah_u Oja'a.

18 Nu'a te rā m_εnyu guá p_εnhn_u ngue bá hā rā Epafrodito ngue bi 'daqui, nugä dá hanī. A nuya mbonguitho te dí honya. Nuna rā m_εnyu nā, cohi como tengutho rā bopo usyø ja'ī 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho gā yūnī. 'N_ε i nnu manho Oja.

19 Nu'a mā Ojah_u, dī mfāxte ngue di 'da'ah_u te gā gadi 'b_εhm_u. Porque hīn'y_u p'u rá nze_εgui i ja rá njapi di unni to n'youi rā Jesucristo.

20 Para zantho gā _εspah_u Oja mā Papáh_u. Dā ngut'a_u tho.

21 Dí p_εnnabī rā nze_εngua te'o gātho ya n'youi rā Jesucristo. Nuya mā cuh_u 'bucua dí 'bui, xquet'a p_εn'nah_u rā nze_εngua.

22 Gātho ya yø ja'ī 'bucua ngue ya yø ja'ī Oja di z_εngua'ah_u. Dā guehya 'da yø 'y_εc'ēi 'bup'u ja rá ngu rā dast'abi Roma p_εnhma nzaqui rā hyā ngue di z_εngua'ah_u.

23 Nuna mā Hmuh_u Jesucristo di japi gātho'ah_u. Dā ngut'a_u tho.

Colosenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Colosas.

¹ Nūgä drá Pablo, Oja bi 'yɛxquī ngue drá representantegä rā Jesucristo. Co 'nɛhna mā zi cūhū rā Timoteo

² dadi zenguagä 'be'u to gätho ya o rá 'yɛ Oja rá m'məp'u ja rā hnīnī Colosas. Gue'e mā zi cū'ahū ngue guí ɛc'ɛihū rā Jesucristo. Dī nne ngue nūnā Oja mā Papáhū di jap'ahū 'nɛ dā hyūt'a nī mməihū.

-----
³ Nūnā Oja, guehna rá Papá mā Hmūhū Jesucristo. Guehna zant'a dadi ja mammadi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ahū nā.

⁴ Porque dí øcä te ja nī nt'ɛc'ɛihū ngue rā Jesucristo. 'Nɛ dí øde ngue majuanī gadi mahmū to gätho ya o rá 'yɛ Oja.

⁵ Xquet'a dadi ja mammadi Oja ngue'a te gä rā nho ya xpá nzännī di 'da'ahū p'u mahɛts'i. Ya guí pahmū ngue Oja di 'da'ahū rā nho, porque guehna rā hyā n'youi rā hoga 'da'yo hyā bi si'ahū nā. A nūnā rā hyā bi si'ahū, majuanī nā.

⁶ Pɛ hīngā høn'athohū bi si'ahū nā rā hyā nā, sinoque mā'yonī rā hyā ndap'u bi zā rá ngūnī nxīmhai. A nuyá, ndap'u bi zā, man'na man'na nī 'yɛc'ɛitho rā hyā yø ja'i. 'Nɛ man'na nī xohyø n'yomfɛnī yø ja'i ndana rā nho dá n'yo. Porque nuyá, ndap'u bi zā njap'u tengutho'a te bi njap'u guí 'bəhmū astā guehyø pa xcá 'yøhmū nā rā hyā nā. Ja bá timp'u nī mməihū ngue majuanī ja rá mate Oja.

⁷ Nūnā mā zi cūhū rā Epafras bi xän'nahū nā rā hyā nā. Xquet'a ørpabi rá 'bɛfi rā Cristo tengutho dí øt'ä. Nūnā rā Epafras di mpɛfi xanho p'u ha guí 'bəhmū ngue manā hyā, tengutho 'mø gdí 'bɛcä p'u.

⁸ Nūnā rā Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ahū rā Espiritu Santo ngue gadi mmahmū n'na ngu n'na'ahū.

-----
⁹ Astā guehra pa xtá øcä nā rā hyā naya, hīndī säya dí mmat'Oja conná ngue'ahū.

Dí äpä Oja ngue dā 'yøt'e ngue guí pahmū xanho'a te gä nne Oja guí 'yøthū. Dā xoc'a nī n'yomfɛnīhū ngue man'na gdí pahmū'a te rā nho ja ngue gdí n'yohū.

¹⁰ Porque dí nnegä ngue guí n'yohū tengutho nne Oja gdí n'yohū. Nū'mø ngu'a guí 'yøthū ya, nūnā Oja zant'a jampähā conná ngue'ahū. Dī nnegä ya ngue nūnā te gä guí 'yøthū, gä dā gue'a te xanho guí 'yøthū. Dī nne ngue man'na man'na gdí mbɛnthū Oja.

¹¹ Nūnā Oja jase rá ts'ɛdi, guehna dí äpi ngue di 'da'ahū rá ts'ɛdi nūnā guí homhmū ngue dā zäp'u guí sɛthū'a te gä rā n'u guí thohmū. Zant'a guí johya thohū.

¹² Dī nne ngue guí ja mammadihū Oja, nūnā rá Papá rā Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahū nā te gä di unnbū mahɛts'i'yø ja'i ya o rá 'yɛ.

¹³ Nūnā guehna bá jugahū p'u ja rá ts'ɛdi rā zithū madi mandagahū nā. Bi 'yøt'e ngue go dá ɛc'ɛihū'a te rā hyā di manda rá Ts'unt'u Oja. Nūnā Oja ɛmmɛi di mā'a rá Ts'unt'u.

¹⁴ 'Nɛ guehna rá Ts'unt'u Oja bi gurca mā ts'oquihū. Janangue ya bi punngā mā ts'oquihū.

-----
¹⁵ Nūnā Oja, hīnjongui nnu nā. Pɛ conná guehra Jesucristo ya fá Oja ya, porque 'da'igu'u. Nūnā rā Jesucristo, guehna magues nā ngue'a te gätho i ja.

¹⁶ Conná guehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahɛts'i 'nɛ'a te gä ja ua ja rā xīmhai. Guehya yø cosa dí nnuhū ngue ja, co 'nɛ'u yø cosa ngue hīndī nnuhū. Conná ngue'a, 'bə'u to ja yø ts'ɛdi, 'nɛ 'bə'u to t'ɛc'ɛi, 'nɛ 'bə'u yø ts'ut'abi, 'nɛ 'bə'u to gätho yø hmū. Porque rā Cristo go bá sännī te gätho ja'a, 'nɛ go gue'a di manda gätho yø cosa'a.

¹⁷ Nūnā rā Cristo, ya mī 'bə'mø tobe hīmmī ja'a te ja ya. Pɛ nū te dí nnuhū ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja.

¹⁸ A nuyá, nūnā rā Cristo guehna 'bet'o nā ngue gätho yø 'yɛc'ɛi 'bui, tengutho rá ya rā ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di mandabi gä rá do'yo rā ja'i. A nūnā rā Cristo, guehna di unna 'da'yo te'u to gä ɛc'ɛi nā. 'Nɛ go 'bet'o

na ngue'u to di bennate p'u ha da nt'ägui. Janangue nuna ra Cristo, guehna maguese na ngue'a te gätho i ja.

19 Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbutho ra Cristo ya.

20 Oja bi ne ngue conna Cristo da zä di mpenhui Oja yø ja'i 'bucua ja ra häi co 'nε'u bí 'bη mahets'i. Di nhojpau Oja rángue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo.

21 Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohu Oja p'u ja ni mmaihη. Mani nsaihη na, porque gä ra nts'o gmani n'yohu. Pε ya bi ne Oja ngue da n'amigohη ya.

22 Ra Cristo bi n'uni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquihη. Janangue nu'mø ya gdi 'bηhmη p'u ja rá hmi rá dá Oja, ya hin tema nts'o di nequi p'u ja ma mmaihη. Ya hin tema hya da thinnghaη.

23 Pε jatho ga hahη ra ts'edi ngue di ndu ma nt'εc'εihη i ja. 'Nε 'yo gui yobεnihη guehna ra hoga 'da'yo hya bi si'ahη. 'Nε guehna ra hya i hma gä rá nguñi nximhäi na. Nugä drá Pablo xquet'a guehna ra hya dí mmangä p'u 'bηhyø ja'i naya.

24 A nuyá, dädi johyagä ngue dí sägä ra n'u conná ngue'ahη. Porque ya dí thocä ra n'u ja ngue ga thogui, tengutho ra Cristo bi zä ra n'u conná ngue'u yø ja'i bi 'yεc'εi.

25 Nuna Oja bi 'dacä ra 'bεfi ngue ga fäxahη co gätho mi'da yø 'yεc'εi. Janangue nuyá, gä dí mmangä'a te gäma hya n'youi rá hya Oja.

26 Nuna ra hya dí mmangä, himmi fa'mø yø pa xa thogui, asta ja nuyá, ja bi fahya. A nu'u yø nyogui ja'i xa m'mai, himbi bahna ra hya na. Pε nuyá, nuna Oja bi japi ngue bi ba'u yø ja'i ya o rá 'yε ya.

27 Oja bi 'yøt'e ngue da fadi hangu gangu ra nho di unyø ja'i hingyø judío. Guehna ra hya naya ngue ya gui n'yohu ra Cristo. A nuyá, ngue ya gui n'yohu ra Cristo, ya tinnñi mmaihη xandønho ngue majuani di n'na'ahη ra nho p'u mahets'i.

28 Nuna ra Cristo dí mmangähe. Dädi consejohe gätho yø ja'i. Dí xännbahe ra hya gätho yø ja'i, n'namhma ngue da badi xanho hanja ra hya. Dí nnegähe ngue nu'u yø ja'i ya n'youi ra Cristo, gätho ra nho da n'yo n'namhma ngue da nu manho Oja.

29 Guehna ngue nná ho ma mmai dädi mpεfi. Porque di hacra ts'edi ra Cristo ngue ga mpεfi ga mmanna hya.

2

1 Dí nnegä gui pahmη ngue mathoguitho dí hogä ma mmai dí mmat'Oja conná ngue'ahη. 'Nε dí mmat'Oja conná ngue'u yø 'yεc'εi rá m'map'u ja ra hnini Laodicea. 'Nε dí mmarpabi Oja gätho mi'da yø 'yεc'εi hinjam'mø xa nnugui.

2 Dí nnegä ngue gui hatra ts'edi ni mmaihη ngue xøgue da 'da'igu gui mma n'na ngu n'na'ahη. 'Nε dí nnegä ngue hinguí nyobεnihη, gui pahmη xandønho hanja na ra Cristo. Nuna Oja, go øt'a ngue fadi xanho hanja'a ra Cristo.

3 Nuna ra Cristo, guesena da xoga ma n'yomfεnihη na ngue da dinma mmaihη hanja na ra hya tate di muui.

4 Dí xi'ahη na ra hya na, n'namhma ngue hinjonda hyär'ma hya'ahη. Porque 'bηhyø ja'i ngue mahotho ga nguycyø hya mma ngue ga nhäte.

5 Nugä hinga 'dap'u dí 'bηhmη ya, pε høn'atho dí mbεn'ahη. 'Nε hu ma mmwigä 'mø dí øde ngue da xandønho ni n'yomfεnihη, porque gui hahη ra ts'edi gui εc'εihη ra Cristo.

6 Nu'mø mambá fadi gä 'yεc'εihη ra Jesu-cristo, gä 'yøt'e ngue ni Hmuηη na. A nuyá, nuna ra Cristo gä 'yøt'e ngue ni Hmuηη, hønt'a zant'a da 'yo ni mmaihη na ya.

7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui hyεhmη p'u ra Cristo. Gä 'bηhmη conná ngue'a. Di ndu ni nt'εc'εihη co nuna ra hya bi sän'nahη. Gui ja ndummai gui ja mammadihη Oja.

8 Damñi mfähmη xandønho. 'Yo toni ja'i dädi ts'on'na ni nt'εc'εihη, sä da 'yεna ngue da xän'nahη yø hya ngue yø mfadisε yø ja'i, 'nε hinda gue'a ra hya bi xännbate ra Cristo da xän'nahη. Guehya yø hyäte ya, himma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja ra ximhäi i mmanya. Gue'u yø hya xa nja manjam'mø i mma.

9 Ra Cristo bi hnu ngue bi nja'i na, pε hinte di 'bedi ngue rá ts'edi Oja.

10 Ya dí n'yoh_u ra Cristo ya, ya h_inte man'na dí 'b_edi. Guehna_u 'bet'o naya_u ngue'u_u to gátho ja yø ts'edi.

11 A nuyá, ngue ya n_i n'yoh_u ra Cristo, ya b_i m_epya'ah_u. P_e gue h_imma xøts'etho b_i m_epya'ah_u tengutho øtyø judío. Sinoque nuna_u ra hm_epya bi ja'ah_u, bi h_yecra_u nts'o m_i ja n_i n'yomf_eni_u.

12 Nu'mø gmi nxixyah_u, gá 'yø'ni güendah_u ngue ya bi zep'u_u ra nts'o gmani n'yoh_u m'met'o. Guí øth_u ra güenda ngue 'darb_u bi t'ác'ah_u ra Cristo. 'N_e gá 'y_ec'ei_u ngue ja ra ts'edi Oja ngue bi japi bi b_ennate ra Cristo 'mø m_i d_u. Gá 'yøth_u ra güenda ngue 'dap'u_u gá b_ennateh_u ra Cristo, gá pahm_u ngue ya ma'da'yo gá m'mahm_u mahøn'a.

13 A nu'mø man'na ra pa, gátho yø ja'i h_ingyø judío, ma h_in'y_u ra 'da'yo te porque h_imm_i pa'a rá 'y_u Oja, gá ra nts'o man_i n'yo. P_e nuyá, bi 'yøt'Oja ngue gá nth_eh_u ra 'da'yo te conná gueh_ra Cristo. Nu'a te ma ts'oquih_u m_i ja, ya gá bi punngah_u Oja.

14 M_i ja ma ts'oquih_u ngue xtá festhoh_u rá ley Oja. P_e nuna_u Oja, ya bi hoga ma ts'oquih_u ngue bi d_u p'u_u ja ra pont'i ra Cristo.

15 Nu'mø m_i d_u p'u_u ja ra pont'i ra Cristo, bi 'y_emba häi rá hya'a ra hm_u ua ja ra ximhäi, porque nu'u_u mama daxquibi, gá bi ma häi. Xøgue nhm_ite ngue bi 'berpa yø sä porque bi dap_i gátho.

16 Janangue nuya yø ja'i emb_i ngue h_ingui ho te guí sih_u, 'yo guí _ec'ei_u te mmanya. 'Yo guí _ec'ei_u 'mø da 'y_emb_i ngue jatho guí suph_u ra ngo, ogue guí suph_u ra t'usna, ogue da 'y_emb_i ngue jatho guí suph_u ra pa ngue ra ts'äya.

17 Nuya yø hya ya, guehya m_i ja ts'editho ngue d_i nja hante ngue da _ehra_u Cristo. P_e nuyá, ngue ya bá _ehra_u Cristo, ya h_in'na ya.

18 'Yo guí _ec'ei_u 'mø da 'y_en'ah_u ngue ra ts'oqui guí 'yøth_u 'mø h_ingui_u thanneh_u yø anx_e Oja tengutho øt'u_u. Emb_i ngue di 'y_exra ja'i nu'a h_ingui_u nne da 'yøt'e tengutho ga 'yo'u_u. 'N_e guehya yø ja'i mmanya ngue ja yø mfadi, ena ngue nnu yø cosa nu'u_u h_injongui nnu. P_e d_i n_equi ngue guehya yø

ja'i di 'y_ets'i, porque ena ngue p_ase, guehya yø ja'i h_inte d_i muui te mmanya.

19 Guehya yø ja'i xa h_yep'u_u ra Cristo ya. Conque hønse ra Cristo 'bet'o ngue gátho yø 'y_ec'ei. 'N_e guehna_u ra Cristo fäxyø 'y_ec'ei, porque gue'u_u yø 'y_ec'ei nnope ngue rá do'yo. 'N_e guehna di 'dacj_u ra ts'edi ngue ga n'yoh_u xanho na, tengutho nne_cj_u Oja ngue gdá n'yoh_u.

20 Dam_i 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø m_i d_u ra Cristo, xquet'a 'n_e'ah_u ya gá tuh_u, ya bi zep'u'a te yø ts'ännise yø ja'i ua ja ra ximhäi. P_e, çhanja ngue guí emhm_u ngue n_i mantho ja ts'edi ya yø hya ya? Porque tobe guí nne guí siguetho guí 'yøth_u'a te ga 'yo yø ja'i.

21 Nuya emb_i ngue h_ingui sä da ts'i 'da yø cosa. Em'mø b_i nya: “'Yo guí nne ngue guí sä, asta 'yo guí thädi”, i ena.

22 P_e gátho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'n_e nu'a te si ra ja'i, i thotho. Janangue nu'a te ra hya xänb_ate ya yø ja'i ya, yø h_yase.

23 Majuan_i ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, ena xøyø bamhya p'u_u guí n_equi. Porque ena ngue xänb_ate'a te n_i 'yup'u_u ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'N_e xän'nah_u ngue guí 'yøt'e ngue h_inte gadi muh_u. 'N_e xän'nah_u ngue guí sammi xandønho'a te rá pähä n_i do'yoh_u. P_e h_inte d_i muui ya yø hya mma, porque h_ingui hajpabi'a te rá ts'on'yomf_eni jap'u_u ja rá mm_u ra ja'i.

3

1 Dam_i 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø m_i b_ennate ra Cristo, xquet'a 'n_e'ah_u ya gá b_ennateh_u. Janangue nu te gdí 'b_uhm_u ya, 'yø'ni güenda ngue tengutho 'mø ya gdí 'b_uhm_u p'u_u mah_ets'i bí 'b_uhra_u Cristo ja rá n'y_ei Oja.

2 Ma datho da zo n_i mm_uih_u yø cosa bí ja mah_ets'i. H_inga gue'u_u yø cosa ja ua ja ra häi guí 'y_empha ngue ma datho di muui.

3 A nuyá, ngue guí n'yoh_u ra Cristo ya, ya h_ingui ja ngue gdí 'b_uhm_u tengutho gmani 'b_uhm_u m'met'o. Nuna_u ra Cristo, i n'youi na Oja rá Papá, 'n_e guehna fät'a n_i teh_u naya.

4 Nuna_u ra Cristo rá mm_eti ma teh_u. Nu'mø bá ep'u_u na, ya da hnu ngue tate ja

rá ts'edi. 'Nε xquet'a 'nεcj_u da hnu_u ngue ya man'yoh_u na.

5 Janangue nuyá, nu'a te gá ra ts'on'yomfēni ja ua ja ra ximhái, dami hyehm_u p'á'a. 'Yo gui 'yots'om'māih_u. 'Yo temá nts'o guí øth_u. 'Yo di so ni mmāih_u ra nts'o. Nu te guí pesh_u, 'yo guí nneh_u ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'á, gue'a te pets'i thanne, hinga gue'a Oja ni ma yø mmāi ngue thanne.

6 Nuya yø ja'i njap'á, guehya fεspatho rá hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya.

7 Da gue'ah_u 'mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njah_u p'áya ngue gmí fεspathoh_u rá hya Oja.

8 Pε nu ra pa ja p'áya, dami hyehm_u p'á gátho ya yø hya ga xi'ah_u ya: 'yo gyø cuēh_u, 'yo hōndra njunt'i guí nneh_u, 'yo gyø zateh_u, 'yo gyø nequisāih_u, 'yo gyø ya mants'oh_u,

9 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ah_u. Nu'a te gmani n'yoh_u m'met'o, ya bi mpädi.

10 A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomfēnih_u ya. A nuna Oja, da zä da 'yøt'e ngue man'na man'na gdí pah_u na. 'Nε da 'yøt'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yoh_u, hōnt'a hōnt'a da zo ni mmāih_u á.

11 A nuyá, ya hīndi mporta ngue'mø ra judío ogue hīngra judío ya, mhme_upya ogue hīnga mhme_upya ra ja'i ya, ra 'dan'yo ja'i ogue ra ja'i hīn'y_u ra mfadi, 'bührá hmu ogue hīnjo'o ra hmu. A nuyá, nuna ma dātho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'εc'ei ra Cristo. Porque ra Cristo, guehna n'youi gátho yø ja'i εc'ei na.

12 Nuna Oja di ma'ah_u 'nε bá huan'nah_u ngue guí soh_u rá 'yε. O gadi 'yεxh_u ya, sinoque di nja ni nhuεcateh_u. Di nja ni yemmāih_u. Dami 'yørpa ra nho ni mmic'ēih_u. Nu'mø te si'ah_u, dami seth_u.

13 Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ah_u. Nu'mø ja te gni njunth_u, dami mpunnbi n'na ngu n'na'ah_u. Tengutho ra Cristo bi pun'nah_u, dami njath_u p'áya ngue gui mpunnbah_u.

14 Nuna ma datho i ja ngue gui 'yøth_u ya, guehna ngue guí mahni mmic'ēiui n'na

ngu n'na'ah_u. Gue'a di zä gui 'yøth_u'a te gá dadi 'bep'ah_u gui 'yøth_u'a p'áya.

15 Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue xøgue εntho n'na nc'ēitho ja gátho yø 'yεc'ei. 'Nε bi zon'nah_u Oja ngue hīngui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ah_u. A nuyá, gui ja ndummāi ngue mami ts'omhm_u na ra hya i zon'nah_u Oja. Zant'a gui ja mammadih_u Oja.

16 Nuna rá hya ra Cristo hōnna da 'yo ni mmāih_u xandōho na. Nu'mø guí xānbateh_u ra hya, dami padí ha gdi japh_u ra hya guí mmamhm_u. Dami ja mammadih_u Oja co gátho ni mmāih_u mente guí turpah_u yø salmo 'nεhyø alabansa.

17 Nu'mø ja te guí øth_u, ogue ha guí yathoh_u, dami 'yøth_u para ngue di t'εspabi ma Hmu_u Jesucristo. Rāngue guí εc'ēih_u ra Cristo, nuna Oja ma Papá_u da 'yø'mø gá zohm_u. Janangue nuyá, gui ja mammadih_u Oja ya ngue'a te gá ørcah_u.

18 Ague gyø xisuh_u, dami 'yεc'ei ni dammeh_u. Guehna rá nsāui da 'yøt'e te'o ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

19 Ague n'yø'ah_u, dami mahni xisuh_u. Mahotho gdí zohm_u, 'yo hōndra sai guí nneh_u.

20 Ague gyø basih_u, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ēih_u. Porque gue'a di ho ra Hmu Jesús ngue gui 'yøhm_u ra hya 'mø ts'o'ah_u.

21 Ague gyø papá_u, nu'mø gui nzohni basih_u, dami hyonnbi ha hīndi mbøcue ni basih_u, n'namhma ngue hīnda gohyø mmāi.

22 Ague gyø hmiqūih_u, dami 'yøt'e te gá di 'bep'á ni hmu gui 'yøth_u. 'Yo guí øth_u tengutho øtyø ja'i ngue hōn'mø nnu yø hmu di mpefi, hōntho nne ngue da hnu manho. Rāngue guí nnu mansuh_u Oja, nu te guí pehm_u, co gátho ni mmāi gdí 'yøth_u ra 'befi.

23 Nu'mø ja te guí pehm_u, dami ne ngue co n'na ra pāhātho gdí 'yøth_u ra 'befi. Gui 'yø'ni güendah_u ngue tengutho 'mø gdí ørpah_u rá 'befi ra Hmu Jesús. Hīngue masque gui 'yεmhm_u ngue ra ja'itho guí ørpah_u rá 'befi.

24 Ya guí pah_u ngue nuna ma Hmu_u Jesucristo go da gut'ah_u na co nu'a te gá ra

nho di 'da'ah_u m'mefa. Porque guehna ma Hmu_u Jesucristo di mandagah_u ya.

²⁵ Pe nu ra ja'i xants'o te ot'e, ra castigo ra njut'i. Porque gätho yø ja'i, nu te ga xa 'yøt'e, gue'a ra njut'i di nja'a.

4

¹ Ague gyø hmu_u, nu'a ni 'yup'u gui 'yøpra ni hmiqih_u, gue'a gui 'yøth_u'a, 'yo mathoguitho gadi umhm_u. Dami pahm_u ngue xquet'a bi 'bähni hmu_u mahets'i 'ne nnu_utho te gui øpra ni hmiqih_u.

² Gui hya ra ts'edi ngue njandyatho gui mat'Ojah_u. Hinha ra nze_ugui gui ja mammadih_u Oja.

³ Nu'mø ga mat'Ojah_u, xquet'a 'neca dami marcah_u Oja, n'namhma ngue nuna Oja da nu ha di japi hap_u da za ga mmangä na ra hya na. Porque yø ja'i tobe hingui padi hanja'a ra hya ngue ra Cristo. A nuyä, ya di ofädi guehna ra hya di mmangä.

⁴ Dami marcah_u Oja n'namhma ngue Oja da xänngui ha gda japra hya ga mma. Porque nu'mø da mangä na ra hya na, mahyonitho ngue da 'yo ni 'yu ra hya.

⁵ Nup'u 'bäh_uyø ja'i hingyø 'yec'ei, dami mportah_u xanho. 'Ne dami hyoni ha gdi xihm_u ra hya yø ja'i. 'Yo gadi 'beth_u ra ora.

⁶ Nup'u hap_u gui yah_u, dami neh_u ngue ga ra hoga hya gdi nyah_u, mahotho da nt'ode ra hya gdi nyah_u. I jatho ngue ya gdi padi ha gdi japh_u ra hya gui xihm_u n'na ngu n'na yø ja'i.

⁷ Nuna ma zi cuh_u ra Tiquico hingui hegagui, i faxqui xanho. Porque 'dap'u di 'yo'be ngue di øpra'be ra 'befi ra Hmu Jesús. Nu te di ot'ä ua ya, go dan_u xi'ah_u p'u na ra Tiquico 'mø bi map'u.

⁸ Guehna nna et'ä p'u ha gui 'bähm_u naya, para ngue gui pahm_u te di ot'ähe ua. Go da hyut'a ni mmaih_u na.

⁹ Da me na ma zi cuh_u ra Onésimo, xquet'a 'nehna hingui hehra hya na. Guehna n'na nc'ei ni mmenguh_u na. Nuya p'uya, go da xi'ah_u tema hya ja ua ya.

¹⁰ Nuna ra Aristarco 'daua di ofädigä'be, di zengua'ah_u. Da guehna ra Marco ra primo ra Bernabé, xquet'a di zengua'ah_u.

Ya xta pen'nah_u p'u ra hya ngue nuna ra Marco 'mø bi zømp'u gui 'bähm_u, dami umhn_u xanho ra ts'äya.

¹¹ Xquet'a di zengua'ah_u na ra Jesús i Justo. Nu gätho yø judío ngue ya ec'ei ra Jesucristo ua ja ra hnini, høndya hyu nc'ei pøni ngue nne da mäxqui ngue ra 'befi Oja ya. A nuyä, guehya hurcagui ma mmägä ya.

¹² Nuna ra Epafra_u ni mmenguh_u xquet'a di zengua'ah_u na. Pe xquet'a ørpabi ra 'befi ra Cristo na. Nu'mø ngue bi mat'Oja na, janjuani ngue apra mate Oja connä ngue'ah_u. Nnepe ngue di nd_u xanho ni nt'ec'ei_u, n'namhma ngue gui ja ndummi gui 'yøth_u gätho'a te ra pähä Oja, hinte di m'medi.

¹³ Nuna ra Epafra_u, dadi jagä majuani ngue mathoguitho ho ra mmäi ngue mmat'Oja connä ngue'ah_u na, dague'u yø ja'i ra m'map'u ja ra hnini Laodicea, co 'ne'u ra m'map'u ja ra hnini Hierápolis. Gä mmarpabi Oja.

¹⁴ Xquet'a di zengua'ah_u na ma zi cuh_u ra Lucas, nuna ra médico. 'Nehna ma zi cuh_u ra Demas, xquet'a di zengua'ah_u.

¹⁵ Nugä drá Pablo, di pennbabi ra nzengua'u ma zi cuh_u ra m'map'u ja ra hnini Laodicea. Xquet'a dadi zengua'a ra Ninfas co 'ne'u yø 'yec'ei di mpeti p'u ja ra ngu na p'uya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu na ra carta ja ua p'u gui 'bähm_u, dami thocju ra carta, di map'u ha di mpeti yø 'yec'ei p'u ja ra hnini Laodicea ngue da hnu. Xquet'a nuna ra carta ga pennbagä'u yø mmengu Laodicea, xquet'a di thoqui, di map'u gui 'bähm_u ngue gui nuh_u tema hya nt'ot'i.

¹⁷ Nuna ra hya ja ua, dami xihma zi cuh_u ra Arquipo, gui 'yemb_u: "Dami 'yøt'e gätho'a te ra 'befi bi 'da'i ra Hmu Jesús, 'yo te dadi 'bedi", gui 'yemb_u.

¹⁸ Nugä drá Pablo, nuna ra nzengua ja ua da otra letra conma 'ye. O gadi pumbeniju ngue di ofädi. Da ne Oja ngue di jap'ah_u. Da ngut'atho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'ei Tesalónica.

¹ Nūgā drá Pablo, connā Silvano 'nēhra Timoteo, dādi zēnguagāhe'ua mā zi cūhū rá m'map'ua ja ra hnīnī Tesalónica. Nū'ahū, guí n'yohū Oja mā Papáhū co 'nēhnā mā Hmūhū Jesucristo guí n'yohū. Dí nnegāhe ngue guehya di jap'ahū ya, 'nē dā hyut'a nī mmāihū.

² Zant'a dādi ja mammadīgāhe Oja connā ngue'ahū. 'Nē zant'a dí mmat'Ojagāhe connā ngue'ahū.

³ Nū'mø dá mat'āhe Oja mā Papáhū, dí mbēn'āhe ngue'a te ra 'bēfi guí øthū ngue gá 'yεc'ēihū ra Jesucristo. 'Nē dí mbēn'āhe ngue'a ra 'bāxte guí øthū ngue gadī mmāhmū n'na ngu n'na'ahū. 'Nē dí mbēn'āhe ngue dū nī nt'εc'ēihū porque guí tømhmū'a ra pa da εp'ua mā Hmūhū Jesucristo.

⁴ Ague mā zi cū'ahū, nūnā Oja di mā'ahū, 'nē dí haxāhe njuanī ngue Oja bi huan'nahū.

⁵ Porque nup'ua guí 'būhmū 'mø mā haxāhe p'ua ra hoga 'da'yo hya, hīngā hōndra hya bi zømp'ua. Sinoque ra Espiritu Santo bi hya ra ts'edi ngue bi xoc'a nī mmāihū ngue gá pahmū ngue majuanī nā ra hya nā. Dāmī bēmhmū te dá n'yogāhe 'mø mā mēcāhe p'ua guí 'būhmū. Dā negāhe ngue guí tīmhmū ra nho.

⁶ Nū'ahū, nū te gá nurcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengūtho ī n'yo ra Cristo. Gá nū manhohū ra hya, madague'a bi zū'ahū yø ja'ī. Pē ra Espiritu Santo øt'e ngue gadī johyathohū.

⁷ Nū'ua yø 'yεc'ēi rá m'map'ua ja ra hāi Macedonia, 'nēp'ua ja ra hāi Acaya, nū te bī nū ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a.

⁸ Nū'ahū ya gá xihmū ra hya yø ja'ī ngue hanja nā mā Hmūhū Jesucristo. Ya hīngā hōnnbū Macedonia 'nē Acaya bi zōnnā hya, sinoque ndap'ua bi zā fādī ngue guí εc'ēihū

Oja ya. A nuyá, ya hīmma hyonī ngue hōngā xicāhe te 'bē'a guí øthū'ua ya.

⁹ Hante gue di nxise yø ja'ī ya ngue tema hya bī njap'ua guí 'būhmū 'mø mā mēcāhe p'ua. Dī nxihyø ja'ī ha bī nja ngue gá hyehmū p'ua yø dahmū, gá 'yεc'ēi'a majuanī ngue Oja i 'būi.

¹⁰ Nūnā ra Jesús rá Ts'unt'ua Oja, nū'mø mī dū, bi japi bi bēnnate, bī ma mahets'ī p'uya. 'Nē ja dí 'yεp'ua mahøn'a ngue da zøcua. Guehnā di nxihyø ja'ī naya ngue guí tømthohū da εp'ua mahøn'a. A nūnā ra Jesús, guehnā da yanjū nā ngue ra castigo ja ngue di nja.

2

¹ Dā gue'a sēhū mā zi cū'ahū, guí pahmū ngue nūnā te dá mēcāhe p'ua guí 'būhmū, hīngā sārbuttho.

² Guí pahmū ngue nup'ua ja ra hnīnī Filipos, ya xi zūcāhe yø ja'ī, bi unje. Nū'mø mā mēcāhe p'ua ja nī hnīnīhū p'uya, mahømbi ts'ucje. Pē Oja bi hacāhe ra ts'edi ngue dá xi'āhe ra hoga 'da'yo hya.

³ Nū'mø mā xi'āhe ra hya, hīndā homhme yø hya ha di thā'ahū. Hīn tema hya dá xi'āhe ngue hīndā gue'a. Hōnt'a te ra hya da 'yøt'ahū ra nho dá māngāhe.

⁴ Porque bá huanngāhe Oja ngue bi fārcahe nā rá hoga 'da'yo hya. 'Nē guehnā dí mmāngāhe naya. Hīnnā māngāhe nā ra hya nā ngue di nū manhogāhe yø ja'ī. Sinoque dí nnegāhe ngue Oja da nū manhoje. Porque gue'a haspā ra güenda mā n'yomfēnīgāhe'a.

⁵ Ya guí pahmū xanho ngue hīndā xi'āhe yø hya ngue gdi honī ha di t'εts'ahū. Dā gue'Oja padī ngue hīnnā xi'āhe ra hya para ngue da zāp'ua ga jūc'āhe ra mēnyū.

⁶ Hīnnā māngāhe ra hya ngue gdi nne da nū manhogāhe yø ja'ī, nī xīngā gue'ahū, nī xīngā gue hmi'da yø ja'ī. Hīndī ya manzaqui ha nna zo'ahū, madague'a ngue sārpu ga nya manzaquigāhe porque yø representantegāhe ra Cristo.

⁷ Hante mahotho nna zo'ahū, tengūtho øt'a n'na ra mamá 'mø di hotyø basī, dá ja'ahū p'ua.

⁸ Mathoguitho dādī mā'ahū. Dā negāhe ngue hīngā hōnt'a rá hya Oja di n'na'ahū,

pets'i ngue xcá hahma mmaigähe ngue xcá 'da'ah. Porque mi zä mä mpahma, janjuaní ngue dá ma'ah.

⁹ Ague mä zi cu'ah, ¿ua hinguí mbemhma te ra n'u dá sägähe p'u ja ra 'befi? Mente ra pa dá xi'ähe rá hya Oja, ra pa ra xui dá mpecähe ngue da taha te dí sihe. Porque hindá negähe ngue di toca'ah ra gasto.

¹⁰ Ya guí pahma, da gue'Oja padi, ngue hinjonni 'yεc'ei da zä da 'yεna ngue hinga gue'a te dá n'yogähe. Hin tema hya bi thingähe.

¹¹ Xquet'a ya guí pahma na ra hya ya xtá o'ah n'yu, dá hatä ra ts'edi ni mmwi n'na ngu n'na'ah. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fädi, dá ja'ah p'u.

¹² Dá xi'ah ngue guí n'yohu xanho tengutho nne Oja ngue gdí n'yohu. Porque Oja bi zon'nah ngue guí n'yohu to di manda. 'Nε guí pahma ngue gue'a tate'a.

¹³ Nuya hindí säya dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ah. Porque nu'mø mä xi'ähe ra hya, hinga 'yεmhma ngue rá hya ra ja'i gá 'yεc'ei. Sinoque bi dinni mmwi ngue majuaní rá hya Oja. Conná guehna ra hya guí εc'ei, ya man'na man'na gni n'yohu xanho.

¹⁴ Ya gá sähu ra n'u mä zi cu'ah, ngue bi zu'a ni mmengu. Gá thohma tengutho bi thohyø 'yεc'ei thanne Oja p'u ja ra hai Judea. Porque nu'u, xquet'a bi zä ra n'u ngue bi zuhyø mmijudíoh.

¹⁵ Nu'u yø judío'u p'uya, gue'u bi hyo mä Hmuu ra Jesús. Xquet'a xa hyopyø pøngahya Oja mam'met'o. 'Nε nuya 'bex hinguí nne haru da nuje. Nu'u yø judío'u, hinguí nnepe da hnumanho Oja. Xquet'a 'nεε ya, hinguí nnu manho gätho mi'da yø ja'i.

¹⁶ Porque nu'mø mä xihme ngue hinga høndyø judío ja ngue di nyanyø te, nu'u yø judío'u, bi hegahe. Gue'a man'na ni duxra ts'oqui'a p'uya. Pε nuyá, nuna Oja ya xa nzänni ngue guehya da thohra castigo ya.

¹⁷ Ague mä zi cu'ah, nu'mø rá ts'atho xtá εcähe p'u guí 'buhma, εmmei dá ben'ah. Asta gue'mø ya, zant'a dí nne ga nnu'ah.

¹⁸ Nugä drá Pablo, n'na ndi ngu n'na ndi dí sänni ga mmahme p'u, pε ra zithu p'uya, di nthint'i ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra pähä dí tømhma ngue dá ep'u mä Hmuu Jesucristo. Porque di njaje mpähä ga xihme ngue nuna ra hya dá xi'ah, gá 'yεc'ei xandønho.

²⁰ Janjuaní ngue dadi johyagähe conná ngue'ah.

3

¹ Pε ya hindá hä'tähe ngue xtí njarbatho ngue xta tho hman'na ra pa ngue to da map'u guí 'buhma. Dá sännähe p'uya ngue dá cosegä'be ua ja ra hñini Atenas.

² Dá penhnä'be na mä cuhu ra Timoteo bi ma bá nu'ah. Porque mä mmimmefigähe na, di mmpemmi Oja ngue dí mmangähe ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Bi ma di ha'ah ra ts'edi ngue hindí nts'onni nt'εc'ei i ja.

³ Hindí nnegähe ngue da gohni mmwi ngue'a ga ts'u'ah. Ya guí pahma ngue jatho ga sähu ra n'u ngue da ts'ucju.

⁴ Porque nu'mø nmará 'bucähe p'u guí 'buhma, dá xi'ähe ngue jatho da ts'ucju, pε ya bi nja'a te dá xi'ähe ya.

⁵ Janangu ngähe, ya hindá tømí ngue xtá thohma man'na ra pa, dá penhnä p'u ra Timoteo ngue da pa'a njuani te ja ni nt'εc'ei. Dí engä nthambenitho ngue da dap'ah ra zithu 'nε nu'a ra 'befi nná 'yogähe p'uya di nts'oni.

⁶ Pε ya bá pengra Timoteo p'u guí 'buhma, bi zocua dí 'bucä'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui ni nt'εc'ei, 'nε majuaní gadi mmahma n'na ngu n'na'ah. Bi xicä'be ngue εmmei guí mbenje, 'nε guí nne guí nuje, xi mmangugähe p'uya xquet'a dí nne ga nnu'ähe.

⁷ Mä zi cu'ah, nu'a te ra hya bá hya na p'uya, bi hyu mä mmwi'be 'mø mä øcä'be te ja ni nt'εc'ei, madague'a n'na ra n'u dá n'yogähe.

⁸ A nuyá, man'na dí hagähe ra ts'edi ngue dí haxähe njuani ngue hinguí hehma'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ εmmei dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ah. Porque nu'mø dá

mat'Ojagähe, janjuani dadi johyagähe ngue xanzaqui ni nt'εc'εih.

¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dí äpähe Oja ngue da zä ga mmäcähe p'u ga nnuh. Dí nne ga xän'nah hanja'u yø hya tobe hinguí pahmu xanho hanja.

¹¹ Da ne na Oja ma Papáhu co 'nehna ma Hmuhu Jesucristo da 'yøt'e ngue ga mmäcähe p'u guí 'bähm ngue ga nnuh.

¹² Da ne na ma Hmuhu ngue man'na gdi padi guí mmahmu n'na ngu n'na'ah, co 'ne'u hingyø 'yεc'εi guí mahmu, tengutho nná ma'ah.

¹³ Da 'yøt'e ngue gui hyahu ra ts'edi gui hyehmu p'u ra nts'o. Porque dí nnegä ngue hin tema nts'o da din'nah Oja ma Papáhu 'mø ra pa da ep'u ma Hmuhu Jesucristo co gätho'u da n'youi.

4

¹ A nuya ma zi cu'ahu, jap'u man'na ra hya ga xi'ahu ya. 'Ne gue'a ra Hmu Jesús di 'dacrä ts'edi ngue ga o'ahu n'yu na ra hya na. Ya xtá xän'nah m'met'o te ja ngue gdi n'yohu ngue di nu manho'ahu Oja. 'Ne ya gue'a guí øth'u ya. Pe dí nnegähe ngue man'na man'na gdi hyoni ha di nu manho'ahu Oja.

² Ya guí pahmu ngue nuya yø hya dá xän'nah, guehya yø hya di manda ra Hmu Jesús.

³ I nne Oja ngue guí cämfeni guí unni mmahmu Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi.

⁴ A nu yø n'yohu, n'na ngu n'na di m'mahyø xisu, di nthati, pe da zupyø xisu, di madi.

⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'mu mman'u yø xisu tengutho øthø ja'i hinguí pa Oja.

⁶ 'Yo guí nnehu n'na ra xisu ngue ya 'bährä ndø. Porque ya xtá xi'ahu m'met'o ngue nu yø n'yohu njap'u, mathoguitho ra castigo da jap'a Oja.

⁷ Porque Ojá, bi zonngahu ngue ra nho gdá m'mahmu, hinguí nnecj Oja ngue ra nts'o gdá m'mahmu.

⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya dí xi'ahu ya, hingra ja'i fespabi rá hya, sinoque guesε Oja fespabi rá hya. 'Ne guesε Oja bá penhna

Espíritu Santo ngue da mäxcahu ngue ga hehmu p'u ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cuhu, himma hyoni ngue ga ot'ahu'a, porque Oja ya bi xän'nah te gdi mmahmu n'na ngu n'na'ah.

¹⁰ 'Ne nuna ra hya dí xi'ahu ya, gue'a guí øpahmu gätho ma cuhu 'bui ndap'u bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pe nuya ma zi cu'ahu, dí ä'ahu n'na ra mate ngue nu te guí øth'u ya, hinga hont'a guí 'yøth'u'a, sinoque man'na man'na ngue gdi mmahmu.

¹¹ Dami ja ndummäi guí m'mu mmanhohu. Gue'a te ni 'befise guí 'yøth'u, hinguí nthinthu yø asunto mi'da yø ja'i. Dami mpεhmu tengutho ya xtá xi'ahu.

¹² Janangue hinte gui 'behmu. A nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'εi p'uya, di respecta'ahu.

¹³ Ague ma zi cu'ahu, dí nnegähe ngue guí pahmu hanja'u yø 'yεc'εi ya xandu. Nu'mø to bi du, 'yo di tu ni mmahmu tengutho øtyø ja'i hinguí pa Oja, ngue tu yø mmäi 'mø to bi du.

¹⁴ Pe dí εc'εih ngue bi du ra Jesús 'ne bi bennate m'mefa. Janangue nuyá, ma ga εc'εih ngue nu'u xandu 'ne εc'εi ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá εcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahu xanho hanja na ra hya bi xänngahu ra Hmu Jesús. A nu'u yø 'yεc'εi di 'bätho'a ra pa da ep'u ra Hmu, hindi m'met'o ngue da ma di nthëui ra Hmu.

¹⁶ Porque nu'mø bá εhra Hmu di 'yε mahεts'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'editho. Co 'ne'a ra anxε 'bet'o ngue yø anxε Oja, xquet'a da enna hya. 'Ne da nya rá corneta Oja. A nu'u to ya xandu 'ne εc'εi ra Cristo, rá madi di bennate yø do'yo'u.

¹⁷ A nu'u yø 'yεc'εi di 'bätho, 'da di ts'ixtho maya bi ja yø guí. Ja daní nthëui p'u ra Hmu. Ya 'dap'u di m'mahmu para zantho ra Hmu p'uya.

¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí xi'ahu ya, dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu n'na'ahu.

5

¹ A nuya mā zi cu'ah, himma hyoni ga ot'ah hanja ra hya ngue hinguí fadi tema pa, tema ora da ep'ra ra Hmu.

² Porque ya guí pahma xanho ngue hujungui padi tema pa da ep'ra ra Cristo. Nu'mø 'yo ra be ngue ra nxui, hujungui padi tema ora da zop'ra ja ra ngu, njarbatho ra hya dí xi'ah ya.

³ Da gue'a ra ora ngue dadi n'yembyø ja'i ngue ya 'bammaho, hin tema hya. Ne da gue'a ra ora'a p'uya ngue di nja ra ndate. Nthambenitho da zohø, tengutho 'mø bi zonna ora di m'men'a n'na ra xisu ha rá basi. Ya hinha di mpommi.

⁴ Pe nuya mā zi cu'ah, ya hinguí 'bexuih ya. Janangue nu'a ra pa da ep'ra ra Hmu, hinga nthambenitho da za'ah. Hindi nja'ah tengutho øt'a n'na ra be, ngue nthambenitho sømp'ra ha søni.

⁵ Porque gätho'ah ya gni n'yoh'a ra nyot'i ja ngue ra pa, ya gá hyehma p'ra ra nts'o ja 'mø ra xui.

⁶ Janangue nuyá, hinguí ja ngue 'necja da njot'i mā n'yomfenih, tengutho mi'da yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfeni. Sinoque nne ngue ga n'yomfenih xanho.

⁷ Nu'ra aha, ra xui aha. Nu'ra iti, ra xui iti.

⁸ Pe nuja, ya dá hehma p'ra ra 'bexui. Ya nná 'yoh rá nyot'i Oja ya. Ma ga samma mmaih ya ngue hindá dajpah ra nts'o. Da zehma nt'ec'eiha i ja. A nuyá, ma ga mahma n'na ngu n'naj. Ma ga seguraha ngue da yanja Oja.

⁹ Porque himbi zän'Oja dá m'mahma ngue ga thohma ra castigo. Sinoque bá sänni ngue gda nyamhma na mā Hmuha Jesucristo.

¹⁰ Ra Jesucristo bi du conná ngeucja. Janangue nu'mø bá ehé, ngu'ra xandu, ngu'ra di 'batho, 'dap'ra ga m'mahma para zantho.

¹¹ Dami hyutho ni mmaih 'ne dami hya ra ts'edi n'na ngu n'na'ah, tengutho guí øtha ya.

-----
¹² Ague mā zi cu'ah, dí nnegähe ngue gui 'yøpaha masu'ra yø mefi Oja di mpep'ra guí 'buhma. Porque guehya bi huan'Oja ngue di m'met'o p'ra guí 'buhma ngue da xän'nah ra hya Oja.

¹³ Ränge ørpabi rá 'befi Oja, jatho ngue guí nnu manho, dami mahma. 'Ne 'yo gadi njunth p'ra guí 'buhma.

¹⁴ Dami hyah ra ts'edi gui xihma to hinguí nne di mpefi ngue 'yo di njap'ra. Dami hatha ra ts'edi'ra yø ja'i 'ba ndummai. 'Ne dami hyonbaha ha di zacyø nt'ec'ei yø ja'i tobe hinguí nzaqui yø nt'ec'ei. Dami serpaha te ga 'yo.

¹⁵ Dami mfähma, 'yo to dadi cosra nts'o t'ørpabi. Hante gue gui n'yøpaha ra nho n'na ngu n'na'ah, co 'ne'ra hingyø 'yec'ei gui 'yøpaha ra nho.

¹⁶ Hangu ra pa guí johyah.

¹⁷ 'Ne hangu ra pa guí mmat'Ojah.

¹⁸ Zant'a dami ja mamadiah Oja, madague'a ja'mø ja te guí thohma. Porque Oja, guehna nnepe da 'yøt'e te'o gä tenna Cristo na.

¹⁹ 'Yo gui täcja'a te nne da 'yøtra Espiritu Santo.

²⁰ Dami 'yøpaha masu'a te manyø pøngahya Oja, 'yogui festhoh ra hya.

²¹ Dami hyacja xanho ra güenda ngue'mø majuaní ngue rá hya Oja mma, oque rá hyase mma. Nu'mø guí haxha njuani ngue majuaní rá hya Oja mmaná ja'i, dami 'yet'a mmaih'a te i mma.

²² Dami hyehma p'ra te gäma nts'o i ja.

²³ Nuna Oja ya dá nhojpaha, da 'yøt'e ngue guí unni mmaih xandøho, gui nsupha, da mät'a ni teha, 'ne da mät'a ni do'yoh, hin tema nts'o di nequi 'mø ra pa da ep'ra mā Hmuha Jesucristo.

²⁴ Nguna da 'yøt'Oja, porque guehna bi zon'nah na 'ne hinguí hec'ah na.

-----
²⁵ Ague mā zi cu'ah, dami marcaha Oja.

²⁶ Dadi zengua gätho'ah.

²⁷ Guehna ra Hmu di hacá ra ts'edi te dí mma. Dí xi'ah ngue nu'ra gätho mā zi cuha, jatho ngue di mpeti para ngue da 'yøde te mmaná carta ja ua.

²⁸ Nuna mā Hmuha Jesucristo di jap'ah. Da ngut'atho.

2 Tesalonicenses

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'εi Tesalónica.

¹ Nugä drá Pablo, conná Silvano 'nehra Timoteo, dadi zenguagähe'ua mā zi cūha yø 'yεc'εi rá m'map'ua ja ra hnini Tesalónica. Gue'aha yø ja'i Oja mā Papáha, co 'nε'a mā Hmūha Jesucristo.

² Dí nnegähe ngue guehya di jap'aha ya 'nε da hyut'a ni mmahua.

³ Ague mā zi cū'aha, zant'a dadi ja mamadigähe Oja conná ngue'aha. Ní 'yup'ua ngue gue'a ga øthe'a, porque ni nt'εc'εihua i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nε xquet'a man'na man'na gadi mmahma n'na ngu n'na'aha.

⁴ A nucεgahe p'ua ha nná mähme, nup'ua di mpeti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'εc'εihua. Nu'a te ra n'ua guí sähua ngue sa'aha yø ja'i, gä guí setha.

⁵ Nuyá, guí sähua ra n'ua ngue guí εc'εihua rá hya Oja. A nu'a ga da ni nt'εc'εihua, gue'a guí nequi'a ya ngue gä xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohma p'ua di manda Oja'a.

⁶ Pε ní 'yup'ua di un'Oja'ua te'o di un'aha.

⁷ A nuja ngue dí sähua ra n'ua, da 'yehra pa da zep'ua'a ra n'ua dí sähua. Di n'nacjua ra ts'äya 'mø ra pa da ep'ua ra Hmu Jesús. Nuna di 'yε mahets'i, da n'youi yø anxε ja yø ts'edi. Nu'mø bá εhε, dadi yoxni tengutho gui yoxni ra sibi.

⁸ Di 'yεhε da menhna castigo gätho yø ja'i hinxä mbä Oja, 'nε hinxä 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hya i hma ngue hanja'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ A nuyä yø ja'i ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'ua ja rá hmi rá dä ra Hmu Jesús. Nup'ua da 'yudi hague ngu gangu rá ts'edi i ja, ya hndi njapi di m'map'ua ngue da nu.

¹⁰ Nu'a ra pa da ep'ua ra Hmu, gätho yø 'yεc'εi da 'yεspabi 'nε da danne. Xquet'a 'nε'aha guí m'mahma p'ua ngue gä 'yεc'εihua na ra hya dá xi'aha.

¹¹ Janangue nuyá, zant'a dí mmat'Oja gähe conná ngue'aha. Dí äpähe Oja ngue nu'a ra hya i zon'nahua ngue gdí n'yohua, gue'a gdí n'yohua'a. Dí äpähe Oja ngue nu'a te gä ra nho so ni mmui gui 'yøthua, di ha'aha ra ts'edi gui 'yøthua. 'Nε di ha'aha ra ts'edi gui 'yøthua'a te gä ra nho rá nsäui ni nt'εc'εihua i ja.

¹² Nu'mø da nu yø ja'i ngue guí 'bahma xanho, yø ja'i da nu mansu ra Jesucristo. Xquet'a 'nε'aha da hnu mansu'aha p'uya ngue guí n'yohua ra Jesús. Nguna di nja conná guehrá mate Oja 'nε conná guehrá mate mā Hmūha Jesucristo.

2

¹ Ague mā zi cū'aha, da ep'ua mā Hmūha Jesucristo ngue di percahua 'dap'ua ga m'mahma. Dí nne ga xi'aha te 'be'a ja ngue di nja.

² Nu'mø to da 'yεn'aha, ya da guehra pa jap'ua da zøhra Hmu ya, da 'yεna, 'yo sä dadi fe'ni mmahua. 'Yo guí εc'εihua te da mā, madague'a da 'yεna ngue Oja di bennbi te i mma, oque da 'yεn'aha ngue go dá ot'ä ra sacua n'youi yø hya da xi'aha.

³ Xinda hangu da si'aha, 'yo gadi n'uni da thä'aha. Porque hante da zønna pa da ep'ua ra Hmu, i jatho ngue rá maditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmajmahya, da gohi ngue yø nsäui Oja. Nu'mø bi nja na ra hya na, ja di nequi p'ua ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'uya. 'Nε guehna ya xpa ts'änbi ngue da ma ra castigo.

⁴ Nuna guehna da bøni ngue da zambabi'a te gä thanne yø ja'i na, da gue Oja da zai. Hønsε na da ne ngue da ma thanne na. 'Nε da mip'ua ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja na. Da 'yεmp'uya: "Nugä, guecä Ojagä ya", da 'yεna.

⁵ Damí bεmhma'a ra hya dá xi'aha 'mø dambí 'bucä p'ua guí 'bahma. Guí nnu ngue dá xi'aha tengu na ra hya na.

⁶ Ya guí pahma te 'be'a samya ngue hingui nequi nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'änbi ngue di nequi te'o na ra ts'oc'εi na.

⁷ Tobe hndi nequi xandønho'a te gä rá ts'edi ra nts'o, pε nu'a ra nts'o, ya i ja.

Hontho ngue h̄indi unna nt'edi'a to sammi ngue di n̄equi xanho te'o ni ja'i na dí xi'ah̄u.

⁸ P̄e nu'mø bi zonna pa di t'unna nt'edi da 'yuh̄rá ts'edi, ya di n̄equi na ra ts'oc'ei dí xi'ah̄u p'uya. P̄e nu'mø bá ep'ua ra Hmu Jesús, ya da hnu ngue mathoguiho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo na ra ts'oc'ei na.

⁹ Nu'mø bi n̄equi na ra ts'oc'ei na, ra zithu'a di hatra ts'edi. Da hnu ngue ja rá ts'edi da 'yøtyø hm̄eya h̄injongui sã da 'yøt'e. Gue'a di nhãte'a p'uya.

¹⁰ Xants'o te gãtho da 'yøt'e. 'Dama 'dan'yo te gã da 'yøt'e, da hyoni ha di hyãtyø ja'i ja ngue di m'medi. Nu'a di m'medi ngue h̄imbi ne xta mbahna ra hya majuan̄i. 'N̄e guehna ra hya xtí nyanyø te yø ja'i na.

¹¹ Janangue Oja di japi ngue da thãtya yø ja'i ya, da 'ȳc'ei'a ra hya ngue ra fehni.

¹² Gue'a di ma ra castigo gãtho ya yø ja'i, ngue h̄imbi 'ȳc'ei na ra hya majuan̄i. 'N̄e h̄ont'a te yø nts'o ga 'yo nnu manho.

¹³ Ague ma zi cu'ah̄u, nuna ma Hmūh̄u Jesucristo di ma'ah̄u. Janangue nuyá, zant'a jatho ngue ga ja mamadigãhe Oja ngue te bi 'yøt'ah̄u. Porque rá maditho bi huan'nah̄u Oja, ya xpá nzãnni ngue di nyãnni teh̄u. Nu'mø gm̄i 'ȳc'ei'ha na ra hya majuan̄i, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue gã soh̄u rá 'ȳe Oja.

¹⁴ Dã xi'ah̄u ra hoga 'da'yo hya, guehna ra hya i zon'nah̄u Oja na. I nnepe ngue di toca'ah̄u na ra nho jap'ua ha 'b̄ah̄ma Hmūh̄u Jesucristo.

¹⁵ Janangue nuya ma zi cu'ah̄u, di nd̄u xanho ni nt'̄c'ei'ha ya. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumb̄̄ni'ha ya yø hya dá xã'n̄as̄eh̄u. Da gue'ua yø hya dá orp̄u ja ra carta dá p̄en'nah̄u p'ua, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumb̄̄ni'ha.

¹⁶ Bi macj̄u Oja ma Papá'ha, 'n̄e bi 'dacj̄u rá mate ngue bi hoga ma mm̄ih̄u para zantho. Xquet'a di tømhm̄'a ra nho di 'dacj̄u Oja m'mefa. Da ne Oja co 'n̄e'a ma Hmūh̄u Jesucristo di jap'ah̄u.

¹⁷ Da ne Oja ngue di hatra ts'edi ni mm̄ih̄u 'n̄e gui d̄u'ni n'yomf̄̄ni'ha ngue nup'ua gui yah̄u, ra hya xtanho gui

mamhm̄u. Nu'mø te gui øth̄u, gã da gue'a te xanho gui 'yøth̄u.

3

¹ Hont'a di 'b̄ehya ma zi cu'ah̄u, dami marcahe Oja, n'namhma ngue nup'ua di mmangãhe rá hya ma Hmūh̄u, xtangu yø ja'i da 'ȳc'ei tengutho bi njap'ua gui 'b̄ah̄ma.

² Xquet'a dami marcahe Oja n'namhma ngue da yangãhe Oja ngue'a te mb̄̄ngãhe yø ts'oc'ei. Porque hinga gãtho yø ja'i da 'ȳc'ei ra hya di mmangãhe.

³ P̄e nu'a ra Hmu h̄ingui hegah̄u'a. Da 'yøt'e ngue gui yah̄u ra ts'edi 'n̄e da yan'ah̄u ngue ra nts'o.

⁴ Dadi seguragã ngue di mfãxte ra Hmu. Janangue dí pacã ngue nuna te ra hya ga 'b̄ep'ah̄u, guehna gui nne gui 'yøth̄u na, h̄inda 'ȳh̄ra pa gui festhoh̄u na ra hya na.

⁵ Da ne Oja ngue da d̄inni mm̄ih̄u'a te gui ma'ah̄u Oja. 'N̄e da 'yøt'e ngue gui seti hangu ra n'ua gui thoh̄ma tengutho ra Cristo bi z̄eti hangu ra n'ua bi thogui.

⁶ Ague ma zi cu'ah̄u, ma Hmūh̄u Jesucristo di 'dacãhe ra ts'edi ga xi'ah̄e na ra hya ga mmanya. Nu'ua ma cu'ah̄u h̄ingui nne di m̄p̄efi, 'n̄e h̄ingui hãxra hya dá xã'n̄ah̄u, ogađi nsixh̄u'a.

⁷ Ya gui pah̄ma te gdí 'b̄ah̄ma, h̄in tema ndanh̄ȳi gã nurcahe.

⁸ H̄injonda ãp̄tho te dá sihe. Sinoque dá honi ha da japi te dí homhme. Ra pa ra xui dá m̄p̄efi ngue di tãhã te ga sihe, porque h̄indã negãhe ngue di toca'ah̄u ra gasto ngue te dí sihe.

⁹ Madague'a ní 'yup'ua xcã mangãhe ngue xqui fãxãhe, p̄e h̄inte dá mangãhe. Sinoque dá m̄p̄eh̄me para ngue ga ut'ãhe te ja ngue gdí n'yoh̄u.

¹⁰ Porque nu'mø dambã m'mucãhe p'ua gui 'b̄ah̄ma, guehna ra hya dá xi'ah̄e na, dá mangãhe ngue nu to h̄ingui nne di m̄p̄efi, ya h̄indi nsih̄m̄e.

¹¹ Dí øcãhe n'na ra hya ua, ngue 'b̄u i'da ni amigoh̄u h̄ingui nne di m̄p̄efi. Nu'a te ga 'yo, h̄ondyø ja'i di ats'i te ga 'b̄ui para ngue da zãp'ua di c'a.

¹² A nuya yø ja'i njap'ua, guesε ra Jesu-
cristo di haçje ra ts'edi ngue ga xifi ngue 'yo
nimantho di orpabi yø ja'i, njuantho da ma
ra 'bεfi da daħa te da zi.

¹³ Ague ma zi cu'ahua, 'yo gui säyahua,
hangu ra pa dami 'yøthua ra nho.

¹⁴ Nu'mø toni ja'i da 'yεna ngue hinda
'yεc'ei na ra hya da cuatähe ua ja ra carta
ja ua, 'yo gadi nsixhua, n'namhma ngue da
mesra sä.

¹⁵ Pe 'yo gui øt'e ngue ni nsuiui. Sinoque
dami hejpaħua'a te øt'e, porque ni cūhua.

-----
¹⁶ Nuna ma Hmuhua Jesucristo guehna da
za da hyut'a ni mmuihua na. Da ne ngue
hinda hyεc'ahua hangu ra pa. Nu'mø tema
hya gui thohmua, da hyoni ha di japi ngue da
hyut'a ni mmuihua, hønt'a bi za mahya gui
thohmua.

¹⁷ Nugui dra Pablo conma 'yεε nna cu-
atä na ra letra ja ua ngue nna zεngua'ahua.
Nu'mø dadi firmaga ma carta 'mø bi gua'a
nt'ot'i, guehna ra hya ja ua dadi cuati:

¹⁸ Nuna ma Hmuhua Jesucristo di japi
gätho'ahua. Da ngut'atho.

1 ra Timoteo

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Timoteo.

1 Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Nuya bi 'yexqui, guesε Oja, nuna ra Yante, co 'nehna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Nε dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja.

2 Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pε nu'mø dá bεn'a'i, xøgue εntho majuaní ngue ma ts'unt'u'i p'u nná bεn'i. Porque go dá ja'i gá 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáui co 'nehna ma Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huεc'a'i, 'nε dá hyut'a ni mmui.

3 Damba soc'a'i p'u ja ra hnini Efeso. Nu'mø ma thogui, dá magä p'u ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'u Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'map'u, porque jatho ngue nu'u yø fehni xänbäte xänbäte p'u, gui hejpa bi.

4 Guí xifi ngue 'yoní mantho di xänbäte'u yø cuentotho. Porque nuyá, hinha rá nzegui xänbäte'u yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pε nuya yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hinte ni bøntho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi ma nt'εc'ei'u, guehna nne Oja ngue ga xänbähu yø ja'i na.

5 Dami hejpa bi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yεc'ei di madi n'na ngu n'na. Para ngue dá zä di mahrá mmic'eiui n'na, jatho ngue dá hyεp'u ra ts'on'yomfēni, nu'a te ra nho padi, gue'a da 'yøt'a. 'Nε himma xøts'etho di nεqui ngue ja yø nt'εc'ei.

6 Porque 'bu i'da yø ja'i ngue ya bi hyεp'u na ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne.

7 I nne dá t'embí ngue padi xanho di nxänbäte rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xänbäte. Pε himma juani ngue tinyø mmui hanja'a ra ley i nne di nxänbäte.

8 Nuna ra ley ga 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pε jatho ngue dá fadi hanja ngue bi ma nt'ot'i na ra ley na.

9 Nu'u yø ja'i ya øtra nho, ya hin tema ley di ja ngue dá hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue dá hyaspa ra güenda yø ja'i festho ra ley. Haspa ra güenda yø mmejmahya. Haspa ra güenda yø ts'oc'ei øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hingui su Oja 'nε hingui εc'ei. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mmic'eiui.

10 Haspa ra güenda yø 'yots'om'mäi. Haspa ra güenda yø n'yohu ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mmín'yohui. Haspa ra güenda'u yø ja'i ahyø mmic'eiui ngue sits'i yap'utho. Haspa ra güenda yø mambethani. Haspa ra güenda yø ja'i ngue mmanna fehni 'nε εxa ntestigo Oja ngue εna majuaní te mma. Haspa ra güenda gätho yø ja'i festho na majuaní ngue ra hoga xädi.

11 Nuna ra hoga xädi naya, rá n'youi ra hoga 'da'yo hya. Nuna, di 'bejpagui'a ma maça Ojai ngue ga xihyø ja'i.

12 Nuna ma Hmuui ra Jesucristo di 'daca ts'edi ngue dí mmambrá hya. Dadi ja mammadigä na, porque guehna bi nu manhogui 'nε bi 'yexqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui.

13 Bi 'yøt'e ngue drá mεfigui madague'a xtá nu man'ugä mam'mεt'o na ra Jesucristo. Porque xtá mangä yø amhya co nuna, 'nε nmi sacá'u yø ja'i mī εc'ei na. Pε bi huεgagui Oja, porque pa Oja ngue hindí padi te dí øt'e ngue tobe hin mará 'yεc'ei.

14 Nuna ra Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be ra Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di ndu ma nt'εc'ei, 'nε øt'e ngue man'na man'na gdá madi.

15 Nuna ra hya ga xi'i ya, majuaní na, 'nε guehna ra hya jatho ngue dá 'yεc'ei gätho yø ja'i na: ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue dá yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i dí mmangä ngue ja yø ts'oqui ya, pε man'na ma datho mī ja ma ts'oquigä.

16 Pε bi huεgagui Oja n'namhma ngue da fadi ngue ra Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugui mathoguitho ja ma ts'oqui. Gue'a gui nεqui'a ya ngue gätho mī da yø

ja'i xquet'a di punnbabi Oja 'mø bi 'yɛc'ɛi ra Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue da t'ɛspabi Oja para zantho. Porque nu te gá ja, go di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'nɛ hinjonni ja'i di sä da nu. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague ma ts'ant'u'i Timoteo, nuna ra hya dí xi'i gui 'yøt'e, di nthɛui na ra hya bi bɛnnbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi ma ngue di nja ni 'bɛfi. Nuna ra hya dadi 'bɛp'a'i ya, dami hya ra ts'edi gui 'yøt'e gátho'a te ra 'bɛfi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'ɛc'ɛi. 'Yo di tap'a'i ra nts'o.

¹⁹ Bu i da yø ja'i padj xanho ndana ra hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pɛ gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onnyø nt'ɛc'ɛi'a p'uya.

²⁰ Nguna ra hya bi 'yøtra Himeneo 'nɛhra Alejandro. Nuya yo nc'ɛi ya, dá dápura zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hinguí ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá mæditho dí xi'i ngue gui xifi gátho yø 'yɛc'ɛi ngue da marpabi Oja gátho yø ja'i ndap'u bi zä. Da 'yäpi ngue da mäxyø ja'i na Oja. 'Nɛ di ja mammadi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja da 'yøt'e.

² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gátho yø ja'i ja yø cargo. Porque gáthogahɛ dí nne ngue ga m'mamma pähäɛ, hin temma hya, n'namhma ngue co n'na ra pähätho gdá thannehɛ Oja 'nɛ da zäp'u ga n'yo manhohɛ.

³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahɛ Oja gátho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehɛ na.

⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gátho yø ja'i di nyanyø te. 'Nɛ nnepe ngue da dini xanho yø mmæi yø ja'i hanja na ra hya majuanj.

⁵ Nuna Oja, n'natho i 'bui. 'Nɛ xquet'a n'na nc'ɛitho na da zä da 'yøt'e ngue di nhojpauí Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na.

⁶ Ra Jesucristo bi n'unj bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gátho yø ja'i. Nu'mø mi

zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nɛqui xandønho p'uya ngue Oja nnepe ngue gátho yø ja'i di nyanyø te.

⁷ Janangue bi 'yɛxcagui Oja ngue drá representantegä ra Cristo. 'Nɛ pɛnnagui ndap'u bi zä ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i hingyø judío. Nuna ra hya majuanj dí ɛc'ɛiui, guehna ga xännbabi yø ja'i na. Guí padj xanho ngue majuanj te dí xi'i, 'nɛ guí padj ngue händi fɛhni porque dí ɛc'ɛi ra Cristo.

⁸ Dí nnegä ngue ndap'u bi zä da mat'Oja gátho yø n'yohɛ. Nu'mø ɛns'yø 'yɛ yø ja'i ngue mmat'Oja, di unyø mmæi Oja, di ja manho yø mmæi, hingue di danzø yø mmæi ngue dadi njunt'ui yø mmic'ɛiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yɛx'mø bi nhoqui. Hingra n'yɛts'i di hocyø ya. Hingra n'yɛts'i di hye ra ulu xammadi rá muui. Hingra n'yɛts'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue händi 'yɛts'i.

¹⁰ Nu'a di nejmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu ɛc'ɛi Oja, mahotho 'mø di nɛqui ngue øtra nho.

¹¹ Mente ra ora sännbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sä di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u.

¹² Porque hin dadi ungä ra nt'edi ngue di nxännbate n'na ra xisu, sinoque ra xisu i ja ngue da 'yøxtho ra hya. Porque hinguí sä di m'mæt'o p'u ha 'bähyø n'yohɛ ngue di manda.

¹³ Porque Oja, rá mæditho bi hocra Adán, m'mæfa p'uya bi hocra Eva.

¹⁴ Pɛ ra Adán himbi hyätra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyätra zithu. Mi thätra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yøt'a.

¹⁵ Pɛ ra xisu di nyanná te 'mø da 'yøtra 'bɛfi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Høntho ngue ra xisu jatho ngue di nja rá nt'ɛc'ɛi, di mahyø mmic'ɛiui, di n'yo xanho, hinda 'yɛspi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya dí mmangä, majuanj na. Ngue nu ra ja'i nne rá cargo ngue di m'mæt'o p'u ja ra nija ngue dra mamhya, xandønho ra 'bɛfi nne da 'yøt'e.

² Janangue nu ra ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o ra hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamrá mmái. Di mfádi xanho. Da 'yot'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'äya p'u ja rá ngu. Da badi xanho ha di japra hya di nxännbate.

³ 'Yo di iti. 'Yo dra nequisai. Di nja rá yemmái. Da badi ha di hojpabi yø ja'i di nsai. 'Ne hinga høndra menyu di ma rá mmái.

⁴ Da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Da 'yot'e ngue dyø 'yøde xanho yø basi, 'ne di nja yø ts'u yø basi.

⁵ A nu'mø hingui padi di manda xanho p'u ja rá ngu, ya hinda badi ha di japi di m'met'o p'u ha di mpeti yø ja'i Oja 'mø.

⁶ A nu'a ra n'yohu da t'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'u ja rá nija, hinda gue'a n'na ra n'yohu ngue ts'udra pa xa 'yec'ei ra Jesucristo. Porque nthambenitho di 'yets'i. Ya da 'yotra ts'oqui tengutho bi 'yotra zithu manjam'mø ngue bi 'yets'i 'ne 'da di mep'u ja ra castigo.

⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingyø 'yec'ei da nu mansu. Ya hinda zä ha di japyø ja'i da 'yembi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque ra zithu emmei honi ha di ts'onnbj ha ya yø mamhya.

⁸ A nu'u yø ja'i ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, xquet'a ngut'atho ja ngue da 'yot'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue hinda nhäte p'u ha ya. Jatho ngue hinda n'iti. Jatho ngue hinga høndra menyu di ma yø mmái.

⁹ Nuna ra hya n'youi yø nt'ec'ei i ja, guehna ra hya himmi fadi hanja na, guehna di nxännbate na ra hya na co gätho yø mmái.

¹⁰ Nuya yø n'yohu ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mø ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da zä di nja yø cargo ngue di mfäxte p'u ja ra nija.

¹¹ Ximmangu yø xisu fäxte p'u ja ra nija, xquet'a di nequi ngue dyø hoja'i. Hindyø zate. Da zamyø mmái. 'Yo di hep'u'a rá 'befi pefi.

¹² A nu yø n'yohu ngue ja yø cargo fäxte p'u ja ra nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pe da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Ngu yø basi, ngu'u hingyø basi, da badi di manda xanho.

¹³ Porque nuya yø n'yohu ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, nu'mø padi xanho ha di japi da 'yotra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yø ja'i. Ya säp'u da hya ra ts'edi da ma hanja ngue ec'ei ra Jesucristo.

¹⁴ Ague Timoteo, nugä dí xønni ga mmap'u ga ma nu'i.

¹⁵ Pe nu'mø himbi zä dá magä p'u n'nahmantho, ya dí otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'u. Porque dí nnegä ngue gui padi xanho hanja ra hya nuna ja ngue da n'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja. Nuna Oja na, majuanj ngue 'bai. A nuya yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'ne tøxhma hyabi rá hya Oja.

¹⁶ Janjuanj ngue mazihotho na ra hya dí ec'eiha. Pe Oja bi 'yot'e ngue bi dinma mmaih hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Ne ra Espiritu Santo bi 'yot'e ngue fadi ngue hin tema nts'o bi 'yotra Cristo. Da guehyø anxé Oja i nnu mansu. A nuyá, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Ne t'ec'ei gä rá nguni nximhäi. 'Ne bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

¹ Pe ra Espiritu Santo njuantho xicju ngue nu'mø ni ma da gaxyø pa, di m'mahyø ja'i da hep'u yø nt'ec'ei. Nu'u yø fehni xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u da den'na.

² Nuya yø xännbate ya, ra fehni na ra hya da ma ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te øt'e, pe 'be xingui tár'man'u yø mmái'a te øt'e.

³ Nuya yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue embi hin'yü ra nt'edi di nthatyø ja'i. 'Ne xihyø ja'i ngue embi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuya yø 'yec'ei di ja mammadi Oja 'mø bi zi'a te si.

⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hingui sä ga emhma ngue ja rá

ts'oqui ra ja'i nu'a si te tini. Sinoque ma ga ja mamadihu Oja 'mø dí sih'a te bá sänni ngue ga sih.

⁵ Porque nu'mø t'äprá mate Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

-----
⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya gui xännbabi'u ma cuhu ya, majuaní ngue gue'e rá hoga mæfi'i ra Jesucristo 'mø. Damí hyani guí hyu'ni mmái na ra hoga xádi ya xcá bent'i.

⁷ Pe nu'u yø hya te sãma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo guí øpra masu'u yø hya'u, porque hinte di muui. Damí hyoni ha di ndu xanho ni nt'éc'ei i ja.

⁸ Porque nu ra ja'i ngue xahrá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pe ma datho man'na xanhotho ngue di zacrá nt'éc'ei ra ja'i. Porque nuna ma nt'éc'ei'u i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbahá rá njapi Oja, sinoque 'nëhra pa di 'yep'u.

⁹ Nuna ra hya na, guehna ngue majuaní na. 'Në guehna mahyonitho da 'yéc'ei gátho yø ja'i na.

¹⁰ Janangue nuyá, madague'a sãcui yø ja'i ya, pe ma ga ho ma mmái ga øt'ui ra 'befi bi 'daci Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojai i 'bu'a. 'Në guehna ja ngue da yani gátho yø ja'i na. Pe nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yéc'ei ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø guí xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya.

¹² 'Yo guí nne ngue hijnonda 'yøt'a masu ngue grá ts'ant'atho. Sinoque damí 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yéc'ei. Damí 'yudi ngue guí yamanho p'u ha guí ya. Damí 'yudi ngue gadi mahni mmic'eiui. Damí 'yudi ngue ja xanho ni nt'éc'ei. Damí 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue gá ra nho gní 'yo.

¹³ Mente ga mmagá p'u, damí ja ndummái guí mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yéc'ei. Damí opan'yu hanja ra hya. Damí xännbate xanho.

¹⁴ Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija bi japyø 'yep'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yøt'e. Nuna ra 'befi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue te sátho gui 'yøt'e.

¹⁵ Nuya yø hya dí xi'i ya, damí ja ndummái ngue gui 'yøt'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue da zã gui 'yørpe xanho rá 'befi Oja.

¹⁶ Damí mfädi xanho, 'në damí mfädi ngue gá da gue'a ra hya ni 'yup'u gui nxännbate. Nu'mø gui 'yøt'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya gui mma, xquet'a di nyanyø te.

5

¹ Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo guí ya manzaqui 'mø ga hejpabi te øt'e. Mahotho gdí zofo, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'atho, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu.

² A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue eni nju, pe gá ra nho gdí n'youi.

³ A nu'u yø 'danxu ngue hijnjo'o to da hyonnbí te da zi, gue'u yø mmí'yéc'eiui da mäts'i ngue di unni te honi.

⁴ Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o, guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu gá i nte. Janangue ní 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bí ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede.

⁵ Pe nu ra 'danxu ngue 'buse, hijnjo'o to da hyonnbí te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmí'yéc'eiui na. Porque hinda hont'a Oja nnøts'e 'në hinguí säya ra pa ra xui nzo Oja.

⁶ Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse ga 'bui, ya hinda ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bui pe tengutho 'mø ya xa ndu.

⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yéc'ei naya, n'namhma ngue ya hijnonda 'yëmbi ngue hinga gue'a te øt'e.

⁸ A nu ra 'yéc'ei ngue hinda unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá mēni, guehna ra 'yéc'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'éc'ei na. Man'na nu'u yø ja'i

hĩngyø 'yɛc'ɛi hĩngui njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ɛi'u.

⁹ A nup'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yɛts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u yø 'danxu ngue tho'i hyate njeya 'bui. 'Nɛ n'nat'a rá ndø xa m'muhami.

¹⁰ Da gue'u yø xisu fadi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basi, xa unna ts'äya p'u ja rá ngu te'o hĩn'yü ha di nsäya ngue yap'u ní 'yɛhɛ. 'Nɛ fadi ngue hĩndi 'yɛts'i ha ya, di ja mmansu yø mm'i'yɛc'ɛiui. I fäts'i to sä ra n'u. Zant'a ngue høndra nho di ho da 'yøt'e.

¹¹ Pɛ nu'u yø 'danxu ngue cohra jeya 'bui, 'yogui ɛts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija'u. Porque nthambɛniho ngue da dīni to di nthatui mahøn'a, ya da hyep'u'a rá 'bɛfi ra Cristo ørpe.

¹² Ya cohi ngue fɛstho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'u ja ra nija p'uya.

¹³ Ogue da gohi ngue yø monni, ní yat'i ní bømp'u ja yø ngu. 'Nɛ hĩnga høntho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmic'ɛiui p'u ha 'yo. I manyø hya nu'u hĩnni 'yup'u da ma. Nu'a te ga 'bahyø ja'i p'u ha søni, gä di nthĩnt'i.

¹⁴ Janangue dí nnegä ngue nu'u yø 'danxu ngue yø hmu te xisutho di nthati mahøn'a, di m'mahyø basi, da mahyø ngu. Ya hĩnda zä ngue toni ja'i da 'yɛmbi hĩnga gue'a øt'e.

¹⁵ Porque 'b'u i'da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithu.

¹⁶ Nu'mø n'na ra n'yohu ogue n'na ra xisu ngue ra 'yɛc'ɛi, nu'mø bi n'nanxu n'na rá mɛni, da mäts'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gä go yø 'yɛc'ɛi da hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø 'yɛc'ɛi, gue'u yø 'danxu hĩnjo'o to da hyonnbī te da zi, gue'u ja ngue da mäts'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'u yø n'yohu 'bet'o ngue øtra 'bɛfi p'u di mpeti yø 'yɛc'ɛi, jatho ngue ɛmmɛi da nu mansu yø ja'i. Da gue'u yø mamhya ho yø mmui di mɛfi ngue xännbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya.

¹⁸ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: "Dami japi ngue di nsihmɛ ra ndani nuna nɛhyø trigo ngue di ntagui,

'yogui turpabi rá ne", i ɛnna hya. Mahøn'a nt'ot'i ra hya ngue ɛna: "Nu ra mɛfi øtra 'bɛfi, ni 'yup'u ngue di t'unna nzäbi".

¹⁹ A nu'mø ngue ma yapi n'na nc'ɛi'u 'bet'o p'u ja ra nija, nu'mø ngue hĩnjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuanī'a te gui nyapi, 'yo gui 'yøpra masu'a ra yapate.

²⁰ Pɛ nu'a ma yapi 'nɛ majuanī ngue ja rá ts'oqui, dami hejpabi. Da nu gätho yø ja'i p'u gui hejpi n'namhma ngue nu'u yø ja'i da nup'u gui hejpi, ya da zu da 'yøtra ts'oqui.

²¹ Nuna ra hya dí xi'i ya, nuna Oja co 'nɛhna ma Hmuui Jesucristo co 'nɛ'u yø maca anxe bí 'b'u mahɛts'i øde te dí xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na ra ja'i, ogue hĩn gadi n'amigoui n'na ra ja'i, pɛ nu'mø ja rá ts'oqui dami hejpahmabi.

²² Nu'mø ja ngue gui 'yɛts'i to di m'mɛt'o p'u ja ra nija, 'yo gui nne ngue ra søniho'a te gui 'yøt'e. Dami tømī, 'be gui nnu te ga 'yo ra ja'i. Xi'mø gue gui 'yɛx'a n'na nc'ɛi, nu'a fadi ngue ja rá ts'oqui, 'yo gui nne da 'yɛn'a'i yø ja'i ngue gui nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yɛts'i. Pɛ nu'i, 'yo tema nts'o gui øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyɛnni ngue xan'u ni mmui, 'yo høndra dehe gui si, dami si zits'u ra vino.

²⁴ I 'b'u i'da yø ja'i ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, di nɛqui xanho ngue ja yø ts'oqui. Pɛ ximmi 'b'u mī'da p'uya ngue hĩndi nɛqui ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda di nɛqui ngue ja yø ts'oqui.

²⁵ Xquet'a njarbatho yø ja'i ngue øtra nho ya, di nɛqui xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hĩngui fadi te gäma nho øt'e, pɛ m'mɛfatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'u yø 'yɛc'ɛi ngue yø hmiqūi, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hĩngui nnu mansu yø hmu yø hmiqūi, yø ja'i p'uya da 'yɛmbi ngue hĩngui ho ra hya nnä 'yohu. Ya da nømman'u Oja p'uya.

² A nu'u yø hmiqūi ngue yø 'yɛc'ɛi yø hmu, 'yo di ɛna ngue ts'atho ja ngue di nu mansu yø hmu, da 'yɛna ngue ya 'da'igu yø nt'ɛc'ɛi i ja, ya di ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbi di mɛfi, porque ma madi'a ra

'yɛc'ɛi t'ɔrpabi rá 'bɛfi. Nguna ra hya gui xihyø ja'i 'mø gui xännbate ya.

3 Nuna ra hoga hya bi nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'ɛc'ɛi jagüi naya. Pɛ nuyá, ya 'bɛ i'da yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya xännbate.

4 Guehya yø ja'i di 'yɛx'mø ya, guehya hinte pahya. Ma'bɛdi yø mmɛi, gá ra njun'mahya ga 'yo. Guehya yø zɛya, yø nequisɛi, yø nemhya. Hinguí ɛc'ɛi te sifi.

5 Hinha rá nɛgui ra njunt'i øt'ui yø ja'i porque xants'o yø n'yomfɛni. Nuna ra hya majuaní, hinguí padí hanja na. I ɛna ngue nuna ra hya ngue rá nt'ɛc'ɛi i ja, xangu rá muui, porque ɛna ngue guehna ra hya di dahá xangu ra mɛnyu. Pɛ nu'a'i, ogadi nsixui'ɛ njap'ɛ.

6 Majuaní ngue nuna ma nt'ɛc'ɛi jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pɛ ra ja'i, ja ngue di johyahmaha hønt'a zihangu ts'ɛ tɪni.

7 Porque nu'mø bi mihra ja'i ua ja ra ximhäi, hinte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hinte da hyats'i.

8 Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'i, ogue ja te da hye, co nu'a p'ɛya, di johyahmaha.

9 Pɛ nu ra ja'i høntho nne ngue di mmɛmmɛti, guehna ra ja'i hinguí hɛnni ga hyátrá n'yomfɛni ngue øtra ts'oqui ha di dinna mɛnyu. ɛntho so ra 'dihí, porque hønt'ɛ yø pháha hinte di muui so rá mmɛi, gue'a di m'mɛ'a.

10 Porque nu ra ja'i ngue høndra mɛnyu di ja ndummɛi honi ha di dini, xangu ra ts'oqui øt'e ngue ha ga ndinna mɛnyu. A nuyá, 'bɛ i'da yø ja'i, asta ya xa hɛp'ɛ yø nt'ɛc'ɛi ngue høndra mɛnyu di ja ndummɛi honi ha di dini. Pɛ nu'a te rá mɛnyu ya xa ndini, gue'a ra m'mɛ man'ɛ i tho'a.

11 Pɛ nu'i, ngue rá mɛfi'i Oja, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøt'e tengu ya yø hya ja dí xi'i. A nu'a'i dami 'yøt'a te xanho. Di nɛqui ngue ja xanho ni nt'ɛc'ɛi. Ja ndummɛi dami thanne Oja. Ja ndummɛi dami mahni mmic'ɛiui. Dami seti te gáma hya gui thogui. 'Nɛ ogadi 'yɛx'mø gui ya.

12 Dami ja ndummɛi ngue ya gdí 'bɛ'a ngue gui 'yøt'a te rá nsáui ni nt'ɛc'ɛi i

ja, n'namhma ngue gui nthɛui ra te para zantho. Porque bi zon'na'i Oja ngue gue'a gui 'yøt'a. Nu'a ra pa bi zon'na'i Oja, xangu yø ja'i bi 'yøde te gá ma ngue ja ni nt'ɛc'ɛi.

13 A nuyá, nuna Oja di unná te gátho'ɛ ja yø te, guehna øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøt'e. Da guehra Jesucristo, nuna bi dá xanho rá hya p'ɛ ha 'bɛhra Poncio Pilato, xquet'a øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya.

14 Gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya, dami 'yøt'e. 'Yo te dadi 'bɛdi, n'namhma ngue hin tema hya da thin'na'i ngue hinda gue'a gui 'yøt'e asta guehra pa ngue da ɛp'ɛ mahøn'a ra Hmu Jesucristo.

15 A nuyá, nu'mø bi zønna pa xpá nzännbabi Oja ngue da ɛp'ɛ, ya da ɛhɛ. Nuna ma maca Ojahɛ, guehna hønse na jase rá ts'ɛdi na. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. Guehna ra Hmu na ngue yø hmu.

16 Guehna Oja na ngue hinjam'mø da du. Nup'ɛ ja rá nyot'i 'bɛi, hinjonda zá da guat'i. 'Nɛ hinxá 'yɛhra pa ngue toni ja'i xa mbøni ngue da nu, porque hinguí sä di hnu hapɛ 'bɛi. Nuna Oja na, guehna ma datho hnu mansu na. 'Nɛ guehna jase rá ts'ɛdi para zantho na. Da ngut'atho.

17 A nu yø ja'i ngue yø mmɛmmɛti ua ja ra ximhäi, dami xifi ngue 'yo dadi 'yets'i ngue ja yø mɛnyu. 'Yo sä di ɛna ngue gue'ɛ yø mɛnyu da mäts'i. Porque hinga gue'a rá mɛnyu ra ja'i da mäts'i. Dami xifi ngue da hyutho yø mmɛi ngue gue'a Oja i fäts'i. Nuna Oja i 'bɛi, guehna mathoguitho di jajpahɛ na, porque nnepe ngue ga johyahɛ.

18 Nu'ɛ yø ja'i ja xangu yø mɛnyu, dami xifi ngue da 'yøtra nho. Porque man'natho xangu di muui ngue xtá ngu ra nho da 'yøt'e, hinda gue'a ngue da mɛstho rá mɛnyu. Dami xifi ngue 'yo di ya yø mmɛi ngue di unyø ja'i'a te tɪni.

19 Nuna ra nho da 'yøt'e ngue da mäxyø mmic'ɛiui, di nja rá njut'i 'mø yø pa dí 'yɛp'ɛ, gue'a di segura'a ngue di t'unna te para zantho'a te da 'yøt'e.

20 Ague Timoteo, nuna ra hya bi ma mafäti'i ngue gui xännbabi yø ja'i, dami fädi xanho ngue da guehna ra hya gui

nxännbate na. 'Yo gui ørpa masu'ε yø hya te sätho hinte di muui. Da guehyø ja'i nu'ε εna ngue ja xangu yø mfadi, 'yo gui ørpa masu'ε yø hya mma, porque himma juani ngue di nthε yø hya i mma.

²¹ 'Nε nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue di xähna ra hya na, ya mma ngue ja xangu yø mfadi, asta gue'mø da gohi ngue di pumbεni'a rá nt'εc'εi i ja. Ya dí xi'i ngue mamj njap'ε.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Timoteo.

¹ Nugä drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi neque ngue ga xicä yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to Gä di unyø mmäi ngue da 'yɛc'ei ra Jesucristo.

² Janjuani ngue dädi ma'i, ague ma ts'unt'u'i Timoteo. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáui co 'nehna ma Hmuui ra Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'nɛ da hyut'a ni mmäi.

³ Tengutho manj danne Oja'u ma mbox-itagä manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gätho ma mmäi. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagä conná ngue'e. Nu'mø dá bɛn'a'i, zant'a dädi ja mammadigä Oja.

⁴ Dí mbɛngä ngue nu'mø dambá soc'a'i p'u, asta gá nzoni. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja ga mpähä.

⁵ Dí mbɛn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'ɛc'ei i ja. Nu'a ni su Loida 'nɛ'a ni mamá Eunice, rá maditho bi 'yɛc'ei ra hya'u. Dí pacä njuani ya ngue xquet'a 'nɛ'i majuani ja xanho ni nt'ɛc'ei ya.

⁶ Nugä dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'mɛ'a ra ts'edi bi 'da'i Oja 'mø ma japä ma 'yɛ p'u ja ni ya.

⁷ Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i ra ts'edi ngue 'yogui su yø ja'i. 'Nɛ di 'da'i ra ts'edi ngue gui mahyø ja'i. 'Nɛ di 'da'i ra ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfɛni.

⁸ 'Yogui ɛmbi ngue ra 'bɛ'isä guí xi-hyø ja'i hanja rá hya na ma Hmuui Jesucristo. Ximmangugä p'uya, 'yogui pɛs'ni sä guí mma ngue dädi mpahmi, a nugä madague'a dí ofädi ngue dí mmambä rá hya ra Cristo. Tengutho dí øt'a ya, dami njap'u, dami ne ngue di ha'i ra ts'edi Oja ngue guí mmanna hoga 'da'yo hya, madague'a guí sä ra n'u conná guehna ra hya na.

⁹ Nuna Oja bi yanju, 'nɛ bi zongahua ngue ga hehma p'u ra nts'o. Madague'a ngue hinga Gä ra nho xtá n'yohu, pɛ Oja bi 'yøtra mate bi zongahua ngue da yanju. Porque hante ngue di nhohra ximhäi, Oja ya xi zanni ngue da penhna Jesucristo ngue da yanju.

¹⁰ A nuyá, ya bi zøcua na ma Yantehua ra Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fädi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi ra ndate. Nuna ra hoga 'da'yo hya bi ma, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthɛui ra 'da'yo te para zantho na.

¹¹ Nuna ra hya naya, go bá t'ɛxcä ngue ga mmangä na. 'Nɛ bá t'ɛxqui ngue drá representantegä ra Cristo ngue ga xännbabi ra hya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä.

¹² Janangue guehna nnä sägä ra n'u naya. Pɛ nugä händi pɛs'ma sä ngue dí ofädi. Porque nuna Oja dí nnøxä, dí pacä njuani ngue xanho na. 'Nɛ dí haxa njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'nɛ da bømmanho te nnä 'yo asta gue'mø rá nzɛgui yø pa.

¹³ Ague Timoteo, nuna ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xännbabi yø ja'i ya. Dami 'yɛc'ei ra Jesucristo hangu ra pa. Ränge guí n'youi ra Jesucristo, dami mahyø ja'i hangu ra pa.

¹⁴ Di fät'a'i rá hya Oja ngue gui xännbabi yø ja'i. Nuna ra Espiritu Santo dí n'yohu, dami 'yäpi ngue da mäxa'i ngue guí padi ha gdí japrä hya.

¹⁵ Ya guí padi ngue nu'u ma cuhu ngue yø mmɛngu Asia, Gä bi hyɛgagui p'u, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes.

¹⁶ Pɛ nu'a ra Onesíforo, Oja di japi te'o Gä 'bup'u ja rá ngu. Porque nuna, xangu yø nnidi bi hoga ma mmäi. Himbi mɛstá rá sä ngue dí ofädi.

¹⁷ Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohu na, bi 'yɛmmɛi bi hyongui hapu dí ofädi asta gue'mø mi dingui.

¹⁸ Da gue'e, ya guí nnusɛ ngue nuna ra Onesíforo xangu ra 'bäxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'mɛcä p'u ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nzɛgui ra pa.

2

¹ Ague ma ts'ant'u'i, dami hya ra ts'edi co nuna ra mate di 'da'i ra Jesucristo.

² Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padi ha di japra hya da ma, da ngu'a ra hya da xännbabi mi'da yø ja'i.

³ Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangu ra n'u ja ngue gui thogui.

⁴ Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá pähä'a. Ya hingui sänse'a rá 'befi ga 'yo.

⁵ Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra ta ha ngue ra 'dihi. Nu'a hinda 'yøt'e gätho'a te di manda'a to di marca ra 'dihi, ya hinte da dahä.

⁶ Gui 'yøt'e tengutho ra mæfi di mpæp'u ja ra huahi. Nu ra mæfi sä ra n'u ngue di mpæfi, gue'a ra mæfi ja xanho rá nzäbi'a.

⁷ Dami padi hanja na ra hya dí xi'i. Nuna ma Ojai, da 'yøt'e ngue da dinni mmæi xanho te gäma hya dí xi'i.

⁸ Hønna da zo ni mmæi na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicä yø ja'i naya.

⁹ Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangä, guehna ra n'u dí sägä naya. I nthut'igä ua ja ra fädi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'oni. Pe nuna rá hya Oja dí mmangä, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagä ra hya.

¹⁰ Nugä, nu hangu ra n'u dí thogui, gätho dí seti. Porque dí nnegä ngue da 'yæc'ei ra Jesucristo'u yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'næ da dinna nho para zantho.

¹¹ Majuani na ra hya na ngue ena: "Nu'mø dá thojæ conná guehra Cristo, ya 'dap'u ga m'mahmu na ra Cristo p'uya.

¹² Nu'mø ngue ga seti hangu ra n'u ga sähu, xquet'a nup'u ha di manda ra Cristo 'næcjæ di nja ma 'befihæ. Pe nu'mø ngue ga hæhmæ p'u ra Cristo, xquet'a ra Cristo da hyegahæ p'u.

¹³ Xiya, xi'mø ngue hindá jats'i te dí mmamhmæ, pe nu'a ra Cristo zant'a ngue

di jats'i te ra hya mman'a. Porque ra Cristo, nuna ra hya i mma, hinjam'mø ngue dadi pädi".

-----
¹⁴ Dami bennbabi yø ja'i na ra hya dí xi'i. Rá hmi rá dä Oja p'u gui xifi ngue händi njun'mahya co nu'u yø hya hingui ja ts'edi. Porque ra njunt'i hingui pømmanho. Sinoque di ts'onnbä yø n'yomfæni yø ja'i øxra hya.

¹⁵ Nuna Oja i hajta ra güenda te gui øt'e. Dami ja ndummæi gui pøni xanho ra 'befi bi 'da'i Oja, ya hin'yæ te gdí pæs'ni sä. Gui hyats'i xandønho na ra hya majuani, da guehna gui xännbabi yø ja'i na.

¹⁶ Nu'u yø hya hinte di muui ngue hinga gue'a rá hya Oja, ogui xännbate'u, porque guehya yø hya di ts'onnbä yø nt'æc'ei yø ja'i ya.

¹⁷ Nuya yø hya xännbate ya yø ja'i njap'u, i 'yo yø hya asta gue'mø da 'yøtra nts'oni. Ngu'a ra nts'oni bi 'yøtra Himeneo, ximmangu ra Fileto.

¹⁸ Guehya bi hyep'u ra hya majuani ya, xännbabi yø ja'i ngue embi himma juani di bennate yø do'yo, sinoque embi ngue nu'a ra mbennate ya bi nja'mø mi 'yæc'ei ra hya'a. Co nuna ra hya na p'uya, di ts'onnbabi yø nt'æc'ei 'da yø ja'i.

¹⁹ Pe nuyá, hinda zä ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hya ngue i da. Nuya yø hya ya, i ena: "Nuna Oja, ya padi te'o gätho ya o rá 'yæ". Nu'a rá yoho ra hya p'uya i ena: "Nu ra ja'i ngue nne da denna Cristo, jatho ngue da hyep'u ra nts'o".

²⁰ Nup'u ja n'na ra ngu xannoho, hinga 'da'igu yø mohi jap'u. Jap'u yø mohi ngue yø oro, jap'u yø mohi ngue ra t'axi, jap'u yø mohsa, jap'u yø mohi ngue ra häi. Nuya yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upi. Ximmi ja 'da ngue hinga nts'upi.

²¹ Njarbatho p'u ja ra nija ya, hinga gätho yø ja'i hæp'u ra nts'o. Pe nu ra ja'i nne ngue da hyep'u ra nts'o, guehna ra ja'i øt'e ngue rá mæfi Oja na, i pehra 'befi ngue nts'upi.

²² 'Yo gui øt'a te ra ts'oqui ør'mi'da yø ts'ant'u. Dami 'yøt'a te xanho. Di næqui ngue ja ni nt'æc'ei. Dami mahyø ja'i. 'Yo to gadi njunt'ui. Da 'da'igu gui 'yøt'ui yø

ja'i ya bi hyep'u ra nts'o, ya nzo'a ra Hmu Jesucristo co gätho yø mmüi.

²³ Pε nu'u høndra njun'mahya nne, hingui padi te mma, dami hyep'u'u. Ya guí padi ngue nu'a ra njunt'i, ja bi fup'u ngue di nnu man'u yø ja'i.

²⁴ A nu ra ja'i ngue rá mēfi Oja, hingui ja ngue di nnequisai. Sinoque ja ngue 'da di matho gätho yø ja'i. Da badi ha di japi ngue dra hoga hya di nxännbate. Da zeti te mmanyø ja'i.

²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu ra hya'u to hingui nnu manho ra hya. Xammatho da ne Oja di 'bärpabi yø mmüi, da 'yεc'ei ra hya majuaní.

²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni ra ja'i, ya da hyep'u ra zithu o rá 'yε. Porque gue'a ra zithu ørpabi rá pähä.

3

¹ Dami pahna ra hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xta n'utho.

² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinna nho. Høndyø mēnyu da ne di xandi. Di 'yεxp'u ha ya. Da 'yεna ngue maguesε. Di nsate. Hinda 'yεc'ei te da xihyø papá yø ja'i. Hinda bēnna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu.

³ Hīndi nja yø yemmüi. Hīndi nja yø nhuεcate. Da nømman'u yø mmic'eiui. Hīnda zamyo mmüi. Dyø nequisai. Porque yø nsaiui'a te gätho xanho.

⁴ Guehya dyø ngajmahyatho ya. Hīnha ga nja yø ts'u. Di 'yεx'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmüi'a, hīnda gue'a Oja.

⁵ Nup'u gui nēqui, εna xø majuaní ngue su Oja. Pε hīmma juani εc'ei ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'u to njap'u.

⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onnbä yø nt'εc'ei yø ja'i. Rá mūditho, nuya yø xisu tu yø mmüi ngue ja yø ts'oqui, 'nε hingui padi ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fēhni xännbate.

⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badi tema 'da'yo xädi i ja. Pε nu'a ra hya di xädi, hīnjam'mø di tīnyø mmüi ndana gue'a ra hya majuaní.

⁸ Nuya yø fēhni xännbate, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nēhra Jambres ngue bi mēs'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbatho ya di mmangä ya. Nuna ra hya majuaní i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Hīmma juani ngue tēn'na ra nt'εc'ei jajü.

⁹ Pε hīnda zä da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'memmüi, sär'mø da badi gätho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'u yo nc'ei bi mēs'ra hya bi manna Moisés.

¹⁰ Pε ague Timoteo, ya guí padi xanho hanja na ra hya di xännbategä. 'Nε guí padi te nnä 'yogä. Guí padi te di øt'a. Guí padi ngue nugä di εc'ei xanho ra Jesucristo. 'Nε di seti te ørcagui yø ja'i. Dadi macä yø ja'i. Nu'mø di sägä ra n'u, εna gue man'na di ha ra ts'edi.

¹¹ Guí padi hanja ngue nnu man'ugyø ja'i, hingui nne da nugui. 'Nε guí padi hangu ra n'u xtä sägä. Tengutho ra n'u dá sägä p'u ja ra hnini Antioquia, 'nεp'u ja ra hnini Iconio, 'nεp'u ja ra hnini Listra, dá sä ra n'u ngue hingui nne da nugyø ja'i. Pε nuna gä ra n'u naya, bi yangä Oja.

¹² A nuyá, nu to gätho nne da denna Jesucristo, gä da zä ra n'u ngue da ts'üi.

¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nε yø fēhni xännbate, man'na man'na ni go mants'o te ga 'yo. Mente häte, ximmi thät'i.

¹⁴ Pε ague Timoteo, 'yogui hehna ra hya bi san'na'i. Ya guí haxa njuaní ngue majuaní na ra hya na, porque guí padi ngue nu'u bi xän'na'i ra hya, hingyø fēhni'u.

¹⁵ Asta gue'mø mará ngüε'i, gä xähya yø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. A nuna ra hya na, ja mmamp'u ngue di nyanna ja'i 'mø da 'yεc'ei ra Jesucristo.

¹⁶ Gätho'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, guesε Oja bi bēnnbabi ra hya bi 'yot'u to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho ga xähmu naya. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya ja ngue ga εc'eiha'a, ndana gue'a hinga εc'eiha. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya hinga gue'a di øthü, gue'a gdä pahmu'a te gä ra nho ja ngue ga øthü'a.

¹⁷ Janangue nu ra ja'i ørpabi rá 'bēfi Oja, nu'a di xädi, gue'a di dinna mmüi'a te gä ra nho ja ngue da 'yøt'e, hīnte di 'bedi.

4

1 Rá hmi rá dä Oja, 'nε rá hmi rá dä ra Hmu Jesucristo, go guehya øhna ra hya dadi 'bεp'a'i gui 'yøt'e. Porque ra Jesucristo da εp'ua mahøn'a ngue di manda ua. Nu'mø bá εhε, ya da hyaspabi ra güenda'ua i te, 'nε'ua xandu.

2 Gui ja ts'edi ngue gui 'yø'na ra hya dí xi'i. Dami ja ndummui gui mmana hoga 'da'yo hya. Ogui säya gui xihra hya yø ja'i, madague'a hingui nne da 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmui yø ja'i. Nu'ua hinga gue'a te ga 'yo, dami hejpabi. Gui japa nts'edi ngue da gue'a te nnu manho Oja da 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'i. Ogui säya dami xänbabi rá hya Oja.

3 Porque da 'yøhra pa ngue yø ja'i hinda ne da 'yøhna ra hoga xädi. Sinoque da hyonyø xänbäte yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya da xänbabi, gue'a ra hya da ne da 'yøhyø ja'i'a. 'Nε nuya yø xänbäte ya, yø mmundotho di m'mui ngue di nxänbäte ra fehni xädi.

4 Porque yø ja'i hinda ne da 'yøhra hya majuaní. Nu'ua yø hya xa nzänse yø fehni xänbäte, gue'ua da 'yøt'ua.

5 Pε nu'i, dami samse ni n'yomfeni. Nu'mø gui sä ra n'ua, dami seti. Ja ndummui gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xanho na ni 'befi bi 'da'i Oja.

6 Ya ni ma da zønna pa ga pøngä ua ja ra ximhäi. Pε nugui dadi n'uní da thogui ngue rá 'befi Oja dí ørpe.

7 Nugä xtä ho ma mmui dí honi ha di nthahra hya. Nu te ra hya bi 'bejpagui Oja ga øt'e, dá øt'e asta gup'ua rá nzεgui. Nuna ma nt'εc'εi i ja, dá fädi xanho.

8 Nuyá, dí tømí ngue nuna ma Hmu mahets'i hasca ra güenda xanho. Dí pacä ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma ma t'unni te'o Gä øtra nho. 'Nε hinga høngthogui di 'daqui, sinoque di unni te'o Gä di ma'a ra Hmu Jesús, 'nε tømí ngue da zønna pa da εp'ua.

9 Ague Timoteo, gui ja ndummui guá εhε n'nahmantho ua dí 'bucä ngue ga nyauí.

10 Porque nuna ra Demas bi ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi na, bi zogagui ua, bi ma

i mpa p'ua ja ra hnini Tesalónica. Nuna ra Crescente i ma Galacia na. Ra Tito p'uya, i ma Dalmacia na.

11 Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegä ngue guá sip'ua ra Marco 'mø guá εhε. Porque nuna ra Marco dí hongä ua na ngue di mpefi.

12 Nuna ra Tíquico dá penhnä na ngue i map'ua ja ra hnini Efeso.

13 Nu'mø guá εhε, guá cannguits'ua ma tuhu dá socä p'ua ja ra hnini Troas, ja rá ngu ra Carpo. 'Nε guá ca yø libro dá socä p'ua. Pε ma datho ja ts'edi guá cannguits'ua ma sacua nuya m'mänitho.

14 Nuna ra Alejandro ngue ra 'yøt'a t'εgui, xants'o te bi 'yørcagui. Pε Oja da gut'i te bi 'yøt'e.

15 Pε nu'i, dami mfädi xanho 'mø gá nu na. Porque janjuaní ngue täcra hoga 'da'yo hya dí mmamhma na.

16 Nu'mø rá mädi mi ma ma juannagui p'ua ja ra ts'ut'abi, dá honi ha da japi ngue da nyani. Pε hinjombi bøni ngue xtä mmäxqui. Hante gue gätho'ua ma cu bi hyεgagui p'ua. Da ne Oja ngue hinda bennbatho ngue bi hyεgagui p'ua.

17 Pε nuna ra Hmu bi mäxqui, 'nε bi hacra ts'edi ngue dá mangä ra hoga 'da'yo hya p'ua 'bøhyø ja'i hingyø judío. Oja bi yangui, porque εna yø zate yø ja'i pets'i da dujthogui.

18 Pε Oja di sigue da yangä p'ua ha 'bøhyø ja'i xants'o ga 'yo. 'Nε da mäqui xanho para ngue da zixcagui p'ua mahets'i bádi manda. A nuyá, ma ga εspahua Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

19 Dami zεnguagui ts'ap'ua ra Prisca co 'nεhna ra Aquila. Co 'nε'ua to Gä 'bøp'ua ja rá ngu ra Onesíforo dami zεnguagui ts'ua.

20 Nuna ra Erasto bá cop'ua Corinto na. Nuna ra Trófimo dá socä p'ua ja ra hnini Mileto na ngue mi'ua.

21 A nu'i, gui ja ndummui guá εhε hante ngue da catyø pa xtä se.

Nuna ra Eubulo pen'na'i ra nzengua na. 'Nεhna ra Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nεhra Claudia, gätho ya mi'da ma cuhua 'bucua, Gä di zengua'i.

²² Dā māxā'i mā Hmuui rā Jesucristo. Oja
di jāpī gātho'ahū. Dā ngūt'atho.

Ra Tito

Ja ua ra cārta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba ra Tito.

¹ Nugä drá Pablo, rá mēfigä Oja, 'nē rá representantegä rá Jesucristo. Bi 'dacra 'bēfi ngue gā japi dā 'yēc'ēi rá Cristo'ü to ya xpá huan'Oja. Gā japi dā badī ngue majuanī nā mā nt'ēc'ēihū i ja.

² Janāngue dā bahyø ja'ī ngue di n'nacjū rá 'da'yo te para zāntho. Hante ngue di nhohra ximhāi, ya xi zān'Oja ngue di 'dacjū rá 'da'yo te. A nūnā Oja, hīngui fēhni nā.

³ A nuyá, ya bi zōnnā pa bá sän'Oja ngue dā fādī hanja nā rá hoga 'da'yo hyā. Nūnā Oja mā Yāntehū bi 'yēxqui ngue ga mmāmbra hyā.

⁴ Dadi zēngua'i, ague Tito. Nu'mø dá bēn'ī, xøgue ēntho majuanī ngue mā ts'unt'ū'ī. Porque dá ja'ī gā 'yēc'ēi nā rá nt'ēc'ēi jagüi. Dī nnegä ngue nūnā Oja mā Papáhū co 'nēhna mā Hmūhū Jesucristo di jap'a'ī, di huēc'a'ī, dā hyut'a ni mmūi.

⁵ Nugä dá soc'a'ī p'ū ja rá hāi Creta ngue gui juatyø hyā di m'mēp'ū 'būhyø 'yēc'ēi. N'na ngu n'na yø hnīni, nup'ū di mpēti yø 'yēc'ēi, gui 'yēxyø n'yohū di m'mēt'o. Ya xtá xi'ī ndana gue'a'ū gui 'yēts'ī.

⁶ Dā gue'a yø n'yohū hīn temā hyā xa thīnnbi gui 'yēts'ī. 'Nē n'na drá xisu di si. Nū yø basī di si, dyø 'yēc'ēi. 'Nē hīnjonda zā dā 'yēnā ngue mathøguetho yø basī, ogue dyø mmejmāhya.

⁷ Jatho ngue nū to 'bet'o ngue yø 'yēc'ēi, hīn temā hyā dā thīnnbi, porque nū'a 'bet'o, ørpabi rá 'bēfi Oja. Janāngue dā thanhni to hīndī 'yēts'ī. Hīndra cue. Hīndra iti. Hīndī mpāte. Hīngā hōndra mēnyu di ma rá mmūi.

⁸ Gue'a rá ja'ī ngue di unna ts'āya p'ū ja rá ngu. Di ho dā 'yøtra nho. Dā zamra mmūi. Dī nhoja'ī. Dā nū mansu Oja. Dī mfāse xanho.

⁹ Nū rá n'yohū gui 'yēts'ī, jatho ngue tengutho rá hyā bi sännabi, dā gue'a rá hyā di nxännbate'a. Porque gue'a rá hyā

majuani'a. Co nūnā rá hyā naya, dā zā di hatra ts'ēdi mī'da yø 'yēc'ēi. 'Nē dā zā dā dap'ū te'o hīngā gue'a rá hyā mma.

¹⁰ A nuyá, 'būi xangu yø mmejmāhya, hīnte di muui yø hyā xännbate, hätyø ja'ī. Pē mā datho'ū yø judío njap'ū.

¹¹ Jatho ngue dā thējpa yø hyā'ū. Porque hīngā gue'a rá hyā majuanī xännbate. Hōntho nne ngue dā gujpabi rá mēnyu yø ja'ī. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bārpabi yø mmūi yø ja'ī.

¹² Nūnā n'na rá bamhya p'ū ja rá hāi Creta bi mā te gā 'yo'ū yø mmēngūhū. Bi 'yēnā: "Nū'ū yø mmēngu Creta gā 'yot'a yø fēhni'ū. 'Būi tengutho yø ts'o zu'ē. Hōnt'a te dā zi honī, ēmmēi yø danhyēi", bi 'yēnā.

¹³ Nūnā rá hyā bi mānā, gue'a gā 'yo yø mmēngu p'ū guī 'būi. Janāngue 'yēmmēi damī hejpbabi'ū yø hyāte, n'namh mā ngue dā bōmmanho yø nt'ēc'ēi yø ja'ī.

¹⁴ Ya hīnda 'yørpabi mā su'a te sāmāhya mmanyø judío, nī xīngā gue'ū yø hyā ngue rá ja'ītho di mānda, guehya yø ja'ī hīngui nnu manho rá hyā majuanī ya.

¹⁵ Nū to xanho yø mmūi, hīngā hōntho di ntøt'ui n'na rá cosa, sā dā t'ēmbi ngue ya bi nts'onnyø mmūi. Pē nū to hīngui ho yø mmūi, ngue hīngyø 'yēc'ēi, hīn hapū dā thīnnba rá nho. Porque ya xants'o yø n'yomfēni, nī xīngui tār'mān'ū yø mmūi 'mø xants'o te øt'e.

¹⁶ I mma ngue pa Oja, pē co nū'a te gā 'yo, di nēqui ngue hīngui pa Oja. Hīngui hnu manho te gā 'yo, porque yø mmejmāhya, janāngue hīngui sā temā nho dā 'yøt'e.

2

¹ A nū'ī ague Tito, nūnā rá hyā rá nc'at'iui mā nt'ēc'ēiui i ja, dā gue'a rá hyā gui xännbabi yø ja'ī'a.

² Gui xihyø daja'ī ngue dā zamyø mmūi, di nhoja'ī, di mfādi xanho. Nūnā rá hyā majuanī, guehna dā 'yēc'ēi nā. Dī mahyø mmic'ēiui. Dā zēti te rá n'ū i sā.

³ 'Nē'ū yø xisu ngue yø daja'ī, gui xifi ngue dā 'yøt'e ngue dā hnu mansu. Hīndyø zate. Hīndyø iti. Gā rá nho dā 'yudi.

⁴ Dā xännbabi yø hmūte xisu ngue di mahyø damme conyø basī di mādi.

⁵ Da xännbi ngue di mfädi xanho, 'yo di øtra nts'o. Da mähyø ngu. Di nja yø yemmäi. Da 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø da 'yøt'e tengu na ra hya naya, ya hñjonda zannbabi rá hya Oja.

⁶ Nu'ua yø ts'ant'ua, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xanho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø ja'i. Nu'mø gui xännbate, dra hya njuantho gui mma. 'Ne di nja ni ts'u.

⁸ Dra hya xta nho gui mma, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a gui mma. Janangue nu'ua mbøcuae da mes'yø sä. Porque hinda dini ha di japi da nømman'ua'ua.

⁹ Dami xi'ua 'bui ngue yø hmiqúi ngue da 'yεc'ei yø hmu 'mø nzofu. 'Yo di thatho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo.

¹⁰ 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a da 'yøtra nho n'namhma ngue di nejmanho rá hya na Oja ma Yantehua.

¹¹ Ya fadi hangu gangu rá mate Oja bi 'dacju. I nnepe ngue di nyani gätho yø ja'i 'bucua nximhäi.

¹² Rángue bi 'dacju rá mate, ya nne ngue ga hehmu p'ua ra nts'o, da gue'ua yø pähä ja ua ja ra ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehmu p'ua. Ya jatho ngue mente di 'buhmu ua ja ra ximhäi, ga mfahmu xanho. Ga n'yo manhohua. Ga ørpahua masu Oja.

¹³ A nuyá, co n'na ra pähätho nná tømhmua'a ra pa da εcua ra Jesucristo. Ga nuhua ngue i tate na, porque nuná, guehna Oja ma Yantehua na.

¹⁴ Guehna bi dāε rá te conná nguecju na. Bi du ngue da yanju ngue ra nts'o. Bi hoga ma mmuihua. I nne ngue ga sohu rá 'ye. 'Ne i nne ngue ga hahu ra ts'edi ga øthua ra nho.

¹⁵ Guehna ra hya gui xännba yø ja'i naya. Dami hatra ts'edi yø ja'i ngue di n'yo xanho. Dami hejpabi 'mø hinga gue'a øt'e. Gue'a ni 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo gui nne ngue hinda t'øt'a'i ma su.

3

¹ Dami xihyø ja'i ngue da 'yøpra ma su ra dast'abi, gätho'ua mi'da ja yø cargo xanhets'i. Da 'yεc'ei te di 'bepi. Co n'na ra pähätho da 'yøtra hoga 'befi sifi da 'yøt'e.

² Gui xifi ngue 'yo to di nnømman'ua. 'Yo dyø nequisui. Di nya manho p'ua ha ya. Da hnu ngue di m'mua mmanhuēhi p'ua ha 'buhyø ja'i.

³ Ma ga mmbεmhmua 'mø man'na ra pa ngue 'nεcju nma yø m'mεmmuihua, dyø mmejmahyahua, hinga gue'a te nmi øthua. Xi bennga ma mmuihua yø pähä xants'o. Xta m'mua mantsohua, 'nε dyø zεyahua. 'Da xi nu man'ujthogahua yø ja'i. 'Ne dadi nnu man'uhua n'na ngu n'naju.

⁴ Pe bi 'yεhra pa ngue nuna Oja ma Yantehua, bi fadi hanja na ra mate bi 'yøt'e ngue bi madi gätho yø ja'i.

⁵ Nuna Oja bi yanju. Hin tema nho dá øthua ngue'a i yanju. Sinoque bi huegahua, janangue bi yanju. Bi hoga ma ts'oquihua. Bi 'dacju ra 'da'yo te ngue ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'muhmua.

⁶ Ngue ya bi yanju ra Jesucristo, Oja bá penngahua ra Espiritu Santo ngue da mäxçahua xandønho.

⁷ Bi 'yøtra mate Oja ngue bi hoga ma ts'oquihua, bi nepe ngue nup'ua 'bua Oja di tocagahua ngue ja ga m'muhmua p'ua para zantho. A nuyá, gue'a di tømhmua'a ya.

⁸ Nuna ra hya ja ua, ga majuanu na. Janangue dami hatra ts'edi yø ja'i ngue guehna ra hya da 'yεc'ei na. Nu to ga εc'ei Oja, di ja ndummui da 'yøtra nho. Nuyá yø hya ya, xanho 'nε da 'yørpabi ra nho yø ja'i.

⁹ Pe 'yo gui nnehua ngue di nja yø njunt'i hingui ja te rángue'a. 'Yo gadi njunthua co nu'a te xi n'yo yø ndiua manjam'mø. 'Ne 'yo gadi njunthua ngue conná ley ga 'yo yø judío. Porque ra njunt'i, hin tema nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bui to øtra sui ngue di 'uecyø 'yεc'ei, dami hejpi. Rá 'dandi oque rá yondi gui hejpi. Pe nu'mø hingui nne da 'yøde te gui xifi, o nimantho gadi nsixui.

¹¹ Porque nu to hingui nne da 'yøde te sifi, ma'bēdi rá mmui. Ya di nεqui ngue nne rá mmui øtra ts'oqui.

¹² Dí sänni ngue ga pen'na'i p'ua ra Artemas, oque ra Tíquico. Nu'mø bi zømp'ua, 'yørqits'ua ra mate guá ε'a n'nihi, ga nc'atui p'ua ja ra hñini Nicópolis. Porque di nne ngue ja ganu nthocä p'ua ra se'ye.

¹³ Nuna ra Zenas ra pøngahya ngue ra ley, dami fäts'i te honi. Da guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te da n'yo, 'yo te dädi 'bedi.

¹⁴ Gätho yø 'yεc'ei da badi ngue jatho da 'yørpä ra 'bäxte'ua ja te hεmbi. Porque nu'mø hin tema nho ørpabi rá mmic'eiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gätho ya 'daua dí 'bucähe di zεngua'i. Gui xi'ua mä zi cuhua p'ua guí 'bui ngue dädi zεnguagähe. Oja di japi gätho'ahua. Da ngut'atho.

Ra Filemón

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Filemón.

1 Ague ma zimmaḍi mmimmεfihε Filemón. Nugui, conma zi cuui ra Timoteo, ḍadi zεngua'a'be. A nugui, ḍrá Pablo, dí ofādigā ua ngue dí mmambā rá hyā ra Jesucristo.

2 Dí penbabi ra nεngua'ε yø 'yεc'εi di mpeṭi p'ε ja ni ngu. Co 'nehna ma cu ra Apia, 'nehra Arquipo, nuna fāxqui ngue dí 'yonna hyā, gā ḍadi zεngua'be.

3 Dí nnegā ngue nuna Oja ma Papáhε, co 'nehna ma Hmuḥε Jesucristo di jap'ahε 'ne ḍa hyut'a ni mmaihε.

4 Nu'mø dí mmat'Ojagā, zant'a ḍadi ja mammaḍi Oja conná ngue'e.

5 Porque dí øcā ngue janjuanḍi gadi maḍi to gātho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, 'ne gui haḥni mmai gui εc'εi na ra Hmu Jesús.

6 Nu'ε yø ja'i gā japi bi 'yεc'εi na ra hyā gui εc'εi, dí āpā Oja ngue ḍa xojpa yø mmai ngue ḍa baḍi xanho hanja'a te gā rá njapi Oja di 'dacjε conná nguehra Jesucristo.

7 A nuyá, janjuanḍi ngue ḍadi johya, ya hu ma mmai tengue gui øt'e, ngue gadi ma'ε ma zi cuhε. Porque nu'a te ra nho gui øt'e ma zi cu'i, di haṭra ts'edi yø n'yomfεni'ε ma zi cuhε'a.

8 Janangue nugā, n'na ra mate dí nne ga ä'i. Hingrá ngue'mø ngue bi 'dacrā ts'edi ra Cristo ngue gā xi'i te ja ngue gui 'yøt'e.

9 Pe dí ä'i ra mate, porque ḍadi ma'i. Nugā ḍrá Pablo, ya ḍrá ḍac'εigā 'ne dí ofādigā ngue dí mmambrā hyā ra Jesucristo.

10 Nuna ra mate dí ä'i, ḍami huεcra Onésimo. Nuna, 'bui tengutho 'mø ngue ma baṣigā na. Nuna ra hyā ḍá xicā ua ja ra fādi, bi 'yεc'εi te ḍá xifi.

11 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo maḥi hmiqui na. Himmi pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommi na ra Onésimo ya.

12 Ya ga εt'ä ya ngue ḍa map'ε gui 'bui. Pe nugā hinha nná pumbeni, porque εmmēi ḍadi maḍi.

13 Dí pacā ngue gui nne gui fāxqui te dí honi. Janangue nmi nne xcā sammā ua na ngue ḍa māxqui mente dí ofādi, ma'εqui ngue dí mmangā ra hoga 'da'yo hyā.

14 Pe hindā sammi, porque hīndi nne ga øt'a'i ra ts'edi gui fāxqui. A nu'mø gui nne gui fāxcagui, nu te ḍa mi'a mpähā ni mmai, gue'a di nja'a.

15 Rá nεgui mi jatho ngue ḍa zoc'a'i p'ε ni hmiqui njammī pa. Porque nu'mø bá pengui, ya ḍra 'yεc'εi, 'ne ya hīnni mantho ḍa hyεc'a'i p'ε.

16 Nuna ni hmiqui, 'yo ni mantho gui ørpe tengutho ørpa yø hmiqui yø ja'i. Sinoque nuna ni hmiqui, gui mbeni ngue bi gohi tengutho 'mø ngue εni cu na. Nugā εmmēi ḍadi macā na ra Onésimo, pe ḍa gue'e ma ḍatho ja ngue gui maḍi. Porque nuyá, hinga hontho ngue ni hmiqui ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hmu gui εc'εiui ya.

17 Janangue nu'mø gui 'bui ngue ḍadi n'amigoui ya, ḍami unna ts'äya na ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gadi 'dacrā ts'äya.

18 Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, ogue tu'i ra mεnyu, go ḍami jεgbagui.

19 Ga cuatā ua ja ra sεcua na ra hyā ja ua: "Nugā ḍrá Pablo, go gā jut'a'i". Pe hīndi nne ga ben'a'i ngue 'ne'i gui tuqui. Porque go ḍá xi'i ra hyā ngue ha di nyanni te.

20 Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hmu dí εc'εiui, 'yørcagui ra mate na ra hyā dí xi'i. ḍami hyurcagui ma mmai ngue ḍadi ncuii ngue ra Cristo.

21 Dí pen'na'i ra hyā ja ua, porque dí pacā xanho ngue gui 'yøt'a te dí xi'i. 'Ne dí paḍi ngue man'na xangu gui 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya.

22 A nuyá, ḍami nsā hapε gā nsäya 'mø ḍá magā p'ε. Ya dí εna ngue gā mma p'uya, porque gue'a gui āphε Oja ngue di nja'a.

23 'Nehna ra Epafra, 'daua dí ofādigā'be, pen'na'i ra nεngua. Xquet'a bi n'api ngue i mmambrā hyā ra Jesucristo.

24 Nuna ra Marco, 'nehra Aristarco, 'nehra Demas, 'nehra Lucas, guehya di

mpɛfi fäxqui ngue mmanna hya ya, xquet'a
di zɛngua'i.

²⁵ A nuyá, nuna ma Hmuhə Jesucristo di
japi gätho'ahə. Da ngut'atho.

Hebreos

Ja ua ra carta bi 'bennbabi yø 'yεc'εi, ca ra nyogui testamento, nt'o't'i ra hya ngue ra ebreo.

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofo. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pε 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i.

2 A nuyá, nuua ya rá nze GUI yø pa ya, Oja bá penhná Ts'unt'u ngue bi zoc'segahu. Nuna rá Ts'unt'u Oja bá penhua, guehna bi dapi gátho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná guehna rá Ts'unt'u Oja bi nhogui te gáma cosa ja nximhäi, da gue'a te bi ja mahets'i bi hoqui.

3 Tengutho Oja ngue maguesε, njarbatho rá Ts'unt'u ya ngue maguesε, porque 'da'iguui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhäi, da guerp'u mahets'i di siguetho te bi jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquih na. M'mefa p'uya bi ma mahets'i ha bádi manda, i mmip'u bi ja rá n'yεi Oja rá Papá.

4 Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a ra ts'edi ja yø anxε. Porque ma datho xanhets'i rá 'befi bi tocabi ngue'a te ra 'befi pεhyø anxε.

5 Nuna rá Ts'unt'u Oja i tate na ngue gátho yø anxε. Porque Oja bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. A nuyá, da fadi ngue guecä ni Papágui", bi 'yεmbi. Pε Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'unt'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papágä'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'u'a", bi 'yεna.

6 Nuna rá Ts'unt'u Oja, guehna tate na ngue gátho. Janangue nu'mø mambá penhná Ts'unt'u Oja ua ja ra ximhäi, Oja bi 'yεna: "Gátho yø anxε, da danne na ma Ts'unt'u", bi 'yεna.

7 Pε nu'mø mi man'Oja ngue te pεhyø anxε bi 'yεna: "Nuyá yø anxε, guehya yø m'menhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho

ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda däqui", bi 'yεna.

8 Nuna Oja, bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Nuyá, gue'e grá Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gá 'yøtra ts'ut'abi, gä ra nho gui 'yøt'e.

9 Gä gue'a ra nho gadi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'u, hin gadi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma datho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gátho mi'da ni n'youi".

10 Mahømbi 'yεmbrá Ts'unt'u Oja: "Nu'i, gue'e grá Hmu, ngue nup'u bá fadi bá nja ra ximhäi go gá hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bi ja maya ra c'amahets'i.

11 Pε nu te gátho ja ya, da 'yεhra pa ngue da guadi. Pε nu'i, gui 'bai para zantho. Gátho ya yø cosa gá hoqui, da thogui. Tengutho ra zεbaz'u mø ya hinte pεfi,

12 da jaqui, da ma ma poni. Di njarbatho'a te ja ya. Pε nu'i di siguetho gui 'bai para zantho", bi 'yεn'Oja.

13 Nuna Oja, hinjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'unt'u ngue bi 'yεmbi: "Dami micua ja ma 'yεi mente ga øt'ä ngue gui manda gátho'u ni nsuiui", bi 'yεmbi.

14 Gátho yø anxε, i ja yø te pε hin'yu yø do'yo. 'Nε guehya 'bai ngue ørpabi rá 'befi Oja ya. Guehya yø m'menhni Oja ya, ngue pa ndap'u bi zä ngue bi fähyø ja'i nuyá tøm'i ngue da nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yani.

2

1 Janangue nuyá, ngue ya dá pahmu ngue tate na rá Ts'unt'u Oja, mathoguitho nne ngue ga ørpahu masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicju. Ma ga ja ndummui ngue hinga hehmu na ra hya na.

2 Conque ra hya bi manyø anxε Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te ra hya bi ma. Pε nu'u yø ja'i himbi 'yørpa masu na ra hya na, sinoque bi mestho ra hya, guehya bi nthēui ra castigo ya yø mmejmahya.

3 Janangue nuyá, çhague ngu ra castigo ga thohmu 'mø hinga ørpahu masu na ra hoga 'da'yo hya sicju ngue ha di nyanma tehü? Porque guesε ra Hmu Jesucristo bi ma ngue ha di nyanma tehü. A nu'u yø

ja'i bi 'yεc'εi na ra hya bi ma, i haxa njuani ngue majuanī na ra hya bi sifi, janangue bi thogah na ra hya na.

⁴ Nunā ra hya bi ma, nunā Oja bi japyō ja'i ngue da dinyō mm̄ai ngue majuanī na ra hya bi sifi. Porque bi mfäxte Oja ngue di japyō mēfi ngue da zä da 'yōtyō milagro p'ua ha 'buhyō ja'i, 'nε bá pennbabi ra Espiritu Santo yō mēfi ngue da mäts'i da 'yōtyō mēfi'a te gā nnepe da 'yōt'e.

-----
⁵ Pε nunā ra 'da'yo ximhäi dī mmangä ngue di nja, h̄inte mman'Oja ngue da gue'ua yō anxε di manda na.

⁶ Sinoque nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro te'o bi zän'Oja ngue di manda na ra 'da'yo häi. I εnna hya nt'ot'i: "Ague ma Oja'i, ζte 'be'a exa guī mbennbabi yō ja'i? ζHanja ngue mathoguitho gui ho nī mm̄ai connä ngue'ua?

⁷ Ma Oja'i, m'mεt'o gā japi ngue bi gohyō ts'edi yō ja'i ngue'a rá ts'edi ja yō anxε. Pε m'mεfa p'uya, gā japi ngue ma datho da hnu mansu. Porque gā unnä cargo ngue di manda gätho yō cosa gā hoqui.

⁸ Nu hangu yō cosa i ja, gā gā japi ngue di manda", i εnna hya. Ngue nguna ra hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japra ja'i di manda gätho yō cosa i ja, gue'a guī nεqui'a ya ngue nu hangu yō cosa i ja, gā bi fäti. Pε asta guehya, tobe h̄indī nnuh̄a ngue gätho yō cosa i ja, dadī manda ra ja'i.

⁹ A nuyá, ma ga umhm̄a xanho ra güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrä ts'edi m'mεt'o ngue'a rá ts'edi ja yō anxε. Pε Oja bi 'dacja rá mate ngue bi du ra Jesús, bi hoga ma ts'oquih̄a. A nuyā ngue bi du ra Jesús connä nguecja, Oja bi 'yōt'e ngue mathoguitho hnu mansu na ra Jesucristo.

¹⁰ Nu te gäma cosa bá sän'Oja ngue i ja, ga nja yō cosa ngue da 'yōrpabi rá 'befi. Pε nne Oja ngue nu hangu yō ja'i da gohi ngue yō basi, guehya da zixpa ha 'bui. Janangue Oja mī jatho ngue bi hojpa yō ts'oqui yō ja'i, bi japi ngue bi du ra Jesús ngue da yanī.

¹¹ A nuyá, nunā ra Jesús bi hoga ma ts'oquih̄a. Nu'a rá Papá naya, gue'a ma Papáh̄a ya. Janangue ra Jesús ya h̄ingui pεsrá sä da manya ngue dadī ncuh̄a.

¹² Ra Jesús bi xihrá Papá'ua yō hya nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro, bi 'yεmbi: "Nup'ua 'buhyō ja'i dadī ncu'be, ja ga mmangä p'ua te'o'i. Nup'ua hap̄a mandøngu dyō ja'i di mpeti, ja ga tut'a'i p'ua yō alabansa", bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús mahømbi 'yεna: "Nugä h̄inda hont'a Oja dī nnøxä ya". Mahøn'a εmp'uya: "A nuyá, nuyā yō basi Oja bi däqui ngue ga fäts'i, 'daua dī 'bū'be", bi 'yεna.

¹⁴ Nuyā mma ngue yō basi ya, guehya yō ja'i ya. Janangue ra Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoju. Bi ne ngue da zäp'ua da du, n'namhma ngue di ts'onnbā rá ts'edi ra zithu nunā rá ts'oqui p'ua bá nja ra ndate ngue bi du yō ja'i.

¹⁵ Nuyā yō ja'i mī 'bua ndum̄ai hangu ra pa ngue mī su da du, a nuyā bi japi ngue ya h̄inni mantho da zu da du yō ja'i ya.

¹⁶ Nunā ra Jesús h̄imbi 'yεhε ngue yō anxε da mäts'i. Sinoque guehya yō ja'i bi dennbabi rá nt'εc'εi ra Abraham bi 'yεhε da mäts'i.

¹⁷ Para ngue da zä da mäxyō ja'i na ra Jesús, mī jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gäma n'ua thohyō cu. Nu'mø ngue mī tho'a te gä mī thohyō cu p'uya, ya bi nja rá yemm̄ai di huεcyō ja'i. A nuyá, ya da zäp'ua da gohi xanho ngue rá mmäcja Oja ya, da 'yōtra 'bøt'e ngue di hojpa yō ts'oqui yō ja'i.

¹⁸ Nu'mø majapi da 'yōtra ts'oqui yō ja'i, pε ra Jesús padī ha di japi ngue di zajpabi yō mm̄ai yō ja'i. Porque nuyā ja ra ximhäi xangu ra n'ua bi thogui, 'nε xquet'a 'nεεε ra Jesús bi njapi ngue xta 'yōtra ts'oqui.

3

¹ Ague ma zi cu'ah̄a, bi zon'nah̄a Oja ngue dyō ja'i'ah̄a. A nuyá, dami hyacja xandønho ra güenda ngue te rá 'befi ra Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja ra ximhäi na, 'nε guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäcja Oja p'ua ha bí 'bui ngue fäxcah̄a na. Porque nunā ra hya dī εc'εih̄a, guehna guī nεqui na ngue ja te pεfi.

² Nunā ra Jesucristo, guehna bi 'yεx Oja ngue da 'yōrpabi rá 'befi. Pε bi 'yōt'e tengutho bi 'yōtra Moisés, ngue bi 'yōt'e xanho ra 'befi bi xi Oja ngue da 'yōrbu ha 'buhyō ja'i Oja.

3 Pε nuna ra Jesús, ma datho ní 'yup'u da hnu mansu na ngue ra Moisés. Tengutho n'na ra ja'i di hoca n'na ra ngu ngue di manda. Nu'a ra ja'i di manda ra ngu, gue'a ma datho hnu mansu'a ngue gátho mi'da yø ja'i 'bup'u ja rá ngu.

4 Porque gátho yø ngu i ja, i 'bui to bi hoqui. A nuyá, nu te gäma cosa i ja, gä gue'a Oja bá zänni ngue bi nja.

5 Ra Moisés bi gohi ngue ra mεfitho ngue bi mπεp'u ha 'buhyo ja'i Oja. Pε bi 'yøt'e xanho ra 'befi bi xi Oja da 'yøt'e. Porque bi xihyo ja'i te ja ngue di nja m'mεfa.

6 Pε nuna ra Cristo ngue rá Ts'unt'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te ra 'befi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'yε. A nuju ya, guecju yø ja'igahu Oja ngue'mø ga hahu ra ts'edi ga tenhna ra Cristo asta guerp'u rá nzεgui, 'nε ga hahu ra ts'edi co n'na ra pähä ga tømhm'a te ra nho di 'dacju Oja m'mεfa.

7 Janangue nuyá, dami 'yørpahu masu na ra hya mmaná Espíritu Santo p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhm na ra hya xi'ahu Oja.

8 Ogui festhohu ra hya mman'Oja. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mεstho ra hya bi man'Oja, asta gue'mø mi unna cuε Oja te ørpe.

9 Janangue Oja bi 'yεna: Nup'u ja ra dapo, mathoguitho ngue bi 'dacra cuε'u yø nyogui ja'i. Mente gue'a nyote njeya, nguna ra hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a bi nu yø ja'i yø milagro dí øt'e.

10 Janangue nugä dá sui. Porque nuya yø ja'i ya, xoxca nzántho ngue da hyεgagui p'u. Hingui nne da hyaxra hya dí xifi ngue da n'yo.

11 Janangue nu'mø mi 'dacra cuε yø ja'i, dá xi p'uya dá εmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsáyahu ya”, εn'Oja.

12 A nuya ma zi cu'ahu, dami mfähmu ya, man'nan'yo mi 'yøthu ngue to da 'yεnná mmái ngue da hyεp'u Oja, da 'yεna ngue ya hingui εc'ei Oja. Porque Oja majuaní ngue 'bui.

13 Mente tobe nzocju Oja ya, n'na pa ngu n'na pa dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu n'na'ahu. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue sägui

hyä'ni mmái gui 'yøthu ra ts'oqui ngue gui festhohu ra hya mman'Oja.

14 Nu to gátho ya dí εc'ei hu ra hya ya, nu'mø ga hahu ra ts'edi ngue hinha gdá hehm ra hya asta guerp'u rá nzεgui, gue'mø di tocagahu ngue ma n'yohu ra Cristo p'u ha di manda 'mø.

15 Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhm na ra hya xi'ahu Oja. Ogui festhohu ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mεstho ra hya bi man'Oja”, i εna.

16 Ya gui pahmu te'o ya yø ja'i bi mεstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá jaca Egipto ra Moisés.

17 'Nε ya gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi zu Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mente nyote njeya. Janangue bi dup'u ja ra dapo gátho ya yø ja'i ya.

18 'Nε gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi mεstho ra hya bi man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyo ja'i ngue bi 'yεmbi: “Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsáyahu ya”, bi 'yεmbi.

19 Ja di nεqui ua ya ngue himbi ma macat'i p'u ja ra häi mi ja ngue xtáni nsäya porque himbi 'yεc'ei ra hya mman'Oja.

4

1 A nuyá, nuna Oja nzongahu ngue dí cεcju p'u ja rá ts'äya mma ngue dí säyagahu. Pε tobe nimantho nzongahu. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambenitho ngue di m'ma i'da ngue hinda ma macat'i p'u ja rá ts'äya Oja.

2 Porque tengutho na ra hya bi sicju ya, ngue nne Oja da yanju, xquet'a guehna ra hya bi si'u yø ja'i bi mεstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pε hinte ni bontho ngue bi 'yøde, porque himbi 'yεc'ei ra hya bi sifi.

3 Pε nuju, ngue ya dá εc'ei hu ra hya bi man'Oja, ya di cεcju p'u ja rá ts'äya Oja. Pε nuya yø ja'i himbi 'yεc'ei ra hya bi man'Oja, guehya yø ja'i bi zu Oja ya. Janangue nguna bi man'Oja mam'met'o: “Janangue nu'mø mi 'dacra cuε yø ja'i, dá xi p'uya, dí εmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra häi xtá sänni

ngue xcáni nsäyah_u ya”, bi 'yεmbi. Pε nuna ra ts'äya bi man'Oja ngue di un_i, ya ja na asta gue'mø mi hocra ximhäi Oja.

⁴ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bi nsäya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bεfi bi 'yøt'e.

⁵ Ya mahøn'a guehna ra ts'äya bi man'Oja 'mø yø pa mi 'yεmbyø ja'i naya: “Ya hinda zä ga cū'ah_u p'u har_u mi ja ngue xcáni nsäyah_u”, bi 'yεmbi.

⁶ A nuya yø ja'i rá mædi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, himbi säyabi ya yø ja'i p'u ja rá ts'äya, porque himbi 'yεc'ei yø ja'i te xifi. Pε nuyá, tobe nimantho nthø'mitho mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'ei te mman'Oja ngue di unna ts'äya yø ja'i p'u ja rá ts'äya.

⁷ Asta guehyø pa dí 'bæhm_u ya, hingui thohna ra hya bi xi Oja yø ja'i ngue εna: “Nu ra pa ja p'uya”, i εna. Nu'mø yø pa xa thogui, mi nzo Oja yø ja'i p'u ja ra dapo. Mi ma ndø ya'atho yø pa m'mefa p'uya, mahømbi bεnnabi Oja ra David hanja ra hya bi cuarp_u ja ra Maca Libro ngue bi 'yεna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhm_u na ra hya xi'ah_u Oja. Ogui festhoh_u ra hya mman'Oja ya”, bi 'yεna.

⁸ Ja di nεqui ua ya ngue nu'a ra ts'äya bi xi Oja yø ja'i ngue di unni, hinga guerp'u ja ra häi man_i zixyø ja'i ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mi zixyø ja'i ra Josué, mi thogui ya'atho yø pa p'uya, mahømbi 'yεn'Oja ngue jap'u man'na ra pa ngue da yutyø ja'i p'u ja rá tsäya.

⁹ Janangue nuyá, jap'u ra ts'äya xa nzänni ngue di säyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsäya'a rá yoto ma pa.

¹⁰ Porque nu ra ja'i ngue da yærb_u ha 'bæ Oja ngue 'dap'u di nsäyau_i, guehna ra ja'i ya bi zerp'u rá 'bεfi xa 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mi jua'a te rá 'bεfi bi hoqui, bi nsäya.

¹¹ A nuyá, gæthogah_u, dami hyah_u ra ts'edi ya, ma ga ja ndummæi ngue ga cuth_u p'u ja rá ts'äya Oja. Man'nan'yo mi 'yøth_u ngue gui 'yøth_u tengutho bi 'yøt'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ra hya bi xi Oja. Janangue Oja himbi cuarp_u ja rá ts'äya.

¹² Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mper'u ja rá n'yomfēni ra ja'i. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'nε

ja yoho yø het'i, njarbutho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya asta mbo rá mmæi ra ja'i, bi 'uεspabi rá n'yomfēni ra ja'i. I øt'e ngue rá n'yomfēni ra ja'i di nεquitho 'mø ngue xanho ogue hingui ho.

¹³ A nuyá, nu te gæma hya ja mbo ma n'yomfēnih_u ya, hinda zä ngue tema hya ga ajpah_u Oja, ga εna ngue hingui padi te dí mβεmh_u. Porque ma n'yomfēnih_u, hinte jut_i, gæ pa Oja te dí mβεmh_u. Porque nuyá, guesε Oja ga dæph_u ra güenda tengue nná 'yoh_u.

¹⁴ Nuna ra Jesús rá Ts'ant'u Oja, bi yærb_u mahets'i, 'nε guehna di nnøpa mmæcjah_u p'u ha 'bæ Oja naya. Janangue nuyá, netho ngue di ndæ xandønho ma nt'εc'ei_u.

¹⁵ Nuna ma mmæcjah_u na, guehna di huεgah_u 'mø nnu ngue dí 'bæ ndummæi ngue hingui nzaquigah_u. Ya padi te dí thohm_u 'mø dí 'bæ ndummæih_u, porque 'nε'a bi njapi ngue xtæ 'yøtra ts'oqui'a. Pε nuna, hin tema ts'oqui bi 'yø'na.

¹⁶ A nuyá, ma ga hæh_u ra ts'edi ga nzohm_u Oja ya. Ga æph_u ra mate ngue da mæxçah_u. Porque Oja ja rá nhuεcate. Nu'mø ga xihm_u ngue da mæxçah_u, di mfæxte.

5

¹ Nu gætho yø mmæcjæ pøn_i ngue yø 'bet'o mmæcjæ yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudíoui. Guehya t'ets'i ngue dyø representante yø ja'i p'u 'bæ Oja ya. I ja yø 'bεfi ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja, para ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i.

² Guehna di huεcyø mmic'eiui hingui padi te øt'e, guehya taphobi ra ts'oqui ngue hingui nzaqui. Nu'a gui huεqui ngue 'nεεε na ra mmæcjæ hingui nzaqui.

³ A nuna ra 'bet'o mmæcjæ, ngue 'nεεε na hingui nzaqui na, rá mædi ørpa ra 'bøt'e Oja ngue di hocrá ts'oqui. Ja da 'yøtra 'bøt'e p'uya, ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i.

⁴ Nuna ra 'bet'o mmæcjæ, hingui sänse rá 'bεfi pæfi ngue ra 'bet'o mmæcjæ. Tengutho ra Aarón, himbi zänse rá 'bεfi ngue rá 'bet'o mmæcjæ Oja, sinoque Oja bi 'yets'i.

⁵ A nuyá, nuna ra Jesucristo nnøpa 'bet'o mmæcjæ Oja p'u ha 'bæi. Himbi zänse na ngue dra 'bet'o mmæcjæ, sinoque Oja bi

'yets'i tengue pɛhya. Porque Oja bi 'yɛmbi: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. Da bahyø ja'i ya ngue guecã ni Papãgui", bi 'yɛmbi.

6 A nuyá, mahøn'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Macã Libro ngue enã: "Nuyá, gue'e grã mmãcja para zantho ya. Gui thocra 'bɛfi mi pɛhra mmãcja Melquisedec".

7 Nu'mø mi m'mucua ja ra ximhãi ra Cristo, nts'edi ga nzo Oja 'mø bi mat'Oja, asta zoni. Porque Oja xta nzã xta nyani ngue hinxta ndu. Pɛ Oja ørpabi masu 'mø bi zofo, porque mathoguitho nnu mansu Oja.

8 Madague'a ngue rá Ts'unt'u Oja na ra Cristo, pɛ para ngue da zã da 'yørpabi rá pãhä Oja, bi n'uni ngue bi zã ra n'u.

9 A nuyá ngue hinte di 'bɛdi, gã bi 'yøt'e te bi zãnbabi Oja ngue da thogui, janangue ya sã da yãni para zantho yø ja'i nuya da 'yøt'e te xifi.

10 Ra Cristo, Oja bi 'yets'i ngue da gohi ngue ra 'bɛt'o mmãcja, di thocra 'bɛfi mi pɛhra mmãcja Melquisedec.

11 Dí nne ga xi'ahã hanja na ra hya dí mma. Pɛ xanhennitho ha di zã ga mma, porque hingui tinni mmãi te dí xi'ahã.

12 Ya manjam'møtho guí ɛc'ɛihã ra Jesucristo ya. Nu'mø gdí hãhã ra ts'edi ya, ya gdi xãnbahã ra hya mi'da yø ja'i ya 'mø. Pɛ asta guetya ngue hingui tinni mmãihã hanja ra hya guí ɛc'ɛihã ya. Tobe nimantho guí nnehã ngue nu'mø sãn'nãhã rá hya Oja, da gue'u yø hya hingui henni guí nne da si'ahã. Mahønguí nne guí cohã tengutho yø basí ngue sidra xi'ba, conque ya ja ngue ra hmɛ da zi.

13 A nu'u sidra xi'ba, gue'u yø basí sãtho 'nɛ hingui padí ndana ra hya njuantho, ndana hin'na.

14 Pɛ nu'u ya si ra hmɛ, gue'u yø daja'i. Porque ya padí da hacra güenda te ga 'yo. Pa'mø ngue xãho te ga 'yo ogue hin'na.

6

1 A nuyá, ma ga xãhmã yø hya rá nsãui di xã yø daja'i ya. A nu'u yø hya hingui henni guí xãhmã p'u bá fãdi güá pahã ra Cristo, 'yo guí nne ngue hønt'u guí 'yøhmã'u yø hya'u. Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue

hingui 'yøthã'u yø nts'o bá n'youi ra castigo, ogue ja ga xi'ahã ngue gui 'yɛc'ɛhã Oja.

2 Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue gui nxixyahã, ogue ja ga xi'ahã ngue gui japni 'yehã p'u ja yø ya yø 'yɛc'ɛi. Ya hinni mantho ja ga xãn'nãhã ngue di bennate yø ánima. Hinga ja ga xãn'nãhã ngue jatho ngue da thaspabi ra güenda yø ja'i, ngue ja da zãnbabi Oja te da thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i.

3 Da ne Oja ngue da zã ga sigue ga xãhmã mi'da yø hya.

4 Porque nuya yø ja'i ya xa hyep'u ra Cristo, ya hinte ni bøntho ngue mahøndi xãnbabi ra hya. Guehya bi xojpahã Oja yø mmãi ya, bi nthemaui rá njapi Oja. Ya bi nthemaui ra Espíritu Santo.

5 Ya bi dinhã yø mmãi ngue xãho rá hya Oja. Madague'a tobe hingui søhra Jesucristo ngue di manda ra ximhãi yø pa bá ɛp'u, pɛ bi badí xãho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi.

6 Pɛ bi hyep'u ra Cristo m'mɛfa ya yø ja'i ya. Ya hingui sã ngue xøgue ra ts'editho ga ørpe ngue høndi 'bãtyø mmãi, porque nuya yø ja'i njap'u, tengutho 'mø mahøn dadi cuarpabi ra pont'i rá Ts'unt'u Oja. Di japi ngue thenni gãtho yø ja'i mahøn'a.

7 Nuya yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahí 'mø bi n'ye, ngue sinna häi ra 'ye. Nu ra huahí bi zinni xãho ra 'ye häi, nu'mø bi nja ra huahí i pø mmanho, ya da 'yørpabi ra nho'a to bi mpɛfi. I n'youi rá njapi Oja.

8 Pɛ nu ra huahí ngue bi zinni xãho ra 'ye häi, 'nɛ høndyø 'uini bi nja, ya di nzø, porque hinte di muui. Guehya yø ja'i da japra castigo Oja ya.

9 Ague ma zi cu'ahã, dá mangã na ra hya na, pɛ hindí mmangã ngue gdí ɛn'ahã ngue ya xcã hyehã p'u ra Cristo. Porque dí pacã ngue ya bi nyanni tehã, janangue ya guí øthã ra nho.

10 Nunã Oja, gã gue'a te ni 'yup'u øt'e. Janangue nunã rá 'bɛfi Oja guí ørpahã, hindí pumbɛni na. Da gue'a ra 'bãxte njandyatho guí ørpabi ni mmi'yɛc'ɛihã, xquet'a hindí pumbɛni Oja. Nunã te gã ra nho guí ørpa ni mmic'ɛihã, gue'a guí nɛqui ngue majuaní gadí mahã Oja'a.

11 A nuyá, dí nnegä ya ngue nuna ra 'bäxte mī'a mpähä nī mmäi guí ørpabi nī mmī'yεc'εihä, dami sigue ngue hangü ra pa da gue'a gui 'yøthü'a. Janangue nü te ra nho guí tømī di 'da'ähü Oja, ya ra seguro di 'da'ähü.

12 Man'nan'yo mī 'yøt'e ngue hingui 'yøthü ya yø hyä dí xi'ähü ya. Dami hyähü ra ts'edi gui 'yøthü tengutho øtyø 'yεc'εi nü'ü di nεqui ngue ja xanho yø nt'εc'εi. Nü hangü ra n'ü thogui, gä seti, 'nε guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a ra nho di yat'Oja ngue di ünī.

13-16 A nü'mø εnä ngue majuanī te nne da manyø ja'i, i εxä ntestigo Oja. Nü'mø ya bi 'yεxä ntestigo Oja ra ja'i p'üya, nü rá amigo yauī, ya hingui sä da 'yεmbi ngue himma juanī te xifi. A nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hyä ra Abraham, pε nuna Oja hinjongui tate ngue nuna. Janangue rá thuhuse bi nøni, bi xihra Abraham ngue da jase Oja na ra hyä bi ma. Bi 'yεmbi: "Nugä, majuanī te dí xi'i, mathoguiho ga jap'a'i. Ga øt'e ngue εmmēi di nxanni basi di m'müi", bi 'yεmbi. Pε ra Abraham, himbi xøtrá mmäi na ra hyä bi xi Oja. Sinoque tømī, tømī ngue di nja, asta gue'mø mī 'yεhra pa ngue bi nja na te ra hyä xi yarpababi Oja ngue di nja.

17 Oja bi nepe ngue da badi xanho yø ja'i ngue majuanī gä di nja na te bi ma, hinte di m'mēdi. Pε comma ngue hinjo'o to da 'yεxä ntestigo Oja, rá thuhuse bi nøni para ngue da fadi ngue majuanī te mma.

18 Nü te gäma hyä xicjü Oja ngue di nja, i dū xanho ra hyä, porque Oja hingui fεhni. A nuyá, ya dá äphü Oja ngue da yanjü. Nü te ra hyä xa mman'Oja, ya dí haxü njuanī ngue ra seguro di nja.

19 Ya hindī yobēni ngue di tocagahü na ra nho di ün'Oja. Porque nuna di nnøxü ngue di darca ma n'yomfēnihü ya, guehna ra Jesucristo bí 'bū mahets'i na.

20 Nuna ra Jesús bi yarbü mahets'i bí 'būi. Guehna fäxcahü na ngue da zä ganī m'mühmü p'ü bí 'būi. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zantho. Di thocra 'bēfi mī pε ra Melquisedec.

7

1 Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'ü ja ra hnini Salem. 'Nε guehna Oja maguesε rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue bá tapra tunhni yø dast'abi mađi nsahmi. Mi the p'üya, ra Melquisedec bi 'yáp'Oja ngue di japra Abraham.

2 Pε ra Abraham, nü'a te gäma cosa bá hap'ü ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhü ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'ü ja ra hnini Salem, janangue i hutyo ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsai.

3 Pε nuna ra Melquisedec hinha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, oque te'o rá mamá. Nī xingui fadi te'o rá mboxita. Nī xingui fadi tema pa bá mī, nī xingui fadi tema pa bi dū. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyεjpabi rá Ts'ant'ü Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zantho na.

4 A nuyá, dami hyacjü xandønho ra güenda hanja ya ngue mathoguiho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yü na ngue yø judío, pε nü te gäma cosa bá hannbabi yø dast'abi bi dapra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra Melquisedec.

5 A nuyá yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Leví, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nü'a te gäma cosa tinyø ja'i, da gambabi ra diezmo. Madague'a yø mēni p'ü bá fadi bá m'mühra Abraham, pε da gambahma ra diezmo.

6 Conque ra Leví higrá mēni ra Melquisedec, pε ra Melquisedec bi gambabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pε ra Melquisedec mahøn'a bi 'yáp'Oja ngue di japra Abraham.

7 Ya fadi xanho hanja ya ngue nü ra ja'i mathoguiho hnu mansu, gue'a äp'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu.

8 A nuyá yø mmäcja 'bahya, nü te gäma cosa tinyø ja'i, jambabi ra diezmo yø ja'i. Nü'mø bi dū p'üya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'bēfi pēfi. Pε nuna ra Melquisedec hindi nεqui ngue bi guahrá

'befi na. Sinoque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'butho.

⁹ Nu'u yø mmäcja ngue yø judío 'buhya, jambabi ra diezmo yø ja'i. Pe gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'yu p'ua bá fudi ngue bá m'mahya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'yu p'ua bá fudi ngue bá m'mahna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi däpra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi'da yø mmäcja 'buhya, entho go ma däpi ra diezmo ra Melquisedec.

¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi däpra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurpabi yø diezmo'ua yø mbom'meto bi m'mu'a m'mefa.

¹¹ Nuya yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da dena ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá otra mmäcja Aarón. Pe nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hin'yu rá ts'edi na ngue da zä di nhopaui Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai, pe hinda dentho'a te mi otra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec.

¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nehra ley di mpähya.

¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue di m'mahya, guehna ra Jesucristo na. Pe nuna ra Jesús, hingat mēni ra Leví, sinoque rá mēni ra Judá. 'Ne nuya yø mēni ra Judá, hinjam'mø to xi bōni ngue dra mmäcja ya.

¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmu Jesús, ra mēni na ngue ra Judá. Pe nu'mø mambá exyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mēni ra Judá hinte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

-----
¹⁵ Ja di nequi ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai ngue di togra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec.

¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hinga guehna ra ley bi 'yexra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mai para zantho.

¹⁷ Porque guesε Oja bi 'yexna ra mmäcja na ngue bi 'yēmbi: "Gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi 'yēmbi.

¹⁸ Porque ya bi zep'ua rá ts'edi na ra ley mađi manda yø hya man' n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hin'yu rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i.

¹⁹ Nuna ra ley bi 'yotra Moisés, hinjonni ja'i xta nzä xtí hojpabi. Pe ja man'na ra hya ya ngue man'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhopaui Oja yø ja'i na.

²⁰ Guesε Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo.

²¹ Gätho mi'da yø mmäcja da thotyø 'befi pefi ngue yø mmäcja. Pe nuna ra Jesucristo hōnse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue Oja bi 'yēmbi: "Guecä drá Ojagā, majuan' te dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, hinjonda zä di pädi. A nuyá, gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi 'yēmbi.

²² Janangue nuna ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mi t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mi ja m'met'o.

²³ Nu mi'da yø mmäcja xa m'mai, gā xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandønngu dyø mmäcja xa m'mai, pe gā xa thogui.

²⁴ Pe nuna ra Jesús, ya hinda du na. Nu'a te rá 'befi pefi ngue ra mmäcja, ya hinjam'mø da thogui, porque ya hinjondi ponnbi.

²⁵ Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya ngue bi 'yēc'ei ra Jesús, ya hinda m'mehyø te. Porque nuna ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra mmäcja para zantho p'ua ha 'bu Oja ngue da mäxyø ja'i nuya εc'ei.

²⁶ Nuna ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhma na. Hangu ra pa gā ra nho øt'e. Hin'yu rá ts'oqui. Hinjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'ua mahets'i bí 'buhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya.

²⁷ A nuya yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquisε. M'mefa p'uya, ja da 'yotra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi'da yø ja'i. Pe nuna ra Jesús hōnda n'na ndi bi ndäse

ngue bi tho, para zantho bi nopa 'bøt'e yø ja'i.

²⁸ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, nuya yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guese Oja cohi ntestigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'usc bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Madits'u te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nuna ra hya ma datho ja ts'edi ngue guí pahma ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nnopa 'bet'o mmäcjah naya. 'Nε ya bi hup'u mahets'i ha bi ja rá n'yei Oja na.

² Nup'u mahets'i bi 'bu Oja, bi ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hinga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'befi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. Janangue ra Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi ra 'bøt'e Oja.

⁴ Pe hinga guecua ja ra ximhäi 'buhra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bucua, ya hingui sä da t'embí ngue ra 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda ra ley bi 'yotra Moisés.

⁵ Pe nu'a te yø 'befi yø mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, høntho øt'e tengutho ra forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyauí Oja ra Moisés, bi 'yembí: “Damí beni xanho te ra forma dá ut'a'i p'u ja ra t'øhø dá nyauí, da ngu'a ra forma ra nija gui hocya”, bi 'yembí.

⁶ A nujü ya, ngue ma 'bet'o mmäcjah na ra Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'befi pefi ngue'a ra 'befi pøhyø mmäcja ua ja ra häi. Porque xandønho ra 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o. Nuna ra 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguitho xandønho ra hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a ra cohi mi ja m'met'o, hinjonni ja'i bi bøní ngue xta 'yøt'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na ra cohi bi nja.

⁸ I nnu Oja ngue hingui øtyø ja'i'a ra hya di manda. Janangue mmanä Maca Libro ngue Oja bi 'yena: “Da 'yehra pa ngue nuya

yø judío ngue yø mmengu Israel conyø mmengu Judea, ma'da'yo man'na ra cohi ga cohme.

⁹ N'nan'yo man'na ra cohi di nja. Ya hinda ngu'a tengutho ra cohi dá co'be'u yø nyogui ja'i 'mø yø pa dambá jupü ja ra häi Egipto. Porque nuna ra hya dá co'be yø ja'i ngue xta 'yøt'e, himbi 'yøt'e. Janangue dá hecäp'u yø ja'i.

¹⁰ Bá ep'u ra pa di nja na ra cohi di mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja na ra hya na, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmäi hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yøtya yø hya dadi 'bepi da 'yøt'e. Nugä p'uya, gueque drá Ojagä ya yø ja'i ya. Nuya p'uya, guehya ma ja'i ya.

¹¹ Di ngüe di nnoho, ga da badi te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'eiui ogue yø cu ja da xännbi te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui.

¹² Nu'a ra nts'o xa 'yøtyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbennbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'i”, bi 'yεn'Oja.

¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nuna ra nyogui cohi mi ja, ya bi zep'u na.

9

¹ Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pe nup'u mi øtyø ndanne yø ja'i, gue'a ra nija ja ua ja ra ximhäi.

² Nu'a ra nija mi ja ua ja ra ximhäi, mi ja yoho yø cuarto. Nu'a rá madi ra cuarto gui nhuti ngue ra xequi xa ndaxqui. Nup'u mbo ra cuarto, jap'u ra mfoxiyo. 'Nε jap'u ra mexa hapu t'uspabi yø thuhmε Oja ngue da nu.

³ Nu'a man'na ra cuarto brá ja mbo, nup'u ja ra goxthi, zap'u ra ulu ngue nnopa jut'i ra goxthi. Nup'u mbo p'uya, gue'a ra xequi mathoguitho xa ndaxqui.

⁴ Brá jap'u n'na ra altar ngue ra oro, ja zøp'u ra bopo. 'Nε jap'u n'na ra huada ngue gä ra oro maxøts'e, guehna ra huada m'mets'i ra nyogui cohi mi ja m'met'o naya. Nup'u mbo ra huada, op'u n'na ra ts'øye

ngue gä rā oro, ja op'ua rā thuhmε nī hu ngue rā maná. Dā guehrá tōhō rā Aarón nūnā bi 'doqui, ja op'ua ja rā huada nā. 'Nε ja cup'ua ja rā huada'ua yō xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue rā nyogui cohi mī ja m'mεt'o.

⁵ Nup'ua maxōts'e rā huada, 'da'a n'na nguadi yō hyo rā huada mahoqui yoho yō anxε dī nzōtyō zahua p'ua maxōts'e rā huada. Porque nup'ua maxōts'e rā huada ja m'mōt'e p'ua rā ji guī nhohyō ts'oqui yō ja'i. Pε nuyá, hīngui ja ngue 'bexca xi'ahua hanja nā rā hya naya.

⁶ Guehna rā forma mī jap'ua ja rā nija m'mεt'o naya. A nu'a rá mēdi rā cuarto, n'na pa ngu n'na pa cātyō mmācja ngue øt'a te yō 'bēfi i ja.

⁷ Pε nu'a rá yoho rā cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xā nduxqui, hōndra 'bet'o mmācja ja rā nt'ēdi ngue carbua. 'Nε hōnda n'na ndī n'na jeya i sā ngue dā yat'ambo. Nu'mō bi yat'ambo p'uya, nī dε rā ji dā pōt'e ngue di hocε rá ts'oqui, nε xquet'a nī dε rā ji dā pōt'e ngue dī nhohyō ts'oqui mī da yō ja'i.

⁸ Nuyá yō hya ja uaya, rā Espíritu Santo nnepe ngue gā pahua hanja nā rā hya ngue rā yogui cohi mī ja m'mεt'o. Mente yō tiempo ngue øtyō ndanne yō mmācja p'ua rá mēdi rā cuarto, ya hīn'ya rā nt'ēdi to dā tho'ambo rā cuarto nūnā mathoguitho xā nduxqui.

⁹ Nuyá yō hya ya, dī nēqui xāho ngue nuyá yō 'bōt'e ørpabi Oja yō mmācja, hīn'ya rá ts'ēdi ngue dā hyāt'i dā hyajpa rā nts'o ja yō mmēi yō ja'i.

¹⁰ Nuyá yō hya mī ja m'mεt'o, gue'a ngue dā huantho yō cosa dā zi yō ja'i, i xihyō ja'i temā forma dī mpet'e para ngue dā zā dā danne Oja. Pε gātho ya yō hya ya, bī nja rá ts'ēdi te mī øtyō ja'i mente tobe hīnmanī nja rā 'da'yo cohi bi 'yōt'ui Oja yō ja'i.

¹¹ Pε nuyá, ya bá εhra Cristo nūnā bi gohi ngue mā 'bet'o mmācjahua ya. 'Nε guehna bá hangahua rā nho mī ja ngue dī nja naya. Nup'ua ja rā nija dī mpēhra Cristo ngue rā 'bet'o mmācja ya, tate ngue xāndōnho. Hīnga ngu rā nija ja ua ja rā hāi ngue rā ja'i bi hoqui.

¹² Rā Cristo bi yarbua ja rā xēqui mathoguitho xā nduxqui. Pε rá jise rā

Cristo nī hya ngue dā pōt'e. Ya hīngrá ji rā ndanī ogue rá ji rā chivo nī hya ngue dā pōt'e, tengutho øtyō mmācja ua ja rā hāi. 'Nε ya hīnga xōxtí yātho ya, sinoque n'na nditho bi yat'i para zāntho ngue bi yanju.

¹³ Nu'a rá ji rā ndanī, ogue rá ji rā chivo, ogue rá 'bospi rā ngōndanī zōp'ua ja rā altar, nu'mō bī njapyō ja'i nuyá t'ēmbi ngue n'youi rā ts'oqui yō do'yo, ya dī nhohrá do'yo rā ja'i.

¹⁴ Goma guehrá ji rā Cristo ngue mā dātho ja rá ts'ēdi ya. Porque guesε rā Espíritu Santo nūnā 'bēi para zāntho bi hātra ts'ēdi rā Cristo bī ndāε ngue dā tho ngue bī nōpa 'bōt'e Oja. Conque rā Cristo, hīn'ya rá ts'oqui. Pε bī mānná ji ngue bi hoga mā ts'oquihua, mī ja ngue xcá mähā rā castigo. Pε nuyá, nūnā majuanī ngue Oja i 'bēi, ya sāp'ua gā hā rā ts'ēdi gā thānehua naya.

¹⁵ Gue'a rā hya'a ya, ngue rā Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuyá yō ja'i nzon'na Oja ya ngue dā 'yεc'ei rā Cristo, nu'a rā nho xā yarpabi Oja yō ja'i ngue di unni para zāntho, go di tocabi ya to nzofō. Porque rā Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga mā ts'oquihua xā nja mente bī nja rá ts'ēdi rā ley mī ja m'mεt'o.

¹⁶ Ya guī nuhua ngue nu'mō bī nanga n'na rā sacua hapua di consta'a te ja ngue dī nja m'mεfa, nu'mō bi du'a to bi hocra sacua, nu'a rā sacua bi xots'i. Nūnā rā hya bi zohra du, i ja rá ts'ēdi rā hya m'mεfa.

¹⁷ Pε mente ngue 'batra ja'i bi xoxra sacua, tobe hīn'ya rá ts'ēdi rā sacua. A nu'mō bi du'a to bi xoxra sacua, gue'mō ja rá ts'ēdi rā sacua 'mō.

¹⁸ I njarbūtho nā rā nyogui cohi mī ja m'mεt'o ya. Nu'mō bi tho yō mbo'ōni ngue dā 'bōt'e, ya ja rá ts'ēdi rā ley.

¹⁹ Nu rā Moisés, mī juadi bi xihyō ja'i nā te gāma hya dī mānda rā ley, bi gāca n'na nt'o rā isopo, i n'youi rā xidε'yo xā nthēni. Nup'ua ja rá ji yō ndanī 'nēhyō chivo, bi japra dehe, ja bi dímbua rā t'o. Nu'a rā ji p'uya, bī nāspabi p'ua ja rā Libro ngue rā ley, xquet'a bī japra ji gātho yō ja'i.

²⁰ Bi 'yēmyō ja'i p'uya: "Nuyá, gá cohua rā cohi Oja ya, ya bi xi'ahua temā hya ja ngue gdī n'yohua. Nūnā rā ji jaua ya, guehna dī

hatra ts'edi ra hya bi xi'ahua Oja naya", bi 'yembi.

²¹ Ra Moisés bi naspabi ra ji p'ua ja ra nija 'ne bi naspabi ra ji te gama cosa ja mbonnija.

²² Nt'ot'i p'ua ja ra ley ngue ra ji yø zu'ε i tho, nup'ua ha pe ra ji, ya co mmanho. Pe mente hinte ho ra ja'i ngue da 'yøtra 'bøt'e, hin'yua ra mpunabi ra ts'oqui.

²³ Nua ja ra ximhai, para ngue da gommanho yø cosa i ja, mama hyonitho ra ji yø zu'ε mi tho ngue ra 'bøt'e, ngue majapi yø cosa. Pe nup'ua mahets'i ya, xquet'a bi jap'ua ra 'bøt'e ngue ma datho ja ra ts'edi.

²⁴ Janangue ra Cristo ya hinga guehra nija ja ua ja ra hai bi hocyø ja'i ja ra 'befi ngue ra mmäcja ya. Porque ra nija ja ua ja ra ximhai, hontho uhra forma te bi ja mahets'i. Ra Cristo p'ua, ya bi yarbua mahets'i bi 'bua Oja ngue da mäxcaha.

²⁵ A nuna ra 'bet'o mmäcja ua ja ra hai, nup'ua ja ra cuarto mathoguitho xa ndaxqui, njeya njeya cat'ambo ra mmäcja ngue bi ørpabi ra ji yø zu'ε i tho, ya hingra jise bi øt'e. Pe ra Cristo hinga xøxti dutho ngue hõnda gohi ngue ra 'bøt'e.

²⁶ Nu'mø da ngu'a ngue xøxti dutho, asta gue'mø mamba fa'a nximhai xtaba ts'annbi ngue xøxti dutho 'mø. Pe nuna te bi nja ya, nu'mø ni ma da gaxyø pa, ra Cristo bi zøcua, 'ne bi ndäse ngue da tho. Pe n'na nditho bi du para zantho, da gohi ngue ra 'bøt'e. Bi gurpi gätho yø ts'oqui yø ja'i.

²⁷ A nuyá, nu hangu yø ja'i 'bui, gätho ja ngue da du, pe hõnda n'na ndi da du. M'mefa p'ua da hyaspabi ra güenda Oja te xa n'yo yø ja'i.

²⁸ Njarbatho ra Cristo ya, n'na nditho bi du, bi gohi ngue ra 'bøt'e. Mandõngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahõnda ep'ua ya, pe ya hinda 'yehε ngue da gurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yehε ngue da yanyø ja'i nuya tøm'i ngue da ep'ua.

10

¹ Nuna ra Moisés bi 'yotra ley da n'yo yø judío. Pe nuna ra ley bi 'yot'i, tengutho 'mø ngue drá xatho na te ra nho ja ngue di nja m'mefa. Porque cona ley, himbi

nequi xanho hanja na ra hya di nja m'mefa. Nuya yø ja'i mi thanne Oja, mi øtyø 'bøt'e di manda ra ley. Pe nuna ra 'bøt'e øtyø ja'i, hinxma ma hajpabi yø ts'oqui yø ja'i na, porque njeya njeya øtho ra 'bøt'e yø ja'i mahõn'a.

² Nu'mø ngue da gue'a di nhohra ts'oqui ra ja'i'a, ngue da 'yøt'e te gama hya di manda ra ley, ya hinni mantho ngue da 'yøtyø 'bøt'e yø ja'i 'mø. Porque nu ra ja'i øtra 'bøt'e, n'na nditho 'mø ena ngue di hocra ts'oqui, ya hingui nne ngue nimantho da du ra mmui ra ja'i da 'yena ngue ja ra ts'oqui.

³ Ja di nequi p'ua ngue nuya yø ja'i njeya njeya øtho yø 'bøt'e, i sodyø mmui ngue jadyø ts'oqui.

⁴ Nu ra ji ra ndani oque ra chivo 'mø bi tho, hinjam'mø da zä da hyajpa yø ts'oqui yø ja'i.

⁵ Janangue ra Cristo, nu'mø ya ja ngue da εcua ja ra ximhai, enna hya bi xi Oja: "Nu'ua yø zu'ε ho yø ja'i ngue øt'e, hingui nnu manho ngue gue'a di hocyø ts'oqui yø ja'i'a. Sinoque guá sanni ngue bá nja ma do'yo ngue guehna da gohi ngue ra 'bøt'e na.

⁶ Nu'ua yø zu'ε ho yø ja'i ngue øt'a'i ra 'bøt'e, 'ne uhyø ngø, zøp'ua ja ra altar ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i, ya hinga gue'a gui nnu manho'a ya.

⁷ Janangue di engä p'ua: Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga øt'a'a te gui nnu manho. Tengutho ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro te ja ngue ga thogui, gue'a di nja'a ya", bi 'yena.

⁸ Ra mudi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yembi ngue i patho ngue Oja hingui nnu manho'ua yø zu'ε ho yø ja'i ngue ørpabi ra 'bøt'e ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i. Ni xinga gue'ua yø zu'ε ho yø ja'i ngue uhyø ngø p'ua ja ra altar ngue di nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'ua ja ra ley'a te gä øtyø ja'i, pe ngutho hingui nnu manho Oja te øtyø ja'i.

⁹ Pe ra Cristo mahõmbi xi Oja, bi 'yembi: "Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga øt'a'a te gui nnu manho", bi 'yembi. Ja di nequi ua ya ngue ya bi zep'ua yø 'bøt'e mi øtyø ja'i, go da zε'a te bi 'yotra Cristo bi gohi ngue ra 'bøt'e.

¹⁰ Porque ra Jesucristo bi 'yøt'e te nnu manho Oja. Pe n'na nditho bi du, bi gohi

ngue rá 'bøt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yø ts'oqui yø ja'i.

11 Pε nu'ua yø mmäcja ngue yø judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyø zu'ε ngue ørpabi rá 'bøt'e Oja. Pε nuya yø 'bøt'e øtyø ja'i, hīnjām'mø dā zā ngue dā hyacra ts'oqui ya.

12 A nuna ra Jesucristo, hōnda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e. 'Nε ya bí hup'ua ja rá n'yεi Oja ya.

13 A nup'ua bí 'buhya, tømtho ngue dā dapi gätho yø nsaiui.

14 Ja di nequi ua ya ngue n'na nditho bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e ngue di punnbabi yø ts'oqui yø ja'i.

15 Ya dí pahma ngue majuanī nā ra hya nā, porque ngu'a mmana Espiritu Santo p'ua ja ra Maca Libro ngue εna:

16 “Bá εp'ua ra pa di nja nā ra cohi di mma ngue gā cocā'be yø ja'i Israel. Nugā p'uya, gā japyø ja'i ngue dā dinyø mmui hanja nā ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i dā 'yøtya yø hya dadi 'bēpi da 'yøt'e”, εn'Oja.

17 Mahøn'a εmp'uya: “Ya hīnni mantho gā mbεnnbabi yø ts'oqui xā 'yøtyø ja'i”, bi yεnā.

18 Janangue nuyá, Oja ya bi punnga mā ts'oquihua. Ya hīmma hyoni ngue ra 'bøt'e gā ørpahua Oja ya ngue di hoga mā ts'oquihua.

-----

19 A nua ja ra ximhäi, nup'ua ja ra xequi mathoguitho xā ndaxqui, hōndra 'bet'o mmäcja mi sä dā yat'i. Pε nuya mā zi cu'ahua, gā dā zā gā thohma p'ua ja rá hmi rá dā Oja ya. Porque guesε ra Jesucristo bi du ngue bi hoga mā ts'oquihua.

20 Mi zā mi du ra Jesucristo, bi xocra jut'i nu'a mi jurpu ha 'bu Oja. Bi xogahua ra 'yu ngue dā zā gā thohma p'ua 'bu Oja.

21 Nuna ra Jesucristo di nnøpa 'bet'o mmäcjahua ya, guehna fäxçahua p'ua ha 'bu Oja naya.

22 Janangue ma gā cuathua p'ua ha 'bu Oja ya. Gā thanne co gätho mā mmuihua, hīnjām'mø gā nyobεnihua nā mā nt'εc'εihua i ja. Nu'a mā ts'o n'yomfεnihua mi ja, ya bi 'beque. Dā guehma do'yohua, bi meque para ngue dā zā gā thohma p'ua 'bu Oja.

23 Ma gā hā ra ts'edi gā εc'εihua ngue di nja ya yø hya dí tømhmua di nja. Porque nuya yø hya xā yat'Oja ngue di nja, di njahma.

24 Xquet'a ma gā honi ha gdá nhyathua ra ts'edi ngue man'na gdá mahma mmic'εi n'na ngu n'najua. 'Nε gā hā ra ts'edi gā øthua ra nho.

25 I 'buhyø 'yεc'εi ngue ya hīngui pap'ua ha di mpeti yø mmi'yεc'εiui ya. Pε hīngui ja ngue gā tenthohua te øt'ua, sinoque ma gā mmähä p'ua ha di mpeti yø 'yεc'εi, gā nhyatra ts'edi n'na ngu n'najua. I ja ts'editho ngue gue'a gā øthua, porque ya guī nnuhua, man'na ni guatyø pa ngue dā εp'ua mā Hmuhua Jesucristo.

26 Pε nu ra ja'i ngue ya padi ndana ra hya majuanī, 'nε sānni ngue ya di m'mua ngue ra nts'o dā 'yøt'e, m'mεfa ya hīn'yu ra 'bøt'e di nhohrá ts'oqui dā 'yøt'e.

27 Sinoque hōndra ndate sibi di danzø dā japyø nsaiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tømī di nthēui'a.

28 Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to mi festho'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley, co yoho hyu yø testigo dā hyørpa ra hya, ya hīnjondi huεqui, sinoque dā tho.

29 A xiya 'mø, ¿hague ngu gangu ra castigo dā thogui te'o fεspatho te mmanā Ts'ant'ua Oja, dā 'yεmbi ngue hīnte ni bøntho ngue bi du rá Ts'ant'ua Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pε yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di unī, i thenma hyathobi.

30 Pε ya dí pahma te dā 'yøt'Oja. Porque bi 'yεnā: “Nugā go ni 'yεhma xi gā jagā ra castigo. Go gā jut'a'a te øtyø ja'i”, bi 'yεnā. 'Nε bi man'Oja ngue dā hyaspa ra güenda'ua yø ja'i ya o rá 'yε.

31 Nuna Oja majuanī ngue 'bui, nu te'o dā japra castigo, ra ndussutho te dā thogui.

-----

32 Dami bεmhmua yø pa xā thogui, nu'mø rá ts'utho xqui 'yεc'εihua ra hya ya. Mathoguitho gā sähua ra n'ua ngue bi zu'ahua yø ja'i. Pε gā hyät'i gā seti te bi 'yøt'ahua yø ja'i.

33 Bi nja yø pa ngue bi mpeti yø ja'i ngue thenma hya'ahua, 'nε bi un'ahua. Mi'da ni mmi'yεc'εihua p'uya gui hēthohua ha gui

anyø ja'i, pε hīngá sutho gui 'yøt'e ngue nī amigohu'u to ma'ani.

³⁴ Nu'u yø 'yεc'ei bi ma fādi, gá fāts'i ngue gá unhnε te honi. Nu'mø bi fε'a te gui peshu, asta ja'ahu mpähä, porque gui pahmu ngue ma datho di muui na ra nho gui nthehu p'u mahets'i, 'nε para zantho i ja na.

³⁵ Damī hyahu zammui ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøthu yø pa di map'u. Porque xandøngu ra njut'i bi ja mahets'i.

³⁶ Hønt'a ja ngue gui 'yøthu ya, dami seti te gá ra n'u gui thohmu. Damī ja ndummui gui 'yørpahu rá pähä Oja, n'namhma ngue di toca'ahu na ra hya xa yat'Oja ngue di nja.

³⁷ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro na ra hya bi man'Oja ngue εna: "Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da εp'u'a ja ngue da εhε. Ya hinni mantho da hmanya ngue di 'betyø pa.

³⁸ Nu ra ja'i bi nhohrá ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yεc'eigui. Pε nu ra ja'i hep'u ma hya, ya hindí nnu manho te øt'e".

³⁹ Ague ma zi cu'ahu, hinga ehmu p'u Oja, porque yø ja'i hep'u Oja, gue'u di m'mε'u. Pε nuju, ngue dá εc'eihu Oja, ya di nyanna tehε.

11

¹ Nu ra ja'i εc'ei ngue majuanī te mman'Oja, guehna ra ja'i haxa njuani ngue di nja'a te tømī di nja. Pε di segura ngue majuanī di nja, madague'a ngue tobe hīngui nnu te 'be'a ja ngue di nja.

² Nuna Oja, bi nu manho 'da yø nyogui ja'i xa m'mahma njam'mø porque bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja.

³ A nuyá, ngue dí εc'eihu ngue majuanī te mman'Oja ya, ya dí pahmu xanho ya ngue Oja høntho bi ma ngue di nja ra ximhäi, 'bexpi nja. Nu'a te gá dí nnuhu ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque ma m'mεt'o hin tema cosa mī ja.

⁴ Nu ra Abel bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue nu'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nu manho Oja. Pε nuna rá 'bøt'e ra Caín, hīmbi nu manho Oja. Janangue di nεqui ngue Oja bi hojpa bi rá ts'oqui ra Abel ngue bi 'yεc'ei. A nuyá, madague'a ngue ya xa ndu ra Abel, pε di sigue xängathohu ngue ga

øthu tengutho bi 'yøt'e ngue bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja.

⁵ Nu ra Enoc bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Oja p'uya bi zixma tetho bi ma mahets'i. 'Beximbī du na, ya hīnha mambi thīngua ja ra ximhäi, porque Oja bi zits'i. 'Nε mmamp'u ja ra Maca Libro ngue Oja mī nnu manho te manī n'yo ra Enoc, m'mεfa p'uya bi zits'i.

⁶ Pε nu ra ja'i hīngui εc'ei ngue majuanī te mman'Oja, ya hīngui sä da 'yεnna ja'i ngue nnu manho Oja te gá 'yo. A nuyá, nu ra ja'i nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue da 'yεc'ei ra ja'i ngue majuanī 'bu Oja, 'nε da 'yεc'ei ngue nu'u yø ja'i hon'Oja, gue'u di nsixui Oja'u.

⁷ Nu ra Noé bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Bi 'yεc'ei 'mø mī xi Oja ngue di nja ra ndate, madague'a tobe di 'beta pa di nja'a te bi sifi. Pε bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'u ra Noé co 'nε'u to 'bup'u ja rá ngu. Rāngue bi 'yεc'ei ra Noé na ra hya na, ya di nεqui ngue ra ts'oqui øtyø ja'i nu'u hīngui εc'ei te mman'Oja. 'Nε bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yεc'ei ngue majuanī'a te bi xifi.

⁸ Nu ra Abraham bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue nu'mø mī zon'na Oja, bi xifi ngue da bømp'u mī 'bui, di map'u ja ra häi xi xifi ngue da gohmi, 'nε bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bømp'u ja ra häi mī 'bui, bi ma. Nī xīngui pa di hapu danī mpa.

⁹ Mī zømp'u ja ra häi xi yarpa bi Oja ngue drá mmeti, bi dīmp'uya ngue 'bup'u yø ja'i yø mmeti ra häi. Pε ra Abraham bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja, bi mīhi hap'u di m'mai. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'map'u. Mī m'mahra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. Mī m'mahra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi ra hya xi yat'Oja m'mεt'o ya p'uya.

¹⁰ Porque ra Abraham bi dømī ngue danī m'map'u ja ra danīhni bi ja mahets'i. Guehna ra danīhni ngue guesε Oja bi hoqui 'nε i ja para zantho na.

¹¹ Xquet'a ra Sara bi 'yεc'ei ngue majuanī te mman'Oja. Janangue madague'a ya ra bødac'ei, pε bi m'mahrá ts'unt'u bi xi Oja ngue di m'mai.

¹² Da guehra Abraham xquet'a ya ra bødac'ei, ya bi tho ra ora p'u ngue di

m'mahyø basi. Pε madague'a, siempre bi m'mahrá ts'unt'u. Guehna bi nxandi, mandøngutho yø mbom'meto bi m'mai. Nu'a gangu tengutho yø sò bí ja maya ogue tengutho yø 'bomu dehe jap'u ja rá nnengui ra jathe, hingui sä di 'bede hangu gangu.

¹³ Gätho ya yø ja'i ya, bi m'mai, pε bi du. 'Nε himbi nu'a te ra hya xi yarpabi Oja. Pε comma ngue εc'ei ngue majuaní te mman'Oja, janjuaní ngue di johya porque padi xanho ngue di nja'a ra hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue mente ra pa bi m'macua ja ra ximhai, bi ma ngue hingyø ngungua, sinoque da ma, daní mpa mahets'i.

¹⁴ A nuya yø ja'i ngue nguna ra hya i mma, ya di nequi xanho ngue guehya yø ja'i honna hai hapu daní m'mai para zantho.

¹⁵ Pε hinga guerp'u ja ra hai bá pøni honi ngue daní m'mai. Porque nu'mø da gue'a, mi ja ra tiempo ngue xta mmengui ha bi 'yεhε.

¹⁶ Nu'a ra hai honyø ja'i ngue daní m'mai, gue'a ra hai ma datho xandønho bí ja mahets'i. Janangue nuna Oja ya, ya hingui pesrá sä 'mø manyø ja'i ngue εmbi: "Ma Oja'i". A nuna Oja, ya xa hojpabi n'na ra danihni hapu daní m'mahya yø ja'i.

¹⁷ Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a njuani 'mø ngue εc'ei'a te bi xihra Abraham ogue hin'na. Bi xihra Abraham ngue da zixrá ts'unt'u Isaac ngue da hyo, da 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Pε ra Abraham bi 'yεc'ei te xi Oja, bi n'uní ngue xta hyo ra Isaac, xta 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Ra Abraham bi 'yεc'ei ngue majuaní te xi xi Oja ngue xi 'yεmbi:

¹⁸ "Nu'mø bi m'mahni ts'unt'u Isaac, di nxandi, di m'mai xandøngu ni 'beto", xi 'yεmbi.

¹⁹ Janangue ra Abraham bi 'yεc'ei ngue majuaní ja rá ts'edi Oja ngue nu'mø xta ndu ra Isaac, ma'da'yo xti m'mai. Pε mi zä ngue himbi du ra Isaac, εntho ja ma'da'yo bi m'mai, porque ra Abraham ya xi zänni ngue xta hyo.

²⁰ Nuna ra Isaac bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue ra Isaac bi zojpa ra hya yø ts'unt'u, bi xifi ngue da dinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna ra Jacob 'nεhra Esau.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ni ma da du, bi xi'u yoho yø ts'unt'u ra José ngue da dinnbabi rá njapi Oja. Nguna ra hya bi ma mente tosrá tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judío ngue da 'yεhra pa da bømp'u ja ra hai Egipto. 'Nε bi zohra hya ra José ngue nup'u Egipto hinda cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bømp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nεhrá mamá ra Moisés bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ra pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda ra dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'unt'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue ra Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yagui.

²⁴ Ra Moisés bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yohu himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu ra dast'abi p'u ja ra hai Egipto.

²⁵ Sinoque bi ne ngue 'dap'u da zäui ra n'u yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyep'u Oja ngue xta ngop'u mi 'bai, nup'u zits'adyø pa xti nja mpähä.

²⁶ Nuna ra Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä ra n'u tengutho ra n'u ja ngue da zä ra Cristo. Janangue nup'u Egipto himbi ne xtabá ngop'u ngue drá mmeti gätho ra mēnyu mi jap'u. Porque padi xanho ngue xandøngu rá njut'i Oja di nja m'mefa.

²⁷ Ra Moisés bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Bi bømp'u ja ra hai Egipto, himbi zutho ngue mbøcue ra dast'abi. Himbi gohrá mmui, porque padi ngue n'youi Oja, madague'a hingui hēti.

²⁸ Ra Moisés bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja, bi 'bepi gätho yø judío ngue da hyo yø de'yo, da zä ra ngo ngue ra pascua. Nu rá ji yø de'yo da hyo, da gospabi p'u ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxε ngue da hyo yø ts'unt'u mada, ya hinda hyopyø ts'unt'u yø judío.

²⁹ Yø judío bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'u ja ra Thenga Jathe, tengutho 'mø ngue dra

'yonghäi p'ua ni 'yo. Yø mmengu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'ua ja ra jathe, pe bi go'mra jathe.

³⁰ Yø judío bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Nyoto mā pa bi thesra hnini Jericó. M'mefa p'uya bi xotyø jado mādi thesra hnini.

³¹ Nunā n'na ra xisu ni hu ngue ra Rahab ra mmengu Jericó, mará 'yots'om'māi na, xquet'a bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmengu Jericó, porque nunā ra xisu na, bi unna ts'aya'ua yø judío bi ma bi axra häi m'met'o.

³² ¿Te 'be'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ahu mi'da yø hya di 'bedi? Pe ya hinga mbongui ra ora ga xi'ahu te bi 'yøtra Gedeón, ra Barac, ra Sansón, ra Jefté, ra David, ra Samuel, co gátho yø pøngahya Oja.

³³ Nuya yø ja'i ya, gátho bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue 'bu i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mi nzaqui te mi mma. I 'bu i'da ngue bi 'yøtra ts'ut'abi xanho, bi nthui rá njapi Oja xi yarpi. I 'bu i'da ngue bi t'ennbu 'buhyo zate, pe himbi za yø zate.

³⁴ I 'bu i'da ngue bi thørbu ja ra sibi, pe himbi nzø. I 'bu i'da, ya ja ngue da tho conna juai, pe pongui. Nu'ua yø ja'i t'embi ngue hinga njuani, gue'ua bi hya ra ts'edi ngue bi ma ra tunhni 'ne bi dapyø nsuiui.

³⁵ I 'bu i'da yø xisu ngue nu'mø bi du yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xa ndu mahøndi m'mui.

I 'bu i'da p'uya, i nthut'i ngue mā'ani, sifi ngue nu'mø da hyep'ua Oja, ya di mpommi ra ndate. Pe bi n'uni ngue da du, bi ne ngue di tocabi'a ra nho di nja 'mø daní nja ra mbennate m'mefa.

³⁶ Mi'da p'uya, bi zä ra n'ua ngue bi 'bei. 'Ne bi zä ra n'ua ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi.

³⁷ Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque māde ra ja'i conna thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da 'yøt'a te xants'o, pe hingui nne. Mi'da p'uya, ra juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'ua bi zä ngue hin'ya ha di nsäya. Bi nøpa he yø xide'yo ogue yø xi yø chivo bi

hye. Mi'da p'uya, bi zä ra n'ua ngue hyoya. 'Ne bi ma mā'ani, gä ra dummai ga 'bui.

³⁸ Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin hapu da hyannbabi yø ts'oc'ei 'bucua ja ra ximhäi. Pe bi zä ra n'ua ngue bi n'yo dapo, ni xingui padi hapu daní mpa. Bi n'yop'ua ja yø daxant'øhø. Bi m'mup'ua ja yø 'bido. Bi m'mup'ua ja yø hyado brá ja mbo häi.

³⁹ Gátho ya yø ja'i ya, bi nu manho Oja, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Pe tobe himma t'unnitho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni.

⁴⁰ Porque Oja bi zänni ngue himbi nequi xanho hanja ra hya, asta guehyø pa dí 'buhmu ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthohu na ra nho xa yat'Oja ngue di 'daci.

12

¹ Ya dí nnuhu ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu ra n'ua bi thogui, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Da guecju ya, ma ga seti hangu ra n'ua ja ngue ga thohmu. Nu'a dí padi ngue da 'yørcahu ra nts'oní, ma ga emhmu n'na nguadi'a. Nu'a ra ts'oqui di ts'onga mā nt'εc'ehua, ma ga hehmu p'ua. Ma ga ja ndummai'ua yø pa di map'ua ya, ngue nu te nnecju Oja gdá n'yohu, gue'a ga øthua.

² Zant'a da zo mā mmuihu ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue dá εc'ei'ua ngue majuaní te mman'Oja na. 'Ne go guehna da 'yøt'e ngue para zantho ga εc'ei'ua xandønho. Nunā ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isä ngue to tup'ua ja ra pont'i, pe nunā himbi 'besrá sä. Bi zeti hangu ra n'ua bi thop'ua ja ra pont'i, porque padi ngue nu'mø mi tho'a te ra n'ua bi zä, mā datho ja mpähä ngue daní mmip'ua ja rá n'yei Oja.

³ Nu'mø mi anyø ts'oc'ei na ra Jesús, dami behmhu hangu ra n'ua bi zä. Janangue nuyá, 'yo di cohni mmuihu 'mø dí sähu ra n'ua.

⁴ Mente gui honi ha gdi hyehmu p'ua ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ahu yø ts'oc'ei.

⁵ Mami pumbenihu na ra hya xi'ahu Oja ngue ya yø basi'ahu. Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue bi 'yεn'Oja:

“Ague ma basi'ah, dami hyacj, ra güenda xanho hanja ngue fep'ah Oja. 'Yo di cohni mmaih 'mø di hęc'ah Oja te guí øth.

6 Porque Oja, nu'a ra ja'i di madi, nu'mø hinga gue'a øtra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basi Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei”.

7 Nu'mø ngue guí säh ra n'u, dami bëmhm ngue nuna Oja øt'e ngue yø basi'ah, guehna fep'ah na. Porque gätho yø basi, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fehyø papá.

8 Gätho'u yø basi Oja, Gä i fei, pε nu'mø hinguí nne ngue da mep'ah Oja, zha di zä gui 'yembj ngue ni Papáh Oja 'mø?

9 Conque nu'mø mará ngüej, nu'a ma papá bi tecj. Nu'mø hinga gue'a dí øth, i fegbah. Pε xquet'a dí nnu mansuh. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papáh bí 'b ma mahets'i ga ena ngue hinga ørpah ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfēñih.

10 Conque ma papáh 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj, i fegbah 'mø ena ngue ørcah ra nho. Pε nuna Oja 'mø ngue i fegbah, majuanj ngue ni 'yup'u te ørcah, porque Gä ra nho øt'e. I nnepe ngue Gä ra nho gdá n'yoh, tengutho Oja ngue Gä ra nho øt'e.

11 Nu'mø ngue bi megbah Oja, di säh ra n'u, hindí nnu manhoh ra mfēi di jacj. Pε nu'mø bi dñma mmaih ngue da 'yørcah ra nho'a te øt'e, ya hu ma mmaih p'uya. Ya man'natho ga ja ndummäi ga n'yo manhoh.

12 Janangue nuyá, dami hyah ra ts'edi ya, di ndu xandønho ni n'yomfēñih.

13 Dami hyaxh n'na ra hoga n'yomfēñi ngue gui n'yoh xanho, n'namhma ngue nu'u yø ja'i hinguí padi di n'yo xanho, da dñyø mmäi ndana ra 'yu njuantho.

14 Dami ja ndummäi ngue 'yo gadi njunth. Dami hyehm p'u'a te gäma nts'o i ja. Porque hinda nu Oja yø ja'i hinguí nne da hyep'u ra nts'o.

15 Dami hyamhm na rá mate Oja nne di 'da'ah, 'yo gadi costhoh. Dami mfähm xandønho, man'nan'yo mi 'yøth ngue to da bøn di ts'onnbabi rá nt'ęc'ēi ja mi'da yø ja'i.

16 'Yo gyø 'yots'om'mäih. 'Yo guí øth tengutho bi 'yøtra Esaú ngue bi mεspatho rá njapi Oja. Porque nuna ra Esaú, mi zä mi ntü manthuh, hønna n'na ra nts'ihmε i pä'a rá erensia madi tocabi porque guehna ma dana.

17 Guí pahm te bi 'yøtra Esaú. Januanj ngue hangu ra mbēn'a m'mefa ngue xta nzo rá 'ye'a te mi ja xti unná papá. Pε ya himbi zä ha xti japrä hya. Madague'a ngue januanj ja ra zon'a m'mefa, pε ya himbi dñi ha xti xotra hya xi 'yøt'e.

18 Ague ma zi cu'ah, nuna ra cohi bi 'dacj Oja ngue gdá n'yoh ya, ma'da'yo na, hinga 'da'iguui'a ra nyogui cohi bi t'unna m'met'o yø judío ngue da n'yo. Nu'mø mambi t'unna nyogui cohi yø judío ya, nu'a ra t'øhø ja ua ja ra ximhäi bá nya Oja, ja bi map'u. Bi nu yø ja'i ngue di yoxni yø sibi. Bi nu yø ja'i ngue ja ra ts'a'bexui. Bi nu yø ja'i ngue 'yo ra ndate ndahj.

19 Bi 'yøhyø ja'i ngue ya yø corneta. Bi 'yøhyø ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofo. Nuya yø ja'i bi 'yøde ngue ts'ofó, bi nsu. Janangue bi 'yädi ngue ya hinnj mantho da 'yøde tema hya mman'Oja.

20 Porque øde te bi man'Oja ngue mada n'na ra mbo'ønitho da guarb ja ra nexant'øhø, da tho ngue da 'bando, oge da tho conyø lansa.

21 Januanj ngue ra ndussutho te bi nu yø ja'i. Xquet'a 'nεε ra Moisés bi 'yēna: “Nugui, asta dí huaqui ngue dí su”.

22 A nuj ya, nup'u nná mähä, gue'a ra t'øhø Sión bí ja mahets'i ja ra hnini bí 'b Oja, ja nná mähä p'uya. Guehna ra Jerusalén bí ja mahets'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yø mahuahj yø anxε i 'bäi.

23 Nu'mø Gä bi mpeti yø anxε ngue da 'yεspabi Oja, 'dap'u ga m'mahm ya yø basi Oja ya xa cuarpabi yø thuh p'u mahets'i. A nuna ma Ojah guehna ra ts'ut'abi na ngue gätho yø ja'i. Nuya yø nyogui ja'i ya xa ndu 'nε xa hojpabi Oja yø ts'oqui, Gä dadi ncuh ya.

24 Nuna ra Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi mäni, i ja rá ts'edi ngue di hoga ma ts'oquih, hinga ngu rá ji ra Abel ngue n'äst'abitho.

25 Janangue nuyá, dami mfähmü xandønhø ya, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui fεspathohü rá hya nā Oja nzocjü. Ya gui nnuhü ngue himbi mpommi rá castigo ya yø ja'i bi mεspatho rá hya Oja 'mø rá pa mi zocua ja rá ximhäi. Goma guehya ngue gui 'yεnā gā mpomhmü rá castigo 'mø gā fεspathohü te mman'Oja nuna bi nzocεgahü astā mahεts'i.

26 Nu'mø yø pa xā thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja rá häi, astā di 'yan'ahäi. A nuyá, mahøn'a εn'Oja: “Nu'mø ngue høndā nyagā ya, gā øt'e ngue di 'yan'ahäi 'nε gā øt'e ngue di 'yan'a te bí ja maya”, bi 'yεnā.

27 Ngue ngunā rá hya mman'Oja dā yør'mø hømbā nya ya, ya di nεqui ngue Oja dā hyajpabi yø 'bεfi te gā bi hoqui. Nu te dā bønī ngue hīndi 'yanī, gue'a di nja para zantho'a.

28 Nuna rá xεqui hīndi 'yanī, guep'ü ha di manda Oja ja gā m'mühmü p'ü. Janangue nuyá, ma gā ja mammadihü Oja ya. Ma gā thannehü Oja tengutho nnu manho ngue gā ørpahü. Porque Oja ní 'yup'ü ngue mathoguitho gā nnu mansuhü.

29 Porque Oja rá ndussutho, tengutho rá sibi ngue di juadi udi ha sædi.

13

1 Hangu rá pa, dami mmaði n'na ngu n'na'ahü, tengutho 'mø ngue εgā di ncuhü.

2 Mami pumbeniü ya, ngue nu'mø to bi zøp'ü ja nī nguü, dami unhnü rá ts'äya. Porque 'bäi'da yø ja'i di unna ts'äya p'ü ja yø ngu, pε hīngui paði ngue'mø yø anxε Oja'ü di unna ts'äya.

3 Nu'mø to bi n'ofädi, dami fäxhü te honi. Dami fäxhü gui 'yø'ni güendahü tengutho 'mø ngue go gdi ofädihü. Gui fäxhü'ü sä rá n'ü ngue ma'ani. Gui 'yø'ni güendahü εntho go gui thohmü'a te rá n'ü thogui.

4 Nu gätho yø ja'i ya xā nthati, dā zupyø nthati bi 'yøt'e. 'Yo di homman'na di m'mühmi. Porque Oja dā hyaspabi rá güendā yø 'yots'om'mäi.

5 'Yo sä gui εmhmü ngue gue'a rá mεnyu mā datho di muui. Dami conformahü'a te ts'ü maçosa di 'da'ahü Oja. Porque Oja i

εnā: “Nugā, hīn dādi pumbeni'i. 'Nε hīnga hεc'atho'i”.

6 Janangue nuyā mā mmüi gdā mamhmü nā rá hya ja ua ya ngue εnā: “Nuna mā Oja, guehna fäxcagui nā. Ya hīndi sugā 'mø ja tema hya mbεnngagui yø ja'i”.

7 Dami bεmhmü te manī n'yo'ü yø mamhya bi xi'ahü rá hya Oja. Dami mεpyahü'a te rá nho bi 'yøt'e mεnte bi m'müi, dā ngu'a gui 'yøthü. A nuyā yø mamhya mi dā xanho yø nt'εc'εi ya, dami njathü p'üya, di ndü xanho nī nt'εc'εihü.

8 Nuna rá Jesucristo, ngu'mø yø pa xā thogui, xī mmangudya, xquetho para zantho nā, hīnjam'mø ngue dādi mpādi.

9 Janangue mami n'unī dā thā'ahü ngue hønt'o bi zā mā xādi gui tēhnü ngue hīnda 'da'igui nā rá hya gui εc'εihü ya. Dami hyannbahü rá mate Oja di 'da'ahü, gue'a di zajni nt'εc'εihü'a. 'Yo di hä'ahü ya yø ja'i hajtho te si, porque hīnga gue'a di zacrá nt'εc'εi rá ja'i'a ngue dā hyajtho te dā zi.

10 A nujü, guehna rá Jesucristo di nnøpa 'bøt'e ngue di nhohmā ts'oquihü. A nuyā yø 'bεt'o mmäcja ngue yø judío, 'be ho yø zu'ε ngue ørpabi rá 'bøt'e Oja ya, 'nε ja rá 'bøt'e ngue hīn'yü rá nt'εdi dā za rá ngø pøtyø ja'i.

11 Nu rá ji rá zu'ε i tho, haxra mmäcja ní ma mbonnija, ja rá xεqui mathoguitho xā ndaxqui ja bi porbü rá ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Rā ngø p'üya bi nt'udi maxøts'e rá hnini.

12 Njarbatho rá Jesús, bi zā rá n'ü ngue bá tho maxøts'e rá hnini. Nu'a rá ji bi mām'mø mi du, guehna nnøpa 'bøt'e yø ja'i ngue i nhohmā ts'oquihü nā.

13 I εmybø ja'i ngue rá 'bε'isä te t'ørpa rá Jesús ngue bá tho maxøts'e rá hnini. Pε ma gā tēnhmahü rá Jesús, madague'a t'εmbi ngue rá 'bε'isä ngue dí εc'εihü rá Jesús.

14 Porque nuua ja rá ximhäi, hīn'yü gahü ua n'na rá hnini ngue di ja para zantho. Sinoque dí tømhmü man'na rá hnini, nuna ja ngue di nja m'mεfa.

15 Janangue nuyá, ma gā ja mammadihü Oja para zantho, porque nuna rá Jesucristo mā 'bεt'o mmäcjahü p'ü 'bü Oja, go guehna haxpü 'bü Oja'a te nnā ja mammadihü Oja nā.

¹⁶ Mami pumbenih_u, zant'a dami 'yøth_u ra nho, gui fäxn_i mmic'ei_hu co nu'a te gui pesh_u. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mammadi_hu Oja'a. A nu'mø ngu'a gui 'yøth_u, da numanho Oja te gui øth_u.

¹⁷ Nu'u yø n'yoh_u di manda p'u ja ra nija, dami 'yøt'e te da xi'ah_u. Gui 'yørpah_u masu xanho, porque gue'u fät'a ni teh_u'u. I padi ngue nu'a ra 'befi øt'e, bá ep'u ra pa di däpra güenda Oja. Janangue dami 'yøt'e ngue di johyatho ni madi_hu, 'yo gui honnbah_u ngue ha di du yø mmäi. Porque nu'mø hingui 'yεc'ei te xi'ah_u, ya hingui säp'u da mä'ah_u xanho.

¹⁸ Dami marchah_u Oja, porque nugu_i di εna ngue ya xanho te nná 'yo, 'ne dí nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho.

¹⁹ Nu'mø gá marchah_u Oja, dami 'yähmu ngue da yøt'Oja ngue n'nahmantho ga mmagä p'u ga ma nu'ah_u.

-----
²⁰ Nunä Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Hmu Jesucristo 'mø mi du. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I øt'e ngue nunä ra Cristo, guehna ma Maca Madi_hu na. 'Ne øt'Oja ngue yø 'yεc'ei di mma_i n'na ngu n'na.

²¹ Dí nnegä ya ngue da 'yøt'Oja ngue da zäp'u gui 'yørpah_u'a te gä rá pähä, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue conná ts'edi ra Jesucristo gui cohmu tengutho nnepe ngue gui cohmu. A nuyá, ma ga εspah_u ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

-----
²² Ague ma zi cu'ah_u, dami 'yøde xanho na ra hya ja ua dí xi'ah_u. Ya dá xi'i ha gdi japi te gui 'yøth_u, pe hinga yap'atho pa ra hya.

²³ Dí pen'nah_u ra hya ngue nunä ma cuh_u ra Timoteo mi ofädi, ya bi bøts'e. A nuyá, nu'mø ngue himma ya'atho da zøcua ya, 'da gdá mε'be p'u ngue ga ma zengua'ah_u.

²⁴ Dadi zengua gätho'u yø mamhya 'bep'u. Da gue'u mi'da ma cuh_u, gä dadi zengua. A nuyä ma cuh_u ngue yø mmengu Italia xquet'a di zengua'ah_u.

²⁵ Oja di japi gätho'ah_u. Da ngut'atho.

Ra Santiago

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nugä drá Santiago, rá mēfigä Oja, 'nē rá mēfigä mā Hmūhū Jesucristo. Dadi zēnguagä'ū mā cū ngue yō mbom'mētojū rā Israel, nu'ū 'būi ndap'ū bi zä gä rá ngūni nximhäi.

2 Ague mā zi cū'ahū, dami johyahū ngue'mō 'dama 'dan'yo man'ū guí sähū.

3 Porque guí pahmū ngue nu'mō guí sähū rā n'ū, 'nē hīmbi nts'onni nt'ēc'ēihū i ja, ya man'natho gui sēti te guí thohmū 'mō.

4 Dami sēti xandōnho te guí thohmū, n'namh mā ngue man'na di ndū ni nt'ēc'ēihū p'ūya, hīnte da t'ēmbi ngue di 'bēdi.

5 Nu rā ja'i ngue hīngui padī ha di japi te thogui, da 'yāp'a Oja ngue da māt's'i. A nūna Oja da xāmbi ha di japi. Nūna Oja ēmmēi di ho di mfāxte, hīngui ēnā ngue hīn'nā.

6 Pē nne da 'yēc'ēi rā ja'i ngue Oja da māt's'i, 'yo di yobēni. Porque nu rā ja'i ngue hīngā n'nat'a mbēni, ni maua, ni manū rā n'yomfēni, ōt'e tengūtho rā jathe 'mō enna ndahī.

7 Nu rā ja'i ngue yobēni, nūna Oja hīnte di unni.

8 Nu rā ja'i ngue n'na rā hyā da zānni, 'nē yobēni, hīnjam'mō di tinnā mmūi ndana gue'a ēda 'yōt'e.

9 A nu rā 'yēc'ēi ngue hyoya, t'ēmbi ngue hīnte di muui, pē di johya hmāhā. Porque Oja ēmbi ngue di muui rā hyoya.

10 Pē nu rā 'yēc'ēi ngue rā mmēmmēti, di johya hmāhā 'mō bi dinnā mmūi ngue nu'a rá mēnyū i ja, hīnte di muui p'ū ja rá hmi rá dā Oja. Porque gātho yō mmēmmēti da thocho. Ya guí nnuhū yō paxi 'mō bi ndōni, hīngā ya'a rā pa hāt'i.

11 Nu'a gā mpa rā hyadi 'mō mā pa, rā paxi da 'yot'i, ya da dāhrā dōni, ya di m'mē'a te gānho. Njarbūtho rā mmēmmēti 'mō di xandra mēnyū ya ngue nnepe xangu di nja, pē nu'mō bi dū, da zotrā mēnyū xā xandi.

12 Ra mmenthi di nthēui rā ja'i da zēti hangū rā n'ū da thogui. Porque nu'a da zēti te thogui, mman'Oja ngue para zantho 'dap'ū di m'māhmī. Guehna di yarpabi Oja ya yō ja'i di mā Oja co gātho yō mmūi naya.

13 Nu'mō te'o so rá mmūi ngue da 'yōtra nts'o, 'yo sā di ēnā ngue Oja di bēnnbabi'a rā nts'o nne da 'yōt'e. Porque Oja hīngui so rá mmūi'a ngue tema nts'o da 'yōt'a, 'nē hīndi bēnnbabi yō ja'i ngue da 'yōtra nts'o.

14 N'na ngu n'na yō ja'i, i sōsē rá mmūi'a rā nts'o nne da 'yōt'e.

15 Nu'mō ngue ya bi nja'a rā nts'o so rá mmūi rā ja'i da 'yōt'e, ya rā ts'oqui bi 'yōtra ja'i. Nūna rā ja'i ngue rā 'yōt'its'oqui, ya ndō'mate drā castigo 'mō ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ahū, nu'a rā nts'o so ni mmūi gui 'yōthū, 'yo sā guí ēmhū ngue Oja di bēn'nahū'a.

17 Porque nu'a di 'dacū Oja, gātho gue'a tātē xānho'a. Nūna Oja bādī un'a rā nho p'ūya, gue'a bi 'yōtyō nyot'i bī ja māya. Nūya yō nyot'i ya, di pāhyō hmi ya, pē Oja hīnha gui pā'a te mman'a, nu'a mma, i mma.

18 Nu'mō mā ēc'ēihū nā rā hyā majuanī, nūna Oja bá sānni ngue bi 'dacū rā 'da'yo te. Bi zigahū p'ū 'bāhyō ja'i para ngue dyō mūdi 'yēc'ēihū nā. M'mēfa p'ūya, xangu mī'da yō ja'i da 'yēc'ēi rā hyā.

19 Ague mā zi cū'ahū, nu'mō toni ja'i da zo'ahū, dami 'yōrpahū masū. Hante ngue gui nyahū, 'be hyācra güēnda 'mō xānho te guí nne gui mmāmhmū, ogue hīn'nā. Nu'mō guí mbōcūehū, hyācra güēnda ngue'mō ni 'yup'ū gui mbōcūehū, ogue hīn'nā.

20 Porque nu rā ja'i mbōcūē, hīngui ōt'a te rā nho nnep'a Oja da 'yōt'e.

21 Janāngue nuyā, dami hyēhmū p'ū'a te gā xants'o. 'Yo nīmantho guí ōthū'a te hīngā njuani. Dami hyāhni mmūi gui 'yēc'ēihū nā rā hyā bi ma nthūhū p'ū ja ni mmūihū. A nūna rā hyā nā, ja rá ts'ēdi ngue da yan'na ni tehū.

22 Pē dami 'yōthū'a te xān'nahū nā rā hoga 'da'yo hyā. 'Yo sā guí hā'ni mmūihū ngue gui 'yēnā ngue hōntho gui 'yōxthohū rā hyā. Nu'a, hīn'nā'a.

23 Nu'a te'o høntho nne ngue da 'yøde te mmanna hoga 'da'yo hya, 'nε hinguĩ øt'a te mmanna hya, i øt'e tengutho n'na ra ja'i hεtrá hmi conna hyε.

24 Nu'mø hεtrá hyε, i nnu rá hmi, pε nu'mø bi gu ra hyε p'aya, ya di pumbeni tengu rá hmi.

25 Nu ra ja'i bi 'yεt'a mmæi xandønho'a te ra hya di manda Oja, himbi pumbeni, nu te øde i hma, i øt'e, guehna ra ja'i di jap'a Oja te ga 'yo na. Porque ra hya di manda Oja, tate ngue xandønho, 'nε nuya yø ja'i εc'ei te mmanna ra hya na, guehya ho yø mmæi ngue nne da 'yøt'e te di manda Oja ya.

26 Nu te'o gátho hinguĩ sammrá janĩ ngue xants'o ga ya, 'yo sä di hätrá mmæi, da 'yεna ngue ra 'yεc'ei. Nuna ra ja'i na, ya säditho ngue thanne Oja na.

27 Nuna Oja ma Papáha, i nne na ngue nu ra ja'i majuanĩ ngue ra 'yεc'ei, da 'yøt'e te rá nsäui rá nt'εc'ei. Da 'yørpabi ra 'bäxte yø basi hĩnjonguĩ 'bæi. 'Nε da 'yørpabi ra 'bäxte yø 'danxu 'mø hĩn'yu te da hyoni. 'Nε hĩnda 'yøtra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi.

2

1 Ague ma zi cu'ahæ, ngue guĩ εc'eiha na ma Hmuha Jesucristo maguesε, ya hinguĩ ho ngue'mø guĩ huanthoha to guĩ nne guĩ mahma.

2 Xi'mø da yarbu ha gadi mpetiha n'na ra mmæmmeti di ha n'na ra mfo'yε ngue ra oro, di he ra ulu xanho. Xquet'a da 'yæt'a n'na ra hyoya hĩnga njuani rá he.

3 'Nε go guĩ nnu mansuha na ra n'yoha xanho rá he p'aya, guĩ 'yεmphæ p'aya: "Dami micua ja ra nthuts'i xanho", guĩ 'yεmphæ. Pε nuna ra hyoya p'aya, guĩ 'yεmphæ na: "Nu'a'i gá 'bähna, ogue dami micua häi".

4 Xi'mø ngue ngu'a guĩ 'yøthæ, ya guĩ huantho to gadi mahma 'mø. Entho go guĩ nts'æt'abihæ ngue go guĩ sänhna ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana hĩnte di muui. Ya hĩngra hoga 'nyomfeni'a p'aya.

5 Ague ma zi cu'ahæ, nuna Oja, ya xpa huan'na yø hyoya ua ja ra ximhäi, ngue nu'mø bi 'yεc'ei Oja, entho di mmæmmeti, hĩnda gue'a ja xangu rá mεnyu. Porque nuya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'æ ha

di manda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co gátho yø mmæi ya.

6 Pε nu'ahæ gadi 'berpahæ rá sä yø hyoya. Go guĩ nnu mansuha ya yø mmæmmeti, conque guehya yø ja'i di pæc'ahæ ya. Nu'mø hĩngá 'yøthæ'a te di manda ya, da ma mæbent'i'ahæ, da ts'ixahæ p'æ ja ra ts'æt'abi.

7 Ya fadi ngue guĩ εc'eiha ra Cristo. ¿Hanjá ngue go guĩ nnu manhoha ya yø mmæmmeti i ya mants'o 'mø i hnøn'a rá maca thuhu na ra Cristo?

8 Nup'æ ja ra Maca Libro i nt'ot'i p'æ ra Ley i tate ngue mi'da yø ley, i εna: "Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". Nu'mø ngue majuanĩ guĩ øthæ'a te mmanna ra ley na, ya xanho te guĩ øthæ 'mø.

9 Pε nu'mø guĩ huantho yø ja'i gadi mahma, ya ra ts'oqui guĩ øthæ 'mø. Ya guĩ festhoha'a te mmamp'æ ja rá ley Oja.

10 Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e gátho'a te nt'ot'i p'æ ja ra ley, pε con n'na parte di 'bædi hĩnda 'yøt'e, ya festho ra ley. Ya satho 'mø hĩnte bi 'yøt'e te mmamp'æ ja ra ley.

11 Porque guesε Oja bi 'yεna: "Yo grá 'yots'om'mäi". Mahøn'a εna: "Yo grá hyote". A nuyá, nu'mø hĩngra 'yots'om'mäi ra ja'i, pε ra hyote, ya festho'a te mmamp'æ ja ra ley.

12 Gä ra hya manho gdi nyahæ. Nu'a te guĩ øthæ, dague'a te nnu manho Oja guĩ 'yøthæ. Porque guĩ pahma ngue da thats'ahæ ra güenda conna 'da'yo ley bi zän'Oja ngue di n'yo yø ja'i nuya bi nyani.

13 A nuyá, nu ra ja'i ngue hĩndi huεcrá mmic'eiui, hĩnda ma mahuεqui 'mø bi thaspabi ra güenda. Pε nu ra ja'i ngue ja rá nhuεcate, nu'mø bi thaxra güenda, hĩnte di njapi.

14 Ague ma zi cu'ahæ, nu ra ja'i εna ngue ra 'yεc'ei 'nε hĩn tema nho di nne da 'yøt'e, ya säditho ngue εna ra 'yεc'ei ra ja'i. ¿Ua da zä di nyanna ja'i ngue høntho da 'yεna ngue ja rá nt'εc'ei?

15 Xi'mø ngue di 'bæhma cu ngue ra n'yoha ogue ra xisu, hĩn'yu ra ulu da hye, ogue hĩn'yu te da zi.

16 Nu n'na'ah_u p'aya da 'yεmbi: “Da hyu ni mm_u ya. Nu_uya h_undi sε'i ya, 'nε h_ungui tu ra thuh_u ya”, da 'yεmbi. Pε nu'mø h_undi unna ulu da hye 'nε h_undi unni te da zi, ¿ndana ra nho εna ør'mø?

17 Njarb_utho ra ja'i εna ngue ja rá nt'εc'εi ya. Nu'mø h_ungui nne ngue tema nho da 'yøt'e, ya himma juani ngue ra 'yεc'εi ra ja'i.

18 Xi'mø di 'bui to da 'yεna: “Nu_uya 'bui to ja rá nt'εc'εi, ximmi 'bui to øtra nho”, da 'yεna. Ga εmb_uya: “¿Ha di zä di nεqui ngue ja ni nt'εc'εi 'nε h_un tema nho di fadi ngue guí øt'e? A nugä, ya da zä guí padi ngue ja ma nt'εc'εi co nu'a te ra nho dí øt'e”, ga εmbi.

19 A nu'i, guí εc'εi ngue n'natho Oja. Xanho ngue guí εc'εi ngue hōnda n'na Oja i 'bui. Pε xquet'a 'nεhyø ts'onthi i εc'εi ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'u yø ts'onthi i huaqui ngue su'a te da thogui.

20 Nu'i, di 'be'a'i ra n'yomfεni. ¿Ua h_ungui padi ngue ra nt'εc'εi h_un tema nho n'youi, himma juani ngue ra 'yεc'εi ra ja'i?

21 Nu ma mboxitah_u ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpabi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'unt'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja.

22 Ya guí nu_uh_u ngue hinga hōntho bi nja rá nt'εc'εi ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'εc'εi. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nεqui ngue majuan_i ja rá nt'εc'εi.

23 Ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Ra Abraham bi 'yεc'εi ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yεc'εi p'aya, Oja bi hojpabi”. 'Nε Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

24 Ya guí nu_uh_u ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pε ngue da 'yεnna ja'i ngue hōntho εc'εi, ya di punnabi, nu'a, h_un'na'a.

25 Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mäi na, pε Oja bi hojpabi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'u yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zomp'u mi 'buhnä ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'nε bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue h_undi mbent'i.

26 Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hinte pefi. Njarb_utho ra ja'i ngue himma juani

ra 'yεc'εi ya, h_un tema nho di nεqui ngue di øt'e.

3

1 Ague ma zi cu'ah_u, nu'ah_u ya, h_ungui sä ngue to bi zä da 'yεna ngue di nxänbäte rá hya Oja. Porque ya guí pahma ngue nugähe ngue dí xänbätehe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'u h_ungui xänbäte nzäni'u.

2 Gäthogah_u ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øth_u. Nu ra ja'i da 'yεna ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nzequi gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuan_i ngue padi da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mm_ui ngue'a te rá pähä rá do'yo na.

3 Nu'mø majapi ra freno p'ua ja rá ne yø ndøfani, ya sä di ts'amm_i p'aya, hinte di ja. Nup'u go da t'εmbi di ma, ja di map'u.

4 Nu yø barco, xannoho'u. Nu'mø bi nth_uui ra ndahi i tōnhni, pε h_ungui ani. Porque nu'a di 'yoni, hōntho da 'yannba rá nt'annbi ngue di n'yo, ya da ma ra barco nup'u go da nepe di ma.

5 A nu ma janih_u ya, gue'a n'na ra parte n'youi ma do'yoh_u ngue zitch_u. Pε nu'mø dá nyah_u, nu'a n'na ne pøm_uma neh_u, xangu nja'a.

Nu ra sibi ya, nu'mø ja bi madi bi nzø, ra t'uspi. Pε da zä di juadi da 'yu'a n'na ra daxant'øhø 'mø bi ndaspi.

6 Njarb_utho ma janih_u ya, εntho ra sibi na. Di ts'onna ja'i porque nu'a ra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gä go mman_una ma janih_u. Brá thep'ua ja ra nidu'a ra sibi udi. Porque mεnte ra pa 'buhra ja'i, 'bamm_un'u ra ja'i ngue ra ts'omhya pōmná ne.

7 A nu ra ja'i, i sä ngue di maxubi yø zu'ε 'bui, yø zate, yø ts'int's'u, yø c'εya, 'nεhyø zu'ε 'bup'u ja ra jathe di maxubi yø ja'i.

8 Pε nu rá jani ra ja'i, h_unjongui pōni ngue da hyäti da zammi. Porque gue'a n'na ra nts'o'a ngue h_ungui sä di ts'amm_i. Nu ra c'εya 'mø bi za ra ja'i, i tu ra ja'i. Njarb_utho ma janih_u ya, mman'i'da yø hya ngue n'youi ra ndate.

9 A nuyá, nuna ma janih_u nná εspah_u Oja nuna ma Papáh_u. Guehna ma janih_u nná

samhm_u yø ja'i na. Conque Oja go øt'a ngue ra ja'i ja rá te tengutho Oja.

¹⁰ Nuna ma neh_u espa Oja, guehna ma neh_u sate na. Ague ma zi cu'ah_u, hinguí ho ngue ngu'a ga øth_u.

¹¹ Xip'ua pøhra hojtehe, hinguí sä ngue ja da bøp'ua ra ts'othe.

¹² Ague ma zi cu'ah_u, hinguí sä ngue nup'ua ja ra za ngue ra igo ja di nzup'ua ra ndät'ä ni hu ngue ra aceituna. Hinguí sä ngue nup'ua ja rá 'yu ra uva ja di nzup'ua ra igo. Hinguí sä ngue nup'ua pø ra ts'othe, 'dap'ua da bøhmi ra hojtehe.

-----
¹³ Nu'mø to pøni ngue ra njamm_u ya, øt'amm_u ra hya øde, ya da hnu ndana ra ja'i da 'yøtra nho. Nu'a ra hya padí, gue'a øt'a, 'n_ε hinguí espa'e te øt'e.

¹⁴ I ja man'na ra hya ya, nu ra ja'i ngue ra zeya, ra nequis_u, honi ha di nu manhose yø ja'i, guehna ra ja'i himma juani ngue ra njamm_u na.

¹⁵ A nuna ra hya pahya yø ja'i njap'ua, himma juani ngue Oja di bennbabi ra hya mma. Gue'a ra hya pahyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi padí. Di theui tengutho rá n'yomf_εni ra zithu na ra hya na.

¹⁶ Porque nup'ua ja ra nts'eya, ya høndra sui ja. N'na ngu n'na yø ja'i honi ha di hnu mansuse, ya hin tema ntho jap'ua.

¹⁷ P_ε nu ra ja'i ngue Oja øt'e ngue ra njamm_u, rá mæditho di nequi ngue gä ra nho ga 'yo ra ja'i. 'N_ε hingra nequis_u, hinjondi njunt'ui, di jammansu rá mmic'eiui. I ja rá yemm_u. I øtra nho. Hinguí huantho'a fäts'i. Co gä rá mm_u ga 'yøt'a te øt'e.

¹⁸ Nu ra ja'i di ja ndumm_u ngue honi ha di nhojpau'ua di njunt'ui, ya da zä di m'm_u manho m'mefa.

4

¹ ¿Ua hinguí pahma hanja ngue gadi njunth_u, xøgue høndra nnemhya gui p_εfi n'na ngu n'na'ah_u? Nu'a ra ts'on'yomf_εni ja'ah_u, gue'a tap'ah_u'a, hinguí sä gui 'yøth_u ra nho.

² Guí nneh_u n'na ra cosa, p_ε hinguí sä gui timhm_u, gui nhoteh_u p'uya. Nu'mø te ga

nurpabi ni mmic'ei_u, gadi seyabah_u. Guí fahm_u ra njunt'ui p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ah_u. P_ε nu te gui nneh_u, hinda n'na'ah_u, porque hinga gue'a Oja gui äph_u.

³ A nu'mø ja te gui äph_u Oja, hinda 'da'ah_u, porque hinga gue'a ni 'yup'ua di un'a te gui äph_u Oja. Høntho gui nne ngue di ja te gui umhm_u p'ua ha gui ø'ni pähä_u.

⁴ ¿Hanja ngue gui hehm_u p'ua Oja? ¿Ua hinguí pahma ngue nuya yø ja'i øt'a te ga 'yo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gue'ua yø nsaiui Oja'ua? Janangue nu to bi zä ngue nne da 'yøt'a te ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsaiui Oja'a.

⁵ ¿Ua gui emhm_u ngue hinte ni bøntho'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, bá penhna Espiritu Santo ngue da mäcju ua. Guehna hinguí nne naya ngue ga hehm_u p'ua Oja"?

⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmei fäxcah_u. Porque nup'ua ja ra Maca Libro, i ena: "Nuna Oja, hinguí nnu manho yø ja'i di 'yets'i. A nuyá, nu'ua hinda 'yets'i, gue'ua fäx'ua", i ena.

⁷ Dami neh_u ya ngue gui 'yørpah_u rá pähä Oja. 'Yo gui ørpah_u rá pähä ra zithu, n'namhma ngue da hyc'ah_u p'ua.

⁸ Dami 'yøt'e ngue man'na gdí pahma Oja. A nuna Oja, da 'yøt'e ngue man'na di dinni mmih_u hanja na. Ague gyø 'yøt'its'oquih_u, dami hyc'ah_u p'ua ra nts'o gní 'yoh_u. A nu yø ja'i ngue di ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi 'n_ε ximm_u nne Oja, da hyahyø mm_u da hyc'ua ra nts'o ja yø mm_u yø ja'i, da den'na Oja.

⁹ Da du ni mmih_u, dami m'm_u ndumm_u ngue ja ni ts'oquih_u. Nu'mø to thede ngue ja mpähä, da gohi ngue ra ts'on'i'a rá thede. Nu'mø gadi johyah_u, da gohi ngue ra dumm_u'a gui johya.

¹⁰ Nu'mø gui thanneh_u Oja, dami m'mamma nhu_εh_u. Oja da 'yets'ah_u 'mø ngu'a gui 'yøth_u.

-----
¹¹ Ague ma zi cu'ah_u, oga di n'yembahäi te gní 'yo n'na ngu n'na'ah_u. Nu te'o ngue en'a häi te ga 'yo rá mmic'eiui, oque haspa ra güenda te ga 'yo, guehna ra ja'i hinguí nnu manho te mmanná ley Oja na, embi ngue hinga gue'a i mma. P_ε xi'mø gui

haxh_u ra güenda te mmanna ley, 'n_ε hinguí ðth_u'a te ra hya mmanna ley, ya guí sänse te gdí n'yoh_u tengutho ra ts'ut'abi ngue di mmandase.

¹² P_ε hont'a Oja 'bui ngue bi unna ley, 'n_ε nu'á, gue'a ra ts'ut'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. P_ε nu'ah_u, ζte go mangu'ah_u ngue guí haspa ra güenda mi'da yø ja'i te ga 'yo?

-----
¹³ I 'b_u i'da ngue di n'y_εmbi: “N_uya, ogue nixudi, ga mmähä p'ü ja n'na ra danihni. Ga ma m'm_uhm_u p'ü n'na jeya, ga honi te ga p_εhm_u, ga tahma ra m_εnyu”, di n'y_εmbi. P_ε nu to mmanna tengu na, da 'yøhna ra hya ja ua.

¹⁴ Nu'i, hinguí padí te ja ngue di nja nixudi. Hinguí padí tema pa guí tu. Guí nnu 'mø ngue ja n'na ra guí, ja guí nnu ngue jap'ü, ja guí nnu ya hin'y_u p'ü, n'na zihmantho di m'm_εdi. Guí njarbatho ya, guí thotho.

¹⁵ Nguna ra hya ja ngue guí mma, guí 'y_εna: “Nu'mø da ne Oja ngue ga m'm_uhm_u njammí pa, ga ðth_u'a te ra 'b_εfi da zä ga ðth_u”, guí 'y_εna.

¹⁶ P_ε nu'i, ya gni 'b_u'a ngue gadi 'y_εx'mø guí ya. 'N_ε nu'a ra n'y_εts'i guí øt'e, hinguí ho'a.

¹⁷ Nu ra ja'i padí ndana guehna ra nho da 'yøt'e, p_ε hinguí øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'üya, ngue hinguí nne da 'yøtra nho i padí.

5

¹ Ague gyø mm_εmm_εtih_u, damí 'yøhm_u na ra hya jaua. Ga ma'a ts'oní ngue'a ra n'ü ja ngue guí thohm_u.

² Nu'a te guí p_εsh_u, ya xa 'ya. Nu yø hoga ulu xcá p_εsh_u, ya xa nzi yø zu'ε.

³ Xa mboxjuatho ni m_εnyuh_u ngue ra oro 'n_ε ra t'axi. P_ε ngue xa mboxjuatho ni m_εnyuh_u, ya di n_εqui ngue nu'ü yø ja'i hin'y_u ra m_εnyu, hingá 'yørpah_u ra 'bäxte. Janangue guehna ra castigo guí thohm_u na. Porque xøque xa p_εtitho ni m_εnyu gadi xanth_u asta guehyø pa ja p'üya.

⁴ Nu'ü yø m_εfi bi mp_εp'ü ja ni huahih_u, hingá unhn_u yø nzäbi. Di yap'ah_u ngue hingá juth_u. Nuna Oja di mandase'a te

gäma cosa i ja, øde te mmanya yø m_εfi di yap_εte.

⁵ N_uua ja ra ximhäi, janjuani ngue gá m'm_umma pähä_u. Xøgue xa noc'athoh_u tengutho ra ts'adi manoqui ngue da tho.

⁶ Nu'ah_u, n_uya yø ja'i hinte ndupate, go guí sänhn_u ngue da tho ya. N_uya p'üya, hinguí täqui te guí sänhn_u.

-----
⁷ Janangue n_uya ma zi cu'ah_u, ogadi xøhni mm_uih_u, damí tømhm_u'a ma Hmu_u Jesucristo m_εnte da zønna pa da εh_ε. Conque nu'mø bi duhrá huahi n'na ra ja'i, h_{in}di xøtrá mm_ui, tøm_i asta gue'mø bi nja'a rá m_udi thogui ra 'ye. A nu'mø bi n'ye'a rá yondi p'üya, ya padí ngue di nxofo.

⁸ Xquet'a damí njath_u p'üya, 'yo gadi xøhni mm_uih_u. Porque ra pa da εp'ü ra Hmu Jesucristo ya ni map'ü.

⁹ Ague ma zi cu'ah_u, 'yo gadi nyapi n'na ngu n'na'ah_u, n'namhma ngue hinda thats'ah_u ra güenda. Porque nuna ra ts'ut'abi ja ngue da hyaxra güenda, guehna Oja na. P_ε ya ni ma da εp'ü na.

¹⁰ Nu'ü yø pøngahya Oja himbi xøhyø mm_ui, madague'a ja ra ora ngue bi zä ra n'ü. Damí njath_u p'üya, 'yo gadi xøhni mm_uih_u.

¹¹ Porque dí pahma ngue ra mm_εnthi bi nth_εui ya yø pøngahya bi zeti hangü ra n'ü bi thogui. Gá 'yøhm_u te ra n'ü bi thohra Job, 'n_ε bi zeti. Xquet'a guí pahma'a te ra nho bi 'yørpabi Oja 'mø rá nzεgui. P_ε nuna Oja εmm_εi ja rá nhuεcate, 'n_ε ja rá yemm_ui.

¹² A n_uya ma zi cu'ah_u, ja ua man'na ra hya ja ts'editho ga xi'ah_u. 'Yo te guí εxh_u ntestigo 'mø guí yah_u, ni xingra c'amah_εts'i, ni xingra häi, hin tema man'na ma cosa guí 'y_εxh_u ntestigo. Nu'mø guí yah_u, damí 'y_εmhm_u: “ahá”, ya hont'a guí mm_uamhm_u'a. Nu'mø guí 'y_εmhm_u ngue hin'na, ya hont'a. Oguí nneh_u ngue da m_εn'nah_u ra castigo Oja co nuna te ra hya guí mm_uamhm_u.

¹³ Nu'mø 'b_ui to sä ra n'ü, da mat'Oja. Nu'mø to di johya, da dutyø alabansa.

¹⁴ Nu'mø to di hy_εnni, da zon'ü to 'bet'o p'ü ja ra nija ngue da marpabi Oja. Da gopa ra aceite ra d_ärqu_εhi m_εnte täprá 'bäxte ma Hmu_u Jesucristo.

¹⁵ Nu'mø da 'yɛc'ɛi yø ja'i ngue ra Jesu-cristo da 'yøt'e ngue da yanna dārquɛhi 'mø äprá 'bäxte, ra dārquɛhi da zä. Nu'mø sä ra n'ɛ ra dārquɛhi ngue yø ts'oqui xá 'yøt'e, Oja ja rá mpunnbate.

¹⁶ Janangue nu'mø ja rá ts'oqui ra dārquɛhi, da ma, n'namhma gui mmarpahɛ Oja. Ra dārquɛhi da zä ha hɛmbi. A nu ra hoja'i 'mø ngue janjuani rá mmɛi ga mmat'Oja, Oja i fäts'i.

¹⁷ Nu ra pøngahya Elías xquet'a ra ja'itho'a tenguthojɛ. Pɛ janjuani ngue rá mmɛi i mat'Oja, bi 'yäpi ngue hɛndi n'ye. 'Nɛ hɛmbi n'ye nhyu jɛya mɛde.

¹⁸ Nu'mø mi mat'Oja mahøn'a p'ɛya, ngue bi 'yähra 'ye, mahømbi n'ye p'ɛya. Bi nja yø huahɛ yø ja'i bi uahɛ.

¹⁹ Ague ma zi cu'ahɛ, nu'mø 'bɛi te'o xa hyɛp'ɛ na ra hya majuani, nu'a n'na'ahɛ p'ɛya, da japi ngue da pengui mahøn'a.

²⁰ Damɛ pahmɛ ya ngue nu to di 'bärpa rá mmɛi rá mmic'ɛiui ngue da hyɛp'ɛ ra nts'o ga 'yo, ya bi yanna ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Nu te gä rá ts'oqui xá 'yøt'e, gä bi mpunnbabi.

1 ra Bedu Ja ua rá m̄di ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugä drá Bedu, rá representantegä ra Jesucristo. Dadi zengugä'ü to bá sohyø häi, 'bup'ü ja yø 'dan'yo häi. 'Bü i'da p'ü Ponto, 'nep'ü Galacia, 'nep'ü Capadocia, 'nep'ü Asia, 'nep'ü Bitinia.

² Bá huan'nahü Oja mä Papáhü, porque nuná, ya padí te ja ngue dí nja m'mefa. Ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue guí cohmu ngue yø ja'í Oja. I nne Oja ngue guí 'yøthü'a te di 'bep'ahü ra Jesucristo, gue'a di hoc'a ní ts'oquihü'a conná nguehrá ji bí m̄ni. Dí nnegä ngue emm̄i di 'da'ahü rá njapí Oja 'nē da hyut'a ní mm̄ihü.

³ Ma ga espahü Oja, nuná rá Oja 'nē rá Papá mä Hm̄hü Jesucristo. Guehna emm̄i bi 'dacjü rá mate na, porque bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'm̄hmü. Ma'da'yo dá m'm̄hmü ngue bi bennate ra Jesucristo p'ü ha bi t'ägui. Janangue zant'a dí tømhmü'a te di 'dacjü Oja ya.

⁴ Nu te di n'nacjü, hingyø cosa ngue dí m'm̄edi, oque dí nts'oní, oque dí m'manhní. Sinoque dí tømhmü'a rá nho bí ja mah̄ts'í xä nzän'Oja di 'dacjü.

⁵ Rángue guí εc'εihü Oja, nuya m'mädi'ahü conná ts'edi Oja asta gue'mø ra pa rá nzequi. Nu'mø bi zønna pa p'üya, guí pahmü xandønho te gä rá nho dí n'na'ahü rángue bi yan'ahü.

⁶ Janangue damí johyahü ya, madague'a dí nja'mø da dü ní mm̄ihü ngue 'dama 'dan'yo man'ü guí thohmü.

⁷ Porque guí thohmü rá n'ü ngue di ts'ä ní nt'εc'εihü. Guí pahmü ngue rá oro, xangu rá müui, pε dí m'm̄edi. Pε nuná ra oro, guerp'ü ja rá sibi ts'ä ná ngue'mø 'datho oque hin'na. A nuyá, nup'ü ja rá hmi rá dä Oja, man'natho dí müui ná ní nt'εc'εihü i ja, ngue rá müui rá oro. Nu'mø guí thohmü rá n'ü, 'nē majuaní guí εc'εihü Oja, Oja da nü manho'ahü 'nē da 'yets'ahü 'mø ra pa da ep'ü ra Jesucristo.

⁸ Nu'a ra Jesucristo gadi mahmü ya, madague'a hingá nuhü. Nu'á, guí εc'εihü ya, madague'a hinguí hēthü. Pε gadi johyahü co n'na rá pähä hinguí sä di hma te ganho.

⁹ Rángue guí εc'εihü ya, dí nyanni tehä.

¹⁰ Yø pøngahya Oja, bi 'bet'o rá hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ahü. Nuya yø pøngahya ya, bi ja ndummü bi hyoní te 'be'a nne da 'yøt'Oja ha dí nyanyø ja'í.

¹¹ Porque rá Cristo bi 'yøt'e ngue n'youi rá Espíritu Santo ya yø pøngahya. Nuná rá Espíritu Santo, bi japi dá 'yotra hya ngue rá Cristo i ja ngue dá zä rá n'ü, m'mefa p'üya, dí mmandasε. Pε nuya yø pøngahya ya, bi ne extá mbadi te'o mä ja'í ná da bøní ngue rá Cristo, oque tema pa dí m'm̄i. Emm̄i bi hyoní ha di dīni hanja rá hya.

¹² Nuya p'üya, bi t'ut'í ngue hinda fadi te ga mbønna hya bi 'yot'í, asta ja guehyø pa dí 'buhmü ya dá fadi. A nuyá, nü te bi 'yot'ü yø pøngahya'ü, ya gá timhmü te ga mbønna hya 'mø mí si'ahü rá hoga 'da'yo hya ya. Porque nü to bi xi'ahü rá hya, gue'a rá Espíritu Santo bá 'bennbabi mah̄ts'í bi hatra ts'edi. Ya gá pahmü ya yø hya ya, guehya emm̄i nne dá bahyø anxε Oja ya.

¹³ Janangue damí tanni n'yomfēnihü, 'nē damí samsε ní n'yomfēnihü. Guí cāmfení guí tømhmü'a rá mate Oja di 'da'ahü 'mø bá ehra Jesucristo.

¹⁴ Nu te di 'bep'ahü ná Oja mä Papáhü, gue'a guí 'yøthü'a. Nu'a rá nts'o xca 'yøthü m'met'o 'mø hingmaní pahmü Oja, 'yo nimantho guí øthü'a ya.

¹⁵ Nuná Oja bi zo'ahü ngue dyø basi'ahü. Nuyá, tengutho Oja ngue tate xanho, xquet'a guí njathü p'üya ngue tate xtanho te gdí n'yohü.

¹⁶ Nup'ü ja rá Maca Libro, nt'ot'í p'ü ra hya ngue ena: "Damí 'yøthü'a tate xanho, porque nugä tate xanhogä", εn'Oja.

¹⁷ Nu'mø guí mmat'Ojahü, guí emhmü p'üya: "Ma Papá'í Oja", guí emhmü. Pε nuná Oja, hinda huantho ndana rá ja'í dá hyaspa rá güenda te nná 'yo n'na ngu n'najü ná. Janangue jatho guí n'yo mansuhü mente rá pa guí 'yohü ua ja rá ximhäi.

18 Nu'mø mam'met'o säditho te gmani m'mahmæ tengutho bi 'yut'a ni mboxitahæ. A nuyá, ya guí pahmæ'a te ra njut'i bi nja ngue bi ma mapøhø'ahæ. Nu'ahæ, hingra oro ogue ra t'axi bi njut'i ngue guí mpøhmæ.

19 Sinoque gá mpøhmæ conná maça ji bi männä Cristo 'mø mi du. Bi tho ra Cristo tengutho 'mø bi tho n'na ra de'yo ngue da t'øtra 'bøt'e 'nε hinte mants'o di ja, sinoque di tate xtanho.

20 Nunä ra Cristo, hante ngue di nhohra ximhäi, ya bá ts'ännbi ngue da du. Pε bi zønna pa bi m'mæcua ja ra ximhäi 'nε bi du conná guecjæ.

21 A nuyá, rángue gá pahmæ ra Cristo, ya guí εc'εihæ Oja ya. Nunä Oja bi xoxpæ ha bi t'ähra Cristo 'nε bi 'yεspabi. Janangue nunä guí εc'εihæ ya, guehna Oja na. A nu'a ra nho bí ja mahets'i guí tømhmæ, guehna Oja di 'da'ahæ na.

22 Nu'a te mmanä ra hya majuaní gue'a guí øthæ'a, nu'a ra nts'o mi ja ni mmæihæ m'met'o, bi hyacra Espiritu Santo'a. A nuyá, ya majuaní gadi mahni cühæ ya. Janangue dami ja ndummæi guí sigue guí mahni cu n'na ngu n'na'ahæ.

23 Nunä rá hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho na. Rángue gá 'yεc'εihæ na ra hya ya, ya ja'ahæ ra 'da'yo te. Himbi n'na'ahæ ra te ngue di njap'æ rá nεgui, sinoque guehna ra te i ja para zantho bi n'na'ahæ.

24 Nt'ot'i p'æ ja ra Maça Libro ra hya ngue εna: "Nu gátho yø ja'i 'bæi, tengutho yø paxi ngue da thocho. Nu'a ra nho ga 'bæhyø ja'i, tengutho yø døni yø paxi ngue da thocho. Ra paxi da 'yot'i, da dährá døni p'æya.

25 Pε nunä rá hya Oja, ja para zantho na". Nunä, guehna ra hya na ngue ra hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'ahæ.

2

1 A nuyá, dami hychmæ p'æ'a te gæma nts'o i ja. O guí nnehæ ngue maxøts'etho di nεqui ngue xta nho ni mmæihæ, sinoque dami nehæ ngue da gue'a te majuaní guí mmæhmæ. O guí sεyahæ. O to guí nnømman'æhæ.

2 Nu yø 'uεne ngue ts'ædra pa xa mmi, i nne dra xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njathæ p'æya, dami nehæ na rá hya Oja

ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo tehæ. Man'na man'na gdi tímhmæ ra hya, asta gue'mø da zædi guí mpøhmæ.

3 Nguna gui 'yøthæ ya, porque ya bi dinni mmæihæ ngue xanho rá mate Oja.

4 Man'na gdi hyomhmæ hanja na ra Cristo. Nunä, tengutho n'na ra do ngue rá mædi bi thømba rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna ra do na, pε Oja bá huanhni ngue da hyømba rá ngu.

5 Dami ne ngue da nøpa do'ahæ Oja p'æ ha nthøe n'na ra ngu ngæhmæat'Oja. 'Nε gue'ahæ da nøpa mmæcja'ahæ para ngue guí mmat'Ojahæ. Innu manho'ahæ Oja, porque guí εc'εihæ ra Jesucristo.

6 Nt'ot'i p'æ ja ra Maça Libro ngue Oja i εna: "Nup'æ Siön, ga pæcä p'æ n'na ra do ngue da nøpa ts'at'i ma ngu. Gue'a n'na ra do ngue ra thanhni, ngue tate di muui. Nu to da 'yεc'εi na ra do na, hinjam'mø da zønna pa da 'yenna ja'i ngue himma juani'a te εc'εi".

7 A nuyá ngue guí εc'εihæ ra Cristo, ya guí pahmæ ngue tate di muui na. Pε nt'ot'i te da thohya yø ja'i hingui εc'εi, i εna: "Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bepo p'æ brá fæhra jado na".

8 Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue εna: "Guehna ra do da 'yøt'e ngue di fesyo ja'i na. Guehna ra mædo da 'yøt'e ngue da dæhyø ja'i na". Nuyá yø ja'i di fes'na ra do na, tengutho xpæ ts'ännbi da thogui to hingui εc'εibi rá hya Oja.

9 Pε gue'ahæ ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'ahæ ya yø mmæcja thanne na Oja ma dæst'abihæ. Nu'ahæ, ya gá hychmæ p'æ ra nts'o ngue ya yø ja'i'ahæ Oja. Janangue guí tænsæ ra hya ngue tate xanho Oja. Guehna bi zo'ahæ 'mø gmí 'yohæ p'æ ja ra 'bæxui ngue ra nts'o, ngue gdi mähä p'æ ja rá nyot'i Oja.

10 Nu'mø man'na ra pa, himmayø ja'i'ahæ Oja 'mø. Pε nuyá, ya yø ja'i'ahæ Oja ya. Nu'mø man'na ra pa, himmi tinni mmæihæ hanja na rá mate Oja 'mø. Pε nuyá, ya bi 'da'ahæ rá mate Oja ya.

11 Ague ma zi cühæ, gue'ahæ hingyø mmænguhæ ua ja ra ximhäi, porque gyø mmænguhæ mahets'i. A nuua, guí säyathohæ ua. Dí xi'ahæ ngue 'yo di tap'ahæ ra nts'o

so ni mm̄ih̄. Jatho ngue gui sam̄se ni mm̄ih̄.

12 Dam̄i n'yo man̄hoh̄ p'̄u ha 'b̄ahȳo ja'̄i h̄inguī εc'̄eī ra Cristo. Nuyá, guehya nn̄ommañ'̄u'ah̄ ya, εmbī ngue gȳo ts'oc'̄eīh̄. Pε da z̄onna pa da bad̄i ngue majuanī x̄anho te guí øth̄. Jan̄angue da 'yεspabī Oja 'm̄o ra pa da z̄ocua.

13 A nuyá, rángue guí nne gui ȳorpah̄ rá páh̄a Oja, dam̄i 'ȳo'̄th̄u'a te dī m̄anda ȳo n'yoh̄u xa t'ets'̄i ngue ja ȳo cargo. Nu'a ra dast'abī dī m̄anda p'̄u ja nī h̄aī guí 'bah̄m̄u, dam̄i 'yεc'̄eīh̄.

14 Dam̄i 'yεc'̄eīh̄ ra gobierno xa 'yεxra dast'abī ngue da gotȳo ts'oc'̄eī 'nε da nu manho'̄u ȳo ja'̄i øtra n̄ho.

15 I nne Oja ngue gui 'ȳo'̄th̄u ra n̄ho n'namh̄ma da gatȳo hya'̄u ȳo m'memm̄ai ja'̄i h̄inguī pad̄i hanja ra hya.

16 A nuyá, ngue bi th̄ogah̄ p'̄u ra ley nuna mad̄i ja ts'edī ngue ga mm̄ah̄a ra castigo ya, ya h̄indī mandagah̄ naya. Pε 'yo s̄a guí εmh̄m̄u ngue s̄atho mah̄onga øth̄u ra nts'o. Nu'á, ya h̄in'na'a. Dam̄i neh̄u ngue ya guí oh̄u rá 'yε Oja. Nu te di 'bεp'ah̄u Oja gui 'ȳo'̄th̄u, dam̄i 'ȳo'̄th̄u.

17 Dam̄i nu mansuh̄u gátho ȳo ja'̄i. Dam̄i mah̄nī mm̄i'yεc'̄eīh̄. Ma datho guí suh̄u Oja. Dam̄i 'ȳorpah̄u masu ra dast'abī 'bet'o ngue dī m̄anda p'̄u ja nī h̄aīh̄.

18 Ague gȳo h̄miq̄uih̄u, dam̄i 'yεc'̄eī nī hm̄uh̄u, 'nε dam̄i nu mansuh̄u. H̄inga h̄ont'̄u ȳo hoja'̄i ya mant̄udī gui 'yεc'̄eīh̄u, sinoque xquet'a 'nε'̄u ya manzaquī gui 'yεc'̄eīh̄u.

19 Nuna Oja, i nnu manho to s̄a ra n'̄u h̄inguī ja te rángue'a, dī n'un̄i s̄a ra n'̄u ngue nne da 'ȳorpa rá páh̄a Oja.

20 Pε nu'm̄o guí øth̄u ra ts'oqui 'nε gue'a ga 'bεp'ah̄u'a, madague'a gui seti te t'øt'ah̄u, pε ya h̄in'ȳu te dī nu manho'ah̄u Oja 'm̄o. A nu'm̄o ngue ra n̄ho guí øth̄u, 'nε bī ma ma'ani'ah̄u, 'nε gá seth̄u, ya gue'a dī nu manho'ah̄u Oja'a.

21 Porque guehna i ts'o'ah̄u na ngue gui njah̄u p'̄u. Nu ra Cristo bi z̄a ra n'̄u conná nguecj̄u. Tenḡu bi 'ȳo'̄tra Cristo, da ngu'a gui 'ȳo'̄th̄u ya.

22 Porque ra Cristo h̄imb̄i 'ȳo'̄tra ts'oqui, 'nε h̄in̄ tem̄a fεh̄nī bi th̄inn̄bi.

23 Nu'm̄o mī ts'anī, h̄in̄ mad̄i cots'a te ga ts'anī. Nu'm̄o mī z̄a ra n'̄u, h̄imb̄i pihȳo ja'̄i. Sinoque di d̄ad̄ra güenda te t'ørpe co nuna Oja h̄axra güenda x̄anho.

24 Ra Cristo bi 'd̄omba rá do'yo p'̄u ja ra pont'̄i, bi tho conná ngueh̄ma ts'oqui. Bi ne ngue ya da zεp'̄u ra ts'oqui dí øth̄u, nnepe ngue ḡa ra n̄ho gd̄a m'mah̄m̄u. Bi n'un̄i ngue bi zεtr̄a do'yo, go bi tho'a ra ndate mī ja ngue xca thoh̄m̄u.

25 Ya xqui hyeh̄m̄u ra 'yu tenḡuho ȳo de'yo 'm̄o bī n'ueñī. Pε nuya gá penj̄u p'̄u 'bah̄nī m̄adi f̄at'a nī teh̄u.

3

1 Ague gȳo xisuh̄u, dam̄i 'yεc'̄eī nī dam̄meh̄u. Nu ra xisu 'm̄o 'bah̄rá dam̄me ngue h̄inguī εc'̄eī rá hya Oja, da z̄onna pa da 'yεc'̄eī 'm̄o da nu'a te ra n̄ho gn̄i 'bah̄m̄u. H̄im̄ma hyonī te guí xih̄m̄u ngue di 'yεc'̄eī ra hya.

2 Porque ra n'yoh̄u da hyacra güenda hanja ngue guí 'b̄u mman̄hoh̄u, 'nε ja nī ts'uh̄u.

3 Nu'a te gd̄i nhocj̄u, h̄inga h̄on̄tho gui x̄o nī yah̄u ngue mah̄otho dī nεquī, oque gui s̄urpah̄u ȳo oro, oque gui hyeh̄u ra ulu tate x̄anho.

4 Nu'a te gd̄i nhocj̄u, gue'a te dī nzaī ngue dra d̄onī mbo nī mm̄ih̄u. Nu'm̄o guí yah̄u, mazih̄otho gd̄i nyah̄u. Nuna, guehna εmm̄eī dī ho Oja na.

5 Manjam'm̄o ngu'a man̄i nhocȳo xisu ngue mī nnu mansu Oja. Mī nn̄ox Oja 'nε mī εc'̄eī ȳo dam̄me.

6 Tenḡu ra Sara bi 'yεc'̄eī ra Abraham, 'nε i hut̄i ngue rá hm̄u. Nuna ra Sara h̄inte bī zu, bi 'ȳo'̄t'a te x̄anho. A nu'ah̄u, ya gue'ah̄u ȳo t'ixu'ah̄u naya, ngue'm̄o guí 'ȳo'̄th̄u tenḡuho bi 'ȳo'̄na.

7 Ȳo n'yoh̄u xquet'a dí xifi, dam̄i m'mah̄m̄u x̄anho nī xisuh̄u. Gui 'ȳorpah̄u masu, porque ȳo xisu h̄inguī nzaquī tenḡuho ga nzaqui'ah̄u. Dam̄i suh̄u porque xquet'a 'nεhya 'da'in'da'a thoh̄u ra mate ngue ra 'da'yo te. Guehna gui 'ȳo'̄th̄u naya, n'namh̄ma ngue nu'm̄o guí mmat'Ojah̄u, da 'ȳo Oja te gui xih̄m̄u.

-----
 8 Ja ua na ra hya gui 'yøt'e gätho'ah. Gui 'yøt'e ngue xøgue da 'da'igu ni n'yomfēnih. Dami 'yøt'e tengutho 'mø εgadi ncuha. Di nja ni yemmāih. Ogadi 'yεx'mø gui yaha.

9 Nu'mø xants'o te øt'ah n'na ra ja'i, 'yo gadi cospah te øt'e. Nu'mø ts'an'ah, 'yo gui sateha. Hante dami 'yāph Oja ngue di japi to san'ah. Ya gui pahma ngue gue'a i zo'ah Oja'a, n'namhma di jap'ah Oja.

10 Ngu'a nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu'mø gui nne gui ho'a te gni 'bāhma, ogue gui nne gui nnuha yø pa xanho, dami samni jani 'mø gui yaha, 'yo gui ya mants'oh. 'Nε 'yo gui mmanā fēhni p'u ha gui yaha.

11 Dami hyehma p'u ra nts'o, dami 'yøth ra nho. Dami ja ndummai gui hyoni ha gdí hojpa yø mmui'u sa'ah.

12 Porque Oja i nnu manho 'mø hetyø hoja'i. A nu'mø bi mat'Oja p'uya, Oja ørpa masu te xifi. Pε nu yø ja'i xants'o te øt'e, hingui nnu manho Oja 'mø hēti".

13 ¿Te'o gui εna di an'ah 'mø gui øth ra nho?

14 A nu'mø gui säh ra n'u ngue ra nho gui øth, ra mmenthi gá nthēh 'mø. Nu'mø bi pi'ah yø ja'i, osä gui suha, 'yo dadi fetni mmāih.

15 Dami nu mansuh ra Cristo, porque gue'a ni Hmuha'a. Nu'mø to da 'yānni hanja'a ni nt'εc'ēih i ja, zant'a ya gdí padi te gdí thahma. Nu to nzo'ah, 'yørpah masu, pε gui nya manhuēhi ha gdí nyaha.

16 Nu'a gui pahma ngue xanho, gue'a gui 'yøth'a. Janangue da mes'yø sä'u nømman'ah ngue gui εc'ēih ra Cristo.

17 Xi'mø nne Oja ngue gui säh ra n'u, man'na xanho gui säh ra n'u ngue gui nne gui 'yøth ra nho, hinda gue'a gui säh ra n'u ngue di ja ni ts'oquih.

18 Ra Cristo bi zä ra n'u ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gä mā ts'oquih'a. Nuna ra Cristo ngue ra hoja'i, bi du rāngue mā ts'oquih, para ngue gā nhojpah Oja. Majuanī bi du rá do'yo ra Cristo, pε himbi du rá te.

19 Hante di bennate ra Cristo, bi ma bá xi'a n'na ra hya'u yø ánima ofädi.

20 Guehya yø ja'i himbi 'yεc'ēi ra hya 'mø ra tiempo bi m'mahra Noé. Mente ra

tiempo bi hocra barco ra Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Høndi hyato nja'i bi nyani ngue bi 'yo ra barco gä nja ra ndate 'ye.

21 Njarbutho na ra hya si'ah ya, gui nyamhma 'mø gui nxixyah rāngue bi bennate ra Cristo 'mø mi du. Nu'mø gui nxixyah, hinga høntho ngue da bo ni do'yoha, sinoque gue'a ra hmeya'a ngue gui āph Oja ngue di hoc'a ni ts'oquih.

22 A nuyá, bi ma mahets'i ra Cristo, bí 'bup'u bí ja rá n'yēi Oja. Gä di manda yø anxε, gätho'u bí ja yø 'bēfi mahets'i, gä di manda.

4

1 Bi zä ra n'u ra Cristo 'mø mi m'mācua ja ra ximhäi. Da gue'ah ya, 'yo gui su gui säh ra n'u, porque nu to sä ra n'u, gue'a hεp'u ra ts'oqui'a.

2 A nuyá, mente ra pa gui 'bāhma ua, 'yo gui øth'a ra nts'o nnøpa pähä yø ja'i, sinoque gue'a rá pähä Oja gui 'yøth.

3 Da zerp'a ra nts'o xcá 'yøth yø pa xa thogui ngue gmi øth tengutho øtyø ja'i hingui εc'ēi Oja. Guehya yø ja'i hingui nne di ts'ammī, øt'a te yø pähäε. Iiti, di hi yø ja'i p'u øt'a ngo, hinha rá nεgui si sei. A nu'mø thanne yø dahmu, xants'o te øt'e.

4 Nuya yø ja'i ya, hingui 'yo yø mmāi hanja, ngue ya hingui nne gui 'yøth'a te ra nts'o øt'e. Janangue nnømman'ah.

5 Nuyá, guehya da hyaspa ra güenda Oja ya. Porque Oja, ya xa nzānni ngue da hyaspa ra güenda'u i te, 'nε'u xandu.

6 A nuya yø ja'i ya xandu, bi sihra hoga 'da'yo hya 'mø manjam'mø. Nu to gä bi 'yεc'ēi na ra hya na, tengutho Oja ngue 'bāi para zantho, njarbutho ya yø ja'i ya, 'bāhyø te, madague'a ya xandu yø do'yo. Porque Oja bá sännbi ngue da du gätho yø ja'i.

-----

7 N'na pa ngu n'na pa bá cuatra pa ngue da gua'a nximhäi. Janangue dami samni n'yomfēnih, dami padi xanho ha gdí mat'Ojah.

8 Nu'a mā datho ja ngue gui 'yøth ya, jatho ngue εmmēi gui mmadi n'na ngu n'na'ah. Porque ra ja'i di mahrá

mmic'eiui, maḍague'a thoꝓpatho hinguĩ ho te ørpabi, pe di punnbi.

⁹ Co n'na ra pähä, dami n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ahä p'ua ja ni ngumhmä.

¹⁰ N'na ngu n'na'ahä di 'da'ahä ra ts'edi Oja ngue da zä gui 'yøthä 'dama 'dan'yo ma'bëfi, n'namhmä ngue gui fäxni cühä. Dami 'yøt'e xanho ra 'bëfi bi n'na'ahä.

¹¹ Nu to bá ts'ännbi ngue da manna hyä, pe gue da gue'a rá hyä Oja da mä. Nu to bá ts'ännbi ngue da 'yøtra 'bäxte, da 'yørhmä ra 'bäxte nneꝓ'a Oja da 'yøt'e. Nu te gä gui øthä, dami 'yøthä ngue nu to ec'ei ra Jesucristo da 'yëspabi Oja. Nuná, guehna tate na, 'në ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

¹² Ague mä zi cu'ahä, ogaḍi 'yøthohä 'mø bi ts'ua'ahä. Porque jatho ngue da ts'ua'ahä, n'namhmä di nëqui ngue'mø ðu ni nt'ec'eiha oue hin'na.

¹³ Dami johyahä 'mø gui sähä ra n'ua tengutho bi zä ra Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, mä ðatho gui johyahä p'uya. Porque di nëqui ngue maguesë.

¹⁴ Nu'mø nnømman'ua ahä yø ja'i ngue gui ec'eiha ra Cristo, ra mmënthi gä nthëhä 'mø. Gue'a gui nëqui'a ngue gui n'yohä na ra Espiritu Santo maguesë. A nuya yø ja'i nnømman'ua Oja, pe nu'ahä p'uya, gui nnu mansuhä Oja.

¹⁵ Nu to øtra ts'oqui, jatho ngue da zä ra n'ua. Tengü yø hyote, yø bë, yø ts'oc'ei, 'në'ua di nthintyø asunto ja yø mmic'eiui. Pe nu'ahä mamì njahä p'ua.

¹⁶ A nu'mø to sä ra n'ua ngue tenna Cristo, 'yo di pesrá sä, sinoque di ja mammadi Oja ngue ec'ei ra Cristo.

¹⁷ Ya bi zønna pa da mädi da hyaspa ra güenda Oja yø ja'i. Pe rá mädithe da thascahä ra güenda ngue ya yø basigahä Oja. ¿Pe hague ngu ra castigo da nu'ua to hinguĩ ec'ei na rá hoga 'da'yo hyä Oja 'mø?

¹⁸ Nguna nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ëna: "Xi'mø ra hoja'i, xanhenñitho ha di nyani, çhapä go di nëqui'a ja rá ts'oqui 'në hinguĩ su Oja 'mø?"

¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpä nzän'Oja ngue da zä ra n'ua to øtra nho, di siguehmä yø ja'i da 'yøtra nho, 'në di ðäpyø te Oja. Nuna Oja bá

zänni ngue bá m'mahyø ja'i, hinguĩ hegahä na.

5

¹ Nuya yø n'yohä 'bet'o p'ua gaḍi mpëtihä, xquet'a 'nëcä 'da'igu mä 'bëfigä'be'ua, ngue ðaḍi japä majuanì yø ja'i ha bi nja ngue bi ðu ra Cristo. Nuna ra ts'edi di unna Cristo 'mø bá ëhë, 'da dí tocatogähe na. Jap'ua n'na ra hyä dí nne ga xi'ahä ya.

² Ague n'yø'ahä, dami fähmä ya yø ja'i xá pët'a Oja p'ua ha gui 'bühmä. Pe hingrá ts'edithe gdi fähmä, sinoque mpähä gdi fähmä. 'Në 'yo gui ørpahä rá 'bëfi Oja ngue ra mënyu gui nnehä, sinoque gui fähmä yø ja'i co n'na ra pähätho.

³ 'Yo gui nne ngue gui mandahä yø ja'i gui fähmä. Nuya yø ja'i xa pët'a Oja, dami cämähä ra 'yu te da m'mai.

⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mädi, nu'a rá njapi Oja di 'da'ahä hinjam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'unt'ua dí xifi, nuya yø n'yohä 'bet'o p'ua ha gaḍi mpëtihä, dami 'yëc'ei te xi'ahä. A nuyá, gätho'ahä, 'yo gaḍi 'yëx'mø gui yahä. Porque Oja hinguĩ nnu manho'ua di 'yëts'i, pe di unna mäte ya yø ja'i hindi 'yëts'i.

⁶ Janangue ogaḍi 'yëxhä, porque gui pahmä ngue hønse Oja ja rá ts'edi. 'Në da 'yëhra pa ngue da 'yëts'ahä Oja.

⁷ Nu'a te gui hemphä, dami xihmä Oja, porque guehna fä'ahä na.

⁸ Dami samni n'yomfënihä, dami mfähmä xanho. Porque nu'a ni nsuihä gue'a ra zithu'a, øt'e tengutho n'na ra zate i guë, di thet'i ngue honi to da za.

⁹ Nu'a ra zithu dami tønñhä. Dami zajni mmähä conná guehni nt'ec'eiha. Ya gui paḍi ngue nu'a ra n'ua gui sähä, xquet'a ngut'a thohni cühä 'bui gä ra ximhäi.

¹⁰ Guesë Oja báḍi unì gätho rá mäte, bi zon'nahä ngue para zantho di toca'ahä rá ts'edi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a ra n'ua gui sähä, ya mits'adyø pa da 'yøt'Oja ngue ya hin tema nts'o nma thin'nahä, da 'yøt'e ngue gui ndähä, ya ra seguro ngue hinte gui jahä.

¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

-----
 12 Ja ua ra carta dí pen'nah_u, da gaxma cuh_u ra Silvano. Dami 'yεc'εi te da xi'ah_u na. Himma ya'møtho dá ot'ah_u na ra sacua jaua. Dí nne ngue ga ha'ah_u ra ts'edi, dadi ja'ah_u majuan_i ngue nuna ra hya dá ot'i, ja mmangua ha di njap'u di jap'ah_u Oja. Co nuna ra hya naya, gá d_uh_u.

13 I pen'nah_u ra nzengua ya ni cuh_u 'bucua Babilonia, nuya yø thanhni Oja tengutho'ah_u. Nuna ra Marco, εntho ma ts'ant'ugä na, xquet'a di zengua'ah_u.

14 Dami nzengua n'na ngu n'na'ah_u, co n'na ra beso tengutho gui nnu mansu'u εxa di ncu. Dí nne ngue da hyu ni mm_i gätho'ah_u ngue gui n'yoh_u ra Jesucristo.

2 ra Bedu Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugä drá Simu, 'nε drá Bedu, rá mεfigä ra Jesucristo, 'nε rá representantegä'a. Dädi zεngua'ε to gä ja ra hoga nt'εc'εi jagähe ua. Porque nuna ma Yantehε Jesucristo, guehna ma Ojahε i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yεc'εi.

² Dí nne ngue man'na gdí pahmε Oja co 'nεhna ma Hmuhε Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'ahε 'nε man'na di hyut'a ni mmaihε.

³ Ya 'yo ma mmaihε ngue nzonngahε ra Jesucristo, porque ya timma mmaihε ngue maguesε na. Rángue dí pahmε ra Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna ra hya rá n'youi ma nt'εc'εihε, guehna gdá 'yohε na.

⁴ Janangue tate mazihotho ra hya mayat'i ngue di n'nacjε. 'Nεcjε da zä ga othε ra nho ya, tengutho Oja ngue gä ra nho ot'e. Ya hinnι mantho ga nne ga othε ra nts'o ja ua ja ra ximhäi ya.

⁵ Janangue hinga hont'a di nja ni nt'εc'εihε, dami ja ndummαι ngue man'na gdí n'yo manhohε. Hinga hont'a gdí n'yo manhohε, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfεnihε.

⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfεnihε, dami samse ni mmaihε. Hinga hont'a gdí samse ni mmaihε, dami seti te guí thohmε. Hinga hont'a gdí seti te guí thohmε, dami 'yorpahε rá pähä Oja.

⁷ Hinga hont'a gdí 'yorpahε rá pähä Oja, dami mahni cuhε. Hinga hont'a gdí mahni cuhε, dami mahmε gätho mī'da yō ja'i.

⁸ A nu'mø ngue guí othε ya yø hya dí xi'ahε ya, 'nε gadi ja ndummaihε ngue hinte di m'medi, ya hinjonda 'yεmbi ngue hinga gue'a guí othε p'uya. Ya hinga sərbatho gá pahmε na ma Hmuhε Jesucristo p'uya.

⁹ Pε nu te'o hingui otya yø hya dí xi'ahε ya, guehya njot'i yø n'yomfεni ya, tengutho

'mø di xädä, hingui tinyø mmαι ngue Oja bi punnbabi yø ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janangue nuya ma zi cu'ahε, dami ja ndummαι guí n'yo manhohε, n'namhma ngue di nεqui ngue bá huan'nahε Oja, janangue bi zon'nahε. Nu'mø guí 'yothε na ra hya naya, ya hinha gni nhyehmε Oja p'uya.

¹¹ Gue'a gdi segurahε'a ngue nup'ε ha di manda para zantho na ma Yantehε ra Hmu Jesucristo, di n'na'ahε ra nt'εdi guí thohmε.

¹² Janangue thojpatho dí nne ga ben'nahε ya yø hya ya, madague'a ya guí pahmε hanja, 'nε hingui yobεnihε ngue majuanι te mmanna ra hya bi sän'nahε.

¹³ Mente dí 'bui, dí εna ngue xanho te dí ot'e ngue di nzop'a ni nzaquihε ngue guí 'yohmε ya yø hya ya.

¹⁴ Porque ma Hmuhε Jesucristo ya xa xiqui ngue himma ya'atho ga tu.

¹⁵ Janangue di hogä ma mmαι ngue dí xi'ahε na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø ya xcá tugä, zant'a da zo ni mmaihε ya yø hya ya xtá xi'ahε.

¹⁶ Ya dá xän'nahε ra hya ngue jase rá ts'edi na ma Hmuhε Jesucristo, 'nε mahonda εcua na. Nuna ra hya na, hingra cuento na ngue dá ts'antho. Sinoque conma dä dá nuhe ngue maguesε na ra Jesucristo.

¹⁷ A nuna Oja rá Papá na, bá nya maya ngue εpabi, bi 'yεna: "Nuna 'bεcua ya, guehna ma Ts'unt'ε dädi madi. A nuyá, janjuanι ngue ja gampähä conná guehna", bi 'yεna.

¹⁸ Nu'a ra ora ngue nmi 'bücähe p'ε ja ra ndεxcε nyuni na ma Hmuhε Jesucristo, nguna ra hya dá ocähe ngue bá man'Oja bá nya maya.

¹⁹ Ya dí haxhε njuanι, ngue majuanι na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja. Mahyonitho guí xähmε na ra hya na, asta gue'mø bi xoc'a ni mmaihε xandønho ra Cristo. Porque nuna ra hya na, tengutho n'na ra lámpara mayot'i p'ε ja ra 'bεxui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø ni ma da hyats'i.

²⁰ I jatho guí pahmε ngue nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'ε ja ra Maca Libro, hingyø n'yomfεniε yø pøngahya ya yø hya bi 'yot'i.

21 Pε nuna ra hya bi manyø pøngahya Oja, hinjam'mø ngue yø hyase bi ma, sinoque gue'a ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Oja.

2

1 Nu'mø yø pa xathogui, mi pøn'i'da yø judío ngue yø fehni pøngahya. Pε xquet'a di njarbu p'u gui 'buhmu ya, da bømp'u yø fehni xännbate. Nt'aguitho gui cutyø hya, porque himma juani na ra hya xännbate. Di ts'onyø ja'i ec'ei te mma. Nuya yø fehni xännbate, da gøn'a ra Hmu Jesucristo yø Yante. Pε ya ra castigo xønni da thogui nguehna ra hya da ma.

2 Xangu yø ja'i da den'na ra nts'o ga 'yo ya yø fehni xännbate. Go yø ts'oqui ya ngue nuya yø ja'i hingyø 'yεc'ei nnømman'u na majuanj ngue ra hoga nt'εc'ei jajü.

3 Nuya yø fehni xännbate, i nne da gac'ahü ra mentyu co nu'u yø fehni i mma. Pε Oja, ya manjam'møtho xpá nzänni ngue da ma ra castigo ya yø ja'i njap'u. Bå ep'u ra pa ngue ra castigo da thogui.

4 Porque Oja, himbi punnba'u yø anxε bi 'yøtra ts'oqui, sinoque bi hyørbu ja ra nidu, bi dut'i conyø cadena, bi gorbü ja ra 'bexui. I njot'i asta gue'mø ra pa danj thaspa ra güenda.

5 Ni xinga gue'u yø nyogui ja'i bi m'mü 'mø manjam'mø xti punnbabi Oja. Sinoque bi go'mra dehe 'mø mi nja ra ndate 'ye bi jua'u yø ts'oc'ei. Høndi hyato nja'i cona Noé'u bi bongui ngue gätho. Guehna ra Noé bi xihyø ts'oc'ei ngue xti n'yo xanho.

6 Xquet'a bi jua Oja ra danihni Sodoma 'nehra danihni Gomorra. Bi 'yudi asta gue'mø mi gohi bi m'mospi. Bi 'yøt'a Oja na ra ndate na, n'namhma ngue nuya yø ja'i xants'o te ga 'yo, da badj ngue ja ra castigo da thogui.

7 A nuna ra Lot ngue mará hoga n'yohü na, bi yan'Oja na. Nuna ra Lot madj anná n'yomfeni ngue nnuitho te ga 'buhyø ja'i xants'o ga 'yo.

8 Nuna ra hoga n'yohü, nup'u mi 'buhyø ts'oc'ei, ja mi 'bup'u. N'na pa ngu n'na pa tär'man'u rá mmü ngue øde te mmanyø ja'i, 'nε i nnuse te gäma nts'o ga 'buhyø ja'i.

9 A nu yø ja'i ya thanne Oja, nu'mø ja'a man'u thogui, da zä da yan'Oja. Pε yø ts'oc'ei ejpatho ra castigo da tho 'mø ra pa danj thaxra güenda.

10 Nuna Oja, ma datho da japra castigo gätho yø ja'i xants'o ga 'yo, guehya øt'a te yø pähäse, nu'a ra hya di manda Oja, 'be xingui ørpatho ra güenda'a.

Nuya yø fehni xännbate hingui hant'a ga ya, ena ngue pase. Hingui su da zan'u tate ja yø ts'edi.

11 Conque yø anxε, man'na tate ja yø ts'edi, pε nu'mø 'bup'u ja rá hmi rá dá Oja, hingui sänni da zan'u cohyø ts'edi.

12 Pε nuya yø n'yohü ya, hingui tinyø mmü ngue tate ja yø ts'edi ya sanj. 'Büi tengutho yø zu'ε, nu'a te so yø mmü, gue'a øt'a. Nu ra zu'ε nu'a ja rá danyu, i tho'mø bi zo. Njarbutho ya yø ja'i ya, ngue da du.

13 Da ma ra castigo ya yø ja'i ya, ngue di annba yø mmü yø mmic'eiui. Porque di ho da 'yøtra nts'o so yø mmü, madague'a fadi. Nuya yø ja'i ya, nu'mø pap'u ja ra ngo gui øthu, pes'yø sä yø 'yεc'ei 'mø bi nu ngue 'bup'u. Pε 'be xingui tär'man'u'u yø mmü'a te ra nts'o øt'e.

14 N'na ra xisu da nu, n'na di ho. Hinha rá nεgui'a ra ts'oqui øt'e. Di ts'onnbu yø mmü yø ja'i hingui nzaqui yø nt'εc'ei. Nu te gä suhyø dä, i nne ngue gä dyø mmeti. Guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

15 Gä ra m'medi ga 'yo, nu'a ra hya njuantho, i hep'u'a. I øt'e tengutho bi 'yøtra fehni pøngahya Balaam nuna rá ts'ant'u ra Beor. Ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi ne xta ndahra mentyu.

16 Nuna rá burru ra Balaam bi nya tengutho ra ja'i, bi hejpabi'a ra ts'oqui mi nne xta 'yøt'e. Bi zambabi rá mmü ra pøngahya, ena mi loco.

17 Nuya yø n'yohü ya, hinte manho da 'yøt'ahü. Gui nnuhü n'na ra poso 'mø xa xä ra dehe, ogue n'na ra jogui 'mø hingui 'ye, njarbutho yø hya ya. Guehya da map'u ja ra castigo, ja ra ts'a'bexui para zantho ya.

18 Porque εspabi yø hya i mma, pε hinte di müui te mma. Nja ngue nuya yø ja'i ya xa hyep'u ra nts'o manj n'yo, i orpabi ngue di unna nt'edi hønda 'yøtra nts'o tengutho ga 'yo mi'da yø ja'i.

19 I xihyø ja'i ngue da 'yøt'a te da nepyø mmæi da 'yøt'e. Pe 'nεε ya hingui sä da hyep'a ra nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na ra ja'i, nu'a te ra 'yu xa bent'i, ya hingui nne da hyεgui.

20 Nu ra ja'i ya bi hyep'a ra nts'o jaua ja ra ximhäi ngue bi ba'a ma Yanteha ra Hmu Jesucristo, 'nε hōndi 'bätrá mmæi ngue da 'yøtra nts'o, ya man'na xanhets'i ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue'a te rá ts'oqui mi ja m'met'o.

21 Man'na xanho ngue hinxta mba'a ra 'yu njuantho ya yø ja'i ya, ngue nu'mø mi badi hanja ra hya, m'mefa bi hyep'a ra maca hya bi 'bep'a Oja xtí n'yo.

22 Go bi 'yøtya yø ja'i ya yø hya mahyεqui, ngue εna: "Ra fo'yo, mahømbi zi ra ts'odi xi zogui. Nu ra ts'adi ja bi ma m'met'e, mahømbi yarbua ja ra xabøhäi".

3

1 Ague ma zi cu'ahua, ya rá yoho na ra carta dá ot'á ya ngue ga pen'nahua. Mente guehya yoho yø carta ya, janjuani dadi ben'nahua na te ra hya ya xa si'ahua, porque dí nnegä ngue gui hyaxua n'na ra hoga n'yomfeni.

2 Dami bεmhua'a te ra hya bi manyø maca pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Da gue'a ma Yanteha ra Hmu Jesucristo dami bεmhua'a te ra hya bi manda. Nu'u yø representante ra Cristo, ya bi xän'nahua hanja ra hya.

3 Dami 'yørpahua ra güenda na ra hya jaua ya. Nu'mø hante da gua'a nximhäi, di m'mahyø ja'i da dentho na ma nt'εc'εihua i ja, guehya da 'yøtho'a te Gä yø pähäse xants'o.

4 Da 'yεna: "Gui mmamhua ngue ra Cristo bi ma ngue da εhe. Xiya, ¿hapua 'bahya? Ua ngut'a mpa xa thogui gue'mø xa ndu yø ndiua, 'nε xquetho te dí nnuhua ngue ja, asta gue'mø mambá fua nximhäi", da 'yεna.

5 Nuya yø ja'i ya, nnerbua εna ngue hingui padi hanja ra hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'ammahets'i 'nεhra häi. 'Nε bi zänni ngue bi nc'a ra häi made ra dehe, 'nε gue'a ra dehe gui mpepra häi 'mø bi n'ye ya.

6 'Nε xquet'a gue'a ra dehe bi go'ma häi 'mø manjam'mø. Porque bi ma majuadi yø

ja'i mi 'bua nximhäi ngue bi nja ra ndate 'ye.

7 Pe nuya te dí nnuhua bí ja maya, daguecua ja ra häi, nuna Oja, ya xa nzänni ngue di nzø conna sibi. I nt'εjpitho ngue di nzø 'mø ra pa daní nja ra ts'ut'abi. A nuya yø ts'oc'εi da ma ra castigo ya.

8 Hōnda n'na ra hya ja ya ma zi cu'ahua. O gadi pumbenihua. Nup'a ga mben'a ma Hmuha Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø da n'na mahuahí njeya'a. Nu'a n'na mahuahí njeya p'uya, tengutho 'mø da n'na patho p'a ga mben'a.

9 Nuna ma Hmuha Jesucristo bi ma ngue da ep'a. Pe nuyá, 'bahyø ja'i embi ngue ya bi thohra pa p'a da εhe. Pe hingui thohra pa p'a da εhe, sinoque 'bet'o serpabi yø ja'i, hingui nnepe da ma ra castigo yø ja'i, i nnepe ngue gätho yø ja'i di 'bätyø mmæi da hyep'a ra nts'o ga 'yo.

10 Nu ra pa da ep'a ra Hmu, da gue'mø ra ora ngue hingui fadi, tengutho ra bε 'mø da zøhø ngue ra xui hingui fadi. Nu'a ra ora'a, asta dadi thoni ra c'amahets'i. Nu te dí nequi bí ja maya, Gä da guadi di nzø. Nuaa häi p'uya, nu te Gä jaua, Gä di nzø.

11 Guehna ja ngue di ma majuadi te Gä ja naya. Janangue ma datho i nne ngue gui nsuphua ha gdi thannehua Oja mente ra pa gui m'mahua ua.

12 A nuyá, ya gui tømhua ngue da zønna pa da ε Oja. Dami ja ndummaihua ngue di nja rá 'befi Oja, n'namhua ngue n'nahmantho da ep'a. Nu'a ra pa'a, nu te bí ja maya di nzø conna sibi. Nu te Gä bí ja maya da migui conna sibi.

13 Pe Oja, ya xa yarcahua ngue di nja ra 'da'yo c'amahets'i, 'nε di nja ra 'da'yo häi. Nuna ra 'da'yo häi na, Gä ra nho da m'mahyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

14 Janangue nuya ma zi cu'ahua, mente gui tømhua ya yø cosa ma'da'yo di nja ya, dami ja ndummai ngue hin tema nts'o da din'nahua Oja. Nu'a te hindi za'ahua Oja, gue'a gui 'yøthua'a.

15 Dami pahua ngue nu'a hinguá 'yε'a ma Hmuha Jesucristo, porque nnepe da dinyø mmæi mi'da yø ja'i ha di nyanyø te. Nuna ra hya dí xi'ahua ya, xquet'a ngut'atho

rā hya bi cuarp̄ ja rā carta bi mēn'nah̄ mā cuh̄ rā Pablo. Gue'a Ojā bi bēnnbabi nā rā hya bi mēn'nah̄.

¹⁶ Gätho'ū mī'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarp̄ ya yø hya dí xi'ah̄ ya, maḍague'a ja 'da yø carta xāhēnni ha ga thini te ga mbōni. Nu'ū yø ja'i hinguī pādi xāho rā sūcua p'ūya, hinguī nzaqui yø nt'εc'εi, i nne da mā te ga mbōn'a te mmamp'ū ja rā sūcua, pε hinga guep'ū ga mma. Njarbūtho mī'da yø hya nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro ya, nu te ga mbōni, hinga guep'ū ga mmanyø ja'i. Ya di jase rā ja'i p'ū da ma rā castigo.

¹⁷ Ague mā zi cu'ah̄, ya guī pah̄m̄ ya yø hya bi si'ah̄ m'met'o ngue di m'mahyø feh̄ni xān̄bate. Janāngue dāmi mfāhm̄ ya, 'yo guī nneh̄ ngue nūya yø hyāte, da ja'i guī 'yøth̄'a rā nts'o ga 'yo ya. Māmi ts'onni nt'εc'εih̄ i ja ngue go gdī mäh̄'a.

¹⁸ Hante gue dāmi neh̄ ngue nu'a rá mate nā rā Hmū Jesucristo bi yānj̄, mān'na gdi tīmhm̄ hanja. Dāmi 'yøt'e ngue mān'na di dīnni mmūih̄ xāho te'o nā. A nūná, guehna t'εspabi nā hangū rā pa para zāntho. Da ngūt'ātho.

1 ra Xuua

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nuna ra Jesucristo di unna 'da'yo te, dadi cuat'ahua ua ja ra carta te'o na. Guehna ya mi 'bai hangu ra pa na, hante ngue di nhohyø cosa i ja. Dá øhme te bi mamp'u ha bi nya. Di 'bähme p'u di hēthe. Majuanī dá nuhe, 'nē dá thädi conma 'yēhe.

² Nuna di unna 'da'yo te, bi 'yøt'e ngue da fadi te'o na. Dá nuhe, janangue nuya dadi jahe majuanī ngue dá nuhe. Nuyá, dí xi'ahua ngue nuna di unna 'da'yo te, hin'yua ha bá fudi 'nē hinha rá nzequi ngue 'bai. Nuna, mambi 'bap'u bí 'bührá Papá, pē bi zøcua ngue dá nnuhe.

³ Dí xi'ahua ngue dá nugähe na, 'nē dá øsehe te bi ma, n'namhma ngue 'nē'ahua 'da gdá n'amigohua na Oja ma Papáhua, conná Jesucristo rá Ts'ant'u Oja.

⁴ Nuya dí ot'ahua ya yø hya jaua, n'namhma ngue man'na mathoguitho gui johyahua.

⁵ Nuna ra hya bi xänngahe ra Jesucristo, guehna dí xi'ahua naya, ngue nuna Oja xandønho, hin tema hya dadi nēqui ngue hinga njuani.

⁶ Nu'mø dí ena ngue dadi n'amigohua Oja, 'nē hinga njuani te dí øthua, ya di nēqui ngue himma juani te dí mmamhmu. 'Nē himma juani ngue dí padi ga øthua ra nho.

⁷ A nu'mø dí 'yo manhohua tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e, majuanī ngue dadi n'amigo n'na ngu n'najua 'mø. 'Nē di nhogui gätho ma ts'oquihua conná guehrá ji bi männa Jesucristo.

⁸ A nu'mø ga ena ngue hin'yua ma ts'oquihua, dadi nhyäschua 'mø, himma juani te dí mmamhmu.

⁹ Pē nu'mø ga xihma Oja ngue ja ma ts'oquihua, di punnga ma ts'oquihua, di hogahua te gäma nts'ohua i ja. Porque Oja dá 'yøt'a te ni 'yup'u, di punngahua tengutho bi ma.

¹⁰ Pē nu'mø ga ena ngue hin tema ts'oqui xtá øthua, nu'mø ya dí nnu bethanīhua Oja

'mø. Nuna rá hya Oja p'uya, ya hinga edi ec'eihua.

2

¹ Ague ma basi'ahua, dí ot'ahua ya yø hya jaua n'namhma ngue hinguī 'yøthua ra ts'oqui. Pē nu'mø to bi 'yøtra ts'oqui, i 'bua ma hojpatehua p'u bí 'buhma Papáhua. Nuna guehna ra Jesucristo na, 'nē guehna hin'yua rá ts'oqui na.

² Nuna ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquihua, 'nē hinga hængtho gahua, sinoque bi du ngue di hojpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i 'bua nximhäi.

³ Nu'mø dí øthua te di manda Oja, ya dí haxhua njuani ngue dí pahma Oja 'mø.

⁴ Pē nu te'o ngue ena: "Nugä dí pacä Oja", i ena, pē hinguī øt'e te di manda Oja, nuna, guehna ra ja'i fehni na, himma juani ngue rá mpadiui Oja.

⁵ Nu ra ja'i ngue øt'e te di manda Oja, guehna majuanī ngue padi xanho ha di ma Oja na. Gue'a gui nēqui ngue n'youi Oja ra ja'i'a.

⁶ A nu ra ja'i ena ngue n'youi Oja, i ja ngue di n'yo tengutho i n'yo ra Jesucristo 'mø mi m'mæcua.

⁷ Ague ma zi cu'ahua, nuna ra hya dá ot'ä ua ja ra carta dadi 'bep'ahua gui 'yøthua ya, himma 'da'yo na. Guehna ra hya bi m'mæp'i gui 'yøthua 'mø gamba ec'eihua ra hoga 'da'yo hya ma m'mæt'o na.

⁸ A nuyá, entho ma'da'yo na ra hya dadi 'bep'i gui 'yøthua ya, porque majuanī ngue nuna ra hya na, ja di 'uecra 'bexui yucua ja ra ximhäi na. A nuya ngue ndap'u bi zä ma'yonī ra hya ya, entho di dayot'a n'na ra nyot'i p'u ni ma ra hya. Nuna ra Jesucristo, nu te gä mmanna ra hya jaua, gä bi 'yøt'e. A nuyá, xquet'a 'nē'ahua gui øthua te mmanna ra hya naya.

⁹ Nu ra ja'i ena ngue ya xanho te ga 'yo, pē nnu man'u drá cu, guehna ra ja'i di siguetho ngue xants'o ga 'yo na.

¹⁰ Nu ra ja'i di mährá cu, ya xanho te ga 'yo. Hin'yua p'u di t'embī ngue go rá ts'oqui p'u øtra ts'oqui mi'da yø ja'i.

11 Pε nu ra ja'i ngue nnu man'u drá cu, emma 'bui, pε ra nts'o ga 'yo. Hinguí padí te da n'yo, porque nu'a ra nts'o ja rá mmái, gue'a corpa rá n'yomfēni'a.

12 Ague ma basi'ahú, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta jaua, porque ya bi punnga ma ts'oquihú Oja ngue bi du ra Jesucristo conná nguecjú.

13 A nu yø daja'i, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta, porque bi zōni gá pahmú te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'ant'u, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta, porque ya gá taphú ra zithú.

Ague ma basi'ahú, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta, porque bi zōni gá pahmú Oja ma Papáhu.

14 A nu yø daja'i, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta, porque bi zōni gá pahmú te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'ant'u, nguna ra hya dí ot'ahú ua ja ra carta, porque guí dahú ngue gá 'yεc'ēihú rá hya Oja p'ua ja ni mmáihú. Ya gá taphú ra zithú.

15 'Yo gadi hohú ra nts'o jaua ja ra ximhái. Nu to di ho ra nts'o jaua ja ra ximhái, guehna ra ja'i hinguí padí di ma'a ma Papáhu na.

16 Porque nu'a te gá ra nts'o jaua ja ra ximhái, hingrá ts'anni Oja, sinoque rá ts'annise yø ja'i. Nu yø ja'i øt'a te yø pähäse. Nu te gá hεti, gá nne ngue dyø mmeti, di 'yεts'i ngue'a te ga 'bui.

17 Pε yø ja'i da thogui, da gue'a te yø pähä yø ja'i da thogui. Pε nu ra ja'i ørpabi rá pähä Oja i 'bui para zantho.

-----
18 Ague ma basi'ahú, ya ni ma da gaxra pa ya. Nu'ahú, ya xcá 'yøhmú ngue rá nsuiui ra Cristo i ja ngue di m'mái. A nuyá, ya 'bui xangu yø ja'i s'a ra Cristo ya. Janangue dí pahmú ngue ya ni ma da gaxra pa.

19 Nu ra ja'i ngue rá nsuiui ra Cristo, guehna himma juani ngue ma mmj'yεc'ēihú na, janangue 'uegue. A nu'mø nmajuani ngue ma mmj'yεc'ēihú, 'daua gdi n'yohú 'mø. Pε i 'uegue para ngue di nequi xanho ngue himma juani ma mmj'yεc'ēihú.

20 Pε nu'ahú, ya bá pen'nahú ra Espíritu Santo ra Cristo. Guehna ra Espíritu Santo

øt'e ngue guí pahmú ndana ra hya majuaní, ndana himma juani.

21 Hindá ot'ä ua ja ra carta 'da yø hya hinguí pahmú, sinoque ya guí pahmú ngue majuaní ya yø hya dí xi'ahú. 'Nε guí pahmú ngue nuna ra hya majuaní, hin tema fēhni n'youi.

22 Ma ga pahmú ndana ra ja'i fēhni ya. Nuna ra fēhni ya, guehna ra ja'i i mma ngue ra Jesús hinga guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi na. Nuna p'uya, guehna rá nsuiui ra Cristo na, porque cøn'a ra Papá, 'nε cønababi rá Ts'ant'u Oja.

23 Nu ra ja'i εmbi ngue hinga guehna ra Jesús rá Ts'ant'u Oja, guehna hinguí n'youi ra Papá na. Pε nu ra ja'i i mma ngue ra Jesucristo, guehna rá Ts'ant'u Oja na, guehna ra ja'i n'youi ra Papá na.

24 Janangue dami 'yεt'ammáihú na ra hya rá madi gá 'yøhmú. Nu'mø ngue guí εt'ammáihú na ra hya rá madi gá 'yøhmú, ya guí n'yohú rá Ts'ant'u Oja 'mø, xquet'a 'nε'a ra Papá guí n'yohú p'uya.

25 'Nε xquet'a ra Jesucristo bi yat'i ngue di 'dacjú ra 'da'yo te para zantho.

26 Dí ot'ahú na ra hya na, n'namhma guí pahmú ngue 'yop'ua 'da ngue nne da hyä'ahú.

27 Ra Jesucristo bá penhna Espíritu Santo da mä'ahú. Janangue nuyá, ya himma hyoni ngue to da xän'nahú te'o ya yø fēhni dí xi'ahú ya. Porque gues'e'a ra Espíritu Santo da xän'nahú gátho, ndana majuaní, ndana himma juani. A nu'a te da xän'nahú na ra Espíritu Santo, gá gue'a majuaní, hingra fēhni. Janangue nuyá, hont'a ra Cristo da 'yo ni mmáihú ya, porque gue'a xän'nahú ra Espíritu Santo'a.

28 Ague ma basi'ahú, hont'a ra Cristo da 'yo ma mmáihú ya, n'namhma ga hahú nzammái 'mø dá nuhú'a, ya hinga pes'ma sáhu 'mø bá εhε.

29 Ya guí pahmú ngue ra Jesucristo, gá ra nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue guí pahmú ya ngue nu to gá 'yo manho, gue'u yø basi Oja'u.

3

¹ Ma ga pahm_u ya ngue majuan_i di macj_u na Oja ma Papá_u, porque nuyá, ya yø bas_i gah_u Oja ya. 'Nε majuan_i ngue guecj_u yø bas_i gah_u Oja. Pε m_i'da yø ja'_i, hingui padi ngue yø bas_i gah_u Oja'_u, porque yø ja'_i hingui pa Oja.

² Ague ma zi cu'ah_u, ya yø bas_i gah_u Oja ya, 'nε tobe h_ind_i pahm_u xanho teng_u ga coh_u m_ø rá nze_ugui. Pε dí pahm_u ngue nu'mø bá εhra Jesucristo, ya ga coh_uu tengutho'a, porque ya ga nnurpah_u rá hmi teng_u.

³ Nu te'o gá tø'm_i ngue da gohi tengutho ra Jesucristo, ya hep'_u ra nts'o, i nne di n'yo xanho ra ja'_i tengutho i n'yo ra Jesucristo.

⁴ Nu to gá øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque ra ts'oqui, gue'a ngue nhuits'_i ra ley'a.

⁵ Ya guí pahm_u ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue di hoga ma ts'oquih_u. Pε nuná, hin tema ts'oqui bi 'yø'na.

⁶ Nu to gátho n'youi ra Jesucristo, ya h_ind_i siguetho øtra ts'oqui. Pε nu to gá øtra ts'oqui, guehya hingui timp'_u ja yø mm_ui hanja na ra Jesucristo ya, 'nε hingui padi te'o na ra Cristo.

⁷ Ague ma bas_i'ah_u, 'yo to di há'ah_u ngue gui 'yøth_u ra ts'oqui. Nu ra ja'_i 'yo manho, ya xanho tengutho ra Jesucristo xanho'a.

⁸ Pε nu'_u ga 'yot'a ngue ra ts'oqui øt'e, ra zith_u n'youi'_u. Porque ra zith_u di siguetho øtra ts'oqui'a, asta gue'mø mambi du'm_i bá øtra ts'oqui. Janangue bá εcua rá Ts'ant'_u Oja ngue di ts'onb_a rá 'bεfi ra zith_u.

⁹ Nu'_u yø bas_i Oja, ya hingui øtra ts'oqui, porque ya bi nth_ui ra 'da'yo te di un'Oja. Ya hingui nne di sigue da 'yøtra ts'oqui, porque ya yø bas_i Oja.

¹⁰ Ja di nεqui ua ya, ndana gue'a yø bas_i Oja, ndana gue'a yø bas_i ra zith_u. Nu to gá hingui nne da 'yøtra nho, oque hingui nne di mahrá mm_ic'εiui, guehya hingyø bas_i Oja ya.

-----
¹¹ Nuná ra hya rá madi gá 'yøhm_u, guehna mmanna ngue n'na ngu n'naj_u, jatho ga mad_i gátho ma mm_i'yεc'εih_u.

¹² Hinga øth_u tengutho ra Caín ngue mará n'youi ra zith_u, janangue bi hyo rá

n'yoh_u. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque ra Caín xants'o te m_i øt'e, janangue bi seyabi rá n'yoh_u nuna m_i øtra nho.

¹³ Ague ma zi cu'ah_u, nu'mø bi nu man'_u'ah_u yø ja'_i ua ja ra ximhäi, 'yo gadi 'yøthoh_u hanja.

¹⁴ Porque mam'mæt'o emma dí 'b_uhm_u, pε enth_u ya xtáda tuh_u. A nuyá, ya dá nth_uu ra 'da'yo te ya. Dí pahm_u ngue dá nth_uu ra 'da'yo te, porque dadi mahma cuh_u. Nu to h_ind_i mahyø cu, emma 'b_ui, pε enth_u ya xandu.

¹⁵ Nu to gá nnu man'_u rá cu, satho ngue ra hyote. 'Nε guí pahm_u ngue nu'a ya ga 'b_u'a ngue ra hyote, hinga n'na di nth_ui ra 'da'yo te.

¹⁶ Ra Cristo bi 'yurcah_u te ga mbøn'a ngue di mahrá mm_ic'εiui n'na, ngue bi n'un_i bi du conná guecj_u. Xquet'a ga njath_u p'uya, nu'mø ja ngue da thoj_u conná guehma cuh_u, ya da zä.

¹⁷ Xi n'na ra ja'_i ngue xangu te pets'i, 'nε da nu rá cu ngue hin'y_u te da hyoni, nu'mø h_ind_i huεqui ngue di unni te honi, ¿hague da nzä da 'yεna ngue di ma Oja p'ua ja rá mm_ui 'mø?

¹⁸ Ague ma bas_i'ah_u, hinga høntho da bøm_u neh_u ngue dadi mahma mm_ic'εih_u, sinoque di nεqui ngue majuan_i dadi mahm_u, ma ga fáxh_u ma mm_ic'εih_u.

-----
¹⁹ Nu'mø majuan_i dadi mahma mm_ic'εih_u, ya dí pahm_u njuani ngue dí øth_u'a te mmanná hya Oja 'mø. Ya majuan_i ngue hu ma mm_uih_u ngue ya hinda zεcj_u Oja p'uya.

²⁰ Xi'mø ngue su ma mm_uih_u ngue h_ind_i øth_u xanho'a te mmanna hya, pε nu'a go da man'Oja, gue'a di nja'a, hinga nu'a go ga mmamhm_u. Porque pasε Oja te øt'e.

²¹ A nuya ma zi cu'ah_u, nu'mø ya hingui su ma mm_uih_u ya, ya säp'_u ga hah_u ra ts'edi ga nzohm_u Oja 'mø.

²² Nu'mø te gäma cosa ga äph_u Oja, di 'dacj_u Oja te dí nneh_u, porque nuya yø hya di manda, dí εc'εih_u, nu te nnu manho Oja, gue'a dí øth_u'a.

²³ Nuná ra hya di manda Oja, guehna ngue ga εc'εih_u ra Jesucristo rá Ts'ant'_u. 'Nε

ga øth_u te di manda na p'uya ngue n'na ngu n'naj_u ga mađi gätho ma mmi'yεc'εih_u.

²⁴ Nu to gä øt'a te ra hya di manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nná pahm_u ngue dí n'yoh_u Oja, ngue bá penngah_u ra Espíritu Santo.

4

¹ Ague ma zi cu'ah_u, nu to bi zä ma ja'i da 'yεna ngue ra Espíritu Santo di bennbabi ra hya da ma, 'yo sä 'bexque'a guí εc'εih_u te mma. 'Be dami hyacj_u ra güenda xandønho te ra hya mma, n'namhma guí pahm_u ngue'mø majuaní rá hya Oja mma, ogue hin'na. Porque xangu yø fehni pøngahya ya 'yo ndap'u bi zä.

² Nuyá, ga xi'ah_u ha gdí pahm_u ngue'mø majuaní ra Espíritu Santo di bennba ra hya mmanna ja'i ogue hin'na. Nu to gätho mmanya ngue ra Jesucristo majuaní bi nja'i, guehna rá hya Oja mmanna.

³ Pe nu to gätho mmanya ngue himbi nja'i ra Jesucristo, guehna hingui n'youi ra Espíritu Santo na, sinoque guehna ra hya ngue rá nsuiui ra Cristo na. Pe ya xcá 'yøhm_u ngue ja ngue di n'yo ua ja ra ximhäi'a ra hya ngue ra fehni. 'Nε ya 'yo'a ra hya'a ya.

⁴ Ague ma basi'ah_u, ya yø ja'i'ah_u Oja ya. Janangue ya gá taphu'u yø fehni pøngahya. Porque nuna ra Espíritu Santo guí n'yoh_u, man'na xanzaqui na ngue'a ra zithu n'youi yø ja'i ua ja ra ximhäi.

⁵ Nu'u yø fehni pøngahya, yø n'yoh_u yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi'u, janangue mman'a te ja ua ja ra ximhäi. Yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi p'uya, nnu manho ra hya mmanya yø fehni.

⁶ Pe nuju, ya yø ja'igah_u Oja. Nu te'o ya rá mpadiui Oja ya, di ho da 'yøhya yø hya dí xänbähe yø ja'i. Pe nu to hingrá mpadiui Oja, hingui nne da 'yøhya yø hya dí xänbähe yø ja'i. Guehna gdá pahm_u naya ndana ra ja'i majuaní ra hya mma, ndana ra ja'i himma juani te mma.

⁷ Ague ma zi cu'ah_u, nu'u ma mmi'yεc'εih_u ya, jatho ngue ga mmahm_u n'na ngu n'naj_u ya. Porque nu'a di mahrá mmic'εiui, guehna øt'a te rá ts'änni Oja na.

Nu'a di mahrá mmic'εiui, gue'a rá basi Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a.

⁸ A nu'a händi mahrá mmic'εiui, hingrá mpadiui Oja'a, porque Oja di mađi gätho yø ja'i.

⁹ Ja di nequi p'uya ngue di macj_u Oja, porque bá penhná 'dants'unt'u ua ja ra ximhäi, para ngue da zäp'u ga nthεu ra 'da'yo te conná ngue'a.

¹⁰ Xinda hangu gadi mahm_u Oja, pe hinjam'mø da zä ga ørpah_u tengutho gui macj_u. Pe bi 'yurcah_u Oja ha gui macj_u, ngue bá penhua rá Ts'unt'u ngue da du ngue di hoga ma ts'oquih_u.

¹¹ Ague ma zi cu'ah_u, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Oja ngue i macj_u, nu'u ma mmi'yεc'εih_u, jatho ngue ga mmahm_u n'na ngu n'naj_u ya.

¹² Nuna Oja, hinjam'mø to di nnu na. Pe nu'mø dadi mmađi n'na ngu n'naj_u, ya dí n'yoh_u Oja 'mø. 'Nε majuaní dadi mahm_u Oja 'mø.

¹³ Nuna Oja bá penngah_u ra Espíritu Santo, guehna øt'e ngue ga pahm_u ngue dí n'yoh_u Oja.

¹⁴ Nuna rá Ts'unt'u Oja, dá nusegähe na, janangue dadi jahe majuaní ngue ra Papá bá penhná Ts'unt'u ua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i.

¹⁵ Nu ra ja'i mma ngue εc'εi ngue rá Ts'unt'u Oja na ra Jesús, guehna ra ja'i rá n'youi Oja na, ngu Oja, ngu ra ja'i hinha gui nhyεgui.

¹⁶ Ya dí pahm_u ngue di macj_u Oja, nu'a dí εc'εih_u ngue majuaní'a.

Nuna Oja di mađi gätho yø ja'i. Janangue nu ra ja'i di mahrá mmic'εiui, ya rá n'youi Oja ra ja'i, n'na ngu n'na hinha gui nhyεgui.

¹⁷ Jatho ga mahm_u Oja co gätho ma mmaih_u, n'namhma ngue ya hinte ga suh_u 'mø ra pa daní hyaxra güenda. A nua ja ra ximhäi ya, nuna Oja rá Papá na ra Jesucristo, guehna ma Papá na.

¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá mmai gui ma Oja ya, ya hingui su da zu Oja ra ja'i. ¿Teni mantho da zu ra ja'i 'mø ya rá mmai gui mađi? Su ra ja'i da zu Oja, pe gue'mø hingrá mmai gui mađi.

¹⁹ A nuju dadi mahm_u Oja ya, porque bi dimma mmaih_u ngue rá mađi go bi macj_u

Oja.

²⁰ A nu ra ja'i da 'yena ngue di ma Oja, pe nnu man'u dra cu, guehna ra ja'i fehni na. Porque ra ja'i hindi mahrá cu nuna i nnu, ¿hague da nza di ma Oja nuna hingui nnu 'mø?

²¹ Guehna ra hya di manda Oja naya ngue nu ra ja'i ena ngue di ma Oja, jatho di mahrá cu.

5

¹ Nu to gátho ec'ei ngue ra Jesús guehna ra Cristo na, guehna ra ja'i rá basi Oja na. A nuyá, nu ra ja'i di mahrá mmin'yohuui, co 'ne'u yø basi na ra n'yohu ma mádi jatho ngue da ma ma mádibi.

² Janangue nu'mø dadi mahmu Oja, 'ne dí øthua ra hya di manda, ya dí pahmu ngue nu'u yø basi Oja jatho da ma ma mádi.

³ Porque ra ja'i di ma Oja, gue'a øt'e te di manda Oja'a. Nu'a te gá di manda Oja, gá øt'e, hingui nnu manhennitho da 'yøt'e.

⁴ Porque nu to gátho ya 'bai ngue rá basi Oja, ya hep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi. Nuna ma nt'ec'eiha i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja ra ximhäi na.

⁵ Hinjongui sä da hyep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi, høndya yø ja'i ec'ei ngue rá Ts'unt'u Oja na ra Jesús, guehya yø ja'i hep'u ra nts'o ya.

-----

⁶ Mambá ecua ra Jesucristo, bi fadi ngue rá Ts'unt'u Oja 'mø mi nxixya p'u ja ra dehe 'ne'mø mi männá ji p'u bi du. Pe hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'ne bi tho. Guesε ra Espiritu Santo di ja majuaní te'o na ra Jesucristo. A nuna ra Espiritu Santo gá majuaní te mma.

⁷ Pe nuya hyu ya, badi ja majuaní p'u mahets'i ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'unt'u Oja na. Nu'a rá mádi, gue'a rá Papá. Rá yoho, gue'a rá Ts'unt'u Oja, nuna øt'e ngue fadi hanja Oja. Rá hyu p'uya, gue'a ra Espiritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma.

⁸ 'Necua ja ra ximhäi, guehya di ja majuaní ya hyu yø hya ya, ja dí haxhu p'u njuani ngue rá Ts'unt'u Oja na ra Jesucristo. Nu'a rá mádi, ra Espiritu Santo øt'e ngue timma mmaihü hanja ra hya. A nu'a rá yoho, bi nequi xanho 'mø mi nja ra nxixya.

A nu'a rá hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho ra Jesucristo. Gátho ya hyu ya, 'da'igu mma ngue guehna rá Ts'unt'u Oja na.

⁹ Xi'mø bi man'a n'na ra hya yø ja'i 'ne dá ec'eiha te bi ma, goma gue Oja hinga ec'eiha te mmamp'uya. A nuna Oja, guehna di jase majuaní te'o na rá Ts'unt'u na.

¹⁰ Nu'a ec'eibi rá Ts'unt'u Oja, pase p'u ja rá mmui ra ja'i ngue majuaní te ec'ei. Nu'a hingui ec'ei'a te mman'Oja, guehna ra ja'i nnu bethani Oja na, porque hingui ec'ei'a ra hya bi man'Oja ngue te'o na rá Ts'unt'u.

¹¹ Guesε Oja di jacmu majuaní ngue di 'dacmu ra 'da'yo te para zantho. 'Ne nuna ra 'da'yo te na, di n'nacmu 'mø ga ec'eiha rá Ts'unt'u Oja.

¹² Nu'a to n'youi rá Ts'unt'u Oja, ya ja ra 'da'yo te. Pe nu to hingui n'youi rá Ts'unt'u Oja, ya hin'yu ra 'da'yo te.

-----

¹³ Nuya to ec'eibi rá Ts'unt'u Oja, dá cuarpabi ra carta ya yø hya jaua, dí nnepe da badi ngue ja ra 'da'yo te para zantho.

¹⁴ Nu'mø dá mat'Ojahü, di hahü nzammui, porque dí haxhu njuani ngue nu'mø dí äphü Oja n'na ra cosa nu'a da ne di 'dacmu, nuna Oja ørpa masu te dí xihmu.

¹⁵ Nu'mø dí pahmu ngue ørcahu masu Oja 'mø tema cosa dí äphü, nu'mø dá mat'Ojahü p'uya, dí pahmu ngue di 'dacmu Oja te dí äphü.

¹⁶ Nu'mø to padi ngue bi 'yøt'a n'na ra ts'oqui rá cu, 'ne da zä di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sä di mpunnbabi rá ts'oqui. Porque ja ra ts'oqui ngue hin'yu rá punnbi, ya ra castigotho tømra ja'i. Nuna ra ts'oqui na, hñte dí xi'ahu ngue da zä gui marpahü Oja ra ja'i ngue di mpunnbi.

¹⁷ Nu'a te xants'o, gá ra ts'oqui'a. Pe ja ra ts'oqui ngue sä di mpunnbabi ra ja'i.

¹⁸ Dí pahmu ngue ra ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a ngue ra ts'oqui da 'yøt'e. Porque rá Ts'unt'u Oja fähra ja'i ha ni ma, ya himma japi ra zithu di ts'onnbá rá mmui ra ja'i.

¹⁹ A nuyá, dí pahmu ngue yø basigahu Oja ya. A nuya gátho mi'da yø ja'i 'bai rá nguni nximhäi, gá o rá 'ye ra zithu.

²⁰ A nuyá, ya dí p̄ahm̄a ngue rá Ts'unt'̄a Oja bá̄ εcua, 'n̄ε ya bi xoga mā n'yomf̄εn̄ih̄a ngue dá p̄ahm̄a ndanā gue'ā majuañī Oja. A nuyá, ya dí n'yoh̄ā majuañī Oja ya, guehnā ra Jesucristo rá Ts'unt'̄a Oja na. Guehnā majuañī ngue Oja na, 'n̄ε di unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague mā basi'̄ah̄a, 'yo gui th̄anneh̄a yø dahm̄a. Da ngut'̄ātho.

2 ra Xuua

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua gä nā mā cū ngue rá xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'nē'u ni bási dadi zengua. A nugä, majuaní ngue gä dadi mā'ah. 'Nē hinga hōngthogä, sinoque di mā'ah gätho ya to pahna rá hya majuaní.

2 Porque gäthogah ya, 'da'igu mā nt'εc'εih i ja. 'Nē dí pahm njuani ngue guehna majuaní nā. Guehna gä εc'εih para zantho naya.

3 Nunā Oja mā Papáh, da guehna rá Jesucristo rá Ts'ant'u, di huεgah, di 'dacju rá njapi, da hyurca mā mmah. Da 'yot'e ngue gä haxh nā rá hya majuaní 'nē da 'yot'e ngue gä mahma mmi'yεc'εih.

4 Emmēi dadi johya, porque dí haxa njuani ngue nu 'da ni ts'ant'u ya haxra hya majuaní tengutho di 'bejrah Oja mā Papáh ngue gä oth.

5 A nuya mā zi cū'i, dí nne gä xi'i n'na rá hya ya. A nunā rá hya gä xi'i, himma 'da'yo nā, sinoque 'da'iguui nā rá hya bi m'mejrah m'met'o gä oth. Ngut'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'naj, jatho gä madi gätho mā mmi'yεc'εih.

6 Nu'mø dadi mahm Oja, gue'mø dí oth'a te di mānda Oja 'mø. A nunā rá hya di mānda Oja p'uya, guehna rá hya ya xcá 'yohm m'met'o nā, gue'a ngue di mahrá mmic'εiui n'na.

7 Guehna dí xi'i naya, porque nua ja rá ximhäi, ya xangu yø mmamhya 'youa ngue yø fehni. Nuya p'uya, i mma ngue rá Jesucristo himma juani bi nja'i. Nu rá ja'i ngue nguna rá hya mmanya, guehna rá hyäte nā, 'nē rá nsuiui rá Cristo.

8 Damí mfähm n'namhma ngue hīndi m'mε'a rá 'befi guí oth. Damí neh ngue da ma mā juati xanho rá njut'i di n'na'ah.

9 Nu rá ja'i ngue hinga hōnt'a te rá hya bi nxännbate rá Cristo nne da mā, sinoque mmammī'da yø hya ngue hīmbi nxännbate rá Cristo, guehna rá ja'i hīngui n'youi Oja

nā. Pe nu rá ja'i ngue hōnt'a te rá hya bi nxännbate rá Cristo i mma, nuná, guehna n'youi rá Papá nā, da gue'a rá Ts'ant'u Oja n'youi.

10 Nu'mø to da zøp'u guí 'bhm, da 'yēna ngue da xän'nah rá hya Oja, pe hīngui xännbate'a rá hya bi nxännbate rá Cristo, 'yo gadi unna ts'äya p'u ja ni ngumhm, 'nē 'yo gadi zenguah.

11 Porque nu'a di zengua nā rá ja'i nā, tengutho 'mø dadi hatra ts'edi ngue di nxännbate'a rá hya hinga gue'a.

12 Xangu mī'da yø hya dí nne gä xi'ah. Pe hīndi nne gä cuati gätho yø hya ua ja rá carta gä pen'nah. Porque dí tømī gä mmap'u gä mā nu'ah, n'namhma gä nyaseh, mā'natho di njaj mpähä p'uya.

13 Dí zengua'i ya yø ts'ant'u ni juhue, xquet'a rá thanhni Oja nā.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

2 Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da mäxa'i te guí øt'e. 'Nε dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'εc'εi i ja.

3 Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuhu bá sømp'u guí 'bui. Mi zä mi zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuani guí hats'i.

4 Hin'yugui man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuani.

5 Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuhu, madaque'a n'nanni ni 'yεhε, pe guí fäts'i.

6 Mambá pengya ma cuhu, bá sømp'u guí 'bui. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue εmmεi gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue guí fäts'i te honi n'namhma da zä di sigue'a te ga 'yo. Gui 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e.

7 Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'befi ra Jesucristo. Nuya yø mefi ya, hingui tøm'i ngue gue'u yø ja'i hingui εc'εi Oja da mäts'i.

8 Janangue jatho ga fäxhu'u to mmanna ra hya majuani, n'namhma ngue gätho gahu ga mfäxhu'a te ga 'yo ra hya.

9 Nugä dá ot'a n'na ra carta ga pennbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra nija. Pe nuna ra Diótfes ngue nne di m'met'o p'u 'bahyø 'yεc'εi, hingui ørpatho masu te dí xifi.

10 Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'ahu hanja ngue hingui säya mmanyø fehni conná ngueque. 'Nε hinga høn't'a øt'a p'uya, sinoque hinda unna ts'äya'u ma cuhu sømp'u 'bui. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'nε høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yεc'εi.

11 Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí

'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi Oja'a. Pe nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

12 Gätho yø ja'i i nnømmanho na ra Demetrio, 'nε majuani'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuani ngue xanho te ga 'yo na, 'nε guí pahmu ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuani'a te dí mmam'me.

13 I ja mi'da yø hya dí nne ga xi'i, pe hinda nne ga ga cuata ua ja ra carta yø hya.

14 Porque dí tøm'i ngue himma ya'atho ga mmar'u, ya da zä ga nyasui p'uya.

15 Da hyut'a ni mmui Oja. Di zengua'i ni amigo 'bucua. 'Yorca ra mate dami zengua quits'u n'na ngu n'na'u ma amigogähe 'bur'u guí 'buhmu.

Ra Judas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

¹ Nūgä drá Judas, rá mēfigä ra Jesucristo, dadi n'yohugä'be ra Jacobo. Dadi zengua to gä bi zon'na Oja. Emmēi di mā'ahū Oja. Ra Jesucristo p'uya, fā'ahū.

² Dí nne ngue man'na di dinni mmāihū ngue di huēc'ahū Oja. Dí nne ngue emmēi di mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a ni mmāihū.

³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū ra carta ya yø hyā n'youi nā ra nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhū. Pē jap'ū man'na ra hyā ja ts'editho gā otra carta ga pen'nahū p'ū. 'Yo guí nnehū ngue to di ts'onna ra hyā dí ēc'ēihū, guehna ra hyā i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi un'Oja te'o gā o rá 'yē.

⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'i ngue hīngyø hoga 'yēc'ēi. I häte, guehya mmanya ngue sä gā siguetho gā øthū ra nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i ēnā. Pē ngue ngunā ra hyā mma, ya cøn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo cōni. A nuyā p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja ra Maça Libro ngue guehya yø ja'i dā ma ra castigo ya.

⁵ Madague'a ya guí pahū nā ra hyā gā xi'ahū ya, pē dí nne gā bēn'nahū te xā 'yøt'Oja yø pa xā thogui. Porque nū'mø mambá jajpū ja ra häi Egipto ya yø ja'i Israël, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā.

⁶ Dami bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zuprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nunā Oja, xā ndūt'i conyø cadena p'ū ja ra 'bexui mēnte dā zønna pa di nja ra ts'ut'abi.

⁷ 'Nē dami bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngu p'ū ja ra hnini Sodoma 'nēhra hnini Gomorra conmi'da yø hnini guerp'ūtho mambí ja. Mī njap'ū yø ja'i mī 'bap'ū ngue 'yots'om'māi tengūtho øtyø ja'i 'bap'ū guí 'bāhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmīn'yohūε mādi 'berpa rá sä tengūtho 'mø dra xisu. Pē bi nzø ya yø hnini ya n'namhū ngue nū to gātho

øtyø ts'oqui dā badī ngue di njapra castigo m'mēfa connā sibi para zantho.

⁸ Tengūtho dí xi'ahū ya, xquet'a njarbūtho'a te øtyø fēhni xānnbate p'ū guí 'bāhmū. Nū'ū, di ts'antyø dā, ēnā ngue bi t'ūtī ngue dā zā dā 'yøt'a xants'o ngue di ts'onnyø do'yo. Embi ngue hīngui ja ts'edi gā øthū ya yø hyā di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømmañ'ū'ū tate ja yø ts'edi.

⁹ Nū'mø mi dū ra Moisés, nū'a ra 'bet'o anxē Miguel bi njun'mā hyāui ra zithū ngue di nuennbabi rá do'yo. Pē nū'a ra Miguel hīmbi hyā ra ts'edi xta nnømmañ'ū'ū ra zithū, xta 'yēmbi ngue dā ma ra castigo. Sinoque høntho embi: “Di hēc'a'i Oja”, bi 'yēmbi.

¹⁰ Pē nuyā yø n'yohū dí xi'ahū ya, nnømmañ'ū'ū ja yø ts'edi 'nē hīngui padī hanja. Tengūtho yø zū'ē ngue hīn'yū yø n'yomfēni, nū'a ra nts'o so yø mmāi gue'a øt'a, njarbūtho ya dí xi'ahū ya, guehya di m'mēhya.

¹¹ Nuyā yø ja'i ya, hague ngu ra n'ū dā zā ya. Porque tenthō ra nts'o bi 'yøtra Caín. A nuyā p'uya, øtra ts'oqui ngue dā dahra mēnyū, tengūtho bi 'yøtra Balaam. Pē di m'mēdi tengūtho ra Coré, di m'mēdi ngue hīmbi ne xta 'yøde te mman'Oja.

¹² Nū'mø pap'ū ja ra ngo guí øthū ya yø ja'i dí xi'ahū ya, di 'berpabi yø sä'ū yø ja'i njuantho yø 'yēc'ēi. Porque nuyā yø ja'i ya di ho di nsihmē, pē hīngui nnu mansu mi'da yø ja'i 'bap'ū ja ra ngo. Høntho nne ngue di nniyasē. A nuyá, hīn temā nho dā 'yøt'ahū ya. Ya guí nnuhū n'na ra jogui 'mø bá hā ra ndahī, 'nē hīmbi n'ye, njarbūtho ya. Nuyá, guehya tengūtho yø za hīngui zū'mø bi zønna pa di nzādi. Ya xāndū, janāngue hīngui zādi, 'nē majuanī ngue xāndū ngue nū'mø mī sat'i, bi c'ats'i.

¹³ Nuyā yø ja'i ngue hōndra nts'o gā 'yo, guehya yø ja'i guí nhyejpā yø fānthē jap'ū ja ra jathe ya, nup'ū ni gohra ts'othē xants'o rá fūgui hōts'e, njarbūtho ya. Guehya tengūtho yø sø 'mø dadi pomp'ū thogui. Guehya dā ma ra castigo para zantho ya, dā map'ū ja ra ts'a'bexui.

¹⁴ Dato yø papá bi m'māi bá fādi asta ra Adán, mī m'mā'a rá yoto, ya ra Enoc. Guehna ra Enoc bi mā te di nja, bi 'yēnā:

“Nu'mø bá εcua Oja, yø mahuahitho yø maça anxε dā n'youi.

¹⁵ Dá εhε ngue da 'yørpa ra ts'ut'abi gätho yø ja'i. Gätho yø ts'oc'ei hinguï εc'ei Oja da ma ra castigo ngue'a te gäma nts'o xa 'yøt'e, da gue'a te gäma ts'omhya xa xi Oja p'ua ha ya”, bi 'yεna.

¹⁶ Nuya yø nemhya, hinjongui pøni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmui da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pasε. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da zäp'ua da gajpabi te honi.

-----
¹⁷ Ague ma zi cu'ahua, dami bεmhmua na ra hya bi xi'ahua m'mεt'o ya yø representante ma Hmuhua Jesucristo.

¹⁸ Nuyá, bi ma ngue hante da gaxyø pa di 'yεp'ua, di m'mahyø ja'i ngue da dentho'ua yø hya xandaxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a ra nts'o so yø mmui ya.

¹⁹ Guehya yø n'yohua 'uεnyø ja'i ya. Gue'a ra 'yu cämbasε yø n'yomfεni da 'yøt'e. Hinga gue'a ra 'yu di unna Espiritu Santo ga 'yo.

²⁰ Pe ague ma zi cu'ahua, dami 'yøt'e ngue man'na di ndua ni maça nt'εc'εihua i ja. Nu'mø gui mmat'Ojahua, dami unna 'yu ra Espiritu Santo ngue di bεn'nahua te gui mmamhmua.

²¹ Yo gadi unthohua rá mate Oja. Nuna ma Hmuhua Jesucristo ja rá nhuεcate na. Ma ga tømhmua ngue di 'dacjua ra te para zantho.

²² Nu to yobεni, dami hathua ra ts'εdi ngue 'yo di thät'i.

²³ Pe nu'ua ya xa thät'i, dami yani, tengutho 'mø gui hya'a n'na ra nzunza di o sibi ngue hinguï nnepe da guadi di nzø, gui jarbua. Di nja ni nhuεcatehua ngue mi'da yø ja'i, pe dami mfähmua, mamj njahua p'ua tengu øt'ua. Nup'ua gdi bεmhmua ya yø ja'i ya, tengutho 'mø xanguahyø ulu ngue'a ra nts'o ga 'yo, hinguï sä ha di mbennbi.

-----
²⁴ Hønsε Oja ja rá mfadi, 'nε ja rá ts'εdi ngue fä'ahua hinguï 'yøthua ra ts'oqui. Oja da 'yøt'e ngue hinte mantso da din'nahua 'mø ra pa gui m'mähmua p'ua ja rá hmi rá dä. Nu'a ra ora'a p'uya, ya da zä gui johyahua.

²⁵ Nuna Oja bi yanjua conná guehura Jesucristo. Maguesε Oja ngue jasε rá ts'εdi, 'nε

guehna tate hangu ra pa para zantho na. Da ngut'atho.

Apocalipsis

Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mεfa.

¹ Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'ε yø mεfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxe, bi jaqui dá padi hanja na ra hya na.

² Ma ga xi'ahε te gä dá nu. Ga xi'ahε hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmenthi di nthεui te'o da manna hya p'ε ha di mpeti yø 'yεc'εi. 'Nε xquet'a ra mmenthi di nthεui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

⁴ Nugä drá Xuua dadi zεnguagä'ε yø 'yεc'εi rá m'mεp'ε yoto yø hnini rá njap'ε ja ra häi Asia. Oja di jap'ahε 'nε da hyut'a ni mmaihε. Nuna Oja i 'bεhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bεi, 'nεhyø pa di map'ε, hangu yø pa di sigue di m'mεi. Di jap'ahε na ra Espiritu Santo, nuna εntho yoto yø nyot'i i nεqui p'ε ni hyandrá nthuts'i Oja.

⁵ Di jap'ahε na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá mεditho bi bεnnate 'mø mi du na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bεcua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macjε 'nε bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquih'a.

⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohε p'ε ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacjε ra 'bεfi ngue dyø mmäcjhε, para ngue da zäp'ε ga thannehε na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahε na ra Cristo maguesε, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahεts'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i

da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpε ja ra pont'i da nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bεcua ja ra ximhäi, gä di nya dummεi. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhε Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicjε, i εna: "A nugä para zantho dí 'bεi, porque ya nmi 'bεcä p'ε bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ε rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mεi para zantho", i εna. Porque nuna Oja i 'bεhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bεi, 'nεhyø pa di map'ε, hangu yø pa di sigue di m'mεi.

⁹ Nugä drá Xuua, gä dadi ncuhε, gäthogahε, ya ma n'yohε ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahε ngue dí sähε ra n'ε ya. Pε gä dí ohε rá 'yε ra Cristo nuna di hacjε ra ts'edi ngue ga seti hangu ra n'ε ja ngue ga thohmε. A nu'mø ma m'mεcä p'ε Patmos, ja n'na ra t'ähäi ja made ra jathe, ja dá op'ε ra fädi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicä yø ja'i te'o na ra Jesucristo.

¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi pärcagui ma nthandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xätha ngue nts'edi ga nzoca n'na n'cεi. Nup'ε dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta.

¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yεngui:

—A nugä para zantho dí 'bεi, porque ya nmi 'bεcä p'ε bá fadi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ε rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mεi para zantho. Ague Xuua, dami cuatρα sεcua te gä gui nnu ya. Gui pennbá ra sεcua yø 'yεc'εi 'bε'ε yoto yø hnini rá njap'ε ja ra häi Asia. Nuya yoto yø hnini ya, guehna ra hnini Efeso, ra hnini Esmirna, ra hnini Pérgamo, ra hnini Tiatira, ra hnini Sardis, ra hnini Filadelfia, ra hnini Laodicea.

¹² Nugä drá Xuua, dá 'bärbεya ngue dá hεt'a nzoqui. Pε nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro.

¹³ Nup'ε ja'ε yoto yø mfoxiyo p'εya, dá hεti ngue εt'inde n'na ra n'yohε. He rá he søt'e asta yø gua. Rá tiya p'εya, gä ra oro di ngut'i.

¹⁴ Yø xtä p'εya, gä ra t'axi, εna ra t'axca xide'yo ogue ra t'axca se. Yø dä p'εya, di yoxni tengutho rá thai ra sibi.

15 Yø gua p'aya, di yoxni tengutho ra t'egui 'mø bá pømp'u ja ra orno ngue xa mma mats'ext'i xandønho. Nu'a ga nt'øde 'mø bi nya p'aya, tengutho gui hi ra ndate dehe.

16 Nup'u ja rá 'yε ngue rá n'yεi, i ha yoto yø sø. I pømp'u ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hēti. Rá hmi p'aya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hinte jut̄i.

17 Ma hεrp'u 'bäi, dá tägui tengutho n'na ra du, dá sop'u ja yø gua. Bi macrá 'yε ngue ra n'yεi, bi doscagui, bi 'yεngui:

—'Yo guí su. Go guecä dí 'bäi para zantho, porque ya nmi 'bücä p'u bá fudi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pε nugä ga sigue ga m'müi para zantho.

18 Guecä dí 'bäi hangu ra pa. 'Nε bi hnu ngue dá tu, pε nuya dí 'bäi para zantho ya. Go dí hagä ra nsogui ngue ra ndate, go dí hagä ra nsogui p'u 'bühyø ánima.

19 A nuyá, dami cuatro sacua te gäma hya guí nnu ya. Cuatro sacua'a te bi nja ya, da gue'a te di nja m'mefa.

20 Nuyá, ga xi'i te ga mbønya yoto yø sø gá nuua ja ma n'yεigä ya. Co 'nεhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di mäsqi, ga xi'i te ga mbøni. Nuya yoto yø sø gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto yø mēfi Oja ya. Guehya 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'εi ngue yoto yø hnini ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto 'bäi yø 'yεc'εi ya.

2

1 Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'bühyø 'yεc'εi'a ra hnini Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanä ja yoto yø sø p'u ja rá n'yεi, nuna di therb'u made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I εnä:

2 Dí pacä te gä guí øthü. Dí pad̄i ngue guí ha ra ts'edi guí ørpahü rá 'bēfi Oja. 'Nε guí seti hangü ra n'ü guí thohmü. Dí pacä ngue hin gadi nsixü yø ts'oc'εi. 'Nε dí pad̄i ngue pønyø ja'i ngue nne da hyä'ahü, i εnä ngue mä representante. Pε gá hyaspahü ra güenda te ga 'yo ya yø ja'i ya, 'nε gá tinnbahü ngue guehya fehni ya.

3 Guí seti hangü ra n'ü guí thohmü, 'nε 'bü i'da ngue εmmēi ørcagui mä 'bēfi, hinha ga ngohyø mmüi.

4 Pε nugä jap'u n'na ra hya nnä sü'ahü. Nuna ra hya na ngue zits'utho gadi macjü, ya hinni mantho gadi macjü tengutho p'u bá fudi, ngue janjuani gá hyo ni mmüi gá macjü.

5 Dami bēni ha bi njap'u guá εts'i ngue gadi macjü. A nuyá, dami 'bä'ni mmüihü n'na zihmantho, dami macjü tengutho gmi øthü m'mēt'o. A nu'mø ngue hingui nne gui macjü, ga mmagä p'u ngue ga hacä ni mfoxiyohü p'u ha ja.

6 A nuna n'na ra hya jap'u guí øthü, dí nnu manhogä na, ngue madits'ü guí nnu manhohü'ü yø hya xännbabi yø ja'i ra Nicolás. A nugä p'aya, xquet'a 'nεqui madits'ü dí nnu manhogä na ra hya na.

7 Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'εi ra Espiritu Santo, i εnä: Nu ra ja'i da bøn̄i ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'εdi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bär'ü ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'aya di m'müi para zantho, i εnä”.

8 Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'bühyø 'yεc'εi'a ra hnini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanä ya mi 'bü 'mø mambä fudi bá nja yø cosa i ja ya, 'nε di sigue di m'müi para zantho. Guehna bi du na, pε mahømbi m'müi. I εnä:

9 Dí pacä te gä guí øthü. Dí pad̄i ngue xangu ra n'nu guí sähü. 'Nε dí pad̄i ngue guí hyoyahü, ngue hin'yü ra mēnyü. Pε madague'a, tate di müi na ra nho di 'da'ahü Oja. Dí pad̄i ngue nno mman'ü'ahü yø ja'i nuya εnä ngue yø judío. Pε nuya yø ja'i ya, guehya hingyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithü ya.

10 'Yo guí sühü'a te ra n'ü ja ngue guí thohmü ya. Porque ra zithü di nja ra pa da 'yøt'e ngue gui n'ofädihü. Ja da fap'u p'aya ngue'mø majuan̄i guí εc'εigahü xanho, oque hin'na. Di sä'ahü ra n'ü n'net'a mä pa, pε 'yogui hegahü madague'a gui tuhü. Cabo ga jut'ahü conna 'da'yo te para zantho.

11 Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yɛc'ɛi ra Espiritu Santo, i ɛna: Nu ra ja'i da bønɪ ngue da dapra nts'o i ja, ya hinda tho'a rá yondi ra ndate, i ɛna”.

12 Damɪ 'yotra carta, gui pennbabi rá mɛfi Oja 'bɛt'o p'u 'bøhyø 'yɛc'ɛi'a ra hnini Pérgamo. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Nguna ra hya mmaná ponná ne n'na ra juai mandø nts'atho, ja yoho yø hɛti, i ɛna:

13 Dí pacä te gä guí øthɛ. Dí padɪ ngue guí 'bøhmɛ p'u ha 'bøhyø ja'i di manda ra zithu. Pɛ dí padɪ ngue guí ɛc'ɛigahɛ xandønho. Nu'mø ra pa mi hatra ts'edi ra zithu'u ni mmɛnguhɛ ya, ngue bi bɛntra Antipas bi hyo, bi ɛpi ngue xifi xanho yø ja'i hanja'a ma hya, pɛ hingá hyɛgahɛ.

14 A nuyá, jap'u 'da yø hya guí øthɛ ngue hɪndɪ nnu manhogä. Porque nuna ra hya bi nxännbate manjam'mø ra Balaam, 'bøp'u 'da ni amigohɛ ngue tenna ra hya na. Guehna bi xännbabi ra Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te pørpabi yø dahmu, m'mɛfa p'uya di n'yots'om'mäi.

15 Nuna man'na ra hya p'uya, xquet'a 'bøp'u 'da ni amigohɛ ngue tenna hya bi nxännbate ra Nicolás. Conque nuna ra hya xännbate na, madits'u ngue dí nnu manhogä na.

16 Pɛ nuyá, 'yo gadi unna 'yu yø ja'i ngue di xähya yø hya bi nxännbate na dí xi'ahɛ ya. Damɪ xihyø ja'i ngue nuna ra hya xännbi, da hyɛp'u. Porque nu'mø himbi ne yø ja'i da hyɛp'u na ra hya di xädi, ga mmasegä p'u. Nuya yø ja'i hingui nne da hyɛp'u ya yø hya di xädi, ga säsegä'be conna juai pømma ne.

17 Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yɛc'ɛi ra Espiritu Santo, i ɛna: Nu to da bønɪ ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi ra hmɛ bí ja mahɛts'i, guehna ra hmɛ hingui facua ja ra ximhäi na. 'Nɛ ga unna n'na ra t'udo xa nt'axi. Nuna ra t'udo ga unni, nt'ot'i n'na ra thuhu ma'da'yo, hɪnjongui padɪ hanja. Sinoque ja ngue da base hanja'a to da hyanna do, i ɛna”.

18 Damɪ 'yotra carta, gui pennbabi rá mɛfi Oja 'bɛt'o p'u 'bøhyø 'yɛc'ɛi'a ra hnini

Tiatira. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Nguna ra hya mmaná Ts'unt'u Oja, nuna di yoxni yø dä tengutho gui 'yotrá thai ra sibi. Yø gua p'uya, di yoxni tengutho ra t'ɛgui mats'uxt'i xandønho. I ɛna:

19 Dí pacä te gä guí øthɛ. Dí padɪ ngue gadi macju 'nɛ dí padɪ ngue n'na ngu n'na gadi mmahmɛ. Dí padɪ ngue guí ɛc'ɛigahɛ xandønho. Dí padɪ ngue guí ørpahɛ rá 'bɛfi Oja. Dí padɪ ngue nu'a te ra n'u guí thohmɛ, gä guí sɛthɛ. Dí padɪ ngue nu'a te ra nho guí øthɛ, man'na tate xanho te guí øthɛ ya, ngue'mø rá madi.

20 Pɛ nugä, jap'u n'na ra hya nna s'ahɛ. Porque nuna ra hya xännbate ra Jezabel, gadi unthohɛ ra 'yu. Nuna ra xisu na, i ɛna ngue Oja di bennbabi ra hya xännbate, pɛ himma juani. Porque dí padɪ ngue hät'u yø ja'i xännbi. ɛmbi ngue sätho di n'yots'om'mäi ra ja'i, 'nɛ ɛmbi ngue sätho da za ra ngø pørpabi yø dahmu.

21 Nugä dí tømä na ra Jezabel, xamhmatho da hyɛp'u'a rá n'yots'om'mäi ga 'yo, pɛ hingui nne da hyɛp'u.

22 Janangue nuyá, ga japi di hyɛnni da 'yoxrá t'ots'i. Ga japi da zä ra n'u. Nu to gä xa hyät'i ngue n'yots'om'mäiui, nu'mø hɪndɪ 'bätyø mmäi ya hät'i ngue da hyɛp'u ra nts'o øt'e, xquet'a ga japi ngue mathoguitho da zä ra n'u.

23 Nuna ra Jezabel, ga hogä yø ja'i nuya xa hyät'i, i nnøpe ngue yø basi. Ja da bap'u yø 'yɛc'ɛi 'bøi ndap'u bi zä p'uya ngue dí parbabi yø n'yomfɛni yø ja'i, nu te gäma hya mbɛmp'u ja yø mmui n'na ngu n'na, gä dí padɪ. N'na ngu n'na'ahɛ, nu te gä guí øthɛ gue'a ra njut'i di nja'a.

24 Pɛ nuna ra Jezabel xännbate ra hya p'u ja ra hnini Tiatira, xangu hingui nne gui tɛnhnɛ na ra hya na. Porque nuya yø hya ɛxa di xähya ja'i ngue nne da badi xandønho te ɛga 'yo rá hya ra zithu, ya hingui nne gui xähmɛ ya yø hya ya. Pɛ conni parte, ya hɪn'yu te gdä s'ahɛ.

25 Nuna ra hya ya xcä benthɛ, damɪ sigue ngue gue'a gdi n'yoh'u'a ya, asta gue'mø dá ɛcä mahøn'a.

26 A nuyá, nu to da bønɪ ngue da dapra nts'o i ja, 'nɛ da 'yøt'e te dadi 'bɛpi, 'nɛ

di sigue da 'yøt'e asta guep'u rá nzēgui, guehna ra ja'i ga unná cargo ngue di manda yø nació̄n.

²⁷ Ma Papá bi 'dajma cargo, ga ja'ahua p'uya ga 'da'a ni cargohua. Pe mandø nzaquitho ra ts'edi ga 'da'ahua. Nu'mø himbi 'yøtyø ja'i na ra hya guí xihma da 'yøt'e, gui japhua yø ja'i tengutho 'mø bi thespa ra t'egui n'na ra ts'øye, ngue 'bexti mpøde.

²⁸ Xquet'a ga 'da'ahua ra dasø bí pøx'mø xudi.

²⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yεc'ei ra Espíritu Santo”.

3

¹ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buhyø 'yεc'ei'a ra hnini Sardis. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanna to pennbabi ra Espíritu Santo ya yoto yø hnini, nuna ha yoto yø sø. I εna: Dí pacá te gá guí øthua. Dí padí ngue nup'u ha guí yahua, guí εna ngue ya guí øthua xandønho rá 'bēfi Oja. Dí pacá p'uya ngue himma juani guí n'yohua rá ts'edi Oja.

² 'Yo nimantho guí säyathohua, dami mpefi ngue gui hathua ra ts'edi yø ja'i. 'Yo guí nnehua ngue nimantho da hyep'u Oja mi'da yø ja'i. Porque dí nnugá ngue guí säyathohua, guehna hingui nnu manho ma Ojagá naya.

³ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumbeni ya yø hya bi sän'nahua. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøthua, da gue'a gui 'yøthua'a. 'Yo nimantho gui säyathohua. Nu'mø hingá ja ndummai gui 'yøthua ya yø hya dí xi'ahua ya, jagui thambenihua ya ga søcä p'u guí 'buhma, tengutho 'mø bi zøhra bε, porque hingui pahma tema ora ga søhø.

⁴ Pe dí padí ngue nup'u ja ra hnini Sardis, 'bup'u 'da yø 'yεc'ei ngue hinda ts'onnyø he bi un'Oja. Guehya 'dap'u ga n'yo'be ya, da hye yø t'axca he. Gue'a yø njut'i'a ngue himbi ts'onnyø he bi t'unni.

⁵ A nuyá, nu to da bøni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axca he'a, 'nε hingá thujpabi rá thuhu p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu ya yø ja'i ja ra 'da'yo te. Nup'u 'buhma Papá, conyø anxε 'dap'u

'buhmi, ja ga mmangä p'u ngue guehya ma ja'i ya.

⁶ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yεc'ei ra Espíritu Santo”.

⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buhyø 'yεc'ei'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanna majuani ngue gä ra nho øt'e, 'nε nu'a ra hya mma gä majuani. Guehna hannbabi rá nsogui ra dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hñjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra goxthi, hñjongui sä da xoqui. I εna:

⁸ Dí pacá te gá guí øthua. Dí padí ngue nuna ma 'bēfi, madí zits'u guí ha ra ts'edi gui 'yøthua na ra 'bēfi na. A nu'a gni 'yørpahua masu na ra hya dí mma, hingui cønnghua ma thuhu, janangue dá xoc'ahua n'na ra goxthi ngue hñjongui sä da nøt'e.

⁹ A nuyá yø ja'i o rá 'ye ra zithu, guehya εxa εna ngue yø judío ya, pe himma juani ngue guehya ma ja'igä ya, sinoque fēhni. A nuyá yø ja'i ya, ga japä ngue di ndantyøhmua p'u ha guí 'buhma. Ja da bap'u p'uya ngue dadi ma'ahua.

¹⁰ Nugá dí xi'ahua ngue gui seti hangu ra n'u ja ngue gui thohma. Nuna ra hya dá 'bep'i gui 'yøthua, gue'a gá 'yøthua'a. Janangue nuyá, ga faxahua 'mø gá sähua ra n'u da thogui gátho yø ja'i 'bui rá nguni nximhäi. Ja da fap'u ndana ra ja'i da bøni ngue xanho rá nt'εc'ei.

¹¹ N'na zihmantho ga ma εcä. 'Yo gadi thøhmua na ra hya ya xca benthua, n'namhma ngue hingá n'nan'yo to di tocabi ra njut'i ja ngue di n'na'ahua.

¹² A nuyá, nu to da bøni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá døts'e rá ngu ma Oja'a. 'Nε hñjam'mø da 'uemp'u di m'mäi. Nu'a rá thuhu ma Oja, ga cuarpabi ra ja'i. 'Nε ga cuarpabi ra ja'i rá thuhu na ra 'da'yo Jerusalén bí ja mahets'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Nε xquet'a ga cuarpabi ra ja'i ma 'da'yo thuhu.

¹³ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yεc'ei ra Espíritu Santo”.

¹⁴ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buhyø 'yεc'ei'a ra hnini

Laodicea. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yēmbi: “Ngunā rā hya mmanā zant'a majuanī te mma. Nunā xifi xandønho yø ja'i hanja nā rā hya majuanī. Connā nguehna bī nhogui te gāma cosa bi zān'Oja ngue bī nja. I ɛna:

¹⁵ Dī pacā te gā guī øthū. Dī padī ngue nī xīngā gue'a gui hyεgagui p'ū, nī xīngā gue'a gdi hā rā ts'edi gui tēngagui mā hya. A nuyá, i nne gui sānni te gui 'yøt'e. O bien ngue gui hyεgagui p'ū, ogue xīngui hya rā ts'edi gui tēngagui mā hya.

¹⁶ Pε commā ngue xøgue zi juat'atho gui ɛc'ɛigui, nuyā njuantho gui mma thi ya.

¹⁷ Guī ɛnā ngue ya gyø mmεmmetihū, ya hīnte gādī 'bēhmū. Ya gā gue'a te guī øt'e guī εmhū ya. ¿Ua hīn gādī umhū rā güenda ngue rā 'yanthī gā nthēhū? Porque mađi zits'ū te di ja'ahū. Guī hyoyahū nup'ū go bi zā. Gyø xādāhū nup'ū go bi zā. Conque nī xīngā ulu di ja ngue gui hyehū.

¹⁸ Janāngue dī xi'ahū ngue gui tāngbahū rā oro mā datho xandønho, ya xpá thop'ū ja rā sibi. Nu'mø ngue dā guehna di ja'ahū nā, ya majuanī ngue gui mmεmmetihū 'mø. 'Nε gui tāngbahū rā ulu tate mandø nt'axitho gui hyehū, n'namhū ngue ya hīnni mantho gui pēs'nī sā ngue dā hīn'yū te gui hyehū. Dāmī tāngbahū rā 'yēthī nī hū ngue rā colirio, di coxnī dāhū, n'namhū ngue dā zā nī nxādā gui thohmū.

¹⁹ A nūgui, nu'ū gā dadī mađi, nu'mø hīngā gue'a gā 'yo, nūgā dī fēi ngue dadī hējpi te øt'e. Janāngue nuyá, gā fεp'ahū 'mø ngue hīngui hya rā ts'edi gui 'bā'nī mmāihū ya.

²⁰ Dī 'bācā p'ū ja rā goxthi dī nzonhnategā. Nu rā ja'i dā 'yøde te dī xifi, dā xogagui rá mmāi gā cāt'i. Gā nsāya p'ū ja rá mmāi rā ja'i. Gā n'amigo'be, 'dap'ū gā nsihmε'be.

²¹ A nuyá, nu rā ja'i dā bønī ngue dā dapra nts'o i ja, gā unna nt'edi ngue 'dap'ū gā mmī'be p'ū dadī manda. Tenguthogā ngue dá dapra nts'o, janāngue nup'ū di manda mā Papá 'dap'ū dī hū'be.

²² Nu rā ja'i ja rá gu, dā 'yøhna rā hya xihyø 'yεc'ɛi rā Espíritu Santo”.

4

¹ Mī tho'a te gāma hya dá nūgā p'ūya, mahøndā nnøts'e ngue dā hanmahets'i. Dá handa n'na rā goxthi ngue nsoqui. Nu'a nmi ya'be p'ūya, nu'mø nzoqui, ɛnā gue'mø m'mixt'i rā corneta'a gā ya. Bi 'yεngui:

—Bí 'yεcua ya. Gā ut'a'i te ja ngue dī nja m'mεfa —bi 'yεngui.

² Nu'a rā ora'a p'ūya, bi pārcagui ma nthandī rā Espíritu Santo. Dá handa n'na rā nthuts'i bī ja mahets'i. Nup'ū ja rā nthuts'i p'ūya, ja hup'ū Oja.

³ Nunā dá handī ngue hūxpū ja rá nthuts'i, dá nu ngue di yoxnī p'ū hūđi, tengutho gui yoxnī rā dospi ngue rā jaspe, n'youi rā cūhū xā nthēnī ngue rā cornalina. Nup'ū hūđi, jap'ū n'na rā nyot'i ngue rā sano, gā rā jaxhū.

⁴ Xá 'yεt'inde 'dāte magoho yø nthuts'i p'ū hūđi. N'na ngu n'na'ū yø nthuts'i hup'ū n'na nc'ɛi, gā he yø t'axca he. 'Da'a n'na rā corona ngue rā oro oxyø ya.

⁵ Nup'ū hū Oja, ja pøp'ū yø hūci, ja nεxpū yø ngānī 'mø bī nya. Nup'ū nī hyandrā nthuts'i Oja, jap'ū yoto yø nyot'i ngue dānzø. Gue'ū nnøpā ts'edi rā Espíritu Santo'ū yø nyot'i.

⁶ Nup'ū ja rā xεqui socra nthuts'i p'ūya, titho tengutho rā jathe p'ū gui nεqui. Pε thotrā nthandī rā ja'i tengutho rā xito.

Nup'ū ja rā nthuts'i, gā goho yø ts'at'i 'bāi 'da'a n'na'ū ja yø te. Ngu rá hmī, ngu rá xūtha, gā ja yø dā.

⁷ Nu'a rá mađi, di nεqui tengutho n'na rā dāfanzate. Nu'a rá yoho, di nεqui tengutho n'na rā ndøtoro. Nu'a rá hyū, ja rá hmī tengutho rā ja'i. Nu'a rá goho, di nεqui tengutho rā dátānī di hmāhyø zahua.

⁸ Gā goho, i ja 'dato yø zahua n'na ngu n'na. Nup'ū ja yø zahua, ngu yø 'bizahua, ngu maxøts'e, gā mā zinnī ja yø dā. Rā pa, rā xūi hīngui sāya ngue ɛnā:

—Nunā Oja nā, guehna mā datho dī nsupī. Guehna mā datho dī nsupī. Guehna mā datho dī nsupī. Guehna Oja rā hmū nā ngue jase rá ts'edi, guehna 'bahna ya, 'nεhyø pa xā thogui ya mī 'bāi, 'nεhyø pa dī map'ū, hangū yø pa di sigue dī m'māi —i ɛnā.

⁹ Nguna ra hya ga 'yεspabi Oja 'nε di ja mamadi Oja. N'na ndi ngu n'na ndi da 'yεspabi Oja,

¹⁰ nu'ε 'däte magoho huxyø nthuts'i di mäspu hu Oja, Gä ndantyøhmü ngue thanne Oja nuna 'bui para zantho. N'na ngu n'na enyø corona ngue sop'ε ni hyant'Oja. I εna:

¹¹ —Ague ma Oja'i, gue'e ma Hmu'ahe. Gue'e ni 'yup'ε mathoguitho da hnu mansu'i. 'Nε ni 'yup'ε da t'ets'a'i, porque jase ni ts'edi ngue gá hoqui tanto yø cosa i ja. Nu'i, bi nja'i mpähä guá sänni te bi nja, gue'a ja'a ya.

5

¹ Nuna Oja huxpu ja rá nthuts'i, dá hεti ngue fo rá 'yεi n'na ra súcua ngue m'mäni. Nt'ot'i mbo ra súcua 'nε nt'ot'i maxøts'e. Nup'ε ja rá nyaní ra súcua n'youi yoto yø seyo sammí ngue händi nxadi.

² Dá nu n'na ra anxε ngue mandø nzaquitho ga ya, ra ndøts'edi ga 'yøtra nt'änni, i εna:

—¿To da bøni di ntate ya ngue da zä da xøjpa yø seyo samra súcua, para ngue di nxadi? —bi 'yεna.

³ Pε hinjombi bøni ngue xtä nzä da xadi, ni xinga guerp'ε mahεts'i, ni xinga guécua ja ra häi, ni xinga guerp'ε 'buhyø ánima. Hinjombi bøni ngue xtä nzä xtä xøjpa yø seyo ra súcua ngue xtä nnu te nt'ot'i.

⁴ Nugä p'uya janjuani ngue di zoni, porque hinjombi bøni ngue xtä xøcyø seyo ngue xtä nnu yø letra nt'ot'i ra súcua.

⁵ Nu'ε 'däte magoho nja'i, bi 'yεnga n'na:

—Yo nimantho guí zoni, porque nuna ni hu ngue ra dafanzate, rá mēni ra Judá 'nε rá mēni ra dast'abi David, go bi dahna ya. Go da zä da xøcyä yoto yø seyo samra súcua naya.

⁶ Dá nugä n'na ra Dε'yo ngue 'bäp'ε 'bε Oja p'uya. Di nequi ngue n'yodui yø medi bi nja 'mø mi tho. Xä 'yεt'inde'ε di mäspu 'bε Oja. Ja yoto yø dani, ja yoto yø dä. Nuya yø dä p'uya, guehya nne da ma ngue ra Espiritu Santo handi Gä rá ngani nximhäi.

⁷ Nuna ra Dε'yo, bi ganna súcua mi ca rá n'yεi Oja p'ε hudi.

⁸ Mi ganna súcua p'uya, nuya goho i 'bäi n'na ngu n'na yø ts'at'i ra nthuts'i, co 'nεhya

'däte ma goho hup'ε ja yø nthuts'i, Gä bi ndantyøhmü p'ε 'bähra Dε'yo. I hä 'da'a n'na ra 'bida ni hu ngue ra arpa. Nε the 'da'a n'na ra mohi ngue ra oro, yup'ε ra hoga bopo. Nuna ra bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yε Oja na.

⁹ 'Nε tuta n'na ra thuhu ngue ma'da'yo, i εnna thuhu: “Nu'i, gue'e ni 'yup'ε ngue gui canna súcua, gui xøjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nε conni ji gá jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yε Oja. Guehya yø ja'i 'bui ndap'ε bi zä yø häi, 'nε 'dama 'dan'yo yø hya gá nya n'na ngu n'na.

¹⁰ Gá unyø 'bεfi yø ja'i ngue dyø mmäcja, para ngue da dannese Oja. 'Nε gá unyø 'bεfi yø ja'i ngue di ndast'abi, ngue di manda Gä ra ximhäi”.

¹¹ Ma nu mahøn'a p'uya, dá nu ngue mandøngu dyø anxε xá 'yεt'inde'ε 'däte magoho di mäts'ε goho 'bäp'ε ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Pε nu'a gangu yø anxε dá nugä, yø mahuahí ngue yø mahuahí'a gandøngu yø mahuahí yø anxε dá nugä ngue tuhu.

¹² Janjuani ngue ra ndøts'edi gá 'yεna:

—Nuna ra Dε'yo bi tho, guehna ni 'yup'ε ngue da 'yεspabi yø ja'i na. Da manyø ja'i ngue guehna jase rá ts'edi na, 'nε di manda'a te gäma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi na. Janangue ni 'yup'ε da hnu mansu 'nε da t'εspi.

¹³ Dá øcä p'uya ngue mandøngutho i tuhu. Gätho'a te bá sän'Oja ngue ja yø te, Gä tuhu, ngup'ε mahεts'i, nguua ja ra ximhäi, ngup'ε 'buhyø ánima, ngup'ε ja yø jathe. Gä 'da ga 'yεntho:

—Nuna Oja hup'ε ja rá nthuts'i, co 'nεhra Dε'yo, guehya ma datho nne ngue da hnu mansu ya. 'Nε da hma ngue maguesε ja yø ts'edi. Guehya jatho ngue da t'εspi hangu ra pa ya —i εna.

¹⁴ A nu'ε goho i 'bäi n'na ngu n'na yø ts'at'i ra nthuts'i, 'da ga 'yεntho:

—Xandønho ngue ngu'a di nja —bi 'yεna.

A nuya mi 'däte magoho di mäspu hu Oja p'uya, Gä bi ndantyøhmü ngue thanne Oja nuna 'bui para zantho.

6

¹ Dá nugä ra Dε'yo p'uya, ngue bi xøts'a rá madi'ε yoto yø seyo. Nu'a n'na'ε goho

'bäp'u ja yø ts'at'i ra nthuts'i p'uya, ra ndø ts'edi ga ya, ena ra ngäni p'u dá øde ngue engui:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngui.

² Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra t'axa ndøfani. Nu'a ra tøgue, fo rá 'ye n'na ra nsa. Bi t'unna n'na ra corona. Bi ma p'uya ngue da øtra tũhni. Pε hĩmbá thapi. Nuná, ndap'u bi zä ni ma bí tahra tũhni.

³ Nu'a ra Dε'yo p'uya, mi xøts'a rá yoho ra seyo. Bi 'yεngä'a rá yoho 'bäp'u ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngui.

⁴ Ma nugä p'uya, bá εp'u n'na ra thenga ndøfani. Nu'a ra tøgue, bi t'unna ts'edi ngue da japi di ndunhyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. N'na ngu n'na di nhyo. Bi t'unna n'na ra majuai.

⁵ Nu'a ra Dε'yo p'uya, mi xøts'a rá hyu ra seyo. Bi 'yεngä'a rá hyu 'bäp'u ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngui.

Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra 'bondøfani. Nu'a ra tøgue p'uya ha n'na ra pesa.

⁶ Dá øcä p'uya ngue bá nya'a hup'u made hapu 'bä'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Bi 'yεna:

—Nu'a n'na kilo ra trigo, di muui'a te nthaha n'na pa ra nzäbi. Nu'a hyu kilo ra cebada, di muui'a te nthaha n'na pa ra nzäbi. Pε ra aceite 'nεhra vino hĩnda nexrä muui'a —bi 'yεna.

⁷ Ra Dε'yo p'uya, mi xøts'a rá goho ra seyo. Bi 'yεngä'a rá goho i 'bäp'u ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyεti xanho —bi 'yεngui.

⁸ Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra nduhmi ndøfani. Nu'a ra tøgue p'uya ni hu ngue ra Ndate. Nup'u ja rá xatha ra tøgue, bá 'befa p'u'a ra xεqui 'bahyø ánima. Guehna bi t'unna ts'edi ngue da hyo n'na cuarto yø ja'i 'bu'a nximhäi na. Da japi ngue di nhyo yø ja'i p'u ja yø tũhni di nja, da du yø ja'i ngue ra thuhu. Da du yø ja'i ngue ra guēhi. Da du yø ja'i ngue da za yø zate.

⁹ Ra Dε'yo p'uya, mi xøts'a rá cat'a ra seyo. Dá nugä yø te yø ánima xa tho ngue mmambrá hya Oja. Guehya hĩngui säya'a manĩ manna hya, janangue bi tho. Nuya p'uya, gä 'bäp'u ja ra altar.

¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gá 'yεna:

—Ague grá Hmu ma Oja'i, gue'e majuanĩ ngue gä ra nho guí øt'e. 'Nε di pacähe ngue di nja'a te ra hya xcä ma ngue di nja. Xiya, ¿asta njam'mø gui hyaspabi ra güenda ya yø ja'i 'bu'a nximhäi bi hyogähe ya? —i εna.

¹¹ Bi t'unyø t'axca he ya yø ánima n'äst'abi, pε bi sifi ngue di nsayahma mĩts'u ra pa. Da dømĩts'u, asta gue'mø da zadi ngue da thopya yø cu ørpa rá 'befi ra Cristo, tengutho i du ya yø ánima.

¹² Ra Dε'yo p'uya, mi xøts'a rá 'dato ra seyo. Dá nu ngue mathoguitho bi 'yan'ahäi. Ra hyadi bi gohi ngue ra pothi tengu ra 'bo'ulu. Ra zana bi gohi tengu ra ji ngue xa ntheni.

¹³ Bá høhyø sø maya bi zo häi. Guí nnu 'mø ngue huatra ndahi yø 'ya'igo, 'da guá hyømtho ngue so häi, bi njarbatho.

¹⁴ Ra c'ammahεts'i p'uya, bi m'medi tengutho 'mø m'mäni n'na xit'o ra xεcua. Yø t'øhø 'nεhyø t'uhäi ja made ra jathe, gä bi damp'u ha ja.

¹⁵ Yø dast'abi 'bu'a nximhäi p'uya, gätho yø hmu, gätho yø mmεmεti, gätho yø general, gätho mi'da yø ja'i ja yø ts'edi, gue'u 'bahyø hmu, gue'u hĩnjo'o yø hmu, gä bi 'dagui, bi n'yamp'u ja yø 'bido. Bi yarb'u ja yø hyado ja mbo ra häi.

¹⁶ Yø ja'i bi 'yεmbyø t'øhø, bi 'yεmbyø nyuni:

—Bá tähm'u ya, n'namhma guí cogbahe, hĩnda dĩngähe na hup'u ja rá nthuts'i. Porque ra ndussutho ra castigo da ja ra Dε'yo, hĩndi nne ga thocähe'a ra castigo'a.

¹⁷ Nuya mfadi ngue bi zøhra pa di nja ra castigo ya. Ya hĩnjonda zä da däqui te di nja ya —i εnyø ja'i.

7

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndä handi goho yø anxε 'bäi ngoho mats'at'i nximhäi, ngue samra ndahi n'na ngu n'na. Hĩndi japi tema ndahi di n'yo maxøts'e ra häi, ni xĩnga guerp'u ja ra jathe di japi di n'yo

ra ndahí. Híndí japra ndahí ngue tema za da 'yani.

² Dá nugá man'na ra anxε p'uya, ngue bí 'yεp'ua ní bōxyadi. Hānnbābī rá seyo nā majuaní ngue Oja i 'bái. Nūna ra anxε, ra ndōts'edi i matya goho yō anxε xi t'unyō ts'edi ngue da 'yōtra ndate p'uja ra hāi 'nεp'ua ja ra jathe.

³ Bi 'yεmbi:

—Yo sā tema ndate guí ōthū p'uja ra hāi, ní xīngā guerp'ua ja ra jathe, ní xīngyō za, 'be ga mmεpyagāhe ya yō ja'í yō mεfi Oja, da ma mā seyobi yō dε yō ja'í —bi 'yεmbi.

⁴ Dá ōcā hangū gangū ya yō ja'í bī mε rá seyo Oja p'ua ja yō dε. Nūya 'dε'mā yoho yō ts'ant'ua rá Israel, nū hangū yō mēni 'bái, n'na ciento 'nε yote māgoho māhuahí bi zūdi.

⁵ Nūna ra Judá, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Rubén, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Gad, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo.

⁶ Nūna ra Aser, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Neftalí, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Manasés, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo.

⁷ Nūna ra Simeón, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Leví, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Isacar, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo.

⁸ Nūna ra Zabulón, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra José, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo. Nūna ra Benjamín, nūya yō mēni bī m'm'ua m'mεfa, bi zū'í 'dε'māyo māhuahí bī ma mā seyo.

⁹ Mī tho'a te gā dá nugá p'uya, māhōndá nhanni, pε mandōngu dyō ja'í dá nū ngue xpí 'yεhε 'dama 'dan'yo yō hāi, ndap'ua bi

zā yō xεqui, ndō yap'utho yō mmεngu 'da. 'Nε 'dama 'dan'yo yō hyā gā ya n'na ngu n'na. Gā 'bāp'ua ní hyant'a hūxrá nthuts'í ha 'bāhra Dε'yo. Pε mandōngu dyō ja'í 'bāp'ua, hīngui sā di 'bede. Pε gā he yō t'axcā he, 'nε gā cā yō palma.

¹⁰ Gātho yō ja'í, gā mafi, pε ra ndōts'edi ga 'yεna:

—Nūna mā Ojahū hūhnū ja rá nthuts'í ya, guehnā bī yanjū nā, co 'nεhra Dε'yo mā Yantehū —i εnyō ja'í.

¹¹ Gātho yō anxε, xā 'yεt'inde ya 'dāte māgoho εt'inde ya goho 'bāhyō ts'at'í ra nthuts'í, gā bī ndāntyōhmū p'uya ngue thanne Oja.

¹² I εna:

—Mājuani ngue ngu'a bī nja ya. Pε nuyá, ma gā ja mā mmādihū Oja hangū ra pa ya. Porque nūna guehnā jatho ngue gā εspāhū nā. Guehnā jase rá mfadi nā. Guehnā mā dātho ja ngue da hnu mānsu nā. 'Nε jase rá ts'edi. Nū te sānni ngue dī nja, gue'a nja'a. Da ngut'atho.

¹³ Nū'a n'na'ua 'dāte māgoho p'uya bi 'yānngui, i εna:

—¿Te'o ya he yō t'axcā he? ¿Hapū gue xpí 'yεhε? —bi 'yεngui.

¹⁴ Nugá p'uya dí εmbi:

—Ague grá hmu, nū'í go guí padī te'o.

Ya εngbūya:

—Nūyū, guehyū māthoguitho xā nzā ra ndate yū. 'Nε guehyū bī menyō he, bi bo yō he conná ji ra Dε'yo.

¹⁵ Janāngue ja 'bāhnū ní hyandrā nhūdi Oja ya. Rā pa ra xūi thanne Oja nū hūdi. Nūna Oja ya, guehnā fādi ngue hīnte da ja.

¹⁶ A nuyá, ya hīnni mantho dī ntū manthūhū. Ya hīnni mantho dī ntūthe. Ya hīnni mantho da zā ra n'ua gāmpa ra hyadi.

¹⁷ Porque nūna ra Dε'yo 'bāhnū ja rá nhūdi Oja ya, guehnā rá mādi yō ja'í nā. 'Nε da zixpū pōhra dehe ngue ra 'da'yo te. Nū'ua yō guidā i ja ngue xā nzoni, da dujpabī Oja.

8

¹ Nūna ra Dε'yo, mī xōts'a rá yoto ra seyo n'youi ra sūcua. Nūp'ua māhεts'í comma māden'ora hīnte bi 'yani.

² Mì tho'a rā ora'a p'uya, dá nügä yoto yø anxε 'bäp'ü nì hyandrä nthuts'i Oja. Nüya yø anxε bi t'unni 'da'a n'na rā corneta.

³ Hømbá εp'ü man'na rā anxε p'uya, bá den'na rā t'uts'i gä rā oro. Bi m'mäp'ü ja rā altar. Pε xandøngu yø bopo bi t'unni ngue da yäspä rā t'uts'i, da japra bopo p'ü ja rā altar ngue rā oro. Ja n'youi p'ü yø mhmat'Oja yø ja'i nüya o rá 'yε Oja.

⁴ Nü'a rá 'bifi rā bopo bi japra anxε p'ü hü Oja p'uya, ja n'youi p'ü yø mhmat'Oja yø ja'i nüya o rá 'yε Oja.

⁵ Rā anxε p'uya, nünā rā t'uts'i the, bi 'yatyo despi mī caxpü ja rā altar. Bi 'yembü ja rā ximhäi p'uya. Bi nja yø ngäni, bi nja yø huεi. Bi 'yan'ähäi. Janjuani ngue rā ndihī.

⁶ Nüya yoto yø anxε hä 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

⁷ Nü'a rá müdi rā anxε bi mixtrā corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi rā ji. Gä bi 'yembü ja rā ximhäi. Bi nzø n'na xequi rā häi p'uya, pε himbj zä hmäde bi nzø. Nüp'ü ja rā häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'amdapo.

⁸ Nü'a rá yoho rā anxε p'uya, bi mixtrā corneta. Nü'a dá nügä bi t'embü ja rā jathe p'uya, tengutho n'na rā daxant'øhø 'mø nì danzø. Nüp'ü ja rā jathe bi zo, bi gohi ngue rā ji rā dehe. Pε himbj zä hmäde rā jathe bi nji.

⁹ Nüp'ü ha bi nji rā dehe p'uya, gä bi dü yø zu'ε mī 'bäp'ü. Yø barco mī 'yo maxøts'e rā dehe, gä bi m'medi.

¹⁰ Nü'a rá hyü rā anxε p'uya, bi mixtrā corneta. Bá tä'a n'na rā dasø mahets'i p'uya, bá danzø. Bi zo rā sø p'ü ja yø dathe 'nεp'ü pøhyø t'athe bi zo. Pε himbj zä hmäde yø dehe ja nximhäi bi zo.

¹¹ Nünā rā dasø, nì hü ngue rā ndate gandønju. Nüp'ü ja yø dehe bi zo, gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi dü ngue xanjü rā dehe bi zi.

¹² Nü'a rá goho rā anxε p'uya, bi mixtrā corneta. Bi boca n'na parte rā hyadi, pε himbj zä hmäde rā hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte rā zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nü'mø rā pa, ngoho ora m'mεxui ua ja rā ximhäi. Nü'mø rā xui, ngoho ora ngue hin temā sø di nεqui.

¹³ Dá handä man'na rā anxε p'uya, ngue bí 'yo mahets'i. Rā ndø ts'edi ga 'yεnā:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bü'a nximhäi 'mø bi mixtyø corneta ya mī hyü yø anxε di 'bεhya —bi 'yεnā.

9

¹ Nünā rá cut'a rā anxε p'uya, bi mixtrā corneta. Dá handä n'na rā sø bá tä mahets'i. Mì zøcua ja rā ximhäi, bi nεqui ngue rā anxε, bi t'unna n'na rā nsogui ngue rá nsogui rā ots'i hinha rá nεgui ganhε.

² Mì xospä rá njo'mi rā ots'i, bá pøxra 'bifi tengutho rá 'bifi n'na rā orno. Nü'a rā 'bifi bá pøts'e, bi go'mā häi, bi 'berpabi rá thai rā hyadi.

³ Nüp'ü ja rā 'bifi p'uya, n'youi p'ü yø mmäcja t'axi, so häi. Nü'ü yø mmäcja t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi ngue da za yø ja'i tengutho ga sate yø ixtehe ua ja rā häi.

⁴ Bi si p'uya ngue hñdi ts'onyo c'amdapo ja ua ja rā häi. Nì xingyo za di ts'oni. Sinoque bi sifi ngue da za yø ja'i nüya hñgui n'youi rá seyo Oja p'ü ja yø dε.

⁵ Nüya yø ja'i da za, bi sifi ngue hñda hyo, sinoque ncät'a zana bi t'unna nt'edi ngue di sätra n'ü yø ja'i. Pε nü'a ga n'ü p'ü sa, tengutho gan'ü p'ü sa rā ixtehe 'mø bi za rā ja'i.

⁶ Nü'ü yø ja'i da za p'uya, da ne ngue da dü ngue'a gan'ü 'mø bi za, pε hñda zä da dü. Mada ne yø ja'i da dü, pε hñdi nthēui rā ndate ya yø ja'i di sä rā n'ü.

⁷ Nüya yø mmäcja t'axi, nüp'ü gui nεqui, εnā yø ndøfani ya xä nsä ngue da ma rā tunhni. Nüp'ü ja yø yä, oxā n'na rā corona ngue rā oro. Yø hmj p'uya, rá hmj rā ja'i gui nεqui.

⁸ Ja yø xtā tengutho n'na rā xisu. Yø ts'i p'uya, εnā yø ts'i yø dafanzate.

⁹ Gä rā t'εgui yø njudi ja yø tiya. Nü'a gui hñ yø zahua, tengutho gui hñ yø carro 'mø jatyo ndøfani nì tihī ngue nì ma rā tunhni.

¹⁰ Ja yø ts'ü, tengutho yø ts'ü yø ixtehe ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate yø ja'i 'mø bi mihi. Pε ncät'a zanatho mā t'unni rā nt'edi ngue da mihyo ja'i.

¹¹ Nüya yø mmäcja t'axi, 'bähyø hmü di manda, guehna n'na rā anxε di manda p'ü ja rā ots'i hinha rá nεgui ganhε. Nünā rā

anxe na, nu'a ra hya ngue ra ebreo gui hutj
ngue ra Abadón. Nu ra hya ngue ra griego
p'uya gui hutj ngue ra Apolión, j nne da
manna ra hya na ngue ra Hyote.

¹² Ya rá maditho ra ndate na p'uya. Pe
tobe di 'berhmi yoho di nja.

¹³ Mi mixtrá corneta'a rá 'dato ra anxe
p'uya. Dá øde ngue bá nya n'na nc'ei p'ua
made ha maqui goho yø danj ra altar ngue
ra oro, ha nj hyant'a Oja.

¹⁴ Nuná bá nya p'uya, bi zo'a rá 'dato ra
anxe mi ha rá corneta, bi 'yembj:

—Dami xoqui goho yø anxe nthat'i p'ua
jonna dathe Eufrates.

¹⁵ Bi ma mathøgue'ua goho yø anxe
p'uya ngue da hyo n'na parte yø ja'i 'bu'a
nximhäi. Pe hinda za hmade da hyo. Ya yø
'befitho'a, gue'a bá ts'änbji ngue da 'yør'mø
bi zønna ora, bi zønna pa, bi zønna jeya ngue
da 'yøt'a te ja ngue da 'yøt'e.

¹⁶ Dá øcä p'uya, ngue mma hangu gangu
yø tøgue ngue yø ts'edi nj n'youi'ua goho yø
anxe. Bi ma ngue yo ciento miyones yø
ts'edi nj n'youi.

¹⁷ Guehna bi zahma dä naya, dá nu yø
ndøfani, dá nu yø tøgue. Nup'ua ja yø tiya yø
tøgue, Gä ra t'egui yø njudi. N'youi yø cuha
ngue ra thenj, ra c'anguj, ra c'axt'i, n'youi
p'ua ja yø njudi. Yø ndøfani p'uya, ena yø ya
yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndøfani p'uya,
pønyø sibi, pønyø 'bifi yanj ngue ra asufre.

¹⁸ Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne
yø ndøfani. Pe nu hangu gangu yø ja'i 'bui,
himbj za hmade bi hyo.

¹⁹ A nuya yø ndøfani, n'youi ra ndate yø
ne, n'youi ra ndate yø ts'ua. Porque yø ts'ua
yø ndøfani, ja yø ya ngue sate tengutho ra
c'eyä 'mø sa yø ja'i.

²⁰ Pe nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i
du ya yø ndate ya, himbj ne bi 'bätyø
mmai ngue xta hyep'ua yø dahmu. Sinoque
bi siguetho ngue thanne yø ts'onthi. Bi
siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro,
ogue ra t'axi, ogue ra bronze, ogue ra do,
ogue ra za. Conque nuya yø dahmu thanne
yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui
øhra hya 'mø nzohyø ja'i.

²¹ Himbj ne xta hyep'ua te manj n'yo
yø ja'i. Bi siguetho bi nhote, bi siguetho

bi n'ete, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi
siguetho bi mpε.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxe dá
nugä ngue bí 'yε mahets'i bá o ra gui. Rá ya
ra anxe, n'youi ra sano ngue ra 'becjanj. Rá
hmi p'uya, di yoxnj tengu ra hyadi. Yø gua,
gä ra sibi.

² Ca rá 'yε n'na ra sūcua. Nu'a rá gua ngue
ra n'yēi, brá nnerbu ja ra jathe. Nu rá gua
ngue ra gaha, brá nnerbu ja ra häi.

³ Dá øde ngue ra ndøts'edi ga ya, tengu
'mø guε ra ndøzate ngue nne di mmafi,
njarbutho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø
ngäni dá øde ngue bi thonj.

⁴ Mi thonj'ua yoto yø ngäni bá nya p'uya,
dá ne xca cuatra sūcua'ua yø hya bi ma. Pe
dá ø p'uya ngue bá nya mahets'i Oja, bi
'yεngui:

—Nuná ra hya bi man'ua yoto yø ngäni bi
nya ya, 'yo gadi cuatra sūcua, n'namhma
ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuná ra anxe dá nugä ngue brá
nnerbu ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá
nnerbu ja ra häi, bi 'yεsmaya rá 'yε ngue ra
n'yēi p'uya.

⁶ I exa ntestigo Oja nuná 'bui para zantho,
bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra
jathe, bi hoqui te gäma cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya da guehra ora ja p'uya. Ya
hinj mantho da thotra pa ya.

⁷ Porque nu'mø bi zønna ora da mixtrá
corneta'a rá yoto ra anxe, ya bi nja gätho'a
te xpá nzän'Oja di nja p'uya. Nuná rá hya
Oja xa japyø pøngahya xa xihyø ja'i, ya Gä
bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahets'i
p'uya, mahømbj zoqui, bi 'yεngui:

—Ní ma ya. Dami cannbabi ra sūcua
ca rá 'yε ra anxe brá nnerbu ja ra jathe,
man'na rá gua p'uya brá nnerbu ja ra häi
—bi 'yεngui.

⁹ Dá magä p'ua 'bähra anxe p'uya, ngue
dá äpra sūcua ca rá 'yε. Nuná ra anxe bi
'yεngui:

—Ja ua ra sūcua. Dami sa. Nup'ua ja nj
ne xta n'u ra sūcua tengutho ra t'afi. Pe

nu'mø bi zøt'a mbo ni mmæi, ya xta nju —bi 'yengui.

¹⁰ Dá cangä rä sæcua mi cá rá 'yε rä anxε p'uya ngue dá sa. Nu'mø mä yafi, xan'u tengutho rä t'afi. Pε nu'mø mä tut'i, ya mandø njutho.

¹¹ Ya bi t'εngä p'uya:

—A nuyá, nuna te rä hya ja ngue da thogui gätho yø ja'i nuya 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya, conyø dast'abi, gui mma te ja ngue da thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'naca n'na rä t'o ngue rä t'εni p'uya. Bi t'εngui:

—Ga 'yo ya, dami 'yεnnbabi rá nija Oja, 'nε dami 'yenna altar. Dami pede hangu yø ja'i ndanne p'ua ja rä nija.

² Pε nu'a rä thinnija, 'yogui εni. Porque nu'a, gue'a di t'unyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote mä yoshnä dá nepa häi rá maca danihni Oja ya.

³ Ga pεhnä yoho mä m'menhni da mangbagui mä hya, mεnte gue'a n'na mahuahí 'nε yociento 'nε hyate mä pa. A nuya p'uya da hye yø he ngue di m'ma ndummai —bi 'yεna.

⁴ Nuya yonc'ei ya, guehya ga nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nε guehya ga nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ua ni hyant'Oja di manda nximhäi.

⁵ Nu'mø toni ja'i da ne da hyo ya yonc'ei ya, hinda zä da hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi da 'yuhyø nsaiui. Janangue nu to da ne da hyo, go da duse rä ja'i nne di nhte.

⁶ Nuya p'uya, ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue hinda n'ye mεnte rä pa da mambrá hya Oja. 'Nε xquet'a ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gohi di nji rä dehe. 'Nε ja yø ts'edi ngue nua ja rä ximhäi, da 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'ua, hønt'a goma ora da nepe di nja.

⁷ Nu'mø bi juahyø 'bεfi ngue da manna hya, nu'a rä ndate zu'ε bi pøxpua ja rä ots'i hinha rá nεgui ganhε, guehna da 'yørpabi rä tunhni na, da dapi 'nε da hyo ya yonc'ei ya.

⁸ Nuya yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ua ja yø caye ja rä danihni bi ma

macuati rä pont'i rä Hmu Jesús. Nuna ra hnini na, gui nhyejpabi rä hnini Sodoma 'nε gui nhyejpabi rä häi Egipto.

⁹ Nhyu pa made bi m'momp'ua yø ánima. Himbi ma nt'ägui, porque bi hnepe ngue da nu yø ja'i nuya 'bui ndap'ua bi zä ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya.

¹⁰ Nuya yø ja'i 'bua nximhäi 'mø bi nu ngue ya xa ndu, asta øt'ango ngue di johya. Nu te tini n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mi mmambya yonc'ei bi du, janjuani ngue madi unna yø mmæi yø ja'i.

¹¹ Pε nu'mø mi gua'a nhyu pa made ngue bomp'ua yø ánima, Oja bi 'yøt'e ngue mahombi m'mæi. Nu to gä bi nu ngue ya 'bui mahøn'a, janjuani ngue bi nsu.

¹² A nuya yonc'ei mi mmambrá hya Oja m'mæt'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'εmbi:

—Bi 'yεhmi ua ya —t'εmbi.

Bi ma mahets'i p'uya, bi 'yo n'na rä gui. Nu'ua yø nsaiui p'uya bi nutho ha i ma maya.

¹³ Nu'a rä ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahäi. Nu hangu ga ndøngu yø ngu jap'ua ja rä danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nε yoto mahuahí nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahäi. A nu'ua yø ja'i himbi du p'uya, janjuani ngue bi nsu. Bi manyø ja'i p'uya ngue janjuani ja rá ts'edi Oja bí 'bua mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho rä ndate ya, pε mahombá erpua rá hyu rä ndate di nja.

¹⁵ Bi mixtrá corneta'a rá yoto rä anxε p'uya. Nu'ua bá nya mahets'i p'uya rä ndøts'edi ga nt'øde rä hya bi mä ngue εna:

—A nuyá, nuna Oja co 'nεhra Cristo, ya da 'yuhrá ts'edi ya, ngue para zantho di manda gä rä ximhäi.

¹⁶ A nu'ua 'däte magoho di mäspua ja rá nhudi Oja, gä bi m'mεmfo häi ngue bi danne Oja.

¹⁷ Gä 'da ga 'yεntho:

—Dadi ja mamadi'ahε ya grá Hmu. Gue'e grá Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'buhya, 'nε ya gmi 'bui mεnte yø pa xa thogui, 'nε gui sigue gui m'mæi mεnte yø pa di map'ua. Jammadigahe ya mä Oja'i ngue ya gä d'mi gui manda te gä ja ya.

18 A nuyá yø ja'í 'b'u'a nximhäi mi mbøcue, xa mmestho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi zønna ora gui hyaspa ra güenda ya. Guí unyø nzäbi ni mēfi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'í ya o ni 'ye di ngüe di nnoho, te'o ngue nnu mansu'í, gä gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø ja'í øtra nts'oní ua ja ra ximhäi ya, ngue'a te gäma nts'o øt'e.

19 Dá nugä p'uya ngue bi xohrá nija Oja bí ja mahets'í. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u ra huada m'mets'i ra cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'í. Bi nja yø huēi, janjuani di hi yø ngäni. Bi 'yan'a häi, bi nja yø ndate ndo.

12

1 Bi nequi p'u mahets'í n'na ra hmeya ngue n'na ra xisu di mpäxa n'na ra ulu ja rá hmi tengü gui yotra hyadi. Nup'u togue di nequi ngue ra zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxa n'na ra corona n'yoi 'de'ma yoho yø sø.

2 Nuná ra xisu p'uya, ya há rá basi, pe mafi ngue sä ra n'u ngue ya di m'meni.

3 Mahøndá handä mahets'í p'uya, dá nu man'na ra hmeya ngue n'na ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø dani. 'Da'a n'na ra corona oxyø ya.

4 Di fútrá ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja ra häi. Pe himbi za hmada'ä gangu yø sø bá hømmi. Ra ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu há rá basi. Høntho di m'meni, 'bexta zaprá basi.

5 Nuná ra xisu mi há rá basi, bi m'mährá ts'unt'u nuná ja ngue dá zedi di manda ua ja ra ximhäi. Pe nuná ra ts'unt'u bi zixpu bí 'bu Oja ngue 'dap'u dani mmihmi.

6 Nuná ra xisu bi 'dagui, i map'u bí ja ra dapo, ya xi zänbabi Oja n'na ra xequi di m'mai. Ja di t'unnbu te dá zi mente n'na mahuahí 'ne yociento 'ne hyate ma pa.

7 Mi tho'a p'uya, bi nja n'na ra datunhni p'u mahets'í. Bi 'yøtra tunhni'a rá hmu yø anxε ni hu ngue ra Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndunhui na ra ndate zu'ε, 'ne xquet'a bi mfäxui yø anxε na p'uya.

8 Pe nuná ra ndate zu'ε, bí 'bēhra tunhni p'u mahets'í. Ya hin'yū há di m'mai.

9 Nuná ra ndate zu'ε bá t'engua ja ra ximhäi, gä bá n'yoi yø anxε di manda. Nuná, guehna ra nyogui c'eya ni hu ngue ra zithu 'ne ra Satanás. Guehna hätyø ja'í 'bui gä rá nguní nximhäi naya.

10 Mahøndá øde ngue bá nya maya man'na, pe ra ndøts'edi ga 'yena:

—Ya bi zønna ora dá yan'Oja yø ja'í ya. Oja ya udi ngue ja rá ts'edi, dá guehra Cristo ya udi ngue ja rá ts'edi. Porque nuná ra pa ra xui madi yahma cuhu p'u ha 'bu Oja, ya bá thøn'athi naya.

11 Guehya ma cuhu bi dapra zithu ya, porque nu'a i du ra De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'oqui. Guehya himbi zu bi ma ngue εc'ei ra De'yo ya. Himbi zu bi manna hya, madague'a bi tho.

12 Bí ja ra johya mahets'í. Di johya to gä bí 'bup'u. Pe huεcate yø ja'í 'bup'u ja ra häi, dá gue'u 'bup'u ja ra jathe, huεcate. Porque nup'u ja ra ximhäi ya, ja 'bup'u ra zithu. Janjuani ngue mbøcue ya, porque padí ngue ya mits'u dra pa dá thaspa ra güenda —bí 'yena.

13 Nuná ra ndate zu'ε 'mø mambá t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni há 'bakra xisu nuná xi m'mährá ts'unt'u, porque sai.

14 Pe nuná ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zänbaba Oja ngue di m'mai. Nup'u ja ra xequi bi zøni, ja bi t'unnbu te bi zi mente nhyu jeya made.

15 Nu'a ra ndate zu'ε, bi bønna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xtä nduxra xisu 'mø xtí nthēui.

16 Pe ra xisu, bi mäxra häi ngue bi dutra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε.

17 Janangue nuná ra ndate zu'ε mathoguitho bi mbøcue ngue sahna ra xisu himbi zedi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tunhni'u yø basi ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'í øt'e te di manda Oja ya, hingui nne dá hyc'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

1 Dá m'mäcä p'u ja ra nenga jathe p'uya. Dá handi ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja

'det'a yø danī, 'da'a n'na ra corona oxyø danī. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhū ngue hīngui nnu manho Oja.

² Nuna ra ndate ts'ozu'ε, di nequi tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nuna man'na ra ts'ozu'ε ngue ra theni p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxpø ja ra jathe. Bi unna nthuts'i ngue da mi, di manda'u to di manda ra zithu.

³ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, di nequi ngue xi ts'ennbabi n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pe bi zá rá ts'et'i mi ja. Mi nu yø ja'i ngue bi zá rá ts'et'i, bi nsu gátho yø ja'i 'bai rá ngani nximhäi p'uya, ya i máhä yø ja'i na ra ndate zu'ε p'uya.

⁴ Bi danne yø ja'i ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'i ngue gue'a ra zithu xi unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεε'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'i p'uya. I εnyø ja'i:

—¿Haru gue 'bahman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bōni ngue da zá di ndunhui na? —εnyø ja'i.

⁵ Bi t'unna ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohrá ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yets'i, 'ne bi manyø hya ngue nōmman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbi ngue di nja rá ts'edi.

⁶ Bi nōmman'u Oja p'uya. Bí nōmman'abi rá thuhū. Bi nōmman'abi rá nija Oja, co gátho'u bí 'ba mahets'i bi nōmman'u.

⁷ Bi t'unna nt'edi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'i ya o rá 'ye Oja, 'ne da dapi. 'Nε bi t'unna nt'edi ngue di manda gátho yø ja'i 'bai ndap'u bi zá yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya.

⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gátho yø ja'i 'bai rá ngani nximhäi, gá bi danne. Guehya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhū p'u ja ra libro ca ra De'yo nuna bi tho. Nuna ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhū te'o gátho ja ngue di nthui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua.

¹⁰ Nu ra ja'i sixrá mmic'eiui ngue da got'i, xquet'a 'nεεε ra gote da jot'i. Nu ra ja'i da hyo rá mmic'eiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja, jatho ngue da

zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui, 'ne da 'yεc'ei xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahōndá nugä man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nuna p'uya, ja yoho yø danī tengutho ra De'yo. A nu'mø mi nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nuna ra thenga zu'ε.

¹² Nu'a te gá rá ts'edi mi ja m'met'o na ra ndate ts'ozu'ε rá madi, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnutho te gá bi 'yøt'e. Nuna rá yoho ra ts'ozu'ε bá pøxpø ja ra häi, bi japyø ja'i 'ba'a nximhäi ngue da danne na ra ndate ts'ozu'ε xpí bøxpø ja ra dehe, nuna xi zá rá ts'et'i m'met'o.

¹³ Nuna rá yoho ra ndate ts'ozu'ε p'uya bi 'yøtyø milagro, yø hmi yø dá yø ja'i asta øt'e ngue bi táhyø sibi mahets'i, so ua ja ra ximhäi.

¹⁴ Bi t'unna ts'edi ngue da 'yøtyø milagro mente n'youi na rá mmits'o zu'eiui rá madi. Bi nepe ngue gue'a di hyätyø ja'i 'ba'a nximhäi ngue di máhä. Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi hoca n'na ra dahmu di nequi tengutho rá hmi na ra ndate ts'ozu'ε xi ts'eni conna juai 'ne xi zá rá ts'et'i.

¹⁵ Mi hocra dahmu yø ja'i p'uya, nu'a rá yoho ra ndate ts'ozu'ε xpí bøxa häi, bi t'unna ts'edi ngue bi japi bi nja rá te ra dahmu ngue di nya. 'Nε di manda na ra dahmu, ngue da tho'u yø ja'i hinda ne da danne.

¹⁶ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, bi ja ts'edi ngue gátho yø ja'i da ma mamarcabi yø 'ye ngue yø n'yei oque yø de. Gä bi ma mamarca yø ja'i, dingüε dinnoho, yø mmεmmeti, yø hyoya, gue'u 'bahyø hmu, gue'u hijnjo'o yø hmu, gá bi ma mamarca.

¹⁷ Ya hijnonda zá da däi 'ne hijnonda zá da mä ngue'mø hīngui n'youi ra marca ngue rá thuhū ra ndate ts'ozu'ε, oque gue'u hangu yø número n'youi rá thuhū.

¹⁸ I nne ngue di n'yomfeni xanho ra ja'i, para ngue da dinya yø hya ja ua. Da zännbi hangu yø número pøts'e ngue n'youi rá thuhū ra ndate ts'ozu'ε. Gue'a ra número n'youi rá thuhū ra ja'i'a. Nuna ra número na, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate ma'dato.

14

¹ Ma nhannigä mahøn'a p'uya, dá nugä ra De'yo 'bäp'u ja ra nyuni Sión. 'Dap'u 'bähmi'u n'na ciento 'nē yote magoho mahuahī nja'i. Guehya nt'ot'ibi rá thuhu ra De'yo p'u ja yø dē ya, conná thuhu rá Papá.

² Mahøndá øcä mī'da yø hya bí ja mahęts'i. Pē ra ndøts'edi gā nt'øde yø hya. Nup'u dá øde ngue gui hī yø hya, tengutho gui hī yø dehe, ogue tengutho p'u gui thoni ra ngāni p'u dá øde. Yø mē'bida ngue yø arpa p'uya xandøngu dá øde.

³ Guehya tutā n'na ra 'da'yo thuhu p'u ni hyandrā nhūdi Oja ya, hapu hūhya 'dāte magoho di mäspu hū Oja, hapu 'bā'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Nuna ra thuhu tuti, hinjongui padī tema thuhu, sinoque pašē'u n'na ciento 'nē yote magoho mahuahī, guehya yø ja'i bi nyanyø te ua ja ra ximhäi ya.

⁴ Guehya yø ja'i hinha gā hye Oja, bi nsupi hangū ra pa. 'Nē n'youi ra De'yo hapu ni ma. Guehya yø ja'i rá māditho bi ma mapøhø p'u 'bāhyø ja'i nximhäi ya, para ngue da zo rá 'yē Oja co 'nēhra De'yo da zo rá 'yē.

⁵ Guehya yø ja'i hinjam'mø bi manna fehni ya. Nuna Oja, hin tema nts'o bi dinnbi ngue di zai.

⁶ Dá handä man'na ra anxē bí 'yo maya p'uya. I mmanna hoga 'da'yo hya nuna ja rá ts'edi para zantho. Bi xihra hya yø ja'i 'bui gā rá nguni nximhäi, nuya yø ja'i 'dama 'dan'yo yø hya gā ya.

⁷ Pē ra ndøts'edi gā nt'øde ra hya bi ma, bi 'yēmyø ja'i:

—Dami suhu Oja. Dami 'yēspahu, porque nuna Oja, ya bi zønna ora da hyaspa ra güenda yø ja'i ya. Dami thannehu na Oja bi hoqui te gā bí ja maya, 'nē bi hoqui te jaua ja ra häi. 'Nē bi hoqui te gā jap'u ja ra jathe. 'Nē bi xityø dehe hapu gā pøhø —bi 'yēmyø ja'i.

⁸ Mahømbá erpætho man'na ra anxē p'uya. Bi 'yēna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gatra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'bu'a nximhäi. I tēntho'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nuna rá hyu ra anxē bá nya maya p'uya, ra ndøts'edi gā 'yēna:

—Nu to gā thanne ra ndate ts'ozu'ē 'nē thannebi rá dahmu, ogue di n'uni da ma mamarcabi rá dē ogue rá 'yē,

¹⁰ guehya yø ja'i di nthēui ra castigo xa nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i su Oja, ya xa nzänni ngue di sätra ndate p'u ja ra sibi di danzø connā asufre. Da nudyø anxē Oja, da guehra De'yo da nutho te da thohya yø ja'i ya.

¹¹ Nu'a ra 'bifi da pøxpæ ha da zä ra ndate yø ja'i, para zantho di nja ra 'bifi. Ra pa ra xui da zä ra ndate to thanne ra ndate ts'ozu'ē ogue thannebi rá dahmu, ogue ma marca ra ja'i conná thuhu ra ndate zu'ē.

¹² Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yē Oja, jatho ngue da zeti hangū ra n'u ja ngue da thogui. Da 'yøt'e te di manda Oja, 'nē 'yo di he'a gā 'yēc'ei ra Jesús.

¹³ Dá øcä man'na bá nya mahęts'i p'uya, bi 'yēngui:

—Dami cuatro sūcua ya yø hya jaua ya. Rá mmēnthi di nthēui yø 'yēc'ei di du'a ngue ørpa rá 'befi ra Jesús. Porque guehna ra hya mmanna Espiritu Santo na ngue ēna: “Ya bi zep'u'a te gā ra n'u xa thogui. Nu'a rá 'befi Oja xa 'yørpe, bí ja rá njut'i p'u mahęts'i”.

¹⁴ Mahøndá handä maya p'uya, dá nu n'na ra t'axca gui, huxpæ n'na nc'ei, oxrá ya n'na ra corona ngue ra oro. I ha rá t'exu het'i xandønho.

¹⁵ Nup'u ja ra nija bí ja mahęts'i p'uya, bá pømp'u n'na ra anxē ngue ra ndøts'edi gā mmat'a huxmā xøts'e ra gui. Bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyø hmudä ja gā ra ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yēmbi.

¹⁶ Nuna huxpæ ja ra gui p'uya, bi hyexyø hmudä mī jap'u ja ra häi. Gā bi peti.

¹⁷ Bá pøm man'na ra anxē p'u bí ja ra nija mahęts'i p'uya. Bá hya man'na ra t'exu ngue het'i xandønho.

¹⁸ Nup'u ja ra altar, bá nēxpæ man'na ra anxē ngue ja rá ts'edi ngue da ja ra sibi. Ra ndøts'edi gā mmat'a ha ra t'exu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyø uva jap'u ja ra ximhäi. Dami hyequi —bi 'yēmbi.

¹⁹ Nuna ra anxε ts'o p'uya, bi hyεcyø uva mi jap'ua ja ra ximhäi, gä bi peti. N'narbu bi gatyø uva ngue da the'mi. Nuna ra hya na p'uya, i nne da ma ngue ra ndate castigo da ja Oja.

²⁰ Nu'ua yø uva bi ma nthε'mi p'ua maxøts'e ra danihni. Nup'ua bi ma nthε'mi yø uva, nu'a rá ngui bi bōni, gä ra ji. Nu'a ga 'yεnsyø ya yø ndøfani 'mø njumbi rá freno, nup'ua ha pøxrá ne, gue'a ganhε ra ji'a. Nu'a ganzant'i p'ua ha ja yø ji, bi ma asta hyu ciento kilómetro.

15

¹ Dá handä mahεts'i man'na ra hmeya ngue mathoguitho ra ndussutho. Dá nu yoto yø anxε. N'na ngu n'na ya yø anxε, i ha ra n'ua ja ngue da ja. Nu'mø bi nja ya yoto yø ndate n'ua, ya bi nja gätho'a te ra castigo ja ngue da ja Oja p'uya.

² Dá nugä n'na ra xεqui ngue titho, tengutho ra jathe p'ua gui nεqui, di nεqui tengutho ra xito 'mø brá o ra sibi mbo. Ja tøp'ua gätho ya yø ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ε p'uya, ngue himbi ne bi dannebi rá dahmu. Nε himbi ne yø ja'i xtä mma mamarca conna número n'youi rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε. Gä ha yø 'bida xi un'Oja.

³ I tutra thuhu mi tutra Moisés rá mεfi Oja. Guehna ra thuhu turpabi ra De'yo p'ua ha 'bäi. I εna:

—Mathoguitho mazihotho te gui øt'e grá Hmu, ma Oja'i. I jase ni ts'edi. Majuani ngue gä xanho te gui øt'e. Grá dast'abi ngue yø ja'i 'bäi rá ngani nximhäi.

⁴ ¿Te'o da bōnya grá Hmu ngue da 'yεna hinda nu mansu'i? ¿Te'o da bōni ngue da 'yεna hinda zä da 'yεts'a'i? Porque høn'atho'i ngue gä ra nho gui øt'e. A nuyá, da εhε gätho yø ja'i 'bä'a nximhäi ya ngue da danne'i. Porque ya bi nu yø ja'i te gui øt'e, gä gue'a ní 'yup'ua gui øt'e —bi 'yεna.

⁵ Mi tho'a p'uya, dá nugä ngue bi xohra nija bí ja mahεts'i. Nup'ua mbonnija, ja dá nugä p'ua ra xεqui mathoguitho xa ndaxqui, ja m'mets'i p'ua yø xindo nt'ot'i rá ley Oja.

⁶ Nup'ua ja ra nija p'uya, bá pømp'ua yoto yø anxε ya xtá nu m'met'o ngue bá hya ra ndate n'ua ja ngue da ja. Gä di t'axca he, 'nε gä di ngutra oro yø tiya.

⁷ Nu'a n'na 'bäp'ua ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na ra mohi ngue ra oro'ua yoto yø anxε. Nup'ua ja yø mohi bi unni, ja yup'ua ra ndate castigo da ja Oja nuna 'bäi para zantho.

⁸ Nup'ua mbonnija p'uya, yup'ua ra 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguesε. Pε hinjongui sä da yut'ambo nnija. Da zä, pε asta gue'mø gä bi nja'ua yoto yø ndate n'ua ja ngue da ja ya yoto yø anxε.

16

¹ Mahøndá øcä man'na ra hya bá nya p'ua ja ra nija mahεts'i p'uya. Pε ra ndøts'edi ga xi'ua yoto yø anxε, bi 'yεmbi:

—Ní mähä ya. Nu'ua yoto yø mohi gui theh'ua ngue n'youi ra castigo da ja Oja, dami 'yømmi p'ua ja ra ximhäi ya —bi 'yεmbi.

² Nu'a rá mudi ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ua ja ra häi. A nuyá gätho yø ja'i mi n'youi rá marca ra ndate ts'ozu'ε p'uya, 'nε xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasj ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ua ja ra jathe. Ra dehe p'uya bi gohi ngue ra ji, εna bi ts'enna ánima. Gätho'ua mi ja yø te p'ua ja ra jathe, gä bi du.

⁴ Rá hyu ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ua ja yø dathe, gätho p'ua ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, gä bi gohi ngue ra ji.

⁵ Dá øde ngue bá nya ra anxε nu'a bi ts'onnyø dehe, bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e gui 'bähya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mai. Pε gä ra nho gni 'bäi. A nuyá, nu'a ra castigo gui øtya, ya ni 'yup'ua ya.

⁶ Porque nuyá gadi japra castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'yε ya, 'nεhyø pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, gä xa hyo. Janangue gui unyø njut'i ya, gä japi ngue bi zi ra dehe bi nji.

⁷ Dá øcä mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'ua ja ra altar. Bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e majuani ngue jase ni ts'edi. Nu'a te ra castigo gui øtya, ya ni 'yup'ua ya —bi 'yεna.

⁸ Rá goho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ua ja ra hyadi. Ra hyadi p'uya

man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a ga ndømpa.

⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i' ngue'a te ga ndømpa ra hyadi. Pe hinguï nne yø ja'i' di 'bätyø mmäi ngue di n'uni da 'yεspabi Oja. Sinoque man'na nnømman'u na Oja ja rá ts'edi ngue bí pennbabi ra n'u thogui.

¹⁰ Rá cut'a ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'u ja rá nthuts'i ra ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha gä di manda na p'uya, gä bi gohi ngue ra 'bexui. Asta sa yø jani yø ja'i' ngue sä ra ndate.

¹¹ Pe madague'a bi zä ra ndate yø ja'i' ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmäi ngue xta hyep'u ra nts'o ga 'yo. Sinoque εna man'na bi nømman'u na Oja bí 'bu mahets'i.

¹² Rá 'dato ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra dathe Eufrates. Ra dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue da zä da tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yεp'u ni böxyadi.

¹³ Dä nügä p'u ja rá ne ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nep'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'εui, 'nep'u ja rá ne'a ra fēhni pøngahya, 'da'a n'na ra ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nequi tengutho ra 'ue.

¹⁴ Guehya yø ts'onthi da zä da 'yøtyø mi-lagro. Bi böni ngue dí peti gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi. Nu'mø ra pa da ep'u na Oja jase rá ts'edi ngue da hyaspä ra güenda gätho yø ja'i', guehya da nanguï ngue da 'yørpabi ra datunhni Oja ya.

¹⁵ Gätho ya yø ja'i' øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhmü xanho na ra hya mmanna Cristo, bi 'yεna:

—Nu ra pa ga ma εhe, n'na zihmantho ga søhø, tengutho 'mø ha bi zønna be, hinguï fadi tema pa da zøhø, di njarbutho. Pe rá mmenthï di nthēui to hinguï aha, i fährá t'axca he n'namhma ngue hindi n'yo mangøtho, 'ne hinda mesrá sä ngue da hin'yü rá t'axca he da hye —i εna.

¹⁶ Nu'u yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'u ja ra xequi gui hutyo ja'i' ga ya ra hya ngue ra ebreo, ngue ra Armagedón.

¹⁷ Rá yoto ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra ndahi. Nu'a ra nija bi ja mahets'i ha ja rá nhudi Oja, ja bá nya p'u man'na, pe ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Ja bi zep'u'a te ja ngue di nja ya —bi 'yεna.

¹⁸ Bi nja yø huεi p'uya, bi nja yø ngäni. Janjuani ngue ra ndihi. Bi 'yan'ahäi, mathoguitho ra ndøts'edi i 'yani. Mente yø pa xa m'mahyø ja'i' ua ja ra ximhäi, hinjam'mø xi nja'a te bi nja.

¹⁹ Nuna ra danihni Babilonia, hyu xequi bi böni ngue bi t'i'ahäi. A nuya gätho yø hñini ja rá nguni nximhäi, gä bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a ra hñini Babilonia, bi mennbabi ra castigo ngue sai.

²⁰ Gätho yø t'uhäi ja made yø jathe, 'ne yø t'øhø, ya hinha mambi nequi.

²¹ Bi zoxyø ja'i' yø ndate ndo bi nja. Pe mandø nnohotho, yote kilo ganhyu n'na ra ndo. Pe yø ja'i' p'uya, nu'a ga nzä ra ndate ngue yø ndo bi nja, εna gue gue'a man'na ga nnømman'u Oja'a.

17

¹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε mi the yø mohi p'uya. Bi 'yεngui:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'i ra castigo da thohna xisu mathoguitho ra 'yots'om'mäi, huxma xøts'e ra jathe.

² Yø dast'abi 'bui gä rá nguni nximhäi, gä xa n'yots'om'mäiui na ra xisu na. Da guehyø ja'i' 'bui gä rá nguni ra ximhäi, gä xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yεngui.

³ Ra Espíritu Santo bi pärca ma nthandi. Ra anxε bi zixcagui p'u bí ja ra dapo. Ja dá nügä p'u n'na ra xisu huxma xøts'e ra ndate ts'ozu'ε xantheni, xpí bøxpü ja ra dehe. Nup'u ja rá do'yo na ra ts'ozu'ε p'uya, ma zinni p'u yø thuhü nu'u mma ngue hinguï nnu manho Oja. Nuna ra ts'ozu'ε ja yoto yø ya 'ne ja 'det'a yø dani.

⁴ Nuna ra xisu p'uya, ra 'bojupoi rá he connä theni. N'youi yø döni ngue ra oro rá he, n'youi yø ts'udo mazihotho gui nequi, n'youi yø do ni hu ngue ra perla. I the n'na ra mohi ngue ra oro. Nu'a te gä rá nts'o xa 'yøt'e, gue'a pop'u ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi.

⁵ Nt'ot'i n'na ra thuhü p'u ja rá de ra xisu ngue hinguï fadi te ga mbøni. Pe nu'a ga mbønna ra hya na ngue εna: “Nuna ra

danihni Babilonia, guehna ra mamá na ngue gátho yø 'yots'om'mäi 'bua nximhäi, 'nē'a te gāma nts'o i ja".

⁶ Nuna ra xisu, dá nu ngue iti. Porque xa nzipyø ji ya yø ja'i Oja xa thopi ngue hingui nsäya mma hanja na ra Jesús. A nugä p'uya dadi 'yøtho hanja te dá nu.

⁷ Ra anxε p'uya bi 'yēngui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugä ga xi'i te ga mbøn'a te gá nu ya, ngue ra xisu, huxrá xatha ra ndate ts'ozu'ε, nuna ja yoto yø ya, 'nē ja 'det'a yø dani.

⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ε gá nu ya, guehna ya fadi ngue mi'bua m'met'o naya, 'nē nuya hinha madi nequi ngue di 'buhya. Pe hōnda pøxpa ja ra ots'i hinha rá nzequi ganhe. Rá nzequi p'uya da ma ra castigo. Asta gue'mø mambá fu'a nximhäi, ya bá nt'ot'i p'ua ja ra libro yø thuhu ya yø ja'i ja ngue di nthēui ra 'da'yo te. Pe nuya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'ua ja ra libro, nu'mø bi nu ngue di 'bui mahøn'a ra ndate ts'ozu'ε, dadi 'yøtho.

⁹ Nuya yø hya jaua, i nne ngue da dani xanho rá 'yomfeni ra ja'i, para ngue da dini xanho hanja ra hya. Nuya yoto yø ya ra ndate ts'ozu'ε, guehya ga mbøni ngue yoto yø nyuni nnøpa nthuts'i ra xisu ya.

¹⁰ 'Nē xquet'a nuya yoto yø ya i ja, ga mbøni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi du'ua cut'a yø dast'abi. A nu'a n'na'ua p'uya, i nts'ut'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe hīndi bentrá cargo. Pe nu'mø ya bi mi ngue di bentrá cargo, hinga ya'atho di nts'ut'abi.

¹¹ Nuna ra ndate ts'ozu'ε mi fadi ngue mi 'bua m'met'o, 'nē hinha madi nequi ngue di 'buhya, guehna rá hyato ra dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'ua yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nzequi ya, ya da ma ra castigo.

¹² A nu'ua 'det'a yø dani gá nupri, gue'ua ga mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'ua. A nuyá, tobe hīndi bentyø cargo ngue di ndast'abi ya, pe nu'mø ya bi bentyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui na ra ndate ts'ozu'ε p'uya. Pe hōnda n'na ora di ndast'abi.

¹³ Nuya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da ma. Di nhεcahya, ngue nu te da manna ra ndate ts'ozu'ε, gue'a da 'yøt'a.

¹⁴ Guehya da 'yørpā ra tunhni ra Dε'yo ya. Pe ra Dε'yo di ntatetho, porque guehna ra

Hmu na ngue yø hmu. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. A nuya yø ja'i hinha ni hyehra Dε'yo p'uya, ya yø n'yohua, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janangue bi zonhni ngue da 'yεc'ei ra Dε'yo.

¹⁵ Ra anxε p'uya mahømbi 'yēngui:

—Nuna ra jathe gá nu ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gá ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bap'ua ja yø hnini, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya.

¹⁶ Nu'ua 'det'a yø dani gá nupabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nu man'ua ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sätara n'ua ra xisu, asta da møjpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi.

¹⁷ Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhεcahya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gá 'yørpā Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzän'Oja ngue di nja.

¹⁸ Nuna ra xisu gá nu p'uya, gá mbøni ngue guehna ra danihni di manda gátho yø dast'abi 'bua nximhäi na.

18

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahōnda nugä man'na ra anxε bí 'yε mahets'i. Di nequi ngue xandø nzaqui, asta gá ra ximhäi di yot'a te gui yoxni.

² Pe ra ndøts'edi ga mafi, i ena:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya. Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'ua xandønts'o.

³ Porque gátho yø ja'i 'bua nximhäi xa itibi ra vino jap'ua ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'ua yø dast'abi 'bui rá nguni nximhäi, gá yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bap'ua ja ra hnini. Gátho yø pøhø 'bua nximhäi, gátho xa mmεmmeti ngue mathoguiho man'anyø mēnyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, bi 'yēna:

—Ague ma ja'i'ahua, dami pømhmu p'ua ja ra danihni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmεngu p'ua, n'namhma ngue hingui thohma'a ra castigo da tho'ua.

5 Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'ua, i søni asta mahets'i. Nuna Oja p'uya, ya hingui hāt'i da zeti hangū rā nts'o øtyø ja'i.

6 Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Damī jahua rā castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble rā n'uni gui japhua ya. Nu'a te ga nzaqui rā vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drā nzaqui rā vino gui unhu da zi ya.

7 Mathoguitho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yets'i ngue mī ja yø mēnyu. Gue'a mathoguitho rā n'ua gui sāthua ya. Porque mī emp'ua ja yø mmui: “εntho di ndast'abihua ua dī 'buhua, hīnte dadi 'behua, 'nε hīnjam'mø da 'yεhra pa ga nnuhua rā dummui”, mī εna.

8 Janangue nuyá, n'na patho di nja rā ndate da thohya. Di nzonī, di ntū manthuhu, da du yø ja'i, di nzø rā hnīnī. Porque jase rá ts'edi na rā Hmu Oja, ngue da japra castigo na rā hnīnī na.

9 Nu'ua yø dast'abi 'bua nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mai 'nε xa 'yets'i ngue ja yø mēnyu, guehya di nya dummui ya, 'nε di nzom'mø bi nu bi nangra 'bifi ngue di nzø rā hnīnī.

10 Yap'utho da 'bähyo ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a rā castigo di nja. Da 'yεmbra hnīnī p'uya: “Huεcate rā danīhni Babilonia. Mī ja rá ts'edi, pe nuya n'na ts'equits'utho i nja rā castigo bi thohya”, da 'yεnyø ja'i.

11 Nu'ua yø pøhø 'bui gā rá ngani nximhäi, di nya dummui 'nε di nzonī ngue te da thohra danīhni. Porque ya hīnjo'o to da dämbyø 'bēni bá du ngue da mä.

12 Ya hīnjo'o to da dämbyø 'bēni ngue rā oro, oque rā t'axi, oque yø ts'ado mazihotho, oque yø perla. Ya hīnda thānyø hoga ulu nī hu ngue rā lino, oque yø seda, oque yø 'bojəpoi, oque yø thenī. Ya hīnda thānyø za 'dama 'dan'yo ga yuni, nī xinga gue'ua yø danī mahotho gui nεqui 'mø bi ma mahoqui, oque yø hoga za, oque yø bronze, oque yø t'εgui, oque yø do ngue rā mármol.

13 Ya hīnjonda dämbyø 'bēni ngue yø canela, oque yø cosa mahoqui ngue mahotho ga yuni, rā bopo t'uts'i, rā mirra, rā perfume, rā vino, rā aceite, rā hojani

ngue rā trigo. Ya hīnjonda dānyø ndani, oque yø de'yo, oque yø ndøfani. Ya hīnjonda dānyø carro. Ya hīnjonda dāmbya yø ja'i pä ngue øtra 'bēfi hingui taħa.

14 Yø pøhø p'uya da 'yεmbra hnīnī: “Nu'ua yø cosa mathoguitho mādi ho'a nī mmui gui si ya, ya hīn'ya p'ua ya. Para zantho gā 'bēhni mēnyu co gātho'a tema cosa mī øt'a'i rā nho”, da 'yεmbi.

15 Nu'ua yø pøhø mādi pøhya yø cosa ya, janjuanī ngue xa mmεmmetitho ngue'a te mī päp'ua ja rā hnīnī. Pε nuya yø ja'i ya, yap'atho da 'bāi ngue su'a rā castigo di njap'ua ja rā hnīnī. Di nya dummui p'uya, asta dāra zoni.

16 Da 'yεna: “Huεcate rā danīhni. Mī 'bui tengutho n'na rā xisu ngue mī he yø ndøhoga ulu. Mī he yø ulu ngue rā 'bojəpoi. Mī he yø ulu ngue yø thenī, n'youi yø dōni ngue rā oro, n'youi yø ts'ado mazihotho, n'youi yø perla.

17 Pε nuyá, n'na ts'equits'utho i guadi te mī pesya”, da 'yεna.

Yø barco 'yop'ua ja yø jathe, op'ua yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gātho'ua to ja yø 'bēfi, yap'utho da nsāya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja.

18 Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø rā danīhni p'uya, asta dāra mahyø ja'i. Da 'yεna: “¿Harua gue ja man'na rā danīhni tengu nua rā hnīnī nua?”

19 Da 'yaxyo fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzonī. Di nya dummui, da 'yεna: “Huεcate rā danīhni. Gātho'ua to di 'yonyø barco p'ua ja yø jathe, xa mmεmmetitho ngue ja mī mpäp'ua ja rā hnīnī, ngue mayøndø mmεmmeti yø mēhnīnī. Pε nuya, n'na ts'equits'utho i guadi te mī pets'i”, da 'yεna.

20 Gä di johya'ua bí 'bua mahets'i conná ngue'a te bi thohra danīhni. Di johya yø representante rā Cristo, co gātho yø pøngahya Oja. Gātho mī'da yø ja'i ya o rá 'ye Oja, gā di johya, Nu'a rā castigo bi njapra hnīnī, bi hyaspa rā güenda Oja'a te xa ja'ahua yø ja'i ya.

21 Man'na rā anxε p'uya, mandø nzaquitho, bi hyaxa n'na rā ndødo ngue hīngma nets'i'a ganhyua, εntho rā molino. Bi 'yεnbua ja rā jathe p'uya. Bi 'yεmbi:

—Tengutho ra do jaua ya ngue hin hapu nma hnu, di njarbatho na ra danihni Babilonia ya. Ya hin hapu nmi nequi mahon'a.

²² Nup'u ja yø caye ra hnini, ya hinjam'mø nma t'øde mahon'a ngue di m'mahyø me'bida ngue yø arpa. Ya hinma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hinma hnu ngue di m'mahyø mefi 'dama 'dan'yo ma'befi da 'yøt'e. Ya hinma t'øde ngue dadi hi yø njuni.

²³ Ya hinni mantho da hnu ngue hondi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hnu ngue høn dadi hi yø ja'i p'u di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a entho mayø hmu'u madi mpøp'u ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ete man'i n'yo, mi hāt'i gātho yø ja'i 'bu'a nximhäi.

²⁴ Ra danihni Babilonia bi njapra castigo, porque xa hyopyø pøngahya Oja, 'ne xa hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'ye Oja. Go yø ts'oqui p'u tho yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya gā rá ngani nximhäi.

19

¹ Mi tho'a p'uya, mahøndá øcä mi'da yø hya p'u mahets'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi ga 'yena:

—Ma ga espahu Oja ya. Porque guehna ma Yantehu na. 'Ne guehna maguesε ja rá ts'edi na.

² Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, gā majuan'i ngue gue'a ni 'yup'u øt'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hnini na, entho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. Xa ts'on'i gā rá ximhäi ngue'a te rá n'yots'om'mäi ga 'yo. Nuna Oja p'uya, di cots'i te xa njapyø mefi xa thopi.

³ Mahømbi 'yenyø ja'i p'uya:

—Ma ga espahu Oja. Porque nuna rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nu, di mfani para zantho —bi 'yena.

⁴ Nuya 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja p'uya, co 'ne'u goho 'bäp'u ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, gā bi m'memfo häi ngue bi danne Oja p'u hudi. Bi 'yembuya:

—Janjuan'i ngue ni 'yup'u te bi hma. A nuyá, ma ga espahu Oja ya —bi 'yena.

⁵ Nup'u hu Oja p'uya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yena:

—Nu to gā suprá xudi Oja ya, da danne, da 'yεspabi Oja di ngüε di nnoho —bi 'yena.

⁶ Nu'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hi yø hya, tengutho p'u gui hi yø ndøthe, tengutho p'u ga nt'øde ra ngäni. Bi 'yenna hya:

—Nuna Oja ma Hmuhu ya, ma ga espahu. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zä di manda na.

⁷ Ma ga johyah'u ya, di nja'ahu mpähä ngue ga espahu Oja. Porque ya bi zønna ora di nthatra De'yo. Nuna rá xisu da me, ya xa nsä.

⁸ Porque bi n'uni bi ma mahete ra hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nuna ra t'axca he, guehna ga mbøni ngue gā rá nho ga 'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja na.

⁹ Nuna ra anxε p'uya bi 'yengu:

—Dami cuatro sacua ya yø hya ja ua ya. Ra mmenthi bi nthui to bi t'ørpa ra invitación ngue da nu ra ngo p'u di nthatra De'yo.

Mahømbi 'yengu:

—Nuya yø hya gā cuatro sacua ya, guehna majuan'i ngue rá hya Oja ya.

¹⁰ Nugä p'uya, dá ndatyøhmu p'u 'bähra anxε ngue di nne xca thanne. Pe ra anxε bi 'yengu:

—Hin'na, 'yo gui thannegui. Nugä xquet'a rá mefigui Oja tengutho'i ngue rá mefi'i Oja, tengutho'u mi'da ni cu ngue ha ra ts'edi mmambrá hya ra Jesús. Hønsε Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yengu.

Nu'u di mpefi ngue mmambrá hya ra Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

¹¹ Dá nu p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nequi n'na ra t'axa ndøfani, huxpu n'na nc'ei. Nuna ra tøgue p'uya, guehna fadi ngue hinha ga hyε Oja, gā majuan'i te mma. Gā gue'a te øt'e. Porque nu'a ra tunhni øt'e, gā majuan'i ngue gue'a ra ts'ut'abi ni 'yup'u øt'e.

¹² Yø dä p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrá thai ra sibi. 'Ne xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na ra thuhu p'u ja rá de ngue hingui fadi te ga mbøni. I pasε teni bøni.

¹³ Nu rá he, njots'i ra ji. Nuna gui hu rá thuhu, guehna ni hu ngue rá Hya Oja.

14 Gä nī dēn'ʌ yø ts'edi bí 'bʌ məhɛts'i, pɛ gä di tɔgue huxyø t'axā ndɔfani. 'Nɛ gä he yø hoga ulu ngue yø t'axca he.

15 Nup'ʌ ja rá ne rá tɔgue nī 'bet'o p'ʌya, pømp'ʌ rá juai ngue hɛt'i xandønho. Gue'a dī ndunhui yø ja'i 'bʌ'a nximhäi'a. 'Nɛ dā zedi ngue dī manda yø ja'i. Nu'mø bi hyaspa rá güenda yø ja'i, dā nɛhī conyø gua tengutho 'mø tɛm'yø uva rá ja'i conyø gua. Dā japi dā zi rá vino nu'a n'youi rá ndate castigo dā ja nā Oja jase rá ts'edi.

16 Nup'ʌ ja rá pahni 'nɛhrá guxendehe nt'ot'i p'ʌ n'na rá thuhū ngue ɛnā: “Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'bʌi. Guehna rá hmu naya ngue yø hmu 'bʌi”, bi 'yɛnā.

17 Dá handä man'na rá anxɛ ngue 'bäp'ʌ ja rá hyadi p'ʌya. I mmatyø ts'int's'ʌ 'yo mayā. Pɛ rá ndøts'edi gā nzofo, bi 'yɛmbi:

—Dami mpɛtihʌ ya. Porque dā 'yøt'ahʌ n'na rá dants'ihmɛ Oja.

18 Nuya gui saphʌ yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphʌ yø ngø yø general, gätho yø ja'i ngue yø nɛxhmite. Gui saphʌ yø ngø yø ndɔfani. Gui saphʌ yø ngø yø tɔgue. Gui saphʌ yø ngø yø ja'i 'bʌhyø hmu, dague'ʌ hīnjo'o yø hmu, dī ngüɛ dī nnoho, gä gui saphʌ yø ngø.

19 Dá nugä rá ndate ts'ozu'ɛ p'ʌya, gätho yø dast'abi 'bʌ'a nximhäi, gä n'youi yø ts'edi. Ya xī mpɛti ngue dā 'yørpabi rá tunhni'a rá tɔgue huxrá ndɔfani co gätho'ʌ yø ts'edi nā p'ʌya.

20 Nunā rá ndate ts'ozu'ɛ p'ʌya, bi ma mabent'i ngue dā jot'i, 'da i mbent'ui nā rá fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'mɛt'o, ngue xi unnā ts'edi nā rá ndate ts'ozu'ɛ. Porque gue'ʌ yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmɛi yø ja'i nuya bi n'unī bi mɛ rá marca rá ndate ts'ozu'ɛ, 'nɛ bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nunā rá ndate ts'ozu'ɛ ya, co 'nɛhna rá fehni pøngahya, 'da i thøtho p'ʌ ja rá zabi danzø connā sibi ngue rá asufre ya.

21 A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a tunhni p'ʌya, i dū connā juai pønna ne rá tɔgue. Nu'ʌ yø ngø yø ánima p'ʌya, gue'a i nniya yø ts'int's'ʌ 'yo mayā'a ngue bi zapyø ngø.

20

1 Mī tho'a te dá nugä p'ʌya, dá nu man'na rá anxɛ bí 'yɛ məhɛts'i bá hyannbabi rá nsogui rá ots'i hīnha rá nɛgui gānhɛ. Bā cá rá 'yɛ n'na rá ndø cadena.

2 Nunā rá anxɛ p'ʌya, bi bentra ndate ts'ozu'ɛ, nunā rá nyogui c'ɛya, gā mbøni ngue rá zithū nī hū ngue rá Satanás. N'na mahuahī njeya bi dūt'i.

3 Bi hyørbʌ ja rá ots'i hīnha rá nɛgui gānhɛ p'ʌya. Ja bi gorbʌ rá zithū. Bi japrā seyo maxøts'e rá ots'i para ngue hīnnī mantho dā hyätyø ja'i 'bʌ'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahī njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahī njeya p'ʌya, mahonda ma mathøgue njammī pa.

4 Mī tho'a te dá nugä p'ʌya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'ʌ'ʌ xi bentyø cargo ngue dī nts'ʌt'abi dā hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'ʌpi ngue hīngui säya mma hanja nā rá hyā Oja, hīngui säya mma hanja nā rá hyā bi nxännbate rá Jesús. Guehya yø ja'i hīmbi n'unī xta ndanne rá ndate ts'ozu'ɛ ya. 'Nɛ hīmbi dannebi rá dahmu. Xquet'a hīmbi n'unī ngue xta ma mamarcabi yø dɛ, ogue yø 'yɛ. Dá nugä ya yø ja'i p'ʌya ngue mahømbi m'mɛi, 'nɛ 'dap'ʌ bi nts'ʌt'abiui rá Cristo n'na mahuahī njeya.

5 Guehya yø ja'i rá mudi bi bɛnnate ya. Pɛ nu'ʌ mī da yø ánima hīnga 'bɛxpi bɛnnate'ʌ, sinoque ja bi bɛnnate 'mø mī gua'a n'na mahuahī njeya.

6 Rā mmɛnthi bi nthɛui yø ja'i dī nthɛui rá njapi Oja ngue rá mudi di bɛnnate. Guehya dā gohi ngue yø mmäcja dā danne Oja co 'nɛhrā Cristo dā danne. 'Nɛ 'dap'ʌ dī nts'ʌt'abiui rá Cristo n'na mahuahī njeya. Guehya yø ja'i hīnda tho'a rá nyondi rá ndate dī nja ya.

7 Nu'mø mī gua'a n'na mahuahī njeya p'ʌya, bi ma mathøgue rá zithū p'ʌ ofädi.

8 Mahømbi ma dā hyätyø ja'i 'bʌi gä rá ngani nximhäi. Gue'ʌ yø ja'i gui nhuti ngue rá Gog 'nɛhrā Magog. Bi ma di petyø ja'i ngue dā 'yørpabi rá tunhni Oja. Pɛ mandøngu dyø ja'i bi peti, tengutho gangu yø 'bomu dehe p'ʌ ja rá jathe.

9 Bá nangyø ja'i gä rá ngani nximhäi. Bi mäsrā danīhni 'bʌhyø ja'i Oja. Guehna rá

hnini di ma Oja na. Pe bi 'yot'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mahets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø nsuiui.

¹⁰ Nuna ra zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørbu ja ra zabi dantzø connä sibi ngue ra asufre. Guehna ra zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε na p'uya co 'nε'a ra fehni pøngahya xi thørbu. Nup'u bi thørbuya, ra pa ra xui ja da ma ma'ani p'u para zantho.

-----
¹¹ Dä nugä n'na ra t'axa nthuts'i ngue ja hup'u Oja. Pe nup'u hu Oja p'uya, ra häi 'nεhra c'amahets'i, Gä bi m'mεrpatho, ya hinha mambi nεqui.

¹² Dä nugä yø ánima p'uya ngue 'bap'u 'bu Oja, di ngüε di nnoho, Gä 'bap'u. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'nε'a man'na ra libro bi ma nsots'i, gue'a ra libro ngue mma to Gä bi nthεui ra 'da'yo te. Nu'u yø ánima p'uya, bi thaspabi ra güenda te xi n'yo. Porque nu te Gä xa 'yøtyø ja'i, Gä nt'ot'i p'u ja yø libro.

¹³ 'Bap'u yø ánima xa ndup'u ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xa ndu, Gä 'bap'u. Gä bi thaspabi ra güenda te xa 'yøt'e n'na ngu n'na.

¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'map'u ja ra castigo εntho ra zabi di nc'uats'i connä sibi, gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya.

¹⁵ Nu to Gä himbi thinnbabi yø thuhu ngue da nt'ot'i p'u ja ra libro ngue mma to di nthεui ra 'da'yo te, Gä bi thørbu ja ra zabi di dantzø.

21

¹ M'mεfa p'uya, dá nugä ra 'da'yo c'amahets'i 'nεhra 'da'yo häi. Nu'a ra c'amahets'i mi ja m'met'o 'nεhra häi mi ja m'met'o, bi m'mεrpatho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a Gä bi m'mεrpu.

² Nugä drá Xuua, dá nugä ra maça danihni ngue ra 'da'yo Jerusalén bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. Xi nhoqui tengutho n'na ra novia 'mø xa nhoqui ngue da mε rá ndø.

³ Dä øcä n'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, pe ra ndøts'edi Gä 'yεna:

—A nuyá, nuna Oja 'dap'u 'buhmi yø ja'i naya. 'Nε gue'u yø ja'i Oja'u. Yø ja'i p'uya, nuna Oja guehna yø Oja na.

⁴ Nuna Oja, da dujpabi yø guidä yø ja'i mi ja m'met'o. Ya hinda du yø ja'i. Ya hinda nzoni, ya hinda nya dummäi. Ya hinda hyenni. Porque nu hangu ra n'u mi ja m'met'o, Gä bi zεp'u.

⁵ Nuna Oja hup'u ja rá nthuts'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuyá, ya dá øt'ä ngue Gä bi gom'dan'yo te mi ja m'met'o ya —bi 'yεna.

Mahombi nya p'uya, bi 'yεngui:

—Dami cuatro sacua ya yø hya Gä mmangä ya. Porque nuya yø hya di mmangä, Gä majuan. Guehya sä ngue gui 'yεc'εi ya yø hya di xi'i ya —bi 'yεngui.

⁶ Mahombi 'yεngbaya:

—Ya bi nja'a te Gä mi ja ngue di nja ya. A nugä di 'bui para zantho. Porque ya nmi 'bucä p'u bá fudi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pe nugä Gä sigue Gä m'mui para zantho. A nuyá, nu to tütthe, nup'u pøhra dehe ngue ra 'da'yo te, Gä japi da zitho, hinte da gut'i.

⁷ Nguna Gä ørpe to da bøni ngue da dapra nts'o i ja. Gue'a da gohi ngue ma basi'a. Nugä p'uya, gueque drá Oja gra ja'i.

⁸ Pe yø ja'i ngue su da zä ra n'u connä ngueque, da gue'u bi hyep'u ma hya, yø ts'oc'εi, yø hyote, yø 'yots'om'mäi, yø 'yεte, 'nε'u thanne yø dahmu, Gätho yø mambethani, guehya di tocabi da map'u ja ra zabi di nc'uats'i ngue di dantzø connä asufre ya. Gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya.

-----
⁹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε mi theyø mohi ngue yu'u yoto yø ndate di nja, bi 'yεngui:

—Bi 'yεcua ya. Gä ut'a'i ra novia, rá xisu ra Dε'yo.

¹⁰ Ra Espiritu Santo bi pärca ma nthandi. Dä nu ngue ra anxε bi zixcagui p'u bí ja n'na ra danyuni xandønhets'i. Ja dá nugä p'u ra maça danihni Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja.

¹¹ Nuna ra danihni p'uya di yoxni, porque ja 'bap'u Oja. Nu'a gui yoxni, tengutho gui yoxni yø do mazihotho, tengu yø do ngue ra jaspe. Nthanditho asta mbo ra hnini, porque ra hnini, ja tengutho ra xito ngue thotra nthandi ra ja'i.

¹² Nuna ra hnini p'uya, Gä ra jado rá nyani. 'Nε xanhets'i ra jado n'youi. Ja

'de'ma yoho yø goxthi. N'na ngu n'na yø goxthi p'uya, 'bäi 'da'a n'na ra anxε. Nup'u ja yø goxthi p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u ra Israel.

¹³ Nup'u ja rá hyo ra hnini ngue ni bøxyadi, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue norte, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue sur, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni hyu ra hyadi, ja hyu yø goxthi.

¹⁴ Nu'a ra jado di thesra hnini p'uya, nup'u bá fædi, n'youi 'de'ma yoho yø do ngue brá bebo. N'na ngu n'na yø do, nt'ot'i p'u yø thuhu'u 'de'ma yonc'ei yø representante ra De'yo.

¹⁵ Nunā ra anxε bi zocā p'uya, hā n'na ra t'o ngue ra oro ngue di 'yenna danihni. Co 'nehyø goxthi da 'yennbi, conna jado di thesra hnini da 'yeni.

¹⁶ Ra danihni p'uya, ja goho yø ts'at'i, gā 'da'igu gā njønni gā goho yø hyo. Rā anxε p'uya bi 'yenna danihni conna t'o i hā. Nu'a bi zæhrā t'eni 'mø mi 'yeni, yø mahuañi 'nε yo ciento kilómetro gā njønni ra hnini. Gā 'da'igu gā njønni gā goho yø hyo. Co 'nε'a gā nhεts'i yø ngu, gā 'da'igu.

¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihni p'uya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yoni, njarbutho ra t'eni bi 'yøtra anxε. Bi zæ'i hyate magoho metro ra t'eni.

¹⁸ Nunā ra jado di thesra hnini p'uya, gā gue'u yø do mazihotho ni hu ngue ra jaspe n'youi. Rā hnini p'uya gā ra oro, pømhyats'i ra hnini tengutho ra xito.

¹⁹ Nu'u yø do brá n'youi ra nducjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama 'dan'yo yø cæhu yø dønī n'youi. Nu'a rá mædi ra do, ra dospī ni hu ngue ra jaspe. Nu'a rá yoho ra do, ra c'anga do ni hu ngue ra zafiro. Nu'a rá hyu ra do, ra 'boc'angui ni hu ngue ra ágata. Nu rá goho ra do, ra jæxhmū ni hu ngue ra esmeralda.

²⁰ Nu'a rá cæt'a ra do, ra mεgo ra do, ma uants'i ra t'axi ni hu ngue ra ónice. Nu'a rá 'dato ra do, ra thenga do ni hu ngue ra cornalina. Nu'a rá yoto ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra crisólito. Nu'a rá hyato ra do, ra jæxhmū ni hu ngue ra berilo. Nu'a rá guto ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra topacio. Nu'a rá 'dæt'a ra do, xā nc'ammī ni hu ngue

ra crisoprasa. Nu'a rá 'de'ma'da ra do, ra c'angui ni hu ngue ra jacinto. Nu'a rá 'de'ma yoho ra do, ra 'bojæpoi ni hu ngue ra amatista.

²¹ A nu'u 'de'ma yoho yø goxthi p'uya, gā ra perla'u 'de'ma yoho yø jut'i. N'na ra perla bi zits'i n'na ngu n'na yø jut'i. Nu'u yø caye ra danihni gā ra oro. Pømhyats'i yø caye tengutho ra xito.

²² Nup'u ja ra hnini, hinte ni nija dá nugā p'u. Porque nunā Oja mā Hmuhū jase rá ts'edi, guehna 'bæi gā rá ngæni ra hnini nā. Da guehra De'yo p'uya, xquet'a 'bæi gā rá ngæni ra hnini.

²³ Nup'u ja ra hnini, ya himma hyoni p'u rá nyot'i ra hyadi, oque rá nyot'i ra zana di yorbæ. Porque Oja co 'nehra De'yo, gue'u di yot'i gā rá ngæni ra hnini'u.

²⁴ Nu'a ra nyot'i bi nεxpæ ja ra danihni, gue'a nnøpa nyot'i yø ja'i 'bæp'u ja yø nación. Nu'u yø dast'abi 'bæi gā rá ngæni nximhæi, nu te gāma cosa pets'i, gā penhni, ní map'u ja ra hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unni Oja, gue'a gā ndanne Oja yø ja'i'a.

²⁵ Nu'u yø goxthi jap'u ja ra hnini, hangū ra pa nsoqui. Porque ya hin'yæ p'u ra xui.

²⁶ Nu hangū yø ja'i 'bæp'u ja yø nación, nu te gā pets'i, gā hæxpæ ja ra danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a gā ndanne Oja yø ja'i'a.

²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o da ma macæt'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga 'yo, ya hinda yærbæ'a. Ni xinga gue'u yø ja'i mmanna fæhni da yærbæ. Nu'u yø ja'i da ma macæt'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuhū p'u ja ra libro cā ra De'yo. Porque nunā ra libro nā, ja nt'ot'i p'u yø thuhū ya yø ja'i di nthæui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mεfa p'uya, mahømbi 'yurcagui ra anxε p'u ja rá nhūdi Oja co 'nehra De'yo, ja bí pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengu gui yotra xito.

² Nunā ra dacaye jap'u ja ra hnini, mæde ra caye o rá 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bæp'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'ma yondi zædi ngue n'na jεya. Porque n'nashna ngu n'nashna zædi. Nu'u

yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhäi'a.

³ Hijnjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nēhra Dε'yo, nup'u ja ra hnini ja rá nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bap'u ngue thanne.

⁴ Nuya yø ja'i ya, dá nurpa rá hmi Oja, 'nē nt'ot'ibi rá thuhu Oja p'u ja yø dε yø ja'i.

⁵ Ya hin'ya ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bap'u, ya hingui honyø lámpara di nyot'i. Ni xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangu ra pa'u.

-----
⁶ Nunā ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Nuya yø hya ja ua, gä majuanj ya. Dä zä gui 'yεc'ei gätho ya yø hya ya. Nunā ra Hmu mā Ojah, nu'mø yø pa xathogui, xa bennbabi yø pøngahya ya yø hya bi mā. Pε nu ra ora ja p'uya, nunā ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesε rá anxε Oja bá penhya ngue da xipyø mεfi Oja ya yø hya ja ua.

⁷ Nunā ra Jesús bi 'yεna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —bi 'yεna.

Ra mmenthi di nthεui yø ja'i da 'yεc'ei na ra hya ja ua, 'nε da 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

⁸ Nugä drá Xuua, go dá øcä ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nε da nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmu p'uya ngue di nne xca thanne ra anxε bi 'yurcagui ya yø hya dá nu.

⁹ Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hijn'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mεfithogä Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja. Co 'nε'u ni cu mmambrá hya Oja, co 'nε'u yø ja'i εc'ei na ra hya na 'nε di ho da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i ra libro ja ua, gä yø mεfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yεngui.

¹⁰ Pε mahømbi 'yεngui:

—Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua.

¹¹ Nu ra ja'i ngue nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya di siguehma rá nts'oc'ei 'mø —εna—. Nu ra ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehma da 'yøtra nts'o 'mø —εna—. Pε

nu ra ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehma da 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unná mmæi Oja, di siguehma da den'Oja, 'yonjam'mø di hεgui.

¹² Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Ga ma hannbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyan'a.

¹³ A nugä dí 'bai para zantho, porque ya nmi 'bücä p'u bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Dä guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nzεgui, pε nugä ga sigu ga m'mæi para zantho.

¹⁴ Ra mmenthi bi nthεui ra ja'i da menyø he ngue hangu ra pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi da yarbä ja ra danihni.

¹⁵ Pε nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, da gop'u thi'u. Yø 'yεte, yø 'yots'om'mäi, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nεhyø mambethani, gä da go'a thi.

¹⁶ Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä mā anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhma da sifi gätho yø 'yεc'ei di mpeti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'metogä ra David, 'nε go guecä'a ra dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

¹⁷ Nu'a ra Espiritu Santo co 'nēhrá xisu ra Dε'yo, i εna n'na ngu n'na:

—Bá εhε.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yεna:

—Bá εhε —da 'yεna.

Nu ra ja'i tuthε, dá εhε da zidra dehe nunā di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

¹⁸ Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhma xanho hanja na ra hya na. Nu to da hyuts'i zits'u ra hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a ra ndate nt'ot'i ra libro ja ua.

¹⁹ Nu ra ja'i da hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu ra ja'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthεui ra 'da'yo te. Ya hindi njapra ja'i di m'map'u ja ra maca danihni mmanna libro ja ua.

²⁰ Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xan̄ho ngue ngu'a d̄i n̄ja. Bá eh̄ε grá Hmū
Jesús.

²¹ A nuyá, nuna ma Hmūh̄ū Jesucristo, di
jap̄i gätho'ah̄ū. D̄a ngut'atho.